T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TÜRK DİLİ BİLİM DALI

VESîLE-NÂME

(DİL İNCELEMESİ-METİN-DİZİN)

DOKTORA TEZİ

Feriştah Funda ARI

BURSA – 2022

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TÜRK DİLİ BİLİM DALI

VESÎLE-NÂME

(DİL İNCELEMESİ-METİN-DİZİN)

DOKTORA TEZİ

Feriştah Funda ARI

Danışman:

Prof. Dr. Hatice ŞAHİN

BURSA – 2022

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tez Başlığı / Konusu: **VESÎLE-NÂME (DİL İNCELEMESİ- METİN DİZİN)**

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam **517** sayfalık kısmına ilişkin, **07/02/2022** tarihinde şahsım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı **% 12** 'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

1- Kaynakça hariç
2- Alıntılar hariç/dahil
3- 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

01.03.2022

Adı Soyadı:	Feriştah Funda ARI
Öğrenci No:	711641006
Anabilim Dalı:	Türk Dili ve Edebiyatı
Programı:	Türk Dili
Statüsü:	Doktora

Danışman
Prof. Dr. Hatice ŞAHİN

YEMİN METNİ

Doktora tezi olarak sunduğum "**Vesîle-nâme (Dil İncelemesi-Metin-Dizin)**" başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

01.03.2022

Adı Soyadı: Feriştah Funda ARI
Öğrenci No: 711641006
Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı
Programı: Türk Dili
Türü: Doktora

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Feriştah Funda ARI
Üniversite : Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitüsü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim/Anasanat Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Bilim/Sanat Dalı : Türk Dili
Tezin Niteliği : Doktora Tezi
Sayfa Sayısı : 623
Mezuniyet Tarihi : ...../...../20....
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Hatice ŞAHİN

VESîLE-NÂME

(DİL İNCELEMESİ-METİN-DİZİN)

Şeyhoğlu Derviş Osman'ın eseri "*Vesīle-nâme*", Koç Üniversitesi Kütüphanesi Yazma no: MS 135 / 79, BP 189.V47'de kayıtlıdır. Josephine Powell tarafından bağışlanan bu eserin tespit edilebilen tek nüshası, mezkûr kütüphanenin Nesteren ve Fuat Bayramoğlu Nadir Eserler Odası'nda bulunmaktadır. Halveti tarikatına mensup Şeyhoğlu Derviş Osman'ın kaleme aldığı *Vesīle-nâme*, dinî ve didaktik bir eserdir. Tarikat adabından bahsedilen bu eserde halk hikâyeleriyle zenginleştirilerek dinî bilgilere yer verilmiştir. Verilen bu bilgiler, hadis ve ayetlerle de desteklenmiştir. Eserin dili, sade olmasının yanı sıra 18. yüzyıl Osmanlı Türkçesinin konuşma dilini yansıtması bakımından önemlidir. Eser, hem söz varlığı ve dil özellikleri hem de ele aldığı konu bakımından kültürel hazineye kazandırılması amaçlanmıştır.

Vesīle-nâme adlı bu eser üzerine yapılan çalışma, giriş ve sonuç bölümü hariç beş bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde; Şeyhoğlu Derviş Osman'ın hayatı, eseri, çalışmanın konusu ve amacı, eserin künyesi, konusu ve önemi; ayrıca eserin hazırlanmasında kullanılan yöntem hakkında bilgiler verilmiştir. 18. yüzyılda kullanılan Türkçenin, özellikle konuşma dilinin daha iyi anlaşılabilmesine katkı sağlamak amacıyla dil incelemesi yapılmıştır. Eserin yazımının yanında ses ve yapı bilgisi özellikleri de incelenmiştir. Öncelikle yazım bölümünde, eserdeki ünlülerin ve ünsüzlerin kalın ve ince sıraya göre yazılışları verilmiş; daha sonra ses bilgisi bölümünde, ünlü - ünsüz uyumları ve ses olayları gösterilmiştir. Üçüncü bölümde biçim bilgisi başlığı altında, yapım ekleri, çekim ekleri, sıfatlar, zamirler, zarflar ve edatlar örneklerle açıklanmıştır. Dördüncü bölüm olan metin bölümünde ise *Vesīle-nâme*'nin çevri yazılı metni verilmiştir. Beşinci bölüm olan dizin kısmında "TürkSözDiz" programından yararlanılarak metindeki kelimelerin alfabetik sıraya göre dizini oluşturulmuştur. Eserin ve yazıldığı dönem olan 18. yüzyıl Türkçesinin söz varlığını ortaya koymak ve katkı sağlamak için bu söz dizini hazırlanmıştır. Dizindeki kelimeler ve kelime grupları, metindeki sayfa ve satır numarası ile belirtilmiş ve metne bağlı kalınarak anlamları verilmiş; dizin bölümünden sonra kişi adları dizini de oluşturulmuştur. Eserin sonuç bölümünden sonra, çalışmada başvurulan kaynaklara yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Türkçesi, Tasavvuf, Halvetîlik, Metin, Yazım, Ses Bilgisi, Biçim Bilgisi, Dizin

ABSTRACT

Name and Surname	**: Feriştah Funda ARI**
University	**: Bursa Uludag University**
Institution	**: Social Science Institution**
Field	**: Turkish Language and Literature**
Branch	**: Turkish Language**
Degree Awarded	**: Doctorate**
Page Number	**: 623**
Degree Date	**: ...../...../20....**
Supervisor	**: Prof. Dr. Hatice ŞAHİN**

VESÎLE-NÂME

(Language Examination-Text-Index)

"*Vesīle-nâme*" written by Seyhoglu Dervish Osman is registered in Koç University Library Manuscript no: MS 135/79, BP 189.V47. The only identifiable copy of this work, which was donated by Josephine Powell, is in the Nesteren and Fuat Bayramoglu Rare Works Room of the aforementioned library. *Vesīle-nâme*, written by Seyhoglu Dervish Osman, a member of the Halveti order, is a religious and didactic work. In this work, which is mentioned about the etiquette of the sect, religious information is included by enriching it with folk tales. This information is supported by hadiths and verses. The language of the work, besides being plain, is important in that it reflects the spoken language of the 18th century Ottoman Turkish. It is aimed to bring the work to the cultural treasure both in terms of language and the subject it deals with.

The study on this work called *Vesīle-nâme* consists of five chapters, excluding the intodiction and conclusion. In the introduction section; Seyhoglu Dervish Osman's life, his work, the subject and purpose of the study, the title and content of the work of *Vesīle-nâme*, the place and importance; in addition, information about the method used in the work is given. In order to contribute to a better understanding of Turkish, especially spoken language, which was used in the 18th century, language analysis was carried out. In addition to the spelling of the work, its phonetic and structural features were also examined. First of all, in the spelling section, the spelling of the vowels and consonants in the works is given in bold and thin order; then, vowel-consonant harmonies and phonetic events are shown in the phonetic section. In the third chapter, under the title of morphology, affixes, inflections, adjectives, pronouns, adverbs are explained with examples. In the fourth chapter, the text, the translated text of Vesīle-nāme is given. In the fifth section, the index section, the words in the text were indexed in alphabetical order by using the "TürkSözDiz" index has been prepared in order to reveal the vocabulary of the work and to contribute to the vocabulary of 18th century Turkish. The words and phrases in the index are number with the page and line numbers in the text and their meanings are given by adhering to the text; after the directory section, the directory of people's names was also created. After the conclusion part of the work, the sources referenced in the study are also included.

Key Words: Ottoman Turkish, Mysticism, Secludedness, Text, Spelling, Sound İnformation, Format İnformation, İndex

ÖN SÖZ

18. yüzyılda yazıldığı tespit edilen *Vesīle-nâme,* içerisinde çeşitli dinî öykülerin yer aldığı mensur bir eserdir. Eserin yazarı Şeyhoğlu Derviş Osman, Halvetîliğin özellikleri, Halvetî şeyhi ve müridlerinin yapması gerekenleri, Halvetî koluna mensup olanların silsilesi gibi konuları ayrıntılarıyla vermiştir.

Vesīle-nâme'nin çalışma metni olarak seçilme sebebi, hem 18. yüzyılın dinî ve toplumsal özelliklerini yansıtması hem de dönemin konuşma diline yer vermesi bakımından araştırılmaya değer görülmüştür. Eserin tespit edilen tek nüshası Koç Üniversitesi Dijital Koleksiyonlar bölümünde bulunmaktadır.

Bu çalışma, eserin içeriğine daha kolay ulaşılmasının yanında eser aracılığıyla yazıldığı döneme ve Türk diline ait özellikleri ortaya koyma amacıyla gerçekleştirilmiştir. *Vesīle-nâme*, Türk Dili ve Edebiyatı ve Din Bilimi araştırmacılarına yararlı olacağı düşünülmektedir.

Bu tezin hazırlanışında bilgisi, tecrübesi ve sabrıyla bana yol gösteren ve desteklerini esirgemeyen tez danışmanım, değerli hocam Prof. Dr. Hatice ŞAHİN'e, manevi desteklerini hissettiren annem Habibe UYSAL ve babam İsmail UYSAL'a, metni okumamda destek olan arkadaşım Saleh Jaradat'a, daima yanımda olan eşim Ramazan ARI'ya, tüm sevimliliği ve içtenliğiyle bu süreçte bana moral veren, varlığıyla bana destek olan kızım Aybike ARI ve oğlum Alperen ARI'ya teşekkürü bir borç bilirim.

Feriştah Funda ARI
2022

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **i**

ABSTRACT ..... **ii**

ÖN SÖZ ..... **iii**

GİRİŞ **1**

1. 18. YÜZYIL DİL ÖZELLİKLERİ **5**

2. 18. YÜZYIL KONUŞMA DİLİ **10**

3. VESÎLE-NÂME **33**

3.1. Eserin İçeriği ve Önemi 34

3.2. Eserin Yazılma Sebebi (Sebeb-i Te'lif) 42

3.3. Vesîle-nâme'de Yer Alan Tasavvuf Unsurları 43

3.4. Eserin Yazarı 45

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YAZIM **49**

1.1. ÜNLÜLERİN YAZILIŞI **50**

1.1.1. a Ünlüsünün Yazılışı 50

1.1.2. e Ünlüsünün Yazılışı 52

1.1.3. ı Ünlüsünün Yazılışı 54

1.1.4. i Ünlüsünün Yazılışı 56

1.1.5. o Ünlüsünün Yazılışı 58

1.1.6. ö Ünlüsünün Yazılışı 60

1.1.7. u Ünlüsünün Yazılışı 61

1.1.8. ü Ünlüsünün Yazılışı 63

1.2. ÜNSÜZLERİN YAZILIŞI **65**

1.2.1. p Ünsüzünün Yazılışı 65

1.2.2. ç Ünsüzünün Yazılışı 67

1.2.3. t Ünsüzünün Yazılışı 68

1.2.4. s Ünsüzünün Yazılışı 71

1.2.5. k Ünsüzünün Yazılışı 74

1.2.6. g Ünsüzünün Yazılışı 79
1.2.7. ñ Ünsüzünün Yazılışı 82

İKİNCİ BÖLÜM

2. SES BİLGİSİ 84

2.1. ÜNLÜLER 84

2.1.1. Uzun Ünlüler 85
2.1.2. Ünlü Uyumları 85
2.1.2.1. Damak Uyumu 87
2.1.2.2. Dudak Uyumu 89

2.2. ÜNSÜZLER VE ÜNSÜZ UYUMU 109

2.3. SES OLAYLARI 114

2.3.1. Ötümlüleşme 115
2.3.2. Ötümsüzleşme 126
2.3.3. Sızıcılaşma 126
2.3.3.1. Erime 128
2.3.3.2. Yutulma 128
2.3.4. Dudaklılaşma 129
2.3.5. Düşme 130
2.3.5.1. Ünlü Düşmesi 130
2.3.6. Türeme 132
2.3.6.1. Ünlü Türemesi 132
2.3.6.2. Ünsüz Türemesi 133
2.3.7. İkizleşme 135
2.3.8. Tekleşme 135
2.3.9. Hece Tekleşmesi 136
2.3.10. Vurgusuz Orta Hece Düşmesi, Ünlü Düşmesi, İçte Ünlü Düşmesi (Haploloji): 136
2.3.11. Geçişme 136
2.3.12. Birleşme 137
2.3.13. Göçüşme (Metathesis) 137
2.3.14. Ünsüz Kaynaşması 137

2.3.15. Darlaşma 138

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BİÇİM BİLGİSİ (Morphology) 139

3.1. YAPIM EKLERİ 139

3.1.1. İsimden İsim Yapan Ekler 140

3.1.2. İsimden Fiil Yapan Ekler 145

3.1.3. Fiilden İsim Yapan Ekler 146

3.1.3.1. Fiilimsiler 147

3.1.3.1.1. Ad-Fiil (Mastar) Ekleri 147

3.1.3.1.2. Sıfat-fiil (Ortaç) Ekleri 149

3.1.3.1.3. Zarf-Fiil (Ulaç) Ekleri 152

3.1.3.2. Fiilden İsim Yapan Diğer Ekler 156

3.1.4. Fiilden Fiil Yapan Ekler 158

3.1.4.1. Çatı Ekleri 158

3.1.4.1.1. Geçişli/Geçişsiz-Ettirgenlik Ekleri 159

3.1.4.1.2. İşteşlik Ekleri 160

3.1.4.1.3. Edilgenlik Ekleri 161

3.1.4.1.4. Dönüşlülük Ekleri 161

3.1.4.1.5. Çatı Eklerinin Üst Üste Kullanılışı 162

İki Çatı Üstüste 162

3.1.4.2. Fiilden Fiil Yapan Diğer Ekler 162

3.2. ÇEKİM EKLERİ 163

3.2.1. İsim Çekim Ekleri 163

3.2.1.1. Çokluk Eki: 163

3.2.1.2. İyelik Ekleri 167

3.2.1.3. Durum Ekleri 170

3.2.1.3.1. Yalın Durum (Nomative) 170

3.2.1.3.2. Belirtme Durumu (Accuzative) 172

3.2.1.3.3. Yönelme Durumu (Dative) 174

3.2.1.3.4. Bulunma Durumu (Lokative) 177

3.2.1.3.5. Ayrılma Durumu (Ablative) 181

3.2.1.3.6. Vasıta Durumu (Instrumental) 184
3.2.1.3.7. Eşitlik Durumu (Equative) 188
3.2.1.3.8. Yön Gösterme Durumu Eki (Directive Suffix) 189
3.2.1.4. İlgi (Genetive) Eki 189
3.2.2. Fiil Çekimi 190
3.2.2.1. Basit Çekim 191
3.2.2.1.1. Bildirme Kipleri 191
3.2.2.1.1.1. Bilinen Geçmiş Zaman 191
3.2.2.1.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman 196
3.2.2.1.1.3. Gelecek Zaman 200
3.2.2.1.1.4. Şimdiki Zaman 202
3.2.2.1.1.5. Geniş Zaman 204
3.2.2.1.2. Tasarlama Kipleri 207
3.2.2.1.2.1. İstek Kipi 208
3.2.2.1.2.2. Emir Kipi 211
3.2.2.1.2.3. Gereklilik Kipi 213
3.2.2.1.2.4. Dilek-Şart Kipi 215
3.2.2.2. Birleşik Çekimler 217
3.2.2.2.1. Hikâye 217
3.2.2.2.2. Rivayet 218
3.2.2.2.3. Şart 218
3.2.2.3. Cevherî Fiil 219
3.2.2.3.1.1. Bilinen Geçmiş Zaman Çekimi 224
3.2.2.3.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman Çekimi 225
3.2.2.3.1.3. Ortaç Çekimi 226
3.2.2.3.1.4. Ulaç Çekimi 226
3.2.2.3.1.5. Şart Çekimi 226

3.3. BİRLEŞİK FİİL 226

3.3.1. İsim+Fiil Dizilişinde Olanlar 227
3.3.2. Fiil+Fiil Dizilişinde Olanlar 232
3.3.2.1. Süreklilik Bildirenler 232
3.3.2.2. Tezlik Bildirenler 232

3.3.2.3. Yeterlilik Bildirenler 233
3.3.3. Deyimleşmiş Birleşik Fiiller 233
3.4. SIFATLAR 234
3.4.1. Niteleme Sıfatları 235
3.4.2. Belirtme Sıfatları 235
3.4.2.1. İşaret Sıfatları 235
3.4.2.2. Sayı Sıfatları 238
3.4.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları 238
3.4.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları 240
3.4.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları 240
3.4.2.2.4. Belirsizlik Sıfatlar 240
3.4.2.2.5. Soru Sıfatları 240
3.5. ZAMİRLER 241
3.5.1. Kişi Zamirleri 241
3.5.2. İşaret Zamirleri 242
3.5.3. Belirsizlik Zamirleri 243
3.5.4. Dönüşlülük Zamiri 243
3.5.5. Soru Zamirleri 244
3.6. ZARFLAR 244
3.6.1. Durum Zarfları 244
3.6.2. Zaman Zarfları 245
3.6.3. Yer Zarfları 246
3.6.4. Miktar Zarfları 246
3.6.5. Soru Zarfları 247
3.7. EDATLAR 247
3.7.1. Bağlama Edatları 247
3.7.2. Son Çekim Edatları 249
3.7.3. Berkitme Edatları 251
3.7.4. Ünleme Edatları 251
3.7.5. Soru Edatları 251

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. METİN 252

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. DİZİN 321

5.1. KİŞİ ADLARI DİZİNİ 598

SONUÇ 603

KAYNAKLAR 605

KISALTMALAR

Ar.	: Arapça
bkz.	: bakınız
DS	: Derleme Sözlüğü
Esk. T.	: Eski Türkçe
F.	: Farsça
krş.	: karşılaştırınız
T.	: Türkçe
TS	: Tarama Sözlüğü
ETT	: Eski Türkiye Türkçesi

İŞARETLER

A	: a,e
C	: c, ç
G	: g, ġ

I	: ı, i
K	: k, ḳ
U	: u, ü
V	: ünlü (vokal)
-	: Fiile bağlanmayı gösterir.
+	: İsme bağlanmayı gösterir.
?	: Okunuşunda veya anlamında şüphe edilen kelimeleri gösterir.
(...)	: Silik yazıldığı için okunamayan kelimeleri gösterir.
>	: Okun içi ilk biçimi gösterir.
>>	: Bir çok ses olayını gösterir.
1b/1	: / işaretinden önceki bölüm sayfa numarasını, sonraki kısım ise satır numarasını gösterir.
/ /	: Sesi gösterir.

TABLOLAR ÇEVİRİ-YAZI ALFABESİ

ا	a, ā, e, ı, i, o, ö, u, ü	ص	ṣ
ب	b, p	ض	ż
پ	p, b	ط	ṭ
ت	t	ظ	ẓ
ث	s̲	ع	ʿ
ج	c, ç	غ	ġ
چ	ç, c	ف	f
ح	ḥ	ق	ḳ
خ	ḫ	ك	k, g, ŋ
د	d	ل	l
ذ	z̲	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, o, ö, u, ū, ü
ژ	j	ه	h, e, a
س	s	ى	y, ı, i, ì, ā
ش	ş	ء	ʿ

GİRİŞ

Dil, insanlıkla birlikte var olan, insanlığın binlerce yıllık deneyim ve birikimini taşıyan kültürel bir varlıktır. Dil, toplumsal olarak insanlar arasında anlaşmayı sağlayan bir araç (Ergin, 2002: 3); toplumun ortak bir değeri olduğu için sosyal bir kurum (Karataş, 2009: 11); çok yönlü ve farklı nitelikleri olan, kimi sırları bugün bile çözülmeyi bekleyen büyülü bir varlıktır (Aksan, 2015: I, 11).

Türk dilinde yazılan eserlerde işlenen konuların başında din gelir. Din, dili ve kültürü yakından etkileyen önemli unsurlarından biridir. Tarih boyunca çeşitli dinlere inanan Türkler, İslam dinini kabul ettikten sonra yeni bir medeniyetle tanışmış oldular. Araplar ve Farsların önceden belirlediği dinî terminolojiyi karşılarında hazır bulan Türkler, bunları tamamen hazır alıp kullanmak yerine eski dinlerine ait Türkçe asıllı sözcükleri ve hatta başka dillerden özellikle dinî metinler aracılığıyla ödünçledikleri tabirleri kullandılar. "Türk dilinin en eski yazılı kaynakları olan Orhun ve Yenisey yazıtlarında birkaç kelime dışında dinî terimlerin tamamı Türkçedir. Gök Tanrı dini ve Şamanizm inancında yer alan *tengri, ıduk, kut, kam, öt-, tamu, uç-, yarlıkamak, yazuk, erdem*... gibi sözcükler Göktürkler dönemi dinî metinlerinde yer alan terimlerden sadece bir kaçıdır (Akar, 1994: 54)".

İslamiyet'in kabulü Türkler arasında birkaç yüzyıl -takriben 7. yüzyıldan beri- sürmüş ve tasavvufun bunda büyük rolü olmuştur. Mutasavvıfların menkıbeleri yalnız şehirlerde değil göçebe Türkler arasında da az çok yayılmıştır (Köprülü, 1981: 19). Türklerin Müslüman olmasında ve İslamiyet'in hızlı yayılmasında eserleriyle hizmet eden önemli isimler vardır. Karahanlı Türkçesi dönemi önemli isimleri arasında yer alan Atebetü'l-Hakâyık eserinin yazarı Edib Ahmed Yüknekî ve Dîvân-ı Hikmet şiirlerini oluşturan Ahmed Yesevî, eser sahibi olduğu bilinen ilk Müslüman Türk mutasavvıflarındandır. 13. yüzyılda ilk defa yazı dili olan Batı Türkçesi (Oğuzca) ile eserler veren Yunus Emre, bu isimler arasında ayrı bir öneme sahiptir (Ercilasun, 2016: 439). Ayrıca Hacı Bektaş Veli, Kaygusuz Abdal, Hacı Bayram Veli ve Pir Sultan Abdal gibi erenler, sade üslup kullanarak Anadolu'da İslamî öğretilerin yaygınlaşmasında etkin rol oynayan diğer önemli şahsiyetlerdir. Öğretilerin sonraki nesillere aktarılabilmesi için Bâbâîlik, Mevlevîlik, Bektaşîlik, Bayramîlik gibi tarikatlar kurulmuş ve bu tarikatlara mensup müritler Anadolu Türklerinin tarihinde ve edebiyatında önemli rol oynamışlardır

(Köprülü, 2004: 263). Daha sonraki yüzyıllarda bu tarikatlara, Halvetî, Nakşıbendî gibi yenileri eklenmiş ve bu tarikatların faaliyetleri, hem dinî-tasavvufî anlayışın Osmanlı topraklarının en ücra köşelerine kadar yayılmasını hem de tasavvuf öğretilerini işleyen edebî eserlerin üretilmesini sağlamıştır. *Vesīle-nâme* de bu eserlerden biridir.

Vesīle-nâme yazarının mensubu olduğu Halvetiyye tarikatı, "14. yüzyılın ikinci yarısında Türkmenlerin yaşadığı bir coğrafya olan Hârizm bölgesinde, mutasavvıflar arasında bir nefis tezkiyesi ve irşat usulü olarak ilk dönemden beri bütün sūfîlerce tatbik edilegelen 'halvet'in müesses hale getirilmesi, tasavvuf terbiyesinin ana esaslarından biri olarak kabul edilmesi neticesinde teşekkül etmiştir (Ceyhan, 2018: 695)". Zamanla Halvetiyenin birçok alt şubesi oluşmuştur (Serin, 1984: 83; Abdulkadiroğlu, 1991: 22; Okumuş, 2005: 10; Tatcı, Akdemir, 2018: 103; Ceyhan, 2018: 706). *Vesīle-nâme*'nin yazarı Şeyhoğlu Derviş Osman eserinin 11b ve 12a varaklarında zikrettiği silsileye göre (2b, 3b), Halvetiyye'nin Ramazaniyye koluna mensup olduğu anlaşılmıştır (Öztürk, 2012: 440; Tatcı, Akdemir, 2018: 86, 87). Şeyhoğlu Derviş Osman hem *Vesīle-nâme* hem *Tarikat-nâme* adını verdiği bu eseri, yedi fasıl olarak tertip etmiştir. Bununla birlikte eserde, bir de giriş mahiyetinde bir bölüm bulunur. Burada yazar; adını, eserinin ismini ve eseri yazma sebebini açıklar. Bunun yanında, şeyhlerin eşyaları olan hırka, taç, asâ, seccade, örtü ve kemerin özellikleri, önemi ile sembolik anlamları açıklanır. Yine bu bölümde İslâm Peygamberi Hz. Muhammed (sav) ve Hz. Ali yoluyla Hz. Muhammed (sav)'e dayanan Halvetî tarikatının silsilesi verilir. Yazar, adını bu silsilenin içinde zikreder.

Yedi bölüm üzerine düzenlenen bu eserin ilk bölümünde dört halifeden ve bunların kaç yıl halifelik yapıp, nasıl şehit edildiklerinden bahsedilir. İkinci bölümde, Hz. Ali'nin nesli ve bu neslin Yezid tarafından katledildiği anlatılır. Üçüncü bölümde, Allah, Peygamber, şeyh, halifeler gibi mübarek zatlar anıldığında, her biriyle ilgili farklı saygı, dua ve yüceltme ifadelerinin eklenmesi gerektiği salık verilir. Dördüncü bölümde insan-ı kâmil ve insan-ı kâmil mertebesine yükselmek için yapılacaklar açıklanır. Beşinci bölümde, müridin mürşide, mürşidin şeyh-i kâmile davranışları anlatılır. Altıncı bölümde, mümin müminin kardeşidir, düsturundan hareketle kardeşliğin koşulları açıklanır. Yedinci ve son bölümde ise, dervişlik ve sūfîlik konu edilir. 'Sūfî' kelimesinin, her bir harfinin, tarikata göre ifade ettiği anlamlar izah edilir.

15. yüzyıl ve 20. yüzyıl arasındaki zaman dilimi 'Klâsik Osmanlı Türkçesi' (Ercilasun, 2016: 457; Akar, 2005: 287) ya da 'Yeni Türkçe devri' (Caferoğlu, 2001: I, 52) olarak adlandırılır. *Vesīle-nâme*, Türkçenin 18. yüzyılda yaşadığı değişim ve gelişimleri, özellikle Türkçenin konuşma dilinde kullanılan biçimini, örneklendiren bir metindir. Bunun yanında, metin içerisinde yazım düzensizliği dikkati çeker. Ayrıca bu döneme kadar yapılan metin çalışmalarında standartlaşmamış olan dudak uyumu, 18. yüzyılda büyük oranda tamamlandığı düşünülse de (Kartallıoğlu, 2011: 11), *Vesīle-nâme*'de bu durum tamamlanmış olarak görülmemektedir.

Halvetiyye tarikatını anlatmak ve öğretmek amacıyla yazılan *Vesīle-nâme*, dinî bir metin olmasından dolayı, dini öğretileri, hikâyelerle zenginleştirerek halkın anlayabileceği bir üslupla aktarmaya çalışmıştır. Bu yönüyle didaktik sıfatını kazanan *Vesīle-nâme*, dinî açıklamalar, hikâyeler, anekdotlar, atasözü ve deyimler, ayet ve hadislerle pekiştirilen bir anlatıma sahiptir. Ayrıca, bazı kelimelerin yazı dilinde kullanıldığından farklı yazılış şekilleriyle kullanılması, ki bunların önemli bir kısmı dipnotta belirtildi, cümlelerin devrik olması ve özellikle hikâye anlatırken diyaloglara çokça yer verilmesi yazı dilinden ziyade konuşma dilini yansıttığı sonucuna varılmasını sağlayan unsurlardandır. Bu sebeplerle *Vesīle-nâme*'nin dil özellikleri bakımından zengin içeriğe sahip olduğu söylenebilir.

Vesīle-nâme üzerine yapılan bu çalışma; giriş, dil incelemesi (yazım, ses bilgisi, biçim bilgisi), metin, dizin ve sonuç bölümlerinden oluşmaktadır. Dil incelemesi kısmında yazım bölümünde, ünlü ve ünsüzlerin başta, ortada ve sonda nasıl yazıldıkları; ses bilgisi başlığı altında uyumları ile çeşitli ses olayları; biçim bilgisi bölümünde sırasıyla yapım ekleri, çekim ekleri, sıfatlar, zamirler, zarflar ve edatlar ele alınmıştır.

Metin bölümünde, tespit edilebilen tek nüshası Koç Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunan *Vesīle-nâme*, çevriyazı alfabesine aktarılmıştır. Metinde, yazı dilindeki imlaya uygun olmayan kelimeler dipnotta belirtilmiştir. Dizin bölümünde ise, kelimeler ve birleşik eylemler alfabetik sırayla dizilmiş, bunlara, metne bağlı kalınarak anlamlar verilmiştir. Kelimelerin hangi kökten geldiği kısaltmalarla belirtilmiştir. Ayrıca Kişi Adları dizini oluşturulmuştur.

Vesīle-nâme, Türkçenin yazı dili olarak kullanımından ziyade konuşma dilinde kullanılan biçiminin tarihî gelişimini vermektedir. Bu amaçla eser, yazım, ses bilgisi, şekil bilgisi ve söz varlığı bakımından incelenmiştir. Dil özelliği itibariyle zengin içeriğe sahip olması ve konuşma dilini yansıtan bir eser olması yönüyle *Vesīle-nâme*, Türk dilinin söz varlığına katkı sağlayacağı düşünülerek araştırılmaya değer bulunmuştur. Bu dönem metinleri üzerine yapılan diğer çalışmalar genellikle dönemin yazı dilini yansıtmaktadır. Yazı dilini yansıtan eserler dönemin sosyal, kültürel, ekonomik vb. gibi özelliklerine dair pek çok konularda, zengin bilgiler verir; fakat dönemin konuşma diline dair bilgileri, bu tip eserlerden elde etmek güçtür. *Vesīle-nâme* bu noktada, dönemin konuşma diliyle yazılmış olmasından dolayı bu konuda zengin malzeme sunmaktadır. Bu özelliği itibariyle eser ayrı bir öneme sahiptir.

Literatür taraması neticesinde, eserle ilgili daha önce yapılmış herhangi bir çalışma tespit edilmemiştir. Yine aynı eserin Koç Üniversitesi Yazma Eserler bölümü dışında başka bir nüshasına da rastlanmamıştır. *Vesīle-nâme*'nin Şeyhoğlu Derviş Osman tarafından yazıldığı aynı adlı eserde yazarın kendisi tarafından belirtilmiştir.

Vesīle-nâme harekeli bir metindir. Hareke kullanımı okuma bakımından kolaylık sağlamasına rağmen, sözlüklerle karşılaştırıldığında, bazı kelimelerin asıl okunuşundan farklı harekelenmesi, okunmasını ve hatta anlamlandırılmasını zorlaştırmıştır. Metinde hareke kullanılmasına rağmen, çoğu kelime ve ekte ünlülerin gösterilmesi karşımıza çıkan durumlardan biridir. Yazar, başlıklarda vurgulamak istediği ifadelerde, bazı ayet ve hadislerde ve pek çok özel isimde kırmızı mürekkep kullanmıştır. Tahmini olarak okunan ve anlamından şüphe edilen kelimeler soru işareti (?) ile gösterilmiştir.

Dizine girmeyen Arapça ayet ve hadisler, özgün şekilleriyle gösterilmiş ve bunların anlamları, sure adı, ayet numarasıyla birlikte dipnotta yer almıştır. Dizinde, madde başı olarak gösterilen kelimelerin anlamları verilirken metindeki kullanımları temel alınmıştır. Metindeki birleşik kelimeler ve birden fazla haneden oluşan sayılar vb. gibi birlikte yazılması gereken ifadelerde ilk kelime satır sonuna denk gelmekte ve diğer kelime de bir sonraki satırda başlamakta ise her iki satırın numarası da belirtilmiştir. Tamlamalar iki sözcüğün madde başında da belirtilmiştir. Yardımcı fiiller ise hem kullanıldığı ismin hem de fiilin altına yazılmıştır.

Metnin ayrıca Kişi Adları Dizini oluşturulmuştur. Kişi adları; ansiklopedilerden, kişi adlarının yer aldığı tezler ve sözlüklerden, Halvetilikle ilgili kaynaklardan bulunup karşılaştırılmıştır. Çalışmanın sonunda, yararlanılan kaynakların yer aldığı "Kaynaklar" listelenmiştir.

1. 18. YÜZYIL DİL ÖZELLİKLERİ

18. yüzyıl artık bugünkü standart yazı dilimize temel teşkil eden "Yeni Türkiye Türkçesi"nin ses düzeninin esaslı olarak oluştuğu bir dönemdir. Hayati Develi, bu yüzyılın özelliklerini, Viguier ve Carbognano'nun gramer kitapları yanında, *kalıplaşmış olan imlânın dışına çıkmış, bilhassa halk diliyle yazılmış veya müstensihi çok bilgili olmayan üç metin* üzerinden tespit etmeye çalışır (Develi, 1998: 31). Bunlar, *Saatnâme, Nasihatnâme-i Dildâde* ve *Risâle-i Garîbe* isimli eserlerdir. *Vesīle-nâme*'yi de halk diliyle yazılması ve kalıplaşmış yazımın dışına çıkan bir eser olarak Develi'nin yüzyılı tespit etmek üzere kullandığı eserler kategorisinde düşünmek mümkündür. Bu anlamda Develi'nin 18. yüzyılla ilgili tespit ettiği dil özelliklerinin *Vesīle-nâme*'de incelenmesi, hem Develi'nin ortaya koyduğu verilerin teyit edilmesini sağlayacak hem de yüzyılla ilgili verilerin elde edilmesine olanak tanıyacaktır. Develi'ye göre, 18. yüzyılı önceki dönemlerden ayıran fonolojik özellikleri şöyledir (Develi, 1998: 32):

1. Dudak uyumları sürecinin tamamlanmış olması

2. ETT'deki kelime başı /i/ fonemlerinin /e/'ye dönüşmesi

3. Bazı eklerde görülen, ancak henüz tamamlanmamış olan (/ñ/ > /n/ gelişmesi

1. Dudak uyumları sürecinin tamamlanmış olması

Develi tarafından, 18. yüzyılda dudak uyumu, transkripsiyonlu metinlerin verilerine göre kesin olarak tamamlanmış olduğu belirtilse de *Vesīle-nâme*'de bu özelliğin tamamlanmadığı görülmektedir. Ancak kalıplaşmış Osmanlı yazımı bu gelişmeyi örtmüştür; yine de halk dilini yansıtan *Vesīle-nâme*'de dudak uyumuna ayrıkırı durumlar yer almaktadır. Belli başlı eklerdeki dudak uyumu tablosu şu şekildedir:

Yapım ekleri

+lık, +lik, +luk, +lük: görmeklik (14a/17), inanmaḳlıḳ (14a/17), ḳarañuluḳ (31a/9), ḳardāşlıḳ (51b/4)

+lı, +li, +lu, +lü : *Vesīle-nâme*'de bu ekin sadece yuvarlak ünlülü örnekleri bulunmaktadır. bağlu (17a/8), nūrlu (22b/2), şübhelü (26a/14), ḳuvvetlü (29b/10)

+sız, +siz, +suz, +süz: mürşidsiz (37b/17), rıżāsız (45b/9), dilsüz (38b/13)**,** sensüz (9b/7)

+cı, +ci, +cu, +cü: *Vesīle-nâme*'de bu ekin sadece düz ünlülü şekli olup yuvarlak ünlülü örneklerine rastlanmamıştır. daʿvācı (30b/10), yalāncı (36a/15), añlayıcıya (36b/10)

+cık, +cik, +cuk, +cük: *Vesīle-nâme*'de ekin sadece düz ünlülü örneği görülmektedir. oğlāncıḳlarıyla (18a/14)

Hal ekleri

+(n)ıñ, +(n)iñ, +(n)uñ, +(n)üñ: bunuñ (55a/1), ellerüñ (6b/15), anıñ (8b/14)

+(y)ı, +(y)i, +(y)u, +(y)ü: dünyāyı (9a/12), bunı (32a/3), daʿvetü (17b/4)

İyelik ekleri

+(ı)m, +(i)m, +(u)m, +(ü)m: ḳarnımda (9b/1), ḥālimi (17b/12), boynum (18a/6), göñlüme (34a/6)

+(ı)ñ, +(i)ñ, +(u)ñ, +(ü)ñ: ʿaẕābıñ (38b/1), etiñ (21b/14), kelāmuñ (30a/1), celālüñ (31a/13)

+sı, +si, +su, +sü: eli (17a/8), birisi (4a/5), boynu (6b/1), göñlüñi (21b/7)

+(ı)mız, +(i)miz, +(u)muz, +(ü)müz: atamızı (25a/1), vücūdumuz (10a/15), gencümüz (43a/11)

+(ı)ñız, +(i)ñiz, +(u)ñuz, +(ü)ñüz: ḥaḳḳıñız (24a/6), oğluñuz (43a/7), gözüñüzden (25a/8)

Fiil yapım ekleri

-(ı)r-, -(i)r-, -(u)r-, -(ü)r-: düşürmişdür (51b/4), bitirdüm (34a/2), yitirse (53b/14)

-dır-, -dir-, -dur-, -dür-: utandırma (33a/13), aydurdı (10a/8), bildürmek (14b/11), yetişdüre (16a/12)

-(ı)ş-, -(i)ş-, -(u)ş-, -(ü)ş-: yetişüp (16a/15), buluşdı (34b/9), irişüp (7a/8)

-(ı)n-, -(i)n-, -(u)n-, -(ü)n-: bilinmez (37a/8), görünür (50a/6), sevinmeye (47b/12), oḳunmaḳ (50b/7)

-(ı)l-, -(i)l-, -(u)l-, -(ü)l-: açılur (6a/1), yazılmışdur (3b/13), ḳuruldıġı (30b/1), götürülse (50b/11)

Zaman ekleri

-dım, -dim, -dum, -düm: virdim (12a/9), ḳıldım (12b/4), uçdum (9b/11), bilmedüm (34a/11)

-dıñ, -diñ, -duñ, -düñ: ölmedüñ (25a/9), durdın (26a/2), bulduñ (8b/17)

-dı, -di, -du, -dü: *Vesīle-nâme*'de bilinen geçmiş zaman üçüncü tekil kişinin yuvarlak ünlülü örnekleri bulunmamaktadır: ulaşdı (16b/4), virdi (23b/10)

-dık, -dik, -duk, -dük: *Vesīle-nâme*'de bilinen geçmiş zaman birinci çokluk şahıs ekinin düz ünlülü şekli değil, yuvarlak ünlülü örnekleri bulunmaktadır: atduḳ (15a/2), virdük (24b/14)

-dıñız, -diñiz, -duñuz, -düñüz: Bilinen geçmiş zamanın 2. çokluk kişi eki alan bir örnek metinde rastlanılmamıştır.

-mış, -miş, -muş, -müş: *Vesīle-nâme*'de duyulan geçmiş zamanın düz ünlülü şekilleri bulunmaktadır. bilmiş (19b/14), olmış (7a/1)

-ıyor, iyor, -uyor, -üyor: *Vesīle-nâme*'de -(I/U)yor şimdiki zaman ekine örnek bulunmamaktadır.

-ır, -ir, -ur, -ür: *Vesīle-nâme*'de, bu ek, bir örnek hariç daima yuvarlak ünlülüdür.

dir (22a/5), ulaşur (27a/4), varur (22b/6)

-ıñ, -iñ, -uñ, -üñ: Metinde yuvarlak şekilleri mevcuttur: gelüñ (1b/9), varuñ

-ıñız, -iñiz, -uñuz, -üñüz: didigüñüz (27a/16)

-sın, -sin, -sun, -sün (emir): yürümesünler (7a/4), bilürsin (14b/2), olursın (14b/2), bağışlasun (23a/4)

-alım, -elim, alum, -elüm: idelim (27b/10), açalum (24b/15), görelüm (25a/1)

Zarf-fiil ekleri

-ıp, -ip, -up, -üp: olup (4b/13), oḳuyup (14b/16), yetişüp (16a/15), görüp (20a/10)

Bildirme ekleri:

+dır, +dir, +dur, +dür: üzerinedir (2b/4), budur (37a/9), yoḳdur (37b/3)

Şahıs ekleri

+ım, +im, +um, +üm: ṭabduġum (27a/9), oturdum (34a/2), söylerüm (9b/5), dilerim (34b/14)

+sın, +sin, +sun, +sün: bilürsin (14b/2), olursın (14b/2), olsun (29b/14), ḳalsun (16a/16)

+ız, +iz, +uz, +üz: ayduruz (27a/14), derüz (4a/2), virürüz (5b/9)

vs.

2. ETT'deki kelime başı /i/ fonemlerinin /e/'ye dönüşmesi

"18. yüzyıl Türkçesinin ikinci önemli özelliği ise /i/ fonemlerinin standart dilde /e/'ye dönüşmüş olmasıdır. *Saatnâme* metni bu açıdan çok kıymetli bir karşılaştırma yapma imkânı sağlamaktadır: Bu metinde bir yandan ETT'nin /i/'li şekilleri yazıda gösterilirken, bir yandan da /e/'li şekiller yaygın bir şekilde görülmektedir: beş, dedi, deyi, deye, deyelim, deyicek; deyüp (bunun yanında yazarın dönemindeki dili aksettiren /i/'li şekiller: didi, didügi, didük, dimeñ vs.); eder, ederken, etmeyüp, etmişler (krş. ide, iden, ider, itdi, itdügi vs.); geymiş, geymedi, geydügi, geydüreler (krş. giyer, giyerdi, giymişler); yedügi, yedüreler, yedürüp, yemek, yemesin, yeyelüm, yeyüp (krş. yidügi,

yimedim, yimek vs.); yere, yerden, yerinde vs. (krş. yir, yirde, yirlerde vs.). Yine 18. yüzyılda istinsah edilmiş olan *Nasihatnâme-i Dildâde* isimli eserde de deyi, dersen vs. örneklerle karşılaşırız. *Risâle-i Garîbe*'de de /i/'li şekillerlerle birlikte ve oldukça önemli oranda /e/'li şekillerle karşılaşırız: beş, etmek, yel, yer, deyü, ver-, ye- vs. örneklerinde görüldüğü gibi (Develi, 1998: 34)." Develi'nin çalışmasında yer verdiği örnek metinlerden de hareketle /i/ > /e/ gelişmesinin 18. yüzyılda tamamlandığı kanaatine varmıştır. Bunun bazı ses benzeşmelerinin gerektirdiği istisnalarının olabileceğini şu örneklerle belirtmiştir: yemek ~ yiyecek; demek ~ diyecek vb. gibi. İmladaki kalıplaşmanın da sonuna kadar bu kalıplaşmayı gizlediğini belirten Develi, bu sebeple ye'li şekilleri pek çok durumda yazım özelliği olarak sayabileceğini belirtmiştir.

Vesīle-nâme'de ise bu durum, açıklamada belirtildiği gibi, /i/ fonemi standart dilde /e/'ye dönüşmüştür. Örnek: beş (7a/10), deyü (23a/16). Ancak bazı örneklerde /i/'li şekillerle beraber /e/'li şekillerle de karşılaşılmıştır. Örnek: de- (1a/4) ~ di- (12a/9), gey- (5b/17) ~ giy- (6a/3), yi- (35b/14) ~ ye- (35b/1).

3. Bazı eklerde görülen, ancak henüz tamamlanmamış olan /ñ/ > /n/ gelişmesi

Develi'nin çalışmasında tespit ettiği ve 18. yüzyıla ait olan bir diğer önemli fonolojik özellik bazı eklerde geniz ünsüzü /ñ/'nin diş ünsüzü /n/'ye dönüşmeye başlamasıdır (Develi, 1998: 35). Ayrıca bu özellik, İstanbul ağzını diğer Anadolu ağızlarından ayıran temel hususiyetlerdendir. "Bu gelişmenin tamamlanmış olduğuna dair elimizde yeter sayıda örnek bulunmadığını düşünüyoruz, ancak gelişmenin bir hayli ilerlemiş olduğunu kabul ediyoruz. *Risâle-i Garîbe'de, Nasihat-nâme-i Dildâd*e isimli bir başka 18. yüzyıl metninde, istinsah tarihi bulunmamakla birlikte bizim 17.-18. yüzyıl dil hususiyetlerini de taşıdığını düşündüğümüz *Gazavat-nâme-i Sultan Murad Han*'da bu gelişmeyi gösteren hayli örnekler vardır (Develi, 1998: 35)." *Vesīle-nâme*'de geniz ünsüzü /ñ/'nin diş ünsüzü /n/'ye dönüştüğü örnekler bulunmaktadır: öñ > ön (29a/15), didügüñ > didügün (29b/10), boynuñ > boynun (18b/7). Ancak metinde genellikle geniz n'si /ñ/ varlığını korumuştur: şoñra (18b/15), Teñri (22b/15), göñül (8a/2) gibi.

Türkiye Türkçesinin başlangıcı olarak kabul edilen 18. yüzyılın temel ses özellikleri, *Vesīle-nâme*'de yer alan örneklerde belirtildiği gibidir. Ancak bu özellikler keskin çizgilerle ayrılmamakla birlikte kendisinden önceki yüzyılların dil hususiyetlerini de

göstermektedir. Dudak uyumu çoğunlukla tamamlanmamış; /i/'ler büyük oranda /e/'ye dönüşmüş; geniz n /ñ/ sesi özellikle bazı eklerde /n/'ye dönüşmüştür.

2. 18. YÜZYIL KONUŞMA DİLİ

Dilin iki cephesi vardır. Biri insanların karşı karşıya sesli olarak konuştukları zaman kullandıkları konuşma dili; diğeri yazıda kullanılan, insanların söylemek istediklerini yazı ile anlatırken kullandıkları yazı dilidir. Konuşma dili ile yazı dili her dilde ve her dönemde daima birbirinden farklıdır. Bu farklılık temelde söyleyiş ile bazı ses, şekil ve ifade tarzlarının ayrılıklarına dayanır (Ergin, 2002: 9-11). Bununla birlikte, Türkçenin tarihi dönemlerinde konuşma ve yazı dilinin birbirine çok yakın olduğu dönemler de olmuştur. Günümüzde yazı dili olarak kullanılan İstanbul Türkçesi, yurdun diğer bölgelerinde de, özellikle okumuşlar çevresini içine almak üzere, bütün Türkiye çapında bir konuşma dili haline gelmektedir (Ergin, 2002: 11). Aynı durum ilk Osmanlı Türkçesi metinleri için de geçerlidir. O dönemde, özellikle halka hitap eden eserlerde, onların anlaması amacı ön planda olduğundan eserlerde konuşma diline yakın bir dil kullanılmıştır. İstanbul'un fethinden sonra ise Osmanlı entelektüeli kendi yazı dilini oluşturmaya başlayınca, konuşma dili ile yazı dili arasındaki fark açılmaya başlamıştır (Develi, 2009: 56).

Osmanlı dönemi konuşma dilinin tespiti, ancak yazı dili üzerinden yapılabilir. Bu konuda, Osmanlı döneminde yabancıların yazdıkları gramer ve sözlükler önemli veriler sunmaktadır. Çeviri yazılı bu eserlerde kelimelerin telaffuzunun da kaydedilmiş olması, dönem konuşma dilini, özellikle kelime bazında tespitini sağlar. Bunun yanında yine aynı eserlerde yer alan diyalog cümleleri ve Latin harfli örnek Türkçe metinler araştırmacıların dönem konuşma dilini tespit için yoğunlaştıkları diğer noktalardır. Yavuz Kartallıoğlu *Osmanlı Konuşma Dili* adlı eserinde ve Suat Özer ise *Latin Harfli Çeviri Yazı Metinlerde Konuşma Dili Olarak Türkçe (16. - 18. y.y.)* adlı doktora tezinde bunun örneklerini vermişlerdir. Yavuz Kartallıoğlu aynı eserinde, Arap harfli Türkçe *Evliya Çelebi Seyahatnamesi,* çeşitli tarih kaynakları, kadı sicilleri, şeriyye sicilleri ve mektuplar üzerinden, özellikle mükâleme örnekleri aracılığıyla dönemin konuşma dilini tespite çalışır.

Yukarıdaki metinler dışında, araştırmacıların "*sade nesir", "halk nesri", "sade dil"* ya da *"halk dili"* şeklinde niteledikleri eserlere odaklanmak, konuşma diliyle ilgili bilgiler elde edilmesine olanak tanıyabilir. Çünkü bu nitelemede dikkate alınan ölçüler, konuşma dili özellikleriyle ortaktır. Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nesir* adlı çalışmasının giriş bölümünde, Tanzimat'a kadar olan nesir dilinin üç koldan geliştiğini kaydeder. Bunlardan biri, *halkın konuştuğu dili esas tutan sade nesir*dir. Bu nesrin temeli halk diline dayanır (İz, 1996: V). Sade nesrin imla ve üslup özelliklerine de değinen İz'in, bu başlık altında zikrettiği hususlar konuşma dilinin özelliklerini yansıtır. Arapça-Farsça kelime ve tamlamaların az kullanılması, edebî sanatlara çok yer verilmemesi, Arapça-Farsça kelimelerin aslî imlalarıyla değil konuşma dilindeki haliyle yazılması, Farsça tamlamaların bazen okunduğu gibi (ilk kelimenin sonuna ye harfi getirmek suretiyle) yazılması, cümlelerin kısa olması, devrik cümlelerin kullanılması gibi özellikler bunlardan bazılarıdır (İz, 1996: XVII-XX).

Fatih Köksal, klâsik nesir geleneğiyle ilgili yaptığı dörtlü tasnifte, *sade nesir (üslûb-ı sâde*) tabirini kullanır. Buna *halk nesri* denebileceğini de ekleyen Köksal, bu tarz mensur metinlerin özelliklerini şu ifadelerle tespit eder:

> *Hedef kitlesi halk yığınları olan, Arapça – Farsça kelime ve tamlamaların az olduğu, çok sade bir dille, sanat kaygısı güdülmeden yazılan ve secinin hiç bulunmadığı veya nadiren görüldüğü mensur eserler bu gruba girer.* (Köksal vd., 2011:16)

16. yüzyıl nesrini üç grupta inceleyen Fikret Turan, *halk nesri*nin özelliklerini şöyle sıralar:

> *1. Halkın konuşma Türkçesi unsurlarıyla oluşturulmuştur. 2. Konuşma dilinin kelime hazinesi ve cümle yapısıyla kurulan bu üslupta halk inançları, atasözleri, basit benzetme ve istiareler ve günlük hayattan alınan örnekler çokça kullanılır. 3. Yer yer şivelerden alınmış kelime, ifade ve gramer şekilleriyle ağızlarda yaşamaya devam eden Eski Anadolu Türkçesinin özellikleri görülür* (Turan, 2018: 48).

Görüldüğü üzere gerek İz'in ve Köksal'ın *sade nesir* gerekse Turan'ın *halk nesri* özellikleri noktasında tespitleri, konuşma diline dayanmakta ve onunla ortak özellikler sergilemektedir. Yine araştırmacıların diğer nesir üslup çeşitleri olan orta nesir ve süslü nesir çerçevesinde zikrettiği hususlar, yazı dilinin özellikleri olup sade nesir metinlerinde bulunmayan hususiyetlerdir.

Hayati Develi, *Osmanlı'nın Dili* adlı eserinde dönemin konuşma diliyle ilgili de görüşlerini aktarır. Yazarın verdiği bilgiler, yine sade nesrin özellikleriyle ortaktır. Buna göre Osmanlı konuşma dilinde; cümle yapıları basittir, karmaşık değildir; edebi sanatlar anlamında deyimler ve atasözleri yoluyla taşınanlar dışında metaforik ifadelere az yer verilir; devrik cümleler kullanılmak suretiyle dilbilgisi kuralları ters yüz edilir, eksiltili ifadeler kullanılır; bilhassa yabancı dillere ait dilbilgisi unsurları kullanılmaz (Develi, 2009: 63, 64).

Osmanlı dönemi konuşma diliyle ilgili yapılan çalışmalar, yukarıda ifade edildiği üzere genellikle yabancıların yazdığı gramer ve sözlüklere dayanır. Bunların yanında *Evliyâ Çelebi Seyâhatnâmesi,* tarih kaynakları, kadı sicilleri, şeriyye sicilleri ve mektuplar gibi konuşma diliyle ilgili söz konusu edilen çalışmalardır. Bunların dışındaki sade nesir metinleri, nihayetinde yazılı ürünler olması nedeniyle, konuşma dilini tamamen yansıttığı elbette söylenemez. Ayrıca bu metinler, Arap harfli olduğu için özellikle ünlülerin yansıtılmasıyla ilgili birtakım olumsuzlukları da barındırırlar. Bununla birlikte sade nesir üslubunun konuşma diline dayanması nedeniyle bu metinlerde de konuşma dilinin izlerine rastlamak mümkündür. Bu gibi eserler de, konuşma dilini yansıtıp yansıtmadığı veya ne derece yansıttığı yönünde ayrıntılı incelemeye tabi tutulabilirler. Bu noktadan araştırmacıların sade nesrin özellikleriyle ilgili zikrettiği ölçütler; bunun yanında Yavuz Kartallıoğlu'nun *Osmanlı Konuşma Dili* (2017) adlı eserinin *giriş* bölümünde ve *Carbognano'ya Göre Osmanlı Türkçesi Yazı ve Konuşma Dili İlkeleri* (2015) makalesinin sonuç bölümünde zikrettiği hususlar inceleme kriterleri olabilir. Bunları şöyle sıralamak mümkündür:

1. Arapça ile Farsça kelime ve tamlamalara az yer verilir. *Vesîle-nâme* bu anlamda genel olarak değerlendirildiğinde sade nesir, dolayısıyla konuşma dili özelliği gösteren bir metindir. Arapça ve Farsça kelimeler, dönemin halkının ve tarikat ehlinin anlayabileceği, konuşma dilinde de kullanılan kelimelerdir. Arapça ve Farsça tamlamalar

için de aynı durum söz konusudur. Bunun yanında Arapça tamlamaların sayısı Farsçalara göre daha azdır. Farsça tamlamalar büyük oranda iki kelimeden oluşmaktadır.

2. Osmanlı Türkçesi yazı dilinde isim, sıfat, fiil ve fiilimsilerin Arapça ve Farsçaları; konuşma dilinde Türkçeleri yer alır: Örnek: dam - tuzak (Kartallıoğu, 2015: 19). *Vesīle-nâme*'de fiiller genellikle Türkçedir. İsim ve sıfatlarda ise yazı diline göre Arapça ve Farsça kelimelerin sayısı azdır. Kullanılan kelimeler de, halkın konuşma dilinde yer alanlardır. Buna dair örneklerden bazıları şunlardır:

Yazı Dili	**Konuşma Dili**
sîm ü zer	altûn ve gümüş (1b)
savm/rûze	oruç (7a)
semâvât u arz	gökleri ve yerleri (12a)
tezyîn etmek/müzeyyen kılmak	bezemek (12b)
ta'lîm etmek	âdâb-ı tarîkatı ögrede (12b)
kâim olmak	ayak üzre turmak (13b)
nûş etmek	içmek (24b)
ümm ü eb	ata ve ana (45b)
müsaade etmek	komak (45b)
kıyâfet	ton/don (7a)
murg	kuş (10b)
tekfîn etmek	kefinlemek (24b)
ehibbâ	kardaşlar (46b)

Bunların dışında, aynı cümle içinde "fuḳarā beyninde [6b] ve ḫalḳ arasında (7a)" gibi hem yazı hem de konuşma diline ait kelimelerin, nadiren de olsa, ikili kullanım örneği

var. Türkçe ve Arapça kelimenin Farsça tamlama içinde biraraya getirildiği bir örnek mevcuttur. Örnek: muḥarrem ʿaşr-ı öñünde ṣā'im olsunlar (7a) (muharrem ayının ilk onunda oruçlu olsunlar.)

3. Atasözleri ve deyimlerle taşınanlar dışında, metaforik ifadelere az yer verilir. Basit benzetme ve istiareler ile günlük hayattan alınan örnekler çok kullanılır (Develi, 2009: 64). *Vesīle-nâme*, dinî bir metin olmakla birlikte, eserde temel amaç bilgi vermektir. Bu yüzden eserde edebi sanatlara çok az yer verilmiştir. Mevcut örnekler için de Develi'nin tespiti geçerlidir. İlgili örnekler şunlardır:

Örnek 1: ḳırḳ deve yüki kitāb oḳudum. (10a)

Örnek 2: ḥazān yabraġı gibi ditredi (18b)

Örnek 3: anlar ki ʿilim oḳurlar ʿilimlerile ʿamel itmediler anlar ki meṣela şol ḫımār gibidür (30b-31a)

Örnek 4: Kaʿbeye varmaḳdan şeyḫe varmaḳ yigdür ẕīrā ki Kaʿbeye Allāhu Teʿālā günde yetmiş kez naẓar ider mürşid göñlüne bī-ʿaded nitekim bir deñizde yil olsa mevc kesilmez şeyiḫ göñlüne daḫı ilhām-ı Rabbānī şöyle ider (45b)

Örnek 5: göñül gözi açılur (48b)

Örnek 6: ḥaḳiḳat ev gibidür şerīʿat ḳapusıdur ṭarīḳat yoldur maʿrifet genc-i herdür ve baʿżılar ḥaḳīḳati bir deñize teşebbüh itmişler kimi şerīʿat ṭarīḳat yelkeni maʿrifet baḫrıligi (52b)

Örnek 7: miṣāli bir ḥoḳḳaya misk ḳoysañ daḫı girü miski hep çıḳarsañ ol ḥoḳḳada ḳoḳusı ḳalur cānuñda bedenden gitdüginden ṣoñra eṣeri bedende ḳalur aña rūḥ-ı cismānī dirler (55a)

4. Arapça fa'l, fi'l ya da fu'l vezninde olup Türkçeye giren kelimelerde ünlü türemesi olur (zikr-zikir, devr-devir, hükm-hüküm gibi). Konuşma dilinde ortaya çıkan bu durum, Latin alfabesine geçtikten sonra yazı diline de yansımıştır. Osmanlı döneminde ise Arap alfabesi kullanıldığı, hareke kullanılmadığı ve Arapça ile Farsçadan alınan kelimelerin aslî yazımlarına bağlı kalındığı için yazı dilinde bu

durumu tespit etmek mümkün değildir. Ancak konuşma dilinde durumun yansıması görülebilir. Bunu da, yine yazılı da olsa özellikle harekeli sade nesir metinlerinde tespit etmek imkân dâhilindedir. *Vesīle-nâme,* harekeli ve sade nesir özelliğinde bir metin olması itibariyle bahsi geçen durumun tespitine imkân tanımaktadır. Bu tarz Arapça kelimeler, konuşma dilindeki haliyle harekelenmiş ya da yazılmıştır. Hatta bu kelimeler; etmek, olmak, eylemek gibi ünlüyle başlayan yardımcı fiillerle birleşik fiil oluşturduğunda dahi, türeyen ünlü korunmuştur. Örnek kelimelerin aslî halleri ile metindeki hali aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Aslî Hâli (Yazı Dili)	**Metindeki Hâli (Konuşma Dili)**
zikr	zikir (2b, 12b)
hükm	hüküm (3b, 18a/3,5)
seyr	seyir it- (6b)
şeyh	şeyih (6a, 10b, 16a, 35a)
nev‘	nevi‘(5a, 39a)
setr	setir (6b, 23b, 29b, 38a)
mahv	mahıv it- (7b, 30b)
gayb	gayib (10a, 46a)
devr	devir (10a)
hayr	hayır (11a)
cem‘	cemî‘ (12a, 30a)
sabr	sabır it (17b, 43a)
Katl	42b; katil olan (29b), katil itse (41b)
Ahz	ahiz (29b)
Fehm	fehim (26a, 30a)
Haşr	haşır (36a)

keşf	keşif (38a, 48b)

5. Arapça ve Farsçadan alıntı kelimelerdeki uzun ünlüler konuşma dilinde bazen kaybolur (Kartallıoğlu, 2015: 26). *Vesîle-nâme*'de, bunun örnekleri azımsanmayacak kadar fazladır. Özellikle Arapça kelimelerde, uzun ünlülerin yazılmadığı gözlemlenir. Aşağıda görüleceği üzere, tam tersi durum olarak kısa ünlülerin de uzun ünlü olarak yazıldığı pek çok örneğe metinde rastlamak mümkündür. Yazı dilinde Arapça ve Farsça kelimelerin aslî yazımlarına uymak bir kural olduğu halde, metinde bu denli fazla örneğin olması, öncelikle kâtibin yetersiz bilgisiyle açıklanabilir. 10. maddedeki örnekler de bunu gösteren bir başka delildir. Bunun yanında, metnin harekeli olması da, bunda bir başka etken olabilir. Amaç bilgi aktarmak olduğu için, kelimenin harekeli olması yanlış okunmasını engellediği için katip böyle bir tercihte bulunmuş olabilir. Bununla birlikte derviş, zâhîr, vâkit, kâmîl gibi örneklerde olduğu gibi aynı yanlışın çok fazla tekrar etmesi, kelimenin konuşma dilinde de benzer şekilde kullanıldığı ve kâtibin bu hâliyle yazıya geçirdiği izlenimini uyandırmaktadır. Kartallıoğlu'nun uzun ünlülerle ilgili tespiti, bu tarz örneklerin çok fazla olması ve metnin genel özellikleri de göz önünde bulundurulduğunda, *Vesîle-nâme*'nin konuşma diline dayandığı söylenebilir.

Aslî Hâli	**Metindeki Hâli**
تسليم	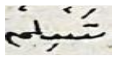 (6b)
تكبير	 (5a)
تسبيح	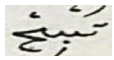 (7b/7)
تسبيح	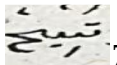 7b/6)
قديم	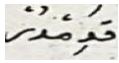 (7b)
كدورات	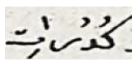 (9b)
كرامات	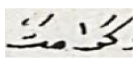 (9b)

نظير	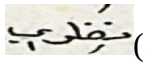 (10a)
انجام	 (10a)
تغيير	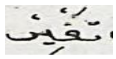 (11a)
شياطين	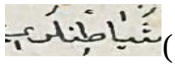 (12b)
ترتيب	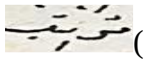 (13b)
مطيع	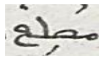 (13b)
خليفه	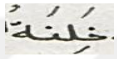 (13b)
محروم	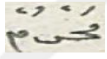 (15b, 16a)
ارواح	 (15b)
جواب	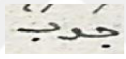 (16b)
شهيد	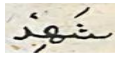 (23b, 28a, 49a)
لطيف	 (25b, 35b)
طالب	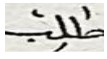 (31b)
درويش	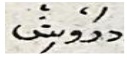 (34a/3,5,7, 9; 34b/10, 12; 35b, 48a)
التفات	 (34b)
افراط	 (35b)
پاك	 (36a/12,13, 14)
عوام	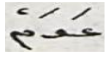 (47a)
كبير	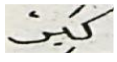 (48a)

توحید 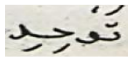 (50a)

تعلیم 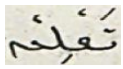 (54a)

Bazen de kısa ünlüler uzun ünlü olarak yazılmıştır.

Aslî Hâli	**Metindeki Hâli**
جائز	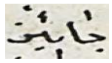 (7b/4,11;)
كامل	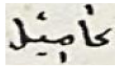 (10a, 14a, 15b/ 2, 5; 16a, 16b, 20a, 31b, 35a)
ارادت	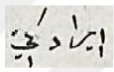 (11a, 42b)
حزر	 (11a, 11b)
معرفت	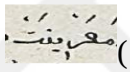 (12b)
سائر	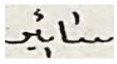 (13b, 20b)
ظاهر	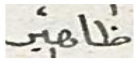 (14a, 14b, 15b, 18b, 24b, 25a, 26a, 42b)
عامل	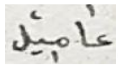 (15a, 15b, 53b)
علم	 (30b/3, 5, 9; 31b)
واجب	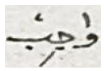 (15a)
ماهر	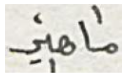 (15b/7, 13)
حاظر	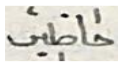 (17a)
ناظر	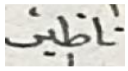 (15b/8, 12; 17a, 33a, 33b)

وقت 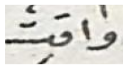 (15b, 18a, 25b, 31b, 33a)

واصل 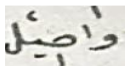 (16a)

مسلمان 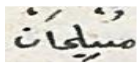 (18b)

حاضر 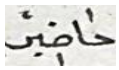 (19b)

واقف 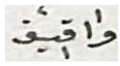 (19b)

ولایت 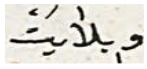 (25a)

سرّ 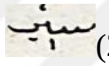 (25a)

عاقل 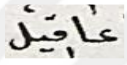 (28b)

موافق 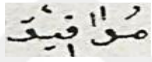 (28b)

مفسّر 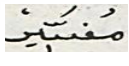 (30a)

عارف 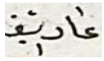 (32a, 39a, 50a)

محقّق (muhakkik) (32b)

ماهر 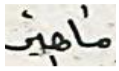 (33a)

لایق 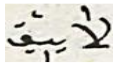 (33b)

خارج 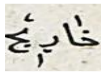 (33b)

قابل (37b)

ذاهد 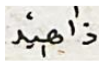 (38b)

کاذب 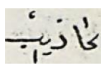 (47b)

ذكر (47b)

حذر 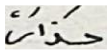 (48a)

منكر 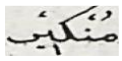 (48b, 49a)

منافق 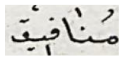 (48b)

حاصل 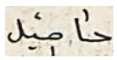 (54a)

6. Yer yer şivelerden alınmış kelime, ifade ve gramer şekilleri ile ağızlarda yaşamaya devam eden Eski Anadolu Türkçesinin özellikleri de görülür (Turan vd., 2011: 29-31). *Vesîle-nâme*'de bu gibi kelime ve ifadelerin çokça yer aldığı görülür[1]. Buna dair örnekler şunlardır:

ağsırmak/aksırmak (24a): hapşırmak (DS)

altun (2a): altın **(**DS)

ayıtmak (6b, 8a, 8b, 9a, 9b, 16a, 17a): söyle- (TS, DS)

başmak (8b): ayakkabı (TS, DS)

barmak (18b): parmak (TS, DS)

beñiz (2a): **1.** Renk **2.** Yüz (TS)

bezemek (12b): Süslemek (TS)

burgulu (34a): kilitli

çalap (33a): Tanrı (TS)

çeri (39a): asker (TS)

depmek (10a): tepmek (DS)

depelemek (20b, 42b): tepelemek, ezmek, çiğnemek (TS, DS)

dürüs (51b): dürüst (DS)

geymek (5b, 6b, 9b): giymek (DS)

[1] Burada yer alan "başmak, çalap, çeri, tamu, ton, issi/ıssı, kamu, uğrı" gibi kelimeler için Sayın Akar 'Saklantı Kelimeler' terimini önermektedir (Akar, 2018: 25-31).

gine (17a): yine (DS)

göñlek (5b): gömlek (TS, DS)

göñül (8a, 10a, 12a): gönül (TS, DS)

irmek (24a): yetişmek (TS)

issi/ıssı (8b): sahip (TS)

kamu (7b): bütün (TS)

karañuluk (30a, 31a, 36b): karanlık (TS, DS)

karındaş (2a): kardeş (TS)

kendözi (16b): kendi özü

kiçirek (18a): küçücük, ufacık (TS)

komak (15b, 24a, 52a): koymak, bırakmak (TS, DS)

koñşu (10a): komşu (TS, DS)

köşek (1b): deve yavrusu (DS, TS).

men (9b): ben (DS)

poğazın ayırtlamak (13b): boğazın temizlemek.

segirdelüm (2a): Segirt-/seğirt-: Seyirtmek (koşmak) (DS)

sinsile (15b): silsile (DS)

soñra (14a): sonra (DS)

tamu (10a): Cehennem (TS, DS)

teñri (8b, 22b, 29a, 37a): Tanrı

ton/don (7a): çamaşır, elbise (TS)

ṭoġrı (4a): doğru

uğrı (38a): hırsız (TS, DS)

umu (47a): umut, arzu, istek (TS, DS)

urmak (23b): vurmak (TS, DS)

yaban (48a): uzak yer, insandan hâlî yer (TS, DS)

yaramaz (28b, 29a): yaramaz, kötü (TS, DS)

yeğ (9b, 45b): daha iyi, daha üstün (TS)

yen (6a): Elbisenin kol üzerine gelen kısmı (TS, DS)

yeyni (2a): hafif (TS, DS)

yılduz (12b): yıldız (TS, DS)

yiğrenmek (38a, 53a): iğrenmek, tiksinmek (TS, DS)

yil (35b): yel (TS, DS)

yir (8b, 12a, 25b): yer (TS, DS)

yiryüzü (12b): yeryüzü

yitmek/ yetmek (43a): ulaşmak, erişmek (TS, DS)

yokaru (4a, 6a, 13a): yukarı

yumak (24a, 24b): yıkamak

7. Konuşma dilinde bazı arkaik kelimeler varlığını sürdürmüştür (Kartallıoğlu, 2017: 41). *Anda* "orada, oraya", *andan* "ondan", *bile* (~ *bilenizce, bilence*) "birlikte", *bolay* "belki", *bulay* "böyle", *bunda* "burada, buraya", *bundan* "buradan", *ilen/ılan* "ile", *imdi* "şimdi", *kanda* "nerede, nereye", *kangı/hangı* "hangi", *kanı* "hani", *niçe/nice* "nasıl", *niçe* "ne kadar, çok", *uşda* "işte" vb. *Vesīle-nâme*'de bu tarz ifadeler de çokça yer alır. İlgili örnekler şunlardır:

anda (1b, 22b): oraya, orada (TS)

andan (4a, 17a): ondan (TS, DS)

andan berü (6a): ondan bu yana, bu tarafa (TS)

andan ṣoñra (6b, 7b): ondan sonra (TS)

anuñçün (6b): onun için (TS)

ayru/ ayruk (9a, 26a, 34b): başka (DS)

berü (28a): beri (TS),

birle (31a): ile (TS)

çün (17b, 18a, 21b, 23a, 24a, 24b, 35b): 1. Ne zaman ki 2. için (DS)

degül (6a): değil (DS)

deyü (1b)/ diyü (12a): diye (TS)

gine (1b, 24a): yine (DS)

imdi (1b, 2a, 3b, 4a): şimdi (TS, DS)

irte (23b): sabah (TS, DS)

işbu (20b): işte, işte bu (TS)

kaçan (9b, 12b, 28a, 31a, 31b, 32a, 33a, 37b, 38b, 50b, 54a): ne zaman, ne vakit, her ne zaman ki (TS, DS)

kanda (8b, 36a, 36b): nereye (TS)

kangı (15b, 29b): hangi (TS)

kimesne (7a): kimse (TS)

niçe (6a, 17a, 37a): 1. çok 2. nasıl (TS)

nite (22a, 26a, 35a): nasıl (TS)

ol (8b): o (TS)

ol vakit (6b): o vakit (TS)

öz (46a): kendi (TS, DS)

sizcileyin (42b): sizin gibi (TS)

şol (8b,14a, 21b): şu (TS, DS)

8. Yazı dilinde hem Arapça u, ü; vu, vü bağlaçları kullanılırken konuşma dilinde sadece Arapça "ve" bağlacı kullanılır (Kartallıoğlu, 2015: 26). *Vesīle-nâme*'de, u, ü; vu, vü bağlaçlarının kullanım örneği yoktur. Yazı dilinde bu şekilde bağlanan kelime gruplarının hepsi "ve" bağlacı kullanılarak bağlanmıştır.

Konuşma Dili	**Yazı Dili**
lü'lü-i yāḳut ve mercānlar (2a)	lü'lü-i yâkut u mercân

altun ve gümüş (1b)	sîm ü zer
tebdîl ve tağyîr (2a, 4b)	tebdîl ü tağyîr
receb ve şaʿbān ve zilhiccenüñ (7a)	receb ü şâbân u zilhiccenüñ
ẕikre ve semāʿa itmek (7b)	zikr u semâʿ itmek
leylü'n-nihâr[2] (8a)	leyl ü nehâr
ẓāhir ve bāṭından (10a, 14a)	ẓāhir u bāṭından
ʿarş ve kürs ve eflāk ve encām ve sebʿa semāvāt ve şemsi ve ḳamer (10a)	ʿarş u kürs ü eflāk u encām u sebʿa semāvāt u şems ü ḳamer
devir ve semāʿ itmeyelüm (10b)	devr ü semāʿ itmeyelüm
mücāhede ve ʿazīmet (10b)	mücāhede vü ʿazīmet
müsāʿade ve rūḫsat (10b)	müsāʿade vü rūḫsat
dîn ve îmân (12a)	dîn ü îmân
enbiyâ ve evliyâ (12b)	enbiyâ vü evliyâ
hürmet ve izzet (13a)	hürmet ü izzet
hareket ve cünbüş (13a)	hareket ü cünbüş
dünyâ ve âhiret (29a)	dünyâ vü âhiret
gizlü ve âşikâre (29a)	gizli vü âşikâr
ulemâ ve fuzalâ (35a)	ulemâ vü fuzalâ
semâʿı ve ʿarşı ve kürs (38a)	semâ u ʿarş u kürs

9. Yazı dilinde Arapça ve Farsça ekler tercih edilirken konuşma dilinde Türkçe ekler kullanılır (Kartallıoğlu, 2015: 26). *Vesīle-nâme*'de bu anlamda Türkçe iki ekin kullanımı söz konusudur. Metinde, Arapça Farsça çoğul kalıp ya da ekleri yerine Türkçe eklerle çoğul yapma yolu tercih edilmiştir. Bu noktada, Arapça çoğul kalıbında olan kelimelere, Türkçe çoğul eklerinin de getirilmesi metinde

[2] Arapça atıf tamlaması şeklinde yapılması gereken tamlama, yanlış olarak Arapça şemsî tamlama şeklinde oluşturulmuştur.

dikkat çekici hatalardandır. Bu örneklerde, kelimenin konuşma dilindeki yanlış kullanımı etkili olabilir. Bunun yanında Farsça olumsuzluk eki "bî-" yerine Türkçe "-sız, -siz" eki kullanımının örneklerine az da olsa rastlanmaktadır.

Yazı Dili	**Konuşma Dili**
hâlât	haller (6b)
kerâmât	kerâmetler (6b)
makâmât	makamlar (26a, 49b)
şeyâtîn	şeyâtînler[3] (12b)
hulefâ	hulefâlar[4] (13b)
enbiyâ	enbiyâlar[5] (20b)
ashâb	ashâblar[6] (21b, 31b)
yârân	yârânlar[7] (26b)
bî-licâm	licâmsız (46b)
mü'minûn	mü'minleri (13b, 14a)
ehibbân	kardaşlar (46b)
bî-namâz	namazsız (36b)
bî-şübhe	şüphesiz (48a)

10. Türkçede kullanılan Arapça ve Farsça kelimelerin genel olarak aslî yazımlarıyla yazıldığı, halk diliyle yazılmış metinlerde bu kurala uyulmadığı görülür (İz, 1996: XVII). *Vesīle-nâme*'de bu tarz yazım hatalarında "hı" harfiyle yazılması gereken

[3] Şeytân kelimesinin çoğulu "şeyâtîn" Arapça çoğul kalıbında olmasına rağmen kelimeye Türkçe çoğul eki de getirilmiştir.
[4] Halîfe kelimesinin çoğulu "hulefâ" kelimesi Arapça çoğul kalıbında olmasına rağmen kelimeye Türkçe çoğul eki de getirilmiştir.
[5] Nebî kelimesinin çoğulu "enbiyâ" Arapça çoğul kalıbında olmasına rağmen kelimeye Türkçe çoğul eki de getirilmiştir.
[6] Sâhib kelimesinin çoğulu "ashâb" Arapça çoğul kalıbında olmasına rağmen kelimeye Türkçe çoğul eki de getirilmiştir.
[7] Yâr kelimesinin çoğulu "yârân" Farsça çoğul eki almış olmasına rağmen kelimeye Türkçe çoğul eki de getirilmiştir.

kelimenin “ha” harfiyle yazıldığı veyahut tam tersi durumda (bahr, hâce, halâs, hıfz gibi); uzun ünlülerin kısa veya kısa ünlülerin uzun yazılması gibi hataların katibin bilgi eksikliğinden kaynaklandığı açıktır. Fakat kelime ortasındaki hemzenin “ye” ile yazılması (teysîr, kebâyir, hâyir, sâyim, kâyim-makâm gibi); hareke hataları (eşrâk, bed‘at, münâsibet, lâ-bid, müslimân, muhâlifet, tasarrıf, teveccih, fidâ, hüsnü hâl) ve bunların dışında kalan kelimenin imlâsıyla ilgili hatalar (silsile/sinsile, meyve/meyvâ, halîfe/halfe, ma‘nâ/ma‘ânâ, haylî/hayle, hemîşe/hemşe) ise kâtibin kelimeyi konuşma dilindeki haliyle yazıya geçirmesinden kaynaklanmaktadır.

Yazı Dili	**Metindeki Hâli (Konuşma Dili)**
kebâ’ir (Ar.)	kebâyir (7b)
meyve/ mîve (F.)	meyvâ (1b)
behâ/bahâ (F.)	paha (2a)
hâir (Ar.)	hâyir (2a)
te’sîr (Ar.)	teysîr (5b)
sâim (Ar.)	sâyim ol- (7a) (oruçlu olmak)
kadîm (Ar.)	kadim (7b)
işrâk (Ar.)	eşrâk (8a)
kâim-makâm (Ar.)	kâyim-makâm (13b)
bid‘at (Ar.)	bed‘at (15b)
silsile (Ar.)	sinsile (15b)
münâsebet (Ar.)	münâsibet (16a)
lâ-büd (Ar.)	lâ-bid (19a)
muhâlefet (Ar.)	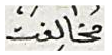 (13b)
müslümân (Ar.)	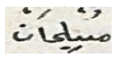 (18b, 29a)
hüsn-i hâl	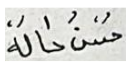 (11a)
معنا (ma‘nâ)	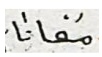 (ma‘ânâ) (8a)

بحر (bahr) (9b)

خواجه (hâce) 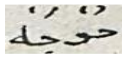 (13a)

جنبش (cünbüş) 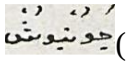(13a)

حفظ (hıfz) 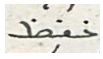 (14a)

حفظ (33b)

خليفه 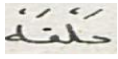 halfe (15b, 21a, 23b)

همیشه (hemîşe) hemşe (17a)

خلاص 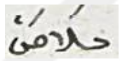 (17b)

برائت (berâat) 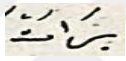 berât(23a)

دنيا 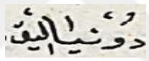 (23b)

هجين (hecîn) 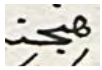 hicin (24a)

صاحب 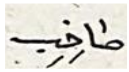 (25a)

سرّ (sırr) 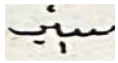 (25a)

لكن (25a, 33a)

خير (hayr) (25b)

نور على نور 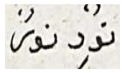

(nûrun alâ-nûr)

زيرا 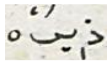 (26a)

خیلی 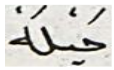 (31b, 51b)

محقّق (muhakkik) 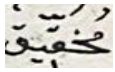 (32b)

احیا (37a)

تَوَجُّهْ (37a, 52b)

ذکر (42a)

فدا fidâ (43a)

حاصل 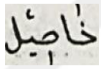 (50a)

وعظ و نصیحت 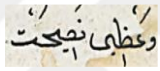

11. Farsça tamlamalar kimi metinlerde, okunduğu gibi yani "ye" ile gösterilir (İz, 1996: XVIII). *Vesīle-nâme*'de bu tarz yazılışların örnekleri aşağıdakilerle sınırlıdır. Her ne kadar metnin genelinde böyle bir yazım hatasından söz etmek mümkün değilse de aynı hatanın Farsça hem kesre-i izafet hem hemze-i izâfet hem de yâ-yı izâfetde tekrarlanması dikkat çekicidir. Buna sebep, Fahir İz'in belirttiği gibi tamlamanın okunduğu gibi, yani konuşma dilindeki haliyle yazıya geçirilmiş olmasıdır. Hat bilgisi yetersiz kâtip, tamlamaları kulaktan duyduğu haliyle kaydetmiştir. İlgili örnekler şunlardır:

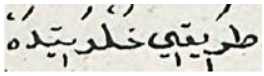

ṭarīḳ-i ḫalvetīde (7a)

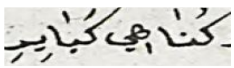

günâh-ı kebâyir (7b)

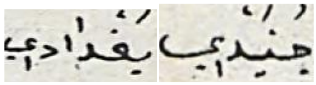

Cüneyd-i Bağdâdî (8b)

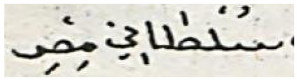

(sultân-ı Mısır (9a)

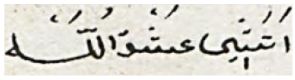

âteş-i ‘aşku’llâh (10a)

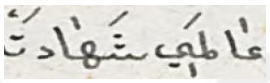

âlem-i şehâdet (15b, 44a)

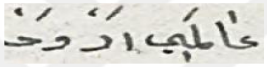

âlem-i ervah (15b)

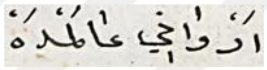

ervâh-ı âlem (45a) (âlem-i ervâh olmalı, tamlama yanlış kurulmuş)

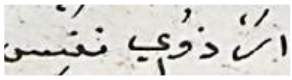

arzû-yı nefis (45b)

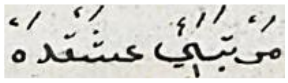

mertebe-i ‘aşk (45b)

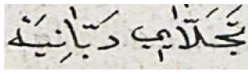

tecellâ-yı rabbâniye (46b)

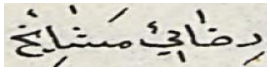

rızâ-i meşâyih (47a) (rızâ-yı meşâyih olmalı)

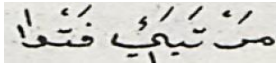

mertebe-i fetvâ (49a)

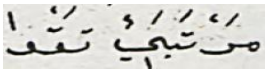

mertebe-i takvâ (49a)

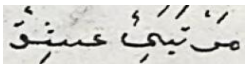

mertebe-i ‘ışk (49a)

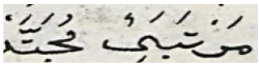

mertebe-i muhabbet (49b)

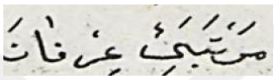

mertebe-i ‘irfân (50a)

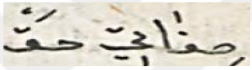

sıfât-ı Hakk (51a)

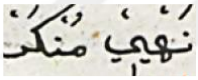

nehy-i münker (51b)

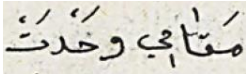

Makâm-ı vahdet (53b)

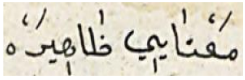

ma‘nâ-yı zâhire (54a)

12. Cümle yapıları karmaşık değildir (Develi, 2009: 63, 64). Osmanlı yazı dili cümlesi sürekli fiilimsilerle uzatılan (fiilimsiler de büyük oranda zarf-fiillerdir), yargı için ipuçları verilen ama yargının satırlarca ertelendiği bir yapı görünümündedir;

Örnek: Terciḥ idenler hikmete vāḳıf olup rütbe-i Ādem’i bilenler ve kerāmetine muṭṭali‘ olanlardur. Ba‘de ẕālik Ādem’e secde ile me’mūr olan meleklerden ve şeyṭān-ı cinnîlerden olup müsteṣnā, müsteṣnā minhde dāḫil degül iken istiṣnā faṣīḥ olmaz. Ve

erbāb-ı tefsīrüñ şimdiye degin olan taḥrīrleri ṣaḥīḥ olmayup şifā'-i 'alīl ve teskī-i ġalīl itmedügi ḥafī degüldür, te'emmül ḳıl. El-cevāb: Allāhü a'lem ṣa'n édenlere re'īs, İblīs-i pür-telbīs ve secde ile me'mūr olunanlar daḥı ṣa'n édenler ve zecren lehüm secde ile emr olunmışlar olıcaḳ. İblīs muṣlaḳā ṣā'atlardan iḫrāc olunmış, melek olup olmaması maḳṣūd olunmamışdır. Fe-'alā hāẕā İblìs'üñ secdesi bi'ṣ-ṣarīḳı'l-evlā lāzım gelmiş söz yérin bulmışdur. (Taştan, 2020: 449)

Fakat Osmanlı konuşma dili cümlesi ise içinde neredeyse fiilimsilerin yer almadığı, yargının belirli sayıdaki kelimelerden sonra hemen belirtildiği cümlelerdir (Kartallıoğlu, 2015: 24). *Vesīle-nâme* de dönemin konuşma dilini yansıttığı için fiilimsilere az yer verilmiştir.

Örnek: imdi bu meşāyihuñ tāclarında ve ḫırḳalarında maʿnā çoḳdur meṣelā bir te'vīli daḫı budur ki tācları ʿarşa beñzer ve ḫırḳaları eflāka beñzer ve yaḳaları burūca beñzer ve ṣāġ yañları şarḳa beñzer ve ṣol yanı ġarba ve kemerleri ḳāfa beñzer ve şeyḫleri yılduza beñzer ve rıżāları levḥa beñzer ve ʿaṣāları ḳula beñzer postları rūbʿ-ı meskūna beñzer ve şeyḫ kendi güneşe beñzer ve baş ḳademi ḳamere beñzer ve mürīdleri yıldızlara beñzer ve ḫalḳ olup tevḥīd itdükleri cennet baġçelerine beñzer ve semāʿa girüp devrān itdükleri eflāk devrine beñzer ve cūşişleri ʿarşa beñzer ve ḫareketleri kürse beñzer ve eger postdan su'āl olunursa kim post nedür ve postuñ başı nedür ve ṣāġı nedür ve ṣolı nedür ve ortası nedür ve miḥrābı nedür ve ḫaḳīḳati nedür ve şerīʿatı nedür ve ṭarīḳatı nedür ve maʿrifeti nedür ve dört bucaġında ne yazılmışdur (4b-5a).

13. Devrik cümleler sık kullanılır (İz, 1996: XX). Dil bilgisi kuralları ters yüz edilir, eksiltili ifadeler kullanılır, özellikle yabancı dillere ait dil bilgisi kuralları kullanılmaz (Develi, 2009: 63, 64).

Devrik cümle

Örnek 1: Bir ṣaḥrānuñ ortasında bir ʿaẓīm aġaç bitmiş hemān yaş budaġı var gölgesi ʿālemi ḳaplayup (1b).

Örnek 2: ol ʿayān böyle göz ister kişide göre ḫaḳḳı her ẕamān. (8b)

Örnek 3: ṣabır it anuñ ẕamānına dek. (17b)

Örnek 4: bu dört aṣḥāb uludur cümle aṣḥābdan .(20b)

Örnek 5: Resūl'den ṣoñra ḫālfe oldı nās üzerine iki buçuḳ yıl. (21a)

Örnek 6: Cebrā'il ayıtdı uluya gerekdür hem ʿālime. (22a)

Örnek 7: ʿAlī raḍıya'llāhu anhu ʿOṣmāndan ṣoñra ḫalīfe oldı dört yıl. (23b)

Örnek 8: bir gün ʿAlī bir mescide vardı irte namāẕın ḳılmaġa. (23b)

Örnek 9: bir ʿArab gele ki yüzi niḳāblu hecīnle. (24a)

Eksiltili İfade: "Genellikle sözlü dil kullanımında yer alan ve bazı ögeleri eksilterek söylenip, anlamı dinleyenin anlayışına bırakılan veya yüklemi kullanılmadan yargı bildiren cümlelerdir (Karaağaç, 2019: 517)". Eksilti, başka bir deyişle sıfır tekrardır (Üstünova, 2014: 59).

Örnek 1: Ḫırḳa[y]ı şeyḫüñ mübārek elinden geydükden ṣoñra mürīdüñ göñli gözi açılur. Yaʿḳūbuñ gözleri gibi. (5b, 6a) (...açılır.)

Örnek 2: şimdi didügi bu sünniler ṣalavātıdur ki ḫayırlusı. (27b) (... olsun.)

Örnek 3: pes Allāhdan ḳorḳanuñ ʿalāmeti oldur ki andan yaramaz iş gelmeye her ḥālde gizlü ve āşikāre (29a) (...iş gele.)

14. Diyaloglara yer verilir. *Vesīle-nâme*'de okuyucu/dinleyici muhatap gibi kabul edilerek ona hitaben cümleler kullanılır. Ayrıca rivayetler, hikâyeler aktarılırken ismi geçen şahıslar konuşturulur. İlgili örneklerden bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

Örnek 1: imdi ey Dervīş 'Oṣmān gel senüñle bu ḫalvetiler bāẕārına girelüm. (2a)

Örnek 2: imdi nūr-ı celālde ḥā'ir ve ẓuhūr-ı cemālde sā'ir olucı ḳarındaş gel senüñle bābu uṣūle girelüm. (2a)

Örnek 3: imdi eger su'āl olunursa ki tāc ḳaçdur bizde cevāb derüz ki tāc ikidür. (4a)

Örnek 4: gel yā ʿAlī didi bu ḫilāfet tācıdur didi andan ṣoñra ayıtdı ey aṣḥābım bilüñ ki ben sizüñ peyġamberiñüzüm ve ʿAlī sizüñ şeyḫiñüzdür didi varuñ elin öpüñ buyurdı. (6b)

Örnek 5: meşāyiḥden biri baʿżı mürīde su'āl itdi eger şeyhüñ seni bir ḥiẕmete gönderse yoluñ mescīde uġrasa ḫalḳ namāẕda olsalar sen neylerdüñ didi mürīd cevāb itdi kim evvel ḫiẕmeti görüp andan namāẕ ḳılurdum didükde şeyḥi istiḥsān eyledi. (10b)

Örnek 6: şol ḥikāyet işitmedin mi ki Mūsā peyġamber ẕamānında ṣalavātu'llāhi ʿalā nebiyyinā ve ʿaleyhi yedi kişi öcinden yetmiş biñ kişi helāk olmışdur (38a)

Şeyh Derviş Osman'ın *Vesīle-nâme* adlı eseri, genel olarak değerlendirmek gerekirse yukarıdaki özellikler itibariyle, sade nesir özelliği taşıyan bir metindir. Metinde Arapça ve Farsça ifade ile tamlamalara az yer verilmesi; Türkçe kelime ve eklerin tercih edilmesi; kısa ve basit cümlelerin kullanımı; devrik yapılı cümlelere yer verilmesi; diyaloglar; Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan kelime ve ifadelere çokça rastlanması gibi özellikler *Vesīle-nâme*'nin sade nesir üslubuyla yazılmış bir metin olduğunun delilleridir. Bunun yanında harekeli bir metin olan *Vesīle-nâme*, dönemin konuşma diline ait veriler de sunmaktadır. Metinde yapılan hatalar, kâtibin hat bilgisinin yetersizliğiyle ilgili olmakla birlikte kâtibin kelimeleri konuşma dilindeki haliyle kaydetmesi, buna imkân tanımaktadır.

3. VESÎLE-NÂME

Eserin ismini *Tarîkat-nâme* olarak da belirten Şeyhoğlu Derviş Osman'ın *Vesīle* adlı bu eserinin bilinen tek nüshası, Koç Üniversitesi Dijital Koleksiyonlar bölümünde bulunmaktadır. Eserin künyesi şu şekildedir (libdigitalcollections.ku.edu.tr):

Başlık : Vesīle-nâme, MS 135

Yazar : Şeyhoğlu Derviş Osman

Konu : Sūfîzm, mistisizm, İslâmî filozofi, Türkçe El Yazması, Osmanlı Türkçesi

Tarih (Miladi) : n. d.

Tarih (Hicri) : n. d.

Yazının Tanımlaması : **Yaprak sayısı:** 55

Satır sayısı : 17

Yazı alanı boyutu : 175x110 mm

Kağıt boyutu : 230x155 mm

Yazmanın başı-sonu : 1b-55a

Kağıt Türü : Kalın, su yollu, hilal filigranlı kağıt

Mürekkep rengi : Siyah, söz başları, alıntılar, özel isimler kırmızı

Ciltleme ve tezhip özellikleri : Deffeler ebru kaplı mukavva, sırtı vişneçürüğü deri cilt

Kaligrafi stili : (Bozuk) nesih

İçerik : Adını Şeyhoğlu Derviş Osman olarak veren [11b-12a] yazar dervişlerin dünya hayatına meyledip bidat ehli haline geldiklerini, onlara yardım etmek için Halvetiyye ayin ve erkânından seçmeler yaparak bir tarikat-nâme oluşturduğunu ve eserine Vesīle ismini verdiğini söyler. Yazar burada aynı zamanda eserin yedi bölümden oluştuğunu ifade eder. Dervişlik, sūfîlik, nefsin mertebeleri gibi konuların işlendiği *Vesīle* sade halk diliyle ve didaktik bir üslup ile kaleme alınmış olup işlenen konular dinî hikâyeler eşliğinde aktarılmıştır.

Dijitalleştirme özellikleri : Original scanned with Zeutschel OS 12000C A2 scanner and saved as 300 ppi uncompressed tiffs. Display images generated in CONTENTdm as jpeg.

Yer : Nesteren ve Fuat Bayramoğlu Nadir Eserler Odası

3.1. Eserin İçeriği ve Önemi

Şeyhoğlu Derviş Osman ya da nam-ı diğer Şeyh Osman Efendi'nin bilinen tek eseri *Vesīle-nâme*'dir. Türk Edebiyatında '*Vesīle-nâme*' adıyla bilinen iki eser bulunmaktadır. Biri, üzerinde çalışılan bu eser, diğeri XV. yüzyılda yazıldığı kaydedilen bir eserdir. Latîfî Tezkiresi'nin H. 1314 / M. 1896-1897 tarihli matbu nüshasında İznikli Hümāmī adlı bir şairin mesnevî tarzda yazdığı '*Vesīle-nâme*' adlı bir eseri olduğundan bahsedilir: "*Vesīle-nāme nām-ı kitābı Ḫalīl Paşa nāmına Fārīsīden Türkīye tercüme*

ḳılmıştır"[8] (Latifî, H. 1314: 367). Ancak Rıdvan Canım'ın Latifî Tezkiresi'nin tenkitli metin çalışmasında Hümāmī'nin bu eserinin adı 'Sînâme' olarak geçer: "*Ve Sīnāme nām kitābı Ḫalīl Paşa nāmına Sīnāme-i Hümāmī-i Tebrīzīden Türkīye terceme ḳılmışdur.*" (Canım, 2000: 573). Mezkur eser üzerine çalışan Mustafa Altun'un *Sî-Nâme-i Hümâmî* adlı çalışmasında, eserin isminin *Vesīle-nâme* olduğuna dair herhangi bir bilgi de bulunmamaktadır (Altun, 2017).

Yazma eserler, İslâmî geleneğe göre belirlenmiş kurallar çerçevesinde önce Allah'ın anılmasıyla başlar. Akabinde, İslâm peygamberi Hz. Muhammed (sav) zikredilir. Manzum eserler, bu anlamda tevhid ve na'tle başlar. Divan tertibinde de aynı kaide geçerlidir. Mensur eserlerde ise bu gelenek 'besmele, hamdele, salvele' şeklinde uygulanır. Ancak *Vesīle-nâme*, kitabın isminin zikredildiği "*hāẕā Vesīle-nāme*" ifadesiyle başlar. Bu başlığın hemen altında, ilk satırla birlikte bir hikâye ile söze giriş yapılır. Bu yönüyle eser, gelenekten farklı bir özellik sergiler.

Dinî ve didaktik bir eser olan *Vesīle-nâme*'de sadece dinin emir ve yasaklarını değil aynı zamanda müridin şeyhe nasıl davranması gerektiği ve nasıl şeyhlik makamına ulaşılacağı da anlatılır. Müridin; şeyhlerin eşyaları olan 'hırka, taç, asa, seccade, örtü, kemer' bunların anlamlarını bilmesi gerektiği, yoksa müridliğinin haram olacağı belirtilir. Şeyhlerin eşyalarını açıklamasını da yazar, 2b'de şöyle belirtir: Tacın mânâsı, Hz. Muhammed (sav) ve Hz. Ali'dir. Hakiki tacın mânâsı Hz. Ali'ye ve Hz. Muhammed (sav)'e ulaşmaktır. Hakiki şeyh, taç silsilesini Hz. Muhammed ve Hz. Ali'ye ulaştırmayı amaçlar; çünkü bu şekilde ispatlanmayan şeyhin sözünün haram olduğuna inanılır. Yazar, 2b ve 3b varakları arasında, kendi taç silsilesi içerisinde, Hz. Muhammed ve Hz. Ali'den başlayarak kendisi de dahil otuz bir isim sıralar. "*Dervīş Muḥammed ʿAzīzīnüñ silsilesi beyān olunur meşelā eş-şeyhü'lʿārifīn Ḳasım Efendi andan Muḥammed Efendi Ḳara Ḥısarī andan ʿAlā'e'd-dīn eş-şeyḫ Ḥabīb Efendi andan eş-şeyḫi Ḥażret-i Yaʿḳūb Efendi andan eş-şeyḫ İskender Efendi andan bu faḳīriñ mürşidi es-Seyyid Muḥammed Efendi ḥażretlerine virdi*" diyerek taç silsilesinde kendisinden sonra yer alan mürşidleri de beyan

8 هما حی رحمة الله علیه

بروسه قریبنده ازنیق نام قصبه‌دندر . ومراد خان غازی‌مادحلر .
تدندر . شیخی واحدی ایله بر عصرده کلشدر . « وسیلة‌نامه » نام کتابی
خلیل پاشا نامنه فارسیدن ترکیه ترجمه قلمشدر . طالب ومطلوب
ومحب ومحبوب بینده لازم اولان احوالی ومناسب اولان حسب حالی

eder. Ayrıca tacın da kendi içinde ikiye ayrıldığını 4a'da belirtir. Bunlardan birinin tâc-ı ârif ki ispatının Hz. Muhammed (sav) ve Hz. Ali'ye dayandığını; diğerinin de tâc-ı câhil olduğunu söyler. Şeyhlerin taçları ve hırkalarındaki anlamı yazar, 4b'de şöyle açıklar: Taçları, arşa benzer; hırkaları, eflâka; yakaları, burçlara; sağ yanları, şarka; sol yanları garba; kemerleri kafa (ق); şeyhleri yıldıza; rızaları levhalara; asâları kula; şeyh kendi, güneşe; beş kademi yıldıza; halk olup tevhit ettikleri, cennet bahçelerine; semaʿya girip devran ettikleri, eflâk devrine; hareketleri, kürse; cûşişleri, arşa benzer.

Taç kadar şeyhin postu da önemlidir. 5a'da şeyhin postu hakkında bilgi verilir: Postun başı, teslim; postun sağı, şeyh elini tutmak; postun solu, izzet; postun şarkı, seyir; postun garbı, tövbe; postun şartı, erenler önünde baş eğmek; postun ortası, muhabbet; postun mihrabı, didâr (cemâl); postun canı, tekbir; postun marifeti, pīr korkusu; postun hakikati, otur dedikleri yerde oturmaktır. Postun dört bucağında dört ifade olduğunu ve eğer mürid bunları bilmezse ona post vermenin, onun el almasının ve ihtiyârına oturmanın câiz olmadığı da ifade edilir.

5b'de hakiki müride giydirilen hırka-i iradet ile hırka-i tekebbür olmak üzere iki tür hırka olduğu ve bu hırkanın şeyhin elinden giyilmesinin faydalı olduğu açıklanır. Hatta buna örnek olarak peygamber olan Hz. Yakub'un gözlerinin oğlu Hz. Yusuf'un gömleğine yüzünü sürünce açıldığı kıssası hatırlatılıp, hırkanın şeyh elinden giymenin faydası ve tesiri gösterilmeye çalışılır. Yani şeyhin elinden giyerse müridin de gönül gözünün açılacağı anlatılır. Hırkanın, tacın, asanın şeyhin elinden giyilmesinin ve alınmasının faydası özellikle vurgulanır. 6b'de cihâz-ı meşâyihin ilmi açıklanır: Taçtan murat, nokta-i hakikattir; hırkadan murat, ayıpları toplayıp kapatmaktır; rızadan murat, şeyhlere teslim, erenler meydanına boyun vermektir; asâdan murat, her durumda doğru ve dürüst olmaktır; kemerden murat, kudret kafını seyretmektir; nikâbdan murat, başkasına ve harama bakmamaktır; seccadeden murat, bir ünvanla tanınmış halifedir, kalıcı olmaktır; posttan murat, hilafet tahtında sabit olmaktır. Bu nedenlerle şeyhin elinden almak ve giymek gerekir. Hazret-i Muhammed hilafet tacını Hz. Ali'ye verir ve "Ey ashabım! Bilin ki ben sizin peygamberinizim, Hz. Ali sizin şeyhinizdir. Varıp elini öpün." diye buyurduğunu ve onun için daha sonra şeyhlerin ellerinin öpülüp onlara yüzler sürüldüğü söylenir.

7a ve 10a arasında cihâz-ı meşâyihin ilmine talip olan müridlerin övülen yemekleri yememeleri ve övülen kıyafetleri giyip yürümemeleri gerektiği tavsiye edilir. Yemek, giymek ve her ne cümbüş varsa halveti yolunda tembelliğe sebep olacağı için bunlardan kaçınması gerektiği örneklerle açıklanmıştır. 10a ile 11b'de müridin şeyhine karşı hizmet ve davranışları hikâyelerle desteklendirilerek anlatılmıştır. Örnek olarak verilen hikayelerden biri şudur: Ebu Ali Şakik Kuddüs ilim içinde kâmil idi ve şöyle dedi: Bin üstada şakird (öğrenci) oldum, Hakk'ın yolunu dört nesnede buldum: "Rızkını helâl yemek, öleceğini bilerek hazırlık yapmak, iblisi düşman bilmek, her şeyden geçip muhabbetullaha (Allah sevgisine) gönül vermektir. İbadetin de on güzel biçimi vardır: dokuzu halktan kaçmak, biri de güzel ibadet etmektir." Mürid, Allah'ın varlığıyla kendini doldurur, esmanın usulü yoldaş ve Kur'an'ı kılavuz edip marifetin keşfine erişip beden karanlığından yani nefsin zulmünden kurtulup marifet ilmini keşfeder.

11b ve 12a'da adı geçen eserin yazarı, Şeyhoğlu Derviş Osman dostlarının dünya ehli ya da yeni âdet ehli olduklarını ama tarikat ehli gibi geçindiklerini görmüştür. Şeyhoğlu Derviş Osman bu konuda onlara ve onlar gibi hak yolunu kaybedenlere yardımcı olmayı önce Allah'tan dileyip sonra da bu *Tarikat-nâme*'yi kaleme aldığını ve "*Vesīle diyü ad virdim ve yedi fen üzerine cemiʿ eyledim*" diyerek sebeb-i telifi açıklar. Şeyhoğlu Derviş Osman'ın belirttiği gibi eser, yedi bölümden oluşmuştur; çünkü Allah her şeyi yedişer yaratmıştır: Gökleri ve yerleri yedişer yaratmış, eşyanın gönlünü yedi kat yaratmış ve nitekim arşı kürsiden alâ, kürsü de sair göklerden alâ, yedinci göğü de başka göklerden yüce yaratmıştır. Nasıl ki göğü yıldızlarla bezediyse yeryüzünü de mümin kullarıyla bezediğini ve birbirinden üstün kıldığının anlatıldığı 12b'den başlayarak eserin genelinde anlatılan tarikat adabının, şeriat, tarikat, marifet, hakikat makamları olduğunu ve bu makamlara erişmek için müminin önce İslam Peygamberi Hz. Muhammed'in (sav) sonra ashabından Hz. Ali'nin ve diğer halifelerin daha sonra da şeyhin rehberliğinde yapması gerekenleri belirtmiştir.

Yazma eserlerde başta olması beklenen besmele, *Vesīle-nâme*'de 13b/6'da verilmiştir. Ve besmeleden hemen sonra "Nisa 59: Allah'a itaat edin. Peygambere itaat edin ve sizden olan ulu'l-emre (idarecilere) itaat edin." ayeti yer almıştır. Resulallah halife olmanın yani kendinden sonra gelecek olanların koşullarını 14a'da şöyle açıklamıştır: eşrefü'n-nas (insanların en şereflisi) ve aʿlemü'n-nâs (insanların en bilgilisi)

olmalı; zahirde (görünüşte) ve bâtında (görünmeyende, sırda) kâmil olmalı; zahirde ilim ile Müslümanları muhâfaza edip adaletli olmalı ve batında ilim ile âşıkları terbiye edip Hakk'a ulaştırmalı. Ayrıca yazar imanı da naklî (nakille, rivayetle öğrenilen) ve aklî (araştırmaya dayanan) olmak üzere ikiye ayırmış, müridin yalnızca Allah'tan, Kur'an'dan, Hz. Muhammed (sav) ve şeyhinden nakledilenlerin yanında aklî imanına da önem vermesi gerektiği belirtilmiştir.

Vesīle-nāme'de Mevlânâ Hazretlerine de 15a'da yer verilmiştir. Hz. Mevlânâ'nın Kur'an'a göre amel edilmesi gerektiğini buyurduğu anlatılmıştır. İmam Gazali de ahir zamanda gerçek şeyhlerin dört alameti olduğunu söyler: Şeyh âlim olmalı, ilim ile amel etmeli; şeriat-ı kâmil olmalı ve şeriata uygun davranarak kişinin müşkülünü gidermeli; hem dünyayı hem de ahireti bilmeli, huzuruna geleni de ona göre terbiye etmeli; silsilesi doğru sıralandığında Hz. Muhammed'e (sav) ve halife Hz. Ali'ye dayandırılması gerektiği anlatılmıştır.

17a ve 18b varakları arasında ise, elleri arkasından bağlı, boynundan kan ve irin akan bir devin Hz. Muhammed'den (sav) şifa araması anlatılır. Dev, sırayla, Hz. Âdem'e, Hz. Nuh'a, Hz. İbrahim'e, Hz. Musa'ya, Hz. Davud'a, Hz. Süleyman'a gittiğini ancak kimsenin derdine derman olamadığını anlatınca Hz. Muhammed (sav) tüm ashabını oğlanlarıyla huzuruna çağırır. Dev kendisine bu işi edenin, o zaman daha çocuk olan, Hz. Ali olduğunu söyler. Hz. Ali, devi doğrular ve dev eğer Müslüman olursa ve insan yemeyi bırakırsa onu kurtaracağını, söyler. Dev hemen Müslüman olur ve insan yemeyi bırakacağına and içince Hz. Ali de onun derdine derman olur.

19a ile 20a arasında şeyhin sohbet-i âm (halkla sohbet etmek), sohbet-i hâs (dervişler olmalı ve şeyhler tarikatten söylemeli) ve sohbet-i hassü'l-has (şeyh hakikat sohbetinden söyler) olmak üzere üç türlü sohbetinin yanında şeriat, tarikat ve hakikatin de ne olduğu açıklanır. Ayrıca ehl-i şeriat, her işini Allah korkusuyla işler; ehl-i tarikat, her işini Allah görür gibi işler, her şeyin sırrını bilir; ehl-i hakikat, her işini Allah görür gibi, Allah'ın gösterdiği şekilde işler, şeklinde açıklanır. Şeriat, tarikat ve hakikatin üçü birdir ve birbirini tamamlar.

Yazarın yedi fen üzerine cem ettiğini belirttiği kısım, fasıllar halinde 20b'den itibaren verilmeye başlanmıştır.

1. fasıl [20a/13 - 27a/5] : Dört halife Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali'den ve onların şehit edilmesinden bahsedilir. Hz. Aişe'nin de babası olan Hz. Ebubekir iki buçuk yıl halifelik yaptıktan sonra şehit edilir[9] ve resulün sağ tarafına defnedilir; resulün ulu ashabından Hz. Ömer on iki buçuk yıl halifelik yaptıktan sonra şehit olmuş ve resulün sol yanındadır; resulün "hayâ Hz. Osman'a yakışır" dediği ulu ashabından Hz. Osman on üç yıl halifelik yaptıktan sonra Muaviye'nin emriyle Abdurrahman İbn-i Ebubekir tarafından şehit edilmiştir. Hz. Muhammed'in (sav) başının üstündedir; resulün amcasının oğlu, güveyi ve ilk Müslüman olanlardan Hz. Ali dört yıllık halifeliğin sonunda Muaviye'nin kışkırttığı Mülcem[10] tarafından, sabah namazını kılarken, zehirli hançerle şehit edilmiştir. Hz. Muhammed'in (sav) vasiyeti üzerine Hz. Ali, resulün yanındadır[11]. Bundan başka bu fasılda, Hz. Ali ve Hz. Fatıma'nın evlilikleri de anlatılır. Bu bölümde ayrıca, Miraç olayından da bahsedilir. Miraç'a çıkan Hz. Muhammed'in (sav), döndüğünde, gölgesinin olmadığı farkedilir; Hz. Ali şehit edildiğinde de onun tabutunu almaya gelen yüzü peçeli kişi yine Hz. Ali'nin kendisidir. Yani Hz. Muhammed (sav) ve Hz. Ali'nin Allah tarafından ruhlarının ölümsüzlükle mucizelendirildiğine inanılır. Bu fasılda ayrıca Hz. Ali'nin ziyadesiyle sevildiği, hatta Hz. Muhammed'in (sav) Hz. Ali'yi Cebrail'den üstün tuttuğu[12] ve "*ilmin şehri bensem kapısı Ali'dir.*" diyerek yücelttiği anlatılır.

2. Fasıl (27a/6 – 31a/14): Yazarın "*faṣıl nesil ve şol kimdür ve ʿizzet niçedür anı daḫı beyān idelüm*" diyerek belirttiği gibi, Hz. Ali'nin nesli, on iki imam ve onlara saygı ve hürmetin nasıl olduğundan bahsedilir. 27b'de mezheplerden söz edilirken 'alevî-sünnî' şeklinde ayırmıştır. 'Alevî' terimi metinde ilk kez 27b sayfasının 2. satırında geçmektedir. Alevî ve sünnîlerin getirdikleri salavat söylenir; Hz. Muhammed (sav) ve Hz. Ali ile Hz. Fatıma neslinden gelen düvazdeh imâm (on iki imam) beyan edilir. Bunlar metne göre: "*Muḥammedi'l-Muṣṭafā ve ʿAlīyyü'l-Murṭażā ve Ḥasan Rıżā ve Ḥüseyin şehid[-i] Kerbelā ve ʿAlī Ẕeynelʿābidīn ve Muḥammeden Bāḳır ve Caʿfer-i Ṣādıḳ ve Mūsā-ı Kāẕım ve ʿAlī Mūsā Rıżā ve Muḥammed Naḳī ve ʿAlī Naḳī ʿAskerī ve*

[9] Hz. Ebubekir gerçekte eceliyle vefat etmesine rağmen metinde şehit edildiği belirtilmiştir.
[10] Abdurrahman İbn Mülcem
[11] Eserde Peygamber'in yanında olduğu belirtilmesine rağmen Hz. Ali'nin mezarı aslında Kûfe'dedir.
[12] "Cebrā'il ayıtdı yā Resūlu'llah ʿAlīye benden ẕiyāde ʿizzet itdün ne ḥikmet vardur ki bunda tefekküre vardur didi Resūl ḥażreti ayıtdı yā Cebrā'il ʿizzet senden uluya mı gerek yoḫsa gence mi didi Cebrā'il ayıtdı uluya gerekdür hem ʿālime Resūl ayıtdı ʿAlī senden uludur ve hem ʿālimdür didi" (22a)

Muḥammed Mehdī sırrı Āḥmed Şāh" dır. Hz. Fatıma ile Hz. Ali'den olan soya 'seyyid ve şerif' denildiği ve bu soyun Hüseynîler ve Hasanîler olarak ikiye ayrıldığı belirtilir. Hüseynîler, faziletlidir ve erdendir; Hasanîler ise, kızdandır. Ancak bu soyu Yezid kırıp geçirmiştir. Ayrıca Yezid, Hz. Ali'nin adına da hutbede lanet okutmuştur. Daha sonra Ebu Müslim hazretlerinin Yezidleri kırdığı ve Hz. Ali'nin adını hutbeye koydurduğu anlatılır. 30a/6'da ise, Kur'an'ın mahluk (yaratılmış) ama gayr-ı mahluk (yaratılmışların dışında) olduğundan bahsedilir yani bir canlı değil ama Allah tarafından var edilmiştir. Gökten resule ayetler indiğini ve resulden sonra bu ayetlerin yazılıp, toplanılıp, kitap haline getirildiği ve Kur'an'ın okunmasının hatta anlayarak okumasının önemi üzerinde durulmuştur.

3. Fasıl (31a/15 – 33a/1): Bu bölümde, tarikatın gereği olarak, Allah ve yârenleri anıldığında söylenmesi gereken ifadeler belirtilmiştir. Meselâ, Allah anılırsa 'lâ mevcûde ilâ hûve celle celalehû' (O'nun şânı ne yücedir. O'ndan var olan başka varlık yok, illâ O var); Hz. Muhammed anılırsa 'ṣalla'llahu ʿaleyhi ve sellem ve ālihī' (selam O'nun ve ailesinin üzerine olsun); ashablar ve on iki imam anılsa 'ʿaleyhi's-selām' (selâm O'nun üzerine olsun); meşayihin geçmişlerinden anılırsa 'raḍıya'llahu' (Allah razı olsun); hayat dagisi anılsa 'selāmu'laāhi' (Allah'ın selâmı); velîler anılırsa 'raḥmetu'llahi' (Allah ona rahmet eylesin); ulema-i zâhirin geçmiş dört imamı anılırsa 'raḥimehu'llāhi' (Allah ona merhamet eylesin); ilim müderrisi derse başlarken 'raḍıya'llāhu ʿanküm' (Allah sizlerden razı olsun); mümin selam verirse cevap olarak ' ʿaleyhi's-selām ve ʿaleyküm' (Allah'ın selâmı O'nun üzerine olsun); bir mümin bir mümine uğrasa 'selāmun ʿaleyküm ve ʿaleykümü's-selām' (selam üzerine olsun ve selam senin de üzerine olsun) denir ki ulemanın söyledikleri bu kelâmlarda hikmet olduğuna inanılır. Hatta vaktinde kılınması gereken namazın sonunda yapılan duada ne denmesi gerektiği de örneklendirilmiştir.

4. Fasıl (33a/2 – 41b/15): İnsan-ı kâmil olan Hz. Muhammed'ten (sav) ve O'na lâyık olmak için ne yapmak gerektiği anlatılan bu kısımda, dervişlerin dünyanın dört tarafında ve yedi ikliminde ne olduğunu bildikleri, mübarek bedenlerinin her an her yerden çıkabileceği de açıklanır. Bu nedenle hem ibadet ederken hem de ibadet dışındaki davranışlarda insan-ı kâmile lâyık davranışlar sergilenmesi gerektiği vurgulanır. Ayrıca şeriat günahı (menʿ olunmuşu işlemek) ve hakikat günahı (dünya muhabbetini gönlüne getirmek) olmak üzere iki günahtan bahsedilir. Hz. Ali'nin "Kim karnını aç bırakır ve

dilini tutarsa musahhar kılınan hikmet ona bağışlanır." sözüyle yani karnını ölmeyecek kadar doyurup dilini tutmasıyla günahtan sakınmanın yolu gösterilir. İnsanı oluşturan dört terkibin ateş, su, hava ve toprak olduğu ve bunların bir araya gelmesi ve kendi isteğiyle perhiz etmesiyle (günahtan, aşırı yemek, uyku, tembellik vb.den sakınmak) kurtuluşa ereceği anlatılır. Ayrıca Kur'an, İncil, Zebur'un yanında Arşnâme ve Gencnâme eserlerinden söz edilir. Miraç olayı da 40a/17 ile 41a sayfaları arasında, ilk fasılda bahsedilene nazaran, daha ayrıntılı anlatılmıştır.

5. Fasıl (41b/16 – 46b/7): Bu fasılda, müridin inandığı şeyh-i kâmil olmalı ve ona inancında güçlü olup harama el sürmemesi gerektiği açıklanır. Zira ilk günahı işleyen Hz. Âdem, Allah'ın yasakladığına uymadığı için cennetten kovulduğu anlatılır. Buna göre, günah işlememek için başta Allah'ın emir ve yasaklarının yer aldığı Kur'an olmak üzere, Hz. Muhammed (sav) ve Hz. Ali'nin ve bunların soyundan gelenlerin, onların yolundan giden şeyhlerin sözlerini tutmaları, itaat etmeleri gerektiği salık verilir. Şeyhine itaat etmeyeni de İslâm dininden döneni de tepelemek gerektiği vurgulanır. Mübtediler (bir işe ya da okula yeni başlayanlar) genç oğlana, halifeler anaya, şeyhler babaya, resûl üstada benzetilir. Buna göre halife talebeyi terbiye eder; şeyhi ruhuna ulaştırıp kâbil eyler; Hz. Ali'nin ruhuna kavuşur; Hz. Ali'nin ruhunu Hz. Muhammed'in (sav) ruhuna ulaştırır ve Hz. Muhammed'in (sav) ruhu Allah u Teala'ya ulaşır. Bu mertebeye ermek için edeb-i târik şudur: Kişi hangi mertebedeyse ona göre davranmalı, talebe şeyhin huzuruna geleceği zaman sakınıp sağ ayağıyla girmeli, ayakta duracaksa el bağlayarak karşısında durmalı ama eğer oturacaksa sağ ayağının baş parmağı sol ayağının baş parmağının üzerine gelecek şekilde diz çökmeli, icazet almayınca konuşmamalı, şeyhinden muradı varsa açıkça ve gönülden söylemelidir. Talibin mürşidi şeyhi, şeyhin mürşidi Allah'tır. Talibin mertebesi arttıkça şeyhin de artar. Ayrıca Allah'ı bulmak için Kâbe'ye giderse sadece taşı, toprağı ziyaret etmiş olacak ama şeyhe giderse ruh-ı Muhammed'i (sav) ziyaret etmiş olacak ki bu daha makbul kabul edilir.

6. Fasıl (46b/8 – 52b/9): Kardeşliğin açıklandığı bu bölümde, mümin kardeşliği, şeriat kardeşliği, tarikat kardeşliği ve hakikat kardeşliği anlatılır. Muradları şeyhlerinin rızası olan bu kardeşlerin her günahın başı olan dünya sevgisinden kaçınması ve şüpheli nesnelerden sakınması, işini abdestle ve zikirle işlemesi, namazı vaktinde kılması ve kendi isteğiyle riyazet (az yeme, az uyuma, az eğlenme gibi) yapması gerektiği belirtilir.

Şeriatte şu senin bu benim, tarikatte ne senin ne benim, hakikatte ne sen var ne ben, anlayışları hakimdir. Hakikat birlik makamıdır. Ayrıca yazar şeriatın kapıya, tarikatın yola, marifetin genc-i here, hakikatin ev ya da denize benzetildiğini söylemiştir. Bu dördü birbirini tamamlamazsa murad olmaz, murad olan nesne bulunmayacağı da kaleme alınmıştır.

7. Fasıl (52b/10 - 55a): Dervişlik ve sūfîliğin açık ve gizli halleri açıklanır. Dört harften oluşan 'sūfî' kelimesinin her bir harfi tanımlandırılmıştır: Sad (ص) salihliktendir. Sūfî salih olmalı yani farzı ve sünneti yerine getirmeli ve sad (ص) sıdıktan yani doğruluktandır; Vav (و) vefâdandır. Şeriat ahdini, tarikat ahdini ve hakikat ahdini gözleyip vefa gösterilmelidir. Hz. Muhammed (sav): "Ahdine vefa etmeyenin dini yoktur." sözü de yine bu fasılda verilmiştir. Vav (و) vakardır. Ehl-i vakar olması gereken sūfî, yaptığı işle halkın kendisine eşit gördüğünü düşünerek yapması gerektiği anlatılmıştır. Vav (و) vahdettendir. Müridin gönlü Allah muhabbetiyle dolu olmalıdır. Fî (ف) faydadır. Sūfî ehl-i fayda olmalı. "En iyi insan, diğer insanlara iyilik yapandır; en kötü insan diğer insanlara zararlı olandır." hadisine göre davranmasını söyleyen yazar, ayrıca fî (ف) için fenâdır der. Sūfîlikte, ölmeden önce ölünüz, makamına hasıl olunduğunu zikrettikten sonra fî (ف) için fıkıhlıktır demiştir. Sūfînin, âlim olması gerektiğinin yani din ilimlerinde kâmil olması gerektiğinin altını çizmiştir. Ye (ى)'nin sırrını da iki noktasındaki alemeyn olarak açıklamıştır. Bu makamlarda sırrın çok olduğu vurgulanmıştır. Yazara göre, sūfî kelimesinin dört harf olmasının sırrı şudur: şeriat, tarikat, hakikat, marifet makamlarının hepsinden haberdar olmasıdır. Buna göre ruh da dörttür: ruh-ı hayvanî, ruh-ı insani, ruh-ı rabbani, ruh-ı cismani. *En iyi bilen Allah'tır, Allah'ın yardımıyla tamamlanmıştır*, diyerek yazar söz konusu eseri tamamlar.

Dinî bir metin olması sebebiyle Arapça ayet ve hadislerin bulunması ve bunun yanında Farsça ve özellikle Arapça kelime ve tamlamaların kullanıldığı görülmektedir. Ancak genel itibariyle ve bilhassa hikâye anlatım kısımlarında sade ve akıcı dil kullanıldığı da dikkatlerden kaçmamaktadır.

3.2. Eserin Yazılma Sebebi (Sebeb-i Te'lif)

Dinî ve didaktik bir eser olan *Vesīle-nâme*'yi yazma sebebini, "*daḫı naẓar itdüm bu fuḳarā dostlarımızuñ gördi ki ḥālleri bir gūne daḫı oldı dünyāya göñül virüp cümlesi*

ehl-i dünyā oldı ve mübtedī olup ehl-i bidʿat olmışlar ehl-i ṭarīḳat geçinürler ammā ṭarīḳatdan dūr ve dīn ve īmāndan bī-ḥużūr olmışlardur ki öyle olsa men faḳīr daḫı istiʿānet ve tedḳīḳ Ḥaḳdan dileyüp ve Resūl'den ve meşāyiḥlerimizden izin ṭaleb idüp uṣūl-ı meşāyiḫden olan āyin-i erkān-ı ḫālvetiyyeden intiḥāb idüp bu ṭarīḳat-nāme[y]i cemīʿ eyledüm ve ismini Vesīle diyü ad virdim" (12a) şeklinde bizzat yaptığı bu açıklamaya göre, tarikat ehli gibi görünenlerin aslında dünya ehli olduğunu ve bunların doğru yolu bulmaları için yapmaları gerekenleri açıklamak için bu eseri vücuda getirdiğini belirtmiştir. Bu açıklamayı yayabilmek için de meydana getirdiği bu tarikatnâmeye '*Vesīle*' adını verdiğini söylemiştir. "*Yedi fen üzerine cemīʿ eyledim*" (12a) şeklinde açıklamasına devam eden mutasavvıf, bu fasılların yedi olmasının sebebini "*nitekim Ḥaḳ Teʿālā celle celālehū buyurur* وَخَلَقَكُمْ أَطْوَارًا[13] *yaʿni her şeyi yedişer ḫalḳ eyledüm gökleri ve yerleri yedişer ḫalḳ eyledi ve eşyānuñ göñlüni yedi ḳat ḫalḳ eyledi ṭabaḳa ṭabaḳa birbiri üzerine ve birbirinden āʿlā yaratdı nitekim ʿarşı kürsiden āʿlā ve kürsi sā'ir göklerden āʿla ve yedīnci gögi sā'ir göklerden āʿlā ve bu kevākib-i sā'ir arasında daḫı güneşi ḳamerden āʿlā yaratdı*" diyerek açıklamıştır. Buradan da anlaşılacağı gibi, Allah yer yüzünü yedi kat yaratmış ve bunların tabakalarını da yedişer tane oluşturmuştur. Allah yolunda ve O'nun emir ve yasaklarını anlatmak için yazdığı bu eseri de yine Allah'ın belirlediği 'yedi' katmanına göre hazırlamıştır.

Halvetî tarikat silsilesinin Hz. Muhammed'e (sav) dayandığını; Kur'an'da belirtilen emir ve yasakların bu tarikat için de geçerli olduğunu; şeyh - mürid ilişkisinin olması gereken seviyeyi; şeriat, tarikat, hakikat âdabı gibi konuları örnek hikâyelerle tek tek açıklamış ve bu eserinin kendisinden sonra gelecek olan tarikat ehline ve hatta bütün müminlere yol göstermesini amaçlamıştır.

3.3. Vesîle-nâme'de Yer Alan Tasavvuf Unsurları

"İnsanlık tarihine yön veren milletlerden biri olan Türkler, büyük medeniyetlerin buluşma noktası olan bir coğrafyada, gerçekleştirdikleri istikrarlı büyük birliktelikleri, hayata kazandırdıkları anlam ve derinlikle tanınır" (Ersoy, 2019: 17). Türkler, İslamiyet'i kabul ettikten sonra bu dini yaymak için fetihler yapmışlar, Kur'an-ı Kerîm'in daha fazla çoğaltılıp dağıtılmasını ve anlaşılmasını sağlamışlar, derviş, velî ve sūfîlerin keramet

[13] Töhmet getiren davranışlardan sakının.

göstermeleri ya da bazı gösterilen kerametleri anlatmaları gibi çeşitli yollara başvurmuşlardır. Bu aktarım yollarının en önemlilerinden biri de yazıdır. Din âlimleri özellikle Kur'an'dan ve şeyhlerinden öğrendikleri bilgileri halka aktarabilmeyi amaçlamışlardır. İslâmiyet zamanla mezheplere ve tarikatlara ayrılmış olsa da yine temel olarak Kur'an öğretileri esas alınmıştır.

Dinî-didaktik bir eser olan *Vesīle-nâme*, yazılırken tasavvuf kültüründen yararlanılmıştır. "Arapça, yün giymek, anlamında kullanılan, kul ile Allah arasında ihsân olayının gerçekleşmesi veya kulun vasfını kazanmasının yollarını gösteren bir ilim. Bâtınî fıkıh" (Cebecioğlu, 2009: 630) anlamlarına da gelen tasavvufun daha pek çok tanımı vardır. Tasavvuf öğretileri çerçevesinde gelişen tarikatlar, Hak yolunu ve bu yolda yapılacakları şeyh denilen öğretici önderliğinde müridlere aktarmaktadır. Tosun'un da belirttiği gibi, tasavvufun öğretileri içinde ilâhî aşk, ihlâs, huşû ve güzel ahlâk konuları gönüllerin İslâm'a ısınmasında önemli rol oynamıştır (Tosun, 2018: 45). Çeşitli coğrafyalarda etkili olan İslâmiyet, bir o kadar da çeşitli tarikatlara ayrılmıştır. Bu kollardan biri de Halvetiyye tarikatıdır.

Halvetiyye, "XIV. yüzyılın ikinci yarısında Türkmenlerin yaşadığı bir coğrafya olan Hârizm bölgesinde, ilk dönemden beri bütün sūfîlerce tatbik edilegelen 'halvet'in müesses hale getirilmesi, tasavvuf terbiyesinin ana esaslarından biri olarak kabul edilmesi neticesinde teşekkül etmiştir" (Ceyhan, 2018: 695). Bu tarikatın şubeleri de bulunmaktadır. Bunlar: "Şabaniyye, Şemsiyye, Ahmediyye, Bahşiyye, Uşşakiyye, Cerrahiyye, Ali'yye, Bekriyye, Bürhaniyye, Cahidiyye, Çerkeşiyye, Halvetiyye-i Dürdüriyye, Karabaşiyye, Kemaliyye, Mısriyye, Muslihiyye, Nasühiyye, Ramazaniyye, Raüfiyye, Salâhiyye, Semaniyye, Sivasiyye, Sinaniyye, Zühriyye gibi kollar en meşhurlarıdır" (Serin, 1984: 83).

Şeyhoğlu Derviş Osman *Vesīle-nâme* adını verdiği bu tarikatnâmeyi, yedi bölümde toplamıştır. Fakat, eserde, bu fasıllara başlamadan önce, şeyhlerin cihazı olan hırka, taç, asâ, seccade, örtü ve kemerin özelliklerini, bilhassa şeyh elinden almanın önemini açıklar. Tarikat cihazı "Tarikat mensuplarının sırtlarına giydikleri elbise, başlarına giydikleri külâh, ayaklarına giydikleri pabuç, ellerinde taşıdıkları âsâ (baston), bellerine takındıkları kemer, sırtlarındaki hırka vs. gibi şeyler hakkında kullanılan tabir" (Cebecioğlu, 2009: 628) olarak tanımlanır. *Vesīle-nâme'*de taç, hırka, âsâ, seccade, örtü, post, kemer gibi eşyaların özellikleri açıklanmıştır. Şeyh el verirken bu eşyaların

sembolik anlamlarına uygun bir şekilde müridine yol-yöntem göstermekte; öğrencisinin bunları hakedebilmesi için yapacaklarını ve yapmayacaklarını açıklamaktadır. Örneğin, "Şeyhlerin, dervişlerin serpuşu" (Koçu, 1969: 220) olarak tanımlanan 'tac'ın her bir tarafının ayrı önemi belirtilerek (3b, 4a) tarikat ehlinin hak kazanması gereken cihazların başında geldiği vurgulanmaktadır. Aynı zamanda, yine fasıllara geçmeden önce yer alan giriş bölümünde, Hz. Muhammed (sav) ve Hz. Ali'ye (ra) dayanan halveti tarikatının silsilesi verilir. Silsile "Arapça, zincir demektir. Tasavvuf okullarındaki maneviyat öğretmenleri zinciri. Bu zincirin son halkası, Hz. Muhammed (sav)'dir" (Cebecioğlu, 2009: 574) olarak tanımlanır. Şeyhoğlu Derviş Osman ise silsileye göre (2b-3b), Halvetiyye'nin Ramazaniyye koluna mensuptur (Öztürk, 2012: 34; Tatçı ve Akdemir, 2018: 86-87). Yazar, adını bu silsilenin içinde zikreder. Müslümanlıkla ilgili bir çok hikâye ve anekdotlara da yer verilen eser, halka doğru yolu yani Hak yolunu göstermeyi ve öğretmeyi amaçlar.

3.4. Eserin Yazarı

Eserde ismini "*men faḳīr ve ḥaḳīr ḥādimü'l-fuḳarā ki Şeyiḫ Oġlı Dervīş ʿOs̱māndur*" (11b-12a) şeklinde belirten yazarın hayatı hakkında en kapsamlı bilgi Ağanoğlu'nun *Rumeli'de Bir İrfan Ocağı Ohri Halvetî Hayâtî Âsitânesi* adlı eserinde yer almaktadır. Burada Şeyh Osman Efendi'nin Ohri Kadısı Hacı Hasan Efendi'nin oğlu olduğunu belirtmesinin yanında "*Ohri Hayâtî Âsitânesi'nin 1766 yılında posta geçen ikinci şeyhi*" ve "*aynı zamanda Hz. Pîr Mehmet Hayâtî'nin damadı*" olduğu bilgisi yer almaktadır (Ağanoğlu, 2016: 144). Şeyh Osmanın Abdülkerim ve Şerif Mehmed isimli iki oğlu olduğu bilindiği ve Abdülkerim'in babasından sonra posta oturduğu belirtilmiştir. Şeyh Osman Efendi'nin "*Tekke Camii'nde müezzinlik, imam-hatiplik, vâizlik, medrese hocalığı, cüzhânlık, türbedârlık, mütevellîlik vazifeleri yanında değişik dönemlerde Ohri Bedevîzâde Mahmud Çelebi Camii'nin imam ve mütevelliliği ile Ohri Sultan Murad Camii mutemetliğini ifa etmiştir*" (Ağanoğlu, 2016: 145) şeklinde geçimini nasıl sağladığıyla ilgili bilgi verilmektedir. Şeyh Osman'ın vefatı hakkında yine aynı kaynakta "*Eyüp Salih'e göre: Şeyh Osman, Hacca İstanbul üzerinden gitmek üzere yola çıkmış, birkaç gün İştip Abdi Baba Tekkesi'nde istirahat etmiştir. Yoluna devam ederken Köstendil yakınlarında haince pusuda şehit edilmiş ve oraya defnedilmiştir.*" Ancak "*Şeyh Osman'ın babasının bir kadı olması ve oğlunun Hz. Pîr'in kızıyla evlenmesine*

karşı çıktığı bilinmektedir. Bu kadı efendinin belki de Şeyh Osman'ın öldürülmesi hakkında yeterli bilgisi olmadığından 'İstanbul'a giderken yolda öldü' şeklinde bildirmiştir." Ayrıca "Hz. Pîr Mehmed Hayâtî ve onun neslinden gelenlerin Ohri'de bir takım aileler tarafından, tarihten günümüze istenmediği, dışlandığı, vb. bir takım zorluklar yaşadığı belgeler, bilgiler ışığında ortadadır. Ölüm mü, cinayet mi?" (Ağanoğlu, 2016: 147, 148) tam tespit edilemediği de eklenmiştir.

Birçok tarikatta olduğu gibi, Halvetilikte de bir silsile anlayışı vardır. Bu silsilenin başlangıcı İslâm peygamberi Hz. Muhammed'dir (sav) ve Hz. Muhammed'in (sav) damadı Hz. Ali ile devam eden silsilede, her şeyh kendisinden sonrakine halvetilik tabirine göre "taç vermek" suretiyle el verir ve silsileyi devam ettirir. Halvetiliğin birçok alt kola ayrılmasıyla, birçok silsile oluşmuştur. Buna binaen, Şeyh Derviş Osman da kendi mensubu olduğu silsileyi eserinde zikretmiştir. Şeyhoğlu Derviş Osman eserinin 2b-3b arası kısımlarında bu silsileyi şöyle belirtir:

> "*Ḥażret-i Resūlu'llah ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem Murtażāya vir dise ol daḫı Ḥasan-ı Baṣrī ḥażretine virdi evvelā ciḥāẕ-ī meşāyiḫüñ biri tācdur ve tācuñ bir maʿnāsı Muḥammed [ve] ʿAlīdür imdi tāc-ı ḥaḳīḳī oldur ki iṣpātını Muḥammed (a.m.) ve ʿAlīye yetişdürmekdür imdi bize lāẕım geldi ki iṣbātımızı Muḥammed ve ʿAlīye yetişdürelüm ẕīrā delīlsiz söẕ ḫaṭādur ve ʿibretsiz naẕar belādur evvelā Ḥażret-i ʿAlī ve Ḥasan-ı Baṣrī ḥażretine virdi ol daḫı Ḥabīb-i ʿAcemī ḥażretine virdi ol daḫı Dāvud-u Ṭaî ḥażretine virdi ol daḫı Maʿrūf-ı Kerḫī ḥażretine virdi ol daḫı Serīr-i Saḳaṭī ḥaẕretine virdi ol daḫı Cüneyd-i Baġdādī ḥażretine virdi ol daḫı Mimşāde'd-Dīn Nūrī ḥażretine virdi ol daḫı Muḥammede'd-Dīn Nūrī ḥażretine ol daḫı Ḳaḍı Muḥyi'd-dīn ḥażretine virdi ol ol daḫı Ebu'n-Necīb Sehre ḥażretine virdi ol daḫı Ḳuṭbu'd-dīnü Behrī ḥażretine virdi ol daḫı Rüknü'd-dīn en-Neḫāşi ḥażretine virdi ol daḫı Şehābe'd-dīnü Tebrīz ḥażretine virdi ol daḫı Cemāle'd-dīnü Tüsterī ḥażretine virdi ol daḫı İbrāhīm Ẕāhid Gīlānī ḥażretine virdi ol daḫı Muḥammed el-Ḫalvetī ḥażretine virdi ol daḫı Aḫi Mīri'l-Ḫalveti ḥażretine virdi ol daḫı ʿAze'd-dīni'l-Ḫalvetī ḥażretine virdi ol daḫı Ṣadre'd-dīni Ḥācı ḥażretine virdi ol daḫı Seyyīd Yaḥya eş-Şirvānī ḥażretine virdi ol daḫı pīri Āḥmed Erzencānı ḥażretine virdi ol daḫı İbrāhīm Ḳayṣarī ḥażretine virdi ol*

dahı ʿAlāeddīn ʿUşşāḳī ḥażretine virdi ol dahı Āḥmed Yegitbaşı ḥażretine virdi ol dahı Ḥācı Ḳaramānī ḥażretine virdi ol dahı Ḳāsım Efendi ḥażretine virdi ol dahı Muḥyiddīn ḥażretine virdi ol dahı Muḥammed Ḳarabaş ḥażretine ol dahı Ḥüseyin Efendi ḥażretine virdi ol dahı biz faḳīre virdi bu kitāb-ı müsteṭābī yazan ḥaḳīr ve faḳīri ʿazīzler ḳaṭına tedennī der Dervīş Muḥammed ʿAzīzīnüñ silsilesi beyān olunur meṣelā eş-şeyhü'l ʿārifīn Ḳasım Efendi andan Muḥammed Efendi Ḳara Ḥısarī andan ʿAlā'e'd-dīn eş-şeyḫ Ḥabīb Efendi andan eş-şeyḫi Ḥażret-i Yaʿḳūb Efendi andan eş-şeyḫ İskender Efendi andan bu faḳīriñ mürşidi es-Seyyid Muḥammed Efendi ḥażretlerine virdi" (2b-3b).

Buna göre kaynaklarda, Halveti tarikatına mensup ve bu silsileye uyan, Halvetiliğin alt koluna mensup Şeyh Osman Efendi ya da Şeyh Osman adı geçmektedir. Şeyh Osman Efendi'nin doğumu bilinmemekle birlikte M. 1783-1784 tarihlerinde vefat ettiği yine aynı kaynaklarda belirtilmektedir. Buna göre Tatçı'nın eserinde *"Hayatiyye'nin müctehidi Mehmed Hayatî Efendi (ö. M. 1767) Buhara'da doğmuş, Edirne'ye gelmiş, Edirne'den Serez'e geçerek Lofçavî Fâzıl Efendi'nin halîfelerinden Hüseyin Sirozî'den sülûkünü tamamlayıp Kırçova'ya buradan da Ohri'ye gelmiştir. Silsilesi Şeyh Osman Efendi (ö. M. 1783-1784) ile yürümüş ve Balkanlarda geniş bir bölgede faâliyet göstermiştir.*" (Tatcı, Akdemir, 2018: 86, 87) şeklinde açıklanan bilgi, Diyânet İslâm Ansiklopedisi'nde ise "*Hayatiyye'nin kurucusu Mehmed Hayati Efendi (ö. H. 1180/M. 1766-67) Buhara'da doğmuş. İlk tahsilini burada yaptıktan sonra Edirne'ye gelmiş. Edirne'den Serez'e geçerek Lofçavî Ali Fâzıl Efendi'nin halifelerinden Hüseyin Sirozî'den sülûkünü tamamlayarak günümüzde Makedonya sınırları içinde bulunan Kırçova şehrine yerleşmiştir. Kırçova'dan Ohri'ye gelen Mehmed Hayâtî, şehir yöneticilerinin kendilerini istememesi üzerine Ohri dışında açtığı tekkede vefatına kadar irşad hizmetinde bulunmuş, birçok halife yerleştirip çevredeki bölgelere göndermiş. Kendisinden sonra tekkesinde 'post'a oturan şeyhler sırasıyla şunlardır: Şeyh Osman (ö. 1198/1783-84)...*" (Öztürk, 2012: 440, 441) şeklinde devam etmektedir. Bahsi geçen Şeyh Osman'la ilgili verilen bilgiler, yazarın kendi eserinde verilen silsilesiyle uyuşmaktadır. Buna göre, yazarın 18. yüzyılda yaşadığına kanaat getirilmiştir. Ayrıca, bu bilgilerden hareketle, Şeyhoğlu Derviş Osman'ın Halvetiliğin Ramazaniyye koluna mensup olduğu anlaşılmaktadır. Bunun yanında hayatının bir kısmını Makedonya'da geçirdiği, Kırçova

ve Ohri şehirlerinde bulunduğu da bu bilgilerden çıkan bir başka sonuçtur. Şeyhi Mehmet Hayatî'nin balkanlara sonradan gelip yerleştiği ve orada müritler yetiştirdiği düşünülürse, bu bölgede doğma ihtimali yüksektir. Ölüm tarihi de kaynaklardaki tutarlı bilgilerden hareketle, 1783-1784 olarak kaydetmek mümkündür. Yazarın, yazılış zamanını belirtmediği *Vesīle-nâme* eseri de, yaşadığı yüzyıl olarak tarihlenebilir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YAZIM

"Bir dilin yazı bilgisinin sunduğu ilkeler çerçevesinde ve genellikle de geçerli yazım ilkelerinin hemen hemen hepsinden bir şekilde yararlanarak yazıya geçirilmesine imla (yazım) denir" (Karaağaç, 2013: 864). Üzerinde çalışılan *Vesīle-nâme* adlı eser hareke ile yazılmıştır. Eserde aykırı durumlar görülmesine rağmen genel olarak Osmanlı Türkçesi yazım özellikleri görülmektedir. Bunun yanı sıra, daha çok dönemin konuşma dilini de yansıtmaktadır.

"Osmanlı Türkçesi, Osmanlı Devleti'nin hakimiyet sınırları içinde bulunan, 15. yüzyıldan itibaren standartlaşmaya başlayan ve Arap harfleriyle yazılan Türk dilinin önemli eserlerinin yer aldığı dönemdir" (Demir, 2002: XI, 475-488). Daha önce incelenen eserlerde, 17. yüzyıla kadar Osmanlı Türkçesinin standart dil uyumlarının yanında Eski Anadolu Türkçesi özelliği bulunan kelimeler ve ekler de görülmektedir; ancak özellikle 17. ve 18. yüzyıllarda yazım kuralları ve diğer dil özelliklerinin standartlaştığı belirtilir (Gökçe, 2009: 4/3, 991-1012). 18. yüzyıla ait olduğu, yazarının yaşadığı dönem sayesinde, tespit edilen *Vesīle-nâme* adlı bu çalışmada ise sıkça Türkçenin konuşmada kullanılan biçimine yer verildiği görülmektedir; çünkü bazı kelimeler sözlükteki aslından farklı yazılmış, harekeler sayesinde okunan kelimelerin de dönemin konuşma dili söylenişine göre yazıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca devrik cümlelere sık rastlanılması, benzer ifadelerin olduğu kelime ya da kelime gruplarının arasına sıklıkla 've' bağlacı konması ve anlatımda hikayelere sıkça yer verilmesi, diyalogların olması metnin konuşma diliyle yazıldığının göstergelerindendir. Bunun dışında aynı kelime aynı metinde iki farklı şekilde yazıldığı gibi bir de Uygur yazımı özelliklerinden biri olarak ünlüler gösterilmiştir. Hem Uygur hem de Arap-Fars yazım özelliği gösteren bu metnin, özellikle bazı yerlerde, ünlülerin yazılmama sebeplerinin hareke kullanımı olduğu da düşünülmektedir (Şahin, 2003: 33).

Uygur yazım özelliklerine örnekler:

a) Kalın sıradan kelimelerde (س) kullanılması: saḳın 26a/10, saḳlasa 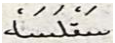 35a/15

b) ç ve p ünsüzlerinin (ڃ) ve (ٻ) harfleri ile gösterilmesi: uçdum 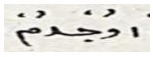 9b/11, parmağıyla 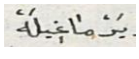 18a/7

c) Bazı eklerin tabandan ayrı yazılması: şu-i żāndan 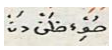 11b/2, bileler 12b/6

Arap-Fars yazımına uygun örnekler:

a) Ünlülerin yazılmaması: kimselerüñ 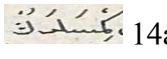 14a/2, kişinüñ 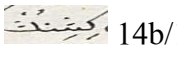 14b/13

b) ñ ic¸in (ك)'in kullanılması: añlayımasañ 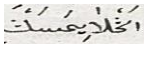 14b/7, baña 17b/1

c) Klasik Osmanlıcada olduğu gibi kalın sıradan kelimelerde (ص) kullanılması: ṣaġ 26b/9, ṣoydandur 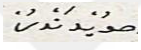 28a/10

ç) c¸ (چ) ve p (پ) nin kullanılması: ḳapu 29a/15, içün 30b/3

d) Eklerin kelime tabanından ayrılmaması olarak metinde karsı¸mıza c¸ıkmaktadır.

Vesīle-nâme'nin yazım bölümünde ünlü ünsüz seslerin başta, ortada, sonda olan şekilleri ve farklı yazım kullanımlarına sahip kelimeler, metnin özgün halindeki kullanımlarıyla örneklendirilmiştir.

1.1. Ünlülerin Yazılışı

1.1.1. a Ünlüsünün Yazılışı

Başta

Metinde başta a ünlüsünün yazılışı iki şekildedir.

› elif (ا) ile yazılış:

ağaç 1b/2	andan 7b/12

alup 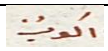 10a/5	amma 13b/12
adına 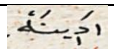 24b/8	ayruk 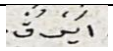 34b/14

› medli elif (آ) ile yazılış:

ayet 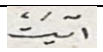 16b/2	āḫır 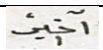 18a/9
āmīn 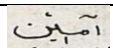 31a/4	anuñ 51a/3

Ortada

Metinde ortada a ünlüsünün yazılış iki şekildedir.

› elif (ا) ile yazılış:

var 1b/3	daḥı 3a/7
yoḳaruda 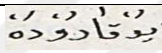 4a/10	ṣāġ 4b/8
atamızı 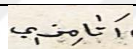 25a/1	ḳılasız 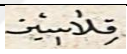 25a/6
oġlān 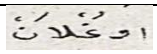 29a/14	ṭopraḳ 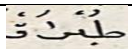 35b/7

› he (ه) ile yazılış:

olalar 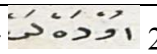 20a/3	varayın 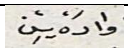 23b/14

› işaretsiz yazılış:

saḳladı 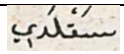 23a/7	andan 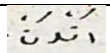 4a/12
bunlara 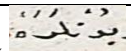 5b/6	başlaya 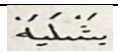 7b/1
ḳılmaḳda 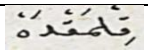 7b/6	oḳuyalar 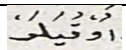 7b/15
ḳarışmayup 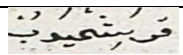 8a/7	bulamazlar 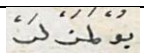 19b/3

ḳarañuluḳdan 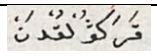 31a/9	ḳaçan 31a/17

Sonda

Metinde sonda a ünlüsünün yazılışı iki şekildedir:

› elif (ا) ile yazılış:

baña 34a/7	şuña 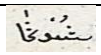 35b/16
aña 38a/1	tā 35b/16
amma 19b/3	saña 37a/4

› he (ه) ile yazılış:

olsa 45b/6	yatmaya 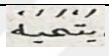 13a/11
otura 13a/16	yola 13b/11
ulaşdura 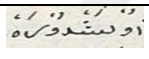 14a/6	buñlara 14a/10
yanında 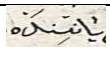 21a/6	buna 21b/17
şoñra 23b/5	

1.1.2. e Ünlüsünün Yazılışı

Başta

Metinde başta e ünlüsünün yazılışı daima tek şekildedir.

› elif (ا) ile yazılış:

eyleyüp 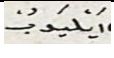 8b/7	emcek 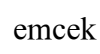 19a/11
emer 19a/11	ellerinde 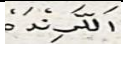 22b/5

eyerletdi 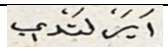 24a/11	erdendür 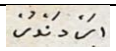 28a/9
eksik 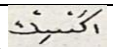 29b/7	eşetdür 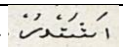 37a/13
eşiginden 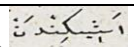 44b/14	evine 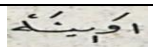 50b/13

Ortada

Metinde ortada e ünlüsünün yazılışı üç şekildedir.

› elif (ا) ile yazılış:

ölmeyesin 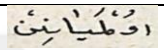 24b/5	dönmeyevüz 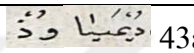 43a/10-11

› he (ه) ile yazılış:

görelüm 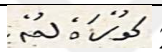 25a/1	gicesine 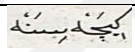 25a/17
idemez 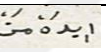 26a/17	düşmeyesin 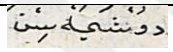 52a/9
yirdedür 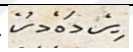 54a/14	iledür 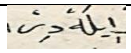 2a/5
segirdelüm 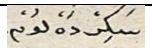 2a/8	sürelüm 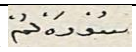 2a/8

› işaretsiz yazılış:

iderse 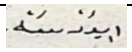 8b/4	istedi 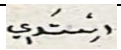 9a/3
virmedi 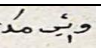 9a/6	dimedüm 9a/1
deve 9a/16	söylerüm 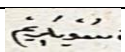 9b/5
ben 9b/7	sensüz 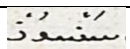 9b/7
gölgesi 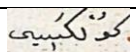 26a/5	geldi 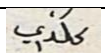 24a/17
bedenleri 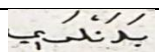 25a/15	deñize 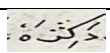 52b/7

Sonda

Metinde sonda e ünlüsünün yazılışı şu şekildedir.

› he (ه) ile yazılış:

içinde 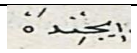 9a/8	eyle 9a/4
bize 9b/15	nice 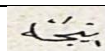 9b/13
dileye 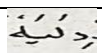 10b/6	yire 10b/8
üzerine 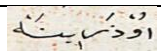 21b/3	kime 23a/13
yirine 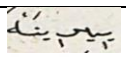 53a/11	seve 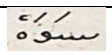 53a/8

1.1.3. ı Ünlüsünün Yazılışı

Kelimenin okunuşundan veya metnin bağlamından tespit edilebildiği ı ve i ünlülerinin ayırt edilebilmesi için metinde ayrı bir işaret kullanılmamıştır.

Başta

Metinde başta ı ünlüsünün yazılışı:

› elif (ا) ile yazılış:

ızlāl 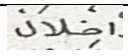 15a/16	ışmarlanmış 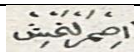 15b/12
ışlāḥ 39b/16	

Ortada

Metinde ortada ı ünlüsünün yazılışı iki şekildedir.

› ye (ى) ile yazılış:

ḫırḳanuñ 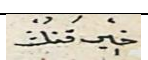 6a/1	ḳılup 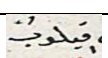 7a/11
layık 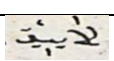 8a/1	yaḳın 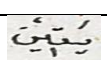 14b/2

sır 39a/15

› işaretsiz yazılış:

aġır 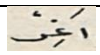 2a/3	ortasında 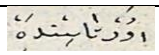 4b/4
yılduza 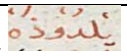 4b/10	rızaları 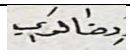 6a/8
ġayrıya 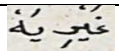 6b/9	yıl 8b/3
şaḳınuñ 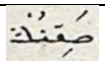 8b/7	ayıtdı 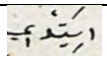 6b/13
ḳırḳ 10a/8	çağıra 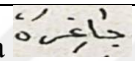 13a/5
ḳırsa 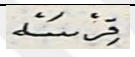 41b/15	maşrıḳda 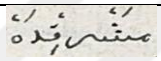 16b/8
sığındı 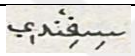 18b/8	sırrını 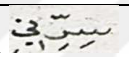 19b/10
añılur 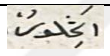 27a/8	ḳızdandur 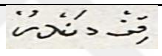 28a/9

Sonda

Metinde sonda ı ünlüsünün yazılışı iki şekildedir.

› ye (ى) ile yazılış:

budağı 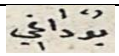 1b/3	yatdı 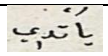 1b/4
yanı 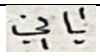 4b/9	cānı 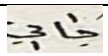 5a/7
altı 7a/14	yuḳarı 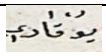 9a/16
ġayrı 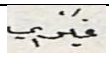 11b/8	ḥaḳḳı 16a/9
anı 27a/7	

› İşaretsiz yazılış:

ḳanḳı 15b/3

1.1.4. i Ünlüsünün Yazılışı

Başta

Metinde başta i ünlüsünün yazılışı iki şekildedir.

› elif ve ye (ای) ile yazılış:

idelüm 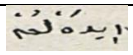 1b/10	ile 2a/4
ide 2a/9	ikidür 4a/2
içinde 9a/8	idi 9a/10
içün 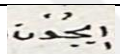 10a/10	

› elif (ا) ile yazılış:

imdi 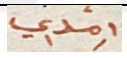 2a/11	iḫtiyārına 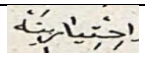 5a/10
irādet 5b/3	icazet 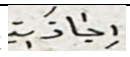 6a/11
istemesünler 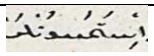 7a/9	iḥyā 7b/5
içdim 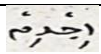 9b/10	irişürler 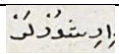 9b/16
işde 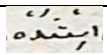 10a/11	ismini 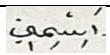 12a/9
izinsiz 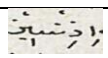 13a/7	insāne 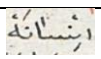 15b/8

Ortada

Metinde ortada i ünlüsünün yazılışı iki şekildedir.

› ye (ی) ile yazılış:

derviş 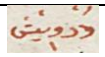 1b/3	yiyüp 1b/13
girüp 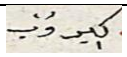 4b/14	teslim 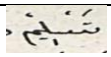 5a/4
didükleri 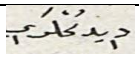 5a/8	üzerinedür 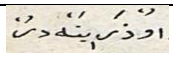 5a/17
dileyüp 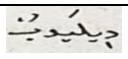 12a/6	virmekdür 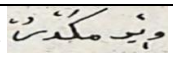 6b/7
gicelerinde 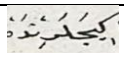 7b/7	kişide 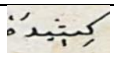 8b/16

› işaretsiz yazılış:

girüp 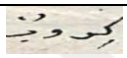 1b/12	dilde 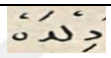 2a/3
segirdelüm 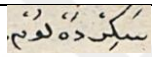 2a/17	bilmese 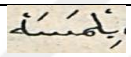 2a/17
yetişdürmiş 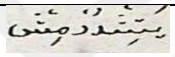 4a/10	seyirdür 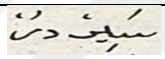 5a/5
yirde 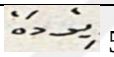 5a/8	giyenler 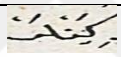 5b/3
bir 9a/12	sizüñ 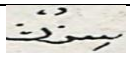 6b/14
bişirüp 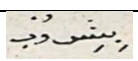 7a/4	benim 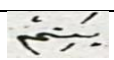 8a/11

Sonda

Metinde sonda i ünlüsünün yazılışı daima tek şekildedir.

› ye (ى) ile yazılış:

büyügi 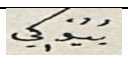 1b/8	imdi 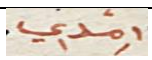 2a/11
bizi 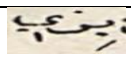 2a/10	birisini 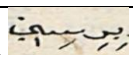 2a/17
virdi 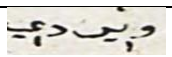 2b/17	biri 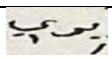 4a/3
kimi 4a/6	Bedevī 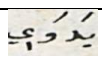 4a/16

dördünci 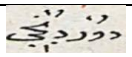 5a/14	didi 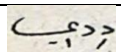 6b/14
iki 7a/15	müşteri 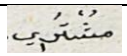 9a/9
yedi 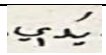 10a/2	gibi 10b/1
gölgesi 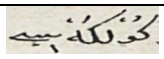 1b/3	

1.1.5. o Ünlüsünün Yazılışı

Kelimenin okunuşundan veya metnin bağlamından tespit edebildiği o, ö, u ve ü ünlülerinin ayırt edilmesi için metinde ayrı bir işaret kullanılmamıştır.

Başta

Metinde başta o ünlüsünün yazılışı daima tek şekildedir.

› elif ve vav (او) ile yazılış:

ortasında 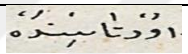 1b/2	olam 1b/3
oturdılar 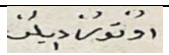 1b/6	ol 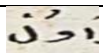 1b/9
oruc 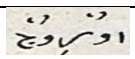 7a/14	oḳumaḳ 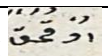 7b/3
ortaḳdur 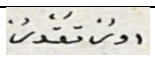 8b/8	on 9a/5
otuz 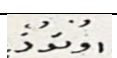 9b/3	oġlı 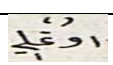 11b/17
od 35b/2	otuz 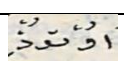 41a/5

Ortada

Metinde ortada o ünlüsünün yazılışı iki şekildedir.

› vav (و) ile yazılış:

ḥod 1b/8	yoldan 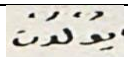 4a/8
sol 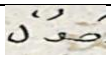 4b/9	postları 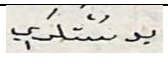 4b/11
boynuna 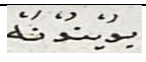 6a/4	ṣorup 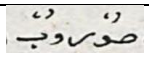 6a/7
ṭonlar 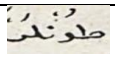 7a/4	dostluk 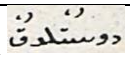 7a/10
yoġıdı 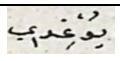 8b/6	şol 8b/14
ḳodum 9b/6	yoḳ 9b/15
ḳorsan 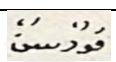 10a/1	ḳonşum 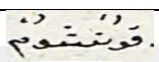 10a/5
doḳuzuncı 10a/13	dostlarımızuñ 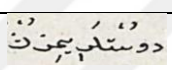 12a/1
ṣoḳmaya 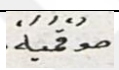 13a/10	ḥoca 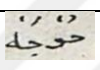 13a/15
ṣoyumızda 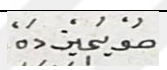 17b/9	ṭoġup 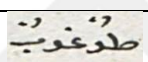 18b/17
ḳorḳusıyla 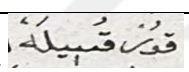 19b/9	ḳomışlardur 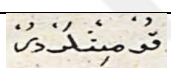 21b/1
ṭolandı 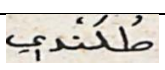 24b/10	ṭolınduḳ 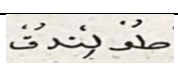 25a/8
ḫoşdur 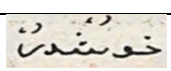 27b/6	borçdur 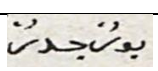 31a/7
ṭopraḳ 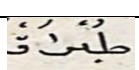 35b/7	ṣoñına 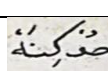 43b/3
yoluna 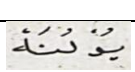 46a/10	

› işaretsiz yazılış:

ṭoġrı 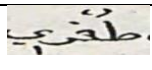 4a/8	çoḳdur 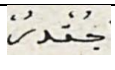 4b/6
ṣoñra 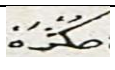 5b/17	boyun 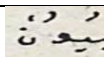 6b/7
ṣoḥbet 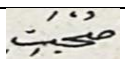 8b/7	ḫoşnudluḳ 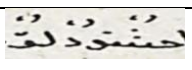 9b/8

lokması 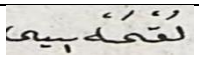 47a/10	noḳṣān 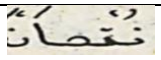 52b/2
noḳṭası 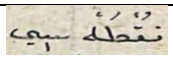 54b/10	ḫoḳḳada 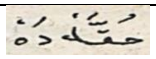 55a/8

1.1.6. ö Ünlüsünün Yazılışı

Başta

Metinde başta ö ünlüsünün daima tek şekildedir.

› elif ve vav (او) ile yazılış:

öyle 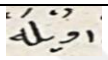 2b/2	örüldüyse 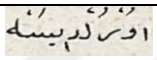 4b/3
öñüne 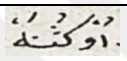 13a/15	ögrene 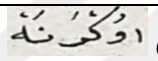 6a/6
öpüñ 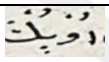 6b/15	ögüt 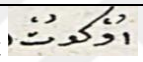 9a/3
öñledibildi 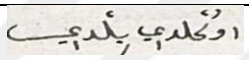 18a/6	öter 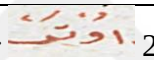 20a/15
öcinden 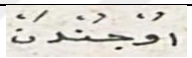 21a/14	özünden 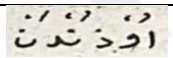 26a/8

Ortada

Metinde ortada ö ünlüsünün yazılışı iki şekildedir.

› vav (و) ile yazılış:

köşede 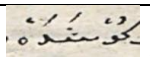 1b/5	köşegi 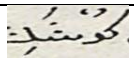 1b/8
bölüğünden 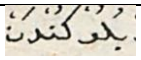 2a/10	söz 2b/11
dört 5a/3	gözleri 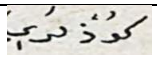 5b/11
göñlegi 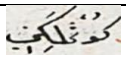 5b/11	göñli 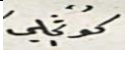 6a/1
şöyle 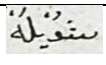 6a/12	gösterüp 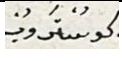 7a/7

sözlerine 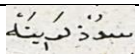 8a/6	böyle 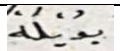 8b/15
söyler 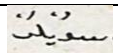 9b/5	gönderse 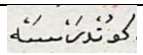 10b/14
gökleri 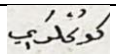 12a/11	döşeyip 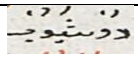 13a/15
göre 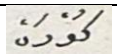 19a/16	göçerler 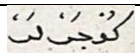 25a/13
sögeler 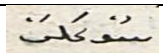 26b/17	gömmeñ 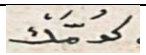 26b/2
döndi 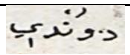 28a/11	

› işaretsiz yazılış:

şöhrete 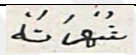 7a/6	töhmetden 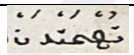 11b/1
çözildi 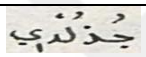 18b/9	gövde 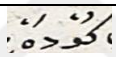 21b/13
dökdilerdi 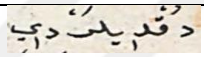 23a/10	çökdi 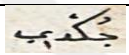 26b/3

1.1.7. u Ünlüsünün Yazılışı

Başta

Metinde başta u ünlüsünün yazılışı iki şekildedir.

› elif ve vav (او) ile yazılış:

urup 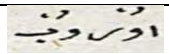 9a/14	uçdum 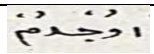 9b/11
uġrasa 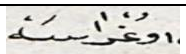 10b/14	uludur 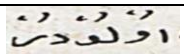 12a/17
uyup 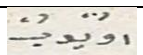 15b/1	ulaşa 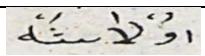 28b/10
unutmışlardur 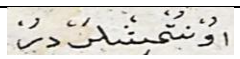 29a/7	utandırma 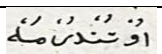 33a/13
uyanıklık 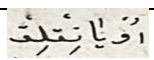 35a/11	uġrıdur 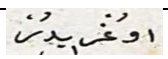 38a/15

uysa 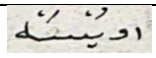 42b/16	urmak 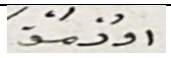 44b/9

› elif (ا) ile yazılış:

uṣūl 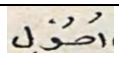 2a/10	umūsı 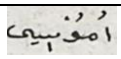 47a/9
uḥuvvet 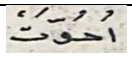 50b/7	uḫvāna 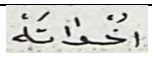 50a/10

Ortada

Metinde ortada u ünlüsünün yazılışı iki şekildedir.

› vav (و) ile yazılış:

ḳoḥusından 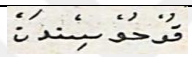 36/3	yılduza 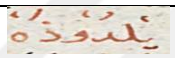 4b/10
tutmaḳdur 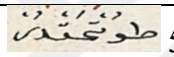 5a/4	ḳorḳusıdur 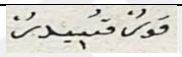 5a/8
bucaġında 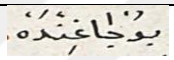 5a/9	tutanlar 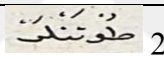 27b/16
oruc 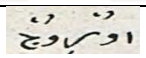 7a/14	otuz 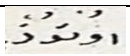 9b/3
ḳurtardı 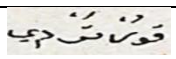 9b/9	ṣunalar 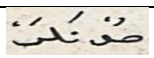 38b/2
ḥātunlar 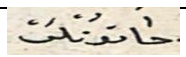 39a/5	ḳonşum 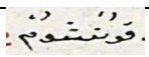 10a/5
turşı 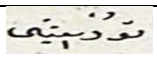 10a/5	doḳuzuncı 10a/13
vücūdumuz 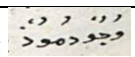 10a/15	ḳuşlar 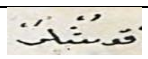 10b/1
bulmış 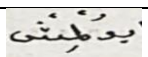 11a/5	burmaya 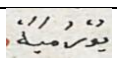 13a/11
tur 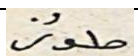 34a/4	ayruḳ 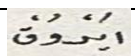 18b/6
dutmasıyla 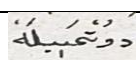 19b/14	şunlar 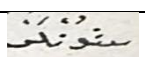 20a/3
yusın 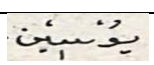 23a/12	ḳarañuluḳdan 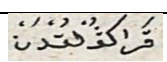 30b/4

› işaretsiz yazılış:

ḳula 4b/11	oḳudum 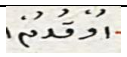 10a/9
vurdı 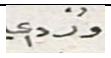 17a/13	yalıñuz 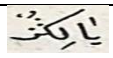 38b/5
buçuḳ 21a/9	saldurtdı 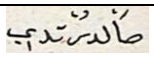 24a/12
sıyurdılar 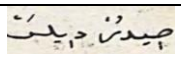 25a/2	artuḳ 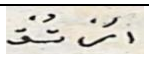 29b/7

Sonda

Metinde sonda u ünlüsünün yazılışı daima tek şekildedir.

› vav (و) ile yazılış:

bu 1b/4	bağlu 17a/8
ulu 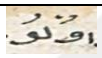 21a/1	şu 35b/2
ḳānlu 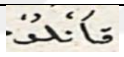 24a/5	ḳapu 29a/15

1.1.8. ü Ünlüsünün Yazılışı

Başta

Metinde başta ü ünlüsünün yazılışı iki şekildedir.

› elif ve vav (او) ile yazılış:

üzerinedir 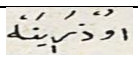 2b/4	üçüncide 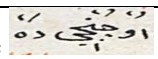 5a/13
üç 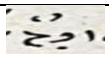 9a/11	

› ötre (ُ) ile yazılış:

üstüvāsıdur 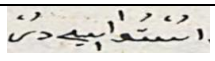 3b/11	ümmetüm 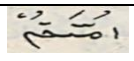 40b/6

Ortada

Metinde ortada ü ünlüsünün yazılışı iki şekildedir.

› vav (و) ile yazılış:

düşinde 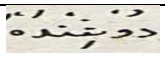 1b/4	gelüp 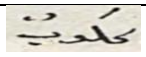 1b/5
güne 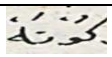 4a/5	güneşe 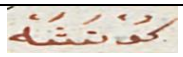 4b/12
geçüre 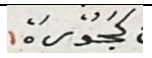 6a/12	düşe 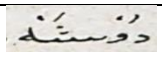 6a/16
yüzin 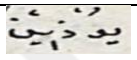 8b/10	ögüt 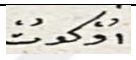 9a/3
yük 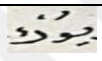 9a/15	tükürmeye 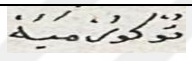 13a/13
içün 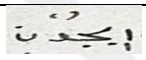 14b/16	götürüp 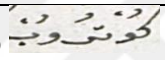 18a/16
düzdiler 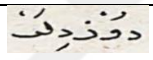 23b/12	gün 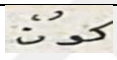 52a/5
keydügi 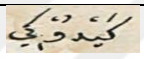 2b/1	yüzine 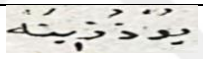 5b/14

› ötre (ٔ) ile yazılış:

düḳḳanında 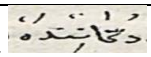 1b/10	gülleriñ 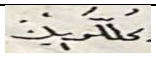 1b/13
fülan 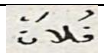 4a/6	örüldiyse 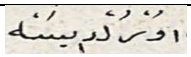 4b/3
kürse 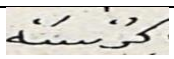 4b/16	mürīd 5a/11
dördüncide 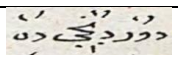 5a/14	benüm 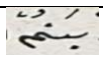 6a/3
cümle 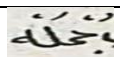 6a/6	degül 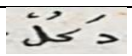 6a/3
çevürse 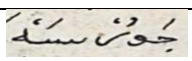 43a/2	küfür 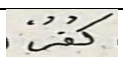 50a/3
yitüre 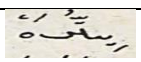 53a/10	günāhı 7b/6

Sonda

Metinde sonda ü ünlüsünün yazılışı daima tek şekildedir.

› vav (و) ile yazılış:

deyü 1b/4	kendü 5b/6
berü 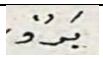 6a/12	heybetlü 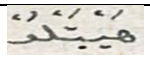 17a/13
girü 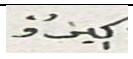 18b/5	eyü 28b/12
dürlü 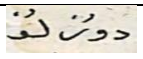 36b/6	ilerü 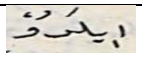 40b/15

1.2. Ünsüzlerin Yazılışı

"Türkçedeki p, ç, g, n gibi sesleri karşılayacak harflerin bulunmadığı Arap alfabesi ile yazılmış metinlerimizde, fonetiği doğru olarak tespit etmek güçtür" (Şahin, 1993: 34).

1.2.1. p Ünsüzünün Yazılışı

Başta

Metinde başta p ünsüzünün yazılışı iki şekildedir.

› p (پ) ile yazılış:

pādişāhīden 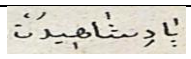 1b/11	pahāda 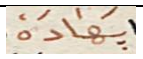 2a/3
pīrdür 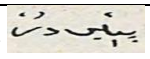 3b/12	post 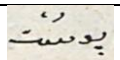 4b/17
peyġamberiñüzüm 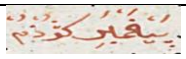 6b/14	perverde 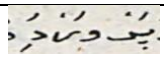 8b/9
peşīmān 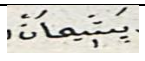 9a/17	pāre 10a/5
pervāne 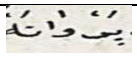 10b/2	percem 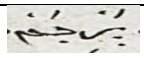 13a/13
pes 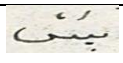 14a/7	pāk 16a/7

parmağımı 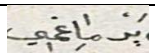 17a/14	peydā 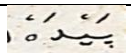 22a/2
perhīz 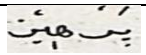 35b/9	

› b (ب) ile yazılış:

pāklarına 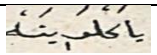 2a/9	pazara 13a/1
pinhān 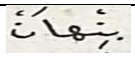 37b/12	

Ortada

Metinde ortada p ünsüzünün yazılışı iki şekildedir.

› p (پ) ile yazılış:

espāb 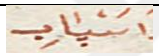 2a/5	iṣpātını 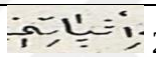 2b/9
kispetidür 4a/8	öpüñ 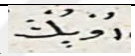 6b/15
ḳapanup 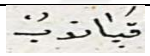 8a/7	epsem 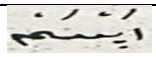 8a/7
ḳapu 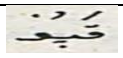 9a/11	depdi 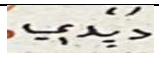 10a/7
ḳopar 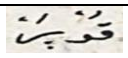 38b/13	ispāt 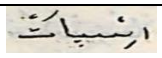 41a/1
depelemek 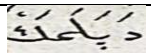 42b/12	

› b (ب) ile yazılış:

parmağıyla 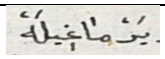 18a/7

Sonda

Metinde sonda p ünsüzünün daima tek şekildedir:

› b (ب) ile yazılış:

gelüp 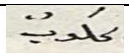 1b/5	alup 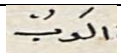 2a/7	top 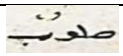 22b/5

1.2.2. ç Ünsüzünün Yazılışı

ç (چ) ve c (ج) işareti ile gösterilmiştir.

Başta

› ç (چ) ile yazılış:

çanak 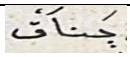 52a/7

› c (ج) ile yazılış:

çekelüm 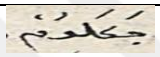 2a/9	çoḳdur 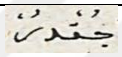 4b/6
çaġırmaya 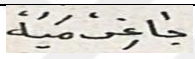 13a/5	çıḳa 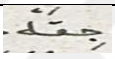 15b/16
çevürdi 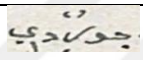 17a/6	çün 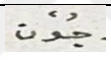 17b/6
çözildi 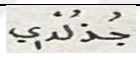 18b/9	çevgān 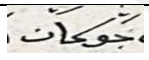 22b/5
çekişmedi 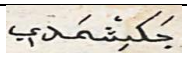 23b/2	çürümez 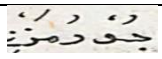 25a/15
çökdi 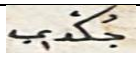 26b/3	çalabum 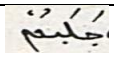 33a/12
çerīsi 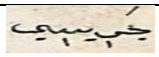 39a/1	çevirse 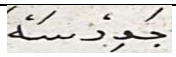 42b/7
çalışa 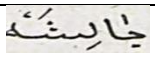 46a/10	

Ortada

› ç (چ) ile yazılış:

anıñçün 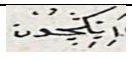 8b/14	niçün 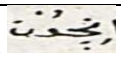 10a/15
ṣaḥīḥçe 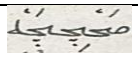 15b/14	buçuḳ 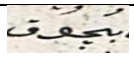 21a/5

niçedür 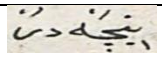 27a/7	giçe 34a/1

› c (ج) ile yazılış:

bağçelerine 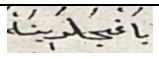 1b/12	içine 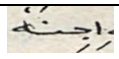 2a/13
açdı 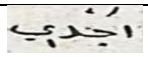 5b/12	geçüre 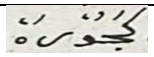 6a/2
anıñ içindür 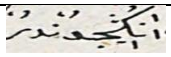 6b/15	ḳaçmaḳdur 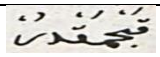 8a/17
içdigim 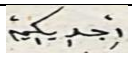 8b/1	uçdum 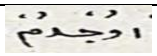 9b/11
içün 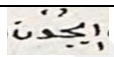 10a/10	geçinürler 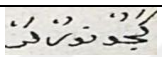 12a/4
ḳaçan kim 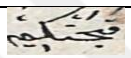 12b/8	geçsünler 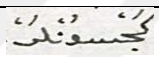 18a/14
kiçrek 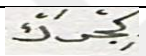 18a/17	göçerler 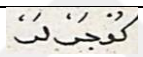 25a/13
gerçek 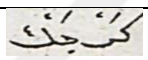 29a/17	küçük 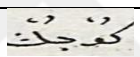 48b/17

İkili kullanım:

olıçaḳ 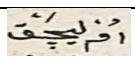 23b/2	olıcak 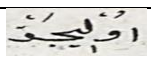 48b/12

Sonda

› c (ج) ile yazılış:

geç 9a/15	üç 9b/16
ḳaç 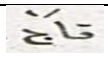 15a/17	hiç 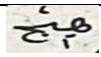 25b/9
genç 29b/4	aġaç 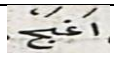 43a/12
borç 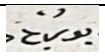 45b/7	güç 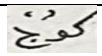 49a/8

1.2.3. t Ünsüzünün Yazılışı

t ünsüzü ince sıradan ünlülerin yanında t (ت), kalın sıradan ünlülerin yanında ṭ (ط) ile yazılmıştır.

Başta

› t (ت) ile yazılış:

teni 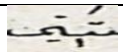 9a/9	terāẕūde 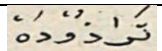 2a/2
tebdīl 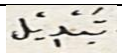 2b/3	terk 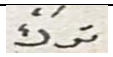 14a/7
taḳlīd 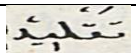 4a/4	tevbedür 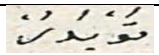 4a/5
teslīmdür 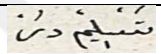 5a/4	teysīri 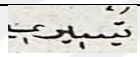 5b/9
terk 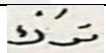 9a/4	Teñrinüñ 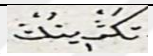 8b/15

› ṭ (ط) ile yazılış:

ṭarīḳatı 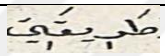 5a/2	ṭutmaḳdur 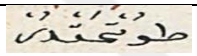 5a/4
ṭatsa 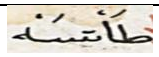 25a/10	

› t ünsüzü kalın sıradan ünlülerin yanında t (ت) ile yazılan örneklere de rastlanmaktadır.

tāc 1b/11	taġyir 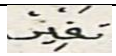 2b/3
tamām 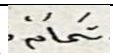 8b/16	tābiʿ 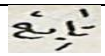 10b/4

Ortada

› t (ت) ile yazılış:

otuz 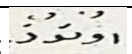 9b/3	kitābı 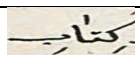 3a/16
altun 2a/4	istimdād 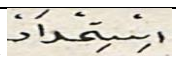 2a/9

eteginde 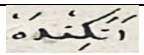 3b/15	ortasında 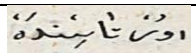 3b/14
altı 7a/14	ḥareketleri 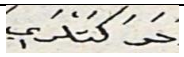 4b/16
getürdi 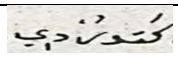 5b/14	gösterüp 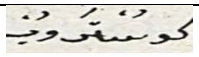 7a/7
ister 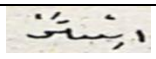 8b/15	mertebe 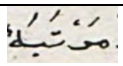 8b/17

› ṭ (ط) ile yazılış:

ḳuṭıb 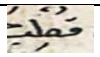 10a/2	taṭvīl 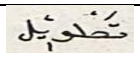 23b/4

Sonda

› t (ت) ile yazılış:

riyāżet 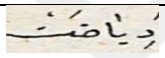 8b/2	maʿrifet 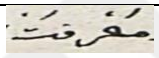 1b/13
cennet 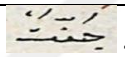 4b/14	dört 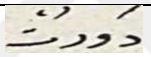 5a/3
yetmiş 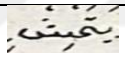 8b/3	irādet 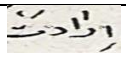 5b/3
ṣābit 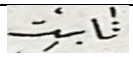 6b/10	ḳudret 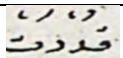 6b/8
ḫilāfet 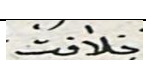 6b/13	meskenet 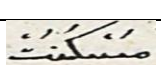 7a/3
ögüt 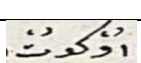 9a/3	beyit 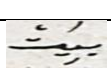 7b/15
ʿuzlet 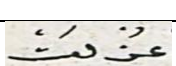 8a/13	velāyet 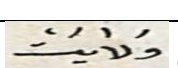 8a/17
dört 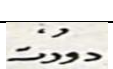 10a/9	

Ancak bazı örneklerde kalın sıradan ünlülerin yanında t (ت) işaretinin kullanıldığı görülür.

ortasında 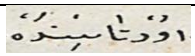 1b/2	yatdı 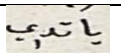 1b/4

oturdılar 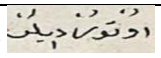 1b/6	altında 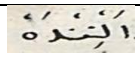 3b/17
taklid 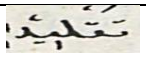 4a/4	postdan 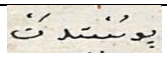 4b/16
artuḳ 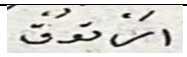 39a/7	otur 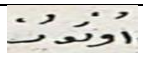 8a/7
otuz 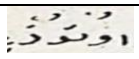 9b/3	ḳurtardı 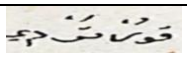 9b/9
ḥaḳiḳat 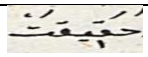 10a/3	turşı 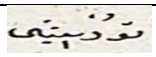 10a/5
ḳatında 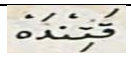 11a/4	raḥat 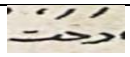 1b/3
yāḳut 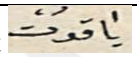 2a/2	dostlarımızuñ 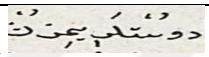 12a/1
yaratdı 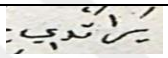 12a/14	ayırtlayup 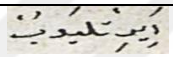 13a/13
altı 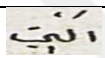 13a/16	dutmasıyla 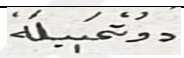 19b/14

1.2.4. s Ünsüzünün Yazılışı

s ünsüzü genelde ince sıradan ünlülerin yanında s (س), kalın sıradan ünlülerin yanında ṣ (ص) ile yazılmıştır.

Başta

› s (س) ile yazılış:

seyir idelüm 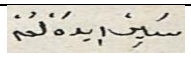 1b/10	senüñle 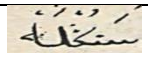 2a/5
segirdelüm 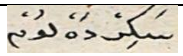 2a/8	sürelüm 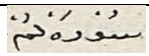 2a/8
söz 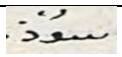 2b/11	silsilesi 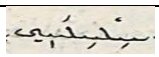 3b/1
sikke 4a/5	setir 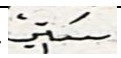 38a/16
seyirdür 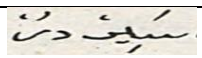 5a/5	sebeb 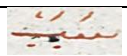 5b/12
seyir itmek 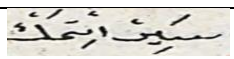 6b/8	sizüñ 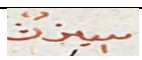 6b/14

senetleri 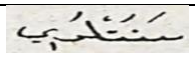 7b/9	sene 8b/16
sekiz 9a/11	seḥerde 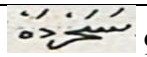 9a/12
söyle 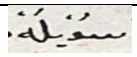 9b/17	sögüt 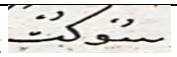 35b/13
sizcileyin 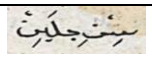 42b/2	sevgülü 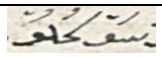 21a/1
seveler 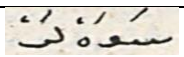 23a/5	siz 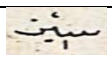 25a/6
sögeler 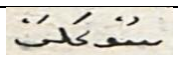 26b/17	

› ṣ (ص) ile yazılış:

ṣaḥrānuñ 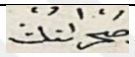 1b/2	ṣadırda 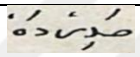 1b/7
ṣalup 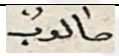 2a/8	ṣāġ 4b/8
ṣol 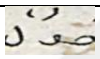 4b/9	ṣıdḳ 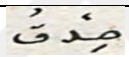 5a/15
ṣoñra 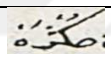 5b/17	ṣorup 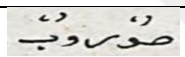 6a/7
ṣafādan 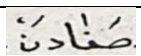 7b/12	ṣāim 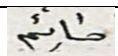 8a/4
ṣıfatını 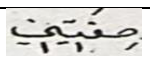 11a/10	ṣulaḥā 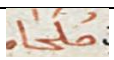 12b/5
ṣoḳup 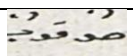 13a/10	ṣarḳıtmaya 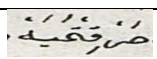 13a/13
ṣadaḳında 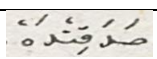 15b/7	ṣūretlü 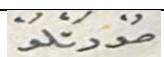 17a/13
ṣabır 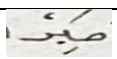 17b/4	ṣıġmaz 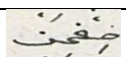 19a/9
ṣoyıñ 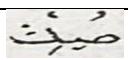 20a/10	ṣordılar 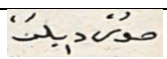 24a/3
ṣāldurtdı 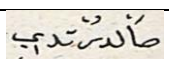 24a/12	ṣoy 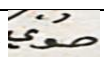 28a/15
ṣoñuna 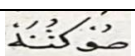 32b/4	ṣumt 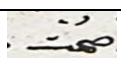 34b/11

ṣafāsı 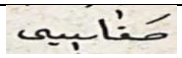 35a/2	ṣu 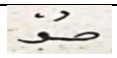 35b/6
ṣunalar 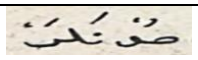 38b/2	ṣoñına 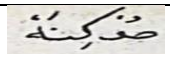 43b/3
ṣanur 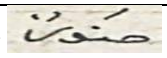 51a/2	ṣaḳın 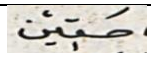 52a/11
sıyurdılar 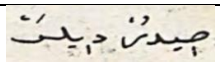 25a/2	ṣabun 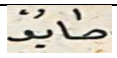 52a/13

İkili Kullanım:

saḳınalar 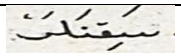 38a/13	ṣaḳın 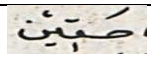 52a/11

Ortada

› s (س) ile yazılış:

eksük 39a/7	gölgesi 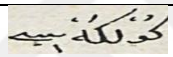 1b/3
esbāb 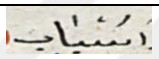 1b/11	nesne 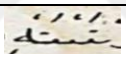 9b/2
kimse 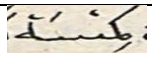 2a/17	birisini 2a/17
delīlsiz 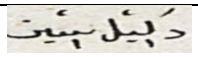 2b/11	ismini 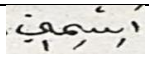 12a/9
teslimdür 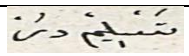 5a/4	nefislerin 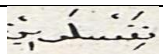 5a/16
kimesne 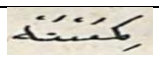 7a/1	gösterüp 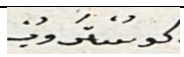 7a/7
dersin 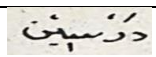 7b/2	epsem 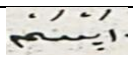 8a/7

› ṣ (ص) ile yazılış:

uṣūle 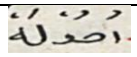 1b/9	başup 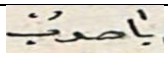 2a/13
aṣıl 2b/4	ḫuṣūṣā 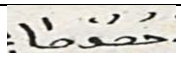 4a/5
vāṣıl 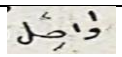 5b/5	maṣlaḥatlarına 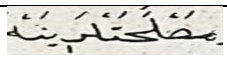 5b/6

aṣḥābım 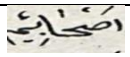 6b/13	başmadı 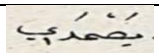 8b/3
ḥāṣıl 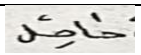 11a/7	ʿaṣādārı 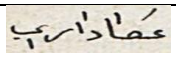 12b/17
ışmarlanmış 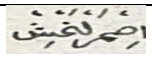 15b/12	noḳṣān 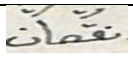 17a/3
ḳuṣūrı 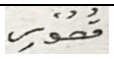 20a/4	ḥışım 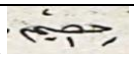 21b/17

Sonda

› s (س) ile yazılış:

müderris 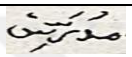 31b/11	pes 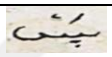 29a/8
ders 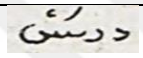 29a/11	mūnis 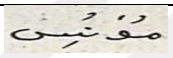 53b/6

› ṣ (ص) ile yazılış:

ḫālāṣ 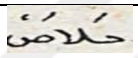 11b/10	ḫāṣ 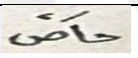 19a/4
şaḥış 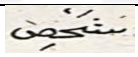 32a/6	

Ancak bazı durumlarda kalın sıradan ünlülerin yanında da s (س) işaretinin kullanıldığı görülür.

olmasından 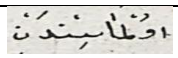 6a/7	saḳlaya 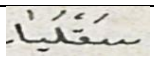 16b/12
arasında 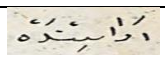 6b/1	postdan 6b/10
saña 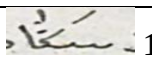 17a/5	dostluk 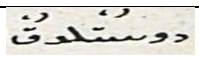 7a/10
ḳılsunlar 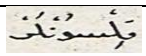 7a/16	sordum 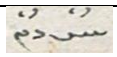 17a/17
uġrasa 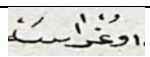 10b/14	bulunsa 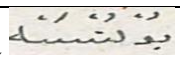 15b/3

1.2.5. k Ünsüzünün Yazılışı

İnce sıradan ünlülerin yanında k (ك), kalın sıradan ünlülerin yanında ḳ (ق) ile yazılmıştır.

Başta

› k (ك) ile yazılış:

köşede 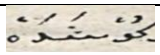 1b/5	köşeki 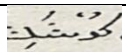 1b/8
kim 2a/10	kemer 2b/5
kenarı 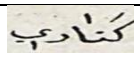 3b/10	kispetidür 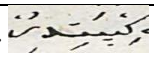 4a/8
kendi 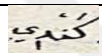 4b/11	kürse 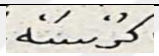 4b/16
kelime 5a/9	kerre 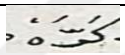 6a/13
kimesne 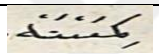 7a/1	kişi 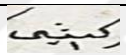 7b/9
kez 9a/12	kitāb 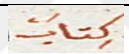 10a/9
kiçrek 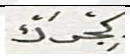 18a/17	kin 23a/9
kefinleyiñ 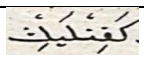 24a/8	kesilmemiş 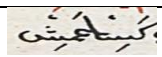 28a/15
küfürdür 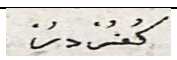 31a/10	küllü 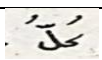 33a/6
kibir 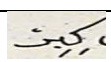 53a/7	keşfidür 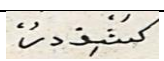 35b/7

› ḳ (ق) ile yazılış:

ḳaddī 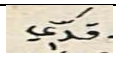 2a/4	ḳadem 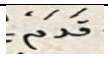 2a/13
ḳubbesi 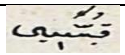 3b/10	ḳıblesi 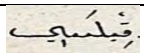 3b/11
ḳaçdur 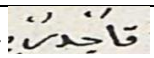 4a/2	ḳırmızı 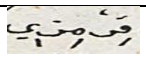 4a/6
ḳalmışdur 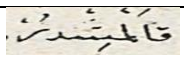 4b/3	ḳāfa 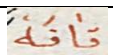 4b/9

ḳula 4b/11	ḳorḳusıdur 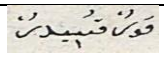 5a/8
ḳudret 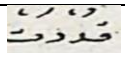 6b/8	ḳılup 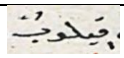 7a/11
ḳalḳup 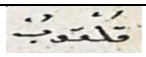 7b/2	ḳamu 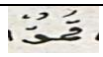 7b/17
ḳapanup 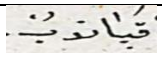 8a/7	ḳarışmayup 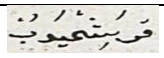 8a/7
ḳırḳ 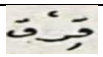 8b/6	ḳarnımda 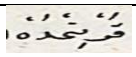 9b/2
ḳodum 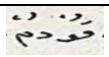 9b/6	ḳurtardı 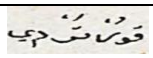 9b/9
ḳabūl 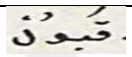 10a/4	ḳonşum 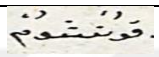 10a/5
ḳuşlar 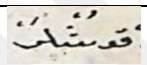 10b/1	ḳalur 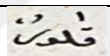 10b/10
ḳaranlıġından 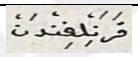 11b/15	ḳurtulub 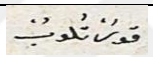 11b/15
ḳat 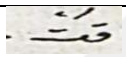 12a/12	ḳamer 12b/1
ḳaçan 12b/8	ḳahḳaha 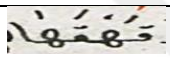 13a/12

Ortada

› k (ك) ile yazılış:

ekrem 1b/6	çekelüm 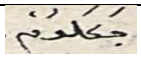 2a/9
belki 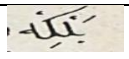 2b/4	ẕikir 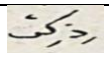 2b/5
iki 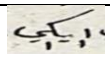 3b/10	ḥüküm 3b/10
sikke 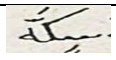 4a/5	nitekim 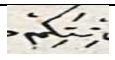 6b/11
meskenet 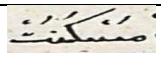 7a/3	sekiz 9a/11
belki 11a/8	münkir 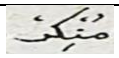 11a/10

tekmīl 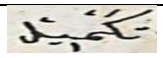 11b/2	gökleri 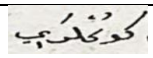 12a/11
tükürmeye 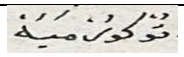 13a/13	lākin 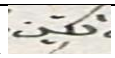 17a/4
müşkül 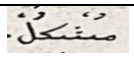 22b/8	çekişmedi 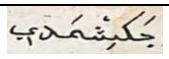 23b/2
gerçeksin 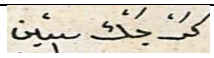 24b/3	yükletdi 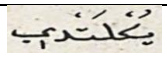 24b/13
döküldiler 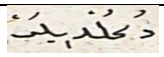 25a/3	bekleyeler 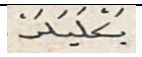 27a/5
yükledeler 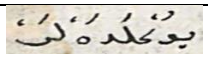 31a/2	tükürdi 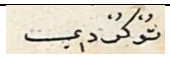 38a/8

› ḳ (ق) ile yazılış:

fuḳarā 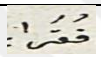 1b/12	yāḳut 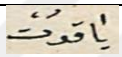 2a/2
ḫırḳa 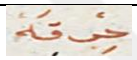 2b/5	taḳlīd 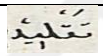 4a/4
yoḳaruda 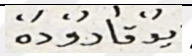 4a/10	çoḳdur 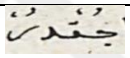 4b/6
yaḳaları 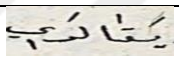 4b/8	tutmaḳdur 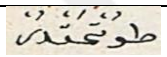 5a/4
oḳuya 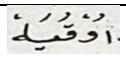 7b/13	doḳuzuncı 10a/13
yoḳsa 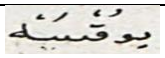 10b/17	ṭabaḳa 12a/13
ṣoḳmaya 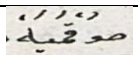 13a/10	baḳan 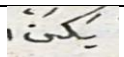 16b/4
saḳlaya 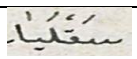 16b/12	ṭoḳsan 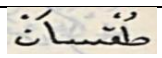 41a/4
loḳması 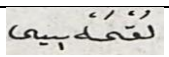 47a/10	saḳına 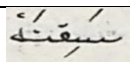 47b/7
yıḳanmaḳdur 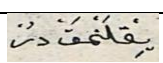 49b/17	noḳṭası 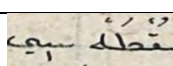 54b/10

Sonda

› k (ك) ile yazılış:

teberrük 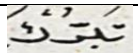 5b/5	mübārek 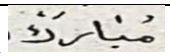 5b/10
geymek 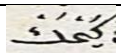 5b/15	gerek 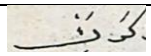 6a/4
terk 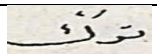 7a/13	melik 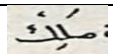 9a/3
yük 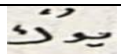 9a/16	dek 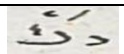 17b/5
göricek 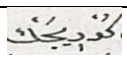 18a/12	emcek 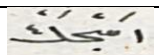 19a/11
dirlik 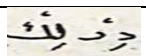 25a/6	söylemek 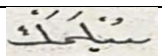 26a/15
eksik 29b/7	helāk 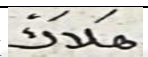 43a/6
küçük 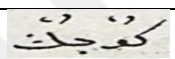 48b/16	misk 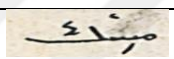 55a/6

› ḳ (ق) ile yazılış:

ḫalḳ 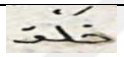 4b/13	almaḳ 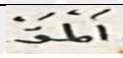 5a/10
ṣıdḳ 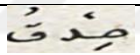 5a/15	olmaḳ 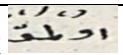 7a/6
başlamaḳ 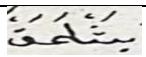 7b/12	lāyıḳ 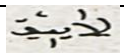 7b/17
işrāḳ 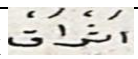 8a/3	başmaḳ 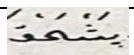 8b/14
ṭopraḳ 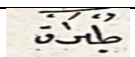 35b/2	ḳırḳ 8b/16
ḫaḳāyıḳ 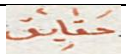 9a/8	baḳ 9a/15
çoḳ 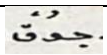 9b/3	ḫoşnudluḳ 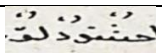 9b/8
ṭalaḳ 9b/16	yoḳ 10b/6
ġarḳ 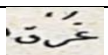 11b/12	ayaḳ 13b/2
ayruḳ 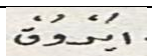 18b/6	buyruḳ 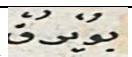 20b/4

bıraḳ 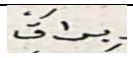 24a/16	çanaḳ 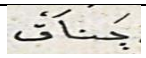 52a/7

Aşağıdaki örnek, kalın sıradan ünlülere sahip olduğu halde ince sıradan olan k ile yazılmıştır.

kayasuñ 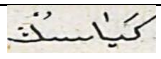 52a/9

Alıntı kelimelere gelen eklerin Türkçedeki kalınlık-incelik uyumu açısından aykırı kullanım sergilediği örnekler Vesīle-nāme'de karşımıza çıkmaktadır.

› k (ك) ile yazılış:

arasındaki 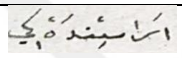 19b/7	helāklik 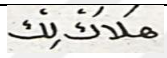 33a/10

› ḳ (ق) ile yazılış:

şeyḫliḳ 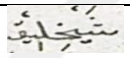 15a/15	ṣūfīliḳ 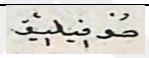 52b/11
ṣāliḥliḳ 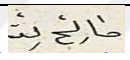 53a/1	

1.2.6. g Ünsüzünün Yazılışı

İnce sıradan ünlülerle g (ك), kalın sıradan ünlülerle ġ (غ) ile yazılmıştır.

Başta

› g (ك) ile yazılış:

gölgesi 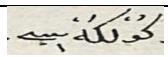 1b/3	gördi 1b/4
gelüp 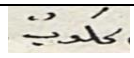 1b/5	gine 1b/8
girelüm 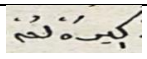 1b/9	gülleriñ 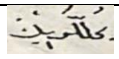 1b/13
gümüş 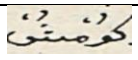 2a/4	güne 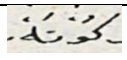 4a/5

güneşe 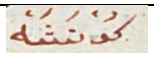 4b/12	geydürür 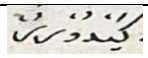 5b/2
gitmezler 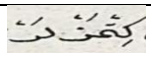 5b/4	gözleri 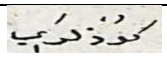 5b/15
göñli 6a/1	gibi 6a/1
göñlegin 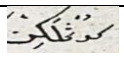 5b/14	geçüre 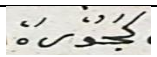 6a/2
gerek 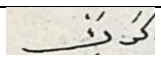 6a/4	gösterüp 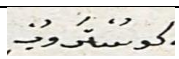 7a/7
gicelerinde 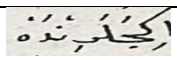 7b/5	gülmeye 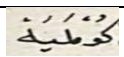 8b/1
gökleri 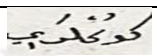 12a/11	gideremedüm 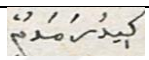 17a/16
gövde 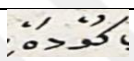 21b/13	gizlendi 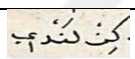 24a/2
gerçeksin 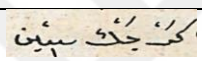 24b/3	girü 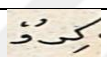 25a/6
gölgesi 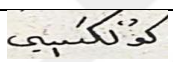 25b/9	gömmeñ 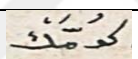 26b/2
getürürler 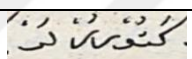 27b/3	gizlü 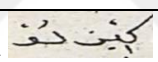 29a/9
gerçek 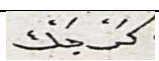 29a/17	gürz 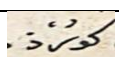 39a/2
gücin 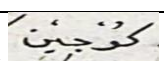 39a/12	

Ortada

› g (ك) ile yazılış:

büyügi 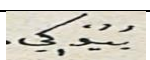 1b/8	degildür 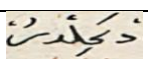 2a/4
segirdelüm 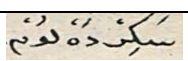 2a/8	eger 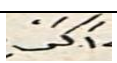 2a/17
lengeri 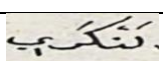 3b/11	yegleyüp 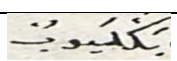 5a/16
ögrene 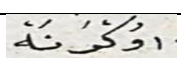 6a/6	meger 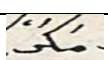 7a/1

ögüt 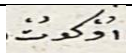 9a/3	degmez 9a/13
begleri 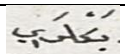 13b/13	sevgülü 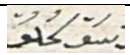 21a/1
sögeler 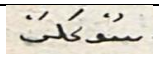 26b/17	yigreneler 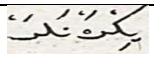 38a/17

› ġ (غ) ile yazılış:

aġaç 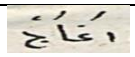 1b/2	yıġnaḳ 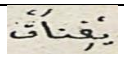 1b/5
baġçelerine 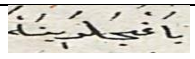 1b/12	ṭoġrı 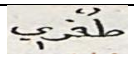 4a/8
yoġurt 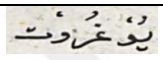 52a/7	aġzıma 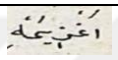 10a/6
uġrasa 10b/14	çaġırmaya 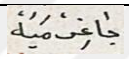 13a/5
poġazın 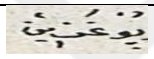 13a/12	ġavġāsın 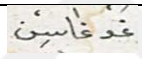 15a/3
baġlu 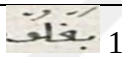 17a/8	oġlān 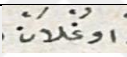 17a/13
sıġındı 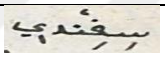 18b/2	ṣıġmaz 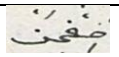 19a/9
boġāzına 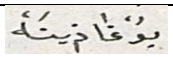 19a/12	ṭoġar 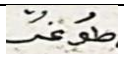 22b/12
ḳanġısında 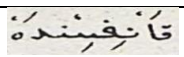 29b/15	ṭaġılur 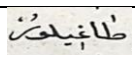 35b/11
uġrıdur 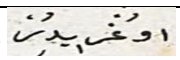 38a/15	aġaç 43a/12

<u>Sonda</u>

› g (ك) ile yazılış:

yeg 9b/7

ġ (غ) ile yazılış:

ṣāġ 4b/8	deriġ 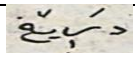 50b/15

Metindeki bazı kelimelerde ġ (غ) sesinden sonra ünlünün gelmesi nedeniyle ötümlü olarak kullanılan kelimeler şunlardır:

budaġı 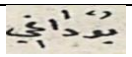 1b/3	bıraġup 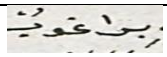 6a/4
yabraġıyla 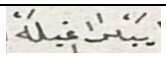 17a/14	ḳaçmaġıla 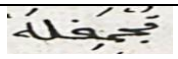 8a/16
ayaġına 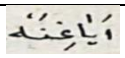 8b/14	ayruġa 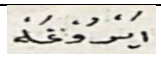 9a/1
ḳılduġuma 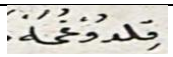 9a/13	yaraġuñ 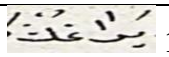 10a/10
çanaġuñ 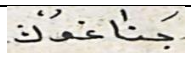 52a/10	ḳaranlıġından 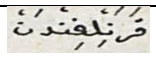 11b/15
selāmetlıġıla 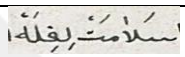 16b/12	ṭopraguñ 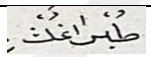 45b/14
parmaġımı 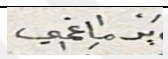 17a/14	bayraġı 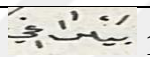 18b/1

1.2.7. ñ Ünsüzünün Yazılışı

ñ ünsüzü kelime başında bulunmaz. Kelime içinde ve sonunda kullanılması durumunda (ك) ile gösterilmiştir.

Ortada

beñiz 2a/5	senüñle 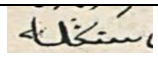 2a/5
beñzer 4b/7	öñüne 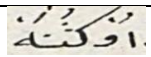 5a/6
aña 5a/10	ṣoñra 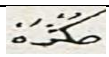 5b/17
göñlegi 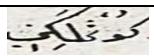 5b/11	Teñrinüñ 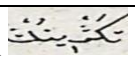 8b/15
baña 9a/12	añlarsa 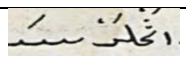 11a/2
göñül 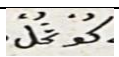 12a/2	buñlara 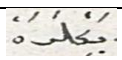 14a/10
saña 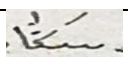 17b/15	öñledi 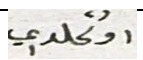 18a/6

yalıñız 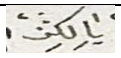 19a/13	deñizine 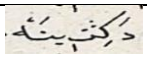 24a/13
añılcaḳ 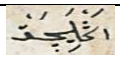 26b/7	ḳarañuluḳdan 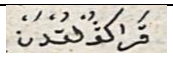 30b/4
şoñuna 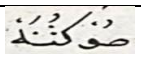 32b/4	şuña 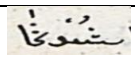 35b/16

Sonda

aġacıñ 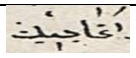 1b/4	devenüñ 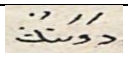 1b/7
tācuñ 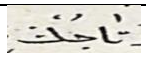 2b/8	sizüñ 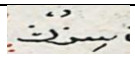 6b/14
varuñ 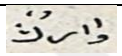 6b/15	anıñ 6b/15
biñ 10a/8	iriñ 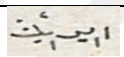 17a/16
ʿilmüñ 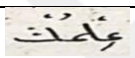 21b/6	çüñ 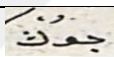 23b/10
yuñ 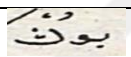 24a/8	oduñ 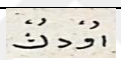 35b/6

İKİNCİ BÖLÜM

2. SES BİLGİSİ

Dilin en küçük yapı birimi olan ses, en küçük dilbilgisi birliklerinden en büyük birlik olan cümleye kadar dili meydana getiren bütün şekillerin bünyesinde bulunan unsurdur (Ergin, 2002: 29).

Ses bilgisi ise, "dilin her düzleminde görülen seslerin yapıları, ses kuralları kadar, bu seslerdeki değişmeleri de inceler. Ses bilgisi hem biçim bilgisiyle hem de cümle bilgisiyle ilişkilidir; çünkü sözlerde görülen biçim bilgisi ve söz dizimi özellik ve değişiklikleri, sözlerin ses yapılarıyla doğrudan ilişki içindedir" (Karaağaç, 2013: 645). Bununla beraber dildeki seslerin birleşme ve değişimlerini de incelemektedir. Ancak Arap harfli metinlerde Türkçe kelimelerin ses bilgisini tespit etmek zordur. Buna rağmen yazım üzerindeki değişimler ve ikili kullanımların yaygınlığına göre belirlenmesi durumunda okuma yapılabilmektedir.

Vesīle-nâme adlı eserde bulunan kelimeler, ses olaylarına ve ikili kullanımlarına göre örneklendirilmiştir. Ünlü ve ünsüz seslerin durumu ayrı ayrı incelenerek Türk dilinin 18. yüzyıldaki ses bilgisinin *Vesīle-nâme*'deki durumu gösterilmiştir.

2.1. Ünlüler

Ciğerlerden alınan havanın, ağzın değişik bölgelerinde ve dilin değişik hareketleriyle boğumlanmasıyla oluşan (Karaağaç, 2015: 31) ünlüler, *Vesīle-nâme*'de a, e, ı, i, o, ö, u, ü olarak tespit edilmişlerdir. Kapalı e ünlüsü ise yazımdan tespit edilememiştir. Eser, harekeli bir metin olduğu için ünlülerin bazı yerlerde yazılmama sebebinin de hareke kullanımından dolayı olduğu düşünülmektedir. Konuşma dilinin özelliklerini yansıtan bu eserde aynı kelime farklı ünlülerle gösterilmiştir. Bu ikili kullanımların yanında ilk hecede /i/ olarak karşımıza çıkan fakat yine metinde ve günümüz Türkçesinde de /e/ olarak kullanılan kelimeler, kapalı e kullanımının bu şekilde yapıldığını düşündürtmektedir. /e/ ve /i/ sesi ile ilgili metinde yer alan örnek kullanımlar şöyledir:

e ~ i

idelüm	1b/10	yiyüp	1b/13
virdi	4a/15	itmekdür	3b/9
yirde	5a/8	yimegi	7a/4
irişüp	7a/8	gicelerinde	7b/5
yiryüzini	12b/5	irdügi	19a/8
girü	18b/16	dimedi	4a/16
yil	35b/4	yigdür	45b/13

2.1.1. Uzun Ünlüler

Eski Türkçede aslî uzun ünlülerin bulunduğu kesin olarak ıspatlandığını belirten Prof. Dr. Osman Nedim Tuna, kapsamlı araştırma yapmıştır (Tuna, 1960: 213-282). Aslî uzun ünlüler hakkında yaptığı aynı çalışmada kendisi, konu üzerinde çalışacak olanlara yol açmak amacıyla bu çalışmasını yaptığını ve bu konunun daha çok incelenmesi gerektiğini belirtmiştir. Yapılan diğer çalışmaların bazılarında bu uzunlukların sistemli olarak Yakutça, Türkmence (Başdaş, 2007: II, 89-101) ve Halaççа'da (Tekin, 1975) sistemli olarak görüldüğü belirtilmiştir. Eski Anadolu Türkçesi'nde ise bu uzunlukların bazılarının gerek Klasik Türk şiirindeki imâleler yoluyla (Erdem, 2008: III, 252-276) gerekse geçmişten bu yana varolagelen uzunlukların devamıyla korunduğu tespit edilmişdir (Korkmaz, 1995: XXXVI/2, 49-84). Bu uzunluklar tespit edilirken en çok itibar edilen ölçü, ünlülerin 'harf' ile gösterilmiş olmasıdır. Ancak, bu kullanılış her metinde farklılık gösterebilmekte, hatta aynı metinde bile değişik yazımlarla verilebilmektedir (Şahin, 1993: 52).

Vesīle-nâme'de aynı kelime, ünlüler bakımından da ünsüzler bakımından da farklı yazımlarla gösterilmektedir. Aynı kelime ünlüler bakımından farklı yazımlarla gösterildiği için, uzun ünlülerin varlığından söz etmek zordur.

Vesīle-nâme'de, yazım kısmında ayrıntılarıyla verilen şekiller göz önüne alınırsa, uzun ünlülerin varlığını veya yokluğunu tespit etmek imkânsızdır.

2.1.2. Ünlü Uyumları

“Seslerin çıkış yerleri ve çıkış biçimleri, onların temel özellikleridir. Bu sesler arasındaki etkileşim de başlıca bu iki eksen çerçevesinde olmaktadır. En az iki ünlü arasında gerçekleştiği için bu benzeşmeye ünlü-ünlü uyumu da denebilir. Bir ünlünün kendisinden sonra gelen ünlüleri çıkış yerleri veya çıkış biçimleri bakımından kendisine benzetmesi biçiminde ortaya çıkar” (Karaağaç, 2013: 834). Türkçede, ister köklerde isterse kök ve eklerde olsun, bir kelimenin bütün ünlüleri (vokalleri) çeşitli bakımlardan birbirlerine benzerler. “Bir kelimenin ilk hecesindeki ünlünün vasıfları nasılsa ondan sonraki hecelerin ünlülerinin vasıfları da öyle olur” (Ergin, 2002: 70). Yani Türkçede bir kelimede birbirine aykırı ünlüler bulunmaz, bir kelimenin ünlüleri arasında açık bir uygunluk görülmektedir.

“Arap alfabesinde kalın ve ince ünlüler için özel işaretler bulunmadığından, kalın ve ince ünlülü sözleri ayırmada ölçüt, bunların ġ/ḳ veya g/k harflerinin herhangi birini bulundurmalarıdır” (Eckmann, 2017: 31). Ayrıca kalın sıradan ḥ-ḫ/ṣ/ṭ; ince sıradan ise h/s/t sesleri için de aynı durum söz konusudur. Türk dilinin her döneminde dikkat çeken özelliklerden biri olan dil uyumu, Osmanlı Türkçesinde de esas olarak kullanılmıştır.

“Dilin ileri ve geri, dudakların düz ve yuvarlak, alt çenenin düşük ve yüksek durumlarından şekil alan ağız boşluğu için başlıca sekiz türlü boğumlanma mümkündür” (Banguoğlu, 2015: 34). “Kalın ünlüler a, ı, o, u; ince ünlüler e, i, ö, ü; düz ünlüler a, e, ı, i; yuvarlak ünlüler ise o, ö, u, ü; dar ünlüler ı, i, u, ü; geniş ünlüler ise a, e, o, ö. Türkçe sözlerde kök hece ünlülerinin taşıdıkları kalınlık-incelik ve düzlük-yuvarlaklık niteliklerine göre öteki heceler ünlülerine yaptığı etki sonucunda ortaya çıkan benzeşme sistemi” (Korkmaz, 2017: 241), belirli bir uyum içinde bulunurlar. Kalınlık-incelik uyumu Türkçenin her devrinde kendini göstermesine rağmen düzlük-yuvarlaklık uyumu için aynı kural söz konusu değildir. “Düzlük-yuvarlaklık uyumunun kural haline gelebilmesi, Osmanlıcanın sonlarında mümkün olabilmiş; ancak kalınlık-incelik uyumuna göre zayıf bir uyum olarak kendini göstermiştir” (Karahan, 1994: 45). Dilimiz uyumsuz örneklerle karşılaştığında Türkçeleştirme yani uyuma göre söyleme yoluna gider. Özellikle Osmanlı Türkçesi döneminde, yazı dilimize giren yabancı kelimelerin Türkçe kurallarına göre uyuma girmesi sıkça görülür.

Türkçe kelimelerde ünlü uyumları damak uyumu ve dudak uyumu olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. *Vesīle-nâme*'de bu uyumlarla ilgili karşılaşılan örnekler üzerinde durulacaktır.

2.1.2.1. Damak Uyumu

Bu uyum söz içinde ünlüleri ince (ön) ve kalın (art) sıraya göre ayarlayan; Eski Türkçeden beri gelişmiş bir şekilde görülen (Şahin, 1993: 53); bu nedenle Osmanlı Türkçesi metinlerinde de neredeyse tam olarak karşılaşılan bir özelliktir. Türkçenin temel ses uyumu (Gülsevin, Boz, 2004: 93) olarak görülen kalınlık-incelik uyumu, Karaağaç'a göre de, Türkçede istisnası hiç bulunmayan en büyük ses uyumudur (Karaağaç, 2013: 263). Çeşitli kaynaklarda 'kalınlık-incelik uyumu', 'büyük ünlü uyumu', 'ünlü uyumu' gibi adlarla anılır.

Türkçe kelimelerde var olan damak uyumu, *Vesīle-nâme*'de bazı örnekler dışında genel olarak görülmektedir.

bitmiş	1b/2	budaġı	1b/3
gölgesi	1b/3	ḳaplayup	1b/3
dibinde	1b/4	devedür	1b/8
köşekdür	1b/8	meyvelerinden	1b/13
erenlere	2a/8	segirdelüm	2a/8
ayırmayalardı	2a/11	bildürelüm	2a/17
olmışdur	2b/3	üzerinedir	2b/4
yetişdürelüm	2b/11	andan	3b/2
yazılmışdur	4a/1	eteginde	3b/15
yıldızlara	4b/13	ḳorḳusıdur	5a/8
degildür	5a/11	üçüncide	5a/13
gitmezler	5b/4	ellerüñ	6b/15
yürümesünler	7a/4	gicelerinde	7b/4

bunlaruñ	7b/9	gördügüñ	7b/10
buyurdı	8a/9	ḳaçmaḳdur	8a/17
gülmeye	8b/1	geymedi	8b/14
virmedi	8b/17	ayaġına	9a/17
ḳarnımda	9b/2	göñlündegin	9b/7
aġzıma	10a/6	doḳuzuncı	10a/13
geçinürler	12a/4	arasında	12a/16
ḳullarıyla	12b/6	geldükde	13b/2
gözükmeyen	15b/11	ışmarlanandur	16a/4
aralıḳdaġı	16a/14	oġlanlarından	17b/1
ḳarşılaşmadı	23a/17	ḳılmışlardur	26a/12

Türkçede -yor, -ki, -ken gibi ekler, damak uyumuna aykırı kullanımlar meydana getirmektedir. Ancak metnimizde -yor ekine örnek bulunmamakla birlikte; -ki ve i- fiiline eklenen -ken eki ile ilgili örnekler bulunmaktadır. Örnek:

ḳarnımdayken	10a/5	arasındaki	19b/7
ṣāġındaki	33a/15		

Vesīle-nâme'de bazı damak uyumuna aykırı olan Türkçe kelimeler şöyledir:

itduḳ	15a/2	gitdüġından	55a/5
ṣāġındaki	33a/15	sütlüġı	35b/8

Vesīle-nâme'de yer alan bu aykırı kullanımlar hem J. Eckmann (Eckmann, 2013: 13) ve Ahmet Cevdet Paşa'nın da belirttiği gibi müstensih tarafından yapılan bir hata (Karabey, Atalay, 2017: 7) hem de dönemin ağız özelliklerinin metinde yansıtılması olarak düşünülebilir. Bu örnekleri Batı Türkçesinin fonetik gelişim sürecine göre ve ağızlar şeklinde çeşitlenmesine tanıklık eden şahitler olarak ele alınırsa (Duman, 2004:

793) Türkiye Türkçesinin belirlenmesinde de önemli veriler olarak değerlendirilmelidir (Develi, 1995: 25-27).

Alıntı kelimelerde örnekler:

keşfilığı	35b/4	helāklik	33a/10
şeyẖlıḳ	15a/15	selāmetlığıla	16b/12
ʿārīflıḳdan	49a/15	maġribdaġı	22b/7

2.1.2.2. Dudak Uyumu

Günümüze kadar oldukça yavaş ilerleyen bir uyum olan dudak uyumu, Eski Türkçede tam değildi (Şahin, 1993: 53).

"Bu uyumsuzluğun sebeplerini iki grupta toplamak mümkündür: İlki Eski Anadolu Türkçesi döneminde bir hayli ilerlemiş olan 'yuvarlaklaşma' ve 'düzleşme' ikincisi ise 'kalınlık-incelik' uyumudur. Bu iki önemli sebebe Eski Türkçe döneminden itibaren düz ya da yuvarlak ünlülü olarak görülen kelime ve ekler de dâhil edildiğinde, Türk dilinin tarihî dönemleri içinde dudak uyumunun en zayıf olduğu dönem olarak karşımıza çıkar" (Gökçe, 2009: 993). *Vesīle-nâme*'de bu uyum tam görülmez.

A. Tabanlarda

Yuvarlaklık ve Yuvarlaklaşma

Eski Türkçeden beri sebebi olmaksızın devam eden yuvarlaklık:

altun	2a/5	incüdürse	49a/8
yılduza	4b/10	kendü	5b/6
ayruġuñ	9a/4	degüldür	11a/7
çevürse	43a/2	getürdi	23a/6
girü	25b/8	eyü	28b/12
ḳarañuluḳdan	31a/9	ḳarşulaşmak	32a/8

ḳarşu	32a/12	ayruḳ	34b/14
azdururlar	39a/3		

Eski Türkçede birden fazla heceli kelimelerin sonundaki -g/-ġ sesinin erimesi sonucu Eski Anadolu Türkçesinde yuvarlaklaşmaya geçerken Osmanlı Türkçesinde, özellikle 18. yüzyıl metinlerinde daralmaya doğru gidilmiştir. Ancak bu dönemde bazı metinlerde olduğu gibi *Vesīle-nâme*'de de bu durumun hem dar hem de yuvarlak biçimi görülmektedir.

ḳapıġ > ḳapu	29a/15
ḳamaġ / ḳamıġ / ḳamuġ > ḳamu	7b/17
gizlig > gizlü	29a/9

Düzlüğü koruyarak uyuma giren örnekler ise çok azdır:

isig > ıssı	8b/13
tirig > diri	46b/13

Düzlük ve Düzleşme

berü > beri	28a/15

İkili Kullanım

yıldız	4b/13	yılduz	4b/10
kendi	30a/15	kendü	30a/17

B. Eklerde

Yuvarlak Ünlü Bulunduran Ekler

Eski Türkçeden Beri Yuvarlak Ünlü Bulunduran Ekler

+ArU Yön Eki: Eski Türkçe (Gabain, 2003: 99) ve Eski Anadolu Türkçesinde ek yuvarlak ünlülüdür (Gülsevin, Boz, 2004: 153). *Vesīle-nâme*'de de yuvarlak ünlülü örnekleri vardır; eserde düz ünlülü örneklerine rastlanmamıştır.

yuḳaruda	4a/10	içerü	3b/15
ilerü	40b/15		

-dUK Sıfat-Fiil Eki: Cümlede bu ekten önce kullanılan özneler bazen yazılmayabilir; fakat -DIK / -DUK eki üzerine gelen iyelik ekleri fiilin öznesiyle ilişki kurarlar (Gülsevin, 2015: 890). Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesinde, bu ek, daima yuvarlak ünlülüdür; fakat 18. yüzyıl Osmanlı Türkçesi metinlerinde ekin yuvarlak şekillerinin yanında düz şekilleri de görülmektedir (Kartallıoğlu, 2011: 237). *Vesīle-nâme*'de ise -dUK sıfat-fiil ekinin düz ünlülü şekline rastlanmamıştır. Ekin kullanımında vav (و) harfiyle gösterildiği gibi, sadece ötre (و) harekesiyle de gösterildiği kelimeler de vardır.

geydügi	2b/1	virdügi	16a/7
düşdügi	6a/17	itdügi	13b/11
añlamadugı	11a/8	ḳılduġı	34b/1
buyurduġuñ	13b/8	yaratduġı	22b/1
ṭoġurduġun	22b/3	çıḳduġı	25b/8
ṭabduġum	27a/9	olduġuna	29b/7
yazduġı	30a/16	alduġından	34b/10
ṭutmaduġum	52a/3	ḳazanduġı	52b/14

-DUr- Fiilden Fiil Yapma Eki: Eski Türkçeden bu yana kullanılan işlek bir ektir, ettirgenlik ekidir (Eraslan, 2012: 109; Karaağaç, 2019: 321). Vesile-nâme'de bir örnek hariç diğer bütün kelimeler yuvarlak ünlülü yazılmıştır.

ulaşdura	14a/6	ṣāldurtdı	24a/12
ayduruz	27a/14	ḳıldurur	28b/6

acıḳdursa	35a/15	azdururlar	38a/14
yetişdüre	54b/11	bildürelüm	2a/16

Metinde sadece bir kelimede esre (ِ) ile gösterilen ekler dar ünlülü okunmuştur.

utandırma	33a/13

+DUr Bildirme Eki: Ad ve ad soylu sözcükleri yüklemleştiren +DIr ve +DUr eki, er-cevher fiilin geniş zaman (şimdiki zaman) 3. kişilerde kullanılmıştır (Savran, 2008: 184; Ediskun, 2017, 175). *Vesīle-nâme*'de ek, vav (و) harfi ile hiç kullanılmamıştır; fakat harekeli olan metin, bu eki ötre (و) harekesi ile harekelendirildiği için yuvarlak ünlülü okunmuştur.

olmışdur	2b/2	bunlardur	2b/4
oldur	2b/9	yazılmışdur	3b/13
ḳalmışdur	4b/3	çoḳdur	4b/6
budur	4b/7	vardur	5a/9
oturmaḳdur	5a/17	olmaḳdur	6b/10
degildür	51a/2	gerekdür	51b/6

Metinde sadece dört kelimede esre (ِ) ile gösterilen ekler dar ünlülü okunmuştur.

anlardır	36a/8	meşrebsizdir	36a/11
mūcibincedir	41b/11	lā-ümmetilerdir	36a/14

-GU Fiilden İsim Yapma Eki: Eski Türkçede dudak uyumuna bağlı olmayan bu ek (Gabain, 2003: 52), Eski Anadolu Türkçesinde de dudak uyumuna bağlı değildir (Gülsevin, Boz, 2004: 158; Akar, 2018: 133). Osmanlı Türkçesinde 18. yüzyıla kadar daima yuvarlak ünlülü olan -GU eki, 18. yüzyılda -GU/-GI şeklinde hem yuvarlak hem düz şekilleri görülmüştür ve dudak uyumunun olduğu metinlerin yanında dudak uyumunun olmadığı metinler de bulunmaktadır (Kartallıoğlu, 2011: 278, 279; Hamit, 2009, 119). *Vesīle-nâme*'de ise sadece bir örneği bulunan -GU eki, ötre (و) harekesi ile

gösterildiği için yuvarlak ünlülü okunmuştur. Metinde ekin düz ünlülü örneği bulunmamaktadır.

sevgülü	21a/1

-sUn Emir Kipi 3. Tekil Kişi Eki: Eski Türkçedeki yuvarlak şekli (Gabain, 2003: 79) Eski Anadolu Türkçesinde de korunan -sUn emir eki (Gülsevin, Boz, 2004: 113; Akar, 2018: 181), Osmanlı Türkçesinin 18. yüzyıldan sonra yazılan metinlerinde düz ünlülü şekilleri görülmeye başlanmıştır; ancak 18. yüzyılda -sIn şeklinde olan emir kipinin 3. tekil kişi eki yok denecek kadar azdır (Develi, 2003: 146, 147; Kartallıoğlu, 2011: 281-287). *Vesīle-nâme*'de bu ek her daim yuvarlak ünlülüdür. Metinde hem vav (و) harfi ile hem de ötre (ُ) ile gösterilir.

ḳalsun	16a/16	olsun	18b/6
gelsün	18a/13	çoġalsun	43a/5
alsun	24a/10	itsün	28b/12
görsün	28b/13	bilsün	28b/13
irsün	40b/6	bağışlasun	23a/4

-(U)K Fiilden İsim Yapma Eki: Ekin özellikle 17. yüzyıl eserlerinden *Vasiyyetname* gibi örneklerde dil uyumuna girdiği görülse de (Duman, 2000: 56), 18. yüzyıldaki çevriyazılı metinlerde uyum dışına çıkabilmektedir (Kartallıoğlu, 2011: 78). *Vesīle-nâme*'de bu ek daima vav (و) harfi kullanılarak yuvarlak ünlülü yazılmıştır.

artuḳ	39a/7	buyruḳ	39b/17
ayruḳ	18b/6		

- (y)Up Zarf-Fiil Eki: Eski Türkçede dudak uyumuna bağlı olan ek (Gabain, 2003: 84), Eski Anadolu Türkçesinde daima yuvarlak ünlülü olduğu belirlenmiştir (Timurtaş, 2005: 159; Yelten, 2009: 196; Gülsevin, Boz, 2004: 133; Akar, 2018: 200). *Vesīle-nâme*'de ise daima yuvarlak ünlülüdür.

ḳaplayup	1b/3	alup	2a/7
ṣalup	2a/8	yalvarup	2a/9
baṣup	2a/13	varup	2a/14
olup	3b/9	bıraġup	6a/4
ṣorup	6a/7	ḳalḳup	7b/2
ḳapanup	8a/7	yaḳup	10a/15
ḳurtulup	11b/15	ṭurup	13b/2
oḳuyup	14b/16	yetişüp	16a/15
görüp	20a/10	idüp	25b/16

-Ur- Çatı Eki: Öznenin bir işi başkasına yaptırması ve neden olma ilişkisini gösteren yaptırımlı çatı ulamı (Üstünova, 2016: 59) eklerinden biri olan -Ur-, Eski Türkçedeki -gUr ekinden gelişen (Akar, 2018: 162) ve -Ur- yuvarlak ünlülü biçimde yaygın olarak kullanılan ettirgenlik eki (Korkmaz, 2017a: 186; Gabain, 2003: 60), Eski Anadolu Türkçesi döneminde de yuvarlak ünlülüdür (Timurtaş, 2005: 284, 285). Osmanlı Türkçesinde 18. yüzyıldan sonra damak uyumuna geçiş görülmektedir (Develi, 1998: 73). *Vesīle-nâme*'de ekin düz ünlülü şekli görülmektedir.

geçüre	6a/2

-Ur Geniş Zaman Eki: Bütün zaman dilimlerini kapsayan geniş zaman (Karaağaç, 2019: 359), fiilin gösterdiği ya da belirttiği hareketin geçmişte yapıldığı / gelecekte yapılacağı / şu anda yapılmakta olduğunu bildiren zaman (Alyılmaz, 2010: 90) olarak da tanımlanabilir. Eski Türkçede -Ar, -(y)Ur ve -r şeklinde olan ek (Gabain, 2003: 80), Eski Anadolu Türkçesinde tek heceli fiillerde -Ar ve -r, birden fazla hecelilerde genellikle -(y)Ur şeklindedir (Demir, Yılmaz, 2003: 99,100; Timurtaş, 2005: 141; Gülsevin, Boz, 2004: 124,125; Şahin, 2003: 60). Osmanlı Türkçesinde de hem düz hem yuvarlak ünlülü şekilleri bulunan bu ek (Kartallıoğlu, 2008: 471), *Vesīle-nâme*'de bir örnek hariç daima yuvarlak ünlülüdür.

añılur	27a/8	olur	2b/1

açılur	6a/1	ṭururdı	8b/7
ḳalur	10b/10	ḳılurdum	10b/16
buyurur	11b/9	ḳurtulur	20b/13
varur	22b/6	urur	22b/6
ulaşur	27a/4		

Sadece bir örnekte -r eki şeklinde yazılmıştır.

dir	22a/5

ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİNDE YUVARLAK ÜNLÜ BULUNDURAN EKLER VE BUNUN 18. YÜZYIL METNİ OLAN VESīLE-NÂME'YE YANSIMASI

-(y)AlUm/ -(y)AvUz İstek Kipi 1. Çoğul Kişi Eki: Fiilin ifade ettiği hareketin istek yoluyla tasarlandığını anlatan bu ek (Şahin, 2003: 62), *Vesīle-nâme*'de 6 kelimede vav (و) harfi ile yazılmış olmasının yanısıra 12 kelime de sadece ötre (ـُ) kullanılarak yazılmış ve vav (و) harfi gösterilmemiştir.

olmayalum	10b/4	itmeyelüm	10b/2
girelüm	1b/9	açalum	24b/15
sürelüm	2a/8	çekelüm	2a/9
görelüm	25a/1		

İkili kullanım: Sadece bir örnekte görülmektedir.

idelim	27b/10	idelüm	2a/1

-vUz Eki İle Yapılan 1. Çokluk Kişi: -vUz eki vav (و), elif (ا) ve ze (ز) harfleriyle gösterilmesinin yanında ötre (-ُ) ile gösterilmiştir.

yolundan dönmeyevüz	43a/10-11

-dUm/-dUK Görülen Geçmiş Zaman 1. Kişi Ekleri: Konuşmanın ya da eylemin yapılıp bittiğini gösteren bu ek (Ediskun, 2017: 175), Eski Türkçede dudak uyumuna bağlıdır (Gabain, 2003: 80); fakat Eski Anadolu Türkçesinde dudak uyumu görülmemektedir ve görülen geçmiş zamanın birinci ve ikinci şahıslarda ünlüsü yuvarlaktır (Akar, 2018: 168). Osmanlı Türkçesinde bu ek yuvarlak ünlülüdür; ancak XVIII. yüzyılda düz ünlülü şekilleri de nadiren de olsa görülmeye başlanmıştır (Duman, 2013: 76; Develi, 1995: 44-47). *Vesīle-nâme*'de 1. çokluk kişi hem yuvarlak hem düz ünlülü yazılmıştır.

buldum	8a/16	ḳodum	9b/6
uçdum	9b/11	ṭaldum	9b/12
oldum	9b/12	ayıtdum	9b/13
bıraḳdum	10a/6	oḳudum	10a/9
itdüm	12a/1	eyledüm	12a/9
geldüm	17a/17	didüm	17b/1
ayıtduk	41a/15	didük	41a/16
itdük	43a/12	virdük	24b/14

Düz ünlülü şekliyle kullanılan 1. teklik kişi eki örnekleri:

ḳıldım	52a/1	ayıtdım	9a/7
içdim	9b/10	itdim	11a/12
virdim	12a/9	eyledim	12a/10
diledim	17a/12		

-dUKçA Zarf-Fiil Eki: *Vesīle-nâme*'de bu zarf-fiile örnek bulunmamaktadır.

-dUKdA Zarf-Fiil Eki: Eski Türkçede bu ek bulunmamaktadır. Eski Anadolu Türkçesinde daima yuvarlak ünlülü görülen bu ek, sıfat fiil eki olan -DUK'un üzerine bulunma durum eki olan +DA ekinin getirilmesiyle oluşmuştur ve 18. yüzyılda Osmanlı Türkçesinde ince ünlülü şekilleri de görülmeye başlayan ekin o zamana kadarki durumu yuvarlak ünlülüdür

(Kartallıoğlu, 2011: 361-367). *Vesīle-nâme*'de ekin kalın sıradan ünlülü şekli bulunmamakla birlikte sadece ince sıradan ve yuvarlak ünlülü şekli yer almaktadır.

namāz̲ ḳılurdum didükde şeyḥi istiḥsān eyledi	10b/16
vechinden su'āl itdükde mürīd cevāb virdi	11a/11
şeyiḥ geldükde ayaḳ üzre ṭurup	13b/2

+(U)mUz Çokluk 1. Kişi İyelik Eki: Eski Türkçede ekin yardımcı ünlüsü ve ek ünlüsü dudak uyumuna bağlıdır (Tekin, 2003: 103). Eski Anadolu Türkçesinde bu ek daima yuvarlak ünlülüdür (Gülsevin, 1997: 12). Osmanlı Türkçesinde 18. yüzyılda düz ünlülü şekli daha yaygın görülmüştür (Kartallıoğlu, 2008: 475). *Vesīle-nâme*'de sadece bir kelimede (vücūdumuz) vav (و) harfi ve aynı zamanda ötre (و) harekesiyle gösterilmesine rağmen diğer kelimelerde vav (و) harfi yazılmayıp ötre (و) ile gösterilmiştir.

vücūdumuz	10a/15	söz̲ümüz	26a/17
adumuz	38a/6	didügümüz	36a/4
murādumuz	39a/5	oğlumuz	43a/11
malumuz	43a/11	gencümüz	43a/11

Metinde 1. çokluk kişi iyelik eki -ImUz şeklinde de karşımıza çıkmaktadır. İki örnekte vav (و) yazılmış, iki örnekte de sadece ötre (و) yazılmıştır.

ḳatımuzda	34b/12	ḳızımuz	43a/11
cānımuz	43a/12	birbirimüz	43a/10

Metinde bu ekin bir diğer farklı yazım şekli olan -ImIz şekli ise, bazı kelimelerde -I- (ى) yazılmış, bazı kelimelerde sadece esre (ِ) ile harekelenmiştir.

meşāyiḥlerimizden	12a/6-7	ṣoḥbetimiz	35a/5
iş̲bātımızı	2b/10	dostlarımızuñ	12a/1

+(U)ñUz Çoğul 2. Kişi İyelik Eki: Eski Türkçede dudak uyumuna bağlı olan ek (Tekin, 2003: 103, 104), Eski Anadolu Türkçesinde ekin hem yardımcı ünlüsü hem de ek ünlüsü

yuvarlaklaşmıştır (Gülsevin, 1997: 134). Osmanlı Türkçesinde az da olsa önce ekin yardımcı ünlüsünün düz şekli +(I)ñUz görülmüştür; sonra +IñIz kullanılmıştır (Kartallıoğlu, 2008: 475).

Vesīle-nâme'de iki kelime (oġluñuz, didigüñüz) -Uñz şeklinde yazılmıştır yani ilk yuvarlak ünlü vav (و) ile gösterilmiş, ikinci yuvarlak ünlü ötre (و) ile harekelendirilmiştir; diğer iki kelimede (ḳızuñuz, gözüñüzden) +UñUz şeklinde yazılmıştır ve ikisinde de hem vav (و) harfi hem de ötre (و) harekesi yer almaktadır.

oġluñuz	43a/7	ḳızuñuz	43a/7
gözüñüzden	25a/8	didigüñüz	27a/16

Bu ekin -IñUz şekline de 5 örnekte rastlanmaktadır. Sadece bir kelimede (peyġamberiñüzüm) ek hem -I- (ى) hem -U- (و) sesleri yazılmış hem de bunlar harekeyle gösterilmiş olmasına rağmen üç kelimede (şeyḥiñüzdür, rabbiñüz, namāẕıñuzı) sadece -I- (ى) ile gösterilmiş -U- ise ötre (و) ile harekelendirilmiştir; bir kelimede (malıñuz) sadece harekelendirildiği şekliyle okunmuştur.

malıñuz	43a/6	şeyḥiñüzdür	6b/14
rabbiñüz	11a/13	namāẕıñuzı	25a/6

+lU İsimden İsim Yapma Eki: İsimlerden sıfat yapan işlek eklerden biridir (Şahin, 2003: 51). Sahiplik, bağlı olduğu ismin özelliğini taşıma, bir şeye bağlı ya da onunla bağlantılı olan anlamında da kullanılmıştır. Eski Türkçedeki +lIg ekinin sonundaki /g/ nin düşmesiyle ünlüsü yuvarlaklaşan ek, Eski Anadolu Türkçesinde daima yuvarlak ünlülü görülmüş ve dudak uyumu dışında kalmıştır (Akar, 2018: 130). Osmanlı Türkçesinde yuvarlak ünlülü kullanılan +lU eki (Güneş, 1999: 86), 17. yüzyıldan itibaren yaygın olarak dudak uyumu kullanılmıştır (Develi, 1995: 101, 102, 103).

Vesīle-nâme'de ek daima yuvarlak şekliyle yazılmıştır.

şübhelü nesne yisem	9b/2
ṣūretlü oġlān heybetlü baña bir sile vurdı	17a/13

Resūlüñ ulu sevgülü yārenleridür	21a/1
ḳānlu ḥançer elinde dilediler	24a/5
her ḥālde gizlü ve āşikāre ḥikāyet	29a/9

+(n)Uñ İlgi Hali Eki: Adın başka bir adla ilişkisi olduğunu ifade eden ilgi durumu, ilişkili olduğu diğer bir ada ilgi durumu çekimiyle bağlanır (Karağaç, 2019: 334). Bunun için ad ya eksiz ya da ilgi durumu eki alır. +(n)Uñ ilgi hali eki, eski Türkçede dudak uyumuna bağlıdır (Gabain, 2003: 63). Eski Anadolu Türkçesinde dudak uyumuna bağlı olmayıp daima yuvarlak ünlülü olan ek (Gülsevin, 1997: 119), Osmanlı Türkçesinde 18. yüzyıldan sonra uyumlu olarak görülmeye başlanmıştır (Kartallıoğlu, 2008: 474).

Bu ekin, *Vesīle-nâme*'de, hem yuvarlak ünlülü hem de düz ünlülü şekli bulunmaktadır.

ṣaḥrānuñ ortasında	1b/2	aġacuñ dibinde	1b/4
kişinüñ ḳalbine	36b/15	tācuñ bir maʿnāsı	2b/8
postuñ başı	4b/17	ḫırḳanuñ yenine	6a/1
fuḳarāsınuñ şānına	7b/17	cehennemüñ en aşaġa ṭabaḳasında	37a/16
oġlānuñ elinden	18b/2	babamuñ günāhkār ümmetinden	23a/4
ayruġuñ sözünden	26a/8	kelāmuñ ḥikmetin	30a/1
şeyḫinüñ elin	43b/17	yilüñ rücūʿı	35b/6

aġacıñ dibinde	1b/4	faḳīriñ mürşidi	3b/4
tācıñ bir maʿnāsı	3b/6	evliyānıñ baʿżı bedeniyle	26a/10

+(U)ñ İyelik 2. Kişi Eki: İki isim arasında aitlik, sahiplik ilişkisi kuran ekler iyelik ekleridir (Ergin, 2002: 192). 2. kişi iyelik eki Eski Türkçede dudak uyumuna bağlı olan ek (Gabain, 2003: 36), Eski Anadolu Türkçesinde ekin yardımcı ünlüsü daima yuvarlaktır (Gülsevin, 1997: 12). Osmanlı Türkçesinde ise, yuvarlak şekli yaygın olarak görülmüştür (Kartallıoğlu, 2011: 451).

Vesīle-nâme'de daima yuvarlak ünlülü yazılmıştır; düz ünlülü şekli metinde bulunmamaktadır.

senüñ mürīdüñ	6b/1	senüñ cemālüñ	10a/1
senüñ yoluñ	10b/14	senüñ postuñ	13a/15
senüñ intiḳāmuñ	49a/9	senüñ ḳardaşuñ	50b/11
senüñ parmaġuñ	44b/17	senüñ ṭopraguñ	45b/14
senüñ cānuñ	46a/10		

-(y)U Fiilden İsim Yapma Eki: Zarf-fiil olan bu ek (Hatiboğlu, 1981: 74, 75), eylemin kendisini ya da eylem sonucu ortaya çıkan bilginin adı yapar (Karaağaç, 2019: 284). Eski Türkçede genellikle -U şeklinde (Gabain, 2003: 85) olmasına rağmen Eski Anadolu Türkçesinde ek daima yuvarlak ünlülüdür (Akar, 2018: 198). Osmanlı Türkçesinde de yuvarlak şekli yaygın olarak kullanılır (Develi, 1998: 74). *Vesīle-nâme*'de çeşitli yerlerde geçen sadece bir kelimede yuvarlak ünlülü olarak yazılmıştır. Düz ünlülü şekli yoktur.

deyü	40a/8

-Uz 1. Çoğul Kişi Eki: Bu ek için 'biz' kelimesindeki b > v değişimiyle ortaya çıkmış, ünlüsü /v/ nin etkisi ile yuvarlaklaşmıştır (Ergin, 2002: 284). -Uz eki Eski Anadolu Türkçesinde istek ve dilek şart çekiminde de kullanılmaktadır (Korkmaz, 1965: 59, 60). Bu ekin -Uz şekli öğrenilen geçmiş zaman, geniş zaman ve gelecek zaman çekimlerinde kullanılır (Timurtaş, 1994: 302). 1. kişi ekleri, kişi zamiri kökenli kişi ekleri olarak bilinir. *Vesīle-nâme*'de 1. çoğul ekleri daima yuvarlak ünlülüdür. Sadece bir örnekte, Eski Anadolu Türkçesinde de görüldüğü gibi (Karaağaç, 2019: 356), bu metinde de -vUz şeklinde yazılmıştır. Bu durum Anadolu ağızlarında da görülmektedir (Korkmaz, 1964: 59).

biz ayduruz	27a/14	biz derüz	4a/2
biz virürüz	5b/9	biz söyleyüz	15a/13
biz getürürüz	27a/16	biz iderüz	43a/4

yolundan dönmeyevüz	43a/10-11

DÜZ ÜNLÜ BULUNDURAN EKLER

Eski Türkçeden Beri Düz Ünlü Bulunduran Ekler

İsimden İsim Yapma Eki Olan +cI: Eski Türkçeden beri Türkçenin isimden isim yapma eklerinden biri olarak kullanılan ek (Emre, 1945: 136, 137; Karaağaç, 2019: 261), bir nesne ile başka ilgili kişiyi gösteren adlar yapmasının yanında alışkanlık sıfatları, bir düşüncenin, bir inanışın veya sahibinin taraflılarını gösteren sıfatlar yapmasının yanında yer adları yaptığı örnekleri de görmek mümkündür (Banguoğlu, 2015: 162, 163). Eski Türkçede ek /ç/'li şekli vardır, /c/'li şekli yoktur ve ek düz ünlülüdür (Erdal, 1991: 111; Tekin, 2003: 36; Gabain, 2003: 43; Eraslan, 2012: 95). Eski Anadolu Türkçesinde /ç/'li şekli yaygın olmasına rağmen /c/'li şekilleri de görülmektedir (Akar, 2018: 129; Gülsevin, Boz, 2004: 154; Şahin, 2003: 50). Osmanlı Türkçesinde /c/ ve /ç/'li sesleri kullanılır; ayrıca 18. yüzyıldan sonra -CI /-CU hem düz hem de yuvarlak ünlülü olarak yaygın görülmeye başlanmıştır (Kartallıoğlu, 2011: 104-111).

Eski Türkçeden beri kullanılan ve işlekliğini kaybetmemiş bulunan +cI eki bu metinde sadece dar-düz ünlülüdür.

ṭarīḳatcısı	12b/17	daʿvācı	30b/10
yalāncı	36a/15		

-DI/-DIlAr Görülen Geçmiş Zaman 3. Kişi Ekleri: Daima düz ünlülü şekliyle metinde geçer.

aġacuñ dibinde yatdı	1b/4	köşede muntaẓır oturdılar	1b/6
gözlerin[i] açdı	5b/12	elin öpüñ buyurdı	6b/15
iʿtibār ḳalmadı	8a/6	baña böyle ḳıldılar	17/1
genç gitdi	29b/4	saġ yanında ḳodılar	21a/6
bunı işitdiler	21b/10	görelüm didiler	21b/12

göñlüñi götürdi	21b/13	Cebrā'il geldi	22a/7
selām virdi	22a/9	öldi yudılar kefinlediler	24b/10
Mülceme gösterdiler	23b/12	su'āl itdiler	29a/12
orada gömdiler	26b/4		

-IncA Zarf-Fiil Eki: Basit zarf-fiil parçaları olarak da adlandırılan ve Türkiye Türkçesinde olduğu gibi temel parçanın önünde bulunan zarf-fiillerden biri de -IncA ekidir (Uğurlu, 1999: 27). Eski Türkçeden beri işlek olarak kullanılan zarf-fiil eklerinden biri olan bu ek, diğer zarf-fiil ekleri gibi, eylemsi+durum eki yapısından doğmuştur (Karaağaç, 2019: 383). Eski Türkçedeki -GInçA zarf-fiil ekinden gelişmiştir (Gabain, 2003: 87). Eski Anadolu Türkçesinde, Oğuz Türkçesinde hece başında -g'nin düşmesiyle -IncA şeklini alan ek, fiillerin zamanını '-e kadar' anlamıyla (Akar, 2018: 195) tamamlamasının yanında Osmanlı Türkçesinden itibaren '-dığı zaman' (Ergin, 2002: 341, 342) ve zamana göre izleme zarf-fiilleri ile yine zamana göre bitim zarf-fiilleri olarak da karşımıza çıkmaktadır (Banguoğlu, 2015: 433). *Vesīle-nâme*'de fiilden isim yapma eki (zarf-fiil eki) olan -IncA eki genellikle düz şekildedir.

nükabāya varınca tertibince degişeler	33b/3
ʿālemeyne nāẓīr olmayınca ḳuṭublıġa lāyıḳ olmaz	33b/4
ġāyet ḳarnı ifrāṭ ile acıḳmayınca yemek	48a/3
görmeyince ve belki ricāl-i ġaybın icāẕetiyle fuḳarā boynuna almaḳ gerekdür	6a/13
her şaḫış söylemeyince bilmez	28b/8
birbirine fā'idesi degmeyince aḫiretde daḫı hīç degmez	51a/13
ben ölmeyince sizin bunda ḥaḳḳıñız olmaz	24a/6
veliyyete irmeyince kişi velī olmaz	39b/15

Bu zarf-fiil eki, dudak uyumu da dikkate alındığında, -UncA şeklinde yuvarlak ünlülü örnekleri dört kelimede görülmüştür.

vāṣıl olunca ve ol ḫırḳa-i teberrük giyenler	5b/5

yüzine sürünce gözleri açıldı	5b/14
ṭarīḳatde dervīş ḳarnuñ ṭoyurunca yemek ḥarāmdur	35b/1
ḳarnı doyunca yimeye	48a/6

-mAdAn Zarf-Fiil Eki: Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine -madın/-medin şekli ile aktarılan bu zarf-fiil eki, Anadolu bölgesinde, ekteki -dın/-din ögesinin, ayrılma hali eki, -dın/-din ve benzer öteki şekiller ile karıştırılması yüzünden zamanla -madın/-medin > -madan/-meden değişimine uğramış; bu değişimden de Osmanlı Türkçesinde ve Türkiye Türkçesinin -madan/-meden zarf-fiil eki ortaya çıkmıştır (Korkmaz, 1965: 269). *Vesīle-nâme*'de ise bu ekin sadece düz geniş ünlülü örneğine rastlanmıştır.

işrāḳ namāẕın ḳılmadan kimse ile kelām itmek cā'īz degildür	7b/3-4
şeyiḫden izinsiz bir yire gitmeden ḥaẕer eyleye	10b/8-9
ümmī olup bilmeden işlese bir ʿaẕāb olunur	31a/5-6

-mIş Duyulan Geçmiş Zaman Eki: Eylemin konuşma anından önce yapıldığı, konuşanın eylemin yapılıp bittiğini kesin olarak bilmediği, başkasından duyduğu ya da sonradan farkettiği bir zamandır (Ediskun, 2017: 176). Bu ek, kendi zamanına uygun olmasının yanında çoğunlukla şimdiki zaman ve geniş zamana ait belirleyicilerle kullanılabilir (Şahin, 2021: 168, 169). Gabain, Eski Türkçede, bu ekin yuvarlak ünlülü şeklinin de görüldüğünü belirtmesine rağmen bunula ilgili bir örnek vermemiştir; bu nedenle Eski Türkçede ek -mIş şeklinde düz ünlülüdür (Gabain, 2003: 81). Eski Anadolu Türkçesinde bu ek iki şekilde kullanılmıştır. Bunlardan birincisi -mIş, diğeri de Hazar ötesi ağızlarda da çokça rastlanan -IpdIr biçimidir. Bu ikinci şekil yalnızca 3. teklik şahıslarda kullanılır (Akar, 2018: 169). Osmanlı Türkçesinde XVIII. yüzyılda ekin yuvarlak şekli görülmeye başlanmıştır (Kartallıoğlu, 2011: 134-139). *Vesīle-nâme*'de ünlüsü hareke ile belirtilmiş, ayrı bir -I- harfiyle de (ى) gösterilmiştir.

bir ṣaḥrānuñ ortasında bir ʿaẕīm aġaç bitmiş	1b/2
ṣadırda oturmış	1b/7
meşāyiḫe münkir olmak cā'īz görmemişler	7b/11

deve üzerinde yük bir ḳarış yuḳarı ḳalḳmış	9a/16
maḳṣūda irişdürür dimiş	16b/6
şeyḫine mutabaʿat itmemiş	34b/6
Resūl ḥażreti elin almış	43b/9

+(s)I(n) İyelik 3. Tekil Kişi Eki: Eklendiği kelimeye hem sahiplik, mülkiyet hem de kişi kavramı kazandırmaya yarayan iyelik eklerinden (Parlatır, Şahin, 2011: 47) biri olan +(s)I 3. tekil kişi iyelik eki, dudak uyumuna en son giren eklerden biridir (Johanson, 1979: 153). Eski Türkçede daima düz ünlülü (Gabain, 2003: 70, 71) olan bu ek, Eski Anadolu Türkçesinde de düz ünlülü (Develi, 1995: 65), Osmanlı Türkçesinde özellikle XVI. yüzyıldan sonra yuvarlak ünlülü şekilleri görülmeye başlanmıştır (Kartallıoğlu, 2008: 467). *Vesīle-nâme*'de bu ekin hem düz ünlülü hem de yuvarlak ünlülü örnekleri mevcuttur.

bir ṣaḥrānuñ ortasında	1b/2
tācuñ üstüvāsı	3b/8
postuñ başı	5a/4
pīr ḳorḳusıdur	5a/8
andan duʿāsına maẓhar düşe	6a/15
Bāyāzīdüñ anası aydur	9b/1
yaʿni ḥadīsi maʿnāsı ki şeyḫi olmayanıñ	14b/6
Resūlüñ ḳanı atasıdur	21a/2
ʿilmüñ şehri ve ḳapusı	21b/6
Resūlüñ ḳarşusına ḥużūr ile oturdı	22b/14
yimegün ḳoḥusından alur	36a/3
ḥaṭānuñ başı	47a/3

+(s)U iyelik 3. tekil kişi ekinin yuvarlak ünlülü örneği:

ḫırḳasun burmaya	13a/11

Osmanlı Türkçesinde Düz Ünlü Bulunduran Ekler

+I Belirtme (Accuzative) Hali Eki: Geçişli fiillerin etkilediği isimler, belirtme durumudur ve eklendiği ismi kendisine etki eden geçişli fiile bağlarlar (Parlatır, Şahin, 2011: 49). Eski Türkçede bu ek üç farklı şekilde kullanılır: Birincisi, +(X)g, ikincisi iyelik ekli tabanlara gelen +(I)n, üçüncüsü de zamirlerden sonra ve belirtili nesne durumlarıyla kullanılan +nI ekidir (Tekin, 2003: 108, 109). Eski Anadolu Türkçesinde +I, +(y)I, +(n)I şeklinde üç biçimde düz ünlülü bulunmaktadır (Gülsevin, 1997: 32). Osmanlı Türkçesi XVIII. yüzyıldan sonra ünlüsü yuvarlaklaşır (Kartallıoğlu, 2011: 161-168). Metinde ise bu ek daima düz ünlülü olarak görülmektedir.

ki ispātını Muḥammed (a.m.) ve ʿ Alīye yetişdürmekdür	2b/9
anı mürīd[-i] müteşebbihe geydürürler	5b/2
zīrā bunları bilmeyenüñ	6a/7
yol isterseñ dünyāyı terk eyle	9a/5
geydürüp beni münevver eyledi	9b/8
iki baş parmaġımı baġladı	17a/14
babamı ve ʿ Alīyi ve beni seveler	23a/5
babamuzı şol kişiye virdük	24b/14
bu maḳāmlara irmeyen bunları fehim idemez	26a/17
ḫalḳı azdururlar	39a/2

-IcAK Zarf-Fiil Eki: Eski Anadolu Türkçesinin ilk zamanlarında ortaya çıkmıştır. 18. yüzyıl Osmanlı Türkçesine kadar kullanılan ek, yerini -IncA'ya bırakmıştır ve günümüzde bazı ağızlarda devam etmektedir (Akar, 2018: 195). Genellikle eylemin zamanını, tarzını ve sebebini bildirir.

şeyḫi anı işidicek aña ḫayır duʿā eyledi	11a/14

Resūl ḥażreti ʿaleyhi-’s-selām ayıtdı ol oġlānı göricek bilür misin didi	18a/12

Hem Düz Hem de Yuvarlak Ünlü İle Kullanılan Ekler

+(I)m/+(U)m I. Tekil Kişi İyelik Eki: Diğer iyelik ekleri gibi bu ekin de yönü geriye doğrudur yani kendilerinden önce yer alan bir zamir, isim ya da bir kelime grubuyla ilişki kurarlar (Parlatır, Şahin, 2011: 47). Eski Türkçede ek, dudak uyumuna bağlıdır (Tekin, 2003: 103). Eski Anadolu Türkçesinde ek daima yuvarlak ünlülüdür (Gülsevin, 2004: 137). Osmanlı Türkçesinde hem düz hem yuvarlak ünlülü şekliyle dudak uyumuna bağlı kullanılmıştır (Kartallıoğlu, 2008: 474). *Vesīle-nâme*’de bu ek, altı kelime yuvarlak ünlülü, diğerleri düz ünlülüdür.

ümmetüm	40b/6	ḳonşum	10a/5
elüm	6a/3	arduma	17a/16
çalabum	33a/12	ḳapum	34a/5

şeyḫim	6a/3	aṣḥābım	6b/13
yelkenim	52b/8	ḥālimi	9a/1
ḳarnımda	9b/2	başıma	9b/9
bāṭınım	9b/10	aġzıma	10a/6
sulṭānım	16a/15	parmaġımı	17a/14
oġlānlarımdan	17b/3	etimdür	21b/14
ḳānımdur	21b/14	cānımdur	21b/15
tābūtımı	26b/1	ṣoḥbetim	35a/8
çanaġım	52a/13		

-dIñ / -dUñ Görülen Geçmiş Zaman 2. Tekil Kişi Eki: Görülen geçmiş zaman kesimindeki oluş ve kılışın bitmişliğine, konuşan ya tanık olmuş; bitmişlik onun gözleri önünde gerçekleşmiştir ya da bu bitmişlik konuşanın kesin bilgi veya kanısına dayanmaktadır

(Korkmaz, 2017a: 527). Eski Türkçede -tIn/-tUn, -dIn/-dUn ötümlü-ötümsüz, yuvarlak-düz şekilleri dudak uyumuna göre kullanılmaktadır, ayrıca kitabelerde olmayan ve az da olsa kullanılan -yuk/-yük de bu zaman diliminde kullanılmıştır (Gabain, 2003: 80, 81). Eski Anadolu Türkçesinde görülen geçmiş zamanın 1. ve 2. tekil kişi eki yuvarlak ünlülüdür (Gülsevin, Boz, 2004: 122; Akar, 2018: 168; Şahin, 2003: 59). Osmanlı Türkçesinde, özellikle XVIII. yüzyıl ve sonrasında, dudak uyumuna bağlı olarak kullanılmıştır (Kartallıoğlu, 2008: 466). *Vesīle-nâme*'de ekin -dIñ yani yuvarlak ünlülü şekli geniz n'li (ñ) (ڭ) dir.

bulduñ	8b/17	urduñ	9a/15
irmedüñ	48b/3	gördüñ	22a/1
ölmedüñ	25a/9		

-dIn / -dUn geniz n'li (ñ) (ڭ) değil sadece nun (ن) ile yazılan görülen geçmiş zamanın 2. tekil kişi ekinin hem düz hem de yuvarlak şekli metinde yer almaktadır.

aldun	25a/7	itdün	22a/12
gördün	22b/4	bildün	37a/9

durdın	26a/2	işitmedin	38b/7

-UcI / -IcI Fiilden İsim Yapma Eki: Birleşik ve işlek bir ek olan -UcI / -IcI, eskiden beri kullanılan ve fiilin çok yapanı, olanı, eylemi meslek edineni bildirir; Eski Türkçede –ġçı / -gçi, -ġuçı / -güçi olan ek, Eski Anadolu Türkçesinde /ġ/, /g/ sesi düşüp -UçI ilk ünlüsü yuvarlaklaşmıştır (Karağaç, 2019: 285). Osmanlı Türkçesinde 18. yüzyılda yuvarlak tabanlardan sonra ekin ilk ünlüsü büyük oranda uyumludur ve ek geçiş safhasını yansıtmaktadır (Kartallıoğlu, 2011: 179). *Vesīle-nâme*'deki örnekleri şöyledir:

ẓuhūr-ı cemālde sā'ir olucı ḳarındaş gel	2a/12
ḥaḳ üzere emri idiciye ammā	13b/12
dal diyü añlayıcıya yaʿni ḳābil ola	36b/10

Ḫüdā intiḳām alıcıdur	49a/9

+sIz / +sUz İsimden İsim Yapma Eki: Yokluk bildiren sıfatlar yapmaya yarayan ve eskiden beri işlek olan bir ektir (Şahin, 2003: 51). Eski Türkçede dudak uyumuna bağlı olan ek (Gabain, 2003: 48), Eski Anadolu Türkçesinde daima yuvarlaktır (Gülsevin, 1997: 119). Osmanlı Türkçesinde 17. yüzyılda dudak uyumuna geçiş dönemi olarak kabul edilir, hatta dudak uyumuna geçiş dönemi 18. yüzyıla kadar sürdüğü de metinlerde görülmektedir (Kartallıoğlu, 2011: 410-419). *Vesīle-nâme*'de sadece "şübhesiz, ʿilimsiz" örneklerindeki bu iki kelimede ye (ى) harfi gösterilmezken, diğer kelimelerde ye (ى) gösterilmiştir.

delīlsiz	2b/11	izinsiz	13a/7
mürşidsiz	14b/8	sebebsiz	45b/16
namāzsız	36b/4	rıżāsız	45b/9
şübhesiz	48a/4	ʿilimsiz	54b/7

Yuvarlak ünlülü örnekler, metinde, sadece ince sıradan kelimelere rastlanır. "bensüz, sensüz" kelimelerinde vav (و) harfi kullanılırken; "şeyḥsüz, dilsüz" kelimelerinde ise vav (و) harfi kullanılmamıştır. Bu kelimeler hareke sayesinde yuvarlak ünlülü okunmuştur.

bensüz	9b/7	sensüz	9b/7
şeyḥsüz	37b/16	dilsüz	38b/13

-(I)l- / -(U)l- Çatı Eki: Edilgen çatılı fiiller yapmakta kullanılan en yaygın eklerden biri olan -(I)l-/-(U)l- eki, Eski Türkçede (Gabain, 2003: 59) ve Eski Anadolu Türkçesinde dudak uyumu dışında kalmıştır (Akar, 2018: 161). Ünlü ile biten fiillere doğrudan doğruya gelir (Ercilasun, 2020: 48). Osmanlı Türkçesinin 18. yüzyıl döneminde bu ek uyuma girmiştir (Kartallıoğlu, 2008: 468). *Vesīle-nâme*'de örnekleri şu şekildedir:

ḳubbesinde yazılmışdur	3b/13	gözleri açıldı	5b/15
beşerden yaradıldı	25b/17	bunlar añılcaḳ	26b/7

Allāhu Teʿālā anılsa	31a/16	mevc kesilmez	45b/4
çözildi	18b/9	eline virilmemişdür	39b/11

nice ki örüldiyse	4b/3	Ḳur'ān ḳuruldıġı vaḳit	30b/1
göñlünden götürülse	50b/11		

-(I)ş- / -(U)ş- Çatı Eki: Eylemin karşılıklı, birlikte, ortaklaşa, birincil nesnenin birincil özneyle birlikte hareket ettiği, sırasıyla birbirlerinin öznesi ve etkileneni olduğu çatı ulamının adıdır (Üstünova, 2016: 53). Eski Türkçede -(I)ş- / -(U)ş- biçiminde işteşlik bildiren ek (Eraslan, 2012: 112; Gabain, 2003: 60), Eski Anadolu Türkçesinde ise daima düz ünlülüdür (Gülsevin, 2020: 155). Osmanlı Türkçesinde bu ek dudak uyumuna bağlıdır (Develi, 1995: 128,129). *Vesīle-nâme*'de bu ek, dudak uyumuna bağlı olduğu için hem düz hem de yuvarlak ünlülü şekilleri mevcuttur.

buluşdı	34b/9	çekişmedi	23b/2

Vesīle-nâme'nin de yazıldığı dönem olan 18. yüzyılda Osmanlı Türkçesinin dudak uyumlarının büyük oranda tamamlandığı belirtilse de (Develi, 1995: 60); incelenilen bu metin gerek dinî bilgilerin halka öğretilmesi amacı gütmesi gerekse halk dilinin yazıda sıkça yer alması bakımından dudak uyumsuzluklarına rastlanılmaktadır. Bunun yanı sıra yine aynı gerekçelerle ikili kullanımlara da rastlanılır. *Vesīle-nâme* harekeli bir metindir. Bu nedenle kelimelerin dudak uyumuna uyup uymadığı tespit edilebilmektedir.

2.2. Ünsüzler ve Ünsüz Uyumu

"Ünsüz, ses telleri ve dolayısıyla gırtlak, ağız kanalında ve diğer ses organlarında bir engelleme, daralma veya kapanmayla ve bir ünlü yardımıyla çıkarılan sestir" (Aksan, 2015: II, 9-20). *Vesīle-nâme*'de tespit edilen ünsüzler şunlardır: b, c, ç, d

,

Ünsüzler arasındaki bir ötümlülük-ötümsüzlük uyumu ünsüz-ünsüz uyumudur ve Türkçede ötümlü ünsüzler, ötümlü ünsüzlerle; ötümsüz ünsüzler de, ötümsüzler veya

f

,

g

,

ötümsüz karşılığı bulunmayan ötümlüler, yani sürtünmesizler ile yan yana bulunabilir (Korkmaz, 2017: 818). Metinde geçen ötümlüler: b, c, d, v, g, ġ, z; ötümsüzler: p, ç, t, f, h, ḥ, ḫ, k, ḳ, s, ş; sürtünmesizler: l, m, n, ñ, r, y. Klasik Osmanlı Türkçesinde de Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesinde olduğu gibi Türkçenin eski dönemlerinden itibaren ötümlülük-ötümsüzlük uyumu görülmemektedir. Bu dönemdeki Arap harfli metinlerde kelimelere yeni ekler getirildiğinde genellikle tonlu ünsüzler kullanıldığından ünsüz uyumunu tespit etmek zordur. Ötümlü şekilleriyle kalıplaşmış olan ekler kelimenin kök veya tabanı ötümsüz bir ünsüzle de bitse her zaman ötümlü olarak kullanılırlar (Şahin, 2003: 41).

+dA Bulunma (Locative) Durum Eki: Eski Türkçe (Gabain, 2003: 64) ve Eski Anadolu Türkçesinde olduğu gibi (Gülsevin, 2004: 110) Osmanlı Türkçesinde de bulunma durumu eki biçiminde kullanılmıştır (Kartallıoğlu, 2011: 549, 550). *Vesīle-nâme*'de örnekleri şu şekildedir:

ortasında	1b/2	dükḳanında	1b/10
meydānında	2a/7	altında	3b/17
yoḳaruda	4a/10	tāclarında	4b/6
ırḳalarında	4b/6	bucaġında	5a/9
ḥużūrında	5b/4	arasında	6b/1
bābda	7b/13	ẕamānda	8a/6
anda	41a/3	ḥaḳḳında	8b/11
ḳarnımda	9b/1	baḫrında	9b/11
yolda	9b/14	yabanda	48a/5
namāẕda	10b/14	ḳatında	11a/4
postunda	13a/6	maşrıḳda	16b/8
ḥānegāhlarında	17a/4	ṣoyumızda	17b/9
kitābında	37b/11	aralıḳda	21a/16
başda	46b/7	nikāḥda	23a/3

bunda	33a/8	ṣāġında	33a/15

+dAn Ayrılma (Ablative) Durum Eki: İsimleri, uzaklaşma, ayrılma, kopuş ifadeleriyle fiile bağlayan bu ek, karşılaştırma, sebep ve tarz özellikleri ön plana çıkmaktadır. Altay dillerinde isimler arasında karşılaştırma bu ekle yapılmaktadır. Ayrılma durumu "Köktürkçede +DA bulunma durumu ekiyle karşılanıyordu. Uygurlardan başlayarak +dIn ve +dAn şekillerinde görülmeye başlanmıştır. Çağataycada +dIn şekliyle yaygınlaşan ek, Eski Anadolu Türkçesinde +dIn eki nadiren; ancak +dAn şekli yaygın olarak kullanılmıştır. Tonsuz şekilleri ise 17 yüzyıldan sonra ünsüz uyumuna bağlı olmuştur. Ancak yazım kalıplaşmasıyla 20. yüzyıla kadar +dAn şeklinde yazılmıştır" (Akar, 2018: 140). *Vesīle-nâme*'de ekin sadece ötümlü şekli vardır.

anlardan	48a/9	kāfirlerden	48b/13
gözinden	50/11	yoldan	52a/15
ḫalḳdan	52b/14	bāṭından	53b/6
namāẕdan	54a/5	gögünden	54a/16
bedenden	54b/2	ẓulmetinden	11b/15
birbirinden	12a/13	söẕden	14b/10
sırdan	22b/7	ṭarafından	23a/2
yanından	23b/16	nefsinden	46b/5
cennetden	24b/4	gözden	24b/10
yüzinden	25a/2	evden	25a/12
gicesinden	25a/17	ṣoydan	27b/9
dostlarından	28b/3	şübhelülerden	47b/6
ḳuṭubdan	33b/5	bizden	34b/12
yildendür	35b/5	ḳabirden	36a/9
velīlikden	36a/17	kāfirden	37a/12
yılduzdan	38a/1	ḫayırdan	38a/15

bundan	40b/14	yolundan	43a/10
cehennemden	45b/10	gönlünden	46a/17

-dI Görülen Geçmiş Zaman 3. Tekil Kişi Ekleri: Eski Türkçede daima düz ünlülü olan bu ek (Gabain, 2003: 80), Eski Anadolu Türkçesinde de düz ünlülüdür (Gülsevin, 2004: 123). Osmanlı Türkçesinde özellikle 18. yüzyıldan sonra büyük oranda dudak uyumuna bağlı (Kartallıoğlu, 2011: 554-557) olmasına rağmen, *Vesīle-nâme*'de düz ve ötümlü şekilleri bulunmaktadır.

yatdı	1b/4	yazıldı	30a/7
virdi	2b/7	açıldı	5b/15
getürdi	5b/14	gizlendi	24a/2
ayıtdı	6b/13	buyurdı	6b/15
oldı	8a/5	itdi	8a/16
bindi	9a/14	ḳurtardı	9b/9
gördi	24a/1	ḳırdı	28a/11
yaratdı	12a/17	ḳıldı	12b/5
ulaşdı	16b/4	geldi	17a/8
çevirdi	17a/14	çökdi	26b/3
çözildi	18b/9	ḳalḳdı	29a/11
öldürdi	21a/15	aldı	21b/8
oturdı	22b/14	eyerletdi	24a/11
içdi	24b/8		

-dIlAr Görülen Geçmiş Zaman 3. Çokluk Kişi Eki: Eski Türkçede ve Eski Anadolu Türkçesinde düz ünlülü olan -dIlAr görülen geçmiş zaman 3. çokluk kişi eki (Karaağaç, 2019: 364), XVIII. yüzyıl Osmanlı Türkçesinde dudak uyumuna bağlı olmaya başlamıştır (Kartallıoğlu, 2011: 557). *Vesīle-nâme*'de ise dudak uyumuna uyulmamıştır.

geçdiler	18a/15	işitdiler	21b/10
ayıtdılar	35a/4	çıḳardılar	38a/4
oldılar	38b/16	dutdılar	43a/9
ḳoydılar	24b/11	ḳalḳdılar	24b/16
sıyurdılar	25a/2	açdılar	26b/3
ḳaldılar	26b/4	virdiler	41a/15
döküldiler	25a/3	itdiler	43a/13
idindiler	51a/16	geldiler	51b/15
oturdılar	1b/6	ḳıldılar	17b/1
gördiler	24a/5	ṣordılar	23a/11
ṣaldılar	24a/13	getürdiler	24a/7
döḳdilerdi	23a/10	düzdiler	23b/12
gösterdiler	23b/12	gömdiler	26b/4

+dUr Bildirme Eki: "-tur yardımcı fiilinin 'tur-ur' geniş zaman çekiminden çıkan, yüklemi özneye bağlayan, ekleşip ünlü-ünsüz uyumlarına giren, ek-fiilin bildirme kipinin teklik ve çokluk üçüncü kişi çekimlerine gelerek güçlendirir" (Korkmaz, 2017b: 91). *Vesīle-nâme*'de bu ek yuvarlak ünlülüdür.

tācdur	2b/8	ḳaçdur	4a/2
köşekdür	1b/8	degildür	2a/4
ḥaḳīḳatdür	3b/10	pīrdür	3b/12
oldur	4a/3	çoḳdur	4b/6
ḳadimdür	7b/8	vardur	5a/9
iḫlāṣdur	5a/15	lāẕımdur	6a/5
yoḳdur	11b/8	ortaḳdur	8b/8
teberrükdür	5b/1	ḥaḳdur	15a/4

sırdur	17a/1	şaḥışdur	20a/17
aḥsendür	21a/17	degildür	21b/1
birdür	4a/9	küfürdür	31a/10
sırdur	25a/4	ḫoşdur	27b/6
ṣoydur	28a/8	borçdur	31a/7
ḳısımdur	34a/13	pakdur	36b/12
ḳardāşdur	46b/10	lāẕımdur	41b/10
iʿtimātdur	10b/17	gerekdür	6a/12
ḥarāmdur	11a/4	birdür	31a/11
yegdür	9b/7	emirdür	11a/13
uṣūldür	11b/3	nesnelerdür	34b/4
rivāyetdür	16a/5	efḍaldür	20b/14

-dUr Çatı Eki: "Öznenin bir işi başkasına yaptırdığını belirten bir dil bilgisi işlemi; neden olma ilişkisini gösteren yaptırımlı çatı ulamı" (Üstünova, 2016: 59) olarak tanımlanan bu ek, geçişli ve geçişsiz fiillerden geçişli fiiller yapan, ettirgenlik çatı ekidir (Parlatır, Şahin, 2011: 64). Eski Anadolu Türkçesinde daima yuvarlak olan -dUr eki, XVII. yüzyıldan sonra dudak uyumuna girdiği (Akar, 2018: 160) belirtilse de, *Vesīle-nâme*'de bu çatı eki daima yuvarlak ünlülü kullanılarak uyuma aykırılık göstermiştir.

aydurdı	29a/11	ḳıldurur	28b/6
bildürelüm	2a/16	geydürür	5b/2

2.3. Ses Olayları

Her dilde olduğu gibi Türkçede de sesler çok çeşitli olmasına rağmen bu sesleri gösteren harfler sınırlıdır. Sesler, dilin çeşitli şekilde kullanımlarıyla farkedilir. Dil, canlı ve değişken bir yapıya sahiptir. Ses olayı da dilin bu yapısını ve zamanla gösterdiği çeşitliliği sergiler. İncelenen metne gelene kadar Oğuz Türkçesinde yaygın bir şekilde görülen ötümlüleşme, sızıcılaşma, erime, yutulma, dudaklılaşma gibi ses olaylarının

yanında düşme, türeme, ikizleşme, tekleşme, hece düşmesi, geçişme, birleşme, ötümsüzleşme, ünsüz kaynaşması ve darlaşma ses olaylarını yaşamış örnekler bulunmaktadır. *Vesīle-nâme*'de, geçmişten bugüne ses olayı yaşamış kelimeler özetle gösterilmeye çalışılmıştır.

2.3.1. Ötümlüleşme

"Ünsüzlerden bazısı gürültülü veya ötümlü, bazısı ise gürültüsüz veya ötümsüzdür" (Karaağaç, 2013: 626). "Bazı nedenlerle kelimedeki ötümsüz ünsüz, ötümlü ünsüze değişmesine ötümlüleşme denir" (Karaağaç, 2015: 90, 91). Eski Anadolu Türkçesinde görülen ötümlüleşme olayı Osmanlı Türkçesi döneminde de devam etmiştir. *Vesīle-nâme* metninde yapılan incelemelere göre kelimeler ötümsüz ünsüzlerin ötümlü ünsüzlere değişmesi şöyledir: c/ç, b/p, k/g, t/d.

"Oğuzcayı diğer Orta Türkçe şivelerinden ayıran en önemli fonetik özelliklerinden biri, kelime başında ünsüzlerin ötümlüleşmesidir" (Şahin, 2003: 43). Metinde ötümlüleşme olayını örneklendirebilecek kelimelerin incelik/kalınlık, hece sayısı ile başta, ortada ve sondaki tasnifi şöyledir:

A) /t/ : Bu ses Eski Türkçeden bu yana, Doğu ve Batı Türkçesine göre, başta ortada sonda ya kendini koruyup /t/ olarak kalmış ya da ötümlüleşerek /d/ olmuştur. Bunun örneklerini *Vesīle-nâme*'de şöyle gösterebiliriz:

Başta

İnce Ünlülü Kelimelerde

t- > d-

deyü	1b/4	devedür	1b/8
dilde	2a/3	degildür	2a/4
dört	5a/3	düşe	6a/15
dirilmez	36b/1	depdi	10a/7
diliñ	25a/6	deñizine	24a/13

ditredi	18b/1	döḳdilerdi	23a/10
düzdiler	23b/12	dürlü	35b/2

<u>Kalın Ünlülü Kelimelerde</u>

t- > d-

doḳuzuncı	10a/13	durdın	26a/2
daḫı	5b/14	dutmaz	36a/17
dal	36b/10	doyunca	48a/6

ṭ-: ṭ- Bu ses bazı örneklerde ötümsüz ses olarak korunmuştur.

ṭoġrı	4a/8	ṭonlar	7a/4
ṭutmaya	10b/10	ṭururdı	8b/7
ṭalaḳ	9b/16	ṭoġar	22b/2
ṭolandı	24b/10	ṭoymışlardur	30a/1
ṭağılur	35b/11	ṭoḳsan	41a/4
ṭaşın	45b/14	ṭopraguñ	45b/14
ṭoldura	53b/5	ṭayanur	52a/16

<u>İkili Kullanım</u>

ṭuta	10b/9	duta	29b/15
ṭururdı	8b/7	durdın	26a/2
ṭoyurunca	35b/1	doyunca	48a/6

<u>Ortada</u>

<u>Tabanlarda</u>

A) -t-

İnce Ünlülü Kelimelerde

-t- > -d-

yidi	18b/14

-t- > -t-

getürdi	23a/6	götürüp	49a/8

Kalın Ünlülü Kelimelerde

-t- > -d-

yılduzdan	38a/1	oduñ	35b/6

-t- > -t-

otura	44b/13	otuz	9b/3

İnce Ünlülü Kelimelerde

Tek hecelilerde

-t-: -t- Bazı tek heceli kelimelerde ötümsüz olarak kalmıştır.

ata	44b/2	altında	3b/17

Çok Hecelilerde

-d- < -t-

işidicek	11a/14	sögüdi	35b/14
incidür	48b/17		

Kalın Ünlülü Kelimelerde

Tek Hecelilerde

-t-: -t-

yatmaya	13a/11	ḳatmaya	10b/11
ṭatsa	25a/10	batmaz	36a/7

Çok Hecelilerde

oturdılar	1b/6

B) /ḳ-/ : Kalın sıradan olan /ḳ/ sesi kendini korumasına rağmen, ince sıradan olanlar ya kendini korumuş ya da /g/ sesine dönmüştür. Bu da Türkiye Türkçesi ve yazar Şeyhoğlu Derviş Osman'ın Makedonya'da yaşadığı göz önüne alındığında Batı Türkçesinin ses özelliğinden de anlaşılmaktadır.

Kalın Ünlülü Kelimelerde

ḳaplayup	1b/2	ḳarındaş	2a/12
ḳaçdur	4a/2	ḳırmızı	4a/6
ḳalmışdur	4b/3	ḳorḳusıdur	5a/8
ḳılup	7a/11	ḳalḳup	7b/2
ḳamu	7b/17	ḳapanup	8a/7
ḳarışmayup	8a/7	ḳaçmaḳdur	8a/17
ḳande	8b/15	ḳırḳ	8b/16
ḳapu	9a/11	ḳarış	9a/16
ḳurtulup	11b/15	ḳarnımda	9b/2
ḳodum	9b/6	ḳurtardı	9b/9
ḳonşum	10a/5	ḳuşlar	10b/1
ḳaranlığından	11b/15	ḳaçan	12b/8

ḳanḳı	15b/3	ḳatına	15b/9
ḳān	17a/9	ḳanadlaruñ	20a/10
ḳızıdur	21a/3	ḳarşılaşmadı	23a/17
ḳıyamadı	23b/11	ḳoyıñ	24a/8
ḳıyamadı	24a/14	ḳaynadı	24b/1
ḳarşu	27a/13	ḳırdı	28a/14
ḳanġısında	29b/15	ḳuruldığı	30b/1
ḳuruya	35b/15	ḳoḥusından	36a/3
ḳardaşın	44a/6	ḳazanduġı	52b/14

İnce Ünlülü Kelimelerde

k-: k- Metinde ك ile yazılmıştır.

kim	2a/10	kendi	4b/11
kez	9a/12	kimesne	7a/1
kişi	7b/9	köşe	33b/8
kiçrek	18a/17	köşeki	1b/8
kesilmemiş	28a/15		

İnce Ünlülü Kelimelerde

k- > g-

gelüp	1b/5	geydügi	2b/1
getürdi	5b/14	girelüm	1b/9
geçüre	6a/2	giyenler	5b/3
gerekdür	6a/14	gölgesi	1b/3
gence	22a/15	gerçeksin	24b/3

gitmezler	5b/4	gördi	1b/4
gibi	6a/6	gözleri	5b/15
gicelerinde	7b/4	gümüş	2a/4
gireler	7b/16	girü	18b/16
gizlendi	24a/2	göñlegi	5b/11
göñli	6a/1	güne	4a/5
göre	8b/16	gönderse	10b/14
gökleri	12a/11	güneşe	4b/12
gövde	21b/13	göçerler	25a/13
gölgesi	25b/9	gücin	39a/12
gömdiler	26b/4	götüre	46a/10

Ortada

İnce Ünlülü Kelimelerde

-g- < -k-

sögüt	35b/15	ögrene	6a/6

-k-: -k-

ikinci	15b/5	sekiz	9a/11

Kalın Ünlülü Kelimelerde

-k-: -k-

yaḳaları	4b/8	yoḳaruda	4a/10
doḳuzuncı	10a/13	oḳumaḳ	7b/3
yaḳın	10a/10	yıḳanmaḳdur	49b/17

C) ç-

Vesīle-nâme'de bu ses, ince ve kalın ünlülü kelimelerde hem c hem de ç ile yazılmıştır. Ancak metin okunurken Türkiye Türkçesindeki okunuşları esas alındığı için ç şeklinde gösterilmiştir.

Kalın Ünlülü Kelimelerde

çaġıra	13a/6	çıḳa	15b/16
çalışdı	18a/6	çoḳ	51b/14
çanaḳ	52a/7		

İnce Ünlülü Kelimelerde

çekelüm	2a/9	çözildi	18b/9
çevirmeye	13a/12	çürüyecek	26a/11
çöke	44b/12	çünki	49b/17

Ortada

-ç-: -ç- sesleri metinde hem -c- hem de -ç- ile yazılmıştır. Bu nedenle *Vesīle-nâme*'de -ç- sesinde bir standart olmadığı da söylemek mümkündür. Metinde -c- harfi ile yazılan ama -ç- ile olması gereken kelimeler dönemin dil özelliklerine uygun -ç- harfi ile gösterilmiştir; ayrıca kalıplaşmış olarak -c- harfinin kullanıldığı düşünüldüğünden -c- ile yazılmıştır.

İnce Ünlülü Kelimelerde

-ç- > -c-

gicelerinde	7b/4
nice	17a/4

-ç- > -ç-

içerü	3b/15	içün	10a/10
küçük	48b/16	kiçrek	18a/17

Kalın Ünlülü Kelimelerde

-ç- > -c-

acıḳsa	47a/14	bacam	34a/5
bucağında	5a/3		

-ç- > -ç-

ḳaçan kim	38b/15	iki buçuḳ	21a/5
açsalar	9a/12	ḳaçmaḳdur	10a/13

Ç) -p-

İnce Ünlülü Kelimelerde

-b- < -p-

gibi	6a/1

Kalın Ünlülü Kelimeler

-p- < -p-

yapraġından	18a/7	ḳapu	29a/15

Ekleşme Durumunda

Ek alan kelimelerin son sesi durumundaki p, ç, t, k sesleri ötümlüleşerek b, c, d, g seslerine dönmektedir.

İnce Ünlülü Kelimelerde

-k- > -g-

Tek Hecelilerde

gögi	12a/15	sögeler	27a/1

Çok Hecelilerde

dilege	9b/14	idecegi	10b/6
virmege	22b/11	eşiginden	44b/14
büyügi	1b/8	bölügünden	2a/10

-k-: -k-

gözüken	15b/11

Kalın Ünlülü Kelimelerde

-k- > -g-

Çok Hecelilerde

yapraġından	18a/7	parmaġım	18a/7
bayraġı	18b/1	acıġa	48a/6
yaraġuñ	10a/10	ayruġa	9a/1
ayaġına	25a/3		

-k-: -k-

Tek Hecelilerde

çıḳa	15b/16	yaḳar	30b/10
baḳup	39a/15	aḳan	48a/5

Farklı Kullanım

Vesīle-nâme'de sadece -ḳ ile biten kelimelerde ünlü ile başlayan ek almasına rağmen ötümlüleşmenin gerçekleşmediği örnek görülmektedir.

ṣadaḳında	15b/7

C) -ç-

İnce Ünlülü Kelimelerde

-ç- > -c-

Çok Hecelilerde

incinecek	19b/6

-ç-: -ç-

Tek Hecelilerde

göçerler	25a/13	üçi	41a/7

Çok Hecelilerde

içerü	3b/15

Kalın Ünlülü Kelimelerde

-c- < -ç-

Tek Hecelilerde

acıḳsa	47a/14

-c- < -ç-

Çok Hecelilerde

aġacuñ	1b/4	gicelerinde	7b/12

Ç) -p-

İnce Ünlülü Kelimelerde

Tek Hecelilerde

-b- < -p-

dibinde	1b/4

-p-: -p-

depele	20b/7	öpüp	13b/3

Kalın Ünlülü Kelimelerde

Tek Hecelilerde

-p-: -p-

ḳopar	38b/13

Sonda

Kelime sonunda ötümsüz ünsüzler genellikle ötümsüzlüklerini korurlar. Bunun yanında bazı örneklerin ötümlüleştiği de görülür.

A) -t > -d-

ḳanadlaruñ	20a/10	yaradıldı	22a/4
adına	24b/8	od	35b/2
unudsa	33a/9	id	39b/16

B) -k > -g-

İnce Ünlülü Kelimelerde

beg	14a/8	degmez	51a/14
yigdür	45b/2	gögi	12a/15

2.3.2. Ötümsüzleşme

"Ötümlü ünsüzlerin ses yolunu darlaştırarak çıkarılan ötümsüz ünsüzlere dönüşmelerine ötümsüzleşme denir" (Karaağaç, 2015: 91). "Ötümsüzleşme durumu, Oğuzca için karakteristik olmayan, Türkçenin genel eğilimine ters düşen bir olaydır" (Şahin, 1993: 80). Metinde bu olayla ilgili çok az örnekle karşılaşılmaktadır.

izde-r > ister	8b/15
eşid-diler > işitdiler	21b/10

2.3.3. Sızıcılaşma

Patlayıcı ünsüzlerin çeşitli nedenlerle sızıcı ünsüzlere dönüşmesidir (Korkmaz, 2017b: 214). Ötümlü patlayıcı ünsüzler, özellikle de iç ve son ses durumundayken ötümsüzleşme ya da genizsileşme eğilimi gösterirler (Karaağaç, 2013: 703). Sızıcılaşma Osmanlı Türkçesi döneminde tamamlanmış bir hadisedir. Günümüzde ağızlarda karşımıza çıkar.

A) b'nin Sızıcılaşması

b- > v-

bar > var	34a/16
bar- > var-	45b/14
ber- ~ bir- > vir-	49a/1

-b- > -v-

eb > ev	50b/13

seb- > sev-	53a/8
tebe > deve	26b/3

-b > -v > -Ø

ṣub > ṣu	35b/2

Not: Üçüncü kişi iyelik eki alınca ‘suy+ı’ şeklinde ortaya çıkar.

B) d’nin Sızıcılaşması:

d > y

ked- > giy-	5b/3
adır- > ayır-	4a/9
adaḳ > ayaḳ	13b/2
edgü > eyü	28b/14
odna- > oyna-	29a/14
ḳod- > ḳoy-	45a/1
bedük > büyük	1b/8
ṭod- > doy-	48a/6

C) k’nin Sızıcılaşması:

aḳşam > aḫşam	7a/15
yoḳsa > yoḫsa	28b/12
taḳı > daḫı	48a/10

İkili Kullanım

yoḳsa	10b/17	yoḫsa	28b/12

Ç) g'nin Sızıcılaşması: Eski Türkçede eklerin bünyesinde bulunan G'ler karakteristik olarak Eski Anadolu Türkçesinde sızıcılaşmış, daha sonra bazı yerlerde eriyip yanındaki ünlüyü yuvarlaklaştırırken bazı yerlerde ise yutularak kaybolmuştur (Şahin, 1993: 82).

-g- > -v-

kökde > kögde > gövde	21b/13

2.3.3.1. Erime

Kelime içerisinde sürekli bir ünsüzün, komşu ünlünün açıklığında eriyerek ve onu uzatarak kaybolması olan erime, ünsüz düşmesi olarak da kabul edilmektedir; ancak ünsüzün konumu ve kaybolmaya bağlı olarak gerçekleşen uzun ünlüye işaret etmesi bakımından farklı tasnif içerisinde yer almaktadır (Boz, 2001: 858). *Vesīle-nâme*'de -G sesinde tespit edilen örnekler şöyledir:

-G >> -Ø

adrıġ >ayru	26a/8
tirig > diri	36b/1
uluġ >ulu	12a/17

+lIG > +lI

türlüg >dürlü	47a/5

+IG > +(y)I: Belirtme Durum Eki (accusative)

ebig > evi	50b/13

2.3.3.2. Yutulma

Hece başındaki G'ler sızıcılaştıktan sonra, hiç bir iz bırakmadan kaybolması durumudur. Oğuzcada G'lerin sızıcılaşıp kaybolma eğilimi, yaygın bir durumdur (Şahin, 1993: 84). Erimeden farkı ise, düşen ünsüzün, komşu ünlü içerisinde erimeye fırsat

bulamadan kaybolmasıdır. Bu nedenle kelimede erimedeki gibi uzun ünlü de oluşmamaktadır (Boz, 2001: 859).

-g >> -Ø

Tabanda

edgü > eyü	28b/14
kergek > gerek	31a/17

İşlek Eklerde

-GAn > -An

bolġan >olan	53a/1
körgen > gören	50b/1
ḳılġan > ḳılan	42a/6

-GUçı > -IcI

itgüçi > idici	53a/3

2.3.4. Dudaklılaşma

Dudaksıllaşma olarak da bilinen bu ses olayı, yuvarlak ünlüler yani dudak ünlüleri ile dudak ünsüzleri yanında bulunan ünlü ve ünsüzlerin yuvarlaklaşması veya dudak ünsüzüne dönüşmesi durumudur (Karaağaç, 2013: 338). *Vesīle-nâme*'de ünlü ve ünsüz dudaklılaşma örnekleri şöyledir:

a. Ünlülerde Dudaklılaşma: Kelimelerde bulunan dudak ünsüzünün etkisiyle gerçeleşmektedir.

ı > u

bıçıḳ > buçuḳ	21a/9

b. <u>Ünsüzlerde Dudaklılaşma</u>: Kelimedeki dudak ünlülerinin etkisiyle meydana gelir.

-g- / -ġ- > -v-

Vesīle-nâme'de ünsüzlerin dudaklılaşma hadisesine sızıcılaşmada da örneklendirildi.

kökde > kögde > gövde	21b/13

2.3.5. Düşme

Çeşitli ses bilgisi etkilesi altında, kelimelerin ön, iç ve son seslerinde bulunan ses veya seslerin düşmesi olayıdır (Korkmaz, 2017: 120). *Vesīle-nâme*'de örnekleri bulunan düşmelerin nedenleri ünlü ve ünsüz düşmesi olarak örneklendirilmiştir:

2.3.5.1. Ünlü Düşmesi

Vesīle-nâme'de ünlü düşmeleri şu nedenlerle karşımıza çıkmaktadır:

<u>Başta</u>:

uş imdi > şimdi	28b/4
uş ol > şol	33a/9
uş öyle > şöyle	42a/9

a. <u>Vurgusuz Orta Hece Ünlüsünün Düşmesi</u>:

"Türkçede vurgu orta hecede değildir. Eski Anadolu Türkçesinde ve devamı niteliğinde olan Osmanlı Türkçesinde de orta hecede kalan dar ünlüler vurgusuzluk sebebiyle düşmüştür. İçinde l, n, r, z, ş ünsüzleri bulunduran kelimelerde bu hadise daha kurallıdır" (Şahin, 1993: 86).

l'nin yanında

oġulı > oġlı	11b/17
göñüli > göñli	6a/1

kölige > gölge	26a/5

n'nin yanında

boyunum > boynum	18a/6
oyunarıdı > oynarıdı	29a/14

r'nin yanında

ayıruḳ > ayruḳ	34b/14
buyuruḳ > buyruḳ	39b/17

z'nin yanında

beñiz > beñzi	2a/5
ağızıma > ağzıma	10a/6

Ünsüz Düşmesi

Ünsüz düşmesi olayının başta, ortada ve sonda meydana gelme şekilleri şöyledir:

Başta

b- > Ø-

birle > ile	22b/11
bol- > ol-	40b/13

y- > Ø-

yiriñ > iriñ	17a/16
yıġaç > ağaç	1b/2
yinçü > inci	36b/5

Ortada

a. Yutulma Sonucu Düşme:

-g >> - Ø (bkz. Yutulma)

b. Diğer Düşmeler:

r >> Ø

er- >>i- (türemeleri için bkz. söz dizini i-)

Sonda

-g >> - Ø

(Örnekleri için bkz. Erime)

2.3.6. Türeme

Türeme, "seslerin kendi yapıları veya birbirleriyle etkileşimi sonucunda ortaya çıkan bir ses olayıdır; fakat ses türemeleri, genellikle, seslerin söyleyiş kolaylığıyla ilgili görülür" (Karaağaç, 2015: 94). Bu nedenle, asıl kelimede olmadığı halde çeşitli sebeplerle türeyen ünlü/ünsüz türemesi *Vesīle-nâme*'de bazı örneklerle karşımıza çıkmaktadır:

2.3.6.1. Ünlü Türemesi

ikinç > ikinci	10a/10
üçinç > üçinci	15b/7
dörtinç > dördünci	15b/13
yedinç > yedinci	12a/15

Alıntı kelimelerin Türkçenin ses yapısına uyum sağlamaya çalışma sürecinde, küçültme eki ile dilin doğal gelişiminde ünlü türemesine neden olmuştur (Aydın, 2019: 59).

rūze > oruç (başta o- sesi türemesi)	7a/14

2.3.6.2. Ünsüz Türemesi

Asıl kelimede olmadığı durumde, çeşitli nedenlerle kelime başında, içinde veya sonda türeyen ünsüzlerdir (Korkmaz, 2017b: 230). Bu ses olayı çeşitli durumlarda karşımıza çıkmaktadır.

Başta

urdı > vurdı	17a/13

İçte

Osmanlı Türkçesinde yazılan pek çok metinde ünlü ile biten kök, taban veya ekli kelimelere ‘ile’ ‘için’ edatları ya da ‘i-’ fiilinin türemeleri gelip ekleştiğinde, araya bir ‘y’ ünsüzü girmesinin sebebi Türk dilinde iki ünlünün yan yana bulunmamasıdır (Şahin, 1993: 90). Ayrıca yine ünlüyle biten bir kelimeye gelen ‘-A’ eki ile ‘-(I)ncA’ eklerinin de bazı kelimelerde /y/ sesinin araya girdiği görülür.

yabrağı+y+ıla > yabrağıyla	17a/14
kişi+y+ile > kişiyle	50b/6
aḳçe+y+ile > aḳçeyle	52a/12
oġlāncıḳları+y+ıla > oġlāncıḳlarıyla	18a/14
barmaġı+y+ıla > barmaġıyla	18b/9
ḳorḳusı+y+ıla > ḳorḳusıyla	19b/9
ne+y+ile > neyle	8a/15
eli+y+ile > eliyle	18b/8
dutması+y+ıla > dutmasıyla	19b/14
yazması+y+ıla > yazmasıyla	30a/16
olması+y+ıla > olmasıyla	50a/13
inmesi+y+ile > inmesiyle	30a/8

altı+y+a > altıya	7a/15
başla-y-a > başlaya	7b/1
oḳu-y-a > oḳuya	7b/13
ṭutma-y-a > ṭutmaya	10b/10
ḳatma-y-a > ḳatmaya	10b/11
çağırma-y-a > çağırmaya	13a/5
deve+y+e > deveye	24b/13
kişi+y+e > kişiye	24b/14
yatma-y-a > yatmaya	13a/11
gelme-y-e > gelmeye	29a/9
saḳla-y-a > saḳlaya	16b/12
ulu+y+a > uluya	22a/15
nesne+y+e > nesneye	36a/2
kendü+y+e > kendüye	39b/7

olma-y-ınca > olmayınca	33b/4
acıḳma-y-ınca > acıḳmayınca	48a/3
görme-y-ince > görmeyince	6a/13
ölme-y-ince > ölmeyince	24a/6
söyleme-y-ince > söylemeyince	28b/8
irme-y-ince > irmeyince	49a/10
degme-y-ince > degmeyince	51a/13

yi-y-üp > yiyüp	1b/17
yegle-y-üp > yegleyüp	5a/16

ḳarışma-y-up > ḳarışmayup	8a/7
ḳalma-y-up > ḳalmayup	11b/11
oḳu-y-up > oḳuyup	14b/16
ḳoma-y-up > ḳomayup	26a/1
di-y-üp > diyüp	30b/8
eyle-y-üp > eyleyüp	8b/7
dile-y-üp > dileyüp	12a/6
bağla-y-up > bağlayup	44b/16

2.3.7. İkizleşme

İç seste iki ünlü arasında bulunan bazı ünsüzlerin boğumlanmalarındaki tekrarlanmadır (Korkmaz, 2017: 159). Bu hadise çoğunlukla ekleşme durumunda ve eriyen g sesinin uzattığı ünlünün normal uzunluğa dönerken hece dengelemesi amacıyla ortaya çıkan ikizleşmedir (Şahin, 2003: 42).

ısıġ > ıssı	8b/13

2.3.8. Tekleşme

Çift seslerden birinin kaybolması olayıdır.

-lt- > -t-

keltür- > getür-	42b/6
oltur- > otur-	5a/16
ET. ottuz ~ Çağ. T. oltuz (Gülensoy, 2018: 517) > otuz	9b/3

Türkçe asıllı olmayan kelimelerde sonda yan yana bulunan çift ünsüzden biri Türkçeye uydurularak düşürülebilmektedir. Zaman zaman bu kelimelerin sonunda çift ünsüz de görülebilir. Tekleşen ünsüz, ünlüyle başlayan bir ek aldığında tekrar çift ünsüz

halinde görülür" (Şahin, 1993: 91). *Vesīle-nâme*, harekeli bir metin olduğu için bu hadisenin tespitini kolaylaştırmıştır.

ḥaḳḳ > ḥaḳ	25b/9
ḫall > ḫal	18b/13
şerr > şer	25b/2

2.3.9. Hece Tekleşmesi

Benzer ya da aynı olan hecelerden birinin kaybolmasıdır.

turur > durur > +dUr

çoḳdur	27b/5	budur	28a/2
yoḳdur	28a/7	kişidür	33b/8
gerekdür	36b/13	gicedür	35a/4

2.3.10. Vurgusuz Orta Hece Düşmesi, Ünlü Düşmesi, İçte Ünlü Düşmesi (Haploloji):

Vurgusuz orta hece ünlüsünün düşmesiyle meydana gelen hece kaybolması (bkz. Ünlü Düşmesi). *Vesīle-nâme*'de görülen 'tek hecede bir ünlü - bir ünsüzün düştüğü' örnekler şöyledir:

ḳarındaş >> ḳardaş	44a/6

2.3.11. Geçişme

Ünlüyle biten bir kelime ve ünlüyle başlayan diğer bir kelimenin birleşerek iç içe geçmesi olayıdır.

ne içün > niçün	34b/12
bu ara > bura	15b/12
bu ile > böyle	17b/1

Yardımcı fiillerle geçişme şekilleri ise:

ne eyle- > neyle-	10b/15
ne et- > nit-	26a/8

2.3.12. Birleşme

İki veya ikiden çok dil biriminin, aynı işi yapan tek bir birimle göçüşmesi olarak da tanımlanabilen birleşme (Karaağaç, 2015: 83), her zaman bir arada kullanılan iki kelimenin geçirdiği değişiklikten sonra yeni bir şekil alarak tek kelime haline gelmesi (Şahin, 1993: 93) olarak da tanımlanabilir. Birleşme özelliği gösteren kelimeler artık kalıplaşmış bir şekilde varlığını sürdürmektedir.

tag ol > degül	26b/16
uş imdi > şimdi	28b/4
uş ol > şol	31a/1
ṭoḳuz on > ṭoḳsan	41a/4
yalıñ öz > yalıñuz	38b/5

2.3.13. Göçüşme (Metathesis)

Düzensiz ses olayları arasında sayılan göçüşme, dillerin canlı yapılarından kaynaklanan diğer değişikliklerden uzakta, onlardan daha mekanik bir özelliğe sahiptir (Karaağaç, 2013: 436). Kelime içerisindeki seslerin yer değiştirmesi hadisesidir.

Vesīle-nâme'de bu ses olayıyla ilgili örneğe rastlanmamaktadır.

2.3.14. Ünsüz Kaynaşması

Kelime içerisinde yan yana bulunan iki ünsüzün birleşerek tek bir ünsüz haline gelmesi olayıdır.

anga > aña	50a/2
senge > saña	17b/5

bunga > buña	30a/17
benge > baña	17a/17
tengri > teñri	22b/15

2.3.15. Darlaşma

Ön damak sesleri olan “g, ġ, y”nin etkisiyle bazı kelimelerin ilk hecelerindeki geniş yuvarlak seslilerde darlaşma görülür. Bu durum geniş seslilerin darlaşması olarak da bilinir (Banguoğlu, 2015: 99).

yokaru >> yuḳarı	9a/16
yorı- >> yürü-	52a/5

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BİÇİM BİLGİSİ (MORPHOLOGY)

Bir dildeki asıl ve bağlı biçim birimlerini, bunların kullanım yollarını, bağlı biçim birimlerinin anlam ve görevlerini, dilin üretme ve çekim özelliklerini ve biçimle ilgili öteki konuları inceleyen dil bilgisi dalına biçim bilgisi denir (Karaağaç, 2013: 191). Kelime kökleri ve gövdelerine gelerek yeni kelimeler üretmek için kullanılan yapım ekleri ile kelimelere geçici olarak eklenerek kelimeler arasında çeşitli anlam ilgisi kuran çekim ekleri biçim bilgisinin temel yapı taşlarıdır (Aydın, 2019: 63).

Vesīle-nâme incelemesinin bu bölümünde Gürer Gülsevin'in "Türkçede Sıradışı Ekler ve Eklerin Tasnif-Tanımlama Sorunu Üzerine" (Gülsevin, 2004: 1276) adlı bildirideki düzen dikkate alınmaya çalışılmıştır.

3.1. YAPIM EKLERİ

Ad ya da fiil kök ve gövdelerinden yeni ad ya da fiil gövdeleri yapan ekler yapım ekleridir. "Kelimenin sonuna bir ya da birden fazla ekin getirilmesiyle meydana gelmiş şekilleri teşkil etmektedir" (Arat, 1955: 398). "Kök ve gövdelerin ad kökleri, fiil kökleri, ad gövdeleri, fiil gövdeleri diye ikişer ayrı grup oluşturur; Türkçede kökler ile ekler arasındaki birleşme ölçüleri kurallı ve sistemli olduğu için adlara gelen ekler fiillere, fiillere gelen ekler adlara gelmez. Aralarında şekilce bazı benzerlikler görülse de bunlar görevce ayrı sınıflarda yer alan eklerdir" (Korkmaz, 2017a: 110). Türkçenin kelime hazinesi bakımından önemli bir yer teşkil eden bu ekler dörde ayrılır:

a) İsimden İsim Yapan Ekler

b) İsimden Fiil Yapan Ekler

c) Fiilden İsim Yapan Ekler

A. Fiilimsiler

a. Mastarlar

b. Partisipler (Sıfat-Fiiler / ortaç)

c. Gerundiumlar (Zarf-Fiiller / ulaç)

B. Diğer Ekler

ç) Fiilden Fiil Yapan Ekler

A. Çatı Ekleri

B. Diğer Ekler

3.1.1. İsimden İsim Yapan Ekler

İsimlere veya isim soylu kök veya gövdelere gelerek yeni bir anlam oluşturacak biçimde ad türeten eklerdir (Karaağaç, 2019: 256). Bu yapım ekinin *Vesīle-nâme*'deki örnekleri şu şekildedir:

+(ş)Ar: Asıl sayı adlarından üleştirme sayıları yapar. Üleştirme zarfları ve üleştirme sıfatları olarak da ayrıldığı görüşleri belirtilen bu asıl sayı adı (Gürbüz, 2016: 195-209), *Vesīle-nâme*'de üleştirme sayı sıfatı olarak geçmektedir.

her şeyi yedişer (kat) ḫalḳ eyledüm	12a/11

+cI: İşi sıkça yapan, düşkünlük ve alışkanlık anlamı da verir (Karaağaç, 2019: 262).

ṭarīḳatcısı	12b/17
daʿvācı	30b/10
yalāncı	36a/15

+cIK/+cUK: Getirildiği sözcüğe küçültme, sevgi, şevkat ve acıma anlamı katan ek (Şakar, 2018: 19-30), *Vesīle-nâme*'de küçültme ekidir. Bu ekin yuvarlak ünlülü örneğine *Vesīle-nâme*'de rastlanmamıştır.

oġlāncıḳlarıyla	18a/14

azacık	48a/6

+dAş: Bu ek Türkçede eskiden beri kullanılagelmiştir. Ancak kullanım alanı geniş değildir. Eşlik, ortaklık ve mensubiyet; bağlılık ifade eden isimler yapmaktır.

+dAş ekinin sıfat türettiğini belirten araştırmalar da vardır. Bunlardan Şemseddin Sami'nin Nev-Usûl Sarf-ı Türkî adlı eserinde "isimden müştak sıfatlar" başlığı altında yer vermiş (Hamit, 2009: 113) ve Zeynep Korkmaz da "Addan 'ortaklık, beraberlik' bildiren ad ve sıfatlar türeten ektir." (Korkmaz, 2017a: 128) şeklinde belirtmiştir. Ayrıca Karaağaç da bu ekle türetilen isimlerin sıfat olabileceğini söylemiştir (Karaağaç, 2019: 270). Ancak bu düşünceyi destekleyecek görüş sayısı azdır. Bunun için burada +dAş eki isimden isim yapma eki olarak alınmıştır. Bu ekin yapısal olarak +da bulunma hal eki ve + eş sözcüğünden > +daş ekinin geldiği düşünülmektedir (Ekşioğlu, 2020: 854-874).

ḳarın+daş > ḳardaşı	50a/13
yoldaş	28b/17

+ln/+Un: Zarf anlamı katan bir ek. Metinde bir örneğine rastlanmıştır.

birbirine yaḳın gelür	40b/2

+(I)ncı/+(Uncu): Asıl sayılara gelerek sıra sayılar oluşturmuştur. Eski Türkçede +(x)nç sıra sayı ekinin önündeki yardımcı ünlü, dudak uyumuna bağlıdır (Gabain, 2003: 75). Eski Anadolu Türkçesinde Şahin'e göre devamlı düz ünlülü ekler arasında bulunduğu belirtilirken (Şahin, 2003: 40), Gülsevin yardımcı ünlüsünün dudak uyumuna bağlı olduğunu ifade eder (Gülsevin, 2020: 128). Osmanlı Türkçesinde XVIII. yüzyılda uyuma girmeye başlamıştır (Kartallıoğlu, 2011: 210). *Vesīle-nâme*'de yuvarlak şekli bulunmamaktadır.

ikinci	5a/12	yedinci	12a/15
üçünci	5a/13	doḳuzuncı	10a/13
dördünci	5a/14		

+KI: Aitlik anlamı katmıştır. Ötümlü hali de tespit edilmiştir.

sāġındaki ervāḥdur	33a/15-16
maġribdaġı ʿAlīdür	22b/7
maşrıḳdaġı ben idüm	22b/7
sāġındaġı şola geçer	33b/2

+lAyIn: Bu ek "gibi" edatının yerine kullanılmıştır. Zarf ve sıfat yapar.

Ergin, bu ek için, isimden fiil yapma eki olan -lA- ile -I ulaç ekinin birleşmesi ve daha sonra -n vasıta ekinin işlevini kaybedip bu birliğe katılmasıyla oluştuğunu -y-'nin de yardımcı ses olduğunu belirtmiştir (Ergin, 2002: 173). Bu yapının eklerinden diğeri de /+lAyI/ (< +la +y +ı), /+lAyU/ (< +la +y+u) ya da n'li bir zarf-fiil şeklinde kaynaşmış olan /+lAyIn/ (< * +la+y+ı+n) ekidir (Argunşah, Sağol, 2012: 334; Korkmaz, 2011: 70, 71).

sizcileyin adem oġlānıyım dirdi	42b/2

+lU/+lI: Esas fonksiyonu aslında sıfat olarak kullanılan vasıf isimleridir.

"Genellikle olan, bulunan anlamını karşılayan bu ek, sadece olumluluk eki olarak değerlendirilmemelidir" (Üstünova, 2002: 124). Genellikle adlardan sıfat ve zarf yapan, işlek vasıf isimleridir. *Vesīle-nâme*'de bulunan örneklerin hepsinde ek, yuvarlak ünlülü biçimde görülmektedir.

miḳdārlu miḳdārınca ışmarlanmışdur	39b/13
bir arslān sūretlü oġlān heybetlü baña bir sile vurdı	17a/13
Resūlüñ ulu sevgülü yārenleridür	21a/1
ʿaẕīm nūrlu yetmiş biñ yıl ṭoġar	22b/2
ḳānlu ḫançer elinde dilediler	24a/5
yüzi niḳāblu hicinle ve	24a/9
namāẕı vaḳitlü vaḳtinde geçürmeye	47b/8
şübhelü nesne yisem	9b/2

ṣoḥbeti üç dürlü olup	19a/1
eli ardına bağlu	17a/8
her ḥālde gizlü ve āşikāre ḥikāyet	29a/9
kuvvetlü ḳuvveti bittikçe	29b/10
mertebelü mertebesince āḫız iderlerdi	29b/11

+lIK / +lUK: Bu ekin başlıca işlevi isimlerden yer, âlet, topluluk isimleri, mücerret isimler ve sıfat yapmaktır (Ergin, 2002: 155). Türkçenin başlangıcından beri yaygın kullanılan yapım eklerindendir. İsim ve sıfatlara eklenerek soyut isim yapan bu ek, bazen zaman ve âlet isimleri de yapar (Şahin, 2003: 51).

mürīdlikleri	2b/1	şaḫlıḳ	16a/2
görmeklik	14a/17	inanmaḳlıḳ	14a/17
aralıḳdaġı	16a/14	seyyidlik	28a/3
ḥıyānatlıḳ	19b/2	cennetlik	29a/1
cehennemlikdür	29a/1	helāklik	33a/10
velīlikden	36a/17	ḥışımlıḳ	21b/16
mürşidlik	44a/11	birlik	50a/15
cebellik	52a/6	dünyālıḳ	23b/10
begligüñ	14a/6	ḳarañulıḳdur	31a/9-10
uyanıḳlıḳ	35a/11	imāmlıḳ	54a/12
ʿirfānlıḳ	49a/17	ḳardāşlıḳ	51b/4
açlıġa	35a/10	sulṭānlıġıñ	14a/7
fıḳıhlıḳdur	54b/5	yaḳınlıġıla	14b/8

Alıntı kelimelerde damak uyumuna aykırı örnekler de bulunmaktadır.

aḳcelıḳ	52a/13	selāmetlıġıla	16b/17

ṣāliḥlıḳdandur	53a/1	keşfilığı	35b/4

+mIş: On anlamına gelen bir ektir (Clauson, 2007: 191).

yetmiş yıl	8b/3

+rA: Zarf yapan ektir. Türkçenin ilk zamanlarından beri kullanılan eklerden biri olan {+rA} eki (Alyılmaz, 1994: 62; Tekin, 2003: 115; Eraslan, 2012: 157, 158), kelimede kalıplaşmaya meyilli bir ek olduğu söylenebilir; çünkü iyelik ve durum ekli yapıların kalıplaşmasıyla oluşmuş olabileceği düşünülmüştür (Salan, 2017: 129-140).

Resūlden soñra mü'minler aṣḥāb-ı erbaʿaya daḫı ayıtdılar	43a/15
ḥaḳ üzere emri idiciye	13b/12

+rAK: Eski ve Orta Türk lehçelerinde kullanılmayan ek, Eski Anadolu Türkçesi ve bugünkü Türk lehçelerinin bazılarında karşımıza çıkar (Eckmann, 1953: 49). Çokluk, fazlalık anlamı katan karşılaştırma ekidir. *Vesīle-nâme*'de bu eki alan sadece bir örnek bulunmaktadır.

kiçrek	18a/17

+sIz/+sUz: Bu ek bir şeyin bulunmadığını ifade eder. Bu ekle isimlerden hem sıfat hem isim olarak kullanılan vasıf isimleri yapar. Yokluk bildiren sıfatlar yapmaya yarayan işlek olan bu ek (Şahin, 2003: 51), metinde 11 tane düz şeklinin yanında az da olsa yuvarlak ünlülü şekilleri de bulunmaktadır.

delīlsiz söz	2b/11	ʿilimsiz ʿamelüñ	54b/7
sebebsiz nesne	45b/16	mürşidsiz kişide	14b/8
büdelā meşrebsizdirler	36a/11	licāmsız başda	46b/7
namāzsız ve taḳvāsız perhīz	36b/4	şübhesiz loḳma	48a/4

baña bensüz olmak yegdür	9b/7	sensüz Ḥaḳ Teʿālā	9b/7

şeyḫsüz ḫalvet itmiş	37b/16	dilsüz şeyṭān	38b/13

+An: Eski Türkçede bağlılık, güçlendirme ve çokluk bildiren ek daha sonra bu özelliklerini yitirip kalıplaşmıştır (Korkmaz, 2017: 120, 121). Kategori eki olarak çokluk yapar. Kalıplaşmış iki örnekte görülür.

eren	2a/8
oğlan	17b/1

+cAk: İşlekliği gittikçe azalan bu ek, sıfat ve zarf fonksiyonunda kelimeler üretir (Şahin, 2003: 50).

emcek emer ḳaçar	19a/11

+te: "ir" kelimesinin üzerine gelerek yeni bir zaman ismi türetmiştir.

irte	23b/15

+cIlAyIn: Zamirlerde kullanılır. "gibi" anlamı verir, onların benzetme şekillerini yapar (Karaağaç, 2019: 276).

sizcileyin	42b/2

+l: İşlek olmayan eklerdendir. Benzerlik ifade eder. Eski Türkçedeki -sıl ekinden çıkmıştır (2019: 277).

yaş+(ı)l>yaş(ı)l > yeşil (Gülensoy, 2018: 890, 891)	23a/6

3.1.2. İsimden Fiil Yapan Ekler

+A-: İşlek olmayan bu ek, isimlerden olma veya yapma ifade eden fiiller yapar (Ergin, 2002: 181). Geçişli ve geçişsiz fiiller yapabilen bir ektir.

beñze-	4b/16	uġra-	32a/4

dile-	9b/13	ḳapa-	8a/7
döşe-	13a/15	oyna-	29a/14

+DA-: Bazı tek heceli isim dışında ses yansımalı türeten bu ek, geçişli ve geçişsiz fiiller oluşturur (Korkmaz, 2017a: 175).

iste- (iz+de-)	35a/11
alda- (al+da-)	15a/16

+l: Bazı sıfatlardan olma ifade eden fiiller yapar. Geçişsiz fiiller yapar (Gülsevin, 2020: 130).

biri eksil-	38b/15
şerīʿat ile diril-	46b/13

+lA-: Geçişli ve geçişsiz fiiller türeten işlek bir ektir. Hemen hemen bütün adların sonuna gelerek yapma ve olma bildirir (Karaağaç, 2019: 307).

bes(i)le-	23b/8	ḳapla-	1b/3
söyle-	45a/4	ayırtla-	13a/13
işle-	14b/5	kefinle-	24b/10
gizle-	24a/2	añla-	26a/8
başla-	7b/12	yegle-	5a/16
bağla-	29b/14	yükle-	31a/2
bağışla-	35a/16	öñle-	18a/6

+ḳ- / +k-: Sıfata gelerek geçişsiz fiil yapar (Şahin, 1993: 168).

ac+(ı)ḳ- (< aç+(ı)ḳ-)	35a/15
gözük- (< göz+(ü)k-)	15b/11

3.1.3. Fiilden İsim Yapan Ekler

Fiilden isim yapma ekleri fiil kök ve gövdelerinden isim yapmak için kullanılan eklerdir.

3.1.3.1. Fiilimsiler

"Fiilimsiler, fiil kök ve gövdelerinden belirli ekler türetilen; ancak, şahıs ekleri alarak çekime girmediği için yargı bildirmeyen bitmemiş fiil" (Korkmaz, 2017a: 104, 105) olarak tanımlanabilir. Dile anlatım gücü zenginliği ve kıvraklık sağlayan fiilimsiler, anlatılmak isteneni kısa yoldan anlatma olanağı sağlayan, yan cümleler kurabilen, bağlaçların yerine geçebilen dilbilgisel unsurlardır (Bayraktar, 2000: 3). Ad-fiil (mastar), sıfat-fiil (partisip) ve zarf-fiil (gerindium)den oluşmaktadır. Osmanlı Türkçesiyle yazılmış eserlerde önemli bir yere sahip olan fiilimsilerin *Vesīle-nâme*'de de sıkça örneklerine rastlanmaktadır.

3.1.3.1.1. Ad-Fiil (Mastar) Ekleri

-mA: Fiillere getirilen bu ek, cümle içerisinde isim olarak kullanılır. Bu ekin fonksiyonu iş isimleri yapmaktır. Ayrıca kalıcı isimler de yapar. Cümle ve söz içinde ad görevi yapan bu ek, bazen zarf ve sıfat olarak kullanılabilir (Karaağaç, 2019: 455).

bu ismi dört olmasınuñ sırrı	54b/13-14
nās yazduġı maḫlūḳ yazmasıyla	30a/16
iṯbātını Muḥammede ve ʿAlīye yetişdürmeye taḳlīd ile geymiş	4a/4
añlamaduġı yeri inkār eylemeye rivāyet olunur	11a/9
gökden inmesiyle kelām-ı ḳadīmlıġıla ġayr-ı maḫlūḳdur	30a/8-9

-Iş / -Uş:

a. Fazla işlek olmayan mastar ekidir. Fiilden hareket ve iş isimleri yapan bu ek, kalıplaşma yolu ile söz konusu özelliğini kaybedip, daha çok soyut kavram ifade eden bir takım nesne isimleri meydana getirir (Korkmaz, 2011: 55, 56). *Vesīle-nâme*'de bu mastar eki kullanımıyla bulunmamaktadır.

b. *Vesīle-nâme*'de kalıcı isim olarak kullanılan tek bir örnekte görülmektedir.

ḳarış < ḳar-ış (Atalay, 2013: 265)

deve üzerinde yük bir ḳarış yuḳarı	9a/16

-mAk:

a. Bütün fiil kök ve gövdelerine getirilen bu ek Eski Türkçeden bu yana fiilden isim yapma eklerinin başında gelir. Fiil kök ve gövdeleri hareketleri karşılayan; şahıs, zaman, şekil gibi bağlanmak için kullanılır. Genellikle çoğul eki alamazlar; isim takımlarının belirtileni olamazlar; isimlik görevleri az, fiillik görevleri çok olan kelimelerdir (Ediskun, 2017: 248).

tebdīl olup ʿurūc itmekdür	3b/9
baña bensüz olmak yegdür	9b/7
şeḫ elin tutmakdur	5a/4
postuñ bünyādı Ḥaḳḳı bilmekdür	5a/15
almaḳ ve iḫtiyārına oturmaḳ ve mürīd itmek cāīz degildür	5a/10-11
peyġamber añılsa ayıtmak gerekdür	27a/11
fuḳarā boynuna almaḳ gerekdür	6a/14
erenler meydanına boyun virmekdür	6b/7
ḫaḳīḳat dersin oḳumaḳ gerek	7b/2-3
ẕikrullāha başlamaḳ gerek	7b/12
ḫaḳḳı bilmek nişānı ḫalḳdan ḳaçmaḳdur	8a/17
bu dilege irişmek muḫāldür	9b/14
muḥabbetu'llāha göñül bağlamaḳdur	10a/12
düşünmek revā degildür	21b/1
ṣalavāt getürüp durmaḳ gerek	27a/13
baḫiş çekişmek taḳlīdinde ḳalmışlardur	30a/4
günāhı meniʿ olunmışdur işlemekdür	34a/17

yitdügi yirden dem urmaḳ gerekdür	44b/9
şeyiḫ ḥużūruna iricek gey saḳınmaḳ gerekdür	44b/10
evvel saġ ayaġun admaḳ gerekdür	44b/14
ḥālüñ mertebesine irmeyince ol ḥāllenmaḳ revā degildür	49a/10
ḥavfa'llāhdur işi müntehiyyānda yıḳanmaḳdur	49b/17
ṣıfat ile ṣıfatlanmaḳ gerekdür	51b/9-10
Ādeme secde eylemek yoḳdur	37b/10-11
dīn-i islāmdan yüz çevirse depelemek gerek	42b/12
dervīş olan ṭarīḳ gözlemek gerek	46b/2
ḥaṭānuñ başı dünyā[y]ı sevmekdür	47a/4

b. Ekin oluşturduğu kalıcı isimler şu şekildedir:

ayaġına başmaḳ geymedi	8b/14
sögüt keseler anuñ aġırı günde yimek yiyeler	35b/13-14
yimegün ḳoḥusından alur	36a/3

-mAKlIK: -mAk ile aynı görevde işlek olmayan bir ektir.

işidüp bilmekligile inanmaḳlık	14a/16
taḥḳī[k]i görmeklik	14a/17

3.1.3.1.2. Sıfat-fiil (Ortaç) Ekleri

-(y)An+: Geniş zaman anlamı veren işlek bir ektir (Şahin, 1993: 76).

ve ol ḫalvetiler düḳḳanında olan cihāz-ı meşāyiḫ	1b/14
meydana gelen ṭāliblere beẕli idelüm	2a/16
bu kitāb-ı müsteṭābī yazan ḥaḳīr ve faḳīri	3a/16-17
ḳaçan bir şübhelü nesne	9b/1-2

ġayibden vücūda getüren ḫālikuñ ʿaşḳına	10a/16
ayne'l-yaḳınlıġıla bulunan dīn īmān	14b/8
gözüken ʿālem	15b/11
ṣoḥbet viren hākallısı ṣıfatlarıydı	17a/6
ṣāḫib-i ḳudret olmaḳ dileyen kişi	37a/2
ol yolda geçen dervīşlerle	44a/4
şol yabanda aḳan ṣular	48a/5
bunda işiden gören Allāh olur	50b/1

-mAz+: Olumsuzluk ifade eden bu ekin -ma-/-me- fiil yapma eki ile -z ekinden yapılmış bir partisip ekidir.

eger yaramaz yoldaş ise	28b/14
ki görüñmez ʿālimdür	33a/16

-dUk+ : Göktürk ve Uygur Türkçesi döneminde -dUk+ eki sıfat, isim ve az da olsa yüklem ismi görevi meydana getirmiş (Alyılmaz, 1994: 86-89; Gabain, 2003: 82; Eraslan, 2012: 361) ve genellikle iyelik eki almadan kullanılmıştır (Eraslan, 1980: 68). Karahanlı Türkçesi döneminde işlek olmayan bu ek, sıfat-fiil eki olarak kullanılmış ve sadece Divân u Lügati't-Türk'te fiil çekim eki olarak da kullanılmıştır; ayrıca Göktürk, Uygur ve Karahanlı Türkçesi dönemlerinde yuvarlak ünlülüdür (Salan, 2012: 2699). Görülen geçmiş zaman partisibidir (Koç, 1997: 395). Kendisinden sonra bir iyelik eki alarak kullanılan oldukça işlek bir ektir.

insān-ı kāmīl didükleri ʿālemde	33a/2
temām baḳup incitmedüklerinden sır budur	39a/15
şeyḫüñ naẓarına maẓhar düşdügi fuḳarā beyninde	6a/12
daʿvet itdügi yola girüñ	13b/11
her kişi ḳatına geldügi vaḳit	15b/9

Muḥammed resūlu'llah didügi vāḳit	16a/9
ādem oġlānlarına ʿ āḳılları irdügi yire dek	19a/8
bir sāʿatde ol didügi kişi geldi	24b/11
irādet getürdügi göñül	42a/1
kişi mertebesi yitdügi yirden dem urmaḳ	44b/8-9
añlamaduġı yeri inkār eylemeye	11a/9
Allāhu Teʿālā seni yaratduġı vaḳit ne gördüñ	22b/1
miʿrāca çıḳduġı vaḳit girü geldimi	25b/8
ey ilāhüm ṭabduġum Allāh raḥmet Muḥammed üzerine	27a/9-10
Allāh ḥarām ḳılduġı nesnelerdür	34b/1
ḫalḳ ḫaşır olduġı vaḳit daḫı	36a/9-10
ḫalḳdan ḳazanduġı yaramaz fiʿiller	52b/14

-mIş+ : Öğrenilen geçmiş zaman ortaç ekidir. Bu ekin eskiden yalnızca düz şekilleri varken son zamanlarda yuvarlak şekilleri de görülmesine rağmen (Ergin, 2002: 335) metinde sadece dar-düz şekilleri bulunmaktadır.

şeyḫine mutabaʿat itmemiş kişiler	34b/6-7
ʿulemā-i ẓāhirīn geçmiş eimmiyesinden añılsa	31b/8
şeyḫe beyʿat itmiş kişi	42b/14
eger geçmiş meşāyiḫüñ cānı	44a/14

Öğrenilen Geçmiş Zaman ortaç eki, ol- yardımcı fiili ile metinde kullanılmıştır

Muḥammed ve ʿAliye yetişdürmiş ola	4a/9-10
bu sırra muḥarrem olmış ola	7a/1
kendü irātetini fenā bulmış ola	11a/5
emānete ḥıyānatlıḳ itmiş olurlar	19b/2

Allāh bilmiş ola	19b/14
beni bulmış ola	34b/17-35a/1
nefsi bilmiş ola	54b/16

-AcAk+ : Gelecek zaman ortaç eki olan -AcAk+ eki, özellikle mahsusluk anlatımında, -AcAk ortaçlarının etkin tabanlardan yapılmış olanlarını da çoğu zaman edilen anlamda, başka bir deyimle edilen ortaç yerinde kullanılır (Banguoğlu, 2015: 426). Aslında Türk dilinde işlek bir ektir; ancak sadece *Vesīle-nâme*'de iki örnekte görülmektedir.

yaʿni incinecek nesneler	19b/6
ḳabirde çürüyecek tenlerüñ	26a/11-12

3.1.3.1.3. Zarf-Fiil (Ulaç) Ekleri

Cümlede yüklemin anlamını çeşitli yönlerden etkileyen ve fiilden belirli bazı eklerle yapılan, kişi ve zaman belirtmeden soyut bir hareket kavramı anlatan, bir esas fiilden sonra gelerek yardımcı fiillerle birleşik fiiller kuran ve zarf olarak fiilin anlamını, zaman ve yer bakımından tamamlayan kelime (Korkmaz, 2017b: 258) olarak tanımlanan gerundiumlar (belirteçler), Türkologlarca 'kişiye bağlıdır' ya da 'kişiye bağlı değildir' şeklinde gerundiumların kişi eki alıp almadığıyla ilgili iki farklı görüş sunmuşlardır. Zarf fiilin kişiye bağlı olduğunu yani kişi eki aldığını savunan T. Nejat Gencan, Tahsin Banguoğlu ve Hatice Şahin gibi Türkologların yanı sıra gerundiumların kişi eki almadıklarını savunan Muharrem Ergin ve F. Kadri Timurtaş gibi Türkologlar da vardır.

Bize göre ise zarf fiiller, esas fiili niteleyen zarflaşmış fiil olması nedeniyle 'kişi eki alarak kişiye bağlı olduğunu göstermektedir. Hatice Şahin hocanın da belirttiği gibi, eğer kişi ekli fiil türemesi esas fiilin zarfı olacak özellikleri taşıyorsa gerundium gereklerini taşıyor demektir (Şahin, 1993: 174).

Zarf fiiller şu başlıklarda örneklendirildi:

I. Hal Ulaçları

1. Müstakil Eklerle Yapılanlar

A. Asıl ulaç eki olanlar

II. Bağlama Ulaçları

III. Zaman Ulaçları

1. Müstakil Eklerle Yapılanlar

A. Asıl ulaç eki alanlar

B. Kalıplaşma Yoluyla Oluşan Ulaç Ekleri

2. Cümlenin içindeki diğer unsurlarla birlikte fiillerin zarflaştığı kullanışlar

Hal Ulaçları

I. Müstakil Eklerle Yapılanlar

A. Asıl Ulaç Ekleri

-ken : Bazen kalınlık-incelik uyumuna aykırı olan bu ek, i- cevher fiilinin kullanıldığı veya açıkça yazılmadığı örnekleri de vardır. Eski Türkçede "erken", muhtemelen "er-mez+ken"e benzeterek olumlu bir *er-ür+ken'den kısalmıştır (Tiken, 2004: 146).

Bāyezīd rahmetu'llāhi ʿaleyhi gideriken bir dervīşe buluşdı	34b/8-9
kim velīyiken ne kendü bile	39a/17

-(y)A: Durum anlamı katan zarf-fiil ekidir. *Vesīle-nâme*'de tasviri fiillerde karşılaşılmıştır.

aydabilürler	33b/7
gidürebildi	18a/7
setir oladur	23b/4
şeyḫinüñ ḳatında ura durursañ	44b/16

-(y)I : Türkçede eskiden beri kullanılan bu ek, zamanla kullanım alanını daraltmış ve birleşik eylemlerde kullanılmaktadır (Karaağaç, 2019: 381).

ʿAlīyi öldürivir diyü	23b/10

B. Kalıplaşma Yoluyla Oluşan Ulaç Ekleri

-dUkçA: Eski Türkçede bulunmayan ek, Eski Anadolu Türkçesinde {-DUK} sıfat-fiil eki üzerine eşitlik eki {+CA} getirilmesiyle oluşmuştur (Timurtaş, 2019: 139; Gülsevin, 2020: 142). -dUk+ sıfat-fiil eki ile +cA eşitlik (equative) ekinin birleşmesinden meydana gelen -dUkçA zarf-fiil ekinin metinde sadece bir örneği bulunmaktadır.

ṭālibüñ mertebesi artdukça şeyḫüñ daḫı artar	45a/9-10

Bağlama Ulaçları

-(y)Up: Bir zarf-fiilin bulunduğu zarf-fiilli parça (ZP) ile bağlı olduğu temel parça (TP) incelendiğinde, "-ArAk ve -p zarf-fiil ekleri kendi başlarına bir zaman ifade etmezler ve Johanson'un düşündüğü gibi görünüş yönünden (aspektüel) bir görev üstlenirler ancak zarf-fiillerle kurulan ZP ve TP arasında zaman yönünden olan ilişki yorumlanabilir" (Uğurlu, 1999: 1184). Bu alıntıdan hareketle, zarf-fiil ekli fiille aynı zamanda mı yoksa az sonra mı olduğunu anlamak için ulaç ekinin getirildiği fiilin sınır vurgulayan ve sınır vurgulamayan fiiller olduğu görüşü ileri sürülmüştür. Ayrıca ulama ulaçları (gerondif de liaison) yüklemi oldukları iç cümleyi basitçe baş cümlenin yüklemine bağlı kılarlar. Meselâ, bağlayıp bırak-, gönderip yaptır- gibi örneklerde olduğu gibi başlı başına bu işleyişte canlı -Ip zarf-fiiller vardır. Bunlar iki kılışın birbiri ardınca veya aynı zamanda gerçekleştiğini gösterirler (Banguoğlu, 2015: 428, 429). Şahin'e göre ise, "-Ip ulacı tek başına bir zaman kavramı taşımamakla birlikte eklendiği fiil ve ardına aldığı fiillerle birlikte bir zaman sınırını vurgulamaktadır. Ayrıca, -Ip ulaç eki tasvir fiilleriyle kurulan birleşik yapılarda bağlayıcı ulaç eki görevini de üstlenmektedir. Bu yapılar ünlü ulaçlı tasviri fiil yapılarındaki kadar çeşitli tasvir anlamları taşımazlar. Çoğunlukla süreklilik zaman da umursamazlık, önemsemezlik fonksiyonuyla tezlik aktarırlar. Bunun yanında aynı fiillerle kurulan ünlü ulaçlı ve -Ip ulaçlı tasviri fiil yapıları her zaman birbirlerinin yerine kullanılamazlar. Bu durum dilimizdeki anlatım zenginliğine güzel bir örnektir ve

tasviri fiil yapılarında ikinci fiil gerçek anlamının dışında tasvir anlamının dışında tasvir anlamı yüklenirken bazı örneklerde ikinci fiil gerçek anlamını yapıya aktarır ve birinci fiil ikinci fiili anlam açısından çeşitlendirir. Bunun yanında süreklilik ve tezlik bildiren fiiller gerçek anlamlarından çok fazla uzaklaşmazlar. -Ip ulaçlı ve ünlü ulaçlı yapılarda birden fazla olan süreklilik fiilleri birbirlerinin yerine kullanılamazlar. Son olarak da, -Ip ulaçlı yapılar ortaya koyduğu bu durumlar nedeniyle karmaşık bir yapı sergilemektedir (Şahin, 2021: 141, 142).” Ip- ulacı iki fiili birbirine bağlar. İlk fiilin yapılmasından hemen sonra ikinci fiilin yapıldığını veya yapılacağını anlatır. *Vesīle-nâme*’de bu ekin ünlüsü daima yuvarlaktır.

nefislerin yegleyüp otur	5a/16
boynuna bıraġup geydürmek	6a/4
ciḥāẕuñ olmasından ṣorup ögrene	6a/7
ṣoḥbet-i ilāhī eyleyüp ṭururdı	8b/7
bir nesne ṣoḳup göster	13a/10
poġazın ayırtlayup tükürmeye	13a/13
infisād işidüp bilmekligile	14a/16
ṭā’ifeye temām baḳup incitmedüklerinden	39a/15
el bağlayup ḳarşu durmaḳ	44b/16
ṣıfatile ṣıfatlanup söyleye	45a/4

Görevi “ve” bağlacına en yakın olan zarf-fiil eki olan -Up’un metindeki örnekleri:

rūḥ-ı pāklarına yalvarup istimdād ṭaleb idelüm	2a/9
espāb-ı evliyādan alup ol meydana gelen ṭāliblere beẕl idelüm	2a/15
fuḳarā baġcelerine girüp ḥaḳiḳat meyvelerinden yiyüp ve maʿrifet gülleriñ derüp ḫalḳ-ı ʿāleme niṯār idelüm	1b/13
cennetde bulunup müşāhedu’llah olan	36a/10

ʿuzlet idüp evde ḳapanup ḫalḳa ḳarışmayup epsem oturmaḳ	8a/7
ayaḳ üzre ṭurup istiḳbāl idüp elin öpeler	13b/2-3

III. Zaman Ulaçları

A. Esasda Zarf-fiil Eki Olanlar

a. -(y)IcAk: Zaman anlamı katan işlek bir ulaç ekidir.

Bir fiilin yapılmasının zarf-fiil eki almış fiilin bitiminden sonra olacağını ifade eder. Yani ikinci fiili şarta bağlar. Bugün -DUktAn sonra ile çevrilebilecekler (Şahin, 1993: 179). *Vesīle-nâme*'de ekin sadece ince ve kalın ünlülü örnekleri vardır.

Muʿāviye ana varıcak çoḳ dünyālıḳ virdi	23b/9-10
ḫalfe olıcak anlarunla çekişmedi	23b/1-2
anı işidicek aña ḫayır duʿā eyledi	11a/14
şeyiḫ ḥużūruna iricek gey saḳınmaḳ gerekdür	44b/10-11

b. -(y)IncA: Eski Türkçe *-GIn+çA > IncA* yapısından gelen ek (Gabain, 2003: 87), hem zarf-fiil eki olarak bugün zaman bildirmede kullanılır hem de *-ıncaya kadar* yapısıyla, sınırlı zaman bildirici olarak da kullanılır (Karaağaç, 2019: 383, 384). Bu zarf-fiil ekinde bir hareket durumu ifadesinden başka o hareket durumunin ortaya çıktığı ânı göstermek gibi bir zaman ifadesi de vardır.

her şaḫış söylemeyince bilmez	28b/8
nükabāya varınca tertibince degişeler	33b/3
veliyyete irmeyince kişi velī olmaz	39b/15
fā'idesi degmeyince aḫiretde daḫı hīç degmez	51a/13-14

3.1.3.2. Fiilden İsim Yapan Diğer Ekler

-(A)K: Eski Türkçedeki -GAK ekinden gelen (Gabain, 2003: 52), fiilleri geçişsiz yapan bir ektir. Fiil kök ve gövdelerinden isim ya da sıfat türetir (Deny, 2012: 493, 494).

gerek	53a/12

-I / -U: "Daha çok tek heceli geçişli ve geçişsiz fiillere gelen -I/-U eki çok işlek ve verimli bir ektir. Şekil yapısı bakımından aslında bir bağlantı ünlüsüdür. Eski Türkçede fiilden isim türeten -(I)g/-(U)g eki Güney-Batı Türk lehçelerine uzanan gelişme sürecinde eriyip kaybolunca fiilin son ses ünsüzü ile eki kaynaştıran -(I)/-(U) bağlantı ünlüleri -g ekinin yerini almış, böylece fiilden ad türeten bir ek niteliği kazanmıştır" (Korkmaz, 2017a: 153).

ḳorḳusından	29a/5	ḳuruya	35b/15
ḳoḳusı	55a/8	ḳapu	29a/15

-T+: Geçişli fiillere gelip isim yapar.

ögüt < ög+ü-t	9a/3
ayırt < adır-t	13a/13

-(I)k / -(U)k: Hem isim hem de sıfat yapan bu ekin genellikle ünlüsü yazılmaz. Hem geçişli hem geçişsiz fiillere gelen ekin (Şahin, 1993: 185) ünlüsü yazıldığında hem yuvarlak hem düz şekillidir.

artuḳ	29b/7	büyügi	1b/8
eksük	39a/7		

uyanıḳlıḳ	35a/11	eksik	29b/7

<u>İkili Kullanım</u>

eksük	39a/7	eksik	29b/7

-(I)m/-(U)m: Genellikle bir defada veya bir hamlede yapılan işleri gösterir (Şahin, 1993: 185).

durumını	33b/10

-(y)IcI: Ünlüleri düzdür. Bir eylemi sürekli yapan kişi ve nesneleri bildiren isim ve sıfatlar yapar. Bunun da fonksiyonunda çokluk, aşırılık, devamlılık vardır (Ergin, 2002: 191).

añlayıcıya	36b/10	idici	16a/5
alıcıdur	49a/9		

-t: Yer adı yapmıştır.

ardından < ar-t	24a/16

3.1.4. Fiilden Fiil Yapan Ekler

Fiilden fiil yapan ekler, fiil kök ve gövdelerinden fiil türetmek için kullanılan eklerdir. Fiil gövdeleri ya isimden fiil ya da fiilden fiil türetme ekleriyle oluşturulmuş gövdelerdir.

3.1.4.1. Çatı Ekleri

"Yüklem, özne ve nesnenin anlam ilişkisi, çatı olarak bilinir. Türkçede, eylem kök veya gövdesinin, sözlük anlamında herhangi bir değişikliğe uğramadan fiilden fiil yapan belirli bazı eklerle genişleterek cümledeki özne ve varlık ile olan bağlantısında uğradığı durum değişikliği; eylemin anlam değişikliği göstermeyen, ancak özne ve nesneye hükmeden biçim değişikliğine çatı değişikliği denir" (Karaağaç, 2013: 241). Cümlede kişi ve öznede değişiklik meydana getiren bu ekler, fiilin anlamına etki etmez.

"{-t}, {-DIr}, {-r}, {-Ir}, {-Ar}, {-n}, {-l}, {-ş} eylem kök ve gövdesine getirilen ve çatı değişimini sağlayan bu ekler, özne-yüklem arasındaki ilişkileri düzenlerler. Genel olarak çatı ekleri olarak tanımlansalar da işlevlerine göre adlandırılırlar" (Üstünova, 2016: 26). Bu ekler, fiilin çatısının özneyi etkilemesi bakımından etken, edilgen, dönüşlü ve işteş; nesneyi etkilemesi bakımından ise geçişli, geçişsiz, ettirgen, oldurgan bakımından değiştirirler. Bu ekler, fiilin çatısının özneyi etkilemesi bakımından etken, edilgen, dönüşlü ve işteş; nesneyi etkilemesi bakımından ise geçişli, geçişsiz, ettirgen, oldurgan bakımından değiştirirler.

3.1.4.1.1. Geçişli/Geçişsiz-Ettirgenlik Ekleri

Gösterdiği oluş ve kılış yapana yönelen yani özneyi etkileyen ve nesne istemeyen fiiller geçişsizdir; ayrıca hareketin her zaman özne dışında bir varlığa yöneldiği, geçişli veya geçişsiz fiil kök ve gövdelerine belirli birtakım eklerden birinin ya da ikisinin üstüste getirilerek kurulan eylem de ettirgenliği belirtir. Fiilin ettirgen olabilmesi için, eklendikleri kök veya gövdenin geçişli olması gerekmektedir.

Geleneksel dil bilgisi tanımlarının yanında "eylemlerin geçişlilik-geçişsizlik özelliği, anlamsal açıdan bünyesinde etkileyici gücün olup olmamasına, bu gücü bir ögeye yükleyip yüklememesine bağlıdır. Biçimsel olarak yaklaşıldığında birincil nesne yani {-l}, {-Ø} ekleriyle ad işletimine giren bir ad / zamirin cümleye girip girmemesine göre adlandırılabilir." (Üstünova, 2016: 14-15).

2. -dUr-: Geçişli ve geçişsiz fiillere gelen ettirgenlik eki, eskiden beri kullanılan ve çok işlek olan bir ektir (Karaağaç, 2013: 321). -dUr- eki Eski Türkçede (Gabain, 2003: 60) ve Eski Anadolu Türkçesinde yuvarlak ünlülüdür (Gülsevin, 2003: 72). Osmanlı Türkçesinde XVIII. yüzyılda dudak uyumu olan metinler görülmesine rağmen genelde yuvarlak ünlülüdür, XIX. yüzyılda dudak uyumu daha fazla görülmüştür (Kartallıoğlu, 2011: 277). *Vesīle-nâme*'de bu ekin yuvarlak ünlülü örnekleri görülmektedir.

ʿAlīye yetişdürmekdür	2b/10
Ḥaḳḳa ulaşdura ol ʿazīzler	14a/6
Cüneyd ḥażretleri aydur	9a/10
anuñ cānına terbiyyet ḳıla maḳṣūda irişdürür	16b/5
anı mürīd[-i] ḥaḳīḳiyye geydürür	5b/2
melekesi içinden ḥareket ḳıldurur	28b/6
ʿAbdurraḥmān İbn-i Ebū Bekir öldürdi	21a/15
Allāh muḥabbetile ṭoldura	53b/5
ḫalḳı azdururlar	39a/3

-(A)r-/-(U)r-: Eski Türkçede ek; genellikle /u/, nadiren /a/, çok az da /ı/ ünlüsünü alır (Gabain, 2003: 60). Eski Anadolu Türkçesinde daima yuvarlak ünlülüdür (Timurtaş, 2019: 117). Osmanlı Türkçesinde ekin yardımcı sesi 18. yüzyılda dudak uyumuna geçiş söz konusudur (Kartallıoğlu, 2011: 318). Geçişli tabanlara geldiğinde ettirgen, geçişsiz tabanlara geldiğinde geçişli yapar. Diğer geçişli ve ettirgen ekleri olan –(A)r- / -(U)r- eklerine *Vesīle-nâme*'de genellikle yuvarlak ünlülü olmak üzere düz-geniş ünlülü örnekleri vardır.

anuñ ṭoġurduġun gördüm	22b/3
anı cahiliyyetden ḳarañuluḳdan çıḳarur	30b/4
yenine elin geçüre	6a/2
Allāh içün bitüre ve	53a/9
yitürdügin Allāh içün	53a/9

3.1.4.1.2. İşteşlik Ekleri

Bir işin birden fazla kişi ile birlikte ya da karşılıklı yapıldığını bildiren fiiller yapan eklerdir.

-(I)ş-/-(U)ş-: a. Bazı durumlarda bir işin failin kendi kendisine yapıldığını gösterir.

kişi şuna yitişür ki	48a/17
ḫalḳa karışmayup epsem otur	8a/7
ilişdüm kūh-ı ḳāf ardından	17a/12

b. Fiilin karşılıklı olma durumuna örnekler:

bir dervīşe buluşdı selām virdi	34b/9
bunlaruñla karşılaşmadı	23a/17
anlarunla çekişmedi	23b/2
söyleşmek ḥācet degildür	32a/10

c. Birlikte olma durumuna örnekler:

bu dilege irişmek muḥāldür	9b/14

3.1.4.1.3. Edilgenlik Ekleri

Edilgen çatı, ‘yapan özne’nin ‘kestirelemeyen özne’ konumuna geçişidir ve eyleme getirilen edilgenlik eki aracılığıyla yüklem-özne ilişkilerinde değişiklik gerçekleştirilir” (Üstünova, 2016: 34). Edilgen çatıdaki fiiller işi yapan değil de işten etkilenen konumunda bir varlık taşıyan *pasif fiiller* ve işi yapan varlığın kim olduğunu bildirmeyen *meçhul fiiller* olmak üzere ifade gücü bakımından ikiye ayrılmıştır (Güneş, 1999: 181). Sadece özneye yönelen, yalnızca özneyi etkileyen eylemlerdir. Olma ve yapılma bildiren bütün eylemler, edilgen öznenin eylemleridir.

-(I)l-/-(U)l-: Asıl edilgenlik ekidir. Hem *I* hem de *U* ünlüleri ile kullanılabilmektedir.

nice ki örüldiyse öyle ḳalmışdur	4b/3
gözinden göñlünden götürülse daḫı	50b/11
Ḳur’ān ḳuruldıġı vaḳit	30b/1
tācuñ ḳubbesinde yazılmışdur	3b/13
eline kitāb virilmeye	20b/4
Resūl ḥażreti rūḥı yaradıldı	22a/4
bunlar añılcaḳ	26b/7
mevc kesilmez	45b/4

-(I)n-: Yuvarlak ünlü veya *I* ile biten fiillere gelince, bu ek edilgenlik görevi üstlenebilmektedir. Ünlüsü *I* ya da *U* olabilir.

uḥuvvet oḳunmaḳ ḥarāmdur	50b/7
silsilesi beyān olunur	3b/1

3.1.4.1.4. Dönüşlülük Ekleri

Eylemi kendi kendine yapma veya olma ifade eden fiiller yapmaktır. Bir kendi kendine yapma veya olma; bir de kendisine yapma veya olma olmak üzere kendi kendine yapma veya olmanın iki cephesi vardır (Ergin, 2002: 202).

-(I)n-/(U)n-: Asıl dönüşlülük ekidir.

evde ḳapanup ḫalḳa ḳarışmayup	8a/7
ḥasır ardına gizlendi	24a/2
gözden ṭolandı	24b/10
birisile baġlanup ḳalmaya	29b/14
nās üzerine ululanmaḳ içün	30b/13
ehil ḳatında söylenür	33a/9
aña ḥikmet baġışlanur	35a/16
Allāh ṣıfatıyle ṣıfatlanmañ gerekdür	37a/3
ol ḥāllenmaḳ revā degildür	49a/10-11
müntehiyyānda yıḳanmaḳdur	49b/17
yüzi görünür	50a/6
bir miḳdār söylenür	54b/13

3.1.4.1.5. Çatı Eklerinin Üst Üste Kullanılışı

İki Çatı Üstüste

-(I)ş-: (I)ş-dUr-

Muḥammed ve ʿAliye yetişdürmiş	4a/10
maḳṣūda irişdürür	16b/5

3.1.4.2. Fiilden Fiil Yapan Diğer Ekler

-ele- : Süreklilik, sıklık (frequantative) birdiren bu ektir. Bir fiil belirli aralıklarla ve sık sık yapılır (Şahin, 1993: 194).

yüz çevirse depelemek gerek	42b/12

-y- : Eski Türkçe d > y devamı olan ek, kuvvetlendirme anlamı katmaktadır (Hacıeminoğlu, 2016: 39).

ṭoy-	35a/17
ḳoy-	55a/7

-Ir- **:** Bu ek bazı örneklerde Eski Türkçedeki ettirgenlik eki işlevini yitirerek eklendiği kökle yeni bir anlam oluşturmuştur (Korkmaz, 2017a: 186).

segird-	11b/11

3.2. ÇEKİM EKLERİ

İsim veya fiil kök ya da gövdelerine gelip bağlı oldukları kelime gruplarına göre, kelimeler arasında çeşitli eklerle ilişkiler kurarlar. Eklendikleri kelimelerin anlamlarını değiştirmezler, diğer kelimelerle ilgi kurmasını sağlarlar.

3.2.1. İsim Çekim Ekleri

3.2.1.1. Çokluk Eki:

Adlarla ve zamirlerde aynı türden birden çok varlıkları anlatmak için; fiillerde, fiilin gösterdiği oluş ve kılışı yapanın çokluk olduğunu göstermek için kullanılan eklerdir.

a. +lAr: Eski Türkçeden beri en işlek çoğul ekidir. Bu ek 'çokluk eki'+'iyelik eki'+'durum eki' şeklinde kullanılır.

erenlere	2a/8	bunlardur	2b/4
yüzler	2a/8	yaḳaları	4b/8
gözleri	5b/15	yıldızlara	4b/13
kimseler	7a/6	anlar	5b/5
ṭonlar	7a/4	gicelerinde	7b/5

günlerinde	8a/4	ḳuşlar	10b/1
gökleri	12a/11	yerleri	12a/11
ululları	13a/4	kişiler	16b/2
yemekleri	26a/14	aldayalar	15a/16
eyüler	28b/13	ḳānlar	17a/16
oġlanlarından	17b/1	işler	29a/8
şunlar	20a/3	ḳanadlaruñ	20a/10
aralara	21a/17	ataları	25a/3
yollar	41a/11	ḳullar	44b/12
ḳardāşlaruñ	46b/17	ṣular	48a/5

a.a. Yabancı kökenli kelimeler çoğul olmasına rağmen çoğul ekini aldıkları görülmektedir.

kelimātları	9a/7	aṣḥāblar	18a/14
yārānları	26b/9		

a.b. Yabancı kökenli kelimelere getirilen çokluk ekleri, Türkçede kullanıldığı şekliyle, genellikle kalınlık-incelik uyumuna uyarlar.

söẕlerine	8a/6	mercānlar	2a/2
ḳalblerinde	8a/12	metaʿlarınuñ	2a/4
kerāmetler	9a/7	libāslarından	2a/7
ḫalvetiler	1b/10	baġcelerine	1b/12
meyvelerinden	1b/13	tācları	4a/17
gülleriñ	1b/13	ḥırḳalarında	4b/6
baʿżılar	7a/6	envāʿ-i tuhfeler	2a/2
cemāllerine	2a/8	ṭāliblere	2a/16

mürīdlikleri	2b/1	ʿazīzler	3a/17
kemerleri	4b/9	ḥareketleri	4b/16
senetleri	7b/9	ḫaṭırlardan	31a/13
ḥālleri	12a/2	dostlarımızuñ	12a/1
ḥasīselere	15a/2	müslīmānları	14a/4
ṣoḥbetler	17a/5	ʿāşıḳları	14a/5
dīvlere	18a/2	cinnilere	18a/3
dervīşler	19a/4	murādlarınca	14b/14
velilerdür	20b/17	maḳāmlardan	16a/14
cānlarına	16b/10	ḥāricīler	21b/15
göñüllerinden	23a/9	ṣıfatlarıydı	17a/6
bedenleri	25a/15	melekler	25b/15
ʿāḳılları	19a/8	ʿārifler	26a/4
malları	20b/12	tenlerüñ	26a/12
ṭā’ifeler	28a/16	mezheblerüñ	29b/6
müfessirler	30a/11	kelāmlar	32a/11
ʿilimler	30b/17	baʿżılar	33b/6
peyġamberler	31b/2	iḫtiyācları	33b/7
mü’minler	34b/5	abdallardur	36b/9
kāmīller	35a/3	münāfıḳlardur	37a/11
vesveseler	36b/6	kitāblarına	37a/13
küfürlerini	38a/11	ḥātunlar	39a/5
şerleri	38a/13	bāṭınları	39a/13
ẓāhīrler	42b/11	maḥcublar	41a/8
ẓāyifleri	47b/10	murādları	47a/1

a.c. Bu dizilişin istisnası olarak kalıplaşmış şekilde iyeliksiz gibi düşünülen baʿż+ı kelimesinin kullanışları görülür.

bunlar baʿżılar ifrādı dīvānelerdür	33b/6

a.ç. isim+çokluk+iyelik+hal dizilişinde olanlar:

ḥaḳiḳat meyvelerinden yiyüp	1b/13
daḫı göñüllerinden kin döḳdilerdi	23a/9
ednālar ulularına ve ululları ednālarına merḥamet ideler	13a/4

a.d. isim+çokluk+hal dizilişinde olanlar:

mürīdleri yıldızlara beñzer	4b/13
bu kelimeleri bilmese	5a/10
tācları ve ḫırkaları ve rıżāları ḥarām olur	6a/8
aralıḳdaġı maḳāmlardan maḥrūm ḳala	16a/14
gögi sā'ir göklerden āʿlā	12a/15
nice yirlerde bulunmadı	17a/4
bu maḳāmlarda sır çoḳdur	54b/12

a.e. İyelik Eklerinde

1. ve 2. kişinin çokluk hali bir örnekte +vüz ile diğer örneklerde ise +Uz ile yapılır. Çokluk eki 1. ve 2. kişi iyelik eklerinden sonra kullanılır.

bizim aramuzda	9a/10
ateş-i ʿaşḳu'llāh vücūdumuz yaḳup	10a/14-15
babamuzı şol kişiye virdük	24b/14
namāzıñuzı girü siz ḳılasız	25a/6

oġlumuz kızımuz malumuz gencümüz öz cānımuz yoluña fidā itdük	43a/11-12
girü sözümüz uḫvāna geldi	50b/10
ẓāhīr gözüñüzden ṭolınduḳ	25a/8

a.f. Zamirlerde Çokluk

Kişi zamirlerinde, artık tabanlaşmış olan z'li çoklukları görürüz: ben/biz; sen/siz gibi.

ben	22b/7	biz	15a/1
sen	10b/15	siz	11a/13

Diğer zamirlerin çokluğu isimlerde olduğu gibi +lAr eki ile yapılır.

anları	52a/2
bunlaruñ	7b/9
bunlaruñla	23a/17

+z: Arkaik çokluk eki olan +z, birkaç kelimede kalıplaşmış olarak karşımıza çıkmaktadır.

biz	3a/16	siz	11a/12

+An: Bir diğer arkaik çokluk bildiren +An çokluk eki, kalıplaşmış bir kaç kelimede görülür.

eren	6b/6	oğlan	17b/1

Vesīle-nâme'de zaten çokluk ekli olan bu kelimeler kalıplaştığı için tekrar +lAr çokluk ekini almıştır.

erenler	5a/6	oğlanlarından	17b/1

3.2.1.2. İyelik Ekleri

İsim işletme eklerinden biri olan bu ekler, adın karşıladığı nesnenin kime veya neye ait olduğunu bildiren, sahiplik gösteren ve adlar ile adlar arasında bağlantı kuran eklerdir. Dolayısıyla getirildikleri adların dışında fakat o adlara ait olan, o adların malı sayılan nesneleri şahıs olarak gösteren eklerdir (Korkmaz, 2017a: 276). Eski Anadolu Türkçesinde dudak uyumu tam gelişmemiştir (Gülsevin, 2020: 21). Ancak 18. yüzyıl Osmanlı Türkçesinde bu uyumun nispeten daha geliştiği görülür (Kartallıoğlu, 2011: 428-460). *Vesīle-nâme*'de uyuma giren örnekler bulunmaktadır.

	TEKLİK	ÇOKLUK
1. kişi	+(I)m/+(U)m	+(I)mIz/+(U)muz
2. kişi	+(U)ñ	+(I)ñIz/+(U)ñuz
3. kişi	+(s)I(n)	+lArI(n)

1. Teklik Kişi: +(I)m/+(U)m

Vesīle-nâme'de ekin düz ve yuvarlak ünlülü şekilleri yer almaktadır.

vaḳtim	42b/4	bedenim	54a/12
çanaġım	52a/13	göñlüme	34a/6
yelkenim	52b/8	boynum	18a/6

2. Teklik Kişi: +(U)ñ

Vesīle-nâme'de yalnızca yuvarlak ünlülü şekilleri vardır.

ḳarnuñ	35a/15	ʿāḳluñ	37a/7
ḥaḳḳuñdur	41a/16	parmaġuñ	44b/17
şeyḥüñ	5b/4	emālüñ	10a/1
göñlüñi	21b/7	ümmetüñden	25b/2

3. Teklik Kişi: +(s)I(n)

Allāhıñ ḳorḳusından dünyā ve āḫiret	29a/5
Allāh rıżāsı içün ola	47a/9

1. Çokluk Kişi: +(I)mUz/+(U)mUz

Vesīle-nâme'de bu ekin yardımcı ünlüsünün hem düz hem de yuvarlak şekilleri vardır.

ḳatımuzda bir ḥācetüñ ola	34b/12
oġlumuz ḳızımuz malumuz gencümüz öz cānımuz yoluña fidā itdük	43a/11-12
birbirimüz yolundan dönmeye	43a/10
girü sözümüz uḫvāna geldi	50a/10
vücūdumuz yaḳup	10a/15
adumuz an daḫı tükür	38a/6
murādumuz budur	39a/5

2. Çokluk Kişi: +°ñIz/+°ñUz

malıñuz telef ve oġluñuz ḳızuñuz esīr olur	43a/6-7
ẓāhīr gözüñüzden ṭolınduḳ	25a/8
sizüñ şeyḥiñüzdür	6b/14

Vesīle-nâme'de bu ek iki kelimede düz şekillidir:

bunda ḥaḳḳıñız olmaz	24a/6
mübārek bedeniñiz çürümez mi	25b/4

3. Çokluk Kişi: +lArI(n)

ataları ʿAlīdür	25a/3
oġlānlarına ayıtdı	26b/1
taḥḳīḳinden ḫaberleri yoḳdur	30a/4

mürşidleri şeyṭan olmışdur	37a/12
kāfirler kitāblarına uyarlar	37a/13

İyelik Eki Yığılması

Türk dilinde bazen 3. kişi iyelik eki almış kelimelerde bu ekin fonksiyonu kaybolur ve kelime kalıplaşarak taban haline gelir. Bu durumlarda kelimenin üstüne tekrar bir 3. teklik kişi iyelik eki geldiği görülür (Şahin, 1993: 119).

birisi > bir+i+si	4a/5
kimisi > kim+i+si	4a/7

3.2.1.3. Durum Ekleri

Adın cümle içinde bulunduğu dil bilgisi şekli; yalın ya da yükleme, yönelme, bulunma, ayrılma, vasıta ve eşitlik ekleri alarak genişletilmiştir. Türkçede işlek kullanılan işletme ekleridir. Bir cümlenin anlaşılabilir olması için, cümlede geçen durum ekinin gerçek fonksiyonuyla kullanılması gerekmektedir. Eğer bir cümlede geçen durum eklerinden biri gerçek fonksiyonu ile anlaşılamazsa, o cümleye verilen anlam da yanlış olur (Gülsevin, 2020: 25). Özellikle yazı dili cümleler halinde incelendiğinde durum eklerinin işlevini tespit etmek oldukça zordur. Bu çalışmada geçen durum ekleri ayrıntılı olarak incelenmeye çalışılmıştır.

"Durum ekleri Fundamenta'da verilen sıraya (Nomative, Accuzative, Dative, Locative, Ablative, Instrumental, Equative) göre incelendi. Bütün durum ekleri bir isim ile bir fiil arasında ilişki kurmasına rağmen genetive eki yalnızca bir isimle başka bir isim arasında ilgi kurduğu için bu ek durum ekleri başlığı altında verilmedi. Genetive eki çok sınırlı alanlarda isimle fiil arasında bağlantı kurmuştur. Ancak bu tip örnekler incelendiğinde genetive ekinin isimle fiil arasında ilgi kurmadığını, bu kullanımların aslında bir tamlamanın kısaltılmış şekli olduğu görülebilir" (Şahin, 1993: 99).

3.2.1.3.1. Yalın Durum (Nomative)

I. ŞEKİLLERİ

A. Asıl Yalın Durum Şekiller

Eksiz

Yalın durum, bir çekim biçimi, ad durumlarının bir çeşididir. Türkçede yalın durum için herhangi bir ek yoktur. Ya da yalın durum, sıfır biçim birimle (soyut biçim birim) çekimlenmiştir (Üstünova, 2010: 101-109).

İyelikli kelimelerin şekli, genellikle yalın durum dışındaki durumlerin görevinde kullanılır.

a. Kök ve Tabanlarda

et kān maʿnisi buna gider	22a/1

II. KULLANILIŞLARI

A. Fonksiyonları

1. Fiilin faili durumundadır.

a. Kök ve tabanlarda

bir kişi ayıtdı	9a/14
anlar bilür	26a/4
mürşidler oldı	14a/9
şeyiḫ cevāb virmiş	16b/2
dīv ʿAlīyi gördi	18a/17

2. Eksiz İlgi eki Kullanılışı

beden ḳaranlıġından yaʿni nefs-i emmāre ẓulmetinden ḳurtulup	11b/15
peyġamber ẕamānı oldı	17b/17
ḫurmā yapraġından parmaġım gidürebildi	18a/7

hikāyet dervīşler içinde inṣāf	22a/5
ḳapu önüne uġrardı	29a/15
şahış kelāmından bilmişdür	32a/6
şerīʿat günāhı var	34a/16
ḥaḳiḳat günāhı var	34a/16
dervīş selāmın alduġından ġayrı	34b/9-10
bir aġaç dibinde bu ʿahdi	43a/12

3.2.1.3.2. Belirtme Durumu (Accuzative)

I. Şekilleri

A. Asıl Belirtme Şekilleri

1. +(y)I

"Bu şekil Eski Türkçede isimlere gelen +(I)G ekinin devamıdır. Eski Anadolu Türkçesinde hem isimlere hem iyelik eki almış kelimelere hem de zamirlere gelebilen karakteristik accuzative eki budur." (Şahin, 1993: 102) Eklendiği adı fiile nesne olarak bağlayan bu ek, cümle içinde fiilin etkilediği adı göstermekte ve eklendiği kelimeleri belirtili nesne yapmaktadır.

a. Kök ve tabanlarda

bizi ayırmayalardı	2a/10-11
güneş dünyāyı müşerref iderse	12b/1
Ḥaḳ Teʿālā yiryüzini enbiyā ve evliyāsıyla müşerref ḳılur	12b/7
bir şehri müşerref ḳılmaḳ	12b/9
ol oġlānı göricek	18a/12
Allāhu Teʿālā seni yaratduġı vaḳit ne gördüñ didi	22b/1
tābūtı açdılar	26b/3

bunı daḫı hīç kimse meniʿ itmez	32a/3

b. İyelik eki almış kelimelerde

göñlüñi götürdi	21b/13
babamı ve ʿAlīyi ve beni seveler	23a/5
anlaruñ küfürlerini tekzīb ideler	38a/11

2. +Ø

Vesīle-nâme'de yalnızca iyelik ekleri üzerine getirilen bu ekin örnekleri görülmektedir:

1. kişide

ne boynum öñledibildi	18a/6

2. kişide

postuñ döşeyüp	13a/15

3. kişide

ḫırḳasun burmaya	13a/11
dīvüñ boynun mübārek eliyle sıġındı	18a/7-8
anuñ toġurduġun gördüm	22b/3
faẕlun tevbenüñ ve beyʿatuñ sırrun bil ki	43a/2-3

II. KULLANILIŞLARI

1. Cümlede "belirli nesne" görevini taşır.

a. Kök ve tabanlarda

daḫı kitābları vardur	37b/12

b. İyelik eki almış isimlerde

kendü ẖālimi ḥaḳdan ayruġa	9a/1
Bāyāzīd evvel nefsini üç ṭalaḳ boşa	9b/16

3.2.1.3.3. Yönelme Durumu (Dative)

I. ŞEKİLLERİ

A. Asıl Yönelme Şekilleri

+(y)A

Fiile genellikle yönelme, yaklaşma göreviyle bağlanan durum ekidir. Eski Türkçedeki +KA eki Orta Türkçenin doğudaki şivelerinde +GA olmuş (Karaağaç, 2019: 338), Oğuzcada ise sızıcılaşıp yutulması sonucunda +(y)A şeklini almıştır. 3. şahıs iyelik eklerinden sonra zamir n'si ile gelir. İşaret zamirlerinde +ñA şeklinde de görülmektedir.

a. Kök ve tabanlarda

ol ẕamāndan bu zamāna gelince	2b/3
tācları ʿarşa beñzer	4b/7
şeyẖleri yılduza beñzer	4b/10
aña post virüp	5a/10
şöhrete ve riyāya düşüp	7a/6-7
şol mertebeye irdi	8b/14
beni tamūya ḳorsan	10a/1
andan pazara gideni	13a/1
daʿvet itdügi yola girüñ	13b/11
oġlanlarından baña böyle ḳıldılar	17b/1
saña dermān olursa	17b/5

aña daḫı didüm	17b/7
ʿAlīyi eve getürdiler	24a/7
deveye yükletdi	24b/13
miʿrāca çıḳduġı vaḳit	25b/8
hem yire girdi	25b/10
girü ḫuṭbeye ḳoydı	28a/15
üzerine kitāb yükledeler	31a/2
ṣāġındaġı sola geçer	33b/2
sögüdi güneşe bıraġalar	35b/14
cennete ve cehenneme ḳābīl degüllerdür	37b/1
dervişlere sülūkundan miʿrāc daḫı ḥāṣıl olur	40b/7
bir vaḳit namāza degin seyyāh olduġuñ dir	54a/5

b. İyelik eki almış isimlerde

şeyḫüñ naẓarına maẓhar düşdügi	6a/17
aġzıma bıraḳdum	10a/6
Resūlüñ ḳarşusına ḥużūr ile oturdı	22b/14
oġlānlarına ayıtdı	26b/1

II. KULLANILIŞLARI

1. Fiilin yönünü gösterir:

şeyḫüñ ḫużūrına gelürler	5b/5
kendü maṣlaḥatlarına giderler	5b/6
ayaġına düşüp	9a/17
kerāmet tācın başıma ḳodı	9b/9

izinsiz bir yire gitmeden	10b/8
selāmetlıġıla āḫirete göndere	16b/12
virseñ boġāzına ṭurur	19a/12
güldiler ayaġına döküldiler	25a/3
ol vaḳit ki miʿrāca çıḳdı	25b/15
cümle bu degin boynuma ṣalarsın	41b/1
nice mertebelere irer	44a/9
loḳma ki öñüne gelür	48b/2
bu mertebeye irmedüñ	48b/3

2. Yönelme durum eki bazı durumlarda amaç bildirir ve "... için" anlamı verir. Özellikle -mAk üzerinde bu fonksiyonlar kullanılır.

ol ḥīnde göstermeye terbiyyetle yetişdüre	16a/12

3. "... +(y)A karşı" görevinde kullanılır.

a. Kök ve tabanlarda

her ẕamānda mevcūd bunlara artuḳ eksük olmazlar	39a/7
kendüye ne ḫaḳaret olursa götüre	46a/9-10

b. İyelik eki almış isimlerde

ẕīrā ki şeyḫine ḥicāb yoḳdur	45a/5
şeyiḫlerüñ esrārına ve hāllerine ve müşāhedelerine ve kerāmetlerine ve ḥicāzlarına kimesne muṭṭaliʿ olmaz	6b/17-7a/1

B. Yönelme Durumu (Dative) Şeklin Diğer Durum Ekleri Yerine Kullanılışı

1. Belirtme (Accuzative) Durumu Yerine Kullanılışı

aña daʿ vācı olup cehenneme yaḳar	30b/10
maḳāmında cuʿ açlıġa dirler	35a/9-10

2. Ayrılma (Ablative) Durum Yerine Kullanılışı

ikisi daḫı sırdan ṭaşıra olana fāş itseler	19b/1
küllü maḫlūḳa anuñ taḥt-ı yedīndedür	33a/6

3. Bulunma (Locative) Durumu Yerine Kullanılışı

virseñ boġāzına ṭurur	19a/12
Resūlüñ ḳarşusına ḥużūr ile oturdı	22b/14
lākin kendü ġayr-ı maḫlūḳa buña ḫilāf yoḳdur	30a/17
bir dervīş ḳatına bir kāmīl velī añılsa	31b/12-13
namāz soñuna oḳumaḳ gerekdür	32b/4
Ḥüḍānuñ vücūduna iʿ tiḳādları yoḳdur	37b/3

3.2.1.3.4. Bulunma Durumu (Lokative)

Ana işlevi bulunma ifade etmek olan +dA eki, yer, zaman, iş, devamlılık, süreç, amaç, mecaz gibi bildirme işlevleri de vardır (Ediskun, 2017: 111). Metinde bulunma durumu eki, bir örnek dışında, daima ötümlüdür.

I. ŞEKİLLERİ

A. Asıl Bulunma Durumu (Locative) Şekilleri

+dA

a. Kök ve tabanlarda

enbiyā evliyā anda gelüp	1b/5
sadırda oturmış su'āl itdiler	1b/7

tāc ḳaçdur bizde cevāb derüz ki	4a/2
meṣelā yoḳaruda ẕikir itdük	4a/10
didükleri yirde otur	5a/8
evde ḳapanup	8a/7
bu zamānda ʿuzlet ẕamānıdur	8a/13-14
kişide göre ḥaḳḳı	8b/16
vaḳt-i seḥerde bir kez	9a/12
ʿArabistānda otuz yıl	9b/3
bu yolda kendüni yoḳ bil	9b/14-15
dört nesnede buldum	10a/9
ol maḳāmda şeyiḫ olan	12b/13-14
bu aralıḳda söz çoḳdur	21a/16
daḫı uḥuvvetde anı ḳardāş idindi	21b/7
bir kişi maġribde ve bir kişi maşrıḳda çevgān ellerinde bir altun top ol urur	22b/4-5
ḳabirde çürüyecek tenlerüñ	26a/11-12
ol arada ḳapu önüne uġrardı	29a/14-15
hīç kimsede ḳarşu gelmeye	32a/12
ḳuṭub aḫiretde gitse	33b/1
yedi iḳlimde ne olup	33b/13
günde bir pādem	35b/17
ḥūb sūretde şafā alurlar	51a/1
ḥokḳada ḳoḳusı ḳalur	55a/8
şeyiḫ ṭālibī meniʿ harekette görse	41b/15

b. İyelik eki almış isimlerde

şeyḫüñ ḫużūrında gitmezler	5b/4
ḳalblerinde bir ẕerre īmān	8a/12-13
bizim aramuzda Cebrā'il gibidür	9a/10
Bāyāzīd benim ḳarnımda idi	9b/1

II. KULLANILIŞLARI

1. Bulunma durumu eki bir yerde uzunca veya bir müddet kalmayı beklemeyi gösterir. Fiilin ilgilendirdiği yeri bildirir.

düşinde gördi	1b/4
tācuñ ḳubbesinde yazılmışdur	3b/12-13
tācuñ ortasında yazılmışdur	3b/13-14
tācuñ eteginde yazılmışdur	3b/14-15
tācuñ içerüsinde yazılmışdur	3b/15-16
otur didükleri yirde oturmaḳdur	5a/16-17
dā'im ḫizmetinde olurlar	5b/4
Ḥaḳḳuñ yolını dört nesnede buldum	10a/9
ve birinüñ postunda oturmaya	13a/6-7
Resūlüñ saġ yanında ḳodılar	21a/6

2. Zaman bildiren isimlere gelerek zaman zarfı yapar.

günde bir pādem miḳdārı	35b/17
ayda bir dāne pādem miḳdārı	36a/1-2
bir sāʿatde ol didügi kişi	24b/11

3. Bir bütünden bir parça alınırsa bütünü ifade eden kelime bulunma durumu ekini alır.

günde yetmiş kez naẓar ider	45b/2-3

4. "... içinde" anlamında kullanılır.

Ḳur'ānda Allāhu Teʿālā aydurdı	31a/16-17
mānisʿ olmaz bunda sır vardur	33a/8
ṭarīḳatde dervīş ḳarnuñ ṭoyurunca yemek ḥarāmdur	35b/1
vaḳit daḫı cennetde bulunup	36a/10
dört uṣūl anlarda bulunmasa	36a/12
Ḥaḳ kitābında secde Ḥüḍāyadur	37b/11

5. Ortaç (sıfat-fiil) eklerinin üzerine geldiğinde -dIĞIndA, -(y)IncA anlamlarını verir.

şeyiḫ geldükde ayaḳ üzre ṭurup	13b/2

B. Bulunma Durumu (Locative) Ekinin Diğer Durum Ekleri Yerine Kullanılışı

1. Yönelme Durumu (Dative) Yerine Kullanılışı

tācuñ kubbesinde yazılmışdur	3b/13
tācuñ ortasında yazılmışdur	3b/14
tācuñ eteginde yazılmışdur	3b/15
dört bucaġında ne yazılmışdur	5a/3
dünyāda geldükden ṣoñra	9b/2
birinüñ postunda oturmaya	13a/6-7
şeyḫüñ altı yanında otura	13a/16
tābūtı orada gömdiler	26b/4
Allāh ile benüm aramda kimse girmez	42b/5

2. Ayrılma Durumu (Ablative) Yerine Kullanılışı

şeyḫüñ ḫużūrında gitmezler	5b/4

ṣalavātuñ āḫīrinde girü Muḥammede gelür	27a/14
ol yolda geçen dervīşlerle	44a/4
namāẕı vaḳitlü vaḳtinde geçürmeye	47b/8

3.2.1.3.5. Ayrılma Durumu (Ablative)

Eski Türkçede +dA eki uzaklaşma için de kullanılmıştır (Eraslan, 2012: 145; Gabain, 2003: 64). Ayrılma ekinin asıl fonksiyonu uzaklaşma olmasına rağmen, çıkma, yer, ayrılma, menşe, cins, terkip, başlama, sebep, vazgeçme vb. gibi daha pek çok ifadeleri de vardır (Ergin, 2002: 235). Metinde bu ek ötümlü olarak kullanılmıştr.

I. ŞEKİLLERİ

A. Asıl Ayrılma Durumu (Ablative) Şekilleri

+dAn

a. Kök ve tabanlarda

mürīd eline bir yirden virmezler	6a/16
gökden kitāb inse	17b/14
ṭarīḳatden söyleye	19a/4-5
cennetden ab-ı ḥayāt getürdi	24b/4
ol aradan gitdi	24b/2
fenā dünyādan beḳā	25a/13
miʿrācdan ṣoñra hīç gölgesi yoġıdı	25b/9
bu soydan gele	27b/9
bu kelāmlardan fehim idemezler	30a/2-3
nifāḳ ile dünyādan gitse	30b/9
ol kitābdan oḳudı	31a/2
ḳuṭubdan ḫāriçdür	33b/5

bir yılduzdan keşfi olmışdur	38a/1
bu taḳvādan kişi	48a/16
ḥaḳ yoldan irer	49a/1
ol ṣūretden	51a/6
rūḥ-ı cismānī bedenden çıḳmaz	54b/2

b. İyelik eki almış isimlerde

Allāhıñ korḳusından dünyā	29a/4-5
anuñ günāhından yetmiş ʿazāb olur	31a/12
birbirimüz yolundan dönmeye	43a/10

II. KULLANILIŞLARI

1. "Bir şeyin içerisinden, önünden, üstünden, civarından geçerek yapılan hareketin yeri veya bitiriliş noktası" belirtilirken ayrılma durumu (ablative) eki kullanılır.

melekesi içinden ḥareket ḳıldurur	28b/6
miḳdārı ḫalḳdan su'āl itmek	47a/14-15
ol daḫı yüzinden niḳāb sıyurdılar	25a/2

2. Duyguya dayanan davranışları bildiren bazı fiillerde fiile sebep olan şey veya kişi ayrılma durum ekini alır.

bu safādan maḥrūm olmaḳ	7b/17
ḫalḳdan ḳaçmaḳdur	10a/13
dīn ve īmāndan bī-ḥużūr olmışlardur	12a/5
maḳāmlardan maḥrūm ḳala	16a/14
göñüllerinden kin döḳdilerdi	23a/9-10
anuñ göñlünden onu unudsa	33a/9

göñülden yigreneler	38a/17
nefsüñ zaḫmetinden incüdürse	49a/7

3. Bir bütünden bir kısmı alınırsa bütünü ifade eden kelime ayrılma durumu (ablative) eki alır.

ḥaḳiḳat meyvelerinden yiyüp	1b/13
ḫalvetiler bölügünden bizi ayırmayalardı	2a/10
mürīdlerinden oldı	9a/17
bu soydandur	28a/10
meşāyiḫden biri	10b/13
gögi sā'ir göklerden āʿlā	12a/15
baʿżı ʿalāmetlerinden söyleyüz	15a/13
içlerinden biri eksilse	38b/15
mübtediʿlerden ḥaḳ şeyḫe gelse	42b/17
meleklerden ʿilim taʿlim ide	54a/11

4. Bir şey hakkında anlamında kullanılır.

baʿżı ʿalāmetlerinden söyleyüz	15a/13
tarīḳatden söyleye	19a/4-5
muʿāmeletden söyler	19a/5

5. "için, sebebiyle" anlamında kullanılır.

Yūsufuñ firaḳından görmez oldı	5b/13
şeyḥ soḫbet-i ḥakīḳatden söyleye	19a/15
daḫı sırdan Cebrā'il müşkül ḥāl itdi	22b/7-8
selāmın alduġından ġayrı Bāyezīde iltifat ḳılmadı	34b/10

dervişlere sülūkundan miʿrāc daḫı ḥāṣıl olur	40b/7
dervīşüñ loḳmasından su'āl itmişler	47b/14

6. Bazı edatlardan önce gelen kelimeler ayrılma durumu ekini alır.

andan berü gelmişdür	6a/11-12
andan ṣoñra ayıtdı	6b/13
geydükden ṣoñra mürīdüñ göñli gözi açılur	5b/17
şevvālde bayramdan ṣoñra altı gün oruc ṭusunlar	7a/14
öldükden ṣoñra bedeniyle	18b/16
ol zamāndan berü ol ṣoy kesilmemiş	28a/15

B. Ayrılma Durumu (Ablative) Ekinin Diğer Durum Ekleri Yerine Kullanılışı

1. Yalın Durum (Nominative) Yerine Kullanılışı

murād cehennemden içündür	45b/10

2. Bulunma Durumu (Locative) Yerine Kullanılışı

kim tarīḳatden ve ḥaḳikatden ādem olalar	20a/3
Resūlüñ rūḥından peydā oldı	22a/1-2
peyġamberüñ didügünden murād budur	29b/10
isme tesmiye olmasından murād budur	39a/11
Kaʿbeye varmaḳdan murād cehennemden içündür	45b/9

3. Vasıta Durumu (Instrumental) Yerine Kullanılışı

Allāhıñ ḫorḳusından dünyā ve āḫiret naẓarı ʿināyeti anuñile olur	29a/4-5

3.2.1.3.6. Vasıta Durumu (Instrumental)

I. ŞEKİLLERİ

A. Asıl Vasıta Durumu Şekilleri

Söz öbeklerinde ve cümlelerde eylemin bir varlığın aracılığı ile yapıldığını göstermek için ad, araç çekimine girer. Eşyadan, kişiye, zamandan mekâna her şey, araç olabilir ve bir eylemin gerçekleşme şartlarından biri olarak, eylemin araç niteleyicisi olabileceği durum çekimi, hem edatlı hem eklidir (Karaağaç, 2013: 146).

Eylemin hangi araçla işlendiğini, kiminle işlendiğini, nasıl ya da hangi şartlar altında işlendiğini ve ne zaman işlendiğini gösterir (Tekin, 2003: 116).

+(I)n: Kalıplaşmış kelimelerde kullanılmıştır.

tevbe virdügi vaḳtın ḳāyedanı müşāhedeye	16a/11

+(y) (I) lA: Araç durumu eki +(I)n, kalıplaşmış örnekler dışında, kaybolmuş; yerini 'ile' edatından ekleşen +(y)IlA biçimine bırakmıştır (Ercilasun, 2004: 459).

yaʿni mürşidile ayne'l-yaḳınlıġıla bulunan dīn īmān	14b/8
ki bilüp taḳvāsıyla ʿamel iderler	14b/13-14
ḥaşrından saḳlaya selāmetlıġıla āḫirete göndere	16b/12
elüm arduma çevirdi ḫurmā yabraġıyla iki baş parmaġımı bağladı	17a/14-15
ehline ulaşmaġıla kesb it	28b/10-11
efsūnile gösterür	38a/3
baş dilile söyleşdi	40b/5
ten ile ve on rūḥ ile ammā	41a/3
bāṭından cezble çeke	41b/9
her cihetile ulū'l-ʿazzam ola	41b/11-12
bu resmile beyʿatı pinhān itdiler	43b/7
iʿtiḳād-ı ṣaḥīḥ ile dünyādan gitse	44a/3
didügümüz ḫālile giderse	44a/8

bu vechile tertible ʿAlī rūḥuna buluşur	44b/6
şerīʿat sıfatile ṣıfatlanup	45a/4
fiʿl-işerīʿat ile ʿamel ide	46b/12
fetvā ile ḥelāl ola	48a/10
ol niyyet ile ol loḳma[y]ı ḥelāl ide	48b/7
kelime-i tevḥīd ile şerīʿat ḳardāşı olur	50a/11
şehvet naẓar ile baḳsa	50b/16
muḥabbet-i ilāhī ile ve ḫalḳdan ḳazanduġı	52b/13-14
nevʿ ile ḳuvveti yitirse	53b/14

NOT: Ayrıca ‘bile’ ve ‘birle’ edatları da *ile* yle aynı fonksiyonu taşır.

cümle ḫalḳı bile ola	19a/2
kendü[y]i bile eyümidür	28b/11-12
şeyḫ-i kāmīl bile bula	41b/17
cümle ʿālem bile ṭayanur	52a/16
ṭarīḳīn temām bile ṣād ṣafādandur	53a/5

ʿilim birle oḳumazsa	31a/7

II. KULLANILIŞLARI

1. Yapılan fiille kullanılan vasıta (instrumental) eki alır.

gel senüñle bābu uṣūle girelüm	2a/12
Ebū Ḥanīfe ile ṣoḥbet eyledi	8b/10
bir dervīşe ismiyle çaġırmaya	13a/5
ḳahḳaha ile gülmeye	13a/12

Allāhu Teʿālā korḳusıyla işleye	19b/8-9
ulaşmaġıla kesb it	28b/11
didügümüz hālile giderse	44a/8

2. Birliktelik gösterir.

cemāʿat ile vaḳtinde ḳılup	7a/11
bāṭınım ile vaḥdāniyyet içinde uçdum	9b/11
Allāh ile anuñ arasında ḥicāb ḳatıʿ ide	16a/8
senüñle benüm aramda	21b/9
işini abdest ile ve ẕikīrle işleye	47b/7-8
tevḥīd ile şerīʿat ḳardāşı olur	50a/11

3. Fiile sebep olan şey vasıta durumu ekidir.

taḳlīd ile geymiş	4a/4
işde iḫlāsile olmaḳdur	10a/11
ḳahḳaha ile gülmeye	13a/12
tertib ile riʿāyet ideler	13b/4-5
taḳvāsıyla ʿamel iderler	14b/13
barmaġıyla işāret ḳıldı	18b/9
Allāhu Teʿālā ḳorḳusıyla işleye	19b/8-9
ehline ulaşmaġıla kesb it	28b/10-11

4. "... olarak" anlamı verir.

mü'min ḳullarıyla müzeyyīn ḳıldı	12b/5-6
ricāl-i ġaybın icāẕetiyle fuḳarā boynuna almaḳ gerekdür	6a/14

5. Çeşitli zarfların yapımında kullanılır.

tevbe virdügi vaḳtın ḳāyedanı müşāhedeye lākin	16a/11

B. Vasıta Durumu (İnstrumental) Ekinin Diğer Durum Ekleri Yerine Kullanılışı

1. Yalın Durum ile Alternans Olarak Kullanılışı

tevbe virdügi vaḳtın ḳāyedanı müşāhedeye lākin	16a/11

3.2.1.3.7. Eşitlik Durumu (Equative)

Benzerlik ekleri de denilebilen eşitlik durumu eki, eşitlik, gibilik, benzerlik fonksiyonları vardır (Ergin, 2002: 239). Ayrıca, ‘kadar, gibi, -e göre’ anlamlarında kullanılmıştır.

I. ŞEKİLLERİ

A. Eşitlik Durumu Şekilleri

+çA

a. Kök ve tabanlarda

sinsilesi ṣaḥīḥçe ʿAlīye ve Muḥammede yıḳa	15b/14

II. KULLANILIŞLARI

A. Fonksiyonları

1. “... kadar” anlamında kullanılır.

her kişi mertebesince birbirinden yoḳarudur	13a/2

2. “... olarak” anlamı verir.

dünyā ḥalḳınca ṣıdıḳ vardur	21a/4

3.2.1.3.8. Yön Gösterme Durumu Eki (Directive Suffix)

I. ŞEKİLLERİ

A. Yön Gösterme Durumu Şekilleri

+ArU, +rU, +rA yön ekleri; yönelme, ayrılma, bulunma durum eklerinin işlevlerine benzer bir işlevde kullanılır (Erdem, 2012: 630). Kalıplaşmış örneklerde karşımıza çıkmaktadır.

a. Kök ve tabanlarda

bir ḳarış yukarı ḳalḳmış	9a/16
bundan ilerü yol yoḳdur	40b/15

II. KULLANILIŞLARI

A. Fonksiyonları

1. Durum eki alırlar.

ögrene yoḳaruda dinildügi gibi	6a/6
ḥaḳ üzere emri idiciye	13b/12

2. İyelik eki üzerine durum ekleri alır.

içerüsinde yazılmışdur	3b/16

Ekin dudak uyumuna uyan şekilleri de tespit edilmiştir.

bir ḳarış yoḳarı ḳalḳmış	9a/16

3.2.1.4. İlgi (Genetive) Eki

+(n)Uñ: Eklendiği sözcüğe mensubiyet, ait olma anlamı katan ve bağ kurduğu isimle tamlama oluşturmaya yarayan ektir.

ṣaḥrānuñ ortasında	1b/2	aġacuñ dibinde	1b/4
metaʿlarınuñ revāyişi	2a/4	meşāyiḫuñ cihāzı	2b/1
tācuñ maʿnāsı	2b/8	devenüñ büyügi	1b/7
postuñ başı	5a/4	şeyḫüñ ḥużūrında	5b/4
ḫırḳanuñ yenine	6a/1	mürīdüñ göñli	5b/17
ramażānuñ āḫīrinde	7a/13	dīvüñ boynu	18b/7
fuḳarāsınuñ şānına	8a/1	anuñ riyāẓāṭı	9a/7
kişinüñ vilāyetin	20a/10	ḫalḳuñ gücin	39a/12
ʿilmüñ şehri ve ḳapusı	21b/6	eşyānuñ göñlüni	12a/12
oġlānuñ elinden	18b/2	ḥaḳḳuñ liḳāsın	16b/3
yilüñ rücūʿı	35b/6	nūruñ gölgesi	26a/5
ḳorḳanuñ ʿalāmeti	29a/8	nefsüñ ẕaḥmetinden	49a/7
ḳuṭbınuñ naẓarı	32b/5	maḫlūḳātuñ ḥayātına	33a/4
dünyānuñ durumını	33b/10	ḥaṭānuñ başı	47a/3
insānuñ terkībi	35b/2	īmānınuñ şuʿlesi	36b/14

3.2.2. Fiil Çekimi

Fiil çekimi ekleri fiil kök ve gövdelerindeki hareketleri kişi ve nesnelere bağlamak, anlam ilişkileri kurmak için başvurulan eklerdir.

Fiil çekiminde, bir fiil köküne sırasıyla, görünüş, zaman-kip, kişi ve çokluk ekleri gelir. Emir kipinin teklik ikinci kişisi dışındaki tüm durumlarda fiiller ancak belli ekleri alarak cümle içinde bulunabilirler; fakat emir kipi ek almaz; fiil kök ya da gövdesiyle yapılır (Demir, Yılmaz, 2003: 187). Fiil çekimini ve bu çekimde kullanılan eklerin yazılı bir metinde işlemekteki zorluklardan biri de özellikle vurgu ve tonlamanın eklere fonksiyon yüklemede son derece etkili oluşudur.

Vesīle-nâme'de fiillerin çekimi 'basit' ve 'birleşik' çekim olarak incelenmiştir.

3.2.2.1. Basit Çekim

Bildirme veya tasarlama kiplerinden sadece birinin olduğu fiil çekimidir.

3.2.2.1.1. Bildirme Kipleri

Gerçekleşmiş, gerçekleşen ve gerçekleşeceğini düşündüğümüz iş, olay ve durumları anlatabilmek için kullanılan kiplerdir.

3.2.2.1.1.1. Bilinen Geçmiş Zaman

Geçmiş zamanda hareketi gerçekleştiren kişi tarafından onun bilgisi ve bilinci dahilinde yapılmış fiillerde kullanılır.

-dI+, -dU+

	teklik	çokluk
1. kişi	-dIm, -dUm	-dUk
2. kişi	-dIn, -dUñ	-dIñIz, dUñUz
3. kişi	-dI	-lArdI

1. Teklik kişi: -dIm, -dUm

ben ayıtdım	9b/7
ad virdim	12a/9
cemīʿ eyledim	12a/10
şeyāṭınları racīm itmekiçün kıldım	12b/4
kūh-ı ḳāf ardından diledim	17a/12
peyġamberiñ bedeni yire girdimi girmedimi	25b/7

ḫalḳdan ḳaçmaġıla buldum	8a/16

kendü ḥālimi ḥaḳdan ayruġa dimedüm	9a/1
ʿilmi ve ʿameli ḳodum	9b/6
vaḥdāniyyet içinde uçdum	9b/11
baḫrında ṭaldum	9b/11-12
andan ṣoñra Bāyāzīd oldum	9b/12
men ayıtdum	9b/13
aġzıma bıraḳdum	10a/6
ʿOṣmāndur daḫı naẕar itdüm	12a/1
yedişer ḫalḳ eyledüm	12a/11
ādem oġlānın fa ḳabdum ilişdüm	17a/11-12
nitekim ḳuvvet ḳıldum	17a/15
Ādem peyġambere geldüm ayıtdum	17a/17
aña ḥālimi bildürdüm	17b/16
Allāha ışmarladum	23a/13
resme gitdügün bilmedüm	34a/11
ḫalvete vardum	51b/17

2. Tekil kişi: -dIn, -dUñ

bu devlete neyle irişdüñ	8a/15
bu mertebe[y]i neyle bulduñ	8b/17
aġır yük urduñ	9a/15
sen mi itdüñ	18b/4
ʿAlīye benden ẕiyāde ʿizzet itdün	22a/12
Allāhu Teʿālā seni yaratduġı vaḳit ne gördüñ	22b/1
daḫı ne gördün	22b/4

ḥadīṣiyle ölmedüñ	25a/9
külli nūr ḳılup durdın	26a/2
āyetile aldun	25a/7
Allāhı nice bildün	37a/9
bu mertebeye irmedüñ	48b/3

3. Tekil kişi: -dI

bu aġacuñ dibinde yatdı	1b/4
gözlerin[i] açdı sebeb bu oldı	5b/12
andan ṣoñra ayıtdı	6b/13
elin öpüñ buyurdı	6b/15
muḳallid çoġaldı	8a/6
meşāyiḫüñ sözlerine iʿtibār kalmadı	8a/6
yetmiş yıl yire ṭaḫāretsiz başmadı	8b/3
içinde nāẓīri yoġıdı	8b/6
ṣoḥbet-i ilāhī eyleyüp ṭururdı ol ayıtdı	8b/7
küdūrāt-i beşeriyyetden kurtardı	9b/9
birbirinden āʿlā yaratdı	12a/13-14
şeyḫe ulaşdı	16b/4
terbiyyete baḳan oldı	16b/4
baña bir sile vurdı	17a/13
Dāvud zamānına saldı	17b/17
ol daḫı çalışdı	18a/6
Resūle sıġındı ayıtdı	18b/2
anlarunla çekişmedi	23b/2

Muʿāviye ile mücādeye itdi	23b/3
dünyālıḳ virdi	23b/10
saña varayın didi	23b/14
yaʿni öldi	24b/10
Yezīd yaʿni şevket döndi	28a/10-11
senüñ göñlüme bu düşdi	34a/8
şeyiḫ ʿalāmetinden bildi	38a/5
baş göz ile ḥaḳḳı gördi	40b/4
Resūl ḥażreti bilmedi	45a/13
bir hefte mühlet diledi	51b/12

1. Çokluk Eki: -dUk

yoḳaruda zikir itdük	4a/10
yılduzlar ile bezedük	12b/3
alduḳ postun ḥasīselere atduk	15a/2
maġṣūdı bulduḳ yaʿni taḳvāsıyla ʿamel itduk	15a/3
ṭālib-i dünyāya koduk	15a/4
babamuzı şol kişiye virdük	24b/14
ẓāhīr gözüñüzden tolınduk	25a/8
ḳabūl itmedük ayıtduk	41a/15
aña lāyıḳ degülüz didük	41a/15
cānımuz yoluña fidā itdük	43a/12

2. Çokluk Kişi: Bilinen geçmiş zamanın 2. çokluk kişi eki alan bir örnek metinde rastlanılmamıştır.

3. Çokluk Kişi: -lArdI

ḫalvetiler bölügünden bizi ayırmayalardı	2a/10-11
anıñçün Ḥāfī dirlerdi	8b/14
göñüllerinden kin döḳdilerdi	23a/9-10
dört dürlü añlarıdı aydurlardı	29b/9
mertebelü mertebesince āḫız iderlerdi	29b/11

Olumsuz biçimleri -mA eki kullanılarak yapılır.

meşāyiḫüñ sözlerine iʿtibār ḳalmadı	8a/6
yetmiş yıl yire ṭaḥāretsiz başmadı	8b/3
asla ayaġına başmaḳ geymedi	8b/14
nefsi biryān istedi virmedi	8b/17
ḫilāfeti ḳabūl eylemedi	10a/4
ḫizmetinde taḳsīr itmedi	11a/10
mürşide ulaşmadı	16b/3
gice nice yirlerde bulunmadı	17a/4
dīne āşikāre olmadı	21a/7
nikāḥda Fāṭıma izīn virmedi	23a/3
bunlaruñla ḳarşılaşmadı	23a/17
beyʿata varmadı	23b/1
anlarunla çekişmedi	23b/2
ʿAlīyi öldürmege ḳıyamadı	23b/11
ʿAlī namāzı bozmadı	23b/17
ʿAlī ḳomadı	24a/6
bıraḳmaġa ḳıyamadı	24a/14
Mülcem ḳabūl ḳılmadı	24b/6

dili söylemedi	24b/15
Cebrā'il sidreden ilerü geçmedi	40b/14
ol daḫı almadı	41a/17

a. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikayesi

-mIşdI, -mIşdU

bir giçe ṣavmaʿ amda ḥālvāt[e] oturmışdum	34a/1
nāẕil olmışdı	40a/7
şunı kim unutmışdum	52a/1

b. Bilinen Geçmiş Zamanın Şartı

-dI(y)sA

nice ki örüldiyse	4a/3

3.2.2.1.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Hareketin, eylemin geçmiş zamanda yapılan bir fiilin başkası tarafından nakledildiği, bizzat görülmediği zamanlar kullanılır. Daha önce meydana gelen bir fiilin sonradan farkedilmesi veya görülmesi durumunda da zaman zaman kullanılmaktadır.

-mIş

	teklik	**çokluk**
1. kişi	-mIşIm	-mIşIz
2. kişi	-mIşsIn	-mIşsInIz
3. kişi	-mIş	-mIşlAr

Ünlüsü daima düzdür.

1. Teklik Kişi: *Vesīle-nâme*'de örneğine rastlanılmamıştır.

2. Teklik Kişi: *Vesīle-nâme*'de örneğine rastlanılmamıştır.

3. Teklik Kişi: -mIş

bir ʿaẕīm aġaç bitmiş	1b/2
vesellem ṣadırda oturmış	1b/7
bu sırra muḥarrem olmış	7a/1
bir ḳarış yuḳarı ḳalḳmış	9a/16
kendü irātetini fenā bulmış	11a/5
ola taṣarrıfı aña ışmarlanmış	15b/12
maġṣūda irişdürür dimiş	16b/5-6
Allāh bilmiş	19b/14
Allāh görmiş	19b/14
ol ḳulum beni bulmış	34b/16-35a/1
kendüden şeyḫsüz ḫalvet itmiş	37b/16
keşf-i muġāyib olmış	37b/16-17
mü'miniken müslīmān olmış	43a/1

1. Çokluk Kişi: *Vesīle-nâme*'de örneğine rastlanılmamıştır.

2. Çokluk Kişi: *Vesīle-nâme*'de örneğine rastlanılmamıştır.

3. Çokluk Kişi: -mIşlar

meşāyiḫe münkir olmak cā'īz görmemişler	7b/11
baʿż-ı kibār buyurmışlar	11b/4
ehl-i bidʿat olmışlar	12a/3
riyāżet ve mücāhede çekmişler	26a/13
daḫı efrad dimişler	33b/5

baʿżılar teveccih itmişler	52b/5

Anlatılan Geçmiş Zamanın Belirsizlik Durumu

Türkiye Türkçesinde -mIştIr eki ile karşılanan bu fonksiyon, fiilin zamanını değiştirmez. Bu eki alan fiilde iki ayrı ihtimal ortaya çıkar. Bunların ilki fiilin ilgili zaman içinde kesin olarak gerçekleştiğini ifade edebilir, ikincisi de hareketin belki gerçekleşmiş olabileceğini ifade eder (Şahin, 1993: 125).

3. Teklik Kişi: -mIş+dUr

öyle olmışdur	2b/2
tācuñ ḳubbesinde yazılmışdur	3b/12-13
tācuñ ortasında yazılmışdur	3b/13-14
tācuñ eteginde yazılmışdur	3b/14-15
tācuñ içerüsinde yazılmışdur	3b/15-16
örüldiyse öyle kalmışdur	4b/3
icāz̲etiyle andan berü gelmişdür	6a/11-12
peyġamberimüz ṣalla'llāhu ʿaleyhi buyurmışdur	7b/1
bunlaruñ senetleri olmışdur	7b/9
ḥażret-i Kevneyn naʿt okumışdur	7b/14
semāʿ-ı ṣafāya ḳalḳmışdur	7b/14
buyurmışdur	11b/7
ulū'l-emri begleri tutmışdur	13b/13
Resūl ḥażreti buyurmışdur	14a/11
mürşidleri şeyṭān olmışdur	20a/5
resūu'la'llah bunı dimişdür	20a/14
Ḥaḳ Teʿālā vaʿde itmişdür	25b/5

mücāze yire girmişdür	26a/3
her şaḥış kelāmından bilmişdür	32a/6
taṣarruf aña ışmarlanmışdur	33a/5
Allāhu Teʿālā ḥarām ḳılmışdur	34b/4-5
beni bulmışdur	34b/17
pādem miḳdārı nesneye yetişdürmişdür	36a/2
ḫaḳiḳati nefsi murādına getürmişdür	36b/2
Allāha anuñ bir ʿameli yaramışdur	39b/6
mertebesin kendüye bildürmemişdür	39b/7
vilāyetin ḫalḳ görmemişdür	39b/10
eline virilmemişdür	39b/11
mecāz̲ı ḳul sebeb dutmışdur	51a/10-11
bu bende[y]i sebeb düşürmişdür	51b/3-4
cümle ʿālem saña uymışdur	52a/14-15

3. Çokluk Kişi: -mIş+lArdUr

ıżlāl yola gitmişlerdür	20a/4-5
tenlerine nūrāni ḳılmışlardur	26a/14
Allāhı unutmışlardur	29a/7
şunlar hidāyet bulmışlardur	29b/17
maʿniden ḳarar toymışlardur	29b/17-30a/1
kim cehliyyetde kalmışlardur	30a/2

Not: Anlatılan geçmiş zamanın +dUr eki alması durumunda fiilin yapılmasındaki ‘rivayet’ ortadan kalkar. Yani fiilin işlenişi bir başkası tarafından anlatılmaz. Her iki zaman boyutundaki ‘belirsiz’ durum ortaya çıkar. Bu nedenle bilinen geçmiş zaman eki -d+’nin üzerine +dUr ekinin gelmesi mümkün değildir (1993: 126).

Anlatılan Geçmiş Zamanın Hikâyesi

1. Teklik Kişi: -mIşdIm

bir giçe ṣavmaʿ amda ḥālvāt[e] oturmışdum	34a/1
şunı kim unutmışdum	52a/1

3. Teklik Kişi: -mIşdI

ʿAlī beslemişdi	23b/8
Muḥammed Muṣṭafāya ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem ve ālihī nāẕil olmışdı	40a/6-7

Olumsuz Biçimler: -mA eki kullanılarak yapılmıştır.

münkir olmak cā'īz görmemişler	7b/11
ol ṣoy kesilmemişdür	28a/15-16
şeyḫine mutabaʿ at itmemiş	34b/6
mertebesin kendüye bildürmemişdür	39b/7
keşf-i muġāyib olmamışdur	39b/7-8
vilāyetin ḫalḳ görmemişdür	39b/10
eline virilmemişdür	39b/11
aṣṣılarıñ ẕiyānların temām tanımamışlardur	49b/4-5

Vesīle-nâme'de 'degül' edatı kullanılarak yapılan sadece bir örnek de vardır.

taġyir olmış degüldür	2b/3

3.2.2.1.1.3. Gelecek Zaman

Eylemin gelecekte yapılacağını, olacağını bildirir.

“Yakın geleceğe gönderme yapan eylemlerin gerçekleşmeyecekleri anlatılır; bunlarda geçmişe ait gelecek diliminde gerçekleşmeyen eylemler de yer alır. Kesin olarak gerçekleşeceği düşünülen eylemi anlatır” (Üstünova, 2016: 137).

-(y)IsAr

	teklik	çokluk
1. kişi	-(y)IsArAm	...
2. kişi	-(y)IsArsIn	...
3. kişi	-(y)IsAr	...

-sA gerek

	teklik	çokluk
1. kişi	...	...
2. kişi	...	...
3. kişi	-sA gerek	...

maḫiv olsa gerekdür	30b/2
Nūḥ peyġamber gelse gerekdür	17b/3
Ḫālīlu’llāh olsa gerekdür	17b/10
gökden kitāb inse gerekdür	17b/14
ol ḥüküm itse gerekdür	18a/3
maḫiv olsa gerekdür	30b/2
bunlar bulunsa gerekdür	52b/16-17

Gelecek Zamanın Belirsizlik Durumu

-(y)AcAkdUr

bu baḥs aşağada gelecekdür	20a/12

-(y)IsArdUr

kendü özünden nite añlayısardur	26a/8

3.2.2.1.1.4. Şimdiki Zaman

Süreklilik ifade eden, geçmişte başlamış, gelecekte bitecek olan eylemleri anlatan, içinde bulunan andır (Üstünova, 2004: 679).

Fiilin, yaşanılan zamanda yapılmakta olduğunu gösterir.

-(V)r

	Teklik	Çokluk
1. Kişi	-(V)rVm	-(V)rVz
2. Kişi	-(V)rsIn	-(V)rsIz
3. Kişi	-(V)r	-(V)rlAr

1. Kişi:-(V)rVm

seni dilerim	9b/13
imdi dilerim	34b/14
hediyye niyyetine yirüm	48b/9

2. Kişi:-(V)rsIn

niçün bizden kaçarsın	34b/12
bu degin boynuma salarsın	41b/1

3. Kişi:-(V)r

illā emīn olanlara ider	11b/6
emcek emer kaçar	19a/11
ʿAlīye çıkar	27a/14
İmām-ı Şāfiʿī kalkar	29a/15
maḳāmlaruñ seyir ider	54a/7-8

1. Çokluk Kişi:-(V)rVz

bir teysīri varmıdur cevāb virürüz	5b/9
Muḥammede gelür biz ayduruz	27a/14
bir kez getürürüz	27a/15
şol resmile ṣalavat getürürüz	32a/11

3. Çokluk Kişi: -(V)rlAr

laḥmī ḥadīṣinden alurlar	27b/4
bu resmile ṣalavāt getürürler	27b/2-3
kitābları vardur pinhān oḳurlar	37b/12
yaʿni azdururlar	38a/14

gelürler ve gāh kendü maṣlaḥatlarına giderler	5b/6
Ḥüḍāvendigār raḍıya'llāhu ʿanhu buyururlar	15a/1
bunlar naṣib virürler	38b/14
ṣāliḥ ise anlar alurlar	38b/17
üzerine yürürler	39a/2

-mAz

Teklik **Çokluk**

1. Kişi	-mAm	-mAyIz
2. Kişi	-mAzsIn	-mAzsInIz
3. Kişi	-mAz	-mAzlAr

1. Teklik Kişi: *Vesīle-nâme*'de örneğine rastlanmamıştır

2. Teklik Kişi: *Vesīle-nâme*'de örneğine rastlanmamıştır.

3. Teklik Kişi: -mAz

Ḥażreti Yaʿḳūbuñ gözleri görmez	5b/10-11
te'sīri çoḳdur vaṣfa gelmez	6a/10-11
ol kitābdan ġāfil ḫimārlıḳdan daḫı çıḳmaz	31a/3-4
lākin adın söylemez	37b/15
mertebe-i şeyḥe ṭālib irmez	45a/15
ol bedenden çıḳmaz	55a/4

1. Çokluk Eki: *Vesīle-nâme*'de örneğine rastlanmamıştır.

2. Çokluk Eki: *Vesīle-nâme*'de örneğine rastlanmamıştır.

3. Çokluk Eki: -mAzlAr

bu ciḥāẕı mürīd eline bir yirden virmezler	6a/16
ol ḥālī ayruḳ bulamazlar	19b/2-3
ʿAlī neslini sevmezler	29b/1-2
ḫalḳuñ ṣāliḥlerinden içlerine alur dimezler	38b/15-16
bunlara artuḳ eksük olmazlar	39a/7

3.2.2.1.1.5. Geniş Zaman

-(V)r

	teklik	çokluk
1. kişi	-(V)rAm	-(V)rUz
	-(V)r men	-(V)vUz
2. kişi	-(V)rsIn	-(V)rsIz
3. kişi	-(V)r	-(V)rlAr

1. Teklik Kişi:-(V)rAm / -(V)r men

ġazā niyyetine yirem	48b/11

2. Teklik Kişi:-(V)rsIn

ʿilmile Allāhı bilürsin	14b/2
bilmekligile yaḳın olursın	14b/2
şol ki ẓālimdür bilürsin	48a/12-13
yoldan gidersindür	48b/15-16
Muḥammedüñ nūrı muṭahharadur dilersün	26a/9

3. Teklik Kişi: -(V)r

tācları ʿarşa beñzer	4b/7
günāh-ı kebāyiri maḥıv ider	7b/6
ʿārīf olana bu söẕ yiter	15a/9
ʿaẓīm nūrlu yetmiş biñ yıl toġar	22b/2
āḫīr ẕamān dürrü der	27b/14
ḳarañuluḳdan çıḳarur	30b/4
şeyiḫ Ḳur'ān yiter	30b/8
aña daʿvācı olup cehenneme yaḳar	30b/10

ṣāġındaġı ṣola geçer	33b/2
söylemeyen dil dilsüz şeyṭān ḳopar	38b/13
mertebe-i ʿışḳa ḳadem başar	50a/1-2
ʿarşda ise ferşe iner	50b/9

1. Çokluk Kişi:-(V)rVz

tāc ḳaçdur bizde cevāb derüz	4a/2
dīni āşikāre iderüz	43a/4

-(V)vUz

birbirimüz yolundan dönmeyevüz	43a/10-11

2. Çokluk Kişi: -(V)rsIz

ellerinde helāk olursız	43a/6

3. Çokluk Kişi:-(V)rlAr

ʿāşıḳlar ḥūb ṣūrete naẓar ḳılurlar	51a/5
lākin nefsine āyine dutarlar	54a/6
aña rūḥ-ı cismānī dirler	55a/9-10

-mAz (olumsuzu)

	Teklik	**Çokluk**
1. kişi	-mAzAm	-mAzUz
2. kişi	-mAzsIn	-mAzsIz
3. kişi	-mAz	-mAzlAr

1. Teklik Kişi: *Vesīle-nâme*'de örneğine rastlanmamıştır.

2. Teklik Kişi: *Vesīle-nâme*'de örneğine rastlanmamıştır.

3. Teklik Kişi: -mAz

kimesne muṭṭaliʿ olmaz	7a/1
münācāt ḳılduġuma degmez	9a/13
esrārını ʿaṭā eylemez	11b/5
kimse çün zafer idemez	18a/8-9
tevcih-i ḥāl ehl-i ḳāl ḳıtında sıġmaz	19a/9
nebīnüñ velīnüñ bedenleri çürümez	25a/15

3.2.2.1.2. Tasarlama Kipleri

Türk dilinde ve fiil konusunu işleyen çalışmalarda dilemeli kip (Emre, 1945: 45), isteme kipleri (Aksan vd., 1976: I, 149; Hatiboğlu, 1972: 95; Aksan, 2015: II, 103; Topaloğlu, 1989: 93; Koç, 1996: 242; Hemgirmen, 2017: 222), dilek kipleri (Ediskun, 2017: 174; Bilgegil, 2014: 243; Dizdaroğlu, 1963: 15), uyarı kipleri (Banguoğlu, 2015: 376) gibi farklı terimlerle karşılanan tasarlama kipleri, fiilin olumlu ya da olumsuz yönde gerçekleşmesini; tasarlanan istek, emir, şart ve gereklilik kavramları içinde veren kiplerdir (Korkmaz, 2017a: 576).

Tasarlama kiplerinde, bildirme kiplerindeki gibi bildirme, haber verme biçiminde bir oluş ve kılış yoktur. Bu kipler, daha gerçekleşmemiş olan, ancak gerçekleşmesi istek, emir, şart ve gereklilik şekillerinde tasarlanan kiplerdir. Şekil gösteren belirli ekler ile kurulan tasarlama kipleri, haber kiplerinde olduğu gibi (şekil bildirme özelliği dışında, aynı zamanda) açık ve belirli bir zaman kavramı da taşımazlar; ancak, zaman ögesinden de tümüyle yoksun değillerdir. Çünkü, bu kipler, konuşana ait bir eğilim, bir isteği, bir emri ya da bir gerekliliği dile getirdikleri için, gerçekleşme şartları bakımından dolaylı da olsa yine belirsiz bir gelecek veya şimdiki zamanı içerirler. Tasarlama kiplerini birleştiren ortak özellik, aralarındaki işlev ayrılıklarına rağmen, hepsinin de sonuç olarak tasarlanmış bir dileğe yönelmiş olmalarıdır. Bu kiplerin zamanlara göre değil, işlevlerine göre adlandırılmalarının nedeni de böyle açık bir zaman gösterme özelliği

taşımamalarındandır. Bu yüzden tasarlama kiplerini ‘yardımcı zamanlar’ başlığı altında değerlendiren bazı dilciler de vardır (Zülfikar, 1980: 125).

Tasarlama kiplerinde zaman kavramını belirtmek için genellikle zarflara başvurulur. Bazen bu durum, metnin bağlamı içinde başka sözlerle de ayarlanabilir (Korkmaz, 2017a: 577).

Emir, istek, gereklilik kiplerinin farklı görevlerde kullanılması ancak,

a. Cümledeki diğer kelimelere,

b. Cümledeki kişiler arasındaki duygusal ve hiyerarşik ilişkilere,

c. Vurgu ve tonlamaya,

ç. İsteğin gerçekleşmesi için gereken zamana,

d. İsteğin derecesine gibi konularda ayrılıklar göstermektedir. (Şahin, 1993: 145)

Bu kipler, herhangi bir zaman belirtmedikleri için anlamlarına göre adlandırılırlar.

3.2.2.1.2.1. İstek Kipi

Fiile istek, niyet, arzu kavramları veren bir tasarlama kipidir. Yapılan hareketin istek şeklinde ifade eden veya o işe niyet edildiğini gösteren kip ekidir.

-(y)A

	Teklik	**Çokluk**
1. Kişi	-(y)Am	-(y)AlUm
	-(y)AyIn	
2. Kişi	-(y)AsIn	-(y)AsIz
3. Kişi	-(y)A	-(y)AlAr

1. Teklik Kişi: -(y)Am / -(y)AyIn

raḥat olam	1b/2
diledim ki yiyem	17a/12
çün ben ölem	24a/8
ġazā niyyetine yirem	48b/10-11

saña varayın	23b/14

Olumsuz

daḫı yüzüñ göremeyem	34b/14-15

2. Teklik Kişi: -(y)AsIn

aña uyasın evvel oldur	15b/3-4

3. Teklik Kişi: -(y)A+ Ø

dā'īm meskenet üzre ola	7a/3
şeyḫüñ altı yanında otura andan ṭarīḳatı	13a/16-17
Ḥaḳḳa ulaşdura ol ʿazīzler	14a/6
bulunmaya her kişinüñ	15b/6
maḳāmlardan maḥrūm ḳala dir dimişler	16a/14
münāsib olanı duta ḳanġısında gerekse olsun	29b/14-15
göñlüne getürmeye daḫı bil ki şerīʿat	34a/15-16
bāṭından cezble çeke lākin ḥaḳ bula	41b/9-10
su'āl itmeye eger dirse	47a/13
ẕikīrle işleye namāẕı	47b/8
acıġa azacıḳ yiye ḳarnı doyunca yimeye	48a/16

1. Çokluk Kişi: -(y)AlUm/-(y)AvUz

bābu uṣūle girelüm	1b/9
ḥuḳūḳ-ı sulṭāniyye[y]i seyir idelüm	1b/9-10
segirdelüm ṣalup erenlere yüzler sürelüm	2a/8
beẕli idelüm ve bildürelüm	2a/16
ʿAlīye yetişdürelüm	2b/11
vücūdumuz yaḳup maḥıv itmelüm	10a/15
tābiʿ olmayalum	10b/4
göñlüñi götürüñ görelüm	21b/11-12
bāri yüzün açalum görelüm	24b/15

birbirimüz yolundan dönmeyevüz	43a/10-11

2. Çokluk Kişi: -(y)AsIz

namāẕıñuzı girü siz kılasız	25a/6

3. Çokluk Kişi: -(y)AlAr

naʿt-ı şerīf oḳuyalar	7b/15
boynuna rıżāsın vireler	6b/1-2
semaʿı ṣafāya gireler	7b/16
namāz ḳılalar	8a/12
ḥaḳīḳat maḳāmların bileler	12b/16
mertebesince oturalar	13a/16
elin öpeler	13b/3
müslümānları aldayalar	15a/16
beni seveler	23a/5

birin seveler ḳalanına sögeler	26b/16
ẕiyāde bekleyeler	27a/5
Ḳur’ān ḳuruldığı vaḳit bu yazalar	30b/1
üzerine kitāb yükledeler	31a/2
tertibince degişeler	33b/3
sögüdi güneşe bıra bıraġalar	35b/14-15
anlardan ʿuzlet ideler saḳınalar	38a/13

3.2.2.1.2.2. Emir Kipi

Tasarlanan hareketin yapılmasını emir şeklinde ifade eder. 1. kişi için emir çekimi yoktur.

2. Tekil Kişi: -*Ø*

Vesīle-nâme’de -gIl ekine rastlanmamıştır.

ḥaḳīḳati otur didükleri yirde oturmaḳdur	5a/8
ardına geç baḳ	9a/15
andan bize söyle	9b/17
girü sen ḫalāṣ ḳıl	18b/5
edebin saḳın	26a/10
bunı daḫı bil	31a/10
namāz ḳıl	34a/5
ziyāde ḳıl	40a/9
ne sor ve ne yi	48a/15
naṣīḥat it	51b/12
sen seni saḳın	52a/11
ardına geç baḳ	9a/15

daʿvet it	20b/6
kesb it	28b/11
tā şuña ayıt	35b/17
bize çık	51b/11
beni ko	52a/11

3. Tekil Kişi: -sUn

müşāhededen maḥrūmı kalsun	16a/16
Ḥaḳ Teʿālā babamuñ günāhkār ümmetinden baña bağışlasun	23a/4
tevbe itsün	18b/6
tābūdile alsun gitsün	24a/10
Muḥammedüñ nūrı muṭahharadur dilersün	26a/9
mü'minler görmesün	34b/5
Ḥażreti Süleymāna nübüvvet degsün	18a/2
aṣḥāb gelsün	18a/13
Fāṭıma[y]ı ʿAlīye virsün	22b/17
naẓar itsün	28b/12
yoldaş ise bilsün	28b/13
aṣḥāb daḫı çoğalsun	43a/5

2. Çokluk Kişi: -(U)ñ/-(I)ñUz/-(U)ñUz

ey aṣḥābım bilüñ	6b/13
yola girüñ	13b/11
sin didigüñüz leyin lāẕım gelmez	27a/16
ʿAlī sizüñ şeyḫiñüzdür didi varuñ elin öpüñ	6b/15
Resūl'üne iṭāʿat idüñ	13b/9

daḫı ulū'l-emrü muti‘ oluñ	13b/12

3. Çokluk Kişi: -sUnlAr

fāḫir ṭonlar geyüp yürümesünler	7a/4
ve ramażān tutsunlar	7a/11
altıya dört veyā iki rek‘at evvābīn ḳılsunlar	7a/16
oġlāncıḳlarıyla öñimden geçsünler	18a/14
lāẕım olan budur ki şöhret istemesünler	7a/9
muḥarrem ‘aşr-ı öñünde ṣā'im olsunlar	7a/13
ehl-i bid‘at ile dostluḳ itmesünler	7a/10
kendülerden bī-ḫaberdür ne bilsünler	26a/7

3.2.2.1.2.3. Gereklilik Kipi

Belirli bir zamana girmeyen, fiilin gösterdiği oluş ve kılışın yapılması gerekli olduğunu bildiren (Korkmaz, 2017b: 143) ektir. *Vesīle-nâme*'de şart ve mastar ekine 'gerek' sözcüğünün eklenmesiyle gereklilik kipi oluşturulmuştur.

-sA gerek:

Nūḥ peyġamber gelse gerekdür	17b/3
da‘vetü olsa gerekdür	17b/4
İbrāhīm peyġamber gelse gerekdür	17b/9
Ḫālīlu'llāh olsa gerekdür	17b/10
kitāb inse gerekdür	17b/14
ḥüküm itse gerekdür	18a/3
maḫiv olsa gerekdür	30b/2
bunlar bulunsa gerekdür	52b/17

-mAk gerek:

bıraġup geydürmek gerek	6a/4
müstaḥıḳ olmaḳ gerekdür	6a/13
fuḳarā boynuna almaḳ gerekdür	6a/14
elinden almaḳ ve geymek gerekdür	6b/11
meskenet üzre olmaḳ gerekdür	7a/6
ḥaḳīḳat dersin oḳumaḳ gerek	7b/3
ẕikrullāha başlamaḳ gerek	7b/12
ṣā'im olmaḳ gerek	8a/4
dimek gerekdür	26b/7
añılsa ayıtmaḳ gerekdür	27a/11
meşġūl olmaḳ gerekdür	32b/4
namāẕ ṣoñuna oḳumaḳ gerekdür	32b/4
dā'im oḳumaḳ gerekdür	33a/11
teslīm olmaḳ gerekdür	42a/7
yüz çevirse depelemek gerek	42b/12
mevcūd olana varmaḳ gerekdür	44a/12
dem urmaḳ gerekdür	44b/9
ḥużūr-ı ḳalbe durmaḳ gerek	44b/11
saġ ayaġun admaḳ gerekdür	44b/14
ḳarşu durmaḳ gerekdür	44b/16
söylememek gerek	45a/1
niyyet dutup varmaḳ gerek	45a/2-3
ne teslīm olmaḳ gerek ne dirse dutmaḳ gerek	46a/13
ġāyet saḳınmaḳ gerek	46a/15
ṭarīḳ gözlemek gerek	46b/2

terk itmek gerekdür	47a/17
malınuñ yarısın virmek gerek	51a/8

3.2.2.1.2.4. Dilek-Şart Kipi

Hareketin şart şeklinde tasarlandığını, şart olarak düşünüldüğünü anlatmak için fiil kök ve gövdelerine şart eki eklenir (Ergin, 2002: 309). -sA eki ile kurulur.

1. Teklik Kişi: -sAm

şübhelü nesne yisem ḳarnımda ḥareket iderdi	9b/2
bir ẕerre āşikāre eylesem ol ḳavme yedi ṭamū cennet gibi olaydı	10a/1-2
ṭutmaduġum ḫalḳa söylesem eṣer itmezdi	52a/3-4
eger ben düşersem ẕiyānım daḫı olur	52a/11-12

2. Teklik Kişi: -sAñ

ol yolı isterseñ ḥaḳdan ayruġuñ terk eyle	9a/4
kāfir olur añlayımasañ yaʿni ayne'l-yaḳınlıġıla bulunan	14b/7-8
emer oġlān[a] itmek virseñ boġāzına ṭurur	19a/11-12
yoldaş olursañ anda daḫı anlaruñla ḳoya	28b/17
ṣıfat ile ṣıfatlansañ ol ṣıfatile ki	37a/3-4
iḫtiyār iderseñüz bismillah didi	43a/8
ḳatında ura durur🔥 el bağlayup	44b/16
fursatın bulsañ kāfir öldürmekden	49a/4
misk koysañ daḫı	55a/6-7
girü miski hep çıḳarsañ ol ḥoḳḳada ḳoḳusı ḳalur	55a/7

3. Teklik Kişi: -sA

Murtażāya vir dise ol daḫı Ḥasan-ı Baṣrī ḥażretine virdi	2b/7

ecmaʿīn öyle olsa imdi tācıñ	3b/6
su'āl olunursa ki tāc ḳaçdur	4a/1-2
öyle olsa imdi bu ḫalvetī	4a/17
ʿuzlet iderse ʿazīz ola	8b/4
ḳande baḳsa Teñrinüñ nūrın görürdi	8b/15
ḥiẕmet teklīf iderse te'ḫīr itmeye	10b/11
yoluñ mescīde uġrasa ḫalḳ namāẕda olsalar	10b/14-15
cānibinden olmaḳ añlarsa da şeyḫüñ söẕin red itmeye	11a/2-3
kim işlese öyle olsa dīni daḫı	14b/5
ecel yetişüp ölürse ḥāl ne ola	16a/15-16
kim işlerse ḥaḳīḳatile işleye	19b/16-17
ʿilim oḳusa Allāha ʿamel itse Allāh içün	30b/3
geçmişlerinden anılsa raḍıyallāhu dimek	31b/5
ḳarnuñ acıḳdursa ve dilin saḳlasa aña ḥikmet bağışlanur	35a/15-16
anlarda bulunmasa kāẕiblerdür	36a/12
su'āl olursa ki peyġamberile anlarıñ	40b/8
muḫālifet ideni kırsa dört şeyiḫ ṭālibī meniʿ ḥarekette görse	41b/15-16
bir nesne buyursa tīz icābet ide	42a/7-8
mübtediʿlere uysa mürted olur	42b/15-16
bir kişi şeyḫinüñ elin dutsa tevbe itse	43b/17
şeyḫ-i kāmīl ḳosa ṭālib girü aña varmaḳ gerekdür	44a/13
ẕiyāde geçerse aña ṣābit gerekdür	44b/9-10
loḳma bulunsa veyāḥud eger yimese helāk olur	48a/1
yanuña ḳalursa dünyāda ve aḫiretde ḥod ʿaẕāb yoḳdur	49a/6
her şeyi' baḳsa gözüne maʿşūḳ	50a/5

3.2.2.2. Birleşik Çekimler

Bir fiil üzerine iki kip eki aldığında birleşik çekim oluşturur. Kaynaklarda "Birleşik Zamanlı Fiil" olarak adlandırılmasının daha uygun olduğu görüşü belirtilmiştir (Gülsevin, 1997: 215-224). Çünkü tek zaman kavramını eylem kendi üzerinde barındırmasından dolayı "Birleşik Zamanlı Fiil" ifadesi yerine "Birleşik Çekim" olarak adlandırılmıştır. Birleşik çekimler hikâye, rivayet ve şart çekimi olarak üçe ayrılır.

3.2.2.2.1. Hikâye

İkinci kip ekinin bilinen geçmiş zaman olduğu birleşik fiil çekimidir.

anıñçün Ḥāfī dirlerdi	8b/14
Teñrinüñ nūrın görürdi	8b/15
ḥadden geçüp ṭururdı	9a/8
ḳarnımda ḫareket iderdi	9b/2
Ḥaḳ Teʿālā benim göñlündegin bilürdi	9b/7-8
aydurdı	10a/8
muḫālif-i nefs işlerdi	19b/5-6
göñüllerinden kin döḳdilerdi	23a/10
anı ḫilāfete geçürdiler	23a/16-17
ʿAlī ḥażreti Kūfede olurdı	23b/7
ʿAlī beslemişdi	23b/8
tīz ḥasır ardından çıḳardılar	24a/4-5
Ebū Bekir ḥażreti yürürdi	26b/9-10
Ḥażreti ʿOṯmān yürürdi öñünce	26b/11
ʿalevī oġlān oġlāncıḳlarla oynarıdı	29a/14
ḳapu önüne uġrardı	29a/15
Resūl bir söz söylerdi	29b/8

dört dürlü añlarıdı aydurlardı	29b/9
mertebelü mertebesince āḫız iderlerdi	29b/10-11
yüzi nūrlu seccādemi getürürdi	34a/3
nāzil olmışdı	40a/7
baʿżı vaḳit dirdi	42b/3
Resūl ḥażretinüñ rūḫı biterdi	44a/15-16
hīç meşāyiḫ ḥācet olmazdı	44a/16
yol üzerinde yürürdi	52a/5

3.2.2.2.2. Rivayet

İkinci kip ekinin öğrenilen geçmiş zaman olduğu birleşik fiil çekimidir.

bu bende[y]i sebeb düşürmişdür	51b/3-4

3.2.2.2.3. Şart

İkinci kip ekinin şart kipi olduğu birleşik fiil çekimidir.

imdi eger su'āl olunursa ki	4a/1-2
ol sikke nice ki örüldiyse öyle ḳalmışdur	4b/3
eger su'āl iderlerse bu ḥırḳa[y]ı	5b/8
ḫalḳdan ʿuzlet iderse ʿazīz ola	8b/4
yol isterseñ dünyāyı terk eyle	9a/5
beni ṭamūya ḳorsan	10a/1
ḫiẕmet teklīf iderse te'ḫīr itmeye	10b/11
kendi cānibinden olmaḳ añlarsa	11a/2
kendi irādeti olursa	11a/5-6
dünyāyı müşerref iderse ḳamer daḫı	12b/1

ecel yetişüp ölürse ḥāl ne ola	16a/15-16
saña dermān olursa andan olur	17b/5
her ne kim işlerse ḥaḳīḳatile işleye	19b/16-17
dili söylemedi ise bāri yüzün açalum	24b/14-15
ʿamel işlerse baña baña getürür	25b/1
ululanmaḳ içün oḳursa dīni yoḳdur	30b/13-14
ʿilim birle oḳumazsa ʿālimlere ṣoralar	31a/7-8
ḳande dilerse bulunur	36a/7
eger dilerse su'āl budur	40b/11
ẕiyāde geçerse aña ṣābit gerekdür	44a/9
ḳullar dururlar ve otursa diz çöke	44b/12
ura durursañ el bağlayup	44b/16
bir murādı olursa göñlünden	45a/2
ḥāṣıl olmazise ẓāhīrden andan söyleye	45a/3-4
nice edeb saḳlarsa ġayibde	46a/8
ölürse şehid ve öldürürse ġāzi	49a/3
yanuña ḳalursa dünyāda	49a/6
nefsüñ ẕaḥmetinden incüdürse evlā mı	49a/7-8
ben düşersem ẕiyānım daḫı olur	52a/11-12
ḳuvveti yitirse fī fenādandur	53b/14
girü miski hep çıḳarsañ ol ḥoḳḳada ḳoḳusı ḳalur	55a/7-8

3.2.2.3. Cevherî Fiil

(İsimlerden Yüklem)

Tek başına hiçbir hareket ifadesi taşımaz; herhangi bir yapım ekiyle gövde halinde genişletilemez. Sadece kendisi olarak kullanılır (Güneş, 1999: 154). Eski Türkçede er-

yardımcı fiilinin er- > ir- > i- biçiminde ekleşmesinden oluşan, ad soylu kelimelerin yüklem olarak kullanılmasını sağlayan ve birleşik fiil çekimlerinde görev alan fiil, cevher-fiil (ek-fiil)dir (Korkmaz, 2017b: 124).

Cevherî fiilinin Eski Türkçeye ait metinlerde; görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman, geniş zaman, gelecek zaman, şart kipi, emir kipi gibi çeşitli zaman ve kiplerle çekime girmiştir (Şahin, 2021: 23, 24). er- fiili ile birleşik fiil çekimi (bkz. Birleşik Çekimler) oluşturulur.

Geniş zaman çekimi, 1. ve 2. kişi için müstakil kişi ekleri 3. kişi için ise tur- fiilinin geniş zamanından kalıplaşan +dUr (dUrUr) fiilinin çekimi kullanılması bakımından diğer zamanlara göre farklılık göstermektedir.

	teklik	çokluk
1. kişi	+vAn	-(y)Uz
	+(y)Am	
2. kişi	+sIn	+lArsIz
3. kişi	dUrUr	+lArdUr
	+dUr	
	eksiz	

Bu çekimle ilgili metinde geçen örnekler şunlardır.

1. Teklik Kişi: *Vesīle-nâme*'de örneği bulunmamaktadır.

2. Teklik Kişi: +sIn

ayıtdı gerçeksin didi	24b/3

3. Teklik Kişi: +Ø / +dUr / +dUrUr / dUr

3. kişide Eski Türkçeden beri *ermek* fiiline paralel bir salt fiil olma özelliği gösteren *turmak* fiili yer almıştır (Banguoğlu, 2015: 474). Bu fiil zamanla ekleşerek fiile kesinlik veya ihtimal anlamı katmıştır.

devenüñ büyügi ḥod devedür köşeki gine köşekdür	1b/7-8
altun ve gümüş ile degildür	2a/4
ciḥāẕ-ı meşāyiḫ bunlardur ki	2b/4
meşāyiḫüñ biri tācdur	2b/8
delīlsiz söẕ ḫatādur	2b/11
ʿibretsiz naẓar belādur	2b/12
tācuñ ḳıblesi pīrdür	3b/11-12
tāc ḳaçdur bizde cevāb derüz	4a/2
ẕīrā tāc-ı ʿārīf birdür	4a/9
maʿnā çoḳdur meṣelā	4b/6
postuñ başı teslīmdür	5a/4
kelime vardur	5a/9
bu benüm elüm degül şeyḫim elidür	6a/3
ciḥāẕ-ı meşāyiḫüñ ʿilmi lāẕımdur	6a/5
uṣūl-i meşāyiḫ ḳadimdür	7b/8
Firʿavn ve Nemrūd ve Ḳārūn ile ortaḳdur	8b/8
ey sulṭān-ı Mışır yol ikidür	9a/3-4
maḳṣūd ḫiẕmetinde iʿtimātdur	10b/17
mürīd ḫavādur	11a/6
rabbiñüz mābeyninde bir emirdür	11a/13
yaʿni uludur	12a/17
her kişi mertebesince birbirinden yoḳarudur	13a/2

Ḳur’ān mürşiddür	14b/10
aḫīr ẕamānda şeyḫiler çoḳdur	15a/15
anuñ münāsibeti yoḳdur	16a/13
bu bir sırdur	17a/1
hem[i]şe noḳşāndur naḳldür	17a/3
bir şaḥısdur	20a/17
anuñ ḳızıdur	21a/3
velī keşfi müşküldür	21a/16
ʿAli Resūlüñ ammusıdur oġlıdur	21b/4
Teñri Resūlüne maʿlūmdur	22b/15
ṣāḫib-i vilāyet bu ne sırdur	25a/4
aḫiretde cennetde daḫı öyledür	26b/12
şol kimdür ve ʿizzet niçedür	27a/6-7
Fāṭıma[y]la ʿAlīden olan soydur	28a/7-8
kendü daḫı eyüdür	28b/14
lakin muḫtaṣarı evlādur	29b/16
nitekim Ḳur’ān maḫluḳdur	30a/6
her kişiye borçdur	31a/6-7
enbiyāya maḫsūṣdur	32a/1
görüñmez ʿālimdür	33a/16
evtād dört kişidür	33b/8
ne mübārek gicedür	35a/4
ṭopraḳ keşfidür aġırdur	35b/7
gösterirse şeyṭānīdür	36b/4
ammā ṣu ṗakdur	36b/12

münāfiḳ kāfirden eşetdür	37a/12-13
mürşīde mīzāndur	40a/10
ümmeti mürşidi kendüdür	40b/10
ḥaḳ şeyḫidür ol kāmīl mükemmildür	41b/7
daḫı dörtdür	41b/12-13
şeyḫe varmaḳ yigdür	45b/2
Allāhı bulmaḳ içündür	45b/12
her mü'min ḳardāşdur	46b/10
şol ki ʿavāmdur	48a/14
necāt-ı ḥaḳḳ ricādur	49a/17
ẕiyānlaruñ temām tanımışlardur maḳām-ı ortadur	49b/5-6
her dem sözi merḥabādur	50a/6
hem farż ve hem sünnetdür	43b/11

yaş budaġı var+Ø	1b/2-3
ḫırḳa-i mürīdüñ boynuna bıraġup geydürmek gerek+Ø	6a/4
lākin cismānīyle degül+Ø	18b/15-16
içinde nesne yoḳ+Ø	26b/4

1. Çokluk Kişi: -(y)Uz

biz aña lāyıḳ degülüz	41a/16

3. Çokluk Kişi: +lArdUr

ciḥāẕ-ı meşāyiḫ bunlardur ki	2b/4
bunlar sā'īr peyġamberlerdür	20b/4-5

ḫulefā efḍal aṣḥāblardur ulū'l-emirlerdür	20b/15
güzīde āʿlā velilerdür	20b/16-17
nā-maḫrem ol nesnelerdür	34b/4
büdālā abdallardur	36b/9
anlar ki münāfıḳlardur	37a/11
cennete ve cehenneme ḳābīl degüllerdür	37b/1
bunlar āʿlā velilerdür	39b/14
mübtedī ibtidā tāliblerdür	49b/3

3.2.2.3.1.1. Bilinen Geçmiş Zaman Çekimi

i- fiilinin bilinen geçmiş zaman ekini aldığı çekimdir.

	teklik	çokluk
1. kişi	IdUm	IdUk
2. kişi	IdUñ	IdUñUz
3. kişi	IdI	IdIlAr

1. Teklik Kişi: IdUm

maşrıḳdaġı ben idüm	22b/7

2. Teklik Kişi: *Vesīle-nâme*'de örneği bulunmamaktadır.

3. Teklik Kişi: IdI

içinde nāẓīri yoġıdı	8b/6
ʿilim içinde kāmīl idi	10a/7-8
ol vaḳit kiçrek oġlānıdı	18a/17
murād ḳarābet idi	21b/16

işāretden murād ʿAlī idi	23a/15
işāret Ebū Bekir idi	23a/16
bir kişi varıdı	23b/8
Ḥüḍā ile andan idi	25b/12
ḥalḳa daʿvet onda idi	25b/12
pākidi laṭif idi nūr-ı nūr idi	25b/13
yolı ġāyiṭ ẓāhīr idi	26a/6
Resūlüñ yārānları idi	26b/8-9
ġāyet faḳih mü'min idi	33b/16-17
müttaḳī kişi idi	33b/17
her gice ṣoḥbetim Allāh ile idi	35a/8
didügi ʿilim idi	40a/7
hem şeyḥ idi hem ḳuṭb idi hem padişāh idi	40a/14
tevaffukdan murād neyidi	51b/16

1. Çokluk Kişi: *Vesīle-nâme*'de örneği bulunmamaktadır.

2. Çokluk Kişi: IdUñ (Uz)

ʿibādet idüñ	13b/8-9
Resūlüne iṭāʿat idüñ	13b/9
aña ʿizzet idüñ	20a/8-9
ṣabır idüñ	43a/5

3. Çokluk Kişi: *Vesīle-nâme*'de örneği bulunmamaktadır.

3.2.2.3.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman Çekimi

i- fiilinin öğrenilen geçmiş zaman ekini aldığı çekimdir.

dervīşlik böyle imiş	52b/1

3.2.2.3.1.3. Ortaç Çekimi

-IdUk: Eski Türkçede er- fiili, bol- fiiliyle eşdeğer, hatta başka anlamları da olan müstakil bir fiil olarak kullanılmıştır (Şahin, 1993: 30). *Vesīle-nâme*'de örneği bulunmamaktadır.

3.2.2.3.1.4. Ulaç Çekimi

iken:

kendü velīyiken bile ḫalḳ bilmeye	39b/2

3.2.2.3.1.5. Şart Çekimi

ise:

rabṭ-ı ḳalb idecegi yoḳ ise	10b/6
kelām ʿāḳıl iseñ ḳaç bulardan	15a/10-11
şerīʿatı kāmīl ise	20a/8
eger şerīʿat yoġ ise biliñ	20a/9
eger ḥavāricī ise şeyṭān içine girür	28a/17-28b/1
ʿAlī dostlarından ise yaʿni	28b/3
ṣoydan ise şimdi girü	28b/4
eger yaramaz yoldaş ise yaramazdur	28b/14-15
eger ṣāliḥ ise anlar alurlar	38b/16-17
ẓālimlerden ise ġazā niyyetine yirem	48b/10-11
mertebesi ʿarşda ise ferşe iner	50b/8-9

3.3. BİRLEŞİK FİİL

Birleşik fiil bir kelime grubudur. Kelime gruplarında esas; anlamına göre bir bütünlük teşkil etmek ve cümle içinde tek kelime gibi görmektir. "Kelime gruplarına iştirak eden unsurlar; asıl anlamlarından az veya çok farklı, yeni ve tek bir anlam ifade etmek üzere bir araya gelirler. Birleşik fiilde de bu, böyledir. İster iki tarafı da fiil olsun, ister bir tarafı isim bir tarafı fiil olsun her birleşik fiil, bir tek kavramı karşılar" (Ercilasun, 2020: 72).

3.3.1. İsim+Fiil Dizilişinde Olanlar

Vesīle-nâme'de bu tür birleşik fiillerle ilgili metinde geçen başlıca örnekler şöyledir:

eyle-:

Türkçe kelimelerle birleşik fiil oluşturanlar:

Vesīle-nâme'de örneği bulunmamaktadır.

Alıntı kelimelerle birleşik fiil oluşturanlar:

munḳaṭıʿ eyle-	8b/3	ṣoḥbet-i ilāhī eyle-	8b/7
ṣoḥbet eyle-	8b/10	ḥaḳdan ayruġuñ terk eyle-	9a/4
dünyāyı terk eyle-	9a/5	ḥiẕmet eyle-	9a/11
münevver eyle-	9b/8-9	ẕerre āşikāre eyle-	10a/1-2
ḳabūl eyle-	10a/4	ḥaẕer eyle-	10b/8-9
istiḥsān eyle-	10b/16	inkār eyle-	11a/9
ḫayır duʿā eyle-	11a/14	ʿaṭā eyle-	11b/5
cemīʿ eyle-	12a/10	ḫalḳ eyle-	12a/12
muḳātele eyle-	20b/11	ḫalfe eyle-	21a/13
defin eyle-	23a/8	ḳavl-i ḳarār eyle-	23b/14
secde eyle-	37b/10	ḳābil eyle-	44b/5

it-:

Türkçe kelime ve gövdelerle birleşik fiil oluşturanlar.

cehd it-	17b/2

Alıntı kelimelerle birleşik fiil oluşturanlar.

su’āl it-	1b/7	ʿurūc it-	3b/9
ḥüküm it-	3b/10	ẕikir it-	4a/10
tevḥīd it-	4b/13	devrān it-	4b/14-15
mürīd it-	5a/11	setir it-	6b/6
istiḳāmet it-	6b/7	seyir it-	6b/8
riyā it-	6b/9	dostluḳ it-	7a/10
terk it-	7a/12-13	kelām it-	7b/3
muḥālifet it-	7b/10	ārām it-	8a/2
su’āl it-	8a/15	cevāb it-	8a/16
naẓar it-	9a/16	ḥiẓmet it-	9b/5
ʿibādet it-	10a/13	maḥıv it-	10a/15
semāʿ it-	10b/1-2	te’ḫīr it-	10b/11
istifsār it-	10b/12	red it-	11a/3
sū-i żān it-	11a/7	iʿtiḳād it-	11a/12
racīm it-	12b/4	ḳabūl it-	14a/7
tefsīr it-	14b/14	şaḫlıḳ it-	16a/2
ṭaleb it-	16b/3	ṣabır it-	17b/4
ḥüküm it-	18a/3	tevbe it-	18b/6
fāş it-	19b/1	ʿizzet it-	22a/12
ḥāl it-	22b/8	edeb it-	22b/14-15
nikāḥ it-	23a/1	nūş it-	24b/6

kesb it-	28b/16	muṣḥaf it-	30a/8
meniʿ it-	31b/11	perhīz it-	35b/9
iḫtilāf it-	38a/17	nāẕ it-	41b/1
ḳatl it-	41b/12	fikir it-	42a/8
fidā it-	43a/12	pinhān it-	43b/7
tenezzül it-	44a/8	ẕiyāret it-	45b/12
temiz it-	46a/6	eser it-	51b/14

ol-:

Türkçe kerlimelerle birleşik fiil oluşturanlar.

öyle ol-	3b/6	geymiş ol-	4a/4-5
yetişdürmiş ol-	4a/10	görmez ol-	5b/13
öyle ol-	6b/10-11	bulmış ol-	11a/5
görmiş ol-	19b/14-15	añlamaz ol-	26a/7
yoldaş ol-	28b/17	eksik ol-	29b/7
yalāncı ol-	36a/15	eksük ol-	39a/7
buyruḳ ol-	39b/17	bir ol-	40a/11
iki ol-	41b/5	deriġ ol-	50b/15

Alıntı kelimelerle birleşik fiil oluşturanlar.

raḥat ol-	1b/3	ṣūḳ-ı ḫalvetīde ol-	2a/1
sā'ir ol-	2a/12	ciḥāẕ-ı meşāyiḥden ol-	2a/17
ḥarām ol-	2b/1	taġyir ol-	2b/3
ẕikir ol-	2b/5	tāc-ı ḥaḳīḳī ol-	2b/9
beyān ol-	3b/1	tebdīl ol-	3b/9

su’āl ol-	4a/1-2	tāc-ı ʿārīf ol-	4a/3
ḫalḳ ol-	4b/13	ḫiẕmetinde ol-	5b/4
vāṣıl ol-	5b/5	müstaḥıḳ ol-	6a/13
ṣābit ol-	6b/10	muṭṭaliʿ ol-	7a/1
muḥarrem ol-	7a/1	mürīd ol-	7a/2
ʿālim ol-	7a/3	maġbūn ol-	7a/8
lāẕım ol-	7a/9	münkir ol-	7b/10
maḥrūm ol-	7b/16	fāsid ol-	8a/5
ʿazīz ol-	8b/4	baʿdehū ol-	8b/4
peşīmān ol-	9a/17	emīn ol-	10a/10
tābiʿ ol-	10b/4	ḥāṣıl ol-	10b/7
maʿṣūm ol-	11a/12	lāyıḳ ol-	11a/17
münevver ol-	11b/12	ġarḳ ol-	11b/12
ehl-i bidʿat ol-	12a/3	bī-ḥużūr ol-	12a/5
ḥikāyet ol-	13b/5	ʿāṣī ol-	13b/13
kāmīl ol-	14a/4	yaḳın ol-	14b/2
vācib ol-	15a/17	māhīr ol-	15b/7
helāk ol-	16a/14	kāmīl-i mükemmel ol-	16b/13
dermān ol-	17b/5	müslīmān ol-	18b/5-6
vāḳıf ol-	19b/16	şeyṭān ol-	20a/5
şehid ol-	21a/5	munṣıf ol-	21b/13
peydā ol-	22a/2	vekil ol-	23a/1
ẓāhīr ol-	23a/10	ʿāşıḳ ol-	23b/13
ġāyıb ol-	26b/3	ehl-i taḳvā ol-	28a/3
ümmet ol-	28a/5	iẓhār ol-	28a/17

tābiʿ ol-	28b/4	ẓāhīr ol-	28b/7
ʿāḳīl ol-	28b/8	dürüst ol-	30b/15
fā'ide ol-	30b/15	ʿaẕāb ol-	31a/12
ʿārīf ol-	32a/6	ṣādıḳ ol-	32a/11
meşġūl ol-	32b/4	helāk ol-	33a/10
nāẓīr ol-	33b/4	lāyıḳ ol-	33b/4-5
peydāh ol-	34a/3	meniʿ ol-	34a/17
nā-maḫrem ol-	34b/4	ġālib ol-	36b/6
ehli ol-	37a/7	temām ol-	39a/9
keşif ol-	39b/10	sünnet ol-	40b/13
muḥkem ol-	42a/2	teslīm ol-	42a/9
helāk ol-	43a/6	farż ol-	44a/2
fevt ol-	44a/12	ḥāṣıl ol-	45a/3
ḥāṣıl ol-	49b/16	tecellī ol-	50a/2

ḳıl-:

Türkçe kelimelerle birleşik fiil oluşturanlar:

Vesīle-nâme'de örneği bulunmamaktadır.

Alıntı kelimelerle birleşik fiil oluşturanlar:

evvābīn ḳıl-	7a/16	namāẕ ḳıl-	8a/12
münācāt ḳıl-	9a/13	erzānī ḳıl-	9b/6
müşerref ḳıl-	12b/9	münevver ḳıl-	12b/11
ḫalfe ḳıl-	16a/1-2	pāk ḳıl-	16a/7
terbiyyet ḳıl-	16b/5	ḳaṣd ḳıl-	16b/10
rivāyet ḳıl-	17a/7	ḳuvvet ḳıl-	17a/15

dermān ḳıl-	18a/11	ḫalāṣ ḳıl-	18b/5
işāret ḳıl-	18b/9	vaṣiyyet ḳıl-	23a/8
ḳabūl ḳıl-	24b/6	nūr ḳıl-	26a/2
tebdīl ḳıl-	26a/12	vesvese ḳıl-	28b/1
ḥareket ḳıl-	28b/6	ilāhī ḳıl-	34a/2
ḥarām ḳıl-	34b/1	iltifat ḳıl-	34b/10
tecellī ḳıl-	37a/4	ẕiyāde ḳıl-	40a/9
terk-i dünyā ḳıl-	47b/1	naẓar ḳıl-	51a/5

3.3.2. Fiil+Fiil Dizilişinde Olanlar

Türkçede özel birleşik fiiller, ulaçlı birleşik fiiller ya da tasvirî fiiller başlığı altında verilen bu birleşik fiiller; -i ve -A ulaç ekini almış bir fiille ver-, bil-, dur-, kal-, gör- gibi fiillerin oluşturduğu yapılardır (Şahin, 2000-2001: 95-105). Tasvirî fiiller olarak adlandırılan bu fiiller, ulaç eki almış birinci fiilin ardına gelerek gerçek anlamlarının yüklendikleri bir anlamı birleşik yapıya aktarırlar. Anlamlarına göre süreklilik, tezlik, yaklaşma gibi türleri bulunmaktadır (Aydın, 2019: 111, 112). *Vesīle-nâme*'de süreklilik, tezlik ve yeterlilik bildiren türleri karşımıza çıkmıştır.

3.3.2.1. Süreklilik Bildirenler

Vesīle-nâme'de *dur-* fiilliyle bir örnekte süreklilik fiili oluşturulmuştur.

oladur- lakin setir oladur söẕ taṭvīl olur	23b/4

3.3.2.2. Tezlik Bildirenler

Bir işi çabucak, tez bir şekilde yapma anlamı vir- fiili ile sağlanmıştır.

öldürivir- ʿAlīyi öldürivir	23b/10

3.3.2.3. Yeterlilik Bildirenler

Bir işi yapabilecek kudrete sahip olma anlamı vardır. Yeterliliğin olumlu çekimi, *bil-* fiiliyle yapılmıştır. *Vesīle-nâme*'de olumsuz örneğine rastlanmamıştır.

öñledibil- ne boynum öñledibildi	18a/6
gidürebil- ne ḥurmā yapraġından parmaġım gidürebildi	18a/7
aydabil- ne itseler aydabilürler	33b/7

3.3.3. Deyimleşmiş Birleşik Fiiller

Deyimler, dil bilimi, tarih, sosyoloji gibi alanları açısından çok önemli Türk toplumunun kültürel değerlerinin bir yansımasıdır.

Deyimleşmiş birleşik fiiller, şekilce, bir ad ve bir yardımcı fiille kurulan birleşik fiillere benzerler. Ancak onlardan ayrılan yanları, fiilden önceki ad ögesinin sabit kalmaması, yalın olarak kullanılabildiği gibi bir ad grubu durumunde de bulunabilmesi ve işletme ekleri ile genişletilebilmesidir (Korkmaz, 2017: 729).

gölgesi ālemi ḳapla-	1b/3	maʿrifet gülleriñ der-	1b/13
yüzler sür-	2a/8	şeḥ elin tut-	5a/4
baş indür-	5a/6	el al-	5a/10
göñli gözi açıl-	6a/1	elin geçür-	6a/2
posta otur-	6a/8	naẓara maẓhar düş-	6b/3
boyun vir-	6b/6	seyir it-	6b/8
riyāya düş-	7a/7	ḥaḳīḳat dersin oḳu-	7b/2-3
şafā id-	8a/3	ʿazīz ol-	8b/4

böyle göz iste-	8b/15	dünyāyı terk eyle-	9a/5
yük ur-	9a/15	ayaġına düş-	9a/17
riyāżet çek-	9b/3	aġzıma bıraḳ-	10a/6
göñül baġla-	10a/12	maḥıv it-	10a/15
fenā bul-	11a/5	ḥālāṣ ol-	11b/10
naẓar it-	12a/1	göñül vir-	12a/2
ad vir-	12a/9	müzeyyīn ḳıl-	12b/6
riʿāyet id-	13b/5	sünnetiñ ṭut-	13b/10
kāmīl ol-	14a/4	ʿamel id-	14b/16
söẕ yit-	15a/9	vācib ol-	15a/17
maḥrūmı ḳal-	15b/16	ḳaṣd ḳıl-	16b/15
ḥāẓır nāẓır ol-	17a/1	dermān ḳıl-	18a/11
boġāzına ṭur-	19a/12	ādem ol-	20a/3
peydā ol-	22a/2	kin döḳ-	23a/9-10
fehim id-	26a/17	gökden in-	30a/8
peydāh ol-	34a/6	ḥarām ḳıl-	34b/1
boynuma ṣal-	41b/1	fikir it-	42a/8
yüz çevir-	42b/7	vāḳıf ol-	46b/15
göñül gözi açıl-	48b/1	maḳāmına ir-	49b/11
mühlet dile-	51b/12	pervāz ur-	54a/7

3.4. SIFATLAR

Sıfatlar, adlardan önce gelerek onları niteleyen, nasıl olduklarını gösteren veya çeşitli yönlerden belirten sözlerdir. Türkçede çok geniş bir yere sahiptirler.

Bazı gramerler, sıfatların da birer ad veya "vasıf ve belirtme adı" olduğuna işaret eder (Ergin, 2002: 362; Emre, 1945: 9; Güneş, 1997: 215; Koç, 1997: 189). Aslında vasıf ismi olan bu sıfatlar, *Vesīle-nâme*'de türlerine göre incelenebilir:

3.4.1. Niteleme Sıfatları

İsimlerin durum, biçim, renk vb. niteleyici özelliklerini gösteren sıfatlardır.

yaş budaġı	1b/2-3	fuḳarā baġcelerine	1b/12
gül cemāllerine	2a/8	delīlsiz söz̲	2b/11
toġrı yoldan	4a/8	cennet baġçele	4b/14
mübārek elinden	5b/10	fāḫir ṭonlar	7a/4
fuḳarā elin	13b/4	ʿilimsiz ʿamelüñ	54b/7
kiçrek oġlān	18a/17	günāhkār ümmetinden	23a/4
yeşil berāt	23a/6	mübārek bedeniñiz	25b/4
şübhelü yemekleri	26a/14	yaramaz iş	29a/9
yaş sögüt	35b/13	genc oġlān	44b/1
faḳīr ḳardāşına	51a/11-12	yaramaz fiʿiller	52b/14

3.4.2. Belirtme Sıfatları

İsimleri işaret, sayı, belirsiz ve soru gibi nicelik özelliklerini belirten sıfatlardır.

3.4.2.1. İşaret Sıfatları

İsmin yerini gösterme, işaret etme işleviyle belirten sıfatlardır.

bu: Yakındaki bir nesne için.

bu aġacuñ	1b/4	bu ḫalvetiler	2a/6
bu esbābı	2a/6	bu z̲amāna	2b/3
bu ciḥāz̲ı	2b/6	bu faḳīriñ	3b/4

bu tācı	4b/15	bu kelimeleri	5a/10
bu ḫırḳa[y]ı	6b/15	bu ḫilāfet	6b/13
bu sırra	7a/1	bu ṭarīḳat	8a/4
bu devlete	8a/15	bu mertebe[y]i	8b/17
bu deveye	9a/14	bu dilege	9b/14
bu yolda	9b/14	bu ṭarīḳat-nāme[y]i	12a/8
bu tertib	13b/4	bu mürşidler	14b/12
bu söẕ	15a/9	bu oġlānuñ elinden	18b/2
bu işi	18b/3	bu ʿilm-i meşāyiḫ	19a/10
bu baḫs̱	20a/12	bu aṣḥāb-ı erbaʿa	21a/17
bu ḥāl	22a/11	bu kelāmı	26a/4
bu maḳāmlara	26a/16	bu cihetden	27a/4-5
bu ṣalavāt	27b/1	bu kelāmlardan	30a/2
bu ʿilmüñ	30a/5	bu nifāḳ	30b/9
bu mü’min	32a/2	bu duʿā’[y]ı	33a/11
bu yedi iḳlimi	33b/11	bu dervīş	34a/7
bu ṣumt	34a/12	bu gice	35a/9
bu dört uṣūl	36a/12	bu ʿibādetde	36b/11
bu neviʿ	39a/1	bu beyʿat	43a/15
bu āyet	43b/14	bu kişi[y]i	44a/6
bu şeyiḫ	44a/16	bu taḳvādan	48a/16
bu ṣāḥib-i niʿmet	48b/8	bu sırrı	51a/4
bu ismi	54b/13		

ki iş bu resmile	27a/15

şol: Daha uzaktaki bir nesne için.

şol mertebeye	8b/14	şol kimselerüñ	14a/2
şol kişinüñ	14a/13	şol anadan	18b/17
şol kişiye	24b/14	şol ḳadar	25b/2
şol ʿārifler	26a/3-4	şol vaḳit	26b/17
şol kimdür	27a/6-7	şol seyyid	28a/2
şol ḫımār	31a/1	şol insān	33a/9
şol ḳuvvetdedür	33b/12	şol fitneden	38b/4-5
şol ḥikāyet	38b/6	şol ḫalḳa	40b/1
şol ġassāla	42a/9	şol yabanda	48a/5

ol: Uzaktaki bir nesne için.

ol ḫalvetiler	1b/10	ol ṣūḳ-ı ḫalvetīde	2a/1
ol libās-ı pādişāhīden	2a/14	ol meydana gelen	2a/16
ol ẕamāndan	2b/3	ol aṣıl	2b/4
ol sikke	4b/3	ol irādet	5b/3
ol vaḳit	6b/1	ol velāyet	8b/17
ol yolı	9a/4	ol ḳavme	10a/2
ol ḳuṭıb	10a/2	ol şehre	12b/9
ol beldeyi	12b/10	ol şeyḫüñ	12b/16
ol kişiye	16a/15	ol ṣoḥbetler	17a/5
ol ṣāḫib	17b/4	ol oġlānı	18a/12
ol ḥāl	19a/16	ol raḥmānīdür	20a/8
ol ḳız	23b/13	ol ḥarām	26a/13
ol oġlān	29a/16	ol kitābdan	31a/2

ol ümmī	31a/5	ol müderris	31b/11
ol dervīş	34a/9	ol nesnelerdür	34b/4
ol ḳulum	34b/16	ol ʿulūm	38a/1
ol velī	39b/8	ol yemek	48a/2
ol niyyet	48b/7	ol loḳma[y]ı	48b/7
ol ṣūretden	51a/6	ol bedenden	55a/4

Sıfatlar, çokluk veya durum ekleri alınca sıfat olmaktan çıkarlar.

3.4.2.2. Sayı Sıfatları

İsimlerin sayılarını belirten sıfatlardır.

3.4.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları

İsimlerin sayma sayılarıyla miktarını belirten sıfatlardır.

iki ʿāleme	3b/10	bir yirden	6a/16
beş vaḳit namāẕı	7a/10	altı gün	7a/14
dört veyā iki rekʿat	7a/15-16	yetmiş yıl	8b/3
ḳırḳ sene	8b/17	on yıl	9a/5
üç yüz on üç şeyḥe	9a/11	sekiz cennet ḳapuların	9a/11
bir gün	9a/13	bir deveye	9a/14
bir ḳadeh	9b/10	otuz biñ yıl	9b/10
üç ṭalaḳ	9b/16	bir ẕerre	10a/1
yedi ṭamū	10a/2	bir ḳonşum	10a/5
bir pāre turşı	10a/5	ḳırḳ deve	10a/8
bir yaḫşı	10a/13	on sekiz biñ ʿālemi	10a/15
bir yire	10b/8	on ḫaṣlet	11b/9-10

yedi fen	12a/9	yedi ḳat	12a/12
bir dervīş	13a/5	beş ḳademi	13a/16
altı yanında	13a/16	bir şeyhüñ	16b/7
iki ṭālibe	16b/9	bir dīv	17a/8
iki baş parmaġımı	17a/14	üç dürlü	19a/1
bir kişi[y]i	20a/7	dört aṣḥāb	20b/17
on üç yıl	21a/13	iki gövde	21b/13
yetmiş biñ yıl	22b/2	bir kişi	22b/5
bir sāʿatde	24b/11	dört yāri	26b/15
yüz kez	27a/13	bir kez	27a/15
bir kişi	28b/11	yetmiş ʿaẕāb	31a/5
bir dervīş	31b/12	bir ʿāşıḳ	31b/16
bir mü’min	32a/3	dört köşe	33b/8
yedi iḳlimde	33b/13	bir giçe	34a/1
iki dürlü	34a/12-13	bir ḥācetüñ	34b/12
dört dürlü	35b/2	bir yaş sögüt	35b/13
bir pādem	35b/17	dört uṣūl	36a/12
yetmiş biñ kişi	38b/8-9	ḳırḳ gürz	39a/2
üç yüz nefis	39a/4	üç dürlüdür	39a/17
bir ʿilim	40a/3	ṭoḳsan biñ kelām	41a/4
otuz biñi ṭarīḳat	41a/5	biñ kişi	42a/3
iki ʿālemde	42a/3	bir ḥācet	42a/5
bir heybetlü sulṭān	44b/11	bir kimse	46a/3
bir ẓālim	48b/16	bir çanaḳ	52a/7
bir aḳçe	52a/13	iki aḳçeyle	52a/12

dört ḥarfdür	52b/15	bir ḥoḳḳaya	55a/6

3.4.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları

İsimlerin sırasını gösteren sıfatlardır.

dokuzuncı ḫalḳdan	10a/13	ikinci bucaġında	5a/12
ikinci mevti	10a/10	üçünci iblisi	10a/11
dördünci her şeyden	10a/11-12	yedīnci gögi	12a/15
ikinci şerīʿat-ı kāmīl	15b/5-6	üçünci levḥayne	15b/7
dördünci ʿalāmet	15b/13		

3.4.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları

İsimleri bölme, üleştirme ve paylaştırma anlamıyla belirten sıfatlardır.

yedişer ḫalḳ	12a/11

3.4.2.2.4. Belirsizlik Sıfatlar

İsimlerin belirsiz özelliklerini yansıtan sıfatlardır.

bir ṣaḥrānuñ ortasında	1b/2	baʿżı mürīde	10b/13
nice yirlerde	17a/4	her işde	10a/11
bir güne	4a/5	her ḥālde istiḳāmet it-	6b/7
her ne ḫizmet	10b/10-11	çoḳ dünyālıḳ virdi	23b/9-10
her kişi mertebesince	13a/2	nice mertebelere	44a/9
bir gün gel	1b/5	her ṭālibe	19a/15

3.4.2.2.5. Soru Sıfatları

İsimlerin önüne gelerek onların özelliklerini bulmaya yönelik kullanılan soru kelimeleridir.

ḳaç ʿalāmetlerinden	15a/17	ne vaḳit	47b/15
ḳanḳı şeyḥinde	15b/3	ne ṣıfat	37a/3

3.5. ZAMİRLER

İsim soyuna giren kelimeler içinde anlam sahası en geniş olanlar zamirlerdir. Çünkü zamirler nesneleri temsil veya işaret yoluyla karşılar. Yani isimlerin yerine kullanılırlar. 'Birinci' ve 'ikinci' kişi zamirleri hariç bir zamir her çeşit varlık ve niteliği ifade edebilecek anlam genişliğine sahiptir (Şahin, 1993: 203, 204).

İsimlerin aldığı bütün ekleri alan zamirler, yerlerine geçtikleri veya işaret ettikleri isimler bakımından beş bölümde incelenir.

3.5.1. Kişi Zamirleri

Kişilerin yerine kullanılan zamirlerdir.

Durum ekleri ve bazı son çekim edatları ile kullanılışlarında isimlere göre farklılıklar gösterirler. Örneğin +içün şeklinde kullanılan son çekim edatı, teklik ve çokluk şekillerindeki isimlerde nominative halde kullanılır. Fakat zamirlerin teklik veya çokluk şekillerinde genetive eki ile kalıplaşmıştır (1993: 204). Zamirlerin durum ekleri ile çekimi, Vesīlenâme'de şöyledir:

	1. Kişi		2. Kişi		3. Kişi	
	Teklik	**Çokluk**	**Teklik**	**Çokluk**	**Teklik**	**Çokluk**
Yalın	Ben	Biz	Sen	Siz	Ol	Anlar
(Nominative)	6b/14	41a/16	52a/15	25a/6	48a/15	36a/13
Belirtme	Beni	Bizi	Seni	Sizi	Anı	Anları
(Accuzative)	24a/8	25b/17	52a/11	11a/12	44b/7	52a/2
Yönelme	baña	bize	saña	size	aña	anlara
(Dative)	41a/17	33b/17	38a/6	38b/6	50a/8	51a/6
Bulunma	bende	bizde	sende	sizde	anda	anlarda

(Locative)	42b/2	4a/2			16b/1	36a/12
Ayrılma (Ablative)	benden	bizden	senden	sizden	andan	anlardan
	22a/12	34b/12	22a/16		41b/17	48a/9
İlgi (Tamlayan)	benüm	bizim	senüñ	sizüñ	anıñ	anlaruñ
	42b/5	17b/9	50a/14	6b/14	6b/15	39a/3
Vasıta (Instrumental)	benimle	bizimle	senüñle	sizüñle	anuñile	anlaruñla
	34b/17		35a/9		29a/5	28b/17

3.5.2. İşaret Zamirleri

İsimleri işaret etme, gösterme yoluyla karşılayan zamirlerdir.

	Bu		**Şu**		**O**	
	Teklik	**Çokluk**	**Teklik**	**Çokluk**	**Teklik**	**Çokluk**
Yalın (Nominative)	bu	bunlar	şu/şol	şunlar	ol	onlar
	5b/12	52b/16	16a/3	20a/3	39b/9	30a/2
Belirtme (Accuzative)	bunı	bunları	şunu	şunları	anı	anları
	51b/2	46a/6			5b/2	52a/2
Yönelme (Dative)	buña/buna	bunlara	şuna/şuña	şunlara	ana/aña	anlara
	44a/7	43a/7	35b/16		39b/16	49b/3
Bulunma (Ablative)	bunda	bunlarda	şunda	şunlarda	anda	anlarda
	26a/12				50b/17	36a/12
Ayrılma (Ablative)	bundan	bunlardan / bulardan	şundan	şunlardan	andan	anlardan
	40b/14	52b/9			9b/17	48a/9

İlgi (Tamlayan)	bunuñ	bunlaruñ	şunuñ	şunlaruñ	anuñ	anlaruñ/anlarıñ
	37a/1	39a/5			33a/3	38a/11

Vesīle-nâme'de 'bu' ve 'o' işaret zamirleri olarak kullanıldığı görülmektedir.

deve[s]i orada çökdi	26b/3
burada nāẓīr ola	15b/12

3.5.3. Belirsizlik Zamirleri

Belirsiz kavram ya da nesneleri gösteren zamirlerdir.

bir kimse kim	46a/3	şol kimselerüñ ḥaḳḳıdur	14a/2
birisi bir güne	4a/5	kimse girmez	42b/5
biri su'āl itdi	8b/17	birin seveler	26b/17
her kim ḫalḳdan	8b/4	her biri bir köşede	1b/5
baʿżılar kimseler vardur	7a/6	baʿżılar dirler	27b/15
kimseler her ṭā'ifeye	39a/14-15	kimesnelere öyle gerekdür	7a/2

3.5.4. Dönüşlülük Zamiri

Şahıs zamirlerinden daha güçlü bir anlam taşıyan, onları anlamca katmerli kılan pekiştirilmiş bir tür şahıs zamirleridir (Korkmaz, 2017a: 398). Vesīlenâme'de kendü ve öz zamirleri dönüşlülük zamiri olarak kullanılmıştır.

kendü	30a/17	kendüni	9b/15
kendüẕi	16b/8	kendüden	18b/15
kendülerden	26a/6	kendüyi	28b/9
kendülere	38a/14	kendüye	39b/9
kendüde	51b/7		

öz	43a/11	özünden	26a/8

3.5.5. Soru Zamirleri

İsimleri soru yoluyla belirten zamirlerdir.

ne	5a/3	kim	13a/14
kimi	52b/8	kime	23a/13
kimden	22a/5	nedür	43a/3
nelerse	42a/10	kimdür	28a/1

3.6. ZARFLAR

Fiillerin ya da fiilimsilerin, sıfatların, zarfların anlamlarını zaman, yer, yön, durum, nicelik, soru kavramlarıyla belirleyen ya da sınırlayan kelimelere zarf denir (Ediskun, 2017: 273). Zarfları cümle içindeki görevleri bakımından beş grupta *Vesīle-nâme*'de yer alan şekilleriyle örneklendirerek ele alınmıştır.

3.6.1. Durum Zarfları

Fiil, fiilimsi, sıfat ve zarfların kesinlik, durum, pekiştirme, vasıta, benzerlik, yineleme gibi yönlerden niteliklerini belirten zarf türüdür.

öyle ḳalmışdur	4b/3
öyle olsa tevḥīd ḥālinde	7b/14-15
nefislerin yegleyüp otur	5a/16
Yūsufuñ firaḳından görmez oldı	5b/13
terbiyyetle yetişdüre	16a/12
oġlanlarından baña böyle ḳıldılar	17b/1
dīv ḫazān bayraġı gibi ditredi	18b/1
her işini Allāhu Teʿālā ḫorḳusıyla işleye	19b/8-9

her işini Allāh işāretiyle işleye	19b/13
Resūlüñ ḳarşusına ḫużūr ile oturdı	22b/14
parmaġıyla işāret ḳıldı	23a/14
ʿAlīyi ardından ḫançeri[y]le urdı	23b/16
aşlın işitdügünleyin añlar	32a/7
kişi[y]i daḫı öyle ḳıla	36b/13-14
bunlara artuḳ eksük olmazlar	39a/7
taṣarruf ellere miḳdārlu miḳdārınca ışmarlanmışdur	39b/13
baş dilile söyleşdi	40b/5
bāṭındān cezble çeke	41b/9
ʿAlinüñ dostları pinhān oldı	43b/6
ḳarnı doyunca yimeye	48a/6
ṣabunile ṭozum temiz olur	52a/14
dervīşlik böyle imiş	52b/1
fā'idesi degene nevʿ ile ḳuvveti yitirse	53b/13-14

3.6.2. Zaman Zarfları

Fiil, fiilimsi, sıfat ve zarfların anlamlarını zaman yönüyle belirten, kesinleştiren, sınırlayan zarflardır.

a. Zaman isimlerinin zarf olarak kullanılışı:

geydügi bir gün gel	6b/12
aydurdı ki imdi dilerim	34b/14
bayramdan soñra altı gün oruç ṭusunlar	7a/14-15
nefsi on yıl ekşi aş diledi	9a/5-6
bu gice beni ʿarşa çıḳardılar	38a/4

b. İsme son çekim edatları getirilerek kullanılanlar:

Allāhdan ḳorḳsa mekrinden girü saḳınsa	29a/4
ol ẕamāndan berü ol ṣoy kesilmemişdür	28a/15-16

c. İsimlerden durum ekleri ile türetilenler:

ʿilim kıyāmet gününde aña daʿvācı olup	30b/9-10
anuñ aġırı günde yimek yiyeler	35b/13-14
tevbe virdügi vaḳtın ḳāyedanı müşāhedeye	16a/11
Ḥaḳ Teʿālā baña ezeli erzānī ḳıldı	9b/6

ç. Yabancı kaynaklı zaman zarfları:

evvelā Ḥażret-i ʿAlī ve Ḥasan-ı Baṣrī ḥażretine virdi	2b/12-13
bir sāʿatde ol didügi kişi geldi	24b/11
her ẕamānda bir olur iki olmaz	41b/5
bir sāʿatde ol didügi kişi geldi	24b/11
girü miski hep çıḳarsañ	55a/7

3.6.3. Yer Zarfları

Fiil ve fiilimsilerin yer ve yön açısından özelliklerini belirten zarflardır.

bir ḳarış yuḳarı ḳalḳmış	9a/16
Cebrā'il sidreden ilerü geçmedi	40b/14
birbirine yaḳın gelür	40b/2

3.6.4. Miktar Zarfları

Fiil, fiilimsi, sıfat ve zarfların miktarını, sayısını belirten zarflardır.

riyāżet ve kerāmeti çok oldı	9b/3
ḳarnı acıġa azacık yiye	48a/5-6
biraz dünyāsın alsa	51a/17
mürīde bir nice kerre müstaḥıḳ olmaḳ	6a/13
yaʿni ġāyet acıḳsa	47b/17
bunlara artuk eksük olmazlar	39a/7

3.6.5. Soru Zarfları

Fiil, fiilimsi, sıfat ve zarfların zaman, yer, yön, durum ve niceliklerini soru yoluyla belirtmeye yarayan zarflardır.

maḥv-ı vücūd niçün itmeyelüm	10b/3
neden rūḥ-ı rabbānī ḥāṣıl olur	55a/2-3
Allāhı nice bildün	37a/9
kande dilerse bulunur	36a/7
kendü özünden nite añlayısardur	26a/8

3.7. EDATLAR

İsimler ve fiiller dildeki anlamlı kelimeler grubunu oluşturur. Kelime anlamı ‘âlet, araç, gereç’ (Parlatır, 2006: 381) olan edatlar ise tek başlarına anlamları olmayan ancak cümle içindeki görevlerine göre anlam ve değer kazanan kelimelerdir (Şahin, 1993: 212).

Edatların görevi, cümlede bir kelimeyle diğer kelimeler arasında ilgi kurmaktır.

3.7.1. Bağlama Edatları

Cümleleri veya cümle içinde kelimeleri ve kelime gruplarını ya mânâ bakımından yahut şekil itibariyle birbirine bağlayan sözlerdir (Hacıeminoğlu, 1992: 112). Dörde ayrılır.

a. Sıralama Edatları:

Arka arkaya gelen unsurları ‘ve’ anlamıyla birbirine bağlar.

ʿAlīye çıḳar ve Muḥammede ulaşur	27a/4
İbrāhīm ve Ḳāsım ki ṭāhīrdür	27b/6
Allāh ile benüm aramda kimse girmez	42b/5

b. Denkleştirme Edatları:

Bunlar birbirine denk olan, birbirinin yerini tutabilecek olan iki unsuru bağlar.

ʿAlī añılsa veyā evlādı añılsa	28a/16
loḳma bulunsa veyāḫud eger yimese helāk olur	48a/1

c. Karşılaştırma Edatları:

Karşılaştırılan iki veya daha çok unsuru birbirine bağlayan edatlardır.

hem şeyḫ idi hem ḳuṭb idi hem padişāh idi	40a/14
hem laṭiflığı vardur ve hem keşfilığı vardur	35b/3-4

ç. Cümle Başı Edatları

Cümleleri anlam bakımından birbirine bağlayan edatlardır. Fonksiyon bakımından başlıca şu gruplara ayrılırlar.

ç. a. ‘fakat’ ifadesi taşıyanlar.

ṭozum temiz olur evet sen ṣaḳın	52a/14
nice yirlerde bulunmadı lākin mübārek vücūdı ḫānegāhlarında oturup	17a/4-5

ç. b. ‘eğer’ ifadesi taşıyanlar.

istimdād dileye eger bir rabṭ-ı ḳalb idecegi	10b/6
ʿizzet itdim didi meger bir genç ʿalevī oġlān oġlāncıḳlarla oynarıdı	29a/13-14

ç. c. ‘gerçi’ ifadesi taşıyanlar.

vāḳıf ola her ne kim işlerse ḥaḳīḳatile işleye	19b/16-17

ç. ç. ‘çünkü’ ifadesi taşıyanlar.

çünki ifrād ile ḳarnı acıġa azacıḳ yiye	48a/5-6
ṣabır itdüm çün İbrāhīm ẕamānı geldi	17b/11
virmek gerek zīrā ṭarīḳatde ne senüñ vardur	51a/8-9
başmaḳ geymedi anıñçün Ḥāfī dirlerdi	8b/14

ç. d. ‘mademki’ ifadesi taşıyanlar.

ʿAlīye virdügiçün ol ikisi daḫı göñüllerinden kin döḳdilerdi	23a/9
ʿāciz ḳaldı çün baña ẕafer idemedi	18a/7-8

ç. e. Netice ve izah bildirenler.

dirler belki ʿaẕāb iḥsās iden oldur	55a/10

ç. f. Benzerlik ifadesi taşıyanlar.

daḫı ḥelāldür nitekim kāfirlerden öldürmek	48b/13

ç. g. Şart ve derece gösterenler.

ʿavāmdur illā rıẕḳın żabṭ idemez	48a/14
dā’im ḫiẕmetinde olurlar tā maġṣūda vāṣıl olunca	5b/4-5

3.7.2. Son Çekim Edatları

Genellikle müstakil kelimeler olan son çekim edatları, isimlerden sonra gelerek bağlı olduğu sözcüğün cümledeki diğer unsurlarla ilişki kurmasını sağlayan ve genellikle durum ekleriyle kullanılırlar.

a. Yalın Durumu (Nominative) İsteyenler

a. a. Teşbih bildirenler

dīv ḥazān bayrağı gibi ditredi	18b/1
ʿilm-i meşāyiḫ şol itmek gibidür	19a/10
Allāhı görür gibi işleye	19b/10

a. b. Sebep bildirenler

dünyā manṣıb içün oḳuyanlar şaḳī olup	15a/5-6

a. c. Beraberlik bildirenler.

ʿilim birle oḳumazsa	31a/7
her gice ṣoḥbetim Allāh ile idi	35a/8

a. ç. Yer ve tarz bildirenler.

dā'īm meskenet üzre ola	7a/3

b. Yönelme Durumu (Dative) isteyenler.

-(y)A dek : ʿāḳılları irdügi yire dek ẕīrā tevcih-i ḥāl	19a/9
-(y)A degin: bir vaḳit namāẕa degin seyyāh oldu	54a/5
-(y)A göre: mertebesine göre ol ḥāldür	19a/15-16

c. Ayrılma Durumu (Ablative) isteyenler.

+dAn berü: ol ẕamāndan berü ol ṣoy kesilmemişdür	28a/15-16
+dAn girü: Allāhdan ḳorḳsa mekrinden girü saḳınsa	29a/4
+dAn ṣoñra: çıḳduġından ṣoñra girü bedene gelmez	54b/2-3

ç. Genetive eki isteyenler.

+(n)Un içün:

niçün anuñ içün ki meşreb sinsile-i meşāyiḥ	27a/3

3.7.3. Berkitme Edatları

Belirtme, benzerlerine ilave, kuvvetlendirme, sıralama ve karşılaştırma gibi anlam ilgileri kuran edatlardır.

kerāmet dahı peyġamberüñ muʿcizātındandur	18b/12
ṭālib-i Ḥaḳ elbette şeyḫe muḫtācdur	46a/7
devenüñ büyügi hod devedür	1b/7-8
Ḥażreti Süfyān Sevrī hergiz ḫilāfeti ḳabūl eylemedi	10a/3-4

3.7.4. Ünleme Edatları

Tabiat seslerini, ruh durumlerini, duygu ve heyecanı belirtmek için kullanılan edatlardır.

a. Ünlemlerde

ey Dervīş ʿOṣmān gel	2a/5

b. Seslenme edatları

yā oġlān yoluñı gözedi	52a/8

3.7.5. Soru Edatları

Sorma ifade eden, soru için kullanılan edatlardır.

senden uluya mı gerek	22a/14

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. METİN

[1b]

hāẕā Vesīle-nāme

bābu bir ṣaḥrānuñ ortasında bir ʿaẕīm aġaç bitmiş hemān yaş
budaġı var gölgesi ʿālemi ḳaplayup dervīş daḫı rāḥat[14] olam
deyü bu aġacuñ dibinde yatdı düşinde gördi ki bu aġacıñ dibinde
yığınaḳ[15] var enbiyā evliyā anda gelüp her biri bir köşede muntaẕır
oturdılar Reṣūl-i Ekrem güzide-i nevʿ-i benī ādem ṣalla'llāhu ʿaleyhi
ve sellem ṣadırda oturmış su'āl itdiler yā Resūlu'llah devenüñ
büyügi ḫod[16] devedür köşeki gine köşekdür bābu imdi iḥvān-ı
ʿirfān gelüñ bābu uṣūle girelüm ve ol ḥuḳūḳ-ı sulṭāniyye[y]i
seyir idelüm ve ol ḫalvetiler dükḳanında olan cihāz-ı meşāyiḫ
ve libās-ı pādişāhīden ve esbāb-ı evliyādan ve ol tāc-ı Muḥammedīden
ve seccāde-i ʿalīden ve ol fuḳarā baġçelerine girüp ḥaḳiḳat
meyvelerinden yiyüp ve maʿrifet gülleriñ derüp ḫalḳ-ı ʿāleme

[2a]

niṣār idelüm ve ol sūk[17]-ı ḫalvetīde olan dürr-i cevāhīr ve lü'lü-i
yāḳut ve mercānlar ve envāʿ-i tuḥfeler[18] kim terāẕūde yeyni ve elde
ve dilde āsān ammā pahāda aġır ẕīrā bu ṣūḳ-ı ḫalvetīnüñ
metaʿlarınuñ revāyişi altun ve gümüş ile degildür belki ḳaddī
hilāl ve altun beñzi iledir imdi ey Dervīş ʿOṣmān gel senüñle
bu ḫalvetiler bāẕārına girelüm ve bu esbābı ve kemḫālarından[19] ve cihāz-ı[20]
meşāyiḫden ve fuḳarā libāslarından alup ve ol fuḳarā meydānında
segirdelüm ṣalup erenlere yüzler sürelüm ve gül cemāllerine
gülbend çekelüm ve rūḥ-ı pāklarına yalvarup istimdād ṭaleb ide-
lüm ola kim uṣūl-i meşāyiḫden ve ḫalvetiler bölügünden bizi

---

[14] *rāḥat* yerine *raḥat* yazılmıştır.
[15] *yığınak* yerine *yıġnaḳ* yazılmıştır.
[16] *ḫod* yerine *ḥod* yazılmıştır.
[17] *sūk* yerine *ṣūḳ* yazılmıştır.
[18] *tuḥfe* yerine *tuhfe* yazılmıştır.
[19] *kemḫā* yerine *kemḥa* yazılmıştır.
[20] cihāz yerine ḥicāẕ yazılmıştır.

ayırmayalardı imdi nūr-ı celālde ḥā'ir[21] ve ẓuhūr-ı cemālde
sā'ir olucı ḳarındaş gel senüñle bābu uṣūle girelüm gülbend
çekelüm Allāh Allāh Allāh ile içine ḳadem başup ve ol ṣūḳ-ı
sulṭāniyyeye varup ol libās-ı pādişāhīden ve cihāz-ı meşāyiḥden
ve tāc-ı Muḥammedīden ve rıżā-i ʿaliyyden[22] ve espāb-ı evliyādan alup
ol meydana gelen ṭāliblere beẕl[23] idelüm ve bildürelüm ẕīrā
bu cihāz-ı meşāyiḥden olan kimse eger birisini bilmese
[2b]
geydügi ḥarām olur ve mürīdlikleri ḥarām olur ẕīrā meşāyiḫuñ
cihāzı emr-i Ḥaḳḳiledür ve Resūl'i (a.m.)[24] icāẕetiledür öyle olmışdur
ol ẕamāndan bu ẕamāna gelince tebdīl ve taġyir olmış degüldür
belki ol aṣıl üzerinedir meṣelā bu cihāz-ı meşāyiḫ bunlardur ki
ẕikir olunur ḥırḳa tāc ʿaṣā rıżā seccāde niḳāb kemer imdi
bu cihāzı her nice kim ḥażret-i Resūlu'llah ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem
Murtażāya vir dise ol daḫı Ḥasan-ı Baṣrī ḥażretine virdi
evvelā cihāz-ı meşāyiḫüñ biri tācdur ve tācuñ bir maʿnāsı
Muḥammed [ve] ʿAlīdür imdi tāc-ı ḥaḳīḳī oldur ki iṣpātını Muḥammed (a.m.)
ve ʿAlīye yetişdürmekdür imdi bize lāẕım geldi ki iṣbātımızı
Muḥammed ve ʿAlīye yetişdürelüm ẕīrā delīlsiz söẕ ḫaṭādur
ve ʿibretsiz naẕar belādur evvelā Ḥażret-i ʿAlī ve Ḥasan-ı Baṣrī
ḥażretine virdi ol daḫı Ḥabīb-i ʿAcemī ḥażretine virdi
ol daḥı Dāvud-u Ṭaî ḥażretine virdi ol daḫı Maʿrūf-ı
Kerḫī ḥażretine virdi ol daḫı Serīr-i Saḳaṭī ḥaẕretine
virdi ol daḫı Cüneyd-i Baġdādī ḥażretine virdi ol daḫı
Mimşāde'd-Dīn Nūrī ḥażretine virdi ol daḫı Muḥammede'd-Dīn Nūrī
[3a]
ḥażretine ol daḫı Ḳaḍı Muḫyi'd-dīn ḥażretine virdi ol[25]
ol daḫı Ebu'n-Necīb Sehre ḥażretine virdi ol daḥı Ḳuṭbu'd-
dīnü Behrī ḥażretine virdi ol daḥı Rüknü'd-dīn en-Neḥāşi

[21] *ḥā'ir* yerine *ḥāyir* yazılmıştır.
[22] *ʿaliyyden* yerine *ʿaliyyeden* yazılmıştır.
[23] *beẕl* yerine *beẕli* yazılmıştır.
[24] aleyhisselam kelimesinin kısaltılmış hali
[25] Sonraki satırın başındaki kelimenin tekrarı.

ḥażretine virdi ol daḫı Şehābe'd-dīnü Tebrīz ḥażretine virdi
ol daḥı Cemāle'd-dīnü Tüsterī ḥażretine virdi ol daḥı İbrāhīm
Ẕāhid Gīlānī ḥażretine virdi ol daḥı Muḥammed el-Ḫalvetī ḥażretine
virdi ol daḥı Aḫi Mīri'l-Ḫalveti ḥażretine virdi ol daḥı
ʿAze'd-dīni'l-Ḫalvetī ḥażretine virdi ol daḥı Ṣadre'd-dīni
Ḥācı ḥażretine virdi ol daḥı Seyyīd Yaḥya eş-Şirvānī ḥażre-
tine virdi ol daḥı pīri Āḥmed Erzencānı ḥażretine virdi
ol daḥı İbrāhīm Ḳayṣarī ḥażretine virdi ol daḥıʿ Alāeddīn
ʿUşşāḳī ḥażretine virdi ol daḥı Āḥmed Yegitbaşı ḥażretine
virdi ol daḥı Ḥācı Ḳaramānī ḥażretine virdi ol daḥı
Ḳāsım Efendi ḥażretine virdi ol daḥı Muḥyiddīn ḥażretine
virdi ol daḥı Muḥammed Ḳarabaş ḥażretine ol daḥı Ḥüseyin Efendi
ḥażretine virdi ol daḥı biz faḳīre virdi bu kitāb-ı
müsteṭābī yazan ḥaḳīr ve faḳīri ʿazīzler ḳaṭına? tedennī? der?
[3b]
Dervīş Muḥammed ʿAzīzīnüñ silsilesi beyān olunur meşelā eş-şeyhü'lʿā-
rifīn Ḳasım Efendi andan Muḥammed Efendi Ḳara Ḥısarī andan
ʿAlā'e'd-dīn eş-şeyḫ Ḥabīb Efendi andan eş-şeyḫ Ḥażret-i Yaʿḳūb
Efendi andan eş-şeyḫ İskender Efendi andan bu faḳīriñ
mürşidi es-Seyyid Muḥammed Efendi ḥażretlerine virdi rıḍvānu'llāhi
teʿālā ʿaleyhīm ecmaʿīn[26] öyle olsa imdi tācıñ bir maʿnāsı
işbātını Muḥammed (a.m.) ve ʿAlī ḥażretine raḍıya'llāhu ʿanhu ḥażretlerine
yetişdürmekdür ve tācdan murād Muḥammed ve ʿAlīdür ve tācuñ üstüvāne[27]
süflīden ʿulviyyeye tebdīl olup ʿurūc itmekdür ve tācuñ
ḳubbesi noḳṭa-i ḥaḳīḳatdür ve tācuñ kenarı iki ʿāleme ḥüküm itmekdür
ve tācuñ lengeri mālikler üstüvāsıdur ve tācuñ ḳıblesi
pīrdür 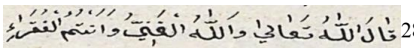[28] ve tācuñ
ḳubbesinde yazılmışdur ki [29] ve tācuñ

[26] Allah'ın rızası onların üzerine olsun
[27] *üstüvāne* yerine *üstüvāsı* yazılmıştır.
[28] Muhammed 38: yüce Allah dedi ki: 'Allah zengindir, siz ise fakirsiniz.'
[29] Kasas 88: O'nun zatından başka her şey yok olacaktır.

ortasında yazılmışdur ki 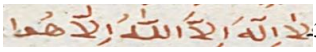[30] ve tācuñ
eteginde yazılmışdur ki 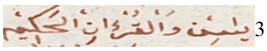[31] ve tācuñ içerü-
sinde yazılmışdur ki 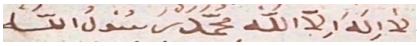[32]
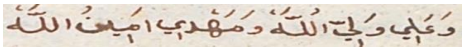[33] ve tācuñ altında
[4a]
yazılmışdur ki 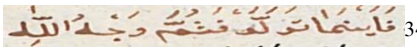[34] imdi eger su'āl
olunursa ki tāc ḳaçdur bizde cevāb derüz ki tāc ikidür
biri tāc-ı ʿārīfdür ve biri tāc-ı cāhildür tāc-ı ʿārīf oldur ki
iṣbātını Muḥammede ve ʿAlīye yetişdürmeye taḳlīd ile geymiş
ola ḥuṣūṣā fī-ẕamānınā her birisi bir güne sikke yü-
rütmiş kimi fülān tācıdur kimi ʿalī kimi ḳırmızı kimisi
Ḳādirī kimisi Gülşenī kimisi Bedevī kimisi fülān tā kimisi
ʿUşşāḳī kimisi Bektāşī kispetidür Ḥaḳ teʿālā ṭoġrı yoldan
ayırmaya ẕīrā tāc-ı ʿārīf birdür kim iṣbātını Muḥammed ve ʿAliye
yetişdürmiş ola meṣelā yoḳaruda ẕikir itdük kim Ḥażret-i
Resūl (a.m.) ve Ḥażret-i ʿAlīye virdi Ḥażret-i ʿAlī
Ḥasan-ı Baṣrī ḥażretine andan Ḥabīb-i ʿAcemiyye andan Dāvūd-u
Ṭāyye andan Maʿrūf Kerhiyyeye andan Serīr-i Saḳaṭīye
andan mürşid-i ʿālem pīr-i āʿẓam Cüneyd-i Baġdādī ḥażretlerine
virdi ol daḫı bu tācı mürīdlerine virdi bu Gülşenī
bu Ḳādirī bu Bedevī bu Bektāşī bu ʿUşşāḳīdür dimedi
öyle olsa imdi bu ḫalvetī şeyḫlerinüñ tācları
[4b]
aṣıl üzerinedür ki Ḥażreti ʿAlīden Cüneyd ḥażretlerine gelince
Cüneyd ḥażretinden bu ẕamāna gelince tebdīl ve taġyir olmış
degildür ol sikke nice ki örüldiyse öyle ḳalmışdur meṣelā or[35]

[30] Bakara 255: O'ndan başka bir Tanrı yoktur.
[31] Yasin 1, 2: Yâsîn, Hikmet dolu Kuran'a and olsun ki.
[32] Allah'tan başka ilah yoktur. Hz. Muhammed aleyhissalatü vesselam da Onun Resulüdür.
[33] Hz. Ali, Allah'ın sevgili kuludur, Mehdi ise Allah'a inanandır.
[34] Bakara 115: Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü işte oradadır.
[35] Sonraki satırın başındaki kelimenin ilk hecesinin tekrarı.

ortasında yazılmışdur [36] ve ḳubbesinde
yazılmışdur ki 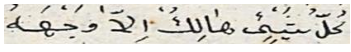[37] imdi bu meşā-
yihuñ tāclarında ve ḥırḳalarında maʿnā çoḳdur meṣelā bir te'vīli
daḫı budur ki tācları ʿarşa beñzer ve ḥırḳaları eflāka
beñzer ve yaḳaları burūca beñzer ve ṣāġ yañları şarḳa
beñzer ve ṣol yanı ġarba ve kemerleri ḳāfa beñzer ve şeyḫleri
yılduza beñzer ve rıżāları levḥa beñzer ve ʿaṣāları
ḳula beñzer postları rūbʿ-ı meskūna[38] beñzer ve şeyḥ kendi
güneşe beñzer ve baş ḳademi ḳamere beñzer ve mürīdleri
yıldızlara beñzer ve ḫalḳ olup tevḥīd itdükleri
cennet baġçelerine beñzer ve semāʿa girüp devrān
itdükleri eflāk devrine beñzer ve cūşişleri ʿarşa
beñzer ve ḥareketleri kürse beñzer ve eger postdan
su'āl olunursa kim post nedür ve postuñ başı
[5a]
nedür ve ṣāġı nedür ve ṣolı nedür ve ortası nedür ve miḥrābı
nedür ve ḥaḳīḳati nedür ve şerīʿatı[39] nedür ve ṭarīḳatı nedür
ve maʿrifeti nedür ve dört bucaġında ne yazılmışdur imdi
ve postuñ başı teslīmdür ve ṣāġı[40] şeyḥ[41] elin tutmaḳdur
ve ṣolı ʿizzetdür ve şarḳı seyirdür ve ġarbı tevbedür ve[42]
ve şarṭı erenler öñüne baş indürmekdür ortası
muḥabbetdür miḥrābı dīdārdur ve cānı tekbirdür ve maʿrifeti
pīr[43] ḳorḳusıdur ve ḥaḳīḳati otur didükleri yirde otur-
maḳdur ve dört bucaġında dört[44] kelime vardur ve eger bir mürīd
bu kelimeleri bilmese aña post virüp el almaḳ ve iḫtiyārına

[36] Bakara 255: Allah'tan başka bir Tanrı yoktur. Ancak O vardır.
[37] Kasas 88: O'nun zatından başka her şey yok olacaktır.
[38] rub'-ı meskûn: "Oturulan dörtte bir kısım" eski coğrafyacılara göre dünyânın, üzerinde hayat bulunan oturulmaya elverişli karalarla kaplı kısmı.
[39] *şerīʿat* yerine *şeriʿat* yazılmıştır.
[40] *ṣāġı* yerine *ṣāḳı* yazılmıştır.
[41] *şeyḥ* yerine *şeḥ* yazılmıştır.
[42] Sonraki satırın başındaki kelimenin tekrarı
[43] *pīr* yerine *bīr* yazılmıştır.
[44] *dört* yerine *döt* yazılmıştır

oturmaḳ ve mürīd itmek cāīz degildür meṣelā evvel bucaġında yazılmışdur ki 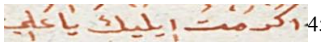[45] ikinci bucaġında yazılmışdur 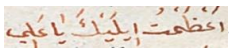[46] üçüncide yazılmışdur 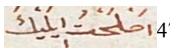[47] yā ʿAlī dördüncide yazılmışdur 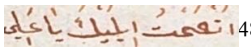[48] ve postuñ bünyādı Ḥaḳḳı bilmekdür ve aḥkāmı enbiyāya ṣıdḳ u iḫlāṣdur ve meşāyiḫ bilmekdür ve nefislerin yegleyüp otur didükleri yirde oturmaḳdur ve ḫırḳa daḫı iki nevʿ i üzerinedür

[5b]

biri ḫırḳa-i irādetdür[49] ve biri teberrükdür ve ol ḫırḳa-i irādetdür anı mürīd[-i] ḥaḳīḳiyye geydürür ve ol kim ḫırḳa-i teberrükdür anı mürīd[-i] müteşebbihe geydürürler ve ol irādet giyenler anlar dā'im şeyḫüñ ḥużūrında gitmezler dā'im ḫiẕmetinde[50] olurlar tā maḳṣūda[51] vāṣıl olunca ve ol ḫırḳa-i teberrük giyenler anlar gāh şeyḫüñ ḥużūrına gelürler ve gāh kendü maṣlaḥatlarına giderler bunlara mürīd-i müteşebbih dirler ḥażreti Āḥmedüñ 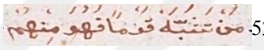[52] ḥadīṣi müteşebbihdür ve eger su'āl iderlerse bu ḫırḳa[y]ı şeyḫi elinden giymege bir fā'ide veyā bir te'sīri[53] var mıdur cevāb virürüz ki ḫırḳa[y]ı şeyḫi mübārek elinden geymede fāi'desi çoḳtur meṣelā Ḥażreti Yaʿḳūbuñ gözleri görmez iken Ḥażret-i Yūsufuñ göñlegi Yaʿḳūbuñ gözlerin[i] açdı sebeb bu oldı ki Ḥażret-i Yaʿḳūbuñ gözleri Yūsufuñ firaḳından görmez oldı hemān beşīr Yūsufuñ göñlegin getürdi Ḥażret-i Yāʿḳūb daḫı yüzine sürünce gözleri açıldı imdi bu ḫırḳa[y]ı şeyḫi mübārek elinden geymek fāi'desi ve te'sīri çoḳdur meṣelā fā'idesi ve te'sīri budur ki ḫırḳa[y]ı şeyḫüñ mübārek elinden geydükden ṣoñra mürīdüñ

[6a]

---

[45] Ey Ali seni üstün tuttum
[46] Ey Ali seni yücelttim
[47] Ey Ali seni ıslah ettim
[48] Ey Ali sana iyilik yaptım
[49] *irādet* yerine *īrādet* yazılmıştır.
[50] *ḫiẕmetinde* yerine *ḫiẕmetinde* yazılmıştır.
[51] *maḳṣūd* yerine *maġṣūd* yazılmıştır.
[52] Kim bir kavme benzemeye çalışırsa, o da onlardandır
[53] *te'sīri* yerine *teysīri* yazılmıştır.

göñli gözi açılur Yaʿ ḳūbuñ gözleri gibi hemān ḫırḳanuñ
yenine elin geçüre 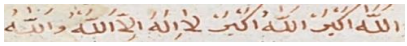
[54] diyüp bu benüm elüm degül şeyḫim elidür diyüp giye
ol ḫırḳa-i mürīdüñ boynuna bıraġup geydürmek gerek
taʿ ẓīmen ve tekrīmen ve tekbīren imdi şeyḫe ve mürīde lāẕımdur ki
bunları bilüp ögrene yoḳaruda dinildügi gibi cümle ḥicā-
ẕuñ olmasından ṣorup ögrene ẕīrā bunları bilmeyenüñ
tācları ve ḫırkaları ve rıżāları ḥarām olur ve posta otur-
maḳ ḥarām olur imdi eger ḫırḳa[y]ı ve eger tācı ve eger rıżā[y]ı ve eger
ʿaṣā[y]ı şeyḫi elinden geymede fāi'desi ve te'sīri çoḳdur vaṣfa
gelmez ẕīrā emr-i Ḥaḳḳile ve Resūl (a.m.) ḥażretinüñ icāẕetiyle andan
berü gelmişdür imdi şöyle gerekdür ki bu cihāz-ı meşāyiḫ ki
vardur mürīde bir nice kerre müsteḥaḳ[55] olmaḳ gerekdür görmeyince
ve belki ricāl-i ġaybın icāẕetiyle fuḳarā boynuna almaḳ gerekdür evvel
mürīd şeyḫüñ naẓarına maẓhar düşe andan duʿ āsına
maẓhar düşe ẕīrā bu cihāzı mürīd eline bir yirden virmezler
mürīd evvelā şeyḫüñ naẓarına maẓhar düşdügi fuḳarā beyninde
[6b]
ve ḫalḳ arasında ol vaḳit mürīdüñ eline ʿaṣāsın ve boynuna
rıżāsın vireler baʿ dehū niḳābıñ ve seccādesin vireler andan
mürīd hem duʿ āya ve hem naẓara maẓhar düşe yaʿ ni himmete maẓhar
düşe imdi şeyhe ve mürīde bu cihāz-ı meşāyiḫüñ ʿilmi lāẕımdur
meẕelā tācdan murād noḳṭa-i ḥaḳīḳatdür ve ḫırḳadan murād cemīʿ ʿuyūbı
setir itmekdür ve rıżādan murād meşāyiḫe teslīm[56] erenler[57] meydanına
boyun virmekdür ve ʿaṣādan murād her ḥālde istiḳāmet itmek
gerek ve kemerden murād ḳudret ḳāfını? seyir itmek gerek ve niḳābdan
murād ġayrıya baḳmamaḳdur ve seccādeden murād ḫilāfet-i maʿ nūndur?
ve postdan murād taḫt-ı ḫilāfete ṣābit olmaḳdur imdi öyle
olsa bunları şeyhüñ elinden almaḳ ve geymek gerekdür nitekim ḥażreti

[54] Allah en büyüktür Allah en büyüktür. Allah'tan başka Tanrı yoktur. Allah en büyüktür.
[55] *müsteḥaḳ* yerine *müsteḥıḳ* yazılmıştır.
[56] *teslīm* yerine *teslim* yazılmıştır.
[57] *eren* (ارن) yerine (اَرَانْلَرْ)*eren* yazılmıştır.

seyyidü'l-enām[58] beytü'l-ḥarām[59] fethinde geydügi bir gün gel yā ʿAlī didi
bu ḫilāfet tācıdur didi andan ṣoñra ayıtdı ey aṣḥābım bilüñ
ki ben sizüñ peyġamberiñüzüm ve ʿAlī sizüñ şeyḥiñüzdür didi
varuñ elin öpüñ buyurdı anıñ içindür kim bu şeyiḫleriñ ellerüñ
öperler ve yüzler sürerler imdi bu şeyiḫlerüñ esrārına
ve ḫāllerine ve müşāhedelerine ve kerāmetlerine ve cihāzlarına
[7a]
kimesne muṭṭaliʿ olmaz meger kim bu sırra muḥarrem olmış ola imdi
mürīd olan kimesnelere öyle gerekdür ki bu cihāz-ı meşāyiḫüñ
ʿilmine ʿālim olup dā'īm meskenet üzre ola ve fāḫir ṭaʿāmlar
bişirüp ve fāḫir ṭonlar geyüp yürümesünler yimegi ve geymegi
ve her ne cünbüş ki vardur ṭarīḳ-i ḫalvetīde meskenet üzre
olmaḳ gerekdür ẕīrā baʿżılar kimseler vardur ki şöhrete
ve riyāya düşüp kendilerini ḫalḳa gösterüp bilmezler ki
āḫīr ʿuḳūbete ve nedāmete irişüp maġbūn olurlar ẕīrā fuḳarāya
lāẕım olan budur ki şöhret istemesünler ve riyā itmesünler
ve ehl-i bidʿat ile dostluḳ itmesünler hemān beş vaḳit namāẕı
cemāʿat ile vaḳtinde ḳılup ve ramażān tutsunlar ve receb
ve şaʿbān ve zilhiccenüñ ʿaşr-ı evvelinde ve muḥarrem ʿaşr-ı öñünde
ṣā'im[60] olsunlar ramażānuñ āḫīrinde iʿtiḳāfa terk
itmesünler ve şevvālde bayramdan ṣoñra altı gün oruc
ṭutsunlar[61] ve aḫşam namāẕından ṣoñra altıya dört veyā iki
rekʿat evvābīn ḳılsunlar ẕīrā Ḫaḳ Teʿālā
celle celālehū furḳān-ı kerīminde ve Ḳur'ān-ı ʿaẓīminde buyurur ḥażreti
[7b]
peyġamberimüz ṣalla'llāhu ʿaleyhi buyurmışdur ki tevḥīde başlaya
andan fuḳarā ḳalḳup mektebḫāneye varup ḥaḳīḳat dersin
oḳumaḳ gerek ve işrāḳ namāẕın ḳılmadan kimse ile kelām itmek
cā'īz degildür ve namāẕdan ṣoñra şuġle vara cumʿā gicelerinde

[58] *seyyidü'l-enām* yerine *seyyidi'l-enām* yazılmıştır.
[59] *beytü'l-ḥarām* yerine *beyti'l-ḥarām* yazılmıştır.
[60] *ṣā'im* yerine *ṣāyim* yazılmıştır.
[61] *ṭutsunlar* yerine *ṭusunlar* yazılmıştır.

ve iḥyā gicelerinde ẕiyāde mücāhede ide ve teṣbīḥ [62] namāẕın ḳıla ẕīrā tesbiḥ namazın ḳılmaḳda ṣevāb çoḳdur ve günāh-ı kebāyiri maḥıv[63] ider şerīʿat ḥuccetleri vardur ve iḥyā gicelerinde ẕikre ve semāʿa itmek gerekdür ẕīrā terk-i ḥaṭā vardur ẕīrā uṣūl-i meşāyiḥ ḳadīmdür[64] ve bunlaruñ senetleri olmışdur ki bir kişi kendi şeyḫinden gördügüñ itmese şeyḫine münkir olmaḳ lāẕım gelür muḫālefet[65] itmek cā'īz degildür meşāyiḥe münkir olmak cā'īz görmemişler hemān uṣūl gicelerinde namazdan ṣoñra ẕikrullāha başlamaḳ gerek andan ẕākir bir beyt veyā bir naʿt-ı şerīf oḳuya ẕīrā bu bābda Ḥażret-i Kevneyn naʿt oḳumışdur andan ṣoñra semāʿ-ı ṣafāya ḳalḳmışdur öyle olsa tevḥīd ḥālinde beyit veyā naʿt-ı şerīf oḳuyalar andan ṣoñra semaʿı ṣafāya gireler ẕīrā bu ṣafādan maḥrūm olmaḳ ḫalvetī fuḳarāsınuñ şānına lāyıḳ degildür ḳamu eşyā bu ṣafāya-

[8a]

dan maḥrūm olmaḳ ḫalvetī fuḳarāsınuñ şānına lāyıḳ degildür ḳamu eşyā bu ṣafāya[66] göñül virüp leyl ü nehār[67] ārām itmezler dā'īm semāʿ-ı ṣafā iderler ve duhā ve teheccüd ve işrāḳ namāẕı ḳılup uṣūl günlerinde ṣā'im olmaḳ gerek imdi bu ṭarīḳat aḥvālin kime gerekse dimek olmaḳ ẕīrā ẕamāne fāsid oldı muḳallid çoġaldı meşāyiḥüñ sözlerine iʿtibār ḳalmadı bu ẕamānda ʿuzlet idüp evde ḳapanup ḫalḳa ḳarışmayup epsem otur-maḳ cümleden efḍaldür ẕīrā ḥażret-i nebīyy-i ekrem ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem buyurdı kim 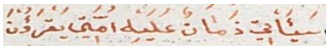

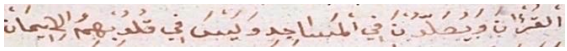

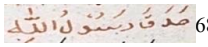[68] maʿnāsı benim ümmetimüñ üzerlerine bir ẕamān gele ki Ḳur'ān oḳuyalar daḫı namāẕ ḳılalar ḳalblerinde

[62] *teṣbīḥ* yerine *tesbiḥ* yazılmıştır.
[63] *maḥv* yerine *maḥıv* yazılmıştır.
[64] *ḳadīm* yerine *ḳadim* yazılmıştır.
[65] *muḫālefet* yerine *muḫālifet* yazılmıştır.
[66] Tekrar etmiştir.
[67] *leyl ü nehār* yerine *leynü'n-nihār* yazılmıştır.
[68] Ümmetime öyle bir zaman gelecek ki, Kuranı okuyacaklar ve camilerde namaz kılacaklar ama kalplerinde hiç iman olmayacaktır. Resulül'lah doğruyu söyler.

bir ẕerre īmān eṣeri olmasa imdi bu ẕamānda ʿuzlet
ẕamānıdur nitekim sulṭanu'l-ārīfīn[69] ve bürhānü'l-vāṣılīn
Bāyezīd ḥażretine su'āl itdiler kim bu devlete neyle irişdüñ
cevāb itdi kim ḫalḳdan ḳaçmaġıla buldum didi ve ayıtdı
ḥaḳḳı bilmek nişānı ḫalḳdan ḳaçmaḳdur didi ve baʿdehū ol velāyet
[8b]
melikinüñ Fetiḥ Nuṣrī? raḍıya'llāhu ʿanhu and içdigim ʿömrünce dünyāda gülmeye
ve ehl-i dünyāya ḳarışmayup ʿuzlet ile müdām nefsini mücāhede ve riyāżet
içinde ḫalḳdan külli munḳaṭıʿ eyledi ve yetmiş yıl yire ṭaḥāretsiz başmadı
ve buyurdı her kim ḫalḳdan ʿuzlet iderse ʿazīz ola ve baʿdehū ol cev-
her dürr-i ʿadni Ebū Ḥāẕim Medenī ʿaẓīm mücāhede ıssıdur ve riyāżet
içinde nāẓīri yoġıdı Ḥażreti ʿÖmer Ḥażreti ʿOṣmān ve Ḥażreti Ebū Hureyre
ile ṣoḥbet-i ilāhī eyleyüp ṭururdı ol ayıtdı dünyādan ṣaḳınuñ ki
Firʿavn ve Nemrūd ve Ḳārūn ile ortaḳdur baʿdehū ol ġavṣu'l-āʿẓam[70] ve
ve perverde-i ekrem ve seyyāh-ı ʿālem İbrāhim İbn-i İdhem bi-sīyâd-ı? meşāyiḫ
yüzin görüp ṭururdı ve Ebū Ḥanīfe ile ṣoḥbet eyledi ve Cüneyd-i
Baġdādī anuñ ḥaḳḳında buyurdı ki İbrāhīm mefātiḥu'l-ʿulūmdur anuñ
evvel şeyḥi Ḥızırdur baʿdehū ol maraż-ı ḳalbe şāfī Ḥażreti Beşīr-i
Hāfī ʿaẓīm mücāhede ıssı idi uṣūl-i dīn içinde nāẓīrı yoġıdı
asla ayaġına başmaḳ geymedi anıñçün Ḥāfī dirlerdi ve şol mertebeye irdi kim
ḳande baḳsa Teñrinüñ nūrın görürdi ol ʿayān böyle göz ister
kişide göre ḥaḳḳı her ẕamān ḳırḳ sene tamām nefsi biryān istedi
virmedi biri su'āl itdi bu mertebe[y]i neyle bulduñ ayıtdı ʿömür içinde
[9a]
kendü ḥālimi ḥaḳdan ayruġa dimedüm ve ol ḥüccet el-faḳru faḫrī Ḥażreti
Zennūn-ı Mıṣrī ṭarīḳat ve maʿrifet ve ḥaḳīḳat içinde nāẓīri yoġıdı
bir gün melik andan ögüt istedi ey ayıtdı ey sulṭān-ı Mıṣır yol
ikidür eger ol yolı isterseñ ḥaḳdan ayruġuñ terk eyle ve eger
kici? yol isterseñ dünyāyı terk eyle didi ve nefsi on yıl ekşi
aş diledi virmedi ve ol sāmiuʿ rabbi'l-hāmī[71] Ḥażreti Bāyāzīd-i

[69] *sulṭanu'l-ārīfīn* yerine *sulṭani'l-ʿārīfīn* yazılmıştır.
[70] *ġavṣu'l-āʿẓam* yerine *ġavṣı'l-āʿẓam* yazılmıştır.
[71] *rabbi'l-hāmī* yerine *rabbü'l-hāmī* yazılmıştır.

Besṭāmi anuñ riyāẕāṭı[72] ve kerāmetleri ve ḥaḳīḳat kelimātları
ḥadden geçüp ṭururdı ve esrār-ı ḥaḳāyıḳ ve güftār-ı daḳāyıḳ içinde
müşteri yoġudı hemīşe teni mücāhede ve cānı müşāhede içinde
idi Cüneyd ḥażretleri aydur Bāyāzīdi bizim aramuzda Cebrā'il gibidür
ve üç yüz on üç şeyḥe ḥiẕmet eyledi ve ayıtdı sekiz cennet ḳapu-
ların baña açsalar ve yedi dünyāyı virseler vaḳt-i seḥerde bir kez
münācāt ḳılduġuma degmez didi meger bir gün Bāyāzīd ḥacca giderdi
bir deveye yük urup üzerine bindi bir kişi ayıtdı bu deveye
aġır yük urduñ didi şeyiḥ ayıtdı ardına geç baḳ didi ol
daḫı naẕar itdi deve üzerinde yük bir ḳarış yuḳarı ḳalḳmış
ḥarīf peşīmān oldı gelüp ayaġına düşüp mürīdlerinden oldı
[9b]
ve Bāyāzīdüñ anası aydur vaḳtā ki Bāyāzīd benim ḳarnımda idi ḳaçan bir
şübhelü nesne yisem ḳarnımda ḥareket iderdi ve dünyāda geldükden ṣoñra
riyāżet ve kerāmeti çoḳ oldı ʿArabistānda otuz yıl riyāżet çekdi
ve üç yüz on üç şeyḥe ḥiẕmet itdi cümleden biri ḥażreti Caʿfer-i
Ṣādıḳa ḥiẕmet itdi döñeli? ḫalḳdan söyler ammā men ḥaḳdan söylerim
didi ve daḫı ʿilmi ve ʿameli ḳodum Ḥaḳ Teʿālā baña ezeli erzānī ḳıldı
ben ayıtdım baña bensüz olmak yeğdür nitekim sensüz Ḥaḳ Teʿālā benim göñlündegin
bilürdi baña ḥoşnudluḳ ḫilʿatin geydürdi ve geydürüp beni münevver
eyledi ve küdurāt-ı[73] beşeriyyetden ḳurtardı ve kerāmet tācın başıma ḳodı
ve ʿaşḳ şarābından bir ḳadeh içdim andan ṣoñra otuz biñ yıl bāṭınım
ile vaḥdāniyyet içinde uçdum ve otuz biñ yıl daḫı ferdāniyyet baḥrında[74]
ṭaldum andan ṣoñra Bāyāzīd oldum Ḥaḳ Teʿālā baña ayıtdı benden ne diler-
sin men ayıtdum seni dilerim ṭarāf-ıʿizzetden ḫıṭāb geldi kim nice
Bāyāzīdiñ vücūdı bāḳīdür bu dilege irişmek muḥāldür ammā bu yolda
kendüni yoḳ bil andan bize gel didi andan ayıtdum ilāhī derġāhıña
neyle irişürler nidā geldi ki Bāyāzīd evvel nefsini üç ṭalāḳ boşa
andan bize söyle didi[75] andan ṣoñra Bāyāzīd ayıtdı eger yā Rabbi

[72] Metin içinde "zā" eki önce yanlış yazılmış, devamında düzeltilmiş. Kâtip kelimeyi düzeltmek yerine eki düzeltmiştir.
[73] *küdûret* yerine *küdurāt* yazılmıştır.
[74] *baḥrında* yerine *baḫrında* yazılmıştır.
[75] Metinde kelime *dididi* şeklinde bir *dal* harfi fazla yazılmıştır.

[10a]

beni ṭamūya ḳorsan senüñ cemālüñ ʿirfānında ṭamū ehline bir ẕerre āşikāre eylesem ol ḳavme yedi ṭamū cennet gibi olaydı ve baʿdehū ol ḳuṭṭb ḥarekātı devri ve ḥaḳiḳat baḫrinüñ ġavrı Ḥażreti Süfyān Sevrī hergiz ḫilāfeti ḳabūl eylemedi ẓāhiri ve bāṭından naẓīri[76] yoġıdı anası aydur ki Süfyān ḳarnımda iken bir ḳonşum bir pāre turşı virdi alup aġzıma bıraḳdum hemān Süfyān ḳarnımda ḥareket idüp ayaġıla beni depdi ve baʿdehū ṭarīḳ-ı Ebū ʿAlī Şaḳīḳ kuddūs-ı sırrah degül ʿilim içinde kāmil idi ve aydurdı kim biñ üstāda şākird oldum ve ḳırḳ deve yüki kitāb oḳudum illā Ḥaḳḳuñ yolunı dört nesnede buldum biri rıẓḳ içün emīn olmaḳ ikinci mevti yaḳın bilüp yaraġuñ görmekdür her işde iḫlāsile olmaḳdur üçünci iblisi düşmān olmakdur dördünci her şeyden geçüp muḥabbetu'llāha göñül baġlamaḳdur ve ʿibādet on yaḫşıdur doḳuzuncı ḫalḳdan ḳaçmaḳdur ve bir yaḫşı ʿibādet itmekdür imdi ey sālik-i rāh-ı? ḥaḳiḳat ve māliki sırrı gibi ateş-i ʿaşḳu'llāh vücūdumuz yaḳup maḥıv itmelüm veyā niçün on sekiz biñ ʿālemi serā-perde-i? ġayibden vücūda getüren ḫālikuñ ʿaşḳına ʿarş ve kürs ve eflāk ve encām[77] ve sebʿa semāvāt ve şemsi ve ḳamer ve şecer ve medār

[10b]

ve hevāda ḳuşlar ve seḥāb ve yirde āsiyāb ve āb gibi devir ve semāʿ itmeyelüm ve nār-ı ʿaşḳa pervāne gibi düşüp biz daḫı yanup yasını? maḥv-ı vücūd niçün itmeyelüm ve rāh-ı Ḥaḳḳa mürşīd meşāyiḥe niçün tābiʿ olmayalum imdi ey iḫvān[78]-ı ṣafā evvelā ṭālib-i Ḥaḳ olan mürīde gerekdür kim cümle şeyden geçüp şeyḥi cānibine teveccüh idüb rūḥāniyyeden istimdād dileye eger bir rabṭ-ı ḳalb idecegi yoḳ ise ol müşkül ḥal olunur inşiraḥ-ı ṣadır ḥāṣıl ola ḥāṣıl-ı kelām her ḥālde edeb riʿāyet idüp şeyiḥden izinsiz bir yire gitmeden ḥaẓer eyleye ve daḫı mürīd mücāhede ve ʿazīmet cānibin ṭuta müsāʿade ve rūḥsat semtin ṭutmaya ki teraḳḳīden ḳalur ve daḫı şeyiḥ her ne ḥiẓmet teklīf iderse te'ḫīr itmeye ve aña bir maṣlaḥat daḫı ḳatmaya

[76] *naẓīr* yerine *nazir* yazılmıştır.
[77] *encām* yerine *encam* yazılmıştır.
[78] *iḫvān* yerine *iḫvān* yazılmıştır.

ve sebebin ve vechīn istifsār itmeyüp ol ḫiẕmeti edā ide ḥikāyet
olunur ki meşāyiḫden biri baʿżı mürīde suʾāl itdi eger şeyhüñ
seni bir ḥiẕmete gönderse yoluñ mescīde uġrasa ḫalḳ namāẕda
olsalar sen neylerdüñ didi mürīd cevāb itdi kim evvel ḫiẕmeti
görüp andan namāẕ ḳılurdum didükde şeyḫi istiḫsān eyledi
bundan maḳṣūd ḫiẕmetinde iʿtimātdur[79] yoḳsa ḫāşā ki emir ṣalavātdan
[11a]
tehāvün? degildür ẕīrā şerīʿat-[ı] şerīfe esās degildür ve daḫı
mürīd bi-ḥasebiʾẓ-ẓāhir-i ḥaḳ kendi cānibinden olmaḳ añlarsa da
şeyḫüñ söẕin red itmeye ki mürīdüñ şeyḫe iʿtirāżı buluna
mānīʿ-[i] tām belki ehl-i ṭarīḳat bābında ḥarāmdur ẕīrā bunlaruñ ḳatında
mürīd oldur ki kendü irādetini[80] fenā bulmış ola eger kendi
irādeti[81] olursa ol ehl-i nefis ve mürīd hevādur[82] ehl-i ḥaḳ ve mürīd-i
rāh-ı Ḫüḍā[83] degüldür ḥāṣıl mürīd şeyḫe sū-i żān itmekden ḥazar[84] ide
belki ṭarīḳ-ı ʿārīf ve ʿibādu'llāh nāṣıḥ iʿtiḳādında ola ve añlamaduġı
yeri inkār eylemeye rivāyet olunur ki bir mürīd şeyḫinün bir maʿṣiyetde
gördi münkir ve ṣıfatını tagyir[85] ve ḫiẕmetinde taḳsīr itmedi şeyḫi
anuñ ṣıdḳını görüp vechinden suʾāl itdükde mürīd cevāb virdi
faḳīr sizi maʿṣūm olmaḳ iʿtiḳādıyla iʿtiḳād itdim ki maṭlūbum o[86]
oldur yoḳsa maʿṣiyyet[87] idüp siz rabbiñüz mābeyninde bir emirdür ki
didi şeyḫi anı işidicek aña ḫayır duʿā eyledi az ẕamānda ol
mürīd ḥüsn-ü ḥāle yetişdi öyle olsa dervīşe lāẕım o-
lan her ḥālde sū-i żān ile inkārdan iḫtirāz ide şeyḫhe[88]
daḫı lāyıḳ oldur ki şerīʿat[-ı] şerīfe muḫālīf münkirātdan
[11b]

---

[79] *iʿtimātdur* yerine *ihtimātdur* yazılmıştır.
[80] *irādet* yerine *īrātet* yazılmıştır.
[81] Bir önceki satırdaki hatalardan biri düzeltilmiş; ancak hemzeden sonraki ünlü yazımı hatasını katip ya da yazar sürdürmüştür. *irādet* yerine *īrādet* yazılmıştır
[82] *ḥevā* yerine *ḥavā* yazılmıştır.
[83] *Ḫudā* yerine *Ḫüḍā* yazılmıştır.
[84] *ḥazar* yerine *ḥazār* yazılmıştır.
[85] *tagyīr* yerine *tagyir* yazılmıştır.
[86] Sonraki satırın başındaki kelimenin ilk hecesinin tekrarı.
[87] *maʿṣiyet* yerine *maʿṣiyyet* yazılmıştır.
[88] *şeyḫe* yerine *şeyḫehe* yazılmıştır.

ve mevāżiʿ-i töhmetden 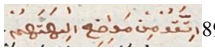[89] ḥazār ide hem kendi merātibini tekmīl ve hem ʿibādu'llāh ṣu-i żāndan taḫlīṣ[90] ide şerīʿat aṣl-ı uṣūldür ve inda'llāhi ve'n-nās sebebi ḳabūlden ḥattā baʿż-ı kibār buyurmışlar ki aḥkām-ı şerīʿate ḥıyānet iden esrār-ı ilāhiyyeye emin olmaz 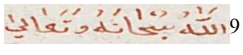[91] esrārını ʿaṭā eylemez illā emīn olanlara ider 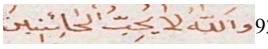[92] ve Ebū Ḥamza'-i Ḥorasānī 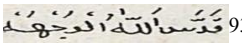[93] buyurmışdur Resūl-i Ekrem ṣalla 'llāhu ʿaleyhi ve sellem etbāʿinden[94] ġayrı ṭarīḳ-i Ḥaḳḳa delīl yoḳdur ve İmām ʿAlī 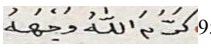[95] buyurur ki ehl-i ṭarīḳat on ḫaṣlet ile mükemmel gerek ve bu ẓulumāt-i nefsāniyyeden ḫalāṣ[96] olup bu esfel-i sāfilīnde ḳalmayup maʿrifet ṣaḥrāsında segirdüp nūr-ı ilāhiyye ile münevver olup baḫr-ı ẕāt-ı aḥadiyyete ġarḳ olup ve nūr-ı tevḥīde müstaġraḳ[97] ve uṣūl-i esmāʿi yoldaş ve Ḳur'ān-ı muṭahhara[y]ı ḳılavuz[98] idüp keşf-i maʿrifet-dārına vāṣıl olup beden ḳaranlıġından yaʿni nefs-i emmāre ẓulmetinden ḳurtulup keşf-i ʿilm-i maʿrifet ide küdurāt-ı nefsāniyyeden ḫalāṣ[99] ola men faḳīr ve ḥaḳīr ḥādımu'l-fuḳarā ki Şeyiḥ Oġlı Dervīş

[12a]

ʿOṣmāndur daḫı naẓar itdüm bu fuḳarā dostlarımızuñ gördi ki ḥālleri bir gūne daḫı oldı dünyāya göñül virüp cümlesi ehl-i dünyā oldı ve mübtedī olup ehl-i bidʿat olmışlar ehl-i ṭarīḳat geçinürler ammā ṭarīḳatdan dūr ve dīn ve īmāndan bī-ḥużūr olmışlardur ki öyle olsa men faḳīr daḫı istiʿānet ve tedḳīḳ Ḥaḳdan dileyüp ve Resūl'den ve meşāyiḫler-

---

[89] töhmet getiren davranışlardan sakının
[90] *taḫlīṣ* yerine *taḫliṣ* yazılmıştır.
[91] zalimlerin dediklerinden münezzehtir
[92] Enfal 58: Allah asla hainleri sevmez.
[93] Allah yüzünü ak etsin.
[94] *etbaʿinden* yerine *etbāʿinden* yazılmıştır.
[95] Allah yüzünü ak etsin.
[96] *ḫalāṣ* yerine *ḥālāṣ* yazılmıştır.
[97] *müstaġraḳ* yerine *müstaġrāḳ* yazılmıştır.
[98] *ḳılavuz* yerine *ḳulāvūz* yazılmıştır.
[99] *ḫalāṣ* yerine *ḥalāṣ* yazılmıştır.

imizden izin ṭaleb idüp uṣūl-ı meşāyiḥden olan āyin-i
erkān-ı ḫālvetiyyeden intiḥāb[100] idüp bu ṭarīḳat-nāme[y]i cemīʿ
eyledüm ve ismini Vesīle diyü ad virdim ve yedi fen üzerine
cemīʿ eyledim nitekim Ḥaḳ Teʿālā celle celālehū buyurur 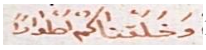[101]
yaʿni her şeyi yedişer ḫalḳ eyledüm gökleri ve yerleri
yedişer ḫalḳ eyledi ve eşyānuñ göñlüni yedi ḳat ḫalḳ
eyledi ṭabaḳa ṭabaḳa birbiri üzerine ve birbirinden āʿlā
yaratdı nitekim ʿarşı kürsiden āʿlā ve kürsi sā'ir göklerden
āʿla ve yedīnci gögi sā'ir göklerden āʿlā ve bu kevākib-i sā'ir
arasında daḫı güneşi ḳamerden āʿlā yaratdı ḳameri sā'ir kevākibden
āʿlā yaratdı yaʿni uludur ve güneşin ḳā'im maḳāmıdur
[12b]
nitekim güneş dünyāyı müşerref iderse ḳamer daḫı gice[y]i öyle müşerref
ider 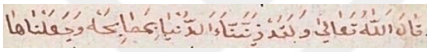
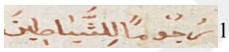[102] yaʿni biz dünyā gögüni yılduzlar ile bezedük
daḫı şeyāṭınları racīm itmekiçün ḳıldım imdi Ḥaḳ Teʿālā dünyā
gögüni yıldızlar ile ḳıldı daḫı yiryüzini ṣulaḥā mü'min
ḳullarıyla müzeyyīn[103] ḳıldı ve birbirinden āʿlā ḳıldı nitekim buyurur
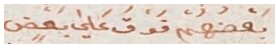[104] el-āyeh ẕīrā Ḥaḳ Teʿālā yiryüzini
enbiyā ve evliyāsıyla müşerref ḳılur imdi ḳaçan kim Ḥaḳ Teʿālā
bir şehri müşerref ḳılmaḳ dilese elbette ol şehre ṣulaḥādan
birisin virür ẕikir ve tevḥīd ve maʿrifet[105] nūrıyla ol beldeyi
münevver ḳılur ādāb-ı ṭarīḳat yürüdüp uṣūl-i esmā'i ve ẕikir
ve tevḥīd ile ol şehri münevver idüp ḫalḳını ve şeyḫlerüñ
uṣūl-i ḳadīmleri ve ḳānūn[-ı] eẕeliyyeleri budur ki ol maḳāmda
şeyiḫ olan kimse gerekdür ki mürīdlerine ādāb-ı ṭarīḳatı
ögrede kim şerīʿat ve ṭarīḳat ve maʿrifet ve ḥaḳīḳat

---

[100] *intiḫāb* yerine *intiḥāb* yazılmıştır.
[101] töhmet getiren davranışlardan sakının
[102] Mülk 5: Andolsun biz, en yakın göğü kandillerle donattık. Onları şeytanlara atılan taşlar yaptık ve (ahirette de) onlara alevli ateş azabını hazırladık.
[103] *müzeyyen* yerine *müzeyyīn* yazılmıştır.
[104] Zuhruf 32: kimini kimine, derece derece (üstün kıldık)
[105] *maʿrifet* yerine *maʿrīfet* yazılmıştır.

maḳāmların bileler kim nicedür meṣelā ol şeyḫüñ evvelā beş ḳademi
vardur andan ṭarīḳatçısı andan ẕākirī andan ʿaṣādārı
[13a]
andan uẕlukdārı? andan pazara gideni andan sāīr[106] mürīdleri vardur
her kişi mertebesince birbirinden yoḳarudur imdi gerekdür
ki mürīdler birbirlerine ḥürmet ve ʿizzet ideler ednālar
ulularına ve ululları ednālarına merḥamet ideler
meṣelā bir dervīş bir dervīşe ismiyle çaġırmaya fülān
dede diyüp dede lafẓıyla çaġıra ve birinüñ postunda
oturmaya ve birbirinüñ ḥücresine izinsiz girmeye
ve mürīd olan şöyle gerekdür ki şeyḫüñ ḥużūrunda oturmaya
meger şeyḫi rıżā vire ve söẕ daḫı söylemeye ve rıżāsız? durmaya?
ve beline maḳramaya ṣoḳmaya kuşaġına[107] bir nesne ṣoḳup göster-
meye ve ḫırḳasun burmaya ve şeyḫ yanında yatmaya ve namāẕ daḫı
ḳılmaya ve el ile tesbīḥ çevirmeye ve ḳahḳaha ile gülmeye ve poġazın
ayırtlayup tükürmeye ve başına percem ṣarḳıtmaya ve dā'īm
ḥareket ve cünbüş ādābıyla ve şöyle kim mürīdler her biri
ḥocasınuñ[108] öñüne postuñ döşeyüp üzerinde mertebe-
since oturalar evvel beş[109] ḳademi şeyḫüñ altı yanında otura
andan ṭarīḳatı andan ẕākiri andan sā'ir ʿaṣādārı andan
[13b]
uẕlukdārı? andan pazara gideni andan sā'ir fuḳarā yolunca
oturalar andan şeyiḥ geldükde ayaḳ üzre ṭurup istiḳbāl
idüp elin öpeler uẕlukdār? şeyḫüñ elin öpüp andan pazara
giden elin öpe andan sā'īr fuḳarā elin öpeler bu tertib[110] ile
riʿāyet ideler ḥikāyet olunur hāẕā kitābı ism-i ẕād?

[111]

[106] *sāīr* yerine *sāyīr* yazılmıştır.
[107] *ḳuşaġına* yerine *uşaġına* yazılmıştır.
[108] *ḥocasınuñ* yerine *ḥoca resenüñ* yazılmıştır.
[109] *beş* yerine *peş* yazılmıştır.
[110] *tertīb* yerine *tertib* yazılmıştır.
[111] Rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla

أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ[112] yaʿni Allāhu
Teʿālā buyurur kim mutiʿ olun yaʿni Allāhu teʿālā buyurduġuñ
ṭutuñ ve ʿibādet idüñ daḫı Resūl'üne iṭāʿat idüñ
yaʿni sünnetiñ ṭutuñ ve şerīʿatine muḫālifet itmeñ ve buyur-
duġuñ işleyiñ daʿvet itdügi yola girüñ ve daḫı ulū'l-
emrü mutiʿ[113] oluñ yaʿni ḥaḳ üzere emri idiciye ammā ʿulemā-i
ẓāhīr ulū'l-emri begleri ṭutmışdur anlara ʿāṣī olmayalar
ammā meşāyiḫ-i kibār raḍıya'llāhu ʿanhüm mürşīd-i kāmilleri
ṭutmışlardur سَلَامٌ عَلَىٰ إِلْ يَاسِينَ[114] yaʿni ulū'l-emir mürşidleri
Resūlu'llahuñ ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem ve ālihi yirine ḳāyim-maḳām
larıdur ki ḫalifetü'l-ḥulefālar aydur ḥaḳ yola müʿminleri
[14a]
daʿvet idicileridür ammā bu ulū'l-emriñ Resūlu'llahdan
ṣoñra ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem ve ālihi şol kimselerüñ ḥaḳḳıdur ki
eşrefü'n-nās ve aʿlemü'n-nās ola ẓāhirde
ve bāṭında kāmīl ola ẓāhīr ʿilmile müslīmānları ḫıfıẓ
idüp ʿadli ide ve bāṭın ʿilmile ʿāşıḳları terbiyyet
idüp Ḥaḳḳa ulaşdura ol ʿazīzler dünyā begligüñ
terk idüp aḫiret sulṭānlıġıñ ḳabūl itdiler pes
öyle olsa mecāẕī ulū'l-emir begler oldı ve ḥaḳīḳī
ulū'l-emir mürşidler oldı pes böyle olsa mü'minlere
vācib oldı ki beglere de āsī olmayalar ve mürşīde daḫı
ittibāʿ ideler nitekim Resūl ḥażreti buyurmışdur ṣalla'-
llāhu ʿaleyhi ve sellem مَنْ لَا شَيْخَ لَهُ وَلَا دِينَ لَهُ[115] yaʿni
şol kişinüñ ki şeyḫi yoḳdur daḫı dīni yoḳdur dir
yaʿni dīn daḫı īmāndandur īmān daḫı iki dürlüdür
biri naḳlīdür ve biri taḥḳīḳīdür yaʿni infisād
işidüp bilmekligile inanmaḳlıḳ ve taḥḳī[k]i?
görmeklik ile inanmaḳlıḳ yaʿni mürşidile

[112] Nisa 59: Allah'a itaat edin. Peygamber'e itaat edin ve sizden olan ulu'l-emre (idarecilere) de.
[113] *mutī* yerine *mutiʿ* yazılmıştır.
[114] Allah'ın selamı onun üzerine olsun
[115] o kişinin dini ve mürşidi yoktur.

[14b]

ʿayne'l-yaḳīn olunur ve ʿilmile ʿilme'l-yaḳīn yaʿni ẓāhīr
ʿilmile Allāhı bilürsin bilmekligile yaḳın olursın
ve mürşīdile görmekligile yaḳın olursın keşf-i
muġāyib olunur ilhām Rabbānī ve daḫı rabbānile işlenir
her ne kim işlese öyle olsa dīni daḫı īmānı daḫı
taḥḳīḳ olur yaʿni ḥadīsi maʿnāsı ki şeyḥi olmayanıñ
yaʿni şeyḥi olmayan kāfir olur añlayımasañ yaʿni ayne'l-
yaḳınlıġıla bulunan dīn īmān mürşidsiz kişide yo[116]
yoḳdur dimek olur ammā şol ecnebiler? ki şeyḥü Ḳur'andur
dirler maʿnā nedür söẕden bilmezler belā Ḳur'ān mürşiddür
tā seni ḥaḳ yola daʿvet itmek içün ḫayrı ve şerri bildür-
mek içün ve bu mürşidler daḫı irşādı Ḳur'ān ile iderler
lākin anlar Ḳur'ānıñ maʿnisin üzre ki bilüp taḳvāsıyla ʿamel
iderler Ḳur'ānı kendü murādlarınca tefsīr itmezler
Allāhu teʿālā murādınca tefsīr iderler ve Ḳur'ānı Allāhu
Teʿālā içün oḳuyup ʿamel iderler 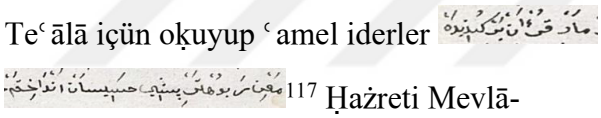[117] Ḥażreti Mevlā-

[15a]

nā Ḥüḍāvendigār raḍıya'llāhu ʿanhu buyururlar ki biz Ḳur'ānuñ maʿzin?
alduḳ postun ḥasīslere[118] atduḳ yaʿni Ḳur'ānuñ ḥükmile ʿamel itduḳ
maġṣūdı bulduḳ yaʿni taḳvāsıyla ʿamel itduḳ fetvāsın ġavġāsın
ṭālib-i dünyāya ḳoduḳ Ḳur'ān velile ḥaḳdur vaṣliçün oḳuyan
ʿāmīl oldı ehlu'llāh oldı ve dünyā manṣıb içün oḳuyanlar
şaḳī olup kelbiler oldılar nitekim Resūl ḥażreti ṣalla
'-llāhu ʿaleyhi ve sellem ve ālihī buyurur kim 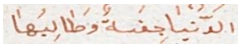
[119] yaʿni dünyā bir cīfedür anuñ ṭālibleri itlerdür
pes ʿārīf olana bu söẕ yiter kim anuñ içinde

[116] Sonraki satırın başındaki kelimenin ilk hecesinin tekrarı.
[117] mārḳur'ān ber-güzīdemaʿni re-bihter pişī ḥasīsān endaḫtem (?)
[118] *ḥasīslere* yerine *ḥasīselere* yazılmıştır.
[119] Dünya bir leştir. Sadece köpekler onu ister.

maʿrifet bilir cāhile ..?.. ḳılmaz kelām ʿāḳıl iseñ ḳaç
bulardan vesselām pes insān olan bildi ki elbette mürşid
gerekmiş ammā şeyḫüñ mübtediler çoḳtur pes lāẕım oldı ki
şeyḫi daḫı baʿżı ʿalāmetlerinden söyleyüz tā kim bileler mürşid
kimdür aña ittibāʿ ideler nitekim İmām Ġazālī raḥmetu'llāhi ʿaleyhi
aḫīr ẕamānda şeyḫīler çoḳ düriye şeyḫlıḳ daʿvāsın ideler
müslümānları aldayalar ıżlāl yola ile[de]ler gideler imdi
vācib oldı ki ḥaḳ şeyḫüñ bir ḳaç ʿalāmetlerinden
[15b]
söyleyüz tā kim ḥaḳ şeyḫi bileler bidʿatlara uyup ṭarīḳ-i müstaḳīmden
maḥrum[120] ḳalmayalar dimişler ki şeyḫ-i ḳamilüñ dört ʿalāmeti vardur
ol dört ʿalāmet ḳanḳı şeyḫinde bulunsa aña uyasın evvel
oldur kim şeyḫi olan kişi ʿālim ola ve hem ʿāmīl ola yaʿni
ʿilm-i ẓāhīrde kāmīl ola ve hem ʿilmile ʿamel ide ikinci şerīʿatı
kāmīl ola müteşerriʿ[121] ola bidʿat bulunmaya her kişinüñ müşküli
hāl ola yaʿni ṣadaḳında māhīr ola üçünci levḥayne ve ʿālemeyne
nāẓır[122] ola yaʿni levh-i maḥfūẓa ve levh-i insāne nāẓır[123]
ola yaʿni her kişi ḳatına geldügi vaḳit aña naẓar ide
nūr-ı vilāyet ile anuñ eẕeli bile aña göre terbiyyet ide
ve daḫı gözüken ʿālem ki ʿālem-i[124] şehādetdür gözükmeyen ʿālem
ki ʿālem-i[125] ervaḥdur burada? nāẓīr ola taṣarrufı[126] aña ışmarlanmış
ola mertebe-i Muḥammede māhīr ola dördünci ʿalāmet budur
kim silsilesi[127] ṣaḥīḥçe ʿAlīye ve Muḥammede yıḳa yaʿni
kendü şeyḫ-i kāmīl ve anuñ şeyḫi daḫı şeyḫ-i kāmīl min vechiñ
terbiyyet peyġambere çıḳa ḥālfeye ve fülāna ulaşmaya nitekim üç
nesne meşāyiḫüñ kurresidür ḥālfe ḳomaḳ ve vaḳıʿa teselli
[16a]

[120] *maḥrūm* yerine *mahrum* yazılmıştır.
[121] *müteşerriʿ* yerine *müteşerraʿ* yazılmıştır.
[122] *nāẓır* yerine *nāẓīr* yazılmıştır.
[123] *nāẓır* yerine *nāẓīr* yazılmıştır
[124] Bazı tamlamalarda izafet "i"si nispet ye"si gibi kelimenin sonuna "ye" eklenerek yazılıyor.
[125] Bazı tamlamalarda izafet "i"si nispet ye"si gibi kelimenin sonuna "ye" eklenerek yazılıyor.
[126] *taṣarruf* yerine *taṣarrıf* yazılmıştır.
[127] *silsilesi* yerine *sinsilesi* şeklinde yazılmıştır.

itmek ve birine şeyiḥ dimek ve daḫı şeyḥi bir kişi[y]i ḫalfe
ḳılsa ol varsa şaḫlıḳ itse şeyiḥ rıżāsın söz̲
şu? dili? ẓāhīrde begine ʿāḳ olan gibidür ve şaḥlıḳ ḥaḳ
ṭarafından ışmarlanandur ʿaleyhi’s-selām ve mürşid oldur ki
ṭālib-i Ḥaḳḳa vāṣıl idici ola rivāyetdür ki şeyiḥ Şeḥābe’d-dīn
raḍıya’llāhu ʿanhu aydur mürşid oldur kim bir mübtedī
ṭālibe tevbe virdügi günāhdan pāk ḳıla لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[128]
diyü vaḳit Allāh ile anuñ arasında ḥicāb ḳatʿ[129] ide
ve Muḥammed Resūlu’llah didügi vāḳit ḥaḳḳı aña müşāhede itdü-
re dimiş Şeyḫ[130] Seyyid Ṣāfī raḍıya’llāhu anhu aydur şeyḥ-i kāmīl
oldur ki tevbe virdügi vaḳtın ḳāyedanı müşāhedeye lākin
ol ḥīnde göstermeye terbiyyetle yetişdüre dir z̲īrā
ḥaḳḳ ile anuñ münāsibeti yoḳdur mā-bāze? tecellāya duymaya
helāk ola bu aralıḳdaġı maḳāmlardan maḥrūm ḳala dir dimişler
ki sulṭānım eger ol kişiye ecel yetişüp ölürse
ḥāl ne ola müşāhededen maḥrūm mı ḳalsun z̲īrā kim
مَنْ كَانَ فِي هٰذِهٖ أَعْمٰى وَفِي الْآخِرَةِ أَعْمٰى[131] ḫaberde gelmişdür
[16b]
āyetde didiler yaʿni her kim ḥaḳḳı bunda görmese anda daḫı
görmez ammā şeyiḥ cevāb virmiş ki āyet ol kişiler ḥaḳḳında-
dur ki bunda ḥaḳkuñ liḳāsın ṭaleb itmedi mürşide ulaşmadı
ol ki şeyḫe ulaşdı terbiyyete baḳan oldı şeyḥ-i kāmīl-i
mükemmel anuñ cānına terbiyyet ḳıla maḳṣūda irişdürür
dimiş ammā naḳildür Seyyid Cemāle’d-dīn raḍıya’llāhu anhu
aydur bir şeyhüñ ṭālibi iki olsa biri maġribde ve
biri maşrıḳda olsa kendüz̲i bir z̲aḫında? olsa
ol iki ṭālibe bir sāʿatde ecel irse ʿAzrā’il ʿaleyhi
’s-selām cānlarına ḳaṣd ḳılsa şeyṭān عَلَيْهِ اللَّعْنَةُ[132] īmān-

[128] Allah’tan başka tanrı yoktur.
[129] *ḳaṭʿ* yerine *ḳatıʿ* yazılmıştır.
[130] *Şeyḫ* yerine *Şeyiḥ* yazılmıştır.
[131] İsra 72: Kim bu dünyada körlük ettiyse ahirette de kördür.
[132] Allah onu lanet etsin

larına ḳaṣd ḳılsa mürşīd oldur kim ikinin de ḥaşrından
saḳlaya selāmetlıġıla āḫirete göndere dimiş Ebū Şeyḫ
Seyyid ʿAlī raḍıya'llāhu ʿanhu dimiş ki kāmīl-i mükemmel oldur kim
cümle ʿālem anuñ mürīdi olsa cümlesinüñ bir sāʿatde
ecel irse şeyṭān īmānlarına ḳaṣd ḳılsa mürşid-i
kāmīl oldur ki cümlesin şeyṭān şerrinden ḥıfẓ[133] ide
selāmetleġıla īmānların aḫirete göndere yaʿni ṣıfat-ı
[17a]
rūḥāniyyesi cümlesine ḥāẓır nāẓır ola bu bir sırdur ki
gine bunı ehli bilür kāmili kāmīl bilür velakin[134] nāḳısuñ ẓannını
hem[i]şe noḳṣāndur naḳldür Şeyḫ رضي الله عنه ونور الله قبره[135] bir
gice nice yirlerde bulunmadı lākin mübārek vücudı ḥānegāhlarında
oturup dervīşlerle ṣoḥbet iderler didi pes ol ṣoḥbetler-
de bulunup ṣoḥbet viren hākallısı? ṣıfatlarıydı ḥikāyet Caʿfer
raḍıya'llāhu anhu rivāyet ḳılur ki bir gün Resūlu'llah ṣalla'llāhu aleyhi
ve sellem ve ālihī bir dīv geldi ḳadim yüce ergin eli ardına baġlu boynundan
ḳān ve irin aḳar ayıtdı يا رسول الله وخاتم النبيين[136] didi
peygamber ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem ayıtdı ki ḥāliñden söyle ol dīv
aydur yā Resūlu'llahu ẓamān-ı ḳadīmde bir elün bir ādem oġlānın ḳa[137]
ḳabdum ilişdüm kūh-ı ḳāf ardından diledim ki yiyem bir arslān
ṣūretlü oġlān heybetlü baña bir sille[138] vurdı boynuma
elüm arduma çevirdi ḥurmā yabraġıyla iki baş parmaġımı
baġladı daḫı ādem misin pir misin didi ve gitdi nitekim ḳuvvet ḳıldum
ol bendi gideremedüm boynumdan iriñ ḳānlar aḳdı ʿāciz
ḳaldım? sordum Ādem peyġambere geldüm ayıtdum yā Ādem baña senüñ
[17b]
oġlanlarından baña böyle ḳıldılar didüm Ādem peygamber ʿaleyhi

[133] *ḥıfẓ* yerine *ḫıfẓ* yazılmıştır.
[134] *velakin* yerine *velaykin* yazılmıştır.
[135] Allah ondan razı olsun ve kabrini nurlandırsın (aydınlatsın).
[136] Ey Resula'llahi ve peygamberlerin sonucusu bizi kurtar.
[137] sonraki satırda yer alan *ḳabdum* kelimesinin ilk hecesidir.
[138] *sille* yerine *sile* yazılmıştır.

’s-selām nitekim cehd itdi beni bu bend[d]en ḫalāṣ[139] idemedi
ayıtdı benüm oġlānlarımdan Nūḥ peyġamber gelse gerekdür
ol ṣāḫib-i daʿvetü olsa gerekdür ṣabır it anuñ ẕamānına
dek saña dermān olursa andan olur didi geydüm ol
ẕamāna dek çün Nūḥ ẕamānı oldı sordum aña geldüm ḥikāyetim
aña daḫı didüm ol daḫı cehd itdi beni bu bentden ḫalāṣ[140]
idemedi Nūḥ peyġamber daḫıʿaleyhi’s-selām baña ayıtdı
yā dīv bizim ṣoyumızda İbrāhīm peyġamber gelse gerekdür
ḥālīlu’llāh olsa gerekdür saña dermān olursa andan
olur didi ṣabır itdüm çün İbrāhīm ẕamānı geldi
aña daḫı geldüm ḥālimi ʿarż itdüm ol daḫı dermān idemedi
İbrāhīm ʿaleyhi’s-selām ayıtdı Mūsā Kelīmu’llāh gelse
gerekdür gökden kitāb inse gerekdür mürsel peyġamberden
saña dermān olursa andan olur didi çün Mūsā
ẕamānı geldi aña ḥālimi bildürdüm ol daḫı dermān idemedi
Dāvud ẕamānına ṣaldı Dāvud peyġamber ẕamānı oldı
[18a]
Dāvud ʿaleyhi’s-selāma geldüm ol daḫı ẓaferet idemedi
ṣabr it Ḥażreti Süleymāna nübüvvet degsün dīvlere
ve cinnilere ol ḥüküm itse gerekdür saña dermān o-
lursa andan olur didi Süleymān peygamber ʿaleyhi’s-selām
ḳāfdan ḳāfa ḥüküm iderdi aña daḫı geldüm ḥālimi ʿarż
itdüm ol daḫı çalışdı ne boynum öñledibildi
ve ne ḥurmā yapraġından parmaġım gidürebildi ʿāciz
ḳaldı çün baña ẓafer idemedi ayıtdı kimse çün
ẓafer idemez illā āḫır ẕamān peyġamberi Muḥammedini’l-Muṣṭafā
ṣalla’llāhu aleyhi ve sellem didi işde saña geldüm yā ḫā-
teme’l-enbiyā baña dermān ḳıl didi Resūl ḥażreti ʿaleyhi-
’s-selām ayıtdı ol oġlānı göricek bilür misin didi

[139] *ḫalāṣ* yerine *ḥālāṣ* yazılmıştır.
[140] *ḫalāṣ* yerine *ḥālāṣ* yazılmıştır.

ayıtdı [141] yā Resūlu'llah ayıtdı aṣḥāb gelsün
oġlāncıḳlarıyla öñimden geçsünler didi aṣḥāblar
geldiler geçdiler āḫīr Selmān-ı Farsī geldi raḍı-
ya'llah ʿanhu ʿAlī ḥażreti boynunda götürüp geçdi ʿAlī
meger ol vaḳit kiçrek oġlānıdı çün dīv ʿAlīyi
[18b]
gördi dīv ḥazān yapraġı gibi ditredi daḥı Resūl'e
ṣıġındı[142] ayıtdı feryād bu oġlānuñ elinden yā Resūlu'llah
budur baña bu işi iden didi Resūlu'llah ayıtdı yā ʿAlī
sen mi itdüñ didi ʿAlī ayıtdı [143] yā Resūlu'llah didi
ayıtdı imdi girü sen ḫalāṣ ḳıl didi ʿAlī ayıtdı müslīmān
olsun ve tevbe itsün ki ayruḳ adam yimeye diyü müslīmān
oldı ve ʿahd itdi ki adam yimeye ʿAlī ḥażreti dīvüñ boynun
mübārek eliyle sıġındı dīvüñ boynı şifā buldı
ve barmaġıyla işāret ḳıldı yandı çözüldü Resūl
ḥażreti ṣalla'llāhu aleyhi ve sellem ve ālihi anda didi ʿAlīye
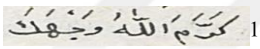[144] diyü yaʿni kerāmet senüñ ḥaḳḳıñdadur
didi ammā kerāmet daḥı peyġamberüñ muʿcizātındandur ammā ol
ḫalde olan ʿAlīnüñ 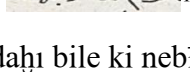[145] rūḥāniyyesi
ṣıfatı yidi ve bunı daḫı bile ki nebīnüñ velīnüñ rūḥāniyye-
si ṣıfatı sırrı kendüden ṣoñra ẓāhīr olur lākin
cismānīyle degül yaʿni öldükden ṣoñra bedeniyle girü nās
arasına gelmez şol anadan ṭoġup geldügi gibi ve daḥı
[19a]
[şeyḫüñ][146] ṣoḥbeti üç dürlü olup yaʿni ṣoḥbet-i ʿām ve ṣoḥbet-i ḫāṣ
ve ṣoḥbet-i ḫāṣṣü'l-ḫāṣ yaʿni ʿām oldur ki cümle ḫalḳı bile

[141] evet
[142] *ṣıġındı* yerine *sıġındı* yazılmıştır.
[143] evet
[144] Allah senin yüzünü ak etsin.
[145] Allah onun yüzünü ak etsin.
[146] Her sayfanın sonunda bir sonraki sayfanın ilk kelimesini yazdığı gibi bunda da "şeyhün" kelimesini yazmış ancak bir sonraki sayfada bu kelime ile başlamamış.

ola anda lā-büddür[147] ki şeyḥi şerīʿatdan söyleye ve ṣoḥbet-i
ḥāṣ oldur kim dervīşler ola şeyiḥ gerekdür ki ṭarīḳatden
söyleye ammā nitekim muʿāmelātdan[148] söyler ise daḫı şerīʿata
taḥrīk ide nitekim Resūl ḥażreti ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem
ve ālihi buyurur kim كلموا الناس على قدر عقولهم[149] yaʿni
aydur söyleyiñ ādem oġlānlarına ʿāḳılları irdügi
yire dek ẕīrā tevcih-i ḥāl ehl-i ḳāl ḳıtında ṣıġmaz
bu ʿilm-i meşāyiḥ şol itmek gibidür ki ʿavām-ı nās
geh oġlān gibidür ki emcek emer ḳaçar emer oġlān[a]
itmek virseñ boġāzına ṭurur ve ṣoḥbet-i ḥāṣ
oldur kim şeyḥ ṭālibleriyle yalıñız ide ki ḥāldür
vaḳıʿadur teselli ide ve ṣoḥbet-i ḥāṣṣü'l-ḥāṣṣ oldur ki
şeyḥ ṣoḥbet-i ḥakīḳatden söyleye her ṭālibe ki mertebesine
göre ol ḥāldür nās arasından ol ḥāl ki
emānetdür şeyiḥ gerekdür ki muḥālline ṣarf ide eger[150]
[19b]
eger ikisi daḫı sırdan ṭaşıra olana fāş itseler
emānete ḫıyānātlıḳ[151] itmiş olurlar ve daḫı ol ḥālī ayruḳ
bulamazlar ammā bunı daḫı bile ki şerīʿat nedür ṭarīḳat
ve ḥaḳīḳat nedür şerīʿat Muḥammed Muṣṭafanuñ ṣalla'llahu ʿaleyhi
ve sellem ve ālihī żaʿīf ümmetine ṭarīḳat fiʿlīdür ki muḥālif-i
nefs işlerdi yaʿni incinecek nesneler ḥāḳīḳat sülūkini
dur ki Allāhu Teʿālā ile kendü arasındaki ḥāldür ve bunı
daḫı bil ehl-i şerīʿat oldur ki her işini Allāhu Teʿālā
ḳorḳusıyla işleye ve ehl-i ṭarīḳat oldur ki her işini
Allāhı görür gibi işleye ve meşāyiḥüñ sırrını ḥāẓır bile
ve ehl-i ḥaḳīḳat oldur ki her işini Allāh görür gibi işleye
şeyḥ gire şeyḥ Muḥyiddīn raḍıyallahu ʿanhu aydur ehl-i

[147] *lā-büd* yerine *lā-bid* yazılmıştır.
[148] *muʿāmelātdan* yerine *muʿāmeletden* yazılmıştır.
[149] İnsanlara akıl seviyelerine göre hitap edin
[150] Sonraki satırın başındaki kelimenin tekrarı
[151] *ḫıyānātlıḳ* yerine *ḫıyānatlıḳ* yazılmıştır.

ḥaḳīḳat oldur ki her işini Allāh işāretiyle işleye
yaʿni Allāh bilmiş ola şerīʿat dutmasıyla ve Allāh görmiş
ola ḥaḳīḳatile yaʿni mürşid-i kāmīl terbiyyetile müşādüllāh
ola tecellā-yı rabbāniye vāḳıf ola her ne kim işlerse
ḥaḳīḳatile işleye yaʿni her ḥāli Ḥaḳ ṭarafından işāret
[20a]
işleye ve bunı daḫı bil ki şerīʿat ve ṭarīḳat ve ḥaḳīḳat
üçi birdür muḫālif degildür muḫālif mübtediler ḳatındadur
şunlar kim ṭarīḳatden ve ḥaḳiḳatden adem olalar şerīʿatde
ḳuṣūrı ola anlar kāẕiblerdür muh'idelerdür? ıżlāl yola
gitmişlerdür yaʿni mürşidleri şeyṭān olmışdur
nitekim Reṣūl ḥażreti ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem ve ālihī dimiş-
dür bir kişi[y]i göresin ki hevāda evcleri? naẕar iderek
aña eger şerīʿatı kāmīl ise ve ol raḥmānīdür aña ʿizzet
idüñ ve eger şerīʿat yoġ ise biliñ ki şeyṭānīdür varuñ
ḳanadlaruñ ṣoyıñ didi pes bir kişinüñ vilāyetin görüp
bī-tekellüf iʿtiḳād itmek yoḳdur ẕīrā vilāyet-i raḥmānı
ve kerāmeti şeyṭānī olur bu baḥṣ aşaġada gelecek-
dür inşā'allahü teʿālā faṣıl bunı daḫı bil kim resū-
u'la'llah bunı dimişdür ki ulū'l-ʿaẕam[152] Resūl ḫulefā
ḳuṭb-ı imāmeyn iḳrar öter nuḳabā nücebā ümenā racīsin kim
velī kāmīl mürşid mürşid-i kāmīl mükemmil bunlarıñ
beyānındadur Resūl bir şaḥışdur ki baʿżı muġāyibāt[153]
[20b]
aña münkeşifdür ve ḫalāyıḳı ışlāḥ id diyü bu[y]ruḳ gele ve eline kitāb
virile bunlar mürsellerdür ʿaleyhimü's-selām ve nebī bir şaḫışdur
ki baʿżı muġāyyebāt[154] aña münkeşif ola ve ışlāḥ-ı nās id diyü
buyruḳ gele ve lakin eline kitāb virilmeye bunlar sā'īr
peyġamberlerdür ʿaleyhümü's-selām ve ulū'l-ʿazm aña dirler ki
Ḥaḳ Teʿālādan emir ola ki daʿvet it icābet itmeyeni

[152] *ulū'l-ʿaẕam* yerine *ulu ʿaẕẕam* yazılmıştır.
[153] *muġāyyebāt* yerine *muġāyibet* yazılmıştır.
[154] *muġāyyebāt* yerine *muġāyibet* yazılmıştır.

depele diyü 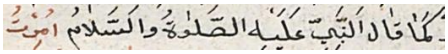

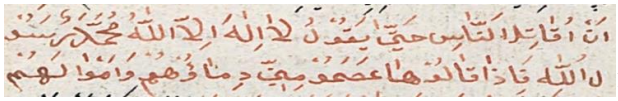[155]

muḥammed muṣṭafā ṣalla’llahu ʿaleyhi ve sellem buyurur ki ben emir
olundum ki muḳātele eyleyem tā lā ilāhi illā’llāhi muḥammedīn resū-
lu’llah diyi[n]ce vaḳtā ki diseler ḳānları ve malları
benden ḳurtulur ulū’l-ʿazm Muḥammed Muṣṭafādur nās ü-
zerine efḍaldür enbiyālar üzerine ʿaleyhimü’s-selām
faṣıl ḫulefā efḍal aṣḥāblardur ulū’l-emirlerdür
iş bu ki Ebū Bekir ʿÖmer ve ʿOs̱mān ʿAlīdür bunlar güzīde āʿlā
velilerdür bu dört aṣḥāb uludur cümle aṣḥābdan
[21a]
bunlar Resūl’üñ ulu sevgülü yārenleridür uluz̲ādelerdür Ebū
Bekir Resūl’üñ ḳanı atasıdur ʿĀīşe-i ṣıddıḳa raḍıya’llāhu anhā ve ʿan
ebīhā[156]anuñ ḳızıdur ki Resūl’üñ ḥātunıdur Ḥażreti Resūl Ebū Bekire
dimiş ki dünyā ḥalḳınca ṣıddıḳ vardur ve taḳvā anda temāmdur ve Resūl’den
ṣoñra ḫālfe oldı nās üzerine iki buçuḳ yıl āḫīr şehid oldı
Resūl’üñ saġ yanında ḳodılar raḍıya’llāhu ʿanhu ve ʿÖmer daḥı Resūl
ḥażretiniñ ulu aṣḥābıdur ol īmāna gelmeyince dīne āşikāre olmadı
Resūl anuñ ḥaḳḳında dīn burcı dimişdür dīn yolunda atasın ve şerīʿat
yolında olmışdur Ebū Bekirden ṣoñra ol ḫalfe olup on iki buçuḳ
yıl āḫīri şehid oldı Resūl’üñ ṣol yanındadır raḍıya’llāhu anhā
ve ʿOs̱mān daḥı Resūl’üñ ulu aṣḥābıdur ve hem küyāsıdur? hem Ḳur’ānı
ol cemīʿ eyledi Resūl anuñ ḥaḳḳında ayıtdı ḥayā ʿOs̱mānda
dürüstdür didi ol daḫı ʿÖmerden ṣoñra on üç yıl ḫalfe eyledi
aḫīr ol daḫı Muʿāviye öcünden ʿAbdurraḥmān İbn-i Ebū Bekir
öldürdi ʿOs̱mān şehid oldı ʿAbdurraḥmān Ġāz̲ī raḍıya’llāhu anhā
ʿanhüm bu aralıḳda söz̲ çoḳdur velī keşfi müşküldür sebti
aḥsendür bu aṣḥāb-ı erbaʿa a[r]asında? olan bu aralara

[155]Ben insanlarla Ia ilahe illallah deyinceye kadar savaşmakla emrolundum. La ilahe illallah diyen bana karşı malını ve canını -onun hakkı ile olması müstesna- korumuş olur, hesabını görmek de Allah'a aittir.
[156] “an ebîhâ” “Babasının annesi (Ümmü Ebiha) olarak nitelendirilen Hz. Fatıma.

[21b]

düşünmek revā degildür ammā ʿOs̱mānı uç? baḳımada? ḳomışlardur

ve ʿAlī كَرَّمَ اللهُ وَجْهَهُ اَوْجَهُ الْعَرَبِ وَاَفْضَلُ الْاَوْلِيَاءِ[157] dur

اَعْلَمُ النَّاسِ[158] dur ümmet üzerine ve aṣḥāb üzerine

raḍıya'llāhu anhüm ʿAli Resūl'üñ ʿammusıdur oġlıdur aṣıl

Hāşim güyegüsidür? ve Allāhıñ arslānıdur Allāh şecāʿat

aña gelmişdür ve daḫı peyġamber didi ki ʿilmüñ şehri ve ḳapusı

ʿAlīdür daḫı uḥuvvetde anı ḳardāş idindi ve göñlüñi içine

aldı daḫı لَحْمُكَ لَحْمِي وَدَمُكَ دَمِي وَرُوحُكَ رُوحِي[159] senüñle benüm aramda kimse yoḳdur didi

çün aṣḥāblar bunı işitdiler şol ki mü'minlerdür amennā

ve ṣaddaḳnā didiler şunlar ki mü'minlerdür ayıtdılar göñlüñi

götürüñ görelüm didiler Resūl ḥażreti ṣalla'llāhu ʿaleyhi

ve sellem göñlüñi götürdi baş iki gövde bir munşıf oldı-

lar yaʿni maʿnā-yı ḥadīs̱ budur ki etiñ etimdür ḳānuñ ḳānımdur

cānuñ cānımdur didi ḥāricīler ayıtdılar hemān bu söẕden

murād ḳarābet idi didiler yaʿni ḥışımlıḳ ki ʿammusı oġlıdur

ḥışım maʿnisi buna gider ve Fāṭıması virdi Ḥasan ve Ḥüseyin

[22a]

oldı et ḳān maʿnisi buna gider ve külli cān Resūl'üñ

rūḥından peydā oldı rūḥ maʿnisi daḫı buña gider dirler

şeyh-i kebīr[160] Muḥyed'd-dīn raḍıya'llāhu ʿanhu aydur ḳadīm rūḥ Muḥammedle

ʿAlīnüñdür evvel Resūl ḥażreti rūḥı yaradıldı ve ardınca

ʿAlīnüñ dir hikāyet dervīşler içinde inṣāf kimden ḳaldı

diyü su'āl cevāb budur ki Cebrā'ilden ḳaldı bir gün Resūl

ḥażretine Cebrā'il geldi ʿaleyü's-selām selām virdi

peygamber ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem ve ālihī iki diz̤i üzerine

geldi ʿaleyü's-selām selām virdi ṣoñra Resūl hażreti

---

[157] Evliyaların en iyisi olan Ali'nin yüzünü mükerrem kılsın.

[158] İnsanların en bilgini

[159] Senin etin benim etimdir. Senin vücudun benim vücudumdur. Senin kanın benim kanımdır. Senin ruhun benim ruhumdur.

[160] *kebīr* yerine *kebir* yazılmıştır.

doru[161] geldi selāmın aldı ʿizzet itdi Cebrā'il tefekküre
virdi Resūl'e bu ḥāl maʿlūm oldı Cebrā'il ayıtdı
yā Resūlu'llah ʿAlīye benden ẕiyāde ʿizzet itdün ne ḥikmet
vardur ki bunda tefekküre vardur didi Resūl ḥażreti
ayıtdı yā Cebrā'il ʿizzet senden uluya mı gerek yoḥsa
gence mi didi Cebrā'il ayıtdı uluya gerekdür hem ʿālime
Resūl ayıtdı ʿAlī senden uludur ve hem ʿālimdür didi
Cebrā'il ayıtdı nite Resūl ḥażreti ayıtdı yā Cebrā'il
[22b]
Allāhu Teʿālā seni yaratduġı vaḳit ne gördüñ didi Cebrā'il ayıtdı
bir yıldız gördüm ʿaẓīm nūrlu yetmiş biñ yıl ṭoġar yetmiş biñ kez ben
anuñ ṭoġurduġun gördüm didi Resūl ayıtdı ol benüm rūḥum idi
didi daḫı ne gördün didi Cebrā'il ayıtdı daḫı gördüm bir kişi maġ-
ribde ve bir kişi maşrıḳda çevgān ellerinde bir altun top ol urur
aña varur ol urur aña varur didi Resūl (a.m.)[162] ayıtdı
maġribdaġı ʿAlīdür ve maşrıḳdaġı ben idüm daḫı sırdan Cebrā'il
müşkül ḥāl itdi anda inṣāf itdi Resūl ḥażreti anda
didi ki ʿilmiñ şehri benim ḳapusı ʿAlīdür didi ḥikāyet
Resūl'üñ ḳızı Fāṭımatü'z-Zehrā ʿaleyhimü's-selām ʿÖmer
diledi Resūl ayıtdı emir ile yoḳdur saña virmege
didi ʿOṯmān daḫı diledi ana daḫı eyle didi ʿAlīye
ayıtdılar var sen daḫı dile didiler ʿAlī daḫı vardı
Resūl'üñ ḳarşusına ḥużūr ile oturdı lākin edeb
itdi söylemedi Teñri Resūl'üne maʿlūmdur diyü Resūl
(a.m.) şimdi baña Cebrā'il geldi ayıtdı ki Allāhu Teʿālā saña
selām ider aydur ki ki Fāṭıma[y]ı ʿAlīye virsün ben ḳadre
[23a]
elimle nikāḥ itdüm Cebrā'il ʿAlī ṭarafından vekil oldı ve Mikā'il
Fāṭıma ṭarafından vekil diyü ḥaber virdi didi çün Muḥammed
Fāṭıma[y]ı ʿAlīye virdi ammā nikāḥda Fāṭıma iẕīn virmedi

[161] *doğru* yerine *doru* yazılmıştır.
[162] Aleyhisselam ifadesinin kısaltması. Anlamı: selam onun üzerine

ayıtdı Ḥaḳ Teʿālā babamuñ günāhkār ümmetinden baña bağışlasun
ki babamı ve ʿAlīyi ve beni seveler ve fiʿlimüzde buluna didi
Cebrā’il vardı bir yeşil berāt getürdi peyġambere ve peyġamber
Fāṭımaya virdi Fāṭıma anı saḳladı āḫīr öldigi vaḳit
vaṣiyyet ḳıldı ʿAlī ile defin eyledi ammā Fāṭıma[y]ı Resūl
ʿAlīye virdügiçün ol ikisi daḫı göñüllerinden kin
döḳdilerdi 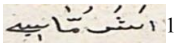[163] ẓāhīr olmışdur ẕīrā ḫilāfet-i
hāşīm ..?.. Resūl’üñ āḫīr ḥayātında ṣordılar
seni kim yusın Resūl ayıtdı ʿAlī yusın didi
yā bizi kime ışmarlarsın ayıtdı ki Allāha ışmarladum didiler
pīr ḫalfe kim olsun parmaġıyla işāret ḳıldı
ammā işāretden murād ʿAlī idi dirler ṣoñra ʿÖmerle
ʿOṯmān ayıtdılar işāret Ebū Bekir idi deyü anı ḫilāfete
geçürdiler ʿAlī daḫı bunlaruñla ḳarşılaşmadı muḥālifet
[23b]
itmedi ammā ki vardur beyʿata varmadı ammā ṯülesā[164] ḫalfe o[165]
olıcaḳ anlarunla çekişmedi velakin beyʿatlarına varmadı
ammā Muʿāviye ile mücādele[166] itdi bu aralıḳda söẕ çoḳdur
lakin setir oladur söẕ taṭvīl olur ammā ʿAlī raḍıya’llāhu
anhu ʿOṯmāndan ṣoñra ḫalīfe oldı dört yıl ol daḫı
şehid oldı ḥikāyet maḳtel-i ʿAlī ʿaleyhi’s-selām ol vaḳit
ʿAlī ḥażreti Kūfede olurdı ʿAbdullah İbn-i Mülcem dir-
lerdi bir kişi varıdı girü ʿAlī beslemişdi
anı gönderdi bir ḫiẕmet içün Muʿāviye ana varıcaḳ çoḳ
dünyālıḳ virdi ʿAlīyi öldürivir diyü çüñ girü
Mülcem Kūfeye geldi ʿAlīyi öldürmege ḳıyamadı bu kez
ḫāriciler bir cüḥūd ḳızın düzdiler Mülceme gösterdiler
Mülcem aña ʿāşıḳ oldı ol ḳız ayıtdı ʿAlī[y]i öldür
saña varayın didi ḳavl-i ḳarār eylediler bir gün ʿAlī

[163] eşerru māsī (?)
[164] *ṯülesā* yerine *ṯülüsā* yazılmıştır.
[165] Sonraki satırın başındaki kelimenin ilk hecesinin tekrarı.
[166] *mücādele* yerine *mücādeye* yazılmıştır.

bir mescide vardı irte namāẕın ḳılmaġa Mülcem vardı
ʿAlīyi ardından ḥançeri[y]le urdı bir yanından bir yanına
çıḳdı ʿAlī namāẕı bozmadı Mülcem diledi ki çıḳa gide
[24a]
Ḥasan ve Ḥüseyin ve Muḥammed Ḥanifī irdiler bunları gördi
Mülcem tīz ḥasır ardına gizlendi ʿAlīye oġlānları
ṣordılar saña bu işi kim itdi ʿAlī ayıtdı namāẕda
didi Allāhu Teʿālā Mülcemi agsırıtdı tīz ḥasır ardından
çıḳardılar gördiler ḳānlu ḥançer elinde dilediler ki öldüre
ʿAlī ḳomadı ayıtdı ki ben ölmeyince sizin bunda ḥaḳḳıñız
olmaz didi ʿAlīyi eve getürdiler vaṣiyyet ḳıldı
ayıtdı çün ben ölem beni yuñ kefinleyiñ tābūda ḳoyıñ
bir ʿArab gele ki yüzi niḳāblu hecīnle[167] ve ol kişi namāẕumı
ḳıla beni aña viriñ tābūdile alsun gitsün daḫı
buyurdı düldüli eyerletdi ve oyanlatdı? daḫı ṣaḥrāya
ṣāldurtdı daḫı ẕülfiḳārı Ḥasana virdi ayıtdı
var Necāf deñizine ṣaldılar Ḥasan vardı bıraḳmaġa
ḳıyamadı gine geldi bıraḳdum didi ʿAlī ayıtdı ne gördüñ
Ḥasan cevāb virmedi ʿAlī bu kez Ḥüseyine buyurdı
var bıraḳ didi Ḥüseyin vardı bıraḳdı çün girü
geldi bıraḳdum didi agāh daḫı ʿalāmet ṣordı Ḥüseyin
[24b]
ayıtdı çün ẕülfiḳārı bıraḳdum deñiz ḳaynadı ḳān
oldı batdı ol aradan gitdi didi ʿAlī
ayıtdı gerçeksin didi andan peyki? ḥażreti
cennetden āb-ı ḥayāt getürdi ʿAlīye virdi
ʿAlī daḫı Mülceme virdi ölmeyesin āb-ı ḥayātdur
didi Mülcem ḳabūl ḳılmadı ʿAlī nūş itdi çün murād-
lıġıñ bir nişānı budur ki Mülceme āb-ı ḥayāt virdi
ve ḥaydur adına bir nüktede budur ki āb-ı ḥayāt içdi

[167] *hecīn* yerine *hicin* yazılmıştır.

amma كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ[168] āyeti ḥükmile ẓāhīr
gözden ṭolandı yaʿni öldi yudılar kefinlediler tābū-
ta ḳoydılar bir sāʿatde ol didügi kişi geldi
yüzi niḳāblu deve elinde geldi namāẕın ḳıldı tābūtı
deveye yükletdi aldı gitdi Ḥasan ve Ḥüseyin ayıtdılar
babamuzı şol kişiye virdük aldı gitdi dili
söylemedi ise bāri yüzün açalum görelüm anı kimdür
didiler Ḥasan ve Ḥüseyin ve Muḥammed Ḥanifī ḳalḳdılar ar-
dından irdiler ayıtdılar ey kişi بِحَقِّ رَبِّكَ[169]
[25a]
aç yüzün görelüm sen nice kişisin atamızı alup
gidersin didiler ol daḫı yüzinden niḳāb sıyurdılar
ki ataları ʿAlīdür güldiler ayaġına döküldiler ayıtdılar
yā ṣāḥib-i vilāyet bu ne sırdur didiler ʿAlī aydur ey
gūşelerim? bu bir sırdur ki bunı girü ehli bilür ammā
bir dirlik diliñ ki namāẕıñuzı girü siz ḳılasız ey
oġlānlarım didi كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ[170] āyetile aldun
ẓāhīr gözüñüzden ṭolınduḳ الْمُؤْمِنُونَ لَا يَمُوتُونَ بَلْ يَنْتَقِلُونَ
مِنْ دَارٍ إِلَى دَارٍ[171] ḥadīṣiyle ölmedüñ didīn yaʿni āyet
maʿnası budur ki Ḥaḳ Teʿālā aydur كُلُّ نَفْسٍ أَجَلَهُ[172] ṭatsa
gerekdür ḥadīṣ maʿnisi peyġamber (a.m.) aydur ṣalla'llāhu ʿaleyhi
ve sellem ve ālihī mü'mīnler ölmezler lākin bir evden bir eve
göçerler yaʿni fenā dünyādan beḳā āḫirden ki cennetdür
aña naḳil iderler ammā ʿulemā ẓāhīr ḳatında budur ki
رَحِمَهُمُ اللَّهُ[173] nebīnüñ velīnüñ bedenleri çürümez nitekim
peyġamber ḥażreti ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem ve ālihī aydur
cumʿā gicesinden cumʿa cumʿa gicesine ümmetimden ne

[168] Al-i İmran 185: Her canlı ölümü tadacaktır.
[169] Allahın'ın hakkıyla
[170] Al-i İmran 185: Her canlı ölümü tadacaktır.
[171] Müminler ölmez, bir yerden bir yere göç ederler, bir menzileden başka bir menzileye...
[172] Her nefsin ecelini...
[173] Allah ona rahmet eylesin

[25b]

ne ʿamel işlerse baña baña getürür ʿarż iderler yaʿni
senüñ ümmetüñden fülān oġlı fülān şol ḳadar ḫayır ve şer
işledi dirler her nevʿ ile olursa Ebū Bekir raḍıya-
'llāhu anhu aydur yā Resūlu'llah mübārek bedeniñiz çürümez mi
Resūl aydur yā ʿāşıḳ Ḥaḳ Teʿālā vaʿde itmişdür ki nebī-
lerüñ velilerüñ tenüñ çürütmez dir ammā bundan bir baḫiş
var dir ki peyġamberiñ bedeni yire girdimi girmedimi
ve miʿrāca çıḳduġı vaḳit girü geldimi gelmedimi peyġamberiñ
miʿrācdan ṣoñra hīç gölgesi yoġıdı ammā ḫaḳ
budur ki hem yire girdi hem girmedi ve hem miʿrācdan
geldi hem gelmedi yaʿni rūḥāniyyesi dā'ima Ḥüḍā ile andan
idi ve cismānīyyesi[174] bunda ḫalḳa daʿvet onda idi
Resūl'üñ cismi[175] pākidi laṭif[176] idi nūr-ı nūr idi
keşfi[177] yoġıdı nefsāniyyesi beşeriyyesi yoġıdı ol
vaḳit ki miʿrāca çıḳdı melekleri ḳodı geçdi melekler
cümle ḫayrān ḳalup ḫased idüp didiler ki bu daḫı
beşerden yaradıldı ehl-i nefisdür bizi ḳodı geçti

[26a]

Ḥaḳ Teʿālā ayıtdı külli ben anı getürdüm ammā beşeriyyet ḳomayup
külli nūr ḳılup durdın didi peyġamber mecāzen ölmişdür ḫaḳīḳaten
diridür ve mücāze yire girmişdür ḫaḳīḳīde külli şol
ʿārifler ki muḥammedü'l-meşreb bu kelāmı anlar bilür ki ne demekdür
Muḥammedüñ gölgesi yoġıdı ẕīrā ki nūruñ gölgesi yoḳdur
ve yolı ġāyiṭ ẓāhīr idi şunlar ki kendülerden bī-ḫaber-
dür ne bilsünler ki anı ne muʿteberdür cāhil añlamaz olur
kendü özünden nite añlayısardur ayruġuñ söẕünden
Muḥammedüñ nūrı muṭahharadur dilersün ki sırrına iresin
edebin saḳın ammā bunı da dirler ki evliyānıñ baʿżı bede-

[174] *cismānīyyesi* yerine *cişmānīyyesi* yazılmıştır.
[175] *cismi* yerine *cişm* yazılmıştır.
[176] *laṭīf* yerine *laṭif* yazılmıştır.
[177] *keşfi* yerine *kişfi* yazılmıştır.

niyle ḳabrinden ḳalḳar gider şunlar ki ḳabirde çürüyecek
tenlerüñ bunda tebdīl ḳılmışlardur yaʿni terbiyyet
meşāyiḥile riyāżet ve mücāhede çekmişler ol ḥarām
şübhelü yemekleri ve tenlerine nūrāni ḳılmışlardur
bu aralıḳda söz̲ çoḳdur ammā z̲iyāde söylemek revā
degildür z̲īrā bunlar ehl-i ḥāliñdür bu maḳāmlara ir-
meyen bunları fehim idemez ammā girü söz̲ümüz ʿAlī
[26b]
ʿaleyhi's-selām كَرَّمَ اللّٰهُ وَجْهَهُ[178] oġlānlarına ayıtdı benim tābūtımı
bunda gömmeñ z̲iyāretim bunda olsun didi kendü ol arada
ġāyıb oldı deve[s]i orada çökdi tābūtı açdılar gördiler
içinde nesne yoḳ ḫayrān ḳaldılar tābūtı orada gömdiler
ki meşhed-i ʿAlī oldur yā Allāh celle celālehū ammā dört
aṣḥāb ki vardur bunlar ulu mükerrer aṣḥāblardur
bunlar añılcaḳ raḍıya'llāhu ʿanha dimek gerekdür bunları
sevmeyen eḥibbāñ? ṭā'ifedür bunlar dünyāda Resūl'üñ
yārānları idi Resūl'üñ ṣaġ yanınca Ebū Bekir ḥażreti
yürürdi ve ṣol yanınca ʿÖmer ḥażreti raḍıya'llāhu ʿanhu
ḳafāsınca Ḥażreti ʿOs̲mān yürürdi öñünce ʿAlī ḥażreti
raḍıya'llāhu anhüm ve aḫiretde cennetde daḫı öyledür nitekim
Ḥażreti Ḳudsi ḥikāyetinde gelür beyān oluna aşaġada
inşā'allāh ü teʿālā ammā ʿavām-ı nāssa lāz̲ımlar
budur ki dört yāri berāber seveler ammā dördünden
birini z̲iyāde sevseler ġam degül ammā ḥavārīc yā Fārisī
ṣol vaḳit olur ki birin seveler ḳalanına sögeler
[27a]
sögeler sevmeyeler bunlar münāfıḳlardur ammā dervīşlere
lāz̲ım budur ki Ebū Bekir ʿÖmer ʿOs̲mān seveler ammā ʿAlī[y]i z̲iyāde
seveler niçün anuñ içün ki meşreb sinsile-i meşāyiḥ ki var-
dur ʿAlīye çıḳar ve Muḥammede ulaşur anlara ulaşmaz bu
cihetden z̲iyāde seveler daḫı z̲iyāde bekleyeler hem tefāvüt daḫı

[178]Allah yüzünü ak etsin

var aşaġa beyan inşā'allāhü teʿālā faṣıl nesil ve şol
kimdür ve ʿizzet niçedür anı daḫı beyān idelüm ʿAli Resūl'üñ
neslidür ki ṣalavatda añılur اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى
وَعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ [179] yaʿni aydur ey ilāhüm ṭabduġum Allāh raḥmet
Muḥammed üzerine daḫı ʿAlī üzerine İmām-ı Ṭahavī aydur
raḥmetu'llahi ʿaleyhi her bār ki peyġamber añılsa ayıtmak gerekdür
اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ [180] dimek gerek eger bir sā-
ʿatda yüz kez daḫı añılsa ḳarşu ṣalavāt getürüp durmaḳ
gerek ẕīrā her ṣalavātuñ āḫīrinde girü Muḥammede gelür biz ayduruz
ki iş bu resmile ṣalavāt getüricek ki bir kez getürürüz
sin didigüñüz leyin lāẕım gelmez اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَيْهِ
سَيِّدِنَا اَشْرَفِ الْخَلْقِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ [181]

[27b]

ḥaḳ mezheb ve eṣaḥ rivāyet bu ṣalavāt üzerine kim şimdi didügi
bu sünniler ṣalavātıdur ki ḫayırlusı ammā ʿaleviler bu resmile
ṣalavāt getürürler ki اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى مُحَمَّدِ الْمُصْطَفٰى وَعَلٰى
اٰلِ الْمُصْطَفٰى وَاَبِيْهِمْ [182] dirler yaʿni Laḥmī ḥadīṣinden alurlar ve ḥā-
ricīler صَلِّ عَلَى النَّجِيِّ [183] dirler aralıḳda söẕ çoḳdur ammā sünnī-
ler mezhebi ḫoşdur İbrāhīm ve Ḳāsım ki ṭāhīrdür Muḥammedi'l
-Muṣṭafānuñ ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem ve ālihī oġlānlarıdur ṭayyibet
ve ālidür dir ve düvāzdeh[184] imām ki nesl-i Resūl'dür ve Fāṭımadan
ʿAlīden ve müttaḳī seyyidler ki bu ṣoydan gele ammā düvazdeki
imāmları beyān idelim allahümme ṣalli ʿalā Muḥammedi'l-Muṣṭafā ve ʿAlīyyü
'l-Murṭażā ve Ḥasan Rıżā ve Ḥüseyin şehid[-i] Kerbelā ve ʿAlī Ẕeynelʿābidīn
ve Muḥammeden Bāḳır ve Caʿfer-i Ṣādıḳ ve Mūsā-ı Kāẕım ve ʿAlī Mūsā
Rıżā ve Muḥammed Naḳī ve ʿAlī Naḳī ʿAskerī ve Muḥammed Mehdī sırrı

---

[179] Allah'ım! Efendimiz Hz. Muhammed'e (sav) ve Hz. Muhammed'in (sav) ümmetine rahmet eyle
[180] Allah'ım! Hz. Muhammed'e (sav) ve Hz. Muhammed'in (sav) ümmetine rahmet eyle
[181] Allah'ım! Yaratılmışların en şereflisi olan Hz. Muhammed'e (sav) ve Hz. Muhammed'in (sav) ümmetine rahmet eyle
[182] Allah'ım! Seçilmiş olan Hz. Muhammed'e (sav) ve rızaya nail olan Hz. Ali'ye rahmet eyle
[183] Peygambere salavat getir.
[184] *düvāzdeh* yerine *düvazdem* yazılmıştır.

Āḥmed Şāh āḫīr ẕamān dürrü der ḥuccetü'l-ḳā'īm ṣāḫib
Ḳur'ān عَلَيْهِمْ صَلَوٰةُ الرَّحْمٰنِ[185] ve baʿżılar dirler ki Resūlüñ
ehl-i beyti ve sünnetin ṭutanlar daḫı ālidür اَلتَّجِيُّ الْتَّقِيُّ فَهُوَ[186]
ey ḥadiṯile ʿamel ider peyġamber ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem
[28a]
ve ālihī ṣordılar ki āluñ kimdür ayıtdı müttaḳīler yaʿni peyġamberüñ
didügünden murād budur ki ehl-i taḳvādur yaʿni şol seyyid ki
ehl-i taḳvā oldı bilesin ki ol ṣaḥiḥ seyyiddür ve şol ki seyyidlik
daʿvāsın ḳılur fiʿl-i Muḥammed ʿAlī anda bulunmaz bilesin ki degildür
ammā seyyidīn diyene ümmet olana ʿizzet itmek gerekdür
vācibdür ẕīrā ʿizzet Muḥammed ʿAlīdür daḫı anı bil ki seyyid inciden
Resūlüñ şefāʿati yoḳdur ve seyyid daḫı Fāṭıma[y]la ʿAlīden
olan ṣoydur ammā Ḥüseynīler efḍaldür Ḥasanīlerden
ẕīrā Ḥasanīler ḳızdandur ve Ḥüseynīler erdendür hem
Müntehī daḫı bu ṣoydandur ammā ẕamān oldı ki Yezīd yaʿni
şevket döndi nesl-i Resūli ḳırdı ʿAlī adına
ḫuṭbede laġnet oḳutdı اَعُوْذُ بِاللّٰهِ[187] ve ol imāmẕāde-
lerde ol ẕamān şehid oldılar ṣoñra Ebū Müslīm
ḥażreti raḍıya'llāhu ʿanhu geldi yezīdleri ḳırdı ʿAlī adın
girü ḫuṭbeye ḳoydı ol ẕamāndan berü ol ṣoy kesilmemiş-
dür ḳaçan ʿAlī añılsa veyā evlādı añılsa ol ṭā'ifeler
girü iẓhār olur yaʿni nisbetleriñ ider eger ḥavāricī
[28b]
ise şeyṭān içine girür vesvese ḳılur Yezīd Mervānuñ
لَعْنَتُ اللّٰهِ عَلَيْهِمْ وَتَابِعِهِمْ[188] nisbetleriñ iderler ʿAlīyi
tesḫīrler eger ʿAlī dostlarından ise yaʿni ol vaḳit
ʿAlī yā nesline tābiʿ olan ṣoydan ise şimdi girü
anlar añılıcaḳ ʿAlīniñ ve evlādınuñ ʿaleyhimü's-selām

[185] Rahman'nın salavatı onların üzerine olsun
[186] Kalbi temiz ve takva sahibi O'dur
[187] Allah'a sığındık, Allah korusun, mazallah.
[188] Kalbi temiz ve takva sahibi O'dur.

nisbetin ider didi melekesi içinden ḥareket ḳıldurur
ġayret-i ḥaḳ anlardan ẓāhīr olur insān taḥte'l-lisān-
dur yaʿni her şaḫış söylemeyince bilmez ammā ʿāḳil[189] olan
oldur ki kendüyi żabṭ ide ḫayra ṭaleb ide ḫayırlu
ṭā'ifeye ulaşa ammā her fiʿil kişi ehline u-
laşmaġıla kesb it bir kişi dilese ki kendü[y]i
bile eyümidür yoḫsa yaramaz mıdur naẓar itsün
görsün eger eyüler ile yoldaş ise bilsün ki
kendü daḫı eyüdür ve eger yaramaz yoldaş ise
yaramazdur ẕīrā fiʿilden muvāfıḳ olmayınca ẓāhīrde
münāsibet kesb itmez ve daḫı bil ki bunda kimüñile
yoldaş olursañ anda daḫı anlaruñla ḳoya eger
[29a]
eger cennetlik ve eger cehennemlikdür nitekim يحبهم ويحبونه[190]
dür ve daḫı من كان الله كان الله له[191] yaʿni Allāhu Teʿālā
aydur kim ki Allāh ile olursa Allāh daḫı anuñiledir yaʿni
her yirde kim Allāhdan ḳorḳsa mekrinden girü saḳınsa Allāhıñ
ḳorḳusından dünyā ve āḫiret naẓarı ʿināyeti anuñile olur
Allāh mekrinden kimse emin olmaz illā ṣāliḥler yaʿni[192]
yaʿni Allāhı unutmışlardur Teñriden ḳorḳmazlar ne
gerekse işler pes Allāhdan ḳorḳanuñ ʿalāmeti
oldur ki andan yaramaz iş gelmeye her ḥālde gizlü
ve āşikāre ḥikāyet İmām-ı Şāfiʿī raḍıya'llāhu ʿanhu
dergāhında oturup ders aydurdı bir ḳaç ḳalḳdı
girü oturdı su'āl itdiler ne ḥāldür cevābı
virdi ki Resūl'e ʿizzet itdim didi meger bir genç
ʿalevī oġlān oġlāncıḳlarla oynarıdı ol arada
ḳapu önüne uġrardı İmām-ı Şāfiʿī ḳalḳar aña
ʿizzet iderdi ammā ol oġlān andan ġāfildi

---

[189] *ʿāḳil* yerine *ʿāḳīl* yazılmıştır.
[190] Maide 54: Allah onları sever, onlar da Allah'ı severler.
[191] kim Allah için olursa Allah onun için olur.
[192] Sonraki satırın başındaki kelimenin tekrarı.

imdi gerçek müslīmān olan nesl-i Resūl'e
[29b]
ʿizzet itmek gerekdür imdi ḥāricīlerden ki ʿAlī neslini
sevmezler kāfirden eşeddür düvāzdeh imām ve çehārda
maġşūm daḫı ol āldendür Resūl ḥażretinüñ oġlāncıḳları
ki genç gitdi ve Ḥasanuñ ve Ḥüseynüñ Kerbelāda gicelerüñ
giden oġlāncıḳlarıdur yezīdler elinde ḳatl olan ve daḫı
Şeyh-i Kebīr aydur raḍıya'llāhu ʿanhu bu mezheblerüñ sırrı
daḫı aṣḥāb ḫilāflarınuñ artuḳ eksik olduġuna sır
budur ki ḥażreti Resūl bir söẕ söylerdi
dördi dört dürlü añlarıdı aydurlardı ki peyġamberüñ
didügünden murād budur diyü ḳuvvetlü ḳuvveti bittikce mer-
tebelü mertebesince āḫız iderlerdi bu aralıḳda sır
çoḳdur lakin keşfi müşküldür setīr aḥsendür ammā
dervīş olana lāẕım budur ki mezhebüñdür daḫı
bile birisile baġlanup ḳalmaya taḳvāya münāsib
olanı duta ḳanġısında gerekse olsun bu ara-
lıḳda söẕ çoḳdur lakin muḫtaṣarı evlādur
ammā şunlar hidāyet bulmışlardur maʿniden ḳarar
[30a]
ṭoymışlardur anlar her kelāmuñ ḥikmetin añlarlar
ve onlar kim cehliyyetde ḳalmışlardur bu kelāmlardan
fehim idemezler illā ġavġāsın ḥāṣıl iderler yaʿni baḥiş
çekişmek taḳlīdinde ḳalmışlardur taḥḳīḳinden ḫaberleri
yoḳdur yā Allāh bu ʿilmüñ daḫı nūrı nārı vardur
nitekim Ḳur'ān maḫluḳdur ġayr-ı maḫlūḳdur gökden Resūl'e
āyet indi ṣoñra yazıldı ve Resūl'den ṣoñra yazdı-
lar cemīʿ idüp muṣḥaf itdiler gökden inmesiyle
kelām-ı ḳadīmlıġıla ġayr-ı maḫlūḳdur yaʿni yaradılmış
degildür maḫlūḳdur diyen kāfir olur غَيْرَ ذِي عِوَجٍ[193]
maʿnisi ġayr-ı maḫlūḳdur didiler müfessirler ve hem Resūl

[193] Zümer 28: hiçbir eğriliği bulunmayan.

daḫı ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem ve ālihī dimişdür ki Ḳur'ān
maḫlūḳdur diyen ben bizārım vallāhi bizār diyü ammā
maḫlūḳluġı maʿnisi Resūl'den ṣoñra ṣaḥābeler cemīʿ
itmesidür ammā Ḳur'ān kendi ġayr-ı maḫlūḳ kelāmu'llāh
ḳadīm olmasıyla ve nās yazduġı maḫlūḳ yazmasıyla
lākin kendü ġayr-ı maḫlūḳa buña ḫilāf yoḳdur iden
[30b]
daḫı kāfir olur āḫīr daḫı Ḳur'ān ḳuruldıġı vaḳit bu yazalar
daḫı maḫiv olsa gerekdür ammā ʿilmiñ nūrı nārı olmasına
ʿilim oḳusa Allāha ʿamel itse Allāh içün ʿilim nūrdur
anı cahiliyyetden ḳarañuluḳdan çıḳarur Allāha ulaşdurur cennete
ve ẕī-nāra yetişdürür nār oldur ki ʿilim oḳuyan daḫı
ʿilmile ʿamel itmese ve hem ʿilmile tekebbürlense kimse[y]i
begenmese ve evliyāya iʿtiḳād itmese ve mürşide boyın
virmese şeyiḥ Ḳur'ān yiter ne iʿtibār şeyḫe diyüp
münkir[194] münāfıḳ[195] olsa bu nifāḳ ile dünyādan gitse ʿil[i]m[196]
ḳıyāmet gününde aña daʿvācı olup cehenneme yaḳar nār
olur bir kişi ʿilim Allāh içün oḳusa vallāhu teʿā-
lā aña taḥsīn ider ve dünyā manṣıbı içün veyā baḫṣ-i
ʿiẓām içün veyā nās üzerine ululanmaḳ içün
oḳursa dīni yoḳdur dini daḫı olmasa īmānı
daḫı dürüst olmaz ʿilminden aña fā'ide olmaz
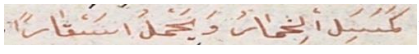[197] yaʿni Ḳur'ānda Allāhu Teʿālā
aydurdı ki anlar ki ʿilim oḳurlar ʿilimlerile ʿamel
[31a]
itmediler anlar ki meṡela şol ḫımār gibidür ki
üzerine kitāb yükledeler ol kitābdan oḳudı
aña ʿizzet iderler lākin ol kitābdan ġāfil ḫımār-

[194] *münkir* yerine *münkīr* yazılmıştır.
[195] *münāfıḳ* yerine *münāfīḳ* yazılmıştır.
[196] *ʿil[i]m* yerine *ʿilm* yazılmıştır.
[197] Cumʿa 5: ciltlerle kitap taşıyan eşeğin durumu gibilerdir.

lıḳdan daḫı çıḳmaz ve bir ʿālim bir günāhı bilüp işlese ol[198]
ol bir günāhına yetmiş ʿaẕāb olur ve ol ümmī olup
bilmeden işlese bir ʿaẕāb olunur ammā her kişiye bor[199]
borçdur ki ʿilim birle oḳumazsa ʿālimlere şora-
lar . 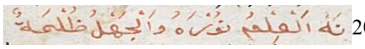 [200] yaʿni ʿilim
nūrdur ḳarañuluḳdan çıḳarmaġa ve cehil ẓulmetdür ḳarañu-
lıḳdur küfürdür bunı daḫı bil ki oḳuyup ögrenmekle?
ʿālimden işidüp bilmek ikisi hemān birdür
anuñ günāhından yetmiş ʿaẕāb olur ilāhī
ʿizzetüñ celālüñ ḥürmetiçün cümle ḫaṭırlardan sen
saḳla biz bī-çāre[y]i daḫı cümle müslīmānları āmīn
yā rabbe'l-ʿālemīn faṣıl[201] şeyiḫ gibi? raḍıya'llāhu ʿanhu aydur
ṭarīḳat budur ki ḳaçan Allāhu Teʿālā anılsa 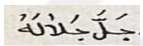
 [202] dimek gerek ve ḳaçan peyġamber ḥażreti
[31b]
Muḥammedini'l-Muṣṭafā anılsa ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem ve ālihī
dimek gerek ḳaçan peyġamberler añılsa ṣalla'llāhu ʿalā
nebiyyinā ve ʿaleyhi dimek gerek ḳaçan aṣḥāblar añılsa
ki düvazdeh imāmdur ʿaleyhi's-selām dimek gerek
ve meşāyiḫüñ geçmişlerinden anılsa raḍıyallāhu dimek
gerek ve ḥayāt daġisi añılsa sellemehu'llāhu dimek gerek
ve sā'ir veliler añılsa raḥmetu'llāhi dimek gerek
ve ʿulemā-i ẓāhirīn geçmiş eimmiyesinden añılsa raḥimehu'llāhu
dimek gerek ammā bir ʿaceb daḫı budur ki bir ṭālib ʿilim
müderrisinde her vaḳit ki ders ibtidā iderse raḍıya'
llāhu ʿanküm dir hīç eḥad meniʿ itmez gerek ol müderris
taḳvā ehli olsun ve olmasun vaḳit ki bir dervīş
ḳatına bir kāmīl velī añılsa raḍıya'llahu ʿanhu dise

---

[198] Sonraki satırın başındaki kelimenin tekrarı.
[199] Sonraki satırın başındaki kelimenin ilk hecesinin tekrarı.
[200] İlim bir nurdur, cehalet ise karanlıktır.
[201] *faṣıl* yerine *faẓıl* yazılmıştır.
[202] Onun şanı ne yücedir. Ondan var olan başka şey yoktur.

ḫayli söz iderler bu kelām aṣḥāb ḥaḳḳındadur
dirler ḳaçan eşref-i nāsdan añılsa ki düvazde
imāmdur yā ʿAlī yā Ḥasan yā Ḥüseyin bir ʿāşıḳ ṣādıḳ
ʿaleyhi’s-selām dise ḫayli ġavġā iderler ki bu kelām
[32a]
enbiyāya maḫṣūṣdur diyü ḳaçan bir mü’mīn selām getürse
bu mü’min cevāb virüp aydur ki ʿaleyhi’s-selām ve ʿaleyküm
dir bunı daḫı hīç kimse meniʿ itmez bir mü’min ve bir mü’mine
uġrasa selāmun ʿaleyküm ve ʿaleykümü’s-selām dir bu daḫı
hīç kimse meniʿ itmez 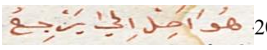[203] dinilmişdür
her şaḥış kelāmından bilmişdür ʿārīf olana her kelāmuñ
aşlın işitdügünleyin añlar bilür taṭvīl-i kelām ḥācet degildür
ʿulemānuñ kelāmından ḥikmet vardur dervīş ḳarşulaşmak
ḥācet degildür ehl-i ḥāldür olana ehl-i ḳāll[204] ile seslenmek[205]
söyleşmek ḥācet degildür ammā biz daḫı şol resmile
ṣalavat getürürüz ki bu kelāmlar anda ṣādıḳ ola hīç
kimsede ḳarşu gelmeye 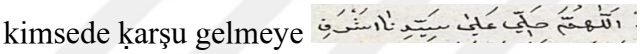

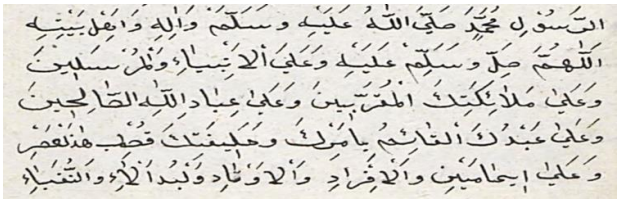

[32b]

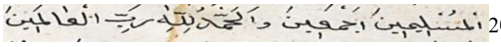[206] bu ṣalavāt[207]
muḥaḳḳiḳ[208] dervīşlere bunuñ ṣevābiñ nihāyeti yoḳdur ve ḫāssa-
sı meşġūl olmaḳ gerekdür namāz ṣoñuna oḳumaḳ gerekdür

---

[203] O bana döncektir?
[204] *ḳāl* yerine *ḳāll* yazılmıştır.
[205] Metinde üzeri çizilmiştir.
[206] Allah’ım! (peygamberimiz) Hz.Muhammed'e ve ailesine (evladu iyaline) rahmet eyle. Allah’ım! Nebilere, peygamberlere, sana yakın olan meleklere, senin salih kullarına, emirlerini uygulayan bu zamanın kutbu olan kuluna rahmet eyle. Allah’ım! İki imama, fertlere, evtadlara büdelalara, nakiplere, nücebalara, emirlere, havarilere ve bütün müslümanlara rahmet eyle.
[207] *ṣalavāt* yerine *ṣalavat* yazılmıştır.
[208] *muḥaḳḳiḳ* yerine *muḫaḳḳīḳ* yazılmıştır.

bu daḫı ṣalavāt ḳuṭub ʿaleyhi’s-selām ḳuṭbınuñ naẓarı

bu ṣalavāt getürenüñ üzerine olalar اَللّٰهُمَّ جَدِّدْ فِي

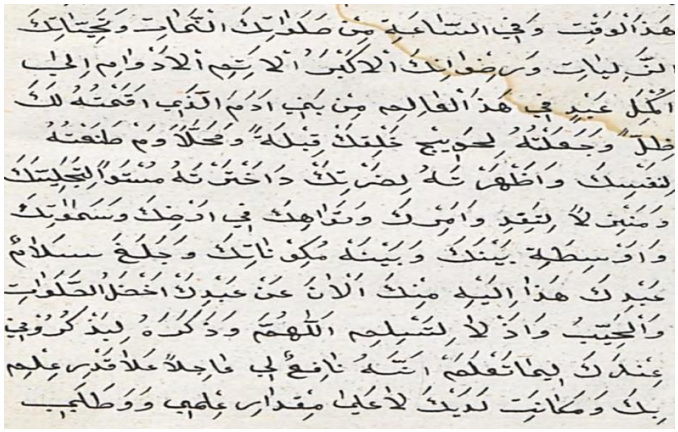

[33a]

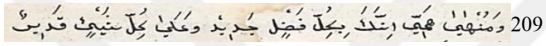
209

faṣıl bil ki insān-ı kāmīl didükleri ʿālemde Muḥammed Muṣṭafā ṣalla’llāhu ʿaleyhi ve sellem ve ālihī ḳuṭb-ı aḳṭāb anuñ yirine ḳā’im maḳāmdur ʿālime ġavṣıdur maḫlūḳātuñ ḥayātına memātına sebebdür taṣarruf aña ışmarlanmışdur mertebe-i Muḥammedde māhīr-dür küllü maḫlūḳa anuñ taḥt-ı yedīndedür ammā baʿżı vaḳit aña daḫı ġaflet gelür lākin ol daḫı kemālindendür ẕīrā ġaflet işine mānīʿ olmaz bunda sır vardur girü ehil ḳatında söylenür ammā şol insān ki anuñ gönlünden onu unudsa helāk olur helāklik daḫı envāʿdur Şeyiḫ Ḥażreti raḍı-ya’llāhu ʿanhu aydur dervīşler bu duʿā’[y]ı dā’im oḳumaḳ gerekdür

اَللّٰهُمَّ لَا تَخْلُقْنَا مِنْ قَلْبِ اِنْسَانِ الْكَامِلِ 210 yaʿni ey Çalabum beni utandırma insān-ı kāmilüñ ḳalbinden ki ḳuṭb-ı aḳṭābdur ammā imāmeyin ki ḳuṭbuñ iki imāmı vardur biri ṣāġında ve biri ṣolundadur ṣāġındaki ervāḥ-

209 Ey Allah! Bu vakitte ve bu saatte senin tam olan duanı, sonsuz olan selamını ve büyük olan rızanı, bu dünyanın en mükemmel insanı için yenile. O ki Âdem oğullarından seçtiğin ve insanların ihtiyaçları için kıble olarak kıldığın kulundur. Onu kendin için seçtin, davana yardım etmek için yarattın dünyada ve göklerde emirlerini uygulamak için ve yasaklarını sakındırmak için kendine ayırdın. Allah’ım! Bu kulunun selamını ve duasını ona ulaştır. Allah’ım! O’nu an ki beni ahirette bildiğin gibi ansın. Allah’ım! Seni bildiğim kadarıyla yanımdasın. Sende olan itibarım, sana dair olan ilmim ve seni bilmek için arzuladığım kadardır. Allah’ım! Sen her iyiliğe layıksın ve her şeye kâdirsin.

210 Allah’ım! İnsan-ı kâmil kalbinden beni utandırma (?)

dur daḫı nāẓīrdur ki görüñmez ʿālimdür ve ṣolundaġı
ʿālime şehādetdür nāẓīrdur ki gözüken ʿālimdür ḳaçan
[33b]
ḳuṭub aḫiretde gitse ṣolundaġı ḳuṭub ölür
ṣāġındaġı ṣola geçer ṣāġına girü evtāddan getürürler nükabāya
varınca tertibince degişeler ammā ṣāġından ḳuṭub olmamasına
sır budur ki ʿālemeyne nāẓīr olmayınca ḳuṭublıġa lāyıḳ
olmaz daḫı efrad dimişler ki meşāyiḫlerdür naẓarı ḳuṭubdan
ḫāriçdür bunlar baʿżılar ifrādı dīvānelerdür dir
ne itseler aydabilürler ḳuṭba iḫtiyāçları yoḳdur
ammā evtād dört kişidür ve dünyā daḫı dört köşe
ol dört kişiye ışmarlanmışdur dervīşler dilince
dünyānuñ durumını ki dirler anlardur büdelā[211] yedilerdür
eḳalim-i sebʿa bunlara ışmarlanmışdur bu yedi iḳlimi
bunlar ḥıfż iderler bunlar şol ḳuvvetdedür ki
bu yedi iḳlimde ne olup ve ne olacaḳdur bilürler
bunlar ulu ṭā'ifelerdür Şeyiḫ Maḫye'd-dīn raḍıya'llāhu
ʿanhu aydur maġribde ʿEndelüs şehrinde bir kişi
vardı ʿAbdu'l-Mecīd aydurlardı ġāyet faḳih mü'min
idi ve müttaḳī kişi idi ol bize hikāyet aydur
[34a]
bir giçe ṣavmaʿamda ḫālvāt[e] oturmışdum cümle veẓāyifum
bitirdüm daḫı teveccüh ilāhī ḳılup oturdum nāgāh bir
dervīş peydāh oldı yüzi nūrlu seccādemi getürürdi
yirine bir muḳaʿ? ḥasır? bıraḳdı daḫı ayıtdı ṭur
namāẓ ḳıl ammā ḳapum bacam burgulu bu dervīş ʿālem-i
ġaybden peydāh olduġuna göñlüme ḫavf bürindi
bu dervīş baña aydur ارتحب الله في كل حال[212] daḫı
senüñ göñlüne[213] bu düşdi ki bir kişi neyle abdāl

[211] *büdelā* yerine *büdālā* yazılmıştır.
[212] Her halinde Allah'tan sakın.
[213] *göñlüne* yerine *göñlüme* yazılmıştır.

olur girü ol dervīş aydur 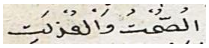
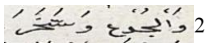[214] didi daḫı ġāyet oldı ne resme
gelüp resme gitdügün bilmedüm dir yaʿni ṣumt[215]
söylememek yaʿni söẕ söylemek bu ṣumt[216] daḫı iki dür-
lü ḳısımdur birisi birisi dil ṣumtıdur ki
söyleden biri göñül ṣumtıdur ki Allāhu Teʿālādan
ġayrı nesneyi cehd ide göñlüne getürmeye daḫı
bil ki şerīʿat günāhı var ḥaḳiḳat günāhı var
şerīʿat günāhı meniʿ olunmışdur işlemekdür yaʿni
[34b]
Allāh ḥarām ḳılduġı nesnelerdür ṭarīḳat günāhı göñlüne muḥabbet[-i]
dünyā[y]ı getürmekdür ḥaḳiḳat günāhı dil terāḫīdden? ḥālī
olmaḳdur ve göñline ġayrullah gelmekdür ve ʿuzlet nā-maḥremden
ḳaçmaḳdur veyā nā-maḫrem ol nesnelerdür ki Allāhu Teʿālā ḥarām
ḳılmışdur mü'minler görmesün ammā tariḳatda cinsinden
ġayrısı nā-maḥremdür yaʿni şeyḫine mutabāʿat itmemiş
kişiler de nā-maḥremdür ve ehlu'llāh ʿuzleti küllü maḫlūḳdan-
dur ḥikāyet Bāyezīd rahmetu'llāhi ʿaleyhi gideriken
bir dervīşe buluşdı selām virdi ol dervīş
selāmın alduġından ġayrı Bāyezīde iltifāt[217] ḳılmadı
Bāyezīd ayıtdı yā dervīş ben şeyiḥ Bāyezīdün ola
ḳatımuzda bir ḥācetüñ ola niçün bizden ḳaçarsın
didi dervīş aydur [218] der-
viş aydurdı ki imdi dilerim ki ayruḳ daḫı yüzüñ
göremeyem diyü gitdi Bāyezīde bu ʿaceb geldi münācāt
itdi ḫıṭāb[-ı] ʿizzet geldi ki Bāyezīd ol ḳulum
beni bulmışdur muṣāḥabet-i ünsī benimle şol ki beni
[35a]

[214] uzleti, suskunluğu ve açlığı tashir etti.
[215] *ṣumut* yerine *ṣumt* yazılmıştır.
[216] *ṣumut* yerine *ṣumt* yazılmıştır.
[217] *iltifāt* yerine *iltifāt* yazılmıştır.
[218] evet

bulmış ola mūnisi ben olam anuñ maḫlūḳından ne
ṣafāsı ola didi naḳildür ki bir gice Ḥabīb-i ʿAcemī
ḳatında raḍıya'llāhu ʿanhu kāmīller ʿulemā[219] ve fużalā cemīʿ olup
ḫoş[220] ṣoḥbetler oldı ayıtdılar ne mübārek gicedür ki
ṣoḥbetimiz āyetile ve ḥadīsile ve menāḳıb-ı evliyāyile geçdi
didiler Ḥabīb-i ʿAcemī raḥmetullāhi ʿaleyhi aydur baña
bu gice gey yaramaz gicemdür nite diyü su'āl itdiler
şeyḫ aydur anıñiçün kim her gice ṣoḥbetim Allāh ile idi
bu gice senüñle oldı didi daḫı büdelā[221] maḳāmında cuʿ
açlıġa dirler ve bu cuʿ netice-i seḥerdür yaʿni
uyanıḳlıḳ Mūsā Allāhı görmek isterseñ yimekden
kesil Ḥażreti ʿAlī selāmu'llāhi ʿaleyhi aydur مَنْ رَجَاعَ
بَطْنَهُ وَامْسَكَ لِسَانَهُ وَهَبْتُ لَهُ الْجَنَّةَ وَكَانَ طَاهِرًا[222] yaʿni ʿAlī ḥażreti كَرَّمَ اللهُ وَجْهَهُ[223] aydur
şol kimse kim ḳarnuñ acıḳdursa ve dilin saḳlasa
aña ḥikmet bağışlanur eger kāfir daḫı olursa
dir daḫı ḳarın ṭoyduġundan ṣoñra yimek şerīʿatde
[35b]
ve ṭarīḳatde dervīş ḳarnuñ ṭoyurunca yemek ḥarāmdur
ve insānuñ terkībi dört dürlü nesnedür od ṣu yil ṭopraḳ
bu dördi berāber olmasına hem laṭīflıġı[224] vardur
ve hem kesiflıġı vardur yaʿni od yil laṭīfdür
cinniler oddan ve yildendür laṭīfdür hevāyilerdür
ẕīrā oduñ ve yilüñ rücūʿı yoḳaruyadur ṣu
ṭopraḳ keşfidür? aġırdur meyli [a]şaġadur ādem bu
dörtden alduġıçün hem ḳavīliği vardur süstlüği
vardur insān perhīz itse lakin bī-tekellüf ifrāṭ ile
degül anuñ daḫı aṣlı vardur eger tīz ifrāṭile perhīz

---

219 ʿ*ulemā* yerine ʿ*ulemāya* yazılmıştır.
220 *ḫoş* yerine *ḥoş* yazılmıştır.
221 *büdelâ* yerine *büdālā* yazılmıştır.
222 Kim karnını aç bırakırsa ve dilini tutarsa musahhar kılan hikmet ona bağışlanır.
223 Allah yüzünü ak etsin
224 *laṭīflıġı* yerine *laṭiflıġı* yazılmıştır.

idecek olursa terkīb ṭaġılur helāk
olur Şeyiḥ Maḥye'd-dīn raḍıya'llāhu ʿanhu aydur ṭarīḳ
budur ki bir yaş sögüt keseler anuñ aġırı
günde yimek yiyeler her gün sögüdi güneşe bıra[225]
bıraġalar temām ḳuruya anuñ aġırı girü sögüt
keseler anuñ mīzānı girü itmek yiyeler tā şuña
ayıt kim günde bir bādem[226] miḳdārı nesne yīr ola
[36a]
Ebu'l-Ḥasan raḍıya'llāhu ʿanhu bu tertibile ayda bir dāne
bādem[227] miḳdārı nesneye yetişdürmişdür şoñra ġıdasın
yimegün ḳoḥusından alur olmışdur dirler ki ol
memātı ve ḥayātı bulmışdur ammā çün bu didügümüz per-
hīzi ide kesif laṭīf[228] olur od yil ġālib olur
cism-i laṭif olur mertebesi cinsine irer ṭayy-i
mekān olur ḳande dilerse bulunur ṣuya batmaz
baş gözile Ḥaḳḳı müşāhede iden anlardır dirler ki
cismile daḫı ḳabirden giden anlardur ḫalḳ ḫaşır olduġı
vaḳit daḫı cennetde bulunup müşāhedu'llah olan daḫı
anlardur dirler amma şunlar ki bu büdelā[229] meşrebsizdir-
ler bu dört uṣūl anlarda bulunmasa kāẕiblerdür
anlar şeyṭanilerdür raḥmānilerdür ḳāle'n-nebiyyü
ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem ve ālihi e'l-kāzib lā-ümmetilerdir
yalāncı benüm ümmetim degildür yaʿni yalāncı oldur ki
Allāh ḳul ve peyġambere ümmetim dir Allāh buyurduguñ
dutmaz ve Resūl'üñ sünnetin işlemez velīlikden dem urur
[36b]
veliler dirligin dirilmez ve ehl-i ḫaḳiḳatim dir ḫaḳiḳatde
ilā ḥālī yoḳ ḫaḳiḳati nefsi murādına getürmişdür
ḫaḳiḳatde mürşidi şeyṭān olmışdur kerāmet daḫı

[225] Sonraki satırın başındaki kelimenin ilk iki hecesinin tekrarı.
[226] *bādem* yerine *pādem* yazılmıştır.
[227] *bādem* yerine *pādem* yazılmıştır.
[228] *laṭīf* yerine *laṭif* yazılmıştır.
[229] *büdelā* yerine *büdālā* yazılmıştır.

gösterirse şeyṭānīdür namāẕsız ve taḳvāsız
perhīz daḫı itse şeyṭānīdür içi mücevvef olur
şeyṭān içine girür dürlü vesveseler ġālib olur
ve ġāyibler daḫı bildürür ve ḳande gerekse gider قال النبي صلى الله عليه وسلم وإياك لا كرامة لك يا إبليس 230
yalāncıdan kerāmet gelmez illā şeyṭān daḫı büdelā[231] abdallardur
āb diyü ṣuya aydurlar dal diyü añlayıcıya yaʿni ḳābil
ola Ḥaḳḳa muhālifet itmeye bu ʿibādetde dal āb ikisi
bir maʿānīdür ammā ṣu pākdur[232] ve pāk[233] idicüdür abdāl
gerekdür ki günāhdan pāk[234] ola ve naẓar itdügi kişi[y]i
daḫı öyle ḳıla yaʿni īmānınuñ şuʿlesi naẓar
itdügi kişinüñ ḳalbine ire münevver ḳıla küfür ẓulumāt
ḳarañulıġından ḳurtara ṣu ḥayātdur abdāl gerek
ehl-i maʿārīf ola maʿrifetullāh ile mü'minler göñlin
[37a]
iḥyā'[235] ide daḫı bunuñ teveccühü[236] yoḳdur ehli ve ḳatında
maʿlūm olur daḫı ṣāḫib-i ḳudret olmaḳ dileyen kişi
Allāh ṣıfatıyle ṣıfatlanmañ gerekdür ne ṣıfat ile ṣıfatlansañ
ol ṣıfatile ki saña tecellī ḳılur dirler ad Teñri olmaz
lākin ṣıfat olur daḫı vilāyet ve muʿcizāt ki velīden
nebīden gelür ṣıfatu'llāhdur bunlar bir sırdur ki
ḥāl ehli olmayınca bilmez ʿāḳluñ bunda eli yoḳdur ʿaḳlile
Teñri bilün lākin bilinmez dirler ammā su'āl itseler ki
Allāhı nice bildün cevāb budur ki kendü bildürmesile
bildürür yaʿni Ḳur'ānıyla peyġamber ile ṣevenler ki āyete
ve ḥadiṣe uyup ʿamel itmez anlar ki münāfıḳlardur
mürşidleri şeyṭan olmışdur münāfıḳ kāfirden

---

230 Peygamber s.a.v. dedi ki: Yalancının kerameti olmaz! Şeytan hariç.
231 *büdelā* yerine *büdālā* yazılmıştır.
232 *pāk* yerine *pak* yazılmıştır.
233 *pāk* yerine *pak* yazılmıştır.
234 *pāk* yerine *pak* yazılmıştır.
235 *iḥyā'* yerine *iḫyā* yazılmıştır.
236 *teveccühü* yerine *teveccihi* yazılmıştır.

eşetdür ẕīrā kāfirler kitāblarına uyarlar ki İncīl
ve Ẕebūrdur قَوْلُهُ تَعَالَى إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرْكِ
الْأَسْفَلِ[237] yaʿni? bed-rüstī? münāfiḳlaruñ maḳāmı
cehennemdedür esfeli's-sāfilīndür yaʿni cehennemüñ
en aşaġa ṭabaḳasında münāfiḳlar ḳıyāmete ḫaşra
[37b]
ve neşre cennete ve cehenneme ḳābīl degüllerdür Muḥammed Muṣṭafānuñ
nübüvvetine ḳābīl degildür ve Ḳur'ān dīvān-ı muḥammeddür dirler
Ḥüḍānuñ vücūduna iʿtiḳādları yoḳdur كُلِّ شَيْءٍ
مُحِيطٌ[238] dirler lākin tevcihiñ ağduḳ? iderler Ḥüḍā[y]ı
ademde iṯbāt iderler birbirine hüve yaʿni hüve Allāh
adıdur birbirine hüv[e] dirler yaʿni sen ol sen
dirler ki yaʿni Allāhsın dimek olur ḳaçan mü'minler
anlardan bu kelāmı işlesinler tekzīb idüp itmek
gerekdür ki يَا هُوَ يَا مَنْ هُوَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَا مَوْجُودَ
إِلَّا هُوَ[239] dimek gerekdür daḫı Ādeme secde eylemek
yoḳdur Ḥaḳ kitābında secde Ḥüḍāyadur[240] ol mülḥidlerüñ
daḫı kitābları vardur pinhān oḳurlar ʿArş-nāme
Genc-nāmegi dirler henüz anlar nisbet dūzaḫ-nümādur
o ʿilmüñ aṣlı bir kişiden iẓhār olmışdur lākin
adın söylemez ve ol şaḥış dersin tamām itmiş
daḫı kendüden şeyḫsüz ḫalvet itmiş keşf-i muġāyyeb[241]
olmış şeyṭānīdür ẕīrā mürşidsiz ḫalvet meniʿdür
[38a]
daḫı olʿulūm aña bir yılduzdan keşfi olmışdur ẕīrā
şeyṭānuñ daḫı semāʿı ve ʿarşı ve kürsi vardur yaʿni
efsūnile gösterür nitekim Bāyezīd Caʿfer-i Ṣādıḳa geldi

[237] Nisa 145: Şüphesiz ki münafıklar, cehennem ateşinin en aşağı tabakasındadırlar.
[238] Külli şey'e (her şeye) muhittir.
[239] Ey Allah! Senden başka Tanrı yoktur, senden başka var olan yoktur.
[240] Burası Kur'an'da verilen bilgiyle çelişmektedir. Bakara 34: Meleklere, "Âdem'e secde edin" dediğimizde İblis dışındakiler secde ettiler; o direndi, büyüklendi ve kâfirlerden oldu.
[241] *muġāyyeb* yerine *muġāyib* yazılmıştır.

radıya'llāhu anhüm ayıtdı bu gice beni ʿarşa çıḳardılar
şeyiḥ ʿalāmetinden bildi ki şeyṭānidür ayıtdı girü ol
ḥāl saña vāḳiʿ olduġı vaḳit[242] adumuz an daḫı tükür di-
di çün girü ol ḥāl Bāyezīde vāḳiʿ oldı
Caʿfer-i Ṣādıḳuñ aduñ añdı ol ʿarşa tükürdi
ʿarşı yandı Bāyezīd girü şeyḫe geldi ḫaber virdi
şeyḫi ayıtdı fiʿil şeyṭānīdür didi müteşerriʿ olan
kişilere lāẕımdur ki anlaruñ küfürlerini tekẕīb ideler
ve setir itmeyeler keşfi ide ve müslimānlara bildüreler
ki anlardan ʿuzlet ideler saḳınalar ẕīrā ki şerleri
hem-nişinelerile bitişür yaʿni azdururlar kendülere
dönderürler ṭabīʿat uġrıdur ḫayırdan ve şerden alur
ammā dervīşlere lāẕım budur ki setir keşfi ḫalḳ
ḳılmayalar lākin göñülden yigreneler ve iḫtilāf itmeyeler
[38b]
ammā baʿżılar dirler ki her kişi ne iderse ʿaẕābıñ
kendüden ṣunalar bu bir söẕdür ki aṣlı yoḳdur
قَوْلُهُ تَعَالَى وَ اتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا
مِنْكُمْ خَاصَّةً[243] yaʿni Allāhu Teʿālā buyurur ki şol
fitneden saḳınuñ ki içüñüẕde ulu ʿaẕābdur yalıñuz
anlara olmaz size daḫı bile irür dir şol ḥikāyet
işitmedin mi ki Mūsā peyġamber ẕamānında ṣalavātu'llāhi
ʿalā nebiyyinā ve ʿaleyhi yedi kişi öcinden? yetmiş biñ
kişi helāk olmışdur ammā müslimān olana lāẕım budur
ki ḥaḳ söẕi söyleyeler meniʿ itmeyeler ḫayrı ve şerrī
nāsa bildüreler ḳāle'n- nebīyyü ṣalla'llahu ve ʿaleyhi ve sellem
ālihī اَلسَّاكِتُ عَنِ الْحَقِّ اَخْرَسُ مِنَ الشَّيْطَانِ[244] yaʿni
ḥaḳ soḫbetüñ söylemeyen dil dilsüz şeyṭān ḳopar daḫı
nukabā fiʿl-i naḳilerdür ḫalḳa bunlar naṣīb[245] virürler

[242] *vaḳit* yerine *vāḳit* yazılmıştır.
[243] Enfal 25: Sadece içinizden zulmedenlere erişmekle kalmayacak olan bir azaptan sakının.
[244] Hak karşısında susan dilsiz şeytandır.
[245] *naṣīb* yerine *naṣib* yazılmıştır.

ḳaçan kim içlerinden biri eksilse ḫalḳuñ ṣāliḥlerinden
içlerine alur dimezler mi ḳalan ġāyıb oldılar eger ṣāliḥ
ise anlar alurlar ve eger ẓāhīd müteşerriʿ degülse
[39a]
anlar almazlar bil ki şeyṭanuñ daḫı çerīsi vardur bu neviʿ
üzerine yürürler yediler ve ḳırḳ gürz dirler ḫalḳı
azdururlar lākin anlaruñ ʿalāmetleri vardur ol ʿalāmet-
den ʿārīfler bilür ammā bu nuḳabā üç yüz nefis dimekden
murādumuz budur ki bunlaruñ içlerinde ṣāliḥa ḫātunlar
daḫı olur nücebā daḫı ḳırḳ nefesdür her ẓamānda
mevcūd bunlara artuḳ eksük olmazlar ve rāciʿ sin[246]
ḳırḳ nefesdür ammā bunlar receb ayınuñ evvelinde ḫalḳ
içine gelürler tā āḫīr olunca çün temām ola girü
maḫlūḳ içinden giderler bunlar isme tesmiye
olmasından murād budur ulu ṭā'ifedür ricāl dünlerinden
budurlar ḫalḳuñ gücin götürürler maḫlūḳāta sayʿī
iderler bāṭınları ekmel-i vilāyetde kāmīldür lākin
ẓāhirinde nesne bilünmezler ehlu'llāh olan kimseler
her ṭā'ifeye temām baḳup incitmedüklerinden sır
budur ki mā-bāda? anlardan ola dirler fażıl baʿżılar
dimiş ki velī üç dürlüdür biri oldur kim velīyiken
[39b]
ne kendü bile ve ne daḫı ḫalḳ bile illā Ḫüdā bile biri
oldur ki kendü velīyiken bile ḫalḳ bilmeye Ḫüdā ḫod
bilür biri oldur ki kendü velīyiken bile ḫalḳ bilmeye
Ḫüdā bilür biri oldur ki velīyiken hem kendü bile ve
hem ḫalḳ bile Ḫüdā ḫod bilür ammā ol kimse bildügi
kendüyī ol velīdür ki Allāha anuñ bir ʿameli yaramışdur
lākin mertebesin kendüye bildürmemişdür yaʿni keşf-i
muġāyyeb[247] olmamışdur ve ol velī ki kendüyī bilür

[246] *rāciʿ* yerine *raci* yazılmıştır.
[247] *muġāyyeb* yerine *muġāyib* yazılmıştır.

velīdür ḫalḳ bilmez ol oldur ki kendüye muġāyyeb[248]
keşif olmışdur lākin vilāyetin ḫalḳ görmemişdür
yaʿni eline virilmemişdür ve ol velī ki kendüyi bildi ki
velīdür ḫalḳ daḫı bilür anı ki velīdür anlar şeyḫ-i kāmīl-
lerdür taṣarruf ellere miḳdārlu miḳdārınca ışmarlanmışdur
bunlar āʿlā velilerdür baʿżılar dirler ki veliyyete
irmeyince kişi velī olmaz ittifāḳ velī oldur ki
aña muġayyibāt münkeşif ola lākin ışlāḥ nās id diyü
buyruḳ olmaya peyġamberlere olduġı gibi ve kitāb
[40a]
daḫı virilmeye lākin baʿżı evliyā ki kāmil[249] mükemmilden
irşād itmege Allāhu Teʿālā ṭarafından emir olur ki
daḫı bir ʿilim aña ḥāṣıl olur ki añla irşād ider
nitekim Seyyid ʿAlī raḍıya'llāhu ʿanhu su'āl itmişler ki Ḥüḍā didi
didi ki ḳuruda yaş da ne ki var Ḳur'ān içinde bildürdüm
pes Ḳur'ān ḥoẕ Muḥammed Muṣṭafāya ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem ve ālihī
nāẕil olmışdı pes وَقُل رَّبِّ زِدْنِي عِلْمًا[250] didügi ʿilim idi
diyü Şeyḫ Seyyid ʿAlī raḍıya'llāhu ʿanhu cevāb virmiş ki Ḳur'ān
ʿilm-i mükevvenātdur siziñ içündür ve ol ẕiyāde ḳıl
didügi rūḥānīdür mürşīde mīzāndur pes bunı
bil ki dünyāda şeyiḫ bir olur didükleri oldur ki hem
şeyiḫ ola ve hem ḳuṭūb ola evvel Muḥammed Muṣṭafā aleyhi-
's-selāmdı ʿaleyhi's-selām ẕamānında hem peyġamberdi
ve hem şeyḫ idi hem ḳuṭb idi hem padişāh idi şaḫlıġı
ḳuṭublıġı ʿAlī ḥażretine ısmarladı selāmu'lla āhi ve ʿAlī
ḥażretine daḫı Ḥasan Başratına ısmarladı raḍıya'llāhu ʿanhudur
ol vaḳit ki Resūl ḥażreti ʿaleyhi's-selām miʿrāca
[40b]
çıḳdı ḳābe ḳavseyne irdi yaʿni şol ḫalḳa bābuñ

[248] *muġāyyeb* yerine *muġāyib* yazılmıştır.
[249] *kāmil* yerine *kāmīl* yazılmıştır.
[250] Ta-ha 114 :"Rabbim! İlmimi arttır" de.

başı ki birbirine yaḳın gelür Ḥażreti Muḥammed ṣalla'llāhu
teʿālā ʿaleyhi ve sellem ve ālihī daḫı Allāhu Teʿālā ile şöyle
yaḳınlıḳ buldı bī-ḥicāb baş göz ile ḥaḳḳı gördi
baş dilile söyleşdi daḫı diledi ayıtdı ben yetişdü-
güm maḳāma ümmetüm daḫı irsün didi hem ümmet olan
daḫı irdi dervişlere sülūkundan miʿrāc daḫı ḥāṣıl
olur ve eger su'āl olursa ki peyġamberile anlarıñ
arasında farḳ[251] nedür cevāb budur ki Resūl'üñ
mürşidi Allāhdur ve ümmeti mürşidi kendüdür
aña tenile? ḥāṣıl oldı ve eger dilerse su'āl budur ki
Resūl'üñ mürşidi daḫı Cebrā'ildi işāret
ümmetine sünnet olup şeyḫ dutunmaḳ içün ẕīrā ki
Cebrā'il sidreden ilerü geçmedi ayıtdı bundan
ilerü yol yoḳdur didi Muḥammed ayıtdı vardur
Cebrā'il ayıtdı sen bilürmisin Resūl ayıtdı
نَعَمْ[252] ben nice kez varup gelüp dururum didi
[41a]
ʿilm-i ẓāhir[253] miʿrācuñ biraz iṣpāt iderler Şeyiḫ Maḥye'd-
dīn raḍıya'llāhu ʿanhu on yedisin iṣbāt[254] ider yedi-
si ten ile ve on rūḥ ile ammā Resūl ḥażreti anda
ṭoḳsan biñ kelām söyleşdi dirler ki otuz biñ
şerīʿat ve otuz biñi ṭarīḳat ve otuz biñi ḫaḳīḳat
ve ol otuz biñ ḥaḳīḳat didükleri ʿilim-i rūḫīdür
ammā şerīʿat ṭarīḳat ve ḥaḳīḳat üçi birdür
Muḥammedüñdür mübtediler ve maḥcublar ḳatında muḫalifdür
قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلطُّرُقُ اِلَى اللّٰهِ
بِعَدَدِ اَنْفَاسِ الْخَلَائِقِ[255] yaʿni peyġamber aydur ṣalla'llāhu ʿaleyhi
ve sellem ve ālihī yollar vardur Allāha gider ḫalḳuñ nefsi

[251] *farḳ* yerine *ḳırḳ* yazılmıştır.
[252] evet
[253] *ẓāhir* yerine *ẓāhīr* yazılmıştır.
[254] *iṣbāt* yerine *ispāt* yazılmıştır.
[255] Peygamber (sav) dedi ki: Allah'a giden yollar yaratılmışların nefesleri kadardır.

sāġışı? ammā bunı daḫı bil ki şaḫılıḳ başına ḳuṭub-
luġıla degildür ḳuṭub olmasa daḫı şaḫılıġına ẕiyān olmaz
Şeyḥ Maḥye'd-dīn raḍıya'llāhu ʿanhu aydur bize ḳuṭublıġı
virdiler ḳabūl itmedük ayıtduk ilāhī taṣarruf senüñ
ḥaḳḳuñdur biz aña lāyıḳ degülüz didük niyāz şeyḥe virdiler
ol daḫı almadı ayıtdı ġavġā nedür ki bāña ısmarlarsın
[41b]
cümle bu degin boynuma ṣalarsın didi nāẕ itdi dir ammā
bu evlādur ki hem ḳuṭub ola ve hem şeyiḫ ola dirler
ki her birüñ bir ḳuṭub olur yaʿni her vilāyet bir kişiye
ısmarlanmaz ammā ol ki aṣıl ḳuṭbu'l-aḳṭābdur ki
her ẕamānda bir olur iki olmaz ammā niyyete şeyiḫler
olur yaʿni āʿlāsı ve ednāsı ne şeyiḫdür ammā
ol ki ḥaḳ şeyḫidür ol kāmīl mükemmildür ol her zamānda
bir olur iki olmaz ammā şeyḥüñ bir ʿalāmeti budur ki
ṭālibi ẓāhīrden itmeye bāṭından cezble çeke lākin
ḥaḳ bula ẓāhīrden daʿvet itmek daḫı lāẕımdur
sünnet mūcibincedir ammā şol vaḳit ki her cihetile
ulū'l-ʿaẕam[256] ola daʿvetine icābet itmeyeni ḳatl itse daḫı
dörtdür şöyle ki şeyiḫ kāmīl mükemmil ola āl-i Muḥammed ʿAli
ola ulū'l-emirlik anuñ ḥaḳḳıdur ḳarşu gelen ḥāricīlerdür
aña muḫālifet ideni ḳırsa dört şeyiḫ ṭālibī meniʿ ḥarekette
görse te'dīb itmek aña vācibdür faṣıl[257] fi'ş-şarṭı
ṭālibi lāẕım budur ki şeyḫ-i kāmīl bile bula andan irādet
[42a]
getürdügi göñül ..?.. andan naṣībe ide daḫı mürīdüñ
gerekdür ki şeyḫine iʿtiḳādı muḥkem ola ol ẕamānda
şeyḥinden biñ kişi yoḳ bile ve iki ʿālemde maḥbūbı
ola ve dilinde ve göñlünde ẕikīr fikri şeyiḫ ola yaʿni
bir ḥācet dilemelü olsa Allāhdan şeyḥi vāsıṭa

[256] *ulū'l-ʿaẕam* yerine *ulū'l-ʿaẕẕam* yazılmıştır.
[257] *faṣıl* yerine *fażıl* yazılmıştır.

ḳıla dileye ve ẓāhirinden ve bāṭınından şeyḫinüñ sırrını
ḥāẓır göre ve şeyḫi aña bir nesne buyursa tīz icābet
ide bunda ḫayır mı ve şer mi var diyü fikir itmeye mürşide
şöyle teslīm olmaḳ gerekdür ki şol ġassāla meyyīt
teslīm olur gibi ki nelerse ḳılur mürīd şeyḫinüñ
doluna? yaʿni ʿaczin görüp ve günāhuñ görüp iʿtiḳādı
ẕā'il olmaya ẕīrā Ādem peyġamberden günāh geldi
قَدَّكَهُ تَعَالَى وَعَصَى اٰدَمُ رَبَّهُ[258] pes nebīden günāh gelicek
velīden gelse ʿaceb degil ammā velī kāmīl ve şeyḫiler
maʿṣūmdur قَدَّكَهُ تَعَالَى اَلَا اِنَّ اَوْلِيَاءَ اللّٰهِ لَا خَوْفٌ
عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ[259] daḫı ʿaciz nebīye daḫı
vāḳiʿ olmışdur nitekim Resūl ḥażreti Muḥammed Muṣṭafā
[42b]
ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem baʿżı vaḳit dirdi ki اِنَّمَا بَشَرٌ
مِثْلُكُمْ[260] yaʿni bende sizcileyin adem oġlānıyım dirdi
ve baʿżı vaḳit dirdi ki لِيْ مَعَ اللّٰهِ وَقْتٌ لَا يَسَعُنِيْ فِيْهِ
غَيْرُ نَبِيٍّ[261] yaʿni aydur benüm bir vaḳtim vardur ki ol
vaḳitde Allāh ile benüm aramda kimse girmez bir kişi
bir ḥaḳ şeyḫe irādet getürse beyʿat itse daḫı
ol ḥaḳ şeyḫinden yüz çevirse kisvetinden çıḳsa
ṭarīḳatde mürteddür ve eger yüz çevirdügi şeyḫ Muḥammed ʿAlī
ʿaleyhimü's-selām ve ālihī neslinden olsa ṭarīḳatda ve ḥaḳḳ-ı
şerīʿatde ḳatli ḥelāldür قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
مَنْ بَدَّلَ دِيْنَهُ فَاقْتُلُوْهُ[262] yaʿni ẓāhirler ḳatında
budur ki dīn-i islāmdan yüz çevirse depelemek gerek
yaʿni müslīmān iken kāfir olanı ṭarīḳatde daḫı ḥaḳ
şeyḫe beyʿat itmiş kişi yüz çevirse aña münkir

[258] Ta-ha 121: Âdem, Rabbine isyan etti.
[259] Yunus 62: Bilesiniz ki, Allah'ın dostlarına hiçbir korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir de.
[260] Ben sizin gibi bir beşerim.
[261] Allah'la aramda benim bir vaktim vardı, o vakitte aramıza hiç kimse giremez.
[262] Peygamberimiz sav dedi ki: Dinini değiştirenin katli caizdir.

olsa veyā girü ḫalḳ olsa veyā mübtediʿ lere u[263]
uysa mürted olur daḫı ḳatli ḥelāldür ve eger
mübtediʿ lerden ḥaḳ şeyḫe gelse ḫā’īzdür nitekim
[43a]
mü’miniken müslīmān olmış gibidür eger ḥālfesinden yüz
çevürse girü mürted olur faẓlun tevbenüñ ve beyʿ atuñ
sırrun bil ki nedür ol vaḳit ki aṣḥāb ona yitdi
daḫı ayıtdılar dīni āşikāre iderüz didiler Resūl
ḥażreti (a.m.) ayıtdı ṣabır idüñ aṣḥāb daḫı çoġalsun
kāfirler ġālibdür ellerinde helāk olursız malıñuz
telef ve oġluñuz ḳızuñuz esīr olur eger bunlara
iḫtiyār iderseñüz bismi’llah didi cümlesi
Resūl’üñ elin dutdılar beyʿ at idüp ʿ ahid itdiler
ve ayıtdılar dünyā ve aḫiret birbirimüz yolundan dönmeye-
vüz didiler oġlumuz ḳızımuz malumuz gencümüz öz
cānımuz yoluña fidā itdük diyü bir aġaç dibinde bu ʿ ahdi
itdiler nitekim ḥuṭbede daḫı añılur وَعَلِيٌّ مَعَهُمْ
إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ فَمَنْ نَكَثَ فَإِنَّمَا يَنْكُثُ عَلَىٰ نَفْسِهِ وَمَنْ أَوْفَىٰ بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهُ اللَّهَ فَسَيُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا[264]
bu beyʿ at Resūl’den ṣoñra mü’minler aṣḥāb-ı
erbaʿ aya daḫı ayıtdılar meşāyiḫ elin alup tevbe
itmegüñ daḫı sır budur ol vaḳit ki Ḥażreti ʿ Alī
[43b]
şeyḫiluġı Ḥasan Baṣrīye ısmarladı raḍıya’llahu ʿ anhüm aña
ittibāʿ iden mü’mīn daḫı böyle beyʿ at itdiler ve daḫı
tövbe-i beyʿ at ṣoñına didiler ki لَا إِلَٰهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ
رَسُولُ اللَّهِ وَعَلِيٌّ وَلِيُّ اللَّهِ وَشَيْخٌ مِنْ شَيْخِ اللَّهِ[265] çünki
Yezīd laʿ nī şevket dutdı nesl-i Resūl’i ḳırdı
ʿ Alinüñ dostları pinhān oldı bu resmile beyʿ atı

[263] Sonraki satırın başındaki kelimenin ilk hecesinin tekrarı.
[264] ağaç altında Peygambere biat eden on kişiyi tamamlayan Hz. Ali’dir.
[265] Allah’tan başka Tanrı yoktur. Hz. Muhammed (sav) Allah’ın resulüdür. Hz. Ali Allah’ın dostudur şeyh ise Allah’a mürşittir.

pinhān itdiler ammā girü şeyiḫ elin alup tevbe itmek
sırrı daḫı oldur ki şeyḫi elin alup tevbe itmek
hemān Resūl ḥażreti elin almış tevbe itmiş gibidür
ẕīrā silsile elin erkān andandur şeyḫe beyʿat
hem farż ve hem sünnetdür bir kişi tevbeden geçse
kāfir olur āyet ḥükmile 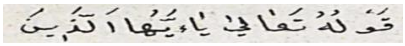 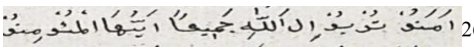[266] ve şeyḫ ulaşmaġa
bu āyet delīldür ki 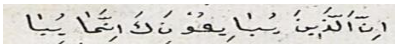
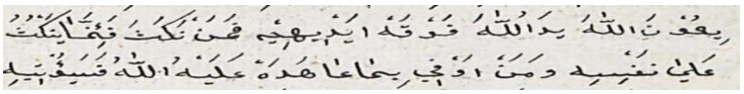
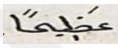[267] bir kişi şeyḫinüñ elin dutsa tevbe itse
[44a]
tevbenüñ daḫı sırrun bilse daḫı ẕiyāde ʿamel idemese
lākin üzerine farż olan nesneleri ödese daḫı
iʿtiḳād-ı ṣaḥīḥ ile dünyādan gitse magfūr gider ol[268]
ol vaḳit ki şeyiḫ elin aldı külli ol yolda geçen dervīşlerle
ḫattā Resūl ḥażretile ṭarīḳat yoldaşı oldı ḳıyāmetde
anlar ḳardaşın dilemek vācib olur bu kişi[y]i dilerler
alurlar buña ʿaẕāb ʿuḳūbetden ḫavf yoḳdur eger şol
didügümüz ḥālile giderse tenezzül itmezse ve eger ẕiyāde
ʿamel iderse nice mertebelere irer velī olur
ol daḫı varmaḳ yoḳdur meger ki şeyḫinde maʿnā-yı
şeyḫlıḳ[269] mevcūd olmaya ol vaḳit mürşidlik
mevcūd olana varmaḳ gerekdür ammā şeyḫi fevt olsa
yirine şeyḫ-i kāmīl ḳosa ṭālib girü aña varmaḳ
gerekdür ẕīrā eger geçmiş meşāyiḫüñ cānı ṭālibe
terbiyyet itmek bitirmişse Resūl ḥażretinüñ rūḫı

[266] Nûr 31: Ey mü'minler! Hep birlikte tövbe ediniz ki kurtuluşa eresiniz.
[267] Fetih 10: Sana bîat edenler ancak Allah'a bîat etmiş olurlar. Allah'ın eli onların ellerinin üzerindedir. Verdiği sözden dönen kendi aleyhine dönmüş olur. Allah'a verdiği sözü yerine getirene, Allah büyük bir mükâfat verecektir.
[268] Sonraki satırın başındaki kelimenin tekrarı.
[269] *şeyḫlik* yerine *şeyḫlıḳ* yazılmıştır.

biterdi hīç meşāyiḥ ḥācet olmazdı imdi bu şeyiḥ
daḫı Resūl'e ulaşdurur ve Reṣūl Ḥüḍāya u-[270]
[44b]
ulaşdurur mübtedī ṭālibler genç oġlān gibidür
ḫalfeler aña gibidür ve şeyḫler ata gibidür ve Resūl
ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem üstāẕ gibidür ḫalīfe ṭālibe[y]i
terbiyyet ider ḳābil eyler şeyḫe ulaşdurur ve şeyḫi
terbiyyet ider ḳābil eyler şeyḫi rūḥuna ulaşdurur
bu vechile tertīble[271] ʿAlī rūḥuna buluşur ve ʿAlī rūḫı
anı Muḥammed rūḥuna ulaşdurur ve Muḥammed rūḫı Allāhu Teʿālā
celle celālehū edeb-i ṭarīḳ budur ki kişi mertebesi yitdügi
yirden dem urmaḳ gerekdür ẕiyāde geçerse aña ṣābit
gerekdür ṭālibi şeyiḫ ḥużūruna iricek gey saḳınmaḳ
gerekdür ḥużūr-ı ḳalbe durmaḳ gerek nitekim bir heybetlü sulṭān
naẓarında ḳullar dururlar ve otursa diẕ çöke
otura Ḥüẕayı ve Resūl'i anda mevcūd bile
ve eşiginden girecek evvel saġ ayaġun admaḳ gerekdür
بسم الله الرحمن الرحيم[272] diyü eger şeyḫinüñ ḳatında
ura dursañ el baġlayup ḳarşu durmaḳ gerekdür
ve saġ ayaġı baş parmaġuñ ṣol ayaġı parmaġınuñ üzerine
[45a]
ḳoyup durmaḳ gerek icāẕet olmayınca söylememek gerek
ve şeyḥinden bir murādı olursa göñlünden niyyet dutup
varmaḳ gerek eger müşküli ḥāl ve murādı ḥāṣıl olmazise
ẓāhīrden andan söyleye şerīʿat ṣıfatile ṣıfatlanup söyleye
ammā ṭarīḳatde budur ki söylemeye ẕīrā ki şeyḫine ḥicāb
yoḳdur ṭālib üzerine ve müşküli yoḳdur ʿālem-i şehādetde
ve ervāḫ-ı ʿālemde[273] lākin ḥaḳḳuñ cemāli ṣıfātile ṣıfatlanur-
lar Settār ṣıfat olurlar ṭālib mürşidi şeyḫidür

[270] Sonraki satırın başındaki kelimenin ilk hecesinin tekrarı.
[271] *tertīb* yerine *tertib* yazılmıştır.
[272] Rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla
[273] *ālem-i ervāh* yerine *ervāh-ı ālem* yazılmıştır.

şeyiḫ mürşidi Allāhdur ṭālibüñ mertebesi
artduḳça şeyḫüñ daḫı artar kemāl-i maʿrifetinüñ
nehāyeti yoḳdur nitekim Resūl ḥażreti ṣalla'llāhu ʿaleyhi
ve sellem ve ālihī ayıtdı سُبْحَانَكَ مَا عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ
يَا مَعْرُوفُ[274] Allāhuñ küllü ʿilmüñ Resūl ḥażreti bilmedi
mertebe-i Resūl'e ʿAlī irmedi ve mertebe-i ʿAlīye şeyiḫ
irmedi mertebe-i şeyḫe ṭālib irmez şeyḫüñ cihet-i
melekiyyesi ve cihet-i beşerriyyesi vardur cihet-i melekiyye-
sile ḳabż-ı ilhām ʿilmu'llāhdan alur cihet-i beşeriyyesi
[45b]
ile bendelere virür ve daḫı nāfile var Kaʿbeye varmaḳdan
şeyḫe varmaḳ yigdür ẕīrā ki Kaʿbeye Allāhu Teʿālā günde
yetmiş kez naẓar ider mürşid göñlüne bī-ʿaded nitekim
bir deñizde yil olsa mevc kesilmez şeyiḫ göñlüne
daḫı ilhām-ı Rabbānī şöyle ider naḳildür Ḫāteme'l-Evliyādan
raḍıyallahu ʿanhu aydur bir kişi Kaʿbeye gider olsa
ata ve anası ḳomasalar ve Kaʿbeye kendüye borç daḫı
olsa gitmemek gerek ve eger mürşide gider olsa
ḳomasalar rıżāsız gitmek gerek ẕīrā Kaʿbeye varmaḳdan
murād cehennemden içündür bunlar arẕu-yı nefisdür
mertebe-i ʿaşḳda bunlar küfür şeyḫe varmaḳdan murād
Allāhı bulmaḳ içündür ve ḳabr-i Muḥammed ẕiyāret itmekden
şeyḫi ẕiyāret yigdür ẕīrā anda varmaġıla ḳabrüñ
ṭaşın ṭopraguñ ẕiyāret ider ve şeyḫe varmaġıla
rūḥ-ı Muḥammed ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem ẕiyāret ider
ẕīrā küllü şey'in sebebdür sebebsiz nesne yoḳdur
mürşīdsiz Allāh bulunmaz ve bulunması mümkin degildür
[46a]
مَنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ شَيْخٌ فَالشَّيْطَانُ شَيْخُهُ[275] yaʿni ṭarīḳ-i hidāyetde

[274] Sübhaneke! Seni hakkıyla tanıyıp ibadet edemedik.
[275] Peygamber a.s dedi ki: Muallimi olmayan kişinin müallimi şeytan olur.

üstāẕı olsa mürşidi şeyṭān olur yaʿni bir kimse
kim Allāhı ṭaleb itse şeyḫsüz daḫı ḫalvet mücāhede riyāżet
itse aña mürşid şeyṭān olur kāmīller dirler ki evvel
keşfi şeyṭān olur bunları temiz itmege şeyiḫ gerekdür
ṭālib-i Ḥaḳ elbette şeyḫe muḫtācdur ammā gerekdür ki
şeyiḫ ḫażretinden nice edeb saḳlarsa ġayibde
daḫı şöyle saḳlaya kendüye ne ḫaḳaret olursa
götüre şeyiḫ yoluna çalışa öz cānuñ ḳurbān ide
ve eger şeyḫi ḳatında olmasa ḫalfesin şeyḫi müṣa-
betinde dutmaḳ gerekdür ḥaḳ üzerine ṭarīḳ üzeri-
ne teslīm olmaḳ gerek ne dirse dutmaḳ gerek ol
ḫalfe ehl-i sülūk ise ṭarīḳ[-i] meşāyiḫ añlar bilürse
ḫalfenüñ göñlünden ġāyet saḳınmaḳ gerek ḫalfe göñlünden
düşse şeyiḫ göñlünden düşer ve şeyiḫ göñlünden
düşse Resūlu'llah göñlünden düşe aḥadiyyetden[276]
[46b]
merdūddur nitekim aydur ḫalfe kişinüñ şeyiḫ gibidür
ḥaḳ ana ḥaḳḳı gibidür dervīş olan ṭarīḳ gözlemek gerek
ammā ḫālīfe daḫı vācibdür ki ṭarīḳ-i meşāyiḫ bile ve ṭāliblere
bildüre ammā eger ḫalīfe ḳatında olmasa bir ʿālime
müteşerriʿ kişi fi'l-cümle nefsinden ḫaberdār ola ehl-i
sülūk kişiyle ura dura anı şeyḫi müṣabetinde duta
ẕīrā ki licāmsız başda ḫayır olmaz ṣoḥbet maʿrifete
sebebdür dir faṣıl fī-şarṭ-ı ḳardaşlıḳ خَالَ التَّمِيمِيُّ
صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلُّ مُؤْمِنٍ إِخْوَةٌ[277] yaʿni her mü'min
ḳardāşdur ammā şerīʿat ḳardaşı var ṭarīḳat ḳardaşı
var ḥaḳīḳat ḳardaşı var lā ilahe illa'llāhu muḥammedün Resūlu'llāh
dimek ile şerīʿat ḳardaşı olur fiʿl-i şerīʿat ile ʿamel
ide ḥükm-i şerīʿat ile dirile ḳaçan şeyḫe mütābaʿat
itse dervişler ile ṭarīḳat ḳardaşı olur ḳaçan

[276] *aḫadiyetden* yerine *aḥadiyyetden* yazılmıştır.
[277] Peygamber a.s dedi ki: Bütün müminler kardeştir.

ve ehl-i ḥāl olsa tecellā-yı rabbāniye vāḳıf olursa
ḥaḳīḳat ḳardāşı olur ehlu'llāhile ṭarīḳatde
budur ki küllü ḳardāşlaruñ göñül bir ola muḥabbet[-i] dünyā
[47a]
ṭaleb göñüllerinde murād idinmeyeler murādları rıżā-yı meşāyiḫ
ola 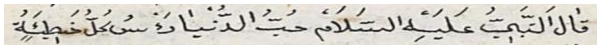
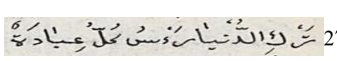 [278] yaʿni ḥaṭānuñ başı dünyā[y]ı
sevmekdür ve küllü ʿibādetüñ dünyā[y]ı terk itmekdür ve terk-i
dünyā daḫı iki dürlüdür biri oldur ki bi'l-külliye
dünyā[y]ı terk ide dünyānuñ başı ʿavrat ve oġul ḳız
bi'l-külliye dünyā[y]ı terk itse ve muḥabbeti girü dünyāya olsa
ehl-i dünyādan ol mezmūmdur terk-i dünyā oldur ki
Allāh rıżāsı içün ola umūsı Allāhdan ola ḫalḳdan
olmaya ammā irādet loḳması ḥelāldür ʿavāmm[279] ḫalḳuñ
kesbinden 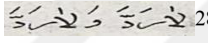 [280] yaʿni terk-i dünyā olan
derviş gerekdür ki geleni ala gelmeyeni ṭaleb itmeye yaʿni
su'āl itmeye eger dirse ehl-i tevekkül olmaz ve eger
ḳarın acıḳsa ʿibādete żaʿīf olsa bir oyan? miḳdārı
ḫalḳdan su'āl itmek vācibdür eger ẕiyāde su'āl itse
ḥarāmdur terk-i dünyā üns-i ilāhī içündür yaʿni terk-i
dünyā olan kimse ehl-i dünyā[y]ı bile terk itmek gerekdür
[47b]
murādı insu'llah olmaḳ gerekdür ve eger terk-i dünyā ḳılsa ehl-i
dünyāyı terk itmek gerekdür murādı insu'llah olmaḳ gerekdür
ve eger terk-i dünyāyı ḳılsa ehl-i dünyāyı terk itmese
kāẕibdür[281] ve bir ḳısım daḫı oldur kim yā bi'l-külliye dünyāyı
terk itmeye lākin muḥabbetin terk ide yaʿni ehl-i ʿayāl
olsa kesbi ḥelāl ide kesbinde şübhelülerden
nesne ḳomaya ġāyet saḳına ve işini abdest ile

[278] Peygamber a.s dedi ki: Dünya sevgisi her günahın başıdır. İnsanların terki ise her ibadetin başıdır.
[279] *ʿavāmm* yerine *ʿavām* yazılmıştır.
[280] Dervişin dünyayı terk etmesi gerek, anlamındadır.
[281] *kāẕib* yerine *kāẕīb* yazılmıştır.

ve ẕikīrle işleye namāzı vaḳitlü vaḳtinde geçürmeye
ḫadiṣ daḫı لا صلاة لمن عليه فوت دين[282] ve daḫı ṭarīḳile
üzerine vācib olan ve ẓāyifleri terk itmeye
yaʿni dünyā maṣlaḥat[ı] içün aḫiret işlerin terk itmeye ve daḫı
terk-i dünyānuñ ʿalāmeti budur ki geldügüne sevinmeye
gitdügine yirinmeye Seyyid İbrāhīm raḍıya'llāhu ʿanhu
dervīşüñ loḳmasından su'āl itmişler āḫiri
cevāb bu olmış ki ḫınzır eti ne vaḳit ḥelāl olur-
sa dervīşe daḫı loḳma ol vaḳit ḥelāl olur
yaʿni ġāyet acıḳsa hīç loḳma bulunmasa daḫı murdār
[48a]
loḳma bulunsa veyāḥud eger yimese helāk olur ol
vaḳit ol yemek aña ḥelāl olur pes müttaḳī dervīşe
gerekdür ki ġāyet ḳarnı ifrāṭ ile acıḳmayınca yemek aña mübāḥ
olmaz şübhesiz loḳma ʿālemde bulunmaz illā mā-i muṭlaḳ
yaʿni şol yabanda aḳan ṣular çünki ifrād ile ḳarnı
acıġa azıcıḳ[283] yiye ḳarnı doyunca yimeye ol vaḳit
aña şübhelü loḳma daḫı ḥelāl olur ve şübhelü oldur ki
muṭlaḳ anuñ ḥarāmı ve ḥelāli bilinmeye müttaḳī oldur kim
anlardan ḥazār gerekdür dervīşler ḳatında şübhelü
oldur ki fetvā ile ḥelāl ola ve daḫı Şeyḫ-i Kebīr
raḍıya'llāhu ʿanhu Fütūḥatda buyurur ki yimek vardur ki
ne ṣorasın ve ne yiyesin yaʿni şol ki ẓālim-
dür bilürsin ki rıẕıḳ ḥarāmdur ne ṣor ve ne yi
ve şol ki ʿavāmdur illā rıẕḳın żabṭ idemez yaʿni
ehl-i taḳvā degildür onlaruñ yimegin sor yi ol ki
cinsiñdür müttaḳīdür ṣorma yi bu taḳvādan kişi
şuna yitişür ki keşfi ḳılup ve keşf-i ḳubūr ve muġā[284]
[48b]

[282] Her namazın bir vakti vardır.
[283] *azıcıḳ* yerine *azacıḳ* yazılmıştır.
[284] Sonraki satırın başındaki kelimenin bağlaç ve ilk iki hecesinin tekrarı.

ve muġāyyebler[285] aña keşif olur göñül gözi açılur ehl-i sülūk
olur ve loḳma ki öñüne gelür ḥelāli ve ḥarāmī aña maʿlūm
ḥelālin yir ve ḥarāmıñ yimez ammā bu mertebeye irmedüñ
ʿilmile ʿamel ide eger żarūrī yirde bulunsa öñüne
ṭaʿām gelse bilmese ki ol yimek irādetle mi gelmişdür
yoḫsa güç ile mi yiye ḥelālmidür yoḫsa ḥarām mıdur
derviş oldur ki ol niyyet ile ol loḳma[y]ı ḥelāl ide
yaʿni niyyet ki eger bu ṣāḫib-i niʿmet mü'min müttaḳī muḥībe
evliya yise hediyye niyyetine yirüm yimek teberrük içün
diye ve eger münkirlerden ẓālimlerden ise ġazā
niyyetine yirem diye قَالَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَحْمُوْمٌ
يُعْتَقُ [286] ẓālimlerüñ başı ḥelāl olıcaḳ malları
daḫı ḥelāldür nitekim kāfirlerden öldürmek gibi
yaʿni münāfıḳ kāfirden eşeddür īmānuñ ülāsı
lā-ilahe illallāhdur ve ednāsı incüdü ḥūyi? yoldan
gidersindür küçük yitdügi çinde? yaʿni bir ẓālim
ki meşāyiḫa münkīrdür dervişleri incidür ḫuẓūr
[49a]
virmez ḥaḳ yoldan irer ve mürşitden seni menʿ ider
ol vaḳit anuñ ḳatli ḥelāldür[287] ve eger seni muḥarebe ider-
se ölürse şehid ve öldürürse ġāzi eger
münkīr münāfıḳuñ fursatın bulsañ kāfir öldürmekden
ṣevābı ẕiyāde ammā ḳādir olduġuñ ḥīnde[288] yaʿni
yanuña ḳalursa dünyāda ve aḫiretde ḫod[289] ʿaẕāb yoḳdur
ammā dünyāda yanuña ḳalmazise ve nefsüñ ẕaḥmetinden
incüdürse evlā mı güç götürüp Ḫüdāya ṣalmaḳdur
Ḫüdā intiḳām alıcıdur kimsenüñ intiḳāmuñ kimseye ḳomaz
daḫı bir ḥālüñ mertebesine irmeyince ol ḥāllenmaḳ[290]

---

[285] *muġāyyebler* yerine *muġāyibler* yazılmıştır
[286] İnsanlara eziyet eden her kişi katledilir.
[287] *ḥelāl* yerine *ḫelāl* yazılmıştır.
[288] *ḥīn* yerine *ḫīn* yazılmıştır.
[289] *ḫod* yerine *ḥod* yazılmıştır.
[290] *ḥāllenmek* yerine *ḥāllenmaḳ* yazılmıştır.

revā degildür mertebe-i fetvā mertebe-i taḳvā küfürdür mertebe-i
ẕühdem mertebe-i ʿışḳda küfürdür mertebe-i ʿışḳda mer-
tebe-i ʿirfān küfürdür mertebe-i fıḳda ẕühde dem ur-
maḳ küfürdür mertebe-i ẕühdde ʿışḳda urmaḳ küfürdür
mertebe-i ʿışḳda ʿārīflıḳdan[291] dem urmaḳ küfürdür mertebe-i
ẕühdi maḳāmı ḥoẕdur? mertebe-i ʿışḳ bī-ḫavf olmaḳdur
mertebe-i ʿirfānlıḳ maḳāmı necāt-ı ḥaḳḳ ricādur maḳām-ı
[49b]
ẕühüd mübtedīnüñdür maḳām-ı ʿışḳ mutevāṣıdañdur maḳām-ı ʿirfān
müntehānuñdur mübtedī ʿavām ḫalḳıdur mutevāṣıd dervīşler-
dür mübtedī ibtidā ṭāliblerdür anlara ʿuzlet-i ḫalḳ
gerekdür ẕīrā aṣṣılarıñ ẕiyānların temām tanımamışlar-
dur mutevāṣıd anlardur ki aṣṣılaruñ ẕiyānlaruñ temām
tanımışlardur maḳām-ı ortadur müntehā anlardur ki
her ḥālde maḳāmlaruñ şaşırmazlar eger tenezzül daḫı
itseler teveccühleri ile tīz girü maḳāmlarına
irerler mertebe-i āʿlādur mutevāṣıd tenezzül itmese
ẕaḥmetile mücāhede [i]le girü maḳāmlarına irerler eger
mübtedī tenezzül itse girü maḳāmına irmez ve bulumaz
ve ẕühdī dimişler ki mertebe-i muḥabbetdür ʿışḳ mertebe-i
ṭālib-i ḥaḳdur ʿirfān mertebe-i vāṣıl-ı ḥaḳdur ve dünyā
ehline aḫiret ehline dünyā ḥarāmdur ve ehlu'llāh
ikisi daḫı ḥarāmdur ẕāhīd ṣıfāt-ı ḥelālden tecellī
olur ḳalbine ḥāṣıl olan ḫavfa'llāhdur işi
müntehiyyānda yıḳanmaḳdur çünki aḫlāḳ-ı ẕemīmesin
[50a]
evṣāf-ı ḥamīdeye tebdīl ide mertebe-i ʿışḳa ḳadem
başar aña ṣıfat-ı cemālden tecellī olur Allāh ʿışḳından
mest-i ḫayrān olur yürür küfür īmān mescid ve meḫyāne[292]
ol maḳāmda bir olur her ṣūret ki baḳsa Rabbüñ

[291] ʿ*ārīflikden* yerine ʿ*ārīflıḳdan* yazılmıştır.
[292] *meyḫāne* yerine *meḫyāne* yazılmıştır.

müşāhede ider her şeyi’ baḳsa gözüne maʿ şūḳ
yüzi görünür maʿ şūḳile her dem söz̲i merḥabādur
ʿāşıḳuñ çün ṣıfatları ḳaṭʿ[293] itse ṣıfāt-ı z̲āta
irse aña bu kez tecellī z̲āt ḫāṣıl olur
daḫı ḳarār baġlar mertebe-i ʿirfāna ḳadem baṣar ʿārif[294]
olur ammā girü söz̲ümüz iḫvāna[295] geldi kelime-i
tevḥīd ile ṣerīʿat ḳardāşı olur ṣeyḥe ulaşmaġıla
ṭarīḳat ḳardāşı olur ḳālden geçse ehl-i ḥāl
olmasıyla ḥaḳīḳat ḳardaşı olur su’āl ṣerīʿatde
şol senüñ bu benim ṭarīḳatde ne senüñ var ne
benim ḥaḳiḳatde ne sen var ve ne ben ḥaḳiḳat birlik
maḳāmıdur لَا مَعْجُوْدَ اِلَّا هُوَ[296] maḳāmıdur ki ḳul elet?
düşü? işleyen ḥaḳ olur كُنْتُ سَمْعَهٗ وَبَصَرَهٗ[297] maḳāmına
[50b]
irer yaʿni bunda işiden gören Allāh olur maḳām-ı fenādur
vuṣlat beḳādur ṭarīḳat ḳardāşı oldur ki birbirinüñ
rız̲ḳına tekellüf olmaya ʿavratdan ġayrıya z̲īrā ki Allāhu teʿā-
lā buyurur ki وَلَا تَقْرَبُوا الزِّنٰى[298] yaʿni zinādan saḳınuñ
göz zināsı vardur yaʿni nāmaḥreme baḳmaḳ ki biregi?
ʿavratıdur baḳmaḳ ḥarāmdur daḫı er kişi ḫātun kişiyle
uḥuvvet oḳunmaḳ ḥarāmdur daḫı İbrāhimden naḳildür raḍıya’llāhu
ʿanhu ḳaçan kişi nāmaḥrem yüzine baḳsa mertebesi
ʿarşda ise ferşe iner ammā ṭarīḳat mertebesine
irse şehvet enesi ḳatıʿ olsa şehvet naz̲arı
gözinden göñlünden götürülse daḫı iki ḳardaşuñ
göñli bir olsa murādları Allāh olsa ol vaḳit
birbirinüñ evine tekellüf olmasa dürüstdür z̲īrā
ḳardāşlıġuñ ṣıdḳı budur ki dünyāları āḫiretleri

---

[293] *ḳaṭʿ* yerine *ḳaʿṭıʿ* yazılmıştır.
[294] *ʿārif* yerine *ʿārīf* yazılmıştır.
[295] *iḫvān* yerine *uḫvān* yazılmıştır.
[296] Ondan var olan başka şey yoktur.
[297] Onun kulağı ve gözü oldum.
[298] Zinadan sakının.

birbirinden derig olmaya ḳaçan birbirinüñ ʿavrātına[299]
şehvet naẓar ile baḳsa münāfıḳlardan olur ammā
ʿışḳda bir maḳām vardur ki anda ʿāşıḳlar maḥbūb
[51a]
dost olurlar ḥūb ṣūretde ṣafā alurlar naẓar-ı şehvet
degildür ecnebīden gören anı mecāzī ṣanur lākin mecāzī
degildür Ḥaḳ Teʿālā cemīldür ḥüsni anuñ cemalinden 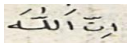
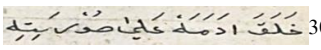[300] anuñ daḫı bu sırrı budur çün
ʿāşıḳlar ḥūb ṣūrete naẓar ḳılurlar rūḥāniyyeleri ṣıfatile
andan ṣafā alurlar ol ṣūretden daḫı anlara tecellī olan
ṣıfat-ı Ḥaḳdur ammā bir ḳardāş ġanī olsa ve bir ḳardāş
faḳīr olsa ġanī malınuñ yarısın virmek gerek ẕīrā
ṭarīḳatde ne senüñ vardur ve ne benim dünyā daḫı Allāhuñdur
ḳul daḫı Allāhuñdur viren daḫı Allāhdur mecāẕı ḳul
sebeb dutmışdur ammā eger ol ġanī ve ol faḳīr ḳar-
dāşına malınuñ yarısın virmese daʿvā-yı ḳardaşlıġı
dürüst olmaz aḫiretde birbirine fā'idesi degmeyince
aḫiretde daḫı hīç degmez ve anda biregüye fā'idesi
degen anlardur ki bunda dünyāda ve aḫiret murāduñ
maḳṣūdın ṭaleb idindiler eger faḳīr ḳardāşınuñ
ḫabersüz biraz dünyāsın alsa borcına virse
[51b]
veyā nefsine infāḳ idinse daḫı ġanī ḳardāşı
bunı bilmese idse ki el-hamdüli'llāh ḳul daḫı Allāhuñ
mal daḫı Allāhuñ şükür kim ben bu bende[y]i sebeb düşür-
mişdür dise ol vāḳit ḳardāşlıḳ dürüsdür dünyāda
ve aḫiretde ve daḫı ṭarīḳatde ehil budur ki bir kişide nā-
meşrūʿ iş görse kendüye naẓar itmek gerekdür ki
eger yaramaz iş kendüde varsa infāḳ itmek gerekdür
daḫı yaramaz işi terk itmek gerekdür kendüde ol

[299] ʿ*avrātına* yerine ʿ*avratına* yazılmıştır.
[300] Allah âdemi kendi suretinde yarattı.

yaramaz iş yoġise şerīʿat ṣıfat ile ṣıfatlanmaḳ
gerekdür aña emr-i maġrūr nehy-i münker[301] itmek gerekdür
tā ki aña kār ide naḳildür ki küçik? vālīde? bize çıḳ
vaʿẓ u[302] naṣīḥat it didiler bir hefte mühlet diledi
daḫı andan ṣoñra çıḳdı vaʿẓ-ı naṣīḥat itdi
ḫalḳa daḫı hem ḥayli eṣer itdi çoḳ kişiler
dünyā[y]ı terk itdiler ṭarīḳ-ı hidāyete geldiler şeyhe
su'āl itdiler kim tevaffukdan murād neyidi didiler
şeyiḫ cevāb virdi ki ḫalvete vardum evvel kendü ḥālime
[52a]
naẓar ḳıldım müṭāleʿa[303] ḳıldum şunı kim unutmışdum
anları daḫı ḥaṭıruma cemīʿ itdüm çıḳdum ḫalḳa vaʿẓ u[304]
naṣīḥat itdüm ḫalḳa eṣer itdi eger ben ṭutmaduġum ḫalḳa
söylesem eṣer itmezdi didi naḳildür kim İmām-u
Aʿẓam bir gün yol üzerinde yürürdi yol daḫı
cebellik tayr-ı nitāc? idi gördi bir oġlān elinde
bir çanaḳ yoġurt[305] alup giderdi İmām-u Aʿẓam
aña aydur yā oġlān yoluñı gözedi yüri
düşmeyesin kayasuñ[306] cebel olmaya yoġurdıñ
çanaġuñ żāyiʿ olmaya didi ol oġlān aydur
yā imāme'l-müslimīn[307] beni ḳo sen seni ṣaḳın eger ben
düşersem ẕiyānım daḫı olur iki aḳçeyle temām
olur bir aḳçe yoġurdumla çanaġım bir aḳçelıḳ[308] ṣabu-
nile ṭozum temiz olur evet sen ṣaḳın cümle ʿālem
saña uymışdur eger sen yoldan ṭayanacaḳ olursañ
cümle ʿālem bile ṭayanur mürüvvet olur didi

[301] Sözün yaygın kullanımı: Emr-i bi'l-maʿrûf nehy-i ani'l-münker (iyiliği emretmek ve insanları kötülükten sakındırmak)
[302] *vaʿẓ u* yerine *vaʿẓı* yazılmıştır.
[303] *mütāleʿa* yerine *muṭāliġa* yazılmıştır.
[304] *vaʿẓ u* yerine *vaʿẓı* yazılmıştır.
[305] *yoġurt* yerine *yoġurut* yazılmıştır.
[306] *ḳayasuñ* yerine *kayasuñ* yazılmıştır.
[307] *müslimīn* yerine *müslīmīn* yazılmıştır.
[308] *aḳçelik* yerine *aḳcelıḳ* yazılmıştır.

İmām-u Aʿẓam anda kendü inṣāf virdi pes
[52b]
dervīşlik böyle imiş her naṣīḥat kendüye ʿamel ide
andan nāsa söyleye ẕīrā kendüyi noḳṣān gerekdür ki
ḫalḳa eṣer ide ve hem söẕinde daḫı buluna bunı
daḫı bil ki şerīʿatde eli temām olmayınca ṭarīḳatde
eli yolı ḥāli olmaz ve baʿżılar teveccüh[309] itmişler ki
ḥaḳiḳat ev gibidür şerīʿat ḳapusıdur ṭarīḳat yoldur
maʿrifet genc-i herdür ve baʿżılar ḥaḳīḳati bir deñize teşebbüh
itmişler kimi şerīʿat ṭarīḳat yelkeni maʿrifet baḫrıligi
yaʿni bunlardan murād budur ki dördi temām olmayınca
murād olan nesne bulunmaz dimekdür faṣıl[310] dervīşlik
ṣūfīlıḳ[311] didükleri tebdīldür ẓāhīrden bāṭından
ṣūfī oldur ki ẓāhīrinden tebdīl ide ʿavām ḫalḳdan
kisve-yi meşāyiḫle tebdīl ide ve bāṭınuñ muḥabbet-i ilāhī
ile ve ḫalḳdan ḳazanduġı yaramaz fiʿiller ḥasenelere
yaʿni fiʿl-i evliyāu'llāh ammā ṣūfī dört ḥarfdür ve her
ḥarfuñ dört teveccühü[312] vardur ṣūfī[y]in diyende bunlar
bulunsa gerekdür ismi müsemmāsına muṭābıḳ ola
[53a]
ṣād ṣāliḥlıḳdandur[313] ṣūfī olan gerekdür ki ṣāliḥ
ola yaʿni farżı sünneti edā idici olan gerekdür ki
ṣāliḥ ola yaʿni farżı sünneti edā idici ola ṣād ṣıdıḳdandur
ṣūfī gerekdür ki yolunda ṣādıḳ ola yaʿni ṣūfīliġa[314] żāhīr-
den ve bāṭından inkār olmaya ṭarīḳīn temām bile ṣād ṣafādandur
ṣūfī gerekdür ki ehl-i semāʿ ola yaʿni ʿaşḳ semāʿı
ve daḫı göñlünden kin kibir ʿucub nefsānī olmaya sevdügün
Allāh içün seve yigrendügin Allāh içün yigrene bitir-

[309] *teveccüh* yerine *teveccih* yazılmıştır.
[310] *faṣıl* yerine *faẓıl* yazılmıştır.
[311] *ṣūfilik* yerine *ṣūfīlıḳ* yazılmıştır.
[312] *teveccühü* yerine *teveccihi* yazılmıştır.
[313] *ṣāliḥlikdendür* yerine *ṣāliḥlıḳdandur* yazılmıştır.
[314] *ṣūfīlige* yerine *ṣūfīliġa* yazılmıştır.

dügin Allāh içün bitüre ve yitürdügin Allāh içün
yitire[315] vāv vefādandur ṣūfī gerekdür ki ehl-i vefā ola
ehl-i cefā olmaya ʿahd itdügin yirine getüre gerek
nās üzerine olsun gerek ṭarīḳ yaʿni er nefsidür
ṣūfī gerekdür nefsinde dürüst ola ḫilāfı bulunmaya
şerīʿat ʿahdin ṭarīḳat ʿahdin ḥaḳīḳat ʿahdin
gözleye vefā ide 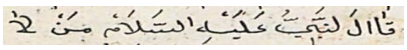
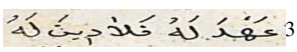[316] yaʿni ʿahdine vefā itmeyenüñ dīni
yoḳdur dimek olur vāv vaḳārdandur ṣūfī gerekdür ki
[53b]
ehl-i vaḳār ola yaʿni bir iş işleye ki ḫalḳ anı
müsāvī ḳılup günāhkār olmaya ve her işi muḥalline
ṣarf ide her ṣoḥbeti ehline vire vāv vaḥdetdendür
ṣūfī gerekdür ki maḳām-ı vaḥdet ḥāṣıl ide göñlün
Allāh muḥabbetile ṭoldura ġayr-ı Allāhı göñlüne burandur-
maya ẓāhīrden ve bāṭından mūnisi[317] ola fī fā'idedür
ṣūfī gerekdür ki ehl-i fā'ide ola yaʿni aṣṣısın
ẕiyānuñ tanur ola yaʿni tenezzülden ḳaça teraḳḳī
ṭālib ola daḫı 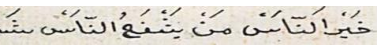
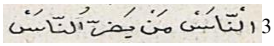[318] ḥadīṯle ʿāmīl ola yaʿni
peyġamber ʿaleyhi's-selām aydur adem oġlānlarınuñ ḫayırlu-
sı ademlere fā'idesi degendür[319] ve şerlüsi ademlere
ẕiyānı degendür dir ṣūfī oldur ki bırakoya fā'idesi
degene nevʿ ile ḳuvveti yitirse fī fenādandur ṣūfī
gerekdür ki maḳām-ı fenā ḥāṣıl ide keşfüñ laṭife
tebdīl ide 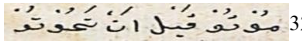[320] maḳāmın ḥāṣıl ide
yaʿni peygamber ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem ve ālihī aydur

[315] *yitire* yerine *yittüre* yazılmıştır.
[316] Peygamber a.s dedi ki: Ahdine vefa etmeyenin dini yoktur.
[317] *mūnisi* yerine *mūnüsi* yazılmıştır.
[318] En iyi insan, diğer insanlara faydalı olanıdır. En kötü insan, diğer insanlara zararlı olandır.
[319] *degendür* yerine *edegendür* yazılmıştır.
[320] Ölmeden önce ölünüz.

[54a]

ölün ölmezden evvel maʿnā-yı ẓāhīr yaramaz işler
gelmeye nefsi ola aḫlāḳ-ı ẕemīmesin aḫlāḳ-ı ḥamīdeye tebdīl
ide ammā meşāyiḫ ḳatında insilāḥdur vecd-i ḥāl ḥāṣıl
olur daḫı tanur ifrāṭına ʿaded yoḳdur aḳallīsi
bir vaḳit namāẕdan ve bir vaḳit namāẕa degin seyyāh oldu-
ġuñ dir lākin nefsine āyine dutarlar bilürler daḫı
rūḥ-ı rabbānī çıḳar semāvāte pervāz urur maḳāmlaruñ
seyir ider çün girü bedene gelür beden ḳalḳar ḥayāt
bulur kāmīl müḳemmil Muḥyiddīn raḍıya'llāhu ʿanhu insilāḥ[321]
insilāḥ ḥāṣıl oldı bir ay temām rūḥ-ı rabbānim
ʿarşda meleklerden ʿilim taʿlīm[322] ide iderdi ẓāhīr
bedenim bunda nāsa imāmlıḳ iderdi dir meşāyiḫüñ
cānı üçdür rūḥ-ı cismānī ve rūḥ-ı ḥayvānī ve rūḥ-ı insānī
vardur rūḥ-ı ḥayvānīnüñ seyri maḳāmı yirdedür ve rūḥ-ı
insānīnüñ seyir maḳāmı semāvātdadur ḳaçan ʿarşu'llāha
irse dünyā gögünden seyre çıḳsa ol rūḥ-ı insā-
nīsi ve rūḥ-ı rabbānī olur bu ikisinüñ ṣāḫib-i rūḥı

[54b]

rūḥ-ı cismānīdür rūḥ-ı cismānīnüñ seyri bedendedür
rūḥ-ı cismānī bedenden çıḳmaz çıḳduġından ṣoñra girü
bedene gelmez bunlaruñ aṣıl ṣoḥbeti مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ[323]
ḥadīṯinüñ tevcīhinde gelür inşā'allahu teʿālā söẕümüz girü
fīye geldi fī fıḳıhlıḳdur ṣūfī gerekdür ki ʿālim ola yaʿni
ʿulūm-ı dīnde kāmīl ola قَالَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ الْعِلْمُ
نُورٌ وَالْجَهْلُ ظُلْمَةٌ[324] ʿilimsiz ʿamelüñ fā'ide olmaz cehil
ẓulumātdur ʿālim ʿamelüñ nūrıdur fīniñ tevcīhi āşikāre
olmaz daḫı söylenmez yīnüñ sırrı ḳavseynedür
iki noḳṭası ʿalāmeyndür ṣūfī gerekdür ki sülūkun

---

[321] Sonraki satırın başındaki kelimenin tekrarı.
[322] *taʿlīm* yerine *taʿlim* yazılmıştır.
[323] Kim kendine ârif olursa...
[324] Peygamber a.s dedi ki: İlim aydınlıktır. Cehalet ise karanlıktır.

ġayrullahdan geçüre ḫālıḳa yetişdüre miʿrāc ḥāṣıl ide
tecellā-yı ẕāta ire bu maḳāmlarda sır çoḳdur lākin
bu maḳāmda bir miḳdār söylenür bu ismi dört olmasınuñ
sırrı şerīʿat ṭarīḳat ḥaḳīḳat maʿrifet cümlesinden
ḫaberdār ola 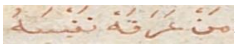[325] mertebesine irmiş
ola yaʿni nefsi bilmiş ola rūḥ daḫı dörtdür rūḥ-ı
ḥayvānīdür rūḥ[-ı] insānīdür rūḥ[-ı] rabbānīdür rūḥ[-ı] cismānīdür
[55a]
mübtedī rūḥ[-ı] insānīdür rūḥ-ı ḥayvān nefs-i levvāmedür bunuñ
seyri yirdedür nefs-i mülhime nefs-i muṭma'in neden
rūḥ-ı rabbānī ḥāṣıl olur anuñ seyri bedendedür
ol bedenden çıḳmaz çıḳduġından ṣoñra girü bedene
gelmez rūḥ-ı cismānī rūḥ-ı insānī gitdüġündan[326] ṣoñra
bedenden ḳalan rūḥ-ı eṣer-i mādur miṣāli bir ḫoḳḳaya misk
ḳoysañ daḫı girü miski hep çıḳarsañ ol
ḫoḳḳada ḳoḳusı ḳalur cānuñda bedenden gitdüginden
ṣoñra eṣeri bedende ḳalur aña rūḥ-ı cismānī
dirler belki ʿaẕāb iḥsās iden oldur
dirler 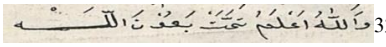[327]

[325] Kim kendine ârif olursa...
[326] *gitdüginden* yerine *gitdüġından* yazılmıştır.
[327] En iyi bilen Allah'tır. Allah'ın yardımıyla tamamlanmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. DİZİN

A

āb : Far. su
ā. 10b/1, 36b/10, 36b/11
āb-ı ḥayāt : hayat suyu, ölümsüzlük suyu, bengi su
a. getürdi 24b/4
a. içdi 24b/8
a. virdi 24b/7
a.+dur 24b/5

abdal : Ar. gezgin derviş; dilenci kılıklı, üstü başı perişan kimse krş. abdāl
a.+ lardur 36b/9

abdāl : Ar. gezgin derviş; dilenci kılıklı, üstü başı perişan kimse krş. abdal
a. 36b/12
a. gerek 36b/16
a. olur 34a/8

abdest : Far. Müslümanların, belli ibadetleri yapabilmek için bir düzen içerisinde bazı organları yıkayıp bazılarını mesh etme yoluyla yaptıkları arınma
işini a. ile 47b/7

ʿaceb : Ar. acaba; şüphe, kuşku
ʿa. 31b/9
ʿa. degil 42a/14
ʿa. geldi 34b/15

ʿacemī : Ar. İranlı
ʿA.+ yye 4a/12
Ḥabīb-i ʿA. 35a/6
Ḥabīb-i ʿA. ḥażretine 2b/13
Ḥabīb-i ʿA. ḳatında 35a/2

acıḳ- : acıkmak
a.- a (acıġ-) 48a/6
ḳarnuñ a.- dursa 35a/15
ḳarnı ifrāṭ ile a.- mayınca 48a/3
ġayet a.- sa 47b/17
ḳarın a.- sa 47a/14

ʿaciz : Ar. gücü bir işe yaramaz olanın durumu, güçsüzlük krş. ʿāciz
ʿa. 42a/16
ʿa.+ (ʿacz) in görüp 42a/11

ʿāciz : Ar. gücü bir işe yaramaz olanın durumu, güçsüzlük krş. ʿaciz
ʿā. ḳaldı çün 18a/7
ʿā. ḳaldım 17a/16

aç- : açmak
a.- salar 9a/12
a. yüzün görelüm 25a/1
tābutı a.- dılar 26b/3

yüzün a.- alum görelüm 24b/15

gönül gözi açıl- : basiretin açılması gönül gözi a.- ur: 48b/1

Yaʿḳūbuñ gözlerin aç-: Yaʿḳūb'uñ gözü görmeye başladı

Yaʿḳūbuñ gözlerin a.- dı:5b/12

gözleri açıl- : gözü görmeye başladı gözleri a.- dı 5b/15

gönli gözi açıl- : anlamaya başlar

gönli gözi a.- ur 6a/1

açlıġ : aç olma durumu

a.+ a dirler 35a/10

ad : bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya, açıklamaya, bildirmeye yarayan söz, isim, nam

a. Teñri olmaz 37a/4

Vesīle diyü a. virdim 12a/9

a.+ ıdur 37b/6

a.+ ın 28a/14

a.+ ın söylemez 37b/15

a.+ ına 24b/8

ʿAlī a.+ ına 28a/11

a.+ umuz an 38a/6

Caʿfer-i Ṣādıḳuñ a.+ uñ añdı 38a/8

ad- : adım atmak

saġ ayaġun a.- maḳ gerekdür 44b/14

ādāb : Ar. usuller, yollar, kaideler

ādāb-ı ṭarīḳat: tarikat kaideleri

ā. 12b/11

ā.+ı 12b/14

cünbüş ādābı : terbiyeler, utanmalar

cünbüş ā.+ ıyla 13a/14

adam : Ar. insan

krş. adem, ādem, beşer, insān

a. yimeye 18b/7

ayruḳ a. yimeye 18b/6

ʿaded : Ar. sayı

ʿa. yoḳdur 54a/4

adem : Ar. insan, insanoğlu, adam

krş. adam, ādem, beşer, insān

a. oġlanıyım 42b/2

a. oġlānlarınuñ 53b/11

ḥüdā[y]ı a.+ de 37b/5

a.+ lere 53b/12

şerlüsi a.+ lere 53b/12

ādem : Ar. insan, insanoğlu, adam

krş. adam, adem, beşer, insān

ā. 35b/7

ā. misin 17a/15

ā. oġlanın ḳabdum 17a/11

ā. oġlanlarına 19a/8

ā. olalar 20a/3

ben-i ādem: insanoğlu

ben-i ā. 1b/6

anuñ a.+ ı 35b/15

ʿadin : Ar. cennet

dürr-i ʿadni: cennet incisi

d.- i ʿadni Ebū Ḥāẕim Medenī 8b/5

aġsırıt- : aksıttı, hapşırıttı

a.- dı 24a/4

ʿadl : Ar. adaletle iş gören, adaletten, doğruluktan ayrılmayan, hakkı yerine getiren, adaletli

ʿa.+ (adil)i ide 14a/5

ağız : yüzde, avurtlarla iki çene arasında bulunan, ses çıkarmaya, soluk alıp vermeye yarayan ve besinlerin sindirilmeye başladığı organ

a.+ ıma bıraḳdum 10a/6

aġaç : meyve verebilen, gövdesi odun veya kereste olmaya elverişli bulunan ve uzun yıllar yaşayabilen bitki

a. bitmiş 1b/2

a. dibinde 43a/12

a.+ (aġac)ıñ dibinde 1b/4

a.+ (aġac)uñ dibinde yaṭdı 1b/4

ağisnā : ?

a. 17a/9

aḥadiyyet : Ar. birlik, hususiyle Allah'ın vahdaniyeti (bir olması)

a.+ den 46a/17

baḫr-ı ẕāt-ı a.+ e 11b/12

agāh : Far. bilir, bilgili

a. 24a/16

ʿahd : Ar. söz verme, and, yemin

ʿa. itdi 18b/7

ʿa. itdügin 53a/11

ʿa.+ i itdiler 43a/12

ḥaḳīḳat ʿa.+ in 53a/14

şerīʿat ʿa.+ in 53a/14

ṭarīḳat ʿa.+ in 53a/14

ʿa.+ ine vefā itmeyenüñ 53a/16

ağduḳ : Es. T. "bilinmeyen, tanınmayan kişi"; E. T. T. halk ağzı: hatalı, kusurlu, yanlış

tevcihiñ a. iderler 37b/4

aḫi : Ar. kardeş

a. 3a/7

aġır : tartıda çok çeken, hafif karşıtı

Mec. değeri çok olan, gösterişli

pahāda a. 2a/3

a. yük urduñ 9a/15

a.+ dur 35b/7

a.+ ı 35b/13

ʿahid : Ar. kendi kendine söz vererek bir işi üzerine alma, ant

ʿa. itdiler 43a/9

āḫīr : Ar. son

a. 7a/8, 18a/15, 21a/14

ā. ẕamān 27b/14

a. zamānda 15a/15

ā. 30b/1

iki buçuḳ yıl ā. 21a/5

beḳā ā.+ den 25a/13

ā.+ i 21a/10, (āḫir) 47b/14

ramażānuñ ā.+ inde 7a/13

Resūlüñ a. ḥayātında ṣordılar 23a/7/11

salavātuñ ā.+ inde 27a/14

āḫir ol-: âhir, son olmak

ā. olunca 39a/9

aḫiret : Ar. dinî inanışa göre, insanın öldükten sonra dirilip sonsuza dek kalacağı ve Tanrı'ya hesap vereceği yer, öbür dünya, öteki dünya

ā. 43a/10

ā.+ e 16b/12

ā.+ leri 50b/14

ā. ehline 49b/14

ā. işlerin terk itmeye 47b/11

ā. murāduñ maḳṣudıñ 51a/15

ā. naẕarı ʿināyeti 29a/5

ā.+ de 26b/12, 33b/1, 49a/6, 51a/13, 51a/14, 51b/5

ā.+ e göndere 16b/17

ā. sulṭanlıġıñ 14a/7

āḫız : Ar. alma, ele geçirme

ā. iderlerdi 29b/11

aḥkām : Ar. hükümler

a.+ ı enbiyāya 5a/15

aḥkām-ı şerīʿat: şeriat hükümleri

a.+ e 11b/4

aḫlāḳ : Ar. bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları, aktöre, sağtöre

aḫlāḳ-ı ḥamīd: beğenilen güzel ahlâk

a.+ iye 54a/2

aḫlāḳ-ı ẕemīme: ahlâk bozukluğu, kötü huylar

a.+ sin 49b/17, 54a/2

aḥsen : Ar. çok güzel, daha güzel, pek güzel

a.+ dür 21a/17, 29b/12

aḫşam : akşam, akşam vakti kılınan namaz

a. namāzından soñra 7a/15

aḥvāl : Ar. durumlar, haller, vaziyetler

ṭarīḳat a.+ in 8a/4

aḳ- : sıvı maddelerin dökülmesi

yabanda a.- an ṣular 48a/5

ḳan ve irin a.- ar 17a/9

iriñ ḳanlar a.- dı 17a/16

ʿāḳ : beyaz

ʿā. olan gibidür 16a/3

aḳal : Ar. pek az, çok az

a.+ līsi 54a/4

aḳçe : her tür madenî para, akça

a. 52a/13

a.+ liḳ 52a/13

a.+ yle 52a/12

ʿāḳıl : Ar. düşünme, anlama ve kavrama gücü, us

ʿa.+ ları irdügi 19a/8

ʿā. iseñ 15a/10

ʿa. (ʿāḳl) ile 37a/7

ʿa.+ (ʿāḳl)uñ bunda eli yoḳdur 37a/7

ʿāḳīl : Ar. akıllı

ʿā. olan 28b/8

aḳṭāb : Ar. sahipler, efendiler, ulular, şeyhler

ḳ.+ dur 33a/14

ḳuṭb-ı aḳṭāb: kutupların kutbu

ḳuṭb-ı a. 33a/3

al- : bir şeyi elle veya başka bir araçla tutarak bulunduğu yerden ayırmak, kaldırmak; tarikatlarda bir mürit, mürşidinden, başkalarına yol gösterme iznini almak

geleni a.- a 47a/12

a.- dı 21b/8, 24b/13, 24b/14

selāmın a.- dı : selâmı kabul etmek 22a/10

şeyiḥ elin a.- dı 44a/4

selāmın a.- duġından 34b/10

Ḳur’ānuñ maʿnin a.- duḳ 15a/2

a.- dun 25a/7

Ḫüdā intiḳam a.- ıcıdur 49a/9

a.- madı 41a/17

el a.- maḳ 5a/10

a.- maḳ gerekdür 6a/14

şeyhüñ elinden a.- maḳ 6b/11

anlar a.- mazlar 39a/1

elin a.- mış 43b/9

ḫabersiz biraz dünyāsın a.- sa 51a/17

tābud ile a.- sun gitsün 24a/10

a.- up 10a/5

atamızı a.- up 25a/1

bir çanaḳ yoġurt a.- up 52a/7

elin a.- up 43a/16, 43b/8

espāb-ı evliyādan a.- up 2a/15

fuḳara libāslarından a.- up 2a/7

şeyḫ elin a.- up 43b/7

ḫayırdan ve şerden a.- ur 38a/15

içlerine a.- ur 38b/16
ʿilmu'llāhdan a.- ur 45a/17
yimegün ḳoḥusından a.- ur 36a/3
a.- urlar 38b/17, 44a/7
laḥmī ḥadīṣinden a.- urlar 27b/4
ṣafā a.- urlar 51a/1, 51a/6

āl : Ar. aile
ā.+ dendür 29b/3
āl-i Muḥammed ʿAli: Hz. Muhammed (sav) ve Hz. Ali'nin ailesi
ā. 41b/13
ā.+uñ 28a/1

āʿlā : Ar. üst, üzre, fevk
ā. 12a/14, 20b/16, 39b/13
birbirinden ā. 12a/13
sāir göklerden ā. 12a/15
güneşi ḳamerden ā. yaratdı 12a/16
kevākibden ā. yaratdı 12a/17
ā.+ sı 41b/6
sā'ir göklerden ā. 12a/15
mertebe-i āʿlā : üst makam
mertebe-i ā.+ dur 49b/9
āʿlā ḳıl-: çok yüce olmak
birbirinden ā. ḳıldı 12b/6

ʿalāmet : Ar. belirti, işaret, iz, nişan
ʿa.+ den 39a/3-4
dört ʿa. 15b/3
dördünci ʿa. budur kim 15b/13
ʿa. şordı 24a/16
Allāhdan ḳorḳanuñ ʿa.+ i 29a/8
dört ʿa.+ i 15b/2
şeyḫüñ bir ʿa.+ i 41b/8
terk-i dünyanuñ ʿa.+ i 47b/12
ʿa.+ inden bildi 38a/5
ʿa.+ leri 39a/3
bir ḳaç ʿa.+ lerinden 15a/17
baʿżı ʿa.+ lerinden söyleyüz 15a/13

ʿalāmeyn : Ar. iki alem (dünya ile ahiret)
krş. ʿālemeyn
iki noḳṭası ʿa.+ dür 54b/10

ʿālemeyn: Ar. iki âlem, dünya ve âhiret
krş. ʿalāmeyn
ʿā.+ e 33b/4

alda- : oyun ve hile ederek bir kimseyi kandırmak, zihin çelmek
müslümānları a.- yalar 15a/16

ʿālem : Ar. evren; dünya, cihan
ʿā.+ i 1b/3, 10a/15
ʿā.+ de 33a/2, 42a/3
ʿā.+ de bulunmaz 48a/4
gözüken ʿā. 15b/11
gözükmeyen ʿā. 15b/11
iki ʿa.+ e ḥüküm itmekdür 3b/10
ʿālem-i ervaḥ: ruhlar âlemi
ʿā.+ dur 15b/12

ʿālem-i ġayb: öteki dünya, ebedî âlem ʿā.+ den 34a/5

ʿālem-i şehādet: insan varlığının göründüğü bu dünya

ʿā.+ dür 15b/11

mürşid-i ʿālem: dünyanın yol göstericisi

mürşid-i ʿā. 4a/14

seyyāh-ı ʿālem: dünya yolcusu

seyyāh-ı ʿā. 8b/9

ervāḥ-ı ʿālem: ruhlar alemi

ervāḥ-ı ʿā.+ de 45a/7

ḫalḳ-ı ʿālem: dünya halkı

ḫalḳ-ı ʿā.+ e 1b/13

üçünci levḥayne ve ʿā.+ e 15b/7

ʿā. -i şehādetde 45a/6

ʿālem : herkes

cümle ʿā. 16b/1452a/14, 52a/16

aʿlemü'n-nās : Ar. insanların en bilgilisi

a.+ dur 21b/3

a. ola 14a/3

ʿalevī : Ar. Hz. Ali'ye bağlı olan kimse

ʿa. oġlān oġlancıḳlarla oynarıdı 29a/14

ʿa.+ ler 27b/2

ʿaleyhi : Ar. onun üzerine

ʿa. 40a/12

ʿa.+ m 3b/6, 27b/15

İmām Ġazālī raḥmetu'llāhi ʿa. 15a/14

raḥmetu'llahi ʿa. 27a/11

ʿAzrā'il ʿa. selām 16b/9

ʿaleyhi's-selām : Ar. selâm O'nun üzerine olsun

krş. ʿaleyü's-selām, aleyhi ve sellem, ʿaleyhimü's-selām

ʿa. 16a/4, 22a/9, 23b/6, 26b/1, 40a/13, 40a/17

ʿaleyhi's-selām ve ʿaleyküm: Ar. Allah'ın selâmı O'nun üzerine olsun

ʿa. 32a/2

ʿaleyhimü's-selām : Ar. selâm Onlar'ın üzerine olsun

krş. ʿaleyü's-selām, aleyhi ve sellem, ʿaleyhi's-selām

ʿa. 20b/2, 20b/14

Resūlüñ ḳızı Fāṭımatü'z-Zehrā ʿa. 22b/10

ʿaleyhü'l-laʿne : Ar. lânet onun üzerine olsun

şeyṭān ʿa. 16b/10

ʿaleyü's-selām : Ar. selâm O'nun üzerine olsun

krş. ʿaleyü's-selām, aleyhi ve sellem, ʿaleyhimü's-selām

ʿa. 20b/5, 22a/7

aleyhi ve sellem : Ar. selâm O'nun üzerine olsun
krş. ʿaleyü's-selām, ʿaleyhimü's-selām, ʿaleyhi's-selām
resūl ḥażreti a. 18a/11, 40a/17, 41a/3, 43b/9
Muḥammed Muṣṭafā a. 42a/17

āli : Ar. yüce, yüksek
ā.+ dür 27b/8, 27b/16

ʿālim : Ar. bilgin
ʿā. 31a/4
ʿā.+ den işidüp bilmek 31a/11
ʿā.+ dür 22a/16, 33a/17
görüñmez ʿā.+ dür 33a/16
ʿā.+ e 22a/15, 33a/4, 33a/17, 46b/4
ʿā.+ e şehādetde 45a/6
ʿā.+ lere ṣora 31a/7
ʿā. ʿamelüñ nūrıdur 54b/8
ʿālim ol-: alim, bilgin olmak
ʿā. ola 15b/4, 54b/5
ʿā. olup 7a/3

ʿaliyye : Ar. çok yüce ve ulu, büyük
rıżā-i ʿaliyye: yüce gönüllülük
rıżā-i ʿa.+ den 2a/15

allāh : Ar. kainatta var olan her şeyi yaratan, koruyan, tek ve yüce varlık, Tanrı krş. allāhu
A. 2a/13, 21b/5, 29a/3, 34b/1, 36a/16, 37b/5
işiden gören A. 50b/1
yā A. 26b/5, 30a/5
A. bilmiş ola 19b/14
mürşīdsiz A. bulunmaz 45b/17
A. buyurduguñ 36a/16
A. görmiş ola 19b/14
A. görür gibi işleye 19b/11
A. içün 30b/3
dügin A. içün 53a/9
ʿilim A. içün oḳusa 30b/11
A. içün seve 53a/8
yigrendügin A. içün yigrene 53a/8
yitürdügin A. içün yitüre 53a/9
A. ile 16a/8, 42b/5
A. ile idi 35a/8
A. ile olursa 29a/3
A. işāretiyle işleye 19b/13
A. mekrinden 29a/6
gönlün A. muḥabbetīle 53b/5
A. ʿışḳından 50a/2
murādları A. olsa 50b/12
ilāhüm ṭabduġum A. raḥmet Muḥammed üzerine 27a/9
A. rızası içün ola 47a/9
A. ṣıfatıyle ṣıfatlanmak gerekdür 37a/3
A.+ a 39b/5
A.+ a gider 41a/11
A.+ a ışmarladum 23a/13

A.+ a ʿamel itse 30b/3
A.+ a ulaşdurur 30b/4
A.+ dan 42a/5
A.+ dan ḳorḳanuñ ʿalāmeti 29a/8
A.+ dan ḳorḳsa 29a/4
A.+ dan ola 47a/9
A.+ dur 45a/9
Resūlüñ mürşidi A.+ dur 40b/10
viren daḫı A.+ dur 51a/10
A.+ ı 37a/9
ġayr-ı A.+ ı 53b/5
ʿilm ile A.+ ı bilürsin 14b/2
A.+ ı bulmaḳ içündür 45b/12
A.+ ı görmek isterseñ 35a/11
A.+ ı görür gibi işleye 19b/10
A.+ ı ṭaleb itse 46a/4
A.+ ı unutmışlardur 29a/7
A.+ ıñ arslanıdur 21b/5
A.+ ıñ ḳorḳusından 29a/4
A.+ sın 37b/7
A.+ u Teʿālā seni yaratduġı vaḳit 22b/1
A.+ uñ 45a/13
ḳul daḫı A.+ uñ 51b/2
mal daḫı A.+ uñ 51b/3
dünyā daḫı A.+ uñdur 51a/9
ḳul daḫı A.+ uñdur 51a/10

allāhu : Ar. kainatta var olan her şeyi yaratan, koruyan, tek ve yüce varlık, Tanrı krş. allāh
A. sübhānehü 11b/5
A. teʿā 50b/3
A. Teʿālā 19b/7, 22b/16, 24a/4, 29a/2, 34b/4, 38b/4, 44b/7, 45b/2
Ḳur'ānda A. Teʿālā 30b/16
A. Teʿālā añılsa 31a/16
A. teʿālā buyurduġuñ 13b/8
A. Teʿālā buyurur kim 13b/7
A. Teʿālā içün oḳuyup 14b/15
A. Teʿalā ḳorḳusıyla işleye 19b/8
A. Teʿālā murādınca 14b/15
A. Teʿālā ṭarafından 40a/2
A. Teʿālādan 34a/14
A. Teʿālāyile 40b/3

alt : aşağı, alt
tācuñ a.+ (ı)nda 3b/17

altı : beşten sonra gelen sayının adı. Bu sayıyı gösteren 6 ve VI rakamlarının adı
a. gün 7a/14
a. yanında otura 13a/16
a.+ ya dört veya iki rekʿat 7a/15

altun : altın; kıymetli maden
a. beñiz iledür 2a/5
bir a. top ol urur 22b/5
a. ve gümüş ile degildür 2a/4

ʿām : Ar. herkese özgü, halka ait, umumī ṣoḥbet-i ʿā. 19a/1
ʿā. oldur ki 19a/2

ʿamel : Ar. yapılan iş, edim, fiil

ʿa. ide 15b/5, 48b/4, 52b/1

fiʿl-i şeriʿat ile ʿa. ide 46b/12

ʿa. idemese 44a/1

ʿa. ider 27b/17

ʿa. iderler 14b/13, 14b/16

ẕiyāde ʿa. iderse 44a/9

ʿa. işlerse 25b/1

ʿa. itdük 15a/2

ʿa. itdüḳ 15a/3

ʿa. itmediler 30b/17-31a/1

ʿa. itmese 30b/6

ʿa. itmez 37a/11

Allāha ʿa. itse 30b/3

ʿa.+ i kodum 9b/6

anuñ bir ʿa.+ i yaramışdur 39b/5

ʿilimsiz ʿa.+ üñ fā'ide olmaz 54b/7

ʿilim ʿa.+ üñ nūrıdur 54b/8

amennā : Ar. inandık

a. 21b/10

ʿāmīl : Ar. etken, etmen, sebep, faktör

ʿāmīl ol-: icra etmek, yapmak

ʿā. ola 15b/4

ḥadīşle ʿā. ola 53b/10

ʿā. oldı 15a/5

āmīn : Ar. "dua" sonunda "Olsun, Allah versin" anlamında söylenir

ā. 31a/14

ammā : Ar. ama, fakat, lakin, ancak, ne var ki

a. 2a/3, 9b/5, 9b/14, 12a/4, 13b/12/14, 14a/1, 14b/9, 15a/12, 16b/2, 16b/6, 18b/12/12, 33a/9, 34b/5, 36a/11, 37a/8, 41a/3/12, 41b/1/4, 41b/5, 41b/11, 44a/12, 49a/5, 51a/7, 51a/11, 52b/15, 19a/5, 19b/3, 21b/1, 23a/3, 23a/8, 23a/15, 23b/1, 23b/3, 23b/4, 24b/9, 25a/5, 25a/14, 25b/6, 25b/9, 26a/1, 26a/10, 26a/15, 26a/17, 26b/5, 26b/14, 26b/15, 26b/16, 27a/1, 27a/2, 27b/2, 27b/5, 27b/9, 28a/5, 28a/8, 28a/10, 28b/8, 28b/10, 29a/16, 29b/12, 29b/17, 30a/13, 30a/15, 30b/2, 31a/6, 31b/9, 32a/10, 33a/6, 33a/14, 33b/3, 33b/8, 34a/5, 36b/12, 38a/16, 38b/1, 38b/9, 39a/4, 39a/8, 39b/4, 41a/7, 41b/6, 41b/8, 42a/14, 43b/7, 45a/5, 46a/7, 46b/3, 46b/4, 46b/10, 47a/10, 48b/3, 49a/7, 50a/10, 50b/9, 50b/16, 54a/3

a. çün 36a/4

ʿamm : Ar. amca

ʿa.+ usı 21b/16

Rasūlüñ ʿa.+ sıdur oġlıdur 21b/4

a(n/ñ) : üçüncü tekil kişi zamiri yönelme durumu krş. o, ol, şol

a.+ (n)a 22b/12, 46b/2

a.+ (ñ)a 5a/10, 10b/11, 11a/14, 15b/9, 17b/7, 17b/12, 17b/16, 18a/5, 20a/8, 20b/1, 20b/3, 24a/10, 25a/14, 29a/15, 30b/10, 30b/15, 31a/3, 33a/7, 35a/16, 38a/1, 39b/15, 40a/3, 40b/11, 41a/16, 41b/15, 42a/7, 42b/14, 43b/1, 44b/9, 46a/5, 48a/2, 48a/7, 48b/1, 48b/2, 50a/2, 50a/8, 51b/10, 51b/11, 52a/8, 55a/9

Mülcem a.+ (ñ)a 23b/13

a.+ (ñ)a dirler 20b/5

a.+ (ñ)a geldüm 17b/6

a.+ (ñ)a gelmişdür 21b/6

a.+ (ñ)a göre 15b/10

a.+ (ñ)a ışmarlanmış ola 15b/12

a.+ (ñ)a ışmarlanmışdur 33a/5

a.+ (ñ)a ittibāʿ ideler 15a/14

yemek a.+ ña mübaḥ olmaz 48a/3

a.+ (ñ)a müşāhede itdü 16a/9

a.+ (ñ)a taḥsīn ider 30b/12

a.+ (ñ)a uyasın 15b/3

a.+ (ñ)a vācibdür 41b/16

a.+ (n)a varıcaḳ 23b/9

a.+ (ñ)a varmaḳ gerekdür 44a/13

a.+ (ñ)a varur 22b/6

an- : anmak krş. añ-

adumuz a. 38a/6

añ- : anmak; birini veya bir şeyi akla getirerek sözünü etmek veya onu düşünmek, zikretmek, hatırlamak krş. an-

Caʿfer-i Ṣādıḳuñ aduñ a.- dı 38a/8

ana : anne krş. aña

a.+ dan ṭoġup geldügi 18b/17

a.+ sı 10a/4

Bāyāzīdüñ a.+ sı 9b/1

ata ve a.+ sı ḳomasalar 45b/7

aña : anne krş. ana

ḫalfeler a. gibidür 44b/2

and : Tanrı'yı veya kutsal bilinen bir kişiyi, bir şeyi tanık göstererek bir olayı doğrulama, yemin, ahit

a. içdigim 8b/1

anda : onda, orada, oraya

a. 1b/5, 16b/1, 18b/10, 19a/3, 21a/4, 22b/8, 28b/17, 32a/11, 41a/3, 44b/13, 45b/13, 50b/17, 51a/14, 52a/17

a. bulunmaz 28a/4

andan : ondan, oradan, onunla

a. 3b/2, 3b/3, 3b/4, 4a/12, 4a/13, 4a/14, 6a/11, 6a/15, 6b/2, 7b/2, 7b/12, 9a/3, 9b/15, 9b/17, 10b/16, 25b/11, 29a/16, 42a/1, 51a/6, 52b/2

a.+ dur 43b/10

a. aṣādārı 12b/17

a. irādet 41b/17

a. olur 17b/5, 17b/10, 17b/15, 18a/4
a. pazara giden 13b/3
a. pazara gideni 13a/1, 13b/1
a. peyki 24b/3
a. sā’ī 13b/4
a. sā’īr fuḳarā yolunca 13b/1
a. sā’ir ʿaṣādārı 13a/17
a. sāir mürīdleri 13a/1
a. söyleye 45a/4
a. şeyiḥ geldükde 13b/2
a. ṭarīḳatcısı 12b/17
a. ṭarīḳatı 13a/17
a. üẕlükdārı 13a/1/17-13b/1
a. yaramaz iş gelmeye 29a/9
a. ẕākiri 13a/17
a. ẕākirī 12b/17

andan şoñra : ondan sonra krş. baʿdehū
a. 6b/13, 7b/14, 7b/15, 9b/10, 9b/12, 9b/17, 51b/13

anı : onu
a. 5b/2, 16a/11, 23b/9, 24b/15, 26a/1, 26a/7, 27a/7, 28a/6, 30b/4, 39b/11,
44b/7, 46b/6, 51a/2, 53b/1
a. ḫilāfete 23a/16
a. işidicek 11a/14
a. ḳardāş idindi 21b/7
a. saḳladı 23a/7

añıl- : anılmak, dile getirilmek, yad edilmek, söz konusu etmek
a.- caḳ 26b/7
a.- ur 43a/13
anlar a.- ıcaḳ 28b/5
a.- sa 27a/11, 31b/1, 31b/2, 31b/3, 31b/5, 31b/6, 31b/8, 31b/13, 31b/15
Allāhu Teʿālā a.- sa 31a/16
evlādı a.- sa 28a/16
ʿAlī a.- sa 28a/16
velīler a.- sa 31b/7
yüz kez daḫı a.- sa 27a/13
a.- ur 27a/8

anıñ : onun krş. anuñ
a. içindür 6b/15
a. içün 35a/8
a. +çün 8b/14
a. +la 40a/3

añla- : bir şeyin ne demek olduğunu, neye işaret ettiğini kavramak
a.- maduġı 11a/8
a.- r 46a/14
a.- rıdı 29b/9
kelāmuñ ḥikmetin a.- rlar 30a/1
cāhil a.- maz olur 26a/7
a.- rsa da 11a/2
a.- yıcıya 36b/10
a.- yımasañ 14b/7

a.- yısardur 26a/8
işitdügünleyin a.- r 32a/7

anlar : onlar
a. 5b/3, 5b/5, 14b/13, 26a/4, 30a/1, 30b/17, 31a/1, 37a/11, 37b/13, 38b/17, 39b/11, 44a/6
a. almazlar 39a/1
a. añılıcaḳ 28b/5
a. kāẕiblerdür 20a/4
a. şeyṭanīlerdür 36a/13
a.+ a 13b/13, 49b/3, 51a/6
a.+ a olmaz 38b/6
a.+ a ulaşmaz 27a/4
a.+ da bulunmasa kāẕibdür 36a/12
a.+ dan 28b/7, 37b/8, 38a/13
a.+ dan ḥazār gerekdür 48a/9
a.+ dan ola 39a/16
müşāhede iden a.+ dır 36a/8
a.+ dur 33b/10, 36a/9, 36a/11, 49b/5, 49b/6, 51a/15
a.+ ı 52a/2
a.+ ıñ 40b/8
a.+ uñ 39a/3
a.+ uñ küfürlerini 38a/11
a.+ unla çekişmedi 23b/2
a.+ uñla ḳoya 28b/17

anuñ : onun krş. anıñ
a. 8b/11, 35b/10, 35b/13, 51a/4
a. aġırı 35b/15
a. arasında 16a/8
a. bir ʿameli yaramışdur 39b/5
a. cānına 16b/5
ḥüsni a. cemālinden 51a/3
a. eẕeli 15b/10
a. göñlünden 33a/9
a. günāhından 31a/12
a. ḥaḳḳıdur 41b/14
a. ḥaḳḳında 8b/11, 21a/8, 21a/12
a. ḥarāmı ve ḥelāli bilinmeye 48a/8
a. içinde 15a/9
a. içün 27a/3
a. ile olur 29a/5
a. iledir 29a/3
a. ḳatli ḫelāldür 49a/2
a. ḳızıdur 21a/3
a. maḥluḳından 35a/1
a. mīzānı 35b/16
a. münāsibeti yoḳdur 16a/13
a. mürīdi olsa 16b/14
a. riyāẕātı 9a/7
a. seyri bedendedür 55a/3
a. ṣıdḳını görüp 11a/11
a. şeyḫi 15b/15
a. taḫt-ı yedindedür 33a/6
a. ṭālibleri 15a/8
a. ṭoġurduġun 22b/3
a. yirine 33a/3
a. ẕamānına 17b/4

ara : iki şeyi birbirinden ayıran uzaklık, boşluk, mesafe

a. 29a/14, 29b/15

ol a.+ da 26b/2

ol a.+ dan gitdi 24b/2

bu a.+ lara 21a/17

senüñle benüm a.+ mda 21b/9

benüm a.+ mda kimse girmez 42b/5

bizim a.+ muzda 9a/10

nās a.+ sına gelmez 18b/17

a.+ sında 12a/16, 40b/9

a.+ sında olān 21a/17

anuñ a.+ sında 16a/8

ḫalḳ a.+ sında 6b/1

kendü a.+ sındaki ḫāldür 19b/7

nās a.+ sından 19a/16

ʿarab : Ar. (Arap) Orta Doğu ile Kuzey Afrika'nın büyük bir bölümünde yaşayan halk ve bu halkın soyundan olan kimse

ʿA. 24a/9

ʿArabistān : [Ar. Arap + F. istan] Arap ülkesi

ʿA.+ da 9b/3

aralıḳ : yer, ara

a.+ da 23b/3, 26a/15, 27b/5, 29b/11

bu a.+ da 21a/16

bu a.+ dağı maḳamlardan 16a/14

ārām : F. durma, dinlenme, eğlenme

leynü'n-nihār ā. itmezler 8a/2

ard : sırt, arka, geri, son

a.+ ına 17a/8

a.+ ına geç baḳ 9a/15

ḫasır a.+ ına gizlendi 24a/2

a.+ ınca 22a/4

a.+ ından 23b/16, 24b/16-17

ḫasır a.+ ından 24a/4

ḳāf a.+ ından diledim 17a/12

elüm a.+ uma çevirdi 17a/14

ʿārīf : Ar. çok anlayışlı ve sezgili kimse

ʿā.+ (ʿārif) ler 26a/4

ʿā.+ ler bilür 39a/4

tāc-ı ʿārīf: arifin tacı

tāc-ı ʿā. 4a/3

tāc-ı ʿā. birdür 04a/9

tāc-ı ʿā.+ dür 4a/3

ṭarīḳ-ı ʿārīf: arifin yolu

ṭarīḳ-ı ʿā. 11a/8

ʿārīf ol-: arif olmak, çok anlayışlı ve bilgili olmak

ʿā. o.-ana 15a/9, 32a/6

ʿā. o.-ur 50a/9

ʿārīflīḳ : Ar. ariflik, bilgili olma durumu

ʿā.+ den dem urmaḳ küfürdür 49a/15

arslān : yiğitlik, cesaret, sağlamlık, kuvvet gibi bu hayvana has meziyetleri sâhip kimseler için kullanılan övgü sözü

a. 17a/12

Allāhıñ arslānı: Hz. Ali'nin lakabıdır

Allāhıñ a.+ dur 21b/5

ʿarş : Ar. İslam inanışına göre göğün en yüksek katı

ʿa. 10a/16

ʿa.+ a beñzer 4b/7, 4b/15

ʿa.+ a çıḳardılar 38a/4

ʿa.+ a tükürdi 38a/8

ʿa.+ da 54a/11

mertebesi ʿa.+ da 50b/9

ʿa.+ ı 12a/14, 38a/2

ʿa.+ ı yandı 38a/9

ʿarşu'llāh : Ar. Allah katı, Allah nezdinde

ʿa.+ a irse 54a/15

art- : artmak,çoğalmak

şeyḫüñ daḫı a.- ar 45a/10

ṭālibüñ mertebesi a.- duḳca 45a/10

artuḳ : artık, bundan böyle, bundan sonra

a. 39a/7

ḫilaflarınuñ a. eksik olduġuna 29b/7

ʿarż : Ar. sunma

ʿarż it-: bildirmek, göstermek

ʿa. i.-erler 25b/1

ʿa. i.-düm 17b/12

ḥālimi ʿa. i.-düm 18a/5

ʿarş-nāme : Ar. Allah'ın kudret ve saltanatının tecellî ettiği yer, arşla ilgili yazılmış metin

ʿA. 37b/12

arẕu : F. istek, dilek

arẕu-yı nefs: nefsin arzusu

a.+ yı nefisdür 45b/10

ʿaṣ- : asmak, bir şeyi aşağıya sarkacak bir biçimde bir yere iliştirip sarkıtmak

müridüñ eline ʿa.- āsın 6b/1

ʿaṣā : sopa, değnek

ʿa. 2b/5

ʿa.+ dan murād 6b/7

ʿa.+ ı 6a/10

ʿa.+ ları 4b/10

aṣād : Ar. arslanlar

andan a.+ ārı 12b/17
andan sā'ir ʿa.+ ı 13a/17

āsān : F. kolay
dilde ā. 2a/3

aṣḥāb : Ar. sahipler, Hz. Muhammed'i mümin olarak gören ve o iman üzere ölen kimseler
a. 18a/13, 29b/7, 43a/3, 43a/5
dört a. 26b/6
dört a. uludur 20b/17
cümle a.+ dan 20b/17
a. ḥaḳḳındadur 31b/14
Resūlüñ ulu a.+ ıdur 21a/11
ūlū a.+ ıdur 21a/7
ey a.+ ım 6b/13
a.+ lar 18a/14, 21b/10
a.+ lardur 20b/15
ḳaçan a.+ lar 31b/3
a.+ lardur 26b/6
a. üzerine 21b/3
aṣḥāb-ı erbaʿa : dört sahabe
a. 21a/17
a.+ ya 43a/15

aṣıl : Ar. gerçek, esas
a. 2b/4, 21b/4, 41b/4
a.-ı 11b/3
a. ṣoḥbeti 54b/3
a. üzerinedür 4b/1

ʿāṣī : Ar. başkaldırıcı
ʿāṣī ol-: asi olmak, başkaldırmak
ʿā. olmayalar 13b/13, 14a/10

āsiyāb : F. değirmen, su değirmeni
ā. 10b/1

ʿaskerī : Ar. askerlikle ilgili, askere özgü
ʿAlī naḳī ʿa. 27b/13

aṣl : Ar. (asıl) bir şeyin kendisi, örnek
ʿilmüñ a.+ ı 37b/14
a.+ ı vardur 35b/10
a.+ ı yoḳdur 38b/2
her kelāmuñ a.+ ın 32a/7

asla : Ar. hiçbir zaman, hiçbir şekilde, katiyen
a. 8b/14

aṣṣı : yarar, fayda
a.+ larıñ 49b/4
a.+ laruñ 49b/5
a.+ sın 53b/7

aş : yemek
ekşi a. diledi 9a/6

aşaġa : bir şeyin alt bölümü
a. 27a/6

cehennemüñ en a. ṭabaḳasında 37a/17

a.+ da 20a/12, 26b/13

a.+ dur 35b/7

aşarumma : aşırmak

a.+ sı 23a/10

ʿāşıḳ : Ar. bir kimseye veya bir şeye karşı aşırı sevgi ve bağlılık duyan, vurgun, tutkun kimse

ʿā. 25b/5, 31b/16

ʿā.+ lar 50b/17, 51a/5

ʿā.+ ları 14a/5

ʿā.+ uñ çün ṣıfatları 50a/7

ʿāşıḳ ol-: aşık olmak, gönlünü kaptırmak

ʿā. oldı 23b/13

āşikāre : F. açıkça

ā. 10a/1

dini ā. iderüz 43a/4

a. ḥikāyet 29a/10

ā. olmadı 21a/7

a. olmaz 54b/8

ʿaşḳ : Ar. aşırı sevgi ve bağlılık duygusu, sevi, sevda; tutku, muhabbet

krş. ʿışk

ʿa. 53a/6

ʿa. şarābından 9b/10

ḫālikuñ ʿa.+ ına 10a/16

nār-ı ʿaşḳ: aşk ateşi

nār-ı ʿa.+ a 10b/2

mertebe-i ʿaşḳ: aşk mertebesi

mertebe-i ʿa.+ da 45b/11

ʿaşḳu'llāh : Ar. Allah aşkı

ateş-i ʿaşḳu'llāh : Allah aşkı ateşi

ateş-i ʿa. 10a/14

ʿaşr : Ar. on

ʿaşr-ı evvel: son on gün

ʿa.- ı evvelinde 7a/12

ʿaşr-ı öñ: ilk on gün

ʿa.- ı öñünde 7a/12

at- : atmak, bir cismi bir yöne doğru fırlatmak

postun ḥasīselere a.- duḳ 15a/2

ata : dedelerden ve büyükbabalardan her biri

a.+ sın 21a/8

Resūlüñ ḳanı a.+ sıdur 21a/2

ata : çocuğu olan erkek, ata

krş. baba

a. ve anası ḳomasalar 45b/7

a.+ ları ʿAlīdür 25a/3

a.+ mızı alup 25a/1

şeyḫler a. gibidür 44b/2

āteş : tutuşmuş olan, od, nâr

ateş-i ʿaşḳu'llāh : Allah aşkının ateşi

a. 10a/14

ʿaṭā : Ar. bağışlama

ʿaṭā eyle-: bağışlamak, ihsan etmek

ʿa. eylemez 11b/5

ʿavām : Ar. halk, herkes

ʿa. 52b/12

ʿa. ḫalḳıdur 49b/2

ʿa. ḫalḳuñ kesbinden 47a/10

ʿa.+ dur 48a/14

ʿavām-ı nās : Ar. insan topluluğu

ʿa. 19a/10

ʿa.+ a 26b/14

ʿavrat : Ar. kadın

ʿa. 47a/6

ʿa.+ dan ġayrıya 50b/3

ʿa.+ ıdur 50b/6

birbirinüñ ʿa.+ ına 50b/15

ayıt : ikinci tekil emir kipiyle çekimlenmiştir ve emir verir

a. 35b/17

ay(ı)t/d- : söylemek, konuşmak; anlatmak; açıklamak

a.- ur 9a/10, 9b/1, 10a/4, 13b/17, 16a/6, 16b/7, 17a/11, 19a/8, 19b/12, 22a/3, 22b/17, 25a/4, 25a/10, 25a/11, 25a/16, 25b/4, 25b/5, 27a/9, 27a/10, 29a/3, 29b/6, 31a/15, 32a/2, 33a/11, 33b/15, 33b/17, 34a/9, 34b/13, 35a/6, 35a/8, 35a/12, 35a/14, 35b/12, 41a/10, 41a/14, 42b/4,46b/1, 52a/8, 52a/10, 53b/11, 53b/17

baña a.- ur 34a/7

a.- urdı 30b/17, 34b/14

a.- urdı kim 10a/8

şuya a.- urlar 36b/10

a.- urlardı 29b/9, 33b/16

a.- uruz 27a/14

Şeyḫ Seyyid Ṣāfī a.- dur 16a/10

a.- dı 6b/13, 8a/16, 8b/7, 8b/17, 9a/3, 9a/11, 9a/14, 9a/15, 9b/12, 9b/17, 17a/9, 17a/10, 17b/3, 17b/8, 17b/13, 18a/8, 18a/12, 18a/13, 18b/2, 18b/3, 18b/4, 18b/5, 21a/12, 22a/11, 22a/14, 22a/15, 22a/16, 22a/17, 22b/1, 22b/3, 22b/4, 22b/6, 22b/11, 22b/16, 23a/4, 23a/12, 23a/13, 23b/13, 24a/3, 24a/6, 24a/12, 24a/14, 24b/1, 24b/3, 26a/1, 26b/1, 28a/1, 34a/4, 34b/11, 38a/4, 38a/5, 38a/10, 40b/5, 40b/14, 40b/15, 40b/16, 41a/17, 43a/5, 45a/12

a.- abilürler 33b/7

a.- ur 45b/6

a.- dı çün 24a/8

a.- dılar 21b/11, 21b/15, 22b/13, 23a/16, 24b/13, 24b/17, 25a/3, 35a/4, 43a/4,
43a/10, 43a/16
a.- dım 9b/7
a.- duk 41a/15
a.- dum 9b/13, 9b/15, 17a/17
a.- mak gerekdür 27a/11

ay(ı)d- : ders anlatmak
ders a.- urdı 29a/11

ay : yılın on iki bölümünden her biri.
a. 54a/10
a.+ da bir dāne 36a/1
receb a.+ ınuñ 39a/8

ayaḳ : ayak
a. üẕre ṭurup 13b/2
saġ a.+ (ayaġ)ı baş parmaġuñ 44b/17
ṣol a.+ (ayaġ)ı parmaġınuñ üzerine 44b/17
a.+ (ayaġ)ıla 10a/6
a.+ (ayaġ)ına başmaḳ geymedi 8b/14
a.+ (ayaġ)ına döküldiler 25a/3
a.+ (ayaġ)ına düşüp 9a/17
saġ a.+ (ayaġ)un admaḳ gerekdür 44b/14

ʿayāl : Ar. karı, eş
ehl-i ʿayāl: ev halkı, kadın, aile
ehl-i ʿa. 47b/5

ʿayān : Ar. belli, açık
ʿa. 8b/15
ʿayān erkan-ı ḥālvetiyye: halvetiyye yolunun açıklığı
ʿa.+ den 12a/7-8

āyet : Ar. Kur'an surelerini oluşturan kısımlardan her biri
ā. 16b/2, 25a/9, 43b/12/14
ā. ile 25a/7, 35a/5
ā. indi 30a/7
ā.+ de 16b/1
ā.+ i 24b/9
ā.+ e 37a/10

ayır- : ayırmak, bölmek
ṭoġrı yoldan a.- maya 4a/9
bizi a.- mayalardı 2a/11
poġazın a.- tlayup 13a/13

āyin : F. dinī tören, ritüel
nefsine ā.+ e dutarlar 54a/6
āyin-i erkān-ı ḥalvetiyye: halvetiye ileri gelenlerinin ritüeli
ā.+ den 12a/7

ʿayne'l-yaḳīn : Ar. gözle görünen, kesin, tartışmasız, katʿī
ʿa. 14b/7-8

ʿayne'l-yaḳīn ol-: gözle görünen olmak

ʿa. olunur 14b/1

ayruḳ : birbirinden ayrılmış, aralıklı; başka, diğer

a.+ 34b/14

ḥaḳdan a.+ (ayruġ)a 9a/1

a.+ (ayruġ)uñ 9a/4

a.+ (ayruġ)uñ sözünden 26a/8

a.+ bulamazlar 19b/2

a. adam yimeye 18b/6

az : nicelik ve nitelik bakımından eksik

a. 11a/14

a.+ acıḳ yiye 48a/6

azdur - : kızdırmak, öfkelendirmek

a.- urlar 38a/14, 39a/3

ʿaẕāb : Ar. büyük sıkıntı, eziyet, ezinç

ʿa. 44a/7

yetmiş ʿa. 31a/12

ʿa. yoḳdur 49a/6

ʿa. iḥsās iden 55a/10

ʿa. olunur 31a/6

ʿa. olur 31a/5

içüñüẕde ulu ʿa.+ dur 38b/5

ʿa.+ ıñ kendüden ṣunalar 38b/1

aʿẓam : Ar. en büyük, daha büyük

krş. ʿaẕẕam

imām-u aʿẓam : büyük imam, Ebu Hanife

imām-u a. 4a/14, 52a/5, 52a/7, 52a/17

ʿaẓīm : Ar. büyük

ʿa. 1b/2, 8b/5/13, 22b/2

Ḳur'ān-ı ʿa.+ inde 7a/17

ʿazīmet : Ar. gidiş

ʿa. 10b/9

ʿazīz : Ar. sevgide üstün tutulan, muazzez

ʿa.+ ler 3a/17

ol ʿa.+ ler 14a/6

ʿazīz ol-: değeri yükselmek

ʿa. ola 8b/4

ʿazrā'il : Ar. Tanrı buyruğu ile insanların canını almakla görevlendirilen melek

ʿA. ʿaleyhi's selām 16b/9

ʿaẕẕam : Ar. en büyük, daha büyük

krş. aʿẓam

ulu ʿa. 20a/14

- B -

bāb : Ar. bir eserin bölümleri

b.+ u 1b/2, 1b/8
b. u uṣule 1b/9, 2a/12
b.+ da 7b/13
ehl-i ṭarīḳat b.+ ında ḥaramdur 11a/4
b.+ uñ başı 40b/1

baba : çocuğu olan erkek, ata krş. ata
b.+ mı 23a/5
b.+ muzı 24b/14
b.+ muñ günāhkār ümmetinden baña bağışlasun 23a/4

baca : F. dumanı ocaktan çekip havaya vermeye yarayan yol
b.+ m 34a/5

baʿdehū : Ar. ondan sonra
krş. andan ṣoñra
b. 6b/2, 8a/17, 8b/4, 8b/8, 8b/12, 10a/2, 10a/7

bağ : bağlanacak nesne
b.+ lu boynundan 17a/8

bağçe : F. bahçe
b.+ lerine 1b/12
cennet b.+ lerine beñzer 4b/14

bağdādī : Ar. Bağdatlı
Cüneyd-i B. 8b/11
Cüneyd-i B. ḥażretine 2b/16

bağış : bağışlanan, yardım
ḥikmet b.+ lanur 35a/16
b.+ lasun 23a/4

bağla- : bir şeyi bir yere veya bir şeye tutturmak
iki baş parmağımı b.- dı 17a/15
muḥabbetu'llāha göñül b.- maḳdur 10a/12
birisile b.- nup ḳalmaya 29b/14
ḳarār b.- r 50a/9
el b.- yup 44b/16

baḥiṣ : Ar. üzerine konuşulan şey, konu
b. 25b/6
b. çekişmek 30a/3

baḫr : Ar. Allah'ın ilminin, feyzinin ve tecellîsinin sonsuzluğunu ifade eder (baḥir)
ferdāniyyet b.+ nda 9b/11
ḥaḳiḳat b.+ inüñ ġavrı 10a/3
maʿrifet b.+ lıgı 52b/8
baḫr- ı ẕāt-ı aḥadiyyet: Allah'ın birliğinin feyzi
b.+ e 11b/12

baḥṣ : Ar. üzerine konuşulan şey, konu
b. 20a/12
b.- i ʿiẓām içün 30b/12

baḳ : ikinci tekil emir kipiyle çekimlenmiştir ve emir verir

ardına geç b. 9a/15

baḳ- : bakışı bir şey üzerine çevirmek, bakmak

nāmaḥreme b.- maḳ: günaha girmek 50b/5

b.- an oldı 16b/4

b.- maḳ ḥaramdur 50b/6

b.- mamaḳdur 6b/9

b.- sa 8b/15, 50a/4, 50a/5

şehvet naẓar ile b.- sa 50b/16

yüzine b.- sa 50b/8

b.- up 39a/15

bāḳır : Ar. ileri görüşlü, açık fikirli

b. 27b/12

bāḳī : Ar. sürekli

b.+ dür 9b/14

baña : teklik birinci kişi zamiri yönelme durumu

b. 9a/12, 9b/6/7, 9b/8, 9b/12, 17a/13, 17a/17, 17b/1, 17b/8, 18a/8, 18a/11, 18b/3, 22b/16, 25b/1, 35a/6, 41a/17

b. aydur 34a/7

babamuñ günāhkār ümmetinden b. bağışlasun 23a/4

b. getürür 25b/1

bār : defa, kere

b. 27a/11

bāri : F. hiç olmazsa, hiç değilse, öyleyse

b. 24b/15

barmaġ : parmak

b.+ ıyla işāret ḳıldı 18b/9

baş - : basmak, vücudun ağırlığını verecek bir biçimde ayak tabanını bir yere veya bir şeyin üzerine koymak

ḳadem b.- ar 50a/2, 50a/9

yetmiş yıl yire ṭaḥāretsiz b.- madı 8b/3

içine ḳadem b.- up 2a/13

baş : baş, kafa; başlangıç

b. dilile 40b/5

b. göz ile 36a/8, 40b/4

b. iki 21b/13

b. indürmekdür 5a/6

licāmsız b.+ da 46b/7

bābuñ b.+ ı 40b/2

dünyanuñ b.+ ı 47a/6

ḥaṭānuñ b.+ ı 47a/3

postuñ b.+ ı 4b/17

ẓālimlerüñ b.+ ı 48b/12

postuñ b.+ ı teslīmdür 5a/4

b.+ ıma ḳodı 9b/9

şaḫlıḳ b.+ ına 41a/12
b.+ ına percem şarḳıtmaya 13a/13

başla- : başlamak; bir işe girişmek, harekete geçmek
ẕikrullāha b.- maḳ gerek 7b/12
tevḥīde b.- ya 7b/1

başmak : ayakkabı
ayaġına b. geymedi 8b/14

baş parmaġ : el ve ayakta bulunan en kalın parmak
b.+ uñ 44b/17
iki b.+ ımı bağladı 17a/14

bat- : denize gömülmek
ḳān oldı b.- dı 24b/2
ṣuya b.- maz 36a/7

bāṭın : Ar. iç; gizli, görünmeyen
b. ʿilmile 14a/5
b.+ da 14a/4
b.+ dan 52b/11, 53a/5, 53b/6
b.+ dan cezble çeke 41b/9
b.+ dan naẓiri 10a/4
b.+ ım 9b/10
b.+ ından 42a/6
b.+ ları 39a/13
b.+ uñ 52b/13

bayram : dinî bakımdan önemi olan ve kutlanan gün veya günler
b.+ dan soñra 7a/14

baʿż : Ar. temel
baʿż-ı kibār: nezaketin aslı, şeyhe sunulan saygının temeli
b. 11b/3

bāẕār : F. satıcıların belirli günlerde mallarını satmak için sergiledikleri geçici yer
ḫalvetīler b.+ ına girelüm 2a/6

baʿżı : Ar. birtakım, kimi; bazen
b. 10b/13, 20a/17, 20b/3, 26a/10, 40a/1
b. ʿalāmetlerinden söyleyüz 15a/13
b. vaḳıt 42b/3
b. vāḳit 33a/6, 42b/1
b.+ lar 7a/6, 33b/6, 38b/1, 39a/16, 39b/13, 52b/5, 52b/7
b.+ lar dirler 27b/15

bed-rüstī : Ar. Hak yolu dışında kötü yol izleme
b. 37a/15

beden : Ar. canlı varlıkların maddī bölümü, vücut
b. 54a/8
b. ḳaranlıġından 11b/15

b.+ de ḳalur 55a/9
b.+ dedür 54b/1
anuñ seyri b.+ dedür 55a/3
b.+ den çıḳmaz 54b/2
ol b.+ den çıḳmaz 55a/4
b.+ den gitdüginden ṣoñra 55a/8
b.+ den ḳalan 55a/6
b.+ e gelmez 54b/3
girü b.+ e gelmez 55a/4
b.+ e gelür 54a/8
peyġamberiñ b.+ i 25b/7
ẓāhīr b.+ im 54a/12
mübārek b.+ iñiz çürümez mi 25b/4
b.+ iyle 26a/10-11
b.+ iyle girü 18b/16
nebīnüñ velīnüñ b.+ leri çürümez 25a/15

bedevī : Ar. çölde, çayırda yaşayan göçebe
b. 4a/7, 4a/16

beg : erkek adlarından sonra kullanılan saygı sözü, bey
b.+ ine 16a/3
b.+ ler oldı 14a/8
b.+lere 14a/10
b.+ leri 13b/13
dünyā b.+ ligüñ 14a/6

begen - : beğenmek
b.- mese 30b/7

beḳā : Ar. kalıcılık, ölmezlik
b. āḫirden 25a/13
b.+ dur 50b/2

bekle - : beklemek, durmak
ẕiyāde b.- yeler 27a/5

bektāşī : hacı Bektaş Veli'nin tarikatına girmiş olan kimse
B. 4a/8, 4a/16

bel : insan beninde göğüsle karın, sırtla kalçalar arasında daralmış gölüm
b.+ ine 13a/10

belā : Ar. içinden çıkılması güç, sakıncalı durum
b. 14b/10
ʿibretsiz naẓar b.+ dur 2b/12

belde : Ar. mekân, yer, çevre
b.+ yi 12b/10

belki : (Ar. bel + Far. ki) olabilir ki, muhtemel olarak
b. 2a/4, 2b/4, 6a/14, 11a/4, 11a/8, 55a/10

ben : ben (teklik birinci kişi zamiri)
krş. men

b. 6b/14, 9b/7, 20b/10, 22b/2, 22b/17, 24a/6, 26a/1, 34b/11, 40b/5, 40b/17, 51b/3, 52a/3, 52a/11

ne b. 50a/15

b. bizārım 30a/13

maşrıḳdaġı b. idüm 22b/7

mūnisi b. olam 35a/1

b. ölem 24a/8

b.+ de 42b/2

b.+ den 9b/12

b.+ den ḳurtulur 20b/13

b.+ den ẕiyāde 22a/12

b.+ i 9b/8, 10a/1, 10a/6, 17b/2, 17b/7, 23a/5, 24a/10, 33a/13, 34b/17, 38a/4

b.+ i bulmışdur 34b/17

b.+ i ḳo 52a/11

b.+ i yuñ kefinleyiñ 24a/8

bu b.+ im 50a/14

ne b.+ im 50a/15, 51a/9

ʿilmiñ şehri b.+ im 22b/9

b.+ im göñlündegin 9b/7

b.+ im ḳarnımda idi 9b/1

b.+ im tabutımı 26b/1

b.+ im ümmetimüñ üzerlerine 8a/11

b.+ imle 34b/17

b.+ süz 9b/7

b.+ üm 17b/3

senüñle b.+ üm aramda 21b/9

b.+ üm aramda kimse girmez 42b/5

b.+ üm bir vaḳtim 42b/4

b.+ üm elüm degül 6a/3

b.+ üm rūḥum idi 22b/3

b.+ üm ümmetim degildür 36a/15

ben-i ādem : âdemoğlu

b. 1b/6

bend : F. bağ, rabıt

b.+ den 17b/2

b.+ den ḥalāṣ idemedi 17b/7

bendi gidereme-: bağlı olanı, bağı çözememek

b.+ i gideremedüm 17a/16

bende : F. kul, köle

b.+ lere virür 45b/1

b.+ yi 51b/3

beñiz : yüz, çehre

altun b. iledür 2a/5

beñze- : benzemek; iki kişi veya nesne arasında birbirini andıracak kadar ortak nitelikler bulunmak, andırmak

burūca b.- r 4b/8

cennet bağçelerine b.- r 4b/14

eflāk devrine b.- r 4b/15

eflāka b.- r 4b/8

güneşe b.- r 4b/12

ḳademi ḳamere b.- r 4b/12

ḳafa b.- r 4b/9

ḳula b.- r 4b/11

kürse b.- r 4b/16

levḥa b.- r 4b/10
ʿarşa b.- r 4b/7, 4b/16
rūbʿ-ı meskūna b.- r 4b/11
şarḳa b.- r 4b/9
yıldızlara b.- r 4b/13
yılduza b.- r 4b/10

beraber : F. birlikte, bir arada
bu dördi b. olmasına 35b/3
dört yāri b. seveler 26b/15

berāt : Ar. bir belge
bir yeşil b. getürdi peyġambere 23a/6

berü : birine ya da zamana yakın olan, beri
ol ẓamāndan b. 28a/15
andan b. gelmişdür 6a/12

besle- : yiyecek ve içeceğini sağlamak, beslemek
b.- mişdi 23b/8

beş : dörtten sonra gelen sayının adı, bu sayıyı gösteren 5 ve V rakamlarının adı
b. 4b/12
b. ḳademi 13a/16
şeyḫüñ evvelā b. ḳademi 12b/16
b. vaḳit namāzı cemāʿatile vaḳtinde kılup 7a/10

beşer : Ar. insanoğlu, insan
krş. adam, ādem, adem, insān
b.+ den yaradıldı 25b/17
b.+ si 25b/14
cihet-i beşeriyye: insanî taraf
cihet-i b.+si 45a/16/17

beşīr : Ar. haber getiren, müjdeci.
b. 5b/13

beşeriyyet : Ar. insanlık
b. ḳomayup 26a/1
ḳüdurāt-i beşeriyyet: insanlığı kaygısı
ḳüdurāt-i b.+ den ḳurtardı 9b/9

beʿuvna'llah : Ar. Allah'ın yardımıyla
b. 55a/11

beyān : Ar. bildirme, söyleme, ileri sürme, anlatma
b. 27a/6
bunlarıñ b.+ ındadur 20a/17
beyān id-: bildirmek, anlatmak, söylemek
b. i.- elim 27b/10
b. i.- elüm 27a/7
beyān olun-: anlatılmak, bildirilmek, söylenmek
b. o.-a 26b/13
b. o.-ur 3b/1

beyʿat : Ar. söz vermek, anlaşmak

b. 43a/15

şeyḫe b. 43b/10

tövbe-i b. soñına 43b/3

b.+ a varmadı 23b/1

b.+ ı 43b/6

b.+ larına varmadı 23b/2

b.+ uñ 43a/2

beyʿat it/d-: mürşidin şeyhe sadık ve bağlı kalacağına, haramlardan kaçıp helal ve hayırlara sarılacağına, günahlardan tevbe edip bir daha yapmayacağına söz vermesidir

b. i.-üp 43a/9

b. i.-diler 43b/2

b. i.-miş 42b/14

b. i.-se 42b/6

beyit : Ar. anlam bakımından birbirine bağlı iki dizeden oluşmuş şiir

b. 7b/15

beyn : (beyin) akıl, anlayış

fuḳara b.+ inde 6a/17

beyt : Ar. ev, mekân

b. 7b/12

ehl-i beyt: Hz. Muhammed'in kızı Hz. Fatma, damadı Hz. Ali onlarının evlatlarının dâhil olduğu âilesi

ehl-i b.+ i 27b/16

beyti'l-ḥarām : Ar. Kâbe

b. fethinde 6b/12

beze- : süslemek

dünyā gögüni yıldızlar ile b.- dük 12b/3

beẕl : Ar. esirgemeksizin verme, bol bol sarfetme

b. idelüm 2a/16

bıḳa : uzak yerde

uç b.+ da 21b/1

bıra : (bıraġalar kelimesinin sadece ilk iki hecesi yazılmıştır)

güneşe b. bıraġalar 35b/14

bıraḳ - : elde bulunan bir şeyi tutmaz olmak, koymak

ḥasır b.- dı 34a/4

aġzıma b.- dum 10a/6

güneşe bıra b. (bıraġ)-alar 35b/15

ḫırḳa-i mürīdüñ boynuna b. (bıraġ)-up geydürmek gerek 6a/4

bıraḳ : ikinci tekil emir kipiyle çekimlenmiştir ve emir verir

var b. 24a/15

bıraḳ- : denize atmak

Ḥasan vardı b.- maġa 24a/13
vardı b.- dı çün 24a/15
b.- dum 24a/14, 24a/16
zülfiḳārı b.- dum 24b/1

bī-ʿaded : [F. bī + Ar. ʿaded] sayısız
b. 45b/3

bī-çāre : [F. bī + çāre] çaresiz, çaresi kalmamış, zavallı
b.+ yi 31a/14

bī-ḫaber : [F. bī + Ar. ḫaber] habersiz
b. 26a/6

bi-ḥasebi'ẓ : [F. bi + Ar. ḥaseb] niteliksiz
b.+ iẓ- ẓāhir-i ḥaḳ 11a/2

bī-ḫavf : [F. bī + Ar. ḫavf] korkusuz
bī-ḫavf ol-: korkusuz olmak
b. olmaḳdur 49a/16

bī-ḥicāb : [F. bī + Ar. ḥicāb] utanmama, sıkılmama
b. 40b/4

bī-ḥużūr : [F. bī + Ar. ḥużūr] huzursuz, rahatsız
b. olmışlardur 12a/5

bī-tekellüf : [F. bī + Ar. tekellüf] zahmetsiz, gösterişsiz
b. 20a/11, 35b/9

bi'l-külli : [F. bī + Ar. küll+i] bol olmayan, az
b.+ ye 47b/4
b.+ iye 47a/5, 47a/7

bidʿat : Ar. dinin aslında olmayıp sonradan çıkartılan âdetler
b. bulunmaya 15b/6
b.+ lara uyup 15b/1
ehl-i bidʿat: Kur'an-ı Kerim'e ve Hz. Muhammed'in sünnetine aynen tâbii olmayıp bunlara zıt aklî deliller ileri sürerek hak yoldan ayrılan ve bir kısmı müslüman sayılmayan Haricîlik, Şia vb. mezheplere mensup alanlar
ehl-i b. 7a/10
ehl-i b. olmışlar 12a/3

bil- : bir şeyi anlamış veya öğrenmiş bulunmak
b.- di 15a/11
boynum öñledi b.- di 18a/6
ʿalāmetinden b.- di 38a/5
velī ki kendüyi b.- di ki velīdür 39b/10
b.- dügi 39b/4
b.- dün 37a/9
şerri b.- dür 14b/11
b.- dürdüm 40a/5
ḥālimi b.- dürdüm 17b/16

b.- düre 46b/4
müslimānlara b.- düreler 38a/12
nāsa b.- düreler 38b/11
kendüye b.- dürmemişdür 39b/6
b.- dürür 36b/7
b.- e 19a/2, 19b/3, 28b/12, 29b/14, 38b/6, 41b/17, 42a/3, 46b/3, 47a/17, 52a/16, 53a/5
ḥalḳ b.- e 39b/1
ḫalḳ b.- e 39b/4
ḥāẓır b.- e 19b/10
Ḫüdā b.- e 39b/1
kendü b.- e 39b/1, 39b/3
velīyiken b.- e 39b/2
b.- eler 12b/16, 15a/13
ḥaḳ şeyḥi b.- eler 15b/1
b.- esin 28a/3, 28a/4
b.- iñ 20a/9
anuñ ḥarāmı ve ḥelāli b.- inmeye 48a/8
b.- inmez 37a/8
maʿrifet b.- ir 15a/10
b.- meden işlese 31a/6
b.- medi 45a/13
resme gitdügün b.- medüm 34a/11
ḥaḳḳı b.- mek 8a/17
ʿālimden işidüp b.- mek 31a/11
b.- mekdür 5a/16
Ḫaḳḳı b.- mekdür 5a/15
b.- meklig ile 14b/2
infisād işidüp b.- mekligile 14a/16
b.- mese 2a/17, 5a/10, 48b/5
bunı b.- mese idse 51b/2
ḫalḳ b.- meye 39b/2
b.- meyenüñ 6a/7
b.- mez 28b/8, 39b/8
ḥāl ehli olmayınca b.- mez 37a/7
b.- mezler 7a/7, 14b/10
Allāh b.- miş ola 19b/14
nefsi b.- miş ola 54b/16
her şaḥış kelāmından b.- mişdür 32a/6
tevbenüñ daḫı sırrun b.- se 44a/1
b.- sün 28b/13
b.- sünler 26a/7
b.- üp 6a/6, 14b/13
günāhı b.- üp işlese 31a/4
ikinci mevti yaḳın b.- üp yaraġuñ görmekdür 10a/10
b.- ün 37a/8
b.- üñ 6b/13
ẓāhirinde nesne b.- ünmezler 39a/14
b.- ür 26a/4, 32a/7, 39b/4, 39b/7, 39b/11
ehli b.- ür 17a/2, 25a/5
Ḫüdā ḫod b.- ür 39b/3, 39b/4
kāmil-i kāmīl b.- ür 17a/2
ʿārīfler b.- ür 39a/4
b.- ür misin 40b/16

ol oġlanı göricek b.- ür misin 18a/12
b.- ürdi 9b/8
b.- ürler 33b/13, 54a/6
ayda b.- ürler 33b/7
b.- ürse 46a/14
b.- ürsin 48a/13
ʿilm ile Allāhı b.- ürsin 14b/2
kendüni yoḳ b. 9b/15
sırrun b. 43a/3
b. ki 33a/2
b. kim 20a/13

bil : ikinci tekil emir kipiyle çekimlenmiştir ve emir verir
b. 19b/8, 20a/1, 28a/6, 28b/16, 31a/10, 34a/16, 39a/1,40a/11, 41a/12, 52b/4

bildür- : bildirmek, herhangi bir şeyi haber vermek
b.- elüm 2a/16
kendü b.- mes ile 37a/9
b.- mek 14b/11-12
b.- ür 37a/10

bile : da, de, dahi; birlikte
b. 15b/10, 18b/14, 39b/3, 39b/4
mevcūd b. 44b/13

bin- : yüksek bir şeyin üstüne çıkıp ayaklarını sallandırarak oturmak
üzerine b.- di 9a/14

biñ : bin sayısı, dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı; pek çok, çok sayıda
yetmiş b. kez 22b/2
b. kişi 42a/3
yetmiş b. kişi 38b/8
b. üstāda 10a/8
yetmiş b. yıl ṭoġdı 22b/2

bir : sayıların ilki; aynı, benzer; tek
b. 1b/2, 1b/5, 4a/5, 4b/6, 5a/9, 5b/8, 5b/9, 6a/13, 6a/16, 7b/9, 7b/12, 7b/13, 8a/12, 8a/13, 9a/14, 9b/1, 10a/5, 10a/13, 10b/6, 10b/11, 10b/14, 11a/9, 11a/13, 12b/9, 13a/5, 15a/8, 16a/1, 16a/6, 16b/7, 16b/8, 16b/9, 17a/1, 17a/8, 17a/11, 17a/12, 17a/13, 20a/17, 23b/9, 24a/9, 25a/5, 25a/6, 25b/6, 29b/8, 31a/4, 31a/5, 31a/6, 31b/9, 31b/12, 31b/13, 31b/16, 32a/1, 32a/3, 34a/2, 34a/4, 34a/8, 34b/9, 34b/12, 35a/2, 35b/13, 35b/17, 36b/12, 37a/6, 37b/14, 38a/1, 38b/2, 40a/3, 40a/11, 41b/3, 42a/5, 42a/7, 42b/5, 42b/6, 43a/12, 43b/11, 43b/17, 44b/11, 45b/4, 45b/6, 46a/3, 46b/4, 47a/14, 47b/4, 48b/16, 49a/10, 50b/17, 51a/7, 51b/5, 51b/12, 52a/5, 52a/6, 52a/13, 52b/7, 53b/1, 54a/5, 54a/10, 54b/13, 55a/6
gövde b. 21b/13

b. altun top ol urur 22b/5
b. cüḥud ḳızın düzdiler 23b/12
b. çanaḳ yoġurt alup 52a/7
ayda b. dāne 36a/1
b. elün 17a/11
b. evden bir eve göçerler 25a/12
bir evden b. eve göçerler 25a/12
b. genc 29a/13
b. gice 17a/3
b. giçe 34a/1
b. güne daḫı oldı 12a/2
b. gün 6b/12, 9a/3, 9a/13, 17a/7, 22a/6, 23b/14
b. ḳaç 29a/11
b. ḳaç ʿalāmetlerinden 15a/17
b. ḳadeh içdim 9b/10
b. ḳarış yuḳarı ḳalḳmış 9a/16
b. kez 9a/12
b. kez getürürüz 27a/15
b. kişi 23b/8, 30b/11, 33b/15
b. kişi dilese 28b/11
b. kişi maġ 22b/4
b. kişi maşrıḳda 22b/5
b. kişi[y]i 20a/7
b. kişinüñ vilāyetin görüp 20a/10
b. kişiye ısmarlanmaz 41b/3
tacıñ b. maʿnāsı 3b/6
tācuñ b. maʿnāsı 2b/8
b. mescide vardı 23b/15
şeyḫinden b. murādı olursa 45a/2
şağına b. nesne ṣoḳup 13a/10
b. nişānı 24b/7
b. nüktede 24b/8
şeyḫüñ b. ʿalāmeti 41b/8
anuñ b. ʿameli yaramışdur 39b/5
b. pāre turşı virdi 10a/5
b. sā 27a/12
b. sāʿatde 16b/14, 24b/11
b. şaḫışdur 20b/2
benüm b. vaḳtim 42b/4
bir yanından b. yanına 23b/16
b. yanından bir yanına 23b/16
b. yeşil berāt getürdi peyġambere 23a/6
b. yıldız 22b/2
şeyiḫden izinsiz b. yire gitmeden 10b/8
b. ẕerre 10a/1
b.+ dür 31a/11
tāc-ı ʿārif b.+ dür 4a/9
üçi b.+ dür 20a/2, 41a/7
b.+ i 2b/8, 05b/1, 08b/17, 10b/13, 34a/14, 39a/17, 47a/5
cümleden b.+ i 9b/4
her b.+ i 1b/5, 13a/14
b.+ i eksilse 38b/15
b.+ i naḳlīdür 14a/15
b.+ i rıẕḳ içün emīn olmaḳ 10a/9
b.+ i ṣāġında 33a/15
b.+ i ṣolundadur 33a/15
b.+ i tāc-ı 4a/3
b.+ i taḫḳīḳīdür 14a/15
b.+ isi 34a/13

ḥaḳiḳat b.+ lik maḳamıdur 50a/15

her b.+ üñ 41b/3

bir ol-: bir araya gelmek

ḳardāşlaruñ göñül b. ola 46b/17

b. olsa 50b/12

b. olur 41b/5, 41b/8, 50a/4

birākī : çünkü

b. 50b/5

biraz : bir parça, azıcık

b. 41a/1

ḥabersiz b. dünyāsın alsa 51a/17

birbiri : karşılıklı olarak bir diğeri

b. üzerine 12a/13

b.+ (birbir) lerine 13a/3

b.+ müz 43a/10

b.+ nden 13a/2, 50b/15

b.+ nden āʿlā 12a/13

b.+ nden āʿlā ḳıldı 12b/6

b.+ ne 37b/5, 37b/6, 51a/13

b.+ ne yaḳın gelür 40b/2

b.+ nüñ evine 50b/13

b.+ nüñ ḥücresine 13a/7

b.+ nüñ ʿavratına 50b/15

b.+ nüñ rızḳına 50b/2

biregü : herkese

b.+ ye 51a/14, 53b/13

biri : bir tanesi; bilinmeyen bir kimse

b. 39b/1, 39b/3

b. maġribde 16b/7

b. maşrıḳda olsa 16b/8

b.+ n seveler 26b/17

b.+ ne 16a/1

dördünden b.+ ni 26b/16

b.+ nüñ postunda oturmaya 13a/6

birisi : herhangi bir kimse

b. 4a/5

b.+ n virür 12b/10

b.+ ni 2a/17

b.+ le bağlanup ḳalmaya 29b/14

birle : E.T. ile, birlikte, beraber

ʿilim b. oḳumazsa 31a/7

biryān : tandırda susuz olarak pişirilen kebap

b. istedi 8b/16

bisibyād : ?

b.- ı meşāyiḫ 8b/9

bismi'llah : Ar. Allah'ın adıyla

b. 43a/8

bismi'llahi'r-raḥmāni'rraḥīm: Ar. rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla

b. 13b/6, 44b/15

bişir- : pişirmek

ṭaʿāmlar b.- üp 7a/4

bit- : tükenmek

b.- erdi 44a/16

b.- ir 53a/8

aġaç b.- miş (filizlenip topraktan dışarıya çıkmak) 1b/2

ḳuvvetlü ḳuvveti b.- tikce 29b/10

b.- üre 53a/9

b.- irdüm 34a/2

b.- irdügin 53a/8-9

b.- irmişse 44a/15

bitiş- : birbirine dokunacak kadar yanaşmak

b.- ür 38a/14

biz : çokluk birinci kişiyi gösteren söz

b. 3a/16, 10b/2, 12b/3, 15a/1, 27a/14, 31a/14, 32a/10, 41a/16

b. de 4a/2

b.+ den ḳaçarsın 34b/12

b.+ e 2b/10, 9b/15, 9b/17, 33b/17

b.+ e çıḳ 51b/11

b.+ e ḳuṭublıġı virdiler 41a/14

b.+ i 25b/17

b.+ i ayırmayalardı 2a/10

b.+ i kime ışmarlarsın 23a/13

b.+ im aramuzda 9a/10

b.+ im ṣoyumızda 17b/9

bizār : F. tedirgin, bezmiş, usanmış, bezginlik getirmiş bir biçimde

b. diyü 30a/13

ben b.+ ım 30a/13

boġāz : boynun ön bölümü ve bu bölümü oluşturan organları imik, kursak

krş. poġaz

b.+ ına ṭurur 19a/12

borç : geri verilmek üzere alınan veya ödenmesi gerekli para veya başka bir şey

b. daḫı olsa 45b/7

b.+ dur 31a/6-7

b.+ (borc) ına virse 51a/17

boş : dolu olmayan, boş

b.+ a 9b/16

boyun : gövdenin başla omuz arasında kalan bölgesi, boyun

divüñ b.+ (boyn)ı 18b/8

divüñ b.+ (boyn)un 18b/7

b. virmekdür 6b/7

b.+ (boyn)um öñledi bildi 18a/6

b.+ (boyn)uma 17a/13

b.+ (boyn)uma salarsın 41b/1

b.+ (boyn)umdan 17a/16

b.+ (boyn) una 6b/1

fuḳarā b.+ (boyn)una 6a/14

ʿAlī ḥażreti b.+ (boyn)unda götürüp geçdi 18a/16
bağlu b.+ (boyn)undan 17a/8
ḫırḳa-i mürīdüñ b.+ (boyn)una bıraġup geydürmek gerek 6a/4
mürşide b. (boyın) virmese 30b/7

boz- : namazdan çıkmak
namāẕı b.- madı 23b/17

bölük : bir bütünden ayrılmış olan parça, kısım, bölüm
ḫalvetīler b.+ (bölüg)ünden 2a/10

böyle : bunun gibi, buna benzer, bu biçimde
b. 8b/15, 43b/2
b. imiş 52b/1
b. ḳıldılar 17b/1
b. olsa 14a/9

bu : yerde, zamanda veya söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz
b. 1b/4, 2a/3, 2a/6, 2a/17, 2b/4, 2b/6, 3a/16, 3b/4, 4a/15, 4a/16, 4a/17, 4b/5, 5a/10, 5b/8, 5b/12/15, 6a/3, 6a/12, 6a/16, 6b/4, 6b/13, 6b/15, 6b/16, 7a/1, 7a/2, 7b/13, 7b/16, 7b/17, 8a/2, 8a/4, 8a/6, 8a/13, 8a/15, 8b/17, 9a/14, 9b/14, 11b/10, 11b/11, 12a/1, 12a/8, 12a/15, 13b/4, 14a/1, 15a/9, 17a/1, 17b/2, 17b/7, 18b/2, 19a/10, 20a/12, 20b/17, 21a/17, 21b/15, 22a/11, 23b/3, 23b/11, 25a/4, 25a/5, 25b/16, 26a/4, 26a/15, 26a/16, 27a/4, 27b/1, 27b/2, 27b/9, 29b/6, 29b/11, 29b/15, 30a/2, 30b/1, 30b/9, 31b/14, 31b/17, 32a/2, 32a/4, 32a/11, 32b/5, 32b/6, 33a/11, 33b/11, 33b/13, 34a/5, 34a/7, 34a/12, 34b/15, 35a/7, 35a/9, 35a/10, 35b/7, 36a/1, 36a/4, 36a/11, 36a/12, 36b/11, 37b/8, 38a/4, 38b/2, 39a/1, 39a/4, 41b/1, 41b/2, 43a/12, 43a/15, 43b/6, 43b/14, 44a/6, 44a/16, 44b/6, 48a/16, 48b/3, 48b/8, 50a/8, 51a/4, 51b/3, 54a/17, 54b/12, 54b/13
b. aralara 21a/17
b. aralıḳda 21a/16
b. aralıḳdaġı maḳamlardan 16a/14
b. benim 50a/14
b. dördi berāber olmasına 35b/3
senüñ göñlüme b. düşdi 34a/8
b. işi 24a/3
b. işi iden 18b/3
b. kez 24a/15
iş b. ki 20b/16
b. mürşidler 14b/12
b. ʿilmüñ daḫı nūrı nārı vardur 30a/5
cevāb b. olmış 47b/15
b. ṣalāt 32b/2
b. ṣoydandur 28a/10
b. zamāna gelince 4b/2

b. ẕamāna gelince 2b/3
b.+ dur 4b/7, 5b/17, 7a/9, 12b/13, 18b/3, 24b/7, 24b/8, 25a/14, 25b/10, 26b/15, 27a/2, 31a/16, 35b/13, 37a/9, 38a/16, 39a/5/16, 40b/11, 41b/8, 41b/17, 42b/12, 43a/17, 44b/8, 45a/5, 46b/17, 47b/12, 50b/14, 52b/9
cevāb b.+ dur 22a/6, 40b/9
ehil b.+ dur 51b/5
lāẕım b.+ dur 38b/9
maʿnā-yı ḥadīṯ b.+ dur 21b/14
murād b.+ dur 29b/10, 39a/11
sırrı b.+ dur çün 51a/4
b.+ dur ki 29b/13, 31b/9
murād b.+ dur ki 28a/2
sır b.+ dur ki 29b/8, 33b/4
b.+ dur ki Ḥaḳ 25a/10
dördünci ʿalāmet b.+ dur kim 15b/13
b.+ durlar 39a/12
b.+ lara 15b/12
b.+ lardan 15a/11
b.+ nda 16b/1, 16b/3, 22a/13, 26b/2, 28b/16, 33a/8, 42a/8, 50b/1, 51a/15, 54a/12
ʿaḳluñ b.+ nda eli yoḳdur 37a/7
sizin b.+ nda ḥaḳḳıñız olmaz 24a/6
b.+ nda ḥalka 25b/12
tenlerüñ b.+ nda tebdīl ḳılmışlardur 26a/12
b.+ ndan 10b/17, 25b/6
b.+ ndan ilerü yol yoḳdur 40b/14
b.+ nı 17a/2, 18b/14, 19b/3, 19b/7, 20a/1, 20a/13, 25a/5, 26a/10, 31a/10,
32a/3, 40a/10, 41a/12, 52b/3
b.+ nı bilmese idse 51b/2
b.+ nı dimişdür 20a/14
b.+ nı işitdiler 21b/10
b.+ nlar 20b/2, 20b/4, 20b/16, 21a/1, 26a/16, 26b/6, 26b/7, 26b/8, 33b/6, 33b/12, 33b/14, 37a/6, 38b/14, 39a/8, 39a/10, 39b/13, 45b/10, 45b/11, 52b/16
b.+ nlar münāfıḳlardur 27a/1
b.+ nlara 5b/6, 33b/11, 39a/7, 43a/7
b.+ ñlara 14a/10
b.+ nlardan 52b/9
b.+ nlardur 2b/4
b.+ nları 6a/6, 6a/7, 6b/11, 26a/17, 26b/7, 46a/6
b.+ nları gördi 24a/1
b.+ nlarıñ beyānındadur 20a/16
b.+ nlaruñ 54b/3
b.+ nlaruñ içlerinde 39a/5
b.+ nlaruñ ḳatında 11a/4
b.+ nlaruñ senetleri olmışdur 7b/9
b.+ nlaruñla ḳarşılaşmadı 23a/17
b.+ nuñ 55a/1
b.+ nuñ ṣevābıñ nihāyeti yoḳdur 32b/3

b.+ nuñ teveccihi yoḳdur 37a/1

bucaġ : (bucak) kenar, köşe, yer
b.+ ında 5a/11
dört b.+ ında 5a/3/9
ikinci b.+ ında 5a/12

buçuḳ : yarım, buçuk
iki b. yıl āḫir 21a/5

budaġ : ince ve küçük dal, ağaçta ve tahtada oluşan göz
yaş b.+ ı 1b/3

bul- : arayarak veya aramadan bir şeyle, bir kimse ile karşılaşmak, bir şeyi elde etmek
b.- a 41b/17
ḥaḳ b.- a 41b/10
ayruḳ b.- amazlar 19b/3
şifā b.- dı 18b/8
yaḳınlıḳ b.- dı 40b/4
maḳṣūdı b.- duḳ 15a/3
Ḥaḳḳuñ yolunı dört nesnede b.- dum 10a/9
ḫalḳdan ḳaçmaġıla b.- dum 8a/16
b.- duñ 8b/17
Allāhı b.- maḳ içündür 45b/12
b.- mış 35a/1
fenā b.- mış ola 11a/5
beni b.- mışdur 34b/17
ḥayātı b.- mışdur 36a/4
hidāyet b.- mışlardur 29b/17
münāfıḳuñ fursatın b.- sañ 49a/4
b.- umaz 49b/11
ḥayāt b.- ur 54a/9

bulun- : bulunmak
b.- a 52b/3
fiʿ limüzde b.- a 23a/5
şeyḫe iʿ tirāżı b.- a 11a/3
ayne'l- yaḳınlıġ ile b.- an 14b/8
hiç loḳma b.- masa 47b/17
anlarda b.- masa kāẕibdür 36a/12
b.- ası 45b/17
bidʿ at b.- maya 15b/6
ḫilāfı b.- maya 53a/13
anda b.- maz 28a/4
mürşīdsiz Allāh b.- maz 45b/17
nesne b.- maz 52b/10
ʿ ālemde b.- maz 48a/4
b.- sa 48b/4
ḳanḳı şeyḫinde b.- sa 15b/3
loḳma b.- sa 48a/1
b.- sa gerekdür 52b/17
cennetde b.- up 36a/10
b.- ur 36a/7
b.- madı 17a/4
b.- up 17a/6

buluş- : bir araya gelmek, karşılaşmak
dervişe b.- dı 34b/9

buluş- : ruhuna ulaşmak

ʿAlī rūḥuna b.- ur 44b/6

buña : "bu" zamirinin yönelme durumu

b. 21b/17, 22a/1, 22a/2, 30a/17, 44a/7

bur- : bir şeyi iki ucundan tutup ekseni etrafında ters yönlere çevrerek bükmek

gönlüne b.- andur 53b/5-6

ḫırḳasun b.- maya 13a/11

burc : Ar. dinin yeri

dīn b.+ ı 21a/8

burgu : burgu, kilit

b.+ lu 34a/5

burūc : Ar. kale çıkıntısı ve kule, tabya

b.+ a beñzer 4b/8

buyruḳ : belirli bir davranışta bulunmaya zorlayıcı söz, buyuruk, ferman, emir

b. gele 20b/1, 20b/4

b. olmaya 39b/16

buyur- : bir şeyin yapılmasını veya yapılmamasını kesin olarak söylemek, emretmek

b.- dı 6b/15, 8b/4/11, 24a/11

Ḥüseyine b.- dı 24a/15

b.- dı kim 8a/9

b.- duġun 13b/10

Allāh b.- duguñ 36a/16

Allāhu teʿālā b.- duġuñ 13b/8

b.- mışdur 7b/1, 11b/7

rasūl ḥażreti b.- mışdur 14a/11

b.- mışlar 11b/4

b.- sa 42a/7

b.- ur 7a/17, 12b/6, 20b/10, 38b/4

Fütūḥanda b.- ur 48a/11

Ḥaḳ Teʿālā Celle Celālehū b.- ur 12a/10

İmāmʿ Alī kerremallahu vechehū b.- ur 11b/9

lā b.- ur 50b/4

rasūl ḥażreti b.- ur 15a/7

b.- ur kim 19a/7

Allāhu Teʿālā b.- ur kim 13b/8

b.- urlar 15a/1

büdālā : Ar. Allah tarafından yönetmekle görevlendirilmiş ve kendilerine olaylara hükmetme izni verilmiş olan velīlerin belli bir mertebe olanları "Yedi kişi oldukları kabul edilir. Bu velīlerin mertebelerine göre aldıkları diğer isimler sırasıyla abdal, evtad, nükabâ, gavs ve kutup'tur."

b. 36b/9

b. maḳamında 35a/9

b. meşrebsizdir 36a/11

b. yedilerdür 33b/10

bünyād : F. asıl, esas, temel
postuñ b.+ ı 5a/15

bürhānü'l-vāṣıl : Ar. kanıta, delile ulaşma
b.+ īn 8a/14

bürin- : (bürün-) herhangi bir görünüşe, kimliğe girmek
ḫavf b.- di 34a/6

büyük : boyutları, benzerlerinden daha fazla olan
devenüñ b.+ i 1b/8

- C -

cā'iz : Ar. din, yasa, töre vb. bakımdan işlenmesinde, yapılmasında sakınca olmayan, yapılıp işlenmesine izin verilen
c. görmemişler 7b/11
c. degildür 5a/11, 7b/4/11

cāhil : Ar. belli bir konuda yeterli bilgisi olmayan
c. anlamaz olur 26a/7
c.+ e 15a/10
tāc-ı cāhil: cahilin tacı
tāc-ı c.+ dür 4a/3

cahiliyyet : Ar. bilgisizlik, cahillik
c.+ den ḳarañuluḳdan çıḳarur 30b/4

cān : can, ruh
külli c. 22a/1
meşāyiḫüñ c.+ ı 44a/14
c.+ ı müşāhede içinde idi 9a/9
c.+ ı tekbirdür 5a/7
c.+ ı ücdür 54a/13
cānuñ c.+ ımdur 21b/15
öz c.+ ımuz yoluña 43a/12
anuñ c.+ ına 16b/5
c.+ larına 16b/10
c.+ uñ 55a/8
c.+ uñ cānımdur 21b/15
öz c.+ uñ ḳurbān ide 46a/10

cānib : Ar. yan, taraf, yön
c.+ in ṭuta 10b/9
kendi c.+ inden olmaḳ 11a/2
c.+ ine 10b/5

cebel : sahipsiz
c.+ lik 52a/6
cebel ol-: sahipsiz olmak
c. olmaya 52a/9

cebrā'il: Ar. Allah tarafından peygamberlere vahiy getirmekle görevlendirilen dört büyük melekten biri
C. 22a/10/15/17, 22a/11, 22b/1/4/7/16, 40b/14/16

yā C. 22a/14, 22a/17
C. geldi 22a/7
C. gibidür 9a/10
C. ʿAlī ṭarafından vekil oldı 23a/1
C.+ den ḳaldı 22a/6
Resūlüñ mürşidi daḫı C.+ di 40b/12
C. vardı 23a/6

cefā : Ar. cefa, sıkıntı, eziyet
ehl-i c. olmaya 53a/11

cehd : Ar. çalışıp çabalama
cehd it/d: uğraşmak
c. i.-e 34a/15
c. i.-di 17b/2, 17b/7

cehennem : Ar. dinî inanışa göre, dünyada günah işleyenlerin öldükten sonra ceza görecekleri yer, tamu
c.+ dedür 37a/16
c.+ den 45b/10
c.+ e 37b/1
c.+ e yaḳar 30b/10
c.+ likdür 29a/1
c.+ üñ en aşaġa ṭabaḳasında 37a/16

cehil : Ar. cehalet, cahillik, bilmezlik
c. ẓulmetdür 31a/9
c. ẓulumātdur 54b/7
c.+ (cehl)iyyetde ḳalmışlardur 30a/2

celāl : Ar. büyüklük, ululuk
ilāhī ʿizzetüñ c.+ üñ 31a/13
nur-ı celāl: büyüklüğün nuru
nur-ı c.+ de ḥāyir 2a/11

celle celālehū : Ar. "onun şanı ne yüedir" anlamına gelen dua
c. 7a/17, 12a/10, 26b/5, 44b/8

cemāʿat : Ar. bir imama uyup namaz kılan kişiler
beş vaḳit namāzı c.+ ile vaḳtinde kılup 7a/11

cemāl : Ar. yüz güzelliği
ḥaḳḳuñ c.+ i 45a/7
ḥüsni anuñ c.+ inden 51a/3
gül c.+ lerine 2a/8
senüñ c.+ üñ 10a/1
ẓuhūr-ı cemāl: güzelliğin ortaya çıkması
ẓuhūr-ı c.+ de sā'ir 2a/11
ṣıfat-ı cemāl: Allah'ın cemal sıfatı
ṣıfat-ı c.+ den 50a/

cemīʿ : Ar. toplama
c. 6b/5
c. olup 35a/3

cemīᶜ eyle-: toplamak, biraraya getirmek

c. e.-di 21a/12

c. e.-dim 12a/10

c. e.-düm 12a/8

cemīᶜ it/d: toplamak, bir araya getirmek

c. i.-üp 30a/8

c. i.-düm 52a/2

c. i.-mesidür 30a/14

cemīl : Ar. tüm güzellikleri kendisinde toplayan Tanrı

Ḥaḳ Teʿālā c.+ dür 51a/3

cennet : Ar. dinî inanışlara göre imanlı, dünyada iyi işler yapılmış kimselerin öldükten sonra sonsuz bir mutluluğa kavuşacakları yer, uçmak, behişt

c. bağçelerine beñzer 4b/14

yedi ṭamu c. gibi oladı 10a/2

sekiz c. ḳapu 9a/11

c.+ de 26b/12

c.+ de bulunup 36a/10

c.+ den 24b/4

c.+ dür 25a/13

c.+ e 30b/4, 37b/1

c.+ lik 29a/1

cevher : Ar. değerli süs taşı, müccevher

c. 8b/4-5

cevāb : Ar. bir soruya, bir isteğe, bir söz, bir davranış veya yazıya verilen karşılık, yanıt

c. 37a/9

c. bu olmış 47b/15

c. budur 22a/6, 40b/9

c. derüz 4a/2

c. itdi 8a/16, 10b/15

c. virdi 11a/11, 51b/17

c. virmedi 24a/15

c. virmiş 16b/2, 40a/8

c. virüp 32a/2

c. virürüz 5b/9

c.+ ı virdi 29a/12

cevāhīr : Ar. elmas, yakut vb. değerli taşlar, mücevher

dürr-i cevāhīr : mücevher parlaklığı

dürr-i c. 2a/1

cezb : Ar. bir duygu veya bir inanışın etkisiyle aşırı ölçüde coşup kendinden geçme durumu

bāṭından c.+ le çeke 41b/9

cīfe : Ar. leş; iğrenç

c.+ dür 15a/8

cihāz : Ar. aygıt, alet

cihāz-ı meşāyiḫ: şeyhlerin araçları

c. 1b/10

cihet : Ar. yön, yan, taraf; sebep
c.+ den ẕiyāde seveler 27a/5
c.+ ile 41b/11
cihet-i beşeriyye: insanî taraf
c.+ si 45a/16, 45a/17
cihet-i melekiyye: melek tarafı
c. 45a/16
c.+ si 45a/15

cin : Ar. dinî inanışa göre duyularla kavranamayan, insanlar gibi irade ve anlama yeteneğine sahip, ilahi emirlere uymakla yükümlü tutulan yaratık
c.+ nīlere 18a/3
c.+ nīler oddan ve yildendür 35b/5

cins : Ar. tür, çeşit
c.+ inden ġayrısı 34b/5
c.+ iñdür 48a/16
c.+ ine irer 36a/6

cism : Ar. beden, vücut(cisim)
c. ile 36a/9
Resūlüñ c.+ i 25b/13
cism-i laṭif : hoş nesne
c.- i laṭif olur 36a/6

cismānī : Ar. cisimle, bedenle ilgili
c.+ yle 18b/16
c.+ yyesi 25b/12

rūḥ -ı cismānī: maddenin ruhu
rūḥ -ı c. 54a/13
rūḥ-ı c. 54b/2, 55a/5/9
rūḥ-ı c.+ dür 54b/17
rūḥ-ı c.+ dür 54b/1
rūḥ-ı c.+ nüñ seyri 54b/1

cumʿā : Ar. perşembe ile cumartesi arasındaki gün; Cuma namazı
c. 25a/17
c. gicesinden 25a/17
c. giçesine 25a/17
c. gicelerinde 7b/4

cūşiş : F. coşkunluk
c.+ leri 4b/15

cühūd : F. Yahudi, çıfıt
bir c. ḳızın düzdiler 23b/12

cümle : Ar. bütün, hep; herkes
c. 6a/6, 10b/5, 25b/16, 34a/1, 41b/1
c. aṣḥābdan 20b/17
c. ḫalḳı 19a/2
c. ḫaṭırlardan 31a/13
c. müslīmānları 31a/14
c. ʿālem 16b/14, 52a/14, 52a/16
c.+ den biri 9b/4
c.+ den efḍaldür 8a/8
c.+ si 12a/2, 43a/8
c.+ sin şeyṭān şerrinden 16b/16

c.+ sinden 54b/14
c.+ sine 17a/1
c.+ sinüñ 16b/14

cünbüş : F. eğlence
c. 7a/5
c. ādābıyla 13a/14

- Ç -

çaġır- : birinin gelmeksini kendisine yüksek sesle söylemek, seslenmek, çağırmak
ç.- maya 13a/5
dede lafẓıyla ç.- a 13a/6

çalab : Tanrı, Allah
ç.+ um 33a/12

çalış- : bir şeyi oluşturmak veya ortaya çıkarmak için emek harcamak
ç.- a 46a/10
ç.- dı 18a/6

çanaḳ : toprak, metal vb. bir maddeden yapılmış yayvan, çukurca kap, tas, tabak
bir ç. yoġurt alup 52a/7
ç.+ ım (çanaġ) 52a/13
ç.+ uñ (çanaġ) 52a/10

çehār : F. dört
ç.+ da 29b/2

çek- : güç durumlara dayanmak, katlanmak
riyāżat ç.- di 9b/3
bāṭından cezble ç.- e 41b/9
gülbend ç.- elüm 2a/9, 2a/13
mücāhede ç.- mişler 26a/13

çekiş- : üstün gelmek için karşılıklı çabalamak
anlarunla ç.- medi 23b/2
baḥiş ç.- mek 30a/4

çerī : asker
şeyṭanuñ daḫı ç.+ si 39a/1

çevgān : F. değnek
ç. 22b/5

çevir- : bir şeyin yönünü değiştirmek
krş. çevür-
elüm arduma ç.- di 17a/14
yüz ç.- dügi 42b/8
tesbīh ç.- meye 13a/12
ḥaḳ şeyḫinden yüz ç.- se 42b/7
yüz ç.- se 42b/12, 42b/14

çevür- : bir şeyin yönünü değiştirmek
krş. çevir-
ḥalfesinden yüz ç.- se 43a/2

çıḳ : ikinci tekil emir kipiyle çekimlenmiştir ve emir verir

bize ç. 51b/11

çıḳ- : içeriden dışarıya varmak, gitmek. birinin huzuruna gitmek, huzurunda yani karşısında bulunmak

ç.- ar 27a/4

andan ṣoñra ç.- dı 51b/13

peyġambere ç.- a 15b/16

rūḥ-ı rabbānī ç.- ar 54a/7

ç.- ardılar 24a/5

ʿarşa ç.- ardılar 38a/4

miski heb ç.- arsañ 55a/7

ç.- dı 23b/17

miʿrāca ç.- dı 25b/15, 40b/1

miʿrāca ç.- duġı vāḳit 25b/8

ç.- duġından ṣoñra 54b/2, 55a/4

ç.- dum ḫalḳa 52a/2

ç.- maz 31a/4

bedenden ç.- maz 54b/2

ol bedenden ç.- maz 55a/4

kisvetinden ç.- sa 42b/7

seyre ç.- sa 54a/16

çıḳa git-: çıkıp gitmek

ç.- a g.- (gid)e 23b/17

çıkar- : birinin veya bir şeyin çıkmasını sağlmak, çıkmasına sebep olmak; sonunu getirmek

cahiliyyetden ḳarañuluḳdan ç.- ur 30b/4

ḳarañuluḳdan ç.- maġa 31a/9

çin : amacıyla, maksadıyla; -den dolayı, -den ötürü krş. ıçin, içün, için küçük yitdügi ç.+ de 48b/16

çoġal- : azken çok olmak, çok duruma gelmek, fazlalaşmak, ziyadeleşmek

ç.- dı 8a/6

ç.- sun 43a/5

çoḳ : sayı, nicelik, değer, güç, derece vb. bakımından büyük ve aşırı olan

ç. 15a/15, 23b/9, 51b/14

ç. oldı 9b/3

ç.+ dur 5b/16, 7b/6, 6a/10, 21a/16, 27b/5, 29b/12

maʿnā ç.+ dur 4b/6

sır ç.+ dur 54b/12

söz ç.+ dur 23b/3, 26a/15, 29b/16

ç.+ tur 5b/10, 15a/12

çök- : deve, sığır vb. olduğu yere oturmak; bulunduğu düzeyden aşağı inmek, dizlerinin üzerinde durmak

devesi orada ç.- di 26b/3

diz ç.- e 44b/12

çöz- : bir sorunun çözülmesi

ç.- üldü 18b/9

çün : F. bundan dolayı, şu sebeple, zira krş. çüñ, çünki
ç. 17b/11, 18a/17, 21b/10, 23a/2, 24b/1, 39a/9, 54a/8
ammā ç. 36a/4
ayıtdı ç. 24a/8
di ç. 38a/7
didi ç. 17b/15
kimse ç. 18a/8
nūş itdi ç. 24b/6
ʿāciz ḳaldı ç. 18a/8
ʿAlīye virdügi ç. 23a/9
sırrı budur ç. 51a/4
vardı bıraḳdı ç. 24a/15
ẕamana dek ç. 17b/6
ʿāşıḳuñ ç. ṣıfatları 50a/7

çüñ : F. şundan dolayı, şu sebeple, zira krş. çün, çünki
diyü ç. 23b/10

çünki : F. şundan dolayı, şu sebeple, zira krş. çüñ, çün
ç. 43b/4, 48a/5, 49b/17

çürü- : genellikle mikroorganizmaların etkisiyle, kimyasal değişikliğe uğrayarak bozulup dağılmak
nebīnüñ velīnüñ bedenleri ç.- mez 25a/15
mübārek bedeniñiz ç.- mez mi 25b/4
tenüñ ç.- tmez 25b/6
ḳabirde ç.- yecek 26a/11

- D -

da : "dahi" anlamında kullanılan bir söz krş. daḥı, daḫı, de
d. 26a/10, 55a/8
añlarsa d. 11a/2
ḳuru d. 40a/5
yaş d. 40a/5

daġi : Ar. başkaldıran, âsî
d. +si 31b/6

dā'im : Ar. sürekli, sonsuz; daima krş. dā'ima, dā'īm
d. 5b/3, 5b/4
duʿā'yı d. oḳumaḳ gerekdür 33a/11

dā'īm : Ar. sürekli, sonsuz
krş. dā'im, dā'ima
d. 7a/3, 8a/2, 13a/13

dā'ima : Ar. sürekli, sonsuz; daima krş. dā'im, dā'īm
d. 25b/11

daḥı : da, de; bile krş. daḫı, da, de
d. 2b/14, 3a/23, 3a/5, 3a/6, 3a/7, 3a/8, 3a/9, 3a/10, 3a/15, 3a/11, 3a/12,

3a/13, 3a/14, 3a/15, 3a/16, 11a/17, 15b/11, 18b/1, 18b/12, 18b/17, 21a/6, 21a/11, 28a/7, 48a/10

daḫı : da, de; bile krş. daḥı, da, de
d. 1b/3, 2b/7, 2b/13, 2b/14, 2b/15, 2b/16, 2b/17, 3a/1, 3a/2, 3a/4, 4a/15, 4b/7, 5a/17, 5b/14, 8a/12, 9a/16, 9b/6/11, 10b/2, 10b/9, 10b/10, 10b/11, 11a/1, 12a/1, 12a/5,
12a/16, 12b/1, 12b/4, 12b/5, 13a/9, 13b/9, 13b/11, 14a/10, 14a/13, 14a/14, 14b/4, 14b/5, 14b/12, 15a/13, 15b/15, 16a/1, 16b/1, 17a/15, 17b/7, 17b/8, 17b/12, 17b/16, 18a/1, 18a/5, 18a/6, 18b/14, 19a/5, 19b/1, 19b/2, 19b/3, 19b/8, 20a/1, 20a/13, 21a/13, 21a/14, 21b/6, 21b/7, 21b/8, 22a/2, 22b/4, 22b/7, 22b/12, 22b/13, 23a/9, 23a/17, 23b/5, 24a/10, 24a/11, 24a/12, 24a/16, 24b/5, 25a/2, 25b/16, 26b/12, 27a/5, 27a/7, 27a/10, 27b/16, 28a/6, 28a/10, 28b/14, 28b/16, 28b/17, 29a/2, 29a/3, 29b/3, 29b/5, 29b/7, 29b/13, 30a/12, 30b/1, 30b/2, 30b/5, 30b/14, 30b/15, 31a/4, 31a/10, 31a/14, 31b/9, 32a/3, 32a/4, 32a/10, 32b/5, 33a/7, 33a/10, 33a/16, 33b/5, 33b/8, 34a/2, 34a/4, 34a/7, 34a/10, 34a/12, 34a/15, 34b/14, 35a/9, 35a/17, 35b/10, 36a/9, 36a/10, 36b/7, 36b/9, 36b/14, 37a/1, 37a/2, 37a/5, 37b/10, 37b/16, 38a/1, 38a/2, 38a/6, 38b/6, 38b/13, 39a/6, 39b/1, 39b/11, 40a/1, 40a/3, 40a/16, 40b/3, 40b/5, 40b/6, 40b/7,41a/12, 41a/13, 41a/17, 41b/10, 41b/12, 42a/1, 42a/16, 42b/6, 42b/13, 42b/16, 43a/4, 43a/5, 43a/13, 43a/16, 43a/17, 43b/2, 43b/8, 44a/1, 44a/2, 44a/10, 44a/17, 45b/1, 45b/5, 46a/4, 46a/9, 46b/3, 47a/5, 47b/4, 47b/9, 47b/11, 47b/16, 47b/17, 48b/13, 49a/10, 49b/15, 50a/9, 50b/6, 50b/7, 50b/11, 51a/4, 51a/6, 51a/14, 51b/1, 51b/5, 51b/8, 51b/13, 51b/14, 52a/2, 52a/5, 52a/12, 52b/3, 52b/4, 53a/7, 53b/9, 54a/4, 54a/6, 54b/9, 54b/16, 55a/7
bir gūne d. oldı 12a/2
duʿā’yı d. (dā’im) oḳumaḳ gerekdür 33a/11
ol d. 17b/12
viren d. Allāhdur 51a/10
ḳul d. Allāhuñ 51b/2
mal d. Allāhuñ 51b/3
dünyā d. Allāhuñdur 51a/9
ḳul d. Allāhuñdur 51a/10
yüz kez d. añılsa 27a/13
şeyḫüñ d. artar 45a/10
Resūlüñ mürşidi d. Cebrā’ildi 40b/12
şeyṭanuñ d. çerīsi 39a/1
kerāmet d. gösterirse 36b/3
şübhelü loḳma d. ḥelāl olur 48a/7
perhīz d. itse 36b/5
tenezzül d. itseler 49b/7

ol d. kemālindendür 33a/7
namāz d. ḳılmaya 13a/11
mülḥidlerüñ d. kitābları vardur 37b/12
bu ʿilmüñ d. nūrı nārı vardur 30a/5
borç d. olsa 45b/7
kāfir d. olursa 35a/16
tevbenüñ d. sırrun bilse 44a/1

daī : Ar. devam eden, devam üzere olan, eksik ve kesintisi olmayan, sürekli
d. 21a/6

daḳāyıḳ : Ar. anlaşılması güç ve ince dikkatler isteyen konular
güftār-ı daḳāyıḳ: anlaşılması güç söz güftār-ı d. 9a/8

dal : ikinci tekil emir kipiyle çekimlenmiştir ve emir verir; başka bir şeyle uğraşamayacak veya başka bir şeyi düşünemeyecek biçimde kendini bir şeye kaptırmak
d. 36b/11
d. diyü (suya dalmak) 36b/10

dāne : tane, adet
ayda bir d. 36a/1

daʿvā : Ar. iddia
şeyḫliḳ d.+ sın ideler 15a/15
daʿvāsın ḳıl-: davacı olmak
d.+ sın ḳılur 28a/4
daʿvā-yı ḳardaşlıġ: kardeşlik ülküsü
d.+ ı 51a/12

daʿvācı : iddia eden kimse
daʿvācı ol-: şikayetçi olmak
d. olup 30b/10

daʿvet : çağrı, çağırma
d. 25b/12
d. idicileridür 14a/1
d. it 20b/6
d. itdügi 13b/11
d. itmek 41b/10
d. itmek içün 14b/11
d.+ ine 41b/12
d.+ ü olsa gerekdür 17b/4

de- : demek, söylemek, söz söylemek krş. di-
ne d.- mekdür 26a/4
d.- r 27b/14
cevāb d.- rüz 4a/2
d.- yü 1b/4, 23a/16

de söz : "dahi" anlamında kullanılan bir krş. daḥı, daḫı, da
d. 28a/13, 32a/12, 34b/7
biz d. 4a/2
ikinin d. 16b/11

d. bulunup 17a/6

dede : tarikat babası, kıdemli derviş
fülān d. 13a/6
d. lafẓıyla çağıra 13a/6

defin : Ar. ölüyü gömme
d. eyledi 23a/8

deg- : faydası olmak, yararı dokunmak
fa'idesi d.- en 51a/15
fā'idesi d.- endür (edegendür) 53b/12
ẕiyān d.- endür 53b/13
fā'idesi d.- ene 53b/14
fa'idesi d.- meyince 51a/13
d.- mez 51a/14
münācāt ḳılduġuma d.- mez didi 9a/13
Ḥażreti Süleymāna nübüvvet d.- sün 18a/2

degil : cümle içinde art arda kullanılan iki veya daha çok özneyi, tümleci, yüklemi, aralarından bazılarına olumsuzluk kavramı vererek birbirine bağlayan veya yüklemin olumsuz çekimini sağlayan kelime
ʿaceb d. 42a/14
d.+ dür 28a/4, 30a/10
altun ve gümüş ile d.+ dür 2a/4
benüm ümmetim d.+ dür 36a/15
cāiz d.+ dür 5a/11
cāīz d.+ dür 7b/11
cāīz d.+ dür 7b/4
ehl-i taḳvā d.+ dür 48a/15
esās d.+ dür 11a/1
ḥācet d.+ dür 32a/7, 32a/9, 32a/10
ḳābīl d.+ dür 37b/2
lāyıḳ d.+ dür 7b/17, 8a/1
luġıla d.+ dür 41a/13
mecāzī d.+ dür 51a/3
muḫālif d.+ dür 20a/2
mümkin d.+ dür 45b/17
revā d.+ dür 21b/1, 26a/16
şehvet d.+ dür 51a/2
tebdīl ve taġyir olmış d.+ dür 4b/3
tihāven d.+ dür 11a/1

degin : -e kadar, dek krş. dek
d. 41b/1
vaḳit namāza d. 54a/5

degiş- : başka bir biçim veya duruma girmek, tahavvül etmek
tertibince d.- eler 33b/3

degül : cümle içinde art arda kullanılan iki veya daha çok özneyi, yüklemi, tümleci, aralarından bazılarına olumsuzluk kavramı vererek birbirine

bağlayan veya yüklemin olumsuz çekimini sağlayan kelime

d. 18b/16

benüm elüm d. 6a/3

ġam d. 26b/16

ifrād ile d. 35b/10

mürīd-i rāh-ı Ḥudā d.+ dür 11a/7

taġyir olmış d.+ dür 2b/3

ḳābīl d.+ lerdür 37b/1

müteşerriʿ d.+ se 38b/17

lāyıḳ d.+ üz 41a/16

revā d.+ (degil) dür 49a/11

dek : -e kadar, dek krş. değin

d. 17b/5

yire d. 19a/9

ẕamana d. çün 17b/6

delīl : Ar. insanı aradığı gerçeğe ulaştırabilecek iz, emare

d.+ dür 43b/14

d.+ siz söz ḫaṭādur 02b/11

d. yoḳdur 11b/8

dem : Ar. an, zaman

her d. sözi 50a/6

dem ur- : Ar. + T. bir şeyden söz etmek

d. ur 49a/13

d. urmaḳ gerekdür 44b/9

ʿārifliḳden d. urmaḳ küfürdür 49a/15

velīlikden d. urur 36a/17

deñiz : yer kabuğunun çukur bölümlerini kaplayan, birbiriyle bağlantılı, tuzlu su kütlesi

d. ḳaynadı 24b/1

d.+ de 45b/4

d.+ e 52b/7

Necāf d.+ ine ṣaldılar 24a/13

dep- : tekmelemek

d.- di 10a/7

d.- ele 20b/7

depele- : ayakları altında ezmek

d.- mek gerek 42b/12

der- : bir araya getirmek, derlemek, devşirmek, toplamak

d.- iġ olmaya 50b/15

maʿrifet gülleriñ d.- üp 1b/13

der ?

d. 3a/17

dergāh : F. tekke

ilāhī d.+ ıña 9b/15

İmām-ı Şāfiʿi d.+ ında oturup 29a/11

derman : F. çare, önlem, tedbir; ilaç, deva, em; kudret, takat

d. idemedi 17b/12, 17b/16

d. ḳıl 18a/11

dermān ol-: derman, çare olmak

d. olursa 17b/5, 17b/10, 17b/15, 18a/3

ders : Ar. bir bilimin veya bilginin öğrenilmesi için alınan eğitim; bir olayın bellekte bıraktığı iz, öğüt, ibret

d. 31b/10

d. aydurdı 29a/11

ḥaḳīḳat d.+ in oḳumaḳ gerek 7b/2

d.+ in tamām itmiş 37b/15

dervīş : F. tarikatlerden birinin şeyhine bağlanarak dergâhta hizmet ve çile ile gününü geçiren ermiş kişi

d. 1b/3, 13a/5, 31b/12, 32a/8, 34a/5, 34a/7, 34a/9, 34b/9, 34b/11, 34b/13-14

d. gerekdür 47a/12

d. ḳarnuñ ṭoyurunca 35b/1

d. olan 46b/2

d. olana 29b/13

d. oldur 48b/7

D. ʿOṣmān 2a/5

Şeyḫ Oġlı D. ʿOṣmāndur 11b/17

d. peydāh oldı 34a/3

d.+ e 11a/15, 13a/5, 47b/16

d.+ e buluşdı 34b/9

d.+ e gerekdür 48a/2

d.+ ler 33a/11

mütevāṣıd d.+ lerdür 49b/2-3

d.+ ler dilince 33b/9

d.+ ler içinde 22a/5

d.+ ler ile 46b/14

d.+ ler ḳatında 48a/9

d.+ ler ola 19a/4

d.+ lere 40b/7

muḫaḳḳīḳ d.+ lere 32b/3

d.+ lere lāzım 27a/1, 38a/16

d.+ leri incidür 48b/17

yolda geçen d.+ lerle 44a/4

d.+ lerle ṣoḥbet iderler 17a/5

d.+ lik 52b/1, 52b/10

d.+ üñ loḳmasından 47b/14

D. Muḥammed ʿAzīzīnüñ silsilesi 3b/1

deve : geviş getiren memelilerden, boynu uzun, sırtında bir veya iki hörgücü olan, yük taşımakta kullanılan hayvan

d. 9a/16

d. elinde geldi 24b/12

ḳırḳ d. yüki 10a/8

ḫod d.+ dür 1b/8

d.+ nüñ büyügi 1b/7

d.+ si orada çökdi 26b/3

d.+ ye 9a/14

d.+ ye yük urup 9a/14

d.+ ye yükletdi 24b/13

devir : Ar. devir, zaman; dönmek

d. 10b/1

d.+ (devr)i 10a/3

devlet : Ar. toprak bütünlüğüne bağlı olarak siyasal bakımdan örgütlenmiş millet veya milletler topluluğunun oluşturduğu tüzel varlık
d.+ e 8a/15

devir : Ar. devir, kendine özgü bir özellik taşıyan zaman parçası
eflāk d.+ (devr)ine beñzer 4b/15

devrān : Ar. dönme, dönüp dolaşma
d. itdükleri 4b/14

di- : demek, söylemek krş. de-
d.- di 6b/12, 6b/13, 6b/14, 8a/16, 8a/17, 9a/5, 9a/15, 9b/6, 9b/15,9b/17, 10b/15, 11a/14, 17a/5, 17a/9, 17a/15, 17b/5, 17b/11, 18a/4, 18a/10, 18a/11, 18a/12, 18a/14, 18b/3, 18b/4, 18b/5, 18b/10, 18b/12, 20a/10, 21a/13, 21b/6, 21b/9, 21b/15,22a/13, 22a/15, 22a/16, 22b/1, 22b/3, 22b/4, 22b/6, 22b/9, 22b/12, 23a/2, 23a/5, 23a/12, 23b/14, 24a/4, 24a/7, 24a/14, 24a/15, 24a/16, 24b/2, 24b/3, 24b/6, 25a/7, 26a/2, 26b/2, 28b/6, 29a/13, 34a/10, 34b/13, 35a/2, 35a/9, 38a/6-7, 38a/10, 40a/4, 40a/5, 40b/6, 40b/15, 40b/17, 41b/1, 43a/8, 52a/4, 52a/10, 52a/16
münācāt ḳılduġuma degmez d.- di 9a/13
d.- di çün 17b/15, 38a/7
d.- digüñüz 27a/16
d.- diler 16b/1, 21b/12, 21b/16, 22b/13, 23a/13, 24b/16, 25a/2, 25a/4, 25b/16, 30a/11, 35a/6, 43a/4, 43a/11, 43b/3, 51b/12, 51b/16
ṣaddaḳnā d.- diler 21b/11
d.- din 25a/9
d.- dügi 24b/11, 27b/1, 40a/7, 40a/10
d.- dügi vāḳit 16a/9
d.- dügünden 28a/2
d.- dügümüz 36a/4, 44a/8
peyġamberüñ d.- dügünden 29b/10
d.- dük 41a/16
d.- dükde 10b/16
d.- dükleri 5a/8, 5a/16, 40a/11, 41a/6, 52b/11
insān-ı kāmīl d.- dükleri 33a/2
d.- düm 17b/1, 17b/7
d.- medi 4a/16
d.- medüm 9a/1
d.- mek 8a/5, 27a/12
şeyiḥ d.- mek 16a/1
d.- mek gerek 31a/17, 31b/2, 31b/3, 31b/4, 31b/5, 31b/6, 31b/7, 31b/9
d.- mek gerekdür 26b/7, 37b/10
d.- mek ile 46b/12
d.- mek olur 37b/7, 53a/17
yoḳdur d.- mek olur 14b/9
üç yüz nefis d.- mekden 39a/4

d.- mekdür 52b/10
d.- mezler 38b/16
d.- miş 16a/10, 16b/6, 16b/12, 16b/13, 21a/4, 39a/17
d.- mişdür 20a/6-7, 21a/8, 30a/12
bunı d.- mişdür 20a/14
d.- mişler 15b/2, 16a/14
efrad d.- mişler 33b/5
zühdī d.- mişler 49b/12
d.- nildügi 6a/6
d.- nilmişdür 32a/5
d.- r 14a/13, 16a/12, 16a/14, 22a/5, 23b/7, 25b/6, 25b/7, 27b/8, 31b/11, 32a/3,
32a/4, 33b/6, 34a/11, 35a/17, 36a/16, 38b/6, 41b/1, 46b/8, 53b/13, 54a/6, 54a/12
ehl-i ḫaḳiḳatim d.- r 36b/1
d.- rdi 42b/1, 42b/2, 42b/3
d.- rler 5b/7, 14b/10, 22a/2, 23a/15, 23b/7-8, 25b/3, 26a/10, 27b/4, 27b/5, 31b/15, 33b/10, 36a/3, 36a/8, 36a/11, 37a/4, 37a/8, 37b/2, 37b/4, 37b/6, 37b/7, 37b/13, 38b/1, 39a/2, 39a/16, 39b/13, 41a/4, 41b/2, 55a/10, 55a/11
açlıġa d.- rler 35a/10
aña d.- rler 20b/5
baʿżılar d.- rler 27b/15
kāmiller d.- rler 46a/5
d.- rlerdi 8b/14
d.- rse 46a/13, 47a/13
d.- se 2b/7, 31b/13, 31b/17, 51b/4
d.- seler 20b/12
d.- yen 30a/10, 30a/13
d.- yende 52b/16
d.- yene 28a/5
d.- yince 20b/12
d.- yüp 6a/3, 13a/6
şeyḫe d.- yüp 30b/8

diye : diyerek, herhangi bir kanıda olarak krş. diyü
d. 48b/10, 48b/11

dib : (dip) dikili duran bir şeyin yerle birleştiği nokta ve çevresi veya bir şeyin yanı başı
aġacıñ d.+ inde 1b/4
aġaç d.+ inde 43a/12
aġacuñ d.- inde yaṭdı 1b/4

dīdār : F. yüz, çehre
miḥrābı d.+ dur 5a/7

dil : ağız boşluğunda, tatmaya, yutmaya, sesleri boğumlamaya yarayan etli, uzun, hareketli organ, tat alma organı; gönül, yürek; insanların düşündüklerini ve duygularını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban
d. 34b/2
dervişler d.+ ince 33b/9

ḥaḳ soḥbetüñ söylemeyen d. 38b/13

d. şumtıdur 34a/13

d.+ de āsān 2a/3

d.+ i 16a/3, 24b/14

baş d.+ ile 40b/5

dirlik d.+ iñ 25a/6

d.+ in saḳlasa 35a/15

d.+ inde 42a/4

d.+ süz şeyṭān ḳopar 38b/13

dile- : birinden bir şeyin yapılmasını istemek, rica etmek, arzu etmek

ekşi aş d.- di 9a/6

d.- di 22b/12, 40b/5

mühlet d.- di 51b/12

Mülcem d.- di 23b/17

ʿÖmer d.- di 22b/11

ḳanlu ḥancer elinde d.- diler 24a/5

ḳāf ardından d.- dim 17a/12

ḳardaşın d.- mek 44a/6

ḥācet d.- melü 42a/5

d.- rsin 9b/12-13

d.- rim 34b/14

seni d.- rim 9b/13

kişiyi d.- rler 44a/6

d.- rse 40b/11

ḳande d.- rse 36a/7

d.- rsün 26a/9

bir kişi d.- se 28b/11

şehri müşerref ḳılmaḳ d.- se 12b/9

d.- ye 42a/6

rūḥāniyyeden istimdād d.- ye 10b/6

ṣāḥib-i ḳudret olmaḳ d.- yen 37a/2

Ḥaḳdan d.- yüp 12a/6

dile : ikinci tekil emir kipiyle çekimlenmiştir ve emir verir

d. 22b/13

dilek : bir kimsenin dilediği şey, istek, talep, temenni, rica, murat

d.+ (dileg)e irişmek 9b/14

dīn : insanların yaratıcı olarak kabul ettikleri üstün güce olan imanlarını, ona yapacakları ibadetlerin bütününü ve bu īmâna göre davranışlarının nasıl olması gerektiğini düzenleyen inanış yolu; iman, inanç

d. 12a/4, 14a/14, 14b/8

d. burcı 21a/8

d.+ e 21a/7

d.+ i 14a/13, 14b/5, 30b/14 , (din) 30b/14

d.+ i āşikāre iderüz 43a/4

d.+ i yoḳdur 30b/14

d. yolunda 21a/8

d.+ i yoḳdur 53a/16

uṣūl-i dīn: dinin usûlü
uṣūl-i d. içinde 8b/13
ʿulūm-ı dīn: dinin ilimleri
ʿulūm-ı d.+ de 54b/6
din-i islām: islâm dini
d.+ dan 42b/12

diri : canlı, ölmemiş
d. +dür 26a/3

diril- : güçlenip canlanmak
d.- e 46b/13
dirligin d.- mez (dirl-) 36b/1

dirlik : yaşayış, hayat, sağlık, varlık, geçim
d. diliñ 25a/6

ditre- : küçük ve hızlı salınım hareketleri yapmak, titremek
ḥazān bayraġı gibi d.- di 18b/1

dīv : F. korkunç, olağanüstü irilikte olan
d. 17b/9, 18b/1
d. ʿAlīyi 18a/17
ol d. 17a/10
d.+ lere 18a/2
d. geldi 17a/8
d.+ üñ boynı 18b/8
d.+ üñ boynun 18b/7

dīvān : F. eskiden şâirlerin aruz vezniyle yazdıkları şiirlerini, nazım şekillerine ve kafiyelerinin son harfine göre belli bir sıraya bağlı olarak düzenledikleri şiir mecmuası
dīvān-ı muḥammed: Kur'an-ı Kerim
d.+ dür 37b/2

dīvāne : F. kendini duygularının coşkunluğuna bırakmış, akılla ilgisini kesmiş, aşkın buyruğu altına girmiş olan kimse, meczup
efrādı d.+ lerdür 33b/6

diyü : diyerek, herhangi bir kanıda olarak krş. diye
d. 16a/8, 18b/6, 18b/11, 20b/1, 20b/3, 20b/7, 22a/6, 23a/2, 29b/10, 32a/1, 34b/15, 35a/7, 36b/10, 36b/10, 40a/8, 42a/8, 43a/12, 44b/15
bizār d.- yü 30a/13
nās id d.- yü 39b/15
Teñri Resūlüne maʿlūmdur d.- yü 22b/15
Vesīle d.- yü ad virdim 12a/9
d. çüñ 23b/10
d. vaḳit: dediği zaman 16a/8

diẕ : kaval, baldır ve uyluk kemiğinin birleştiği yer, diz
d. çöke 44b/12

iki d.+ i üzerine 22a/8

doḳuz : sekizden sonra gelen sayının adı. Bu sayıyı gösteren 9 ve IX rakamlarının adı

d.+ uncı ḥalḳdan ḳaçmaḳdur 10a/13

dol- : dolu duruma gelmek

gönül d.- una 42a/1

doğru : doğru; bir ucundan öbür ucuna kadar yönü değişmeyen

d. geldi 22a/10

dost : F. sevilen, güvenilen, yakın arkadaş, gönüldaş, iyi anlaşılan kimse

d. olurlar 51a/1

ʿAlinüñ d.+ ları 43b/6

fuḳarā d.+ larımızuñ gördi ki ḥālleri 12a/1

ʿAlī d.+ larından ise 28b/3

dostluḳ : dostluk

d.+ luḳ itmesünler 7a/10

doy- : isteği kalmayıncaya kadar yemek, aç kalmamak

ḳarnı d.- unca yimeye 48a/6

dök- : düşürmek, iskat etmek; saçmak, serpmek; akıtmak

kin d.- dilerdi 23a/10

dökül-: ayağa kapanmak

ayağına d.- diler 25a/3

dön - : kendi ekseni üzerinde veya başka bir şeyin dolayında hareket etmek; caymak, sözünü ve ahdını tutmamak

d.- derürler 38a/15

d.- di 28a/11

yolundan d.- meyevüz 43a/10-11

dört : dört sayı sıfatı

d. aṣḥāb 26b/5

d. aṣḥāb uludur 20b/17

d. bucaġında 5a/3

d. bucāġında 5a/9

d. dürlü 29b/9

d. dürlü nesnedür 35b/2

ṣūfī d. ḥarfdür 52b/15

d. kelime 5a/9

evtād d. kişidür 33b/8

ol d. kişiye ışmarlanmışdur 33b/9

d. köşe 33b/8

Ḥaḳḳuñ yolını d. nesnede buldum 10a/9

d. ʿalāmet 15b/3

d. ʿalāmeti 15b/2

ismi d. olmasınuñ sırrı 54b/13

d. şeyḫ ṭālibī 41b/15

her ḥarfuñ d. teveccihi vardur 52b/16

d. uṣūl 36a/12
altıya d. veya iki rekʿat 7a/15
d. yāri beraber seveler 26b/15
d. yıl 23b/5
d.+ den alduġ ıçün 35b/8
d.+ dür 41b/13, 54b/16
d.+ (dörd)i 29b/9, 52b/9
bu d.+ (dörd)i berāber olmasına 35b/3
d.+ (dörd)ünci her şeyden geçüp 10a/11
d.+ (dörd)ünci ʿalāmet budur kim 15b/13
d.+ (dörd)üncide 5a/14
d.+ (dörd)ünden birini 26b/15

döşe- : yaymak, açmak, yere sermek
postuñ d.- yüp 13a/15

duʿā : Ar. Allah'a yakarma ve yalvarma,niyaz krş. duʿā'
ḫayır d. eyledi 11a/14
d.+ sı 14a/10
d.+ sına 6a/15
d.+ ya 6b/3

duʿā' : Ar. Allah'a yakarma ve yalvarma, niyaz krş. duʿā
d.+ yı da'im oḳumaḳ gerekdür 33a/11

duġuñ : evlenme dolayısıyla yapılan tören, eğlence, cemiyet
d. 13b/11

duhā : Ar. kuşluk vakti
d. 8a/3

dur- : hareketsiz durumda olmak; bir yerde bir süre oyalanmak, eğlenmek, tevakkuf etmek
d.- a 46b/6
d.- maya 13a/9
nūr ḳılup d.- dın 26a/2
ḥużur-ı ḳalbe d.- maḳ gerek 44b/11
ḳoyup d.- maḳ gerek 45a/1
ṣalavāt getürüp d.- maḳ gerek 27a/13
ḳarşu d.- maḳ gerekdür 44b/16
ḳullar d.- urlar 44b/12
d.- ursañ 44b/16
nice kez varup gelüp d.- urum 40b/17

dūr : Ar. uzak
d. 12a/4

durum : bir şeyin içinde bulunduğu koşulların hepsi, vaziyet, durum, keyfiyet, mevki, pozisyon
dünyānuñ d.+ ını 33b/10

dut- : elde bulundurmak, ele almak; ele geçirmek, yakalamak; yanında bulundurmak, alıkoymak; farzetmek, öyle kabul etmek

münāsib olanı d.- a 29b/15

müṣabetinde d.- a 46b/6

nefsine āyine d.- arlar 54a/6

şevket d.- dı 43b/5

Resūlüñ elin d.- dılar 43a/9

d.- maḳ gerek 46a/13

betinde d.- maḳ gerekdür 46a/12

şeriʿat d.- masıyla 19b/14

d.- maz 36a/17

sebeb d.- mışdur 51a/11

göñlünden niyyet d.- up 45a/2

d.- unmaḳ içün 40b/13

şeyḫinüñ elin d.- sa 43b/17

duy- : sezmek, fark etmek, hissetmek

tecellāya d.- maya 16a/13

dūzaḫ-nümā : [F. dūzah + Ar. nümā] cehennem gösteren, cehennem bildiren

d.+ dur 37b/13

dükeli : bütün, hep, herkes

d. (dükel) 10a/7

d. 9b/5

dükḳan : Ar. görevli olarak çalıştıkları yer, iş yeri

ḫalvetīler d.+ ında olan 1b/10

düldül : Ar. Hz. Muhammed'in Hz. Ali'ye verdiği kır katır

d.+ i eyerletdi 24a/11

dun : Ar. bayağı, aşağılık

d.+ larından 39a/11

dünyā : üzerinde yaşadığımız toprak ve denizler, yeryüzü; dış, çevre, ortam; yaşama biçimi, hayat

d. 15a/5, 15a/8, 29a/5, 33b/8, 43a/10

d.+ [y]ı terk ide 47a/6

d.+ [y]ı terk itse 47a/7

d. gögüni 12b/4

d.+ dan gitse 44a/3

d.+ dan ṣaḳınuñ 8b/7

d.+ nuñ başı 47a/6

d.+ ya 12a/2

d.+ yı 12b/1, 47b/4, 51b/15

d.+ yı getürmekdür 34b/2

d.+ yı sevmekdür 47a/3

d.+ yı terk itmekdür 47a/4

yedi d.+ yı virseler 9a/12

d. begligüñ 14a/6

d. daḫı Allāhuñdur 51a/9

d. ehline 49b/13

d. gögünden 54a/16

d. gögüni yıldızlar ile bezedük 12b/3

d. ḫalḳınca 21a/4

d. ḥarāmdur 49b/14
d. manşıbı içün 30b/12
d. maşlaḥatı içün 47b/11
d.+ da 8b/1, 9b/2, 26b/8, 40a/11, 49a/6, 49a/7, 51a/15, 51b/4
fenā d.+ dan 25a/13
d.+ dan gitse 30b/9
d.+ ları 50b/14
d.+ nuñ durumını 33b/10
ḥabersiz biraz d.+ sın alsa 51a/17
d.+ ya olsa 47a/7
d.+ yı terk eyle 9a/5
ehl-i dünyā: dünya adamı, dünya işlerine kendisini kaptıran kimse
ehl-i d.+ dan 47a/8
ehl-i d. oldı 12a/3
ehl-i d.+ yı terk itmek gerekdür 47b/2
ehl-i d.+ ya ḳarışmayup 8b/2
ehl-i d.+ yı terk itmese 47b/3
ehl-i d.+ yı 47a/17
muḥabbet-i dünyā: dünya sevgisi
muḥabbet-i d. 46b/17
ṭālib-i dünyā: dünyayı seven
ṭālib-i d.+ ya ḳoduḳ 15a/4
terk-i dünyā: dünya işlerinden el çekme, inzivaya çekilme
terk-i d.+ nuñ ʿalāmeti 47b/12
terk-i d. 47a/5, 47a/16
terk-i d. ḳılsa 47b/1
terk-i d. olan 47a/11, 47a/17
terk-i d. oldur 47a/8
terk-i d.+ yı ḳılsa 47b/3

dünyalıḳ : dünyalık
d.+ lıḳ virdi 23b/10

düri- : türemek
d.+ye 15a/15

dürlü : çok çeşitli özellikleri olan, çeşit çeşit, muhtelif
d. 20a/7, 26a/3, 26a/7, 28a/16, 33a/6, 34a/12-13, 48a/13, 49b/3
dört d. 29b/9
dört d. nesnedür 35b/2
d. vesveseler 36b/6
d.+ dür 14a/14
iki d. 34a/12
iki d.+ dür 47a/5
üç d.+ dür 39a/17
d. inşā'allahü teʿālā 20a/13
ṣoḥbeti üç d. olup 19a/1

dürr : Ar. inci, mücevher
d.+ ü 27b/14
dürr-i ʿadni: cennet incisi
d.- i ʿadni Ebū Ḥāẕim Medenī 8b/5
dürr-i cevāhīr : mücevher parlaklığı
d. 2a/1

dürüst : F. sözünde ve davranışlarında doğruluktan ayrılmayan, doğru (kimse)

nefsinde d. ola 53a/13

d.+ dür 21a/13, 50b/13

ḳardaşlıḳ d.+ (dürüs) dür 51b/4

dürüst ol-: dürüst olmak

d. olmaz 30b/15, 51a/13

düş : uyurken zihninde beliren olayların, düşlerin bütünü, rüya

d.+ inde gördi 1b/4

düş- : durduğu, bulunduğu, tutunduğu yerden ayrılarak veya dayanağı, dengesini yitirerek yukarıdan aşağı inmek; aşırı ilgi ve sevgi göstermek; kıymetin azalması

senüñ göñlüme bu d.- di 34a/8

maẓhar d.- dügi 6a/17

himmete maẓhar d.- e 6b/4

maẓhar d.- e 6a/15, 6a/16, 6b/3

Resūlullah **göñlünden d.- e:** kıymeti azalmak 46a/17

şeyiḫ **göñlünden d.- er:** kıymeti azalmak 46a/16

d.- ersem ẕiyānım 52a/12

d.- meyesin 52a/9

d.- se 46a/16, 46a/17

ayaġına d.- üp 9a/17

pervāne gibi d.- üp 10b/2

şöhrete ve rīyāya d.- üp 7a/7

sebeb d.- ürmişdür 51b/3-4

düşmān : F. birbirinin kötülüğünü isteyen, ondan nefret eden, ona zarar vermeye çalışan kimse, yağı, hasım

üçünci iblisi d. olmakdur 10a/11

düşü : ?

d. 50a/17

düşün - : aklından geçirmek, göz önüne getirmek

d.- mek 21b/1

düvaz : F. iki

d.+ de 31b/15

d.+ deki 27b/9

d.+ de imāmdur 31b/4

düvāzdeh : F. on iki krş. düvazdem

d. 29b/2, 31b/3

düvazdem : F. on iki krş. düvāzdeh

d. 27b/8

düz- : süslemek

bir cüḫud ḳızın d.- diler 23b/12

- E -

ebī : Ar. ‘eb’ baba adının harfi ceri olup “babam, pederim” anlamındadır

e.+ hā 21a/3

ecel : Ar. hayatın sonu, ölüm zamanı
e. 16a/15
e. irse 16b/9, 16b/15

ecmaʿīn : Ar. hepsi, bütünü, cümlesi.
e. 3b/6

ecnebī : Ar. yabancı; başka bir milletten veya yabancı bir devlet tebaasından olan kimse.
e.+ den gören 51a/2
e.+ ler 14b/9

edā : Ar. üzerine borç olan veya borç hükmünde bulunan şeyi yerine getirme, yapma, ifa etme, icrâ etme
e. ide 10b/12
sünneti e. idici ola 53a/3
e. idici olan gerekdür 53a/2

edeb : Ar. iyi, terbiye
e. 10b/8
e. itdi 22b/14
e. saḳlarsa 46a/8
e.+ in saḳın 26a/10
edeb-i ṭarīḳ: yolun edebi
e. 44b/8

ednā : Ar. en küçük, en az, cüz'i
e.+ lar ulūlarına 13a/3
ulūları e.+ larına 13a/4
e.+ sı 41b/6
e.+ sı incüdü 48b/15

efḍal : Ar. çok faziletli, çok üstün
e. 20b/15
e.+ dür 28a/8
cümleden e.+ dür 8a/8
ẕerine e.+ dür 20b/14

efendi : sāhip durumunda olan, buyruğu geçen, hükmünü yürüten kendisine uyulan kimse, sāhip
Seyyid Muḥammed E. 3b/5
şeyḫ İskender E. 3b/4
şeyḥi Ḥabīb E. 3b/3
Ḥażret-i Yaʿḳub E. 3b/4
Ḳasım E. 3b/2

eflāk : Ar. felekler, gökler
e. 10a/17
e. devrine beñzer 4b/15
e.+ a beñzer 4b/7

efrad : Ar. fertler, kişiler, kimseler
e. dimişler 33b/5

efsūn : F. insanı hükmü altına alıp kendinden geçirecek kadar kuvvetli tesir, büyüleyici etki
e. ile 38a/3

eger : F. şart anlamını güçlendirmek için şart cümlelerinin başına getirilir;

tekrar edilerek kullanıldığında ‘ister ... ister, gerek ... gerek’ anlamına gelir

e. 2a/17, 4a/1, 4b/16, 5a/9, 5b/8, 6a/9, 9a/4, 9b/17, 10b/6, 10b/13, 11a/5, 16a/15, 19a/17, 19b/1, 20a/8, 20a/9, 27a/12, 28a/17, 28b/3, 28b/13, 28b/14, 28b/17, 29a/1, 35a/16, 35b/10, 38b/16, 38b/17, 40b/8, 40b/11, 42b/8, 42b/16, 43a/1, 43a/7, 44a/7, 44a/8, 44a/14, 44b/15, 45a/3, 45b/8, 46a/11, 46b/4, 47a/13, 47a/15, 47b/1, 47b/3, 48a/1, 48b/4, 48b/8, 48b/10, 49a/2, 49a/3, 49b/7, 49b/10, 51a/11, 51a/16, 51b/7, 52a/3, 52a/11, 52a/15

eḥad : Ar. kişi, kimse, şahıs

e. 31b/11

eḥibbā : Ar. dostlar, sevgililer

a.+ ñ 26b/8

ehil : Ar. sahip, mâlik; bir yerin, bir topluluğun halkından olanlar, oraya mensup olanlar, oraya mensup bulunanlar, cemâat krş. ehl

e. budur 51b/5

e. ḳatında 33a/8

ehl : Ar. sahip, mâlik; bir yerin, bir topluluğun halkından olanlar, oraya mensup olanlar, oraya mensup bulunanlar, cemâat krş. ehil

e.+ i 37a/1

e.+ i bilür 17a/2, 25a/5

aḫiret e.+ ine 49b/14

dünyā e.+ ine 49b/14

fiʿil kişi e.+ ine 28b/10

ṭamū e.+ ine 10a/1

e.+ ine vire 53b/3

ehl-i beyit: Hz. Muhammed’in aile fertleri ve yakın akrabası

e.+ i 27b/16

ehl-i bidʿat: Kur’an-ı Kerim’e ve Hz. Muhammed’in sünnetine aynen tâbii olmayıp bunlara zıt aklî deliller ileri sürerek hak yoldan ayrılan ve bir kısmı müslüman sayılmayan Haricîlik, Şia vb. mezheplere mensup alanlar

e. 7a/10

e. olmışlar 12a/3

ehl-i cefā: cefa ehli

ehl-i cefā ol-: cefa ehli olmak

e. olmaya 53a/11

ehl-i dünyā: dünya adamı, dünya işlerine kendisini kaptıran kimse

e. oldı 12a/3

e.+ dan 47a/8

e.+ ya ḳarışmayup 8b/2

e.+ yı 47a/17

e.+ yı terk itmek gerekdür 47b/1

e.+ yı terk itmese 47b/3

ehl-i fā’ide: yarar sahibi

e. ola 53b/7

ehl-i ḥaḳ: müminlerin hakka tabii olması

e. 11a/6

ehl-i ḥaḳīḳat: hakikati görenler, doğru yolda yürüyenler

e. oldur 19b/11, 19b/12

e.+ im dir 36b/1

ehl-i ḥāl: bir manevî derecenin tecellîsini ve zevkini ruhunda hisseden(ler), vecd sahipleri, hakikat ehli

e. olmasıyla 50a/12

e. olsa 46b/15

e.+ dür 32a/9

e.+ iñdür 26a/16

ḥāl e. olmayınca bilmez 37a/7

ehl-i ḳāl: söz ve şekilde kalan(lar), ilâhî hakikatlerden ve manevî zevklerden haberdar olmayanlar; söylediğini yapmayan

e. ḳatında ṣığmaz 19a/9

e. (ḳāll) ile seslenmek 32a/9

ehl-i maʿārīf: bilgi sahibi

e. ola 36b/17

ehl-i nefis: nefis sahibi

e. 11a/6

e.+ dür 25b/17

ehl-i ʿayāl: aile fertleri

e. 47b/5

ehl-i semāʿ: gök ehli, melekler

e. ola 53a/6

ehl-i sülūk: bir tarikata girmiş olanlar

e. 46b/5

e. ise 46a/14

e. olur 48b/1

ehl-i şerīʿat: şeriatın emirlerini yerine getirenler

e. oldur 19b/8

ehl-i taḳvā: takva sahibi olmak, güzel ahlak sahibi olmak

e. degildür 48a/15

e. oldı 28a/3

e.+ dur 28a/2

taḳvā e. olsun ve olmasun 31b/12

ehl-i tevekkül: tevekkül sahibi, Allah'a güvenenler

e. olmaz 47a/13

ehl-i ṭarīḳat: tarikata girmiş olanlar, tarikat ehli

e. 11b/9, 12a/3-4

e. bābında ḥaramdur 11a/4

e. oldur 19b/9

ehl-i vaḳār: olgunluk ehli

e. ola 53b/1

ehl-i vefā: vefâdâr, vefa ehli

e. ola 53a/10

ehlu'llāh : Ar. Allah adamı, velī, evliyâ

e. 34b/7, 49b/14

e. ile 46b/16

ehlu'llāh ol-: evliya olmak

e. olan 39a/14

e. oldı 15a/5

eimmiye : Ar. (eimme) imamlar

e.+ yesinden 31b/8

eḳalim : Ar. diyarlar, memleketler, iklimler

eḳalim-i sebʿa : yedi iklim

e. 33b/11

ekmel : Ar. çok kâmil, mükemmel, kusursuz, noksansız

ekmel-i vilāyet: vilayetlerin en mükemmeli

e.+ de kāmildür 39a/13

ekrem : Ar. çok kerim, cömert, lutuf ve kerem sahibi

e. 8a/8

perverde-i ekrem: kerem sahibi eğitimi

perverde-i e. 8b/9

resūl-i Ekrem: Hz. Muhammed

resūl-i E. 11b/7

reṣūl-i E. 1b/6

eksik : muvcut olmadığı için ihtiyaç duyulan şey, noksan krş. eksük

ḫilaflarınuñ artuḳ e. olduġuna 29b/7

eksil - : eksik, tamamlanmamış, yarım

biri e.- se 38b/15

eksük : mevcut olmadığı için ihtiyaç duyulan şey, noksan krş. eksik

e. olmazlar 39a/7

ekşi : tadı limon veya sirkeye benzeyen.

e. aş diledi 9a/5

el : bazı söyleyişlerde teşmil yoluyla işi yapanın veya o işin yapılmamasına tesir eden kimsenin yerini tutar; bir mürşidin terbiyesine girmek, ondan evrat almak, dervişliğe intisap etmek

e. 13a/12

e.+ de 2a/2

e.+ i 52b/5

e.+ imle 23a/1

Resūlüñ e.+ in dutdılar 43a/9

şeyḫinüñ e.+ in dutsa 43b/17

e.+ in geçüre 6a/2

e.+ in öpe 13b/4

e.+ in öpeler 13b/3

fuḳarā e.+ in öpeler 13b/4

şeyḫüñ e.+ in öpüp 13b/3

e.+ in öpüñ 6b/15

ṣagı şeḫ e.+ in tutmaḳdur 5a/4

oġlan e.+ inde 52a/6

yezīdler e.+ inde 29b/5

ḳanlu ḫançer e.+ inde dilediler 24a/5

deve e.+ inde geldi 24b/12

mübārek e.+ inden 5b/10

oġlanuñ e.+ inden 18b/2

şeyḥi e.+ inden 5b/8
şeyḥüñ mübārek e.+ inden 5b/17
şeyiḥ e.+ inden 6a/10
şeyḥi mübārek e.+ inden geymek 6a/10
e.+ ine 20b/1, 20b/4
mürīd e.+ ine 6a/16
müridüñ e.+ ine ʿaṣāsın 6b/1
e.+ ine virilmemişdür 39b/10
mübārek e.+ iyle sıġındı 18b/8
e.+ lere 39b/12
e.+ lerinde 22b/5
kāfirler ġālibdür e.+ lerinde 43a/6
e.+ lerüñ 6b/15
e.+ üm arduma çevirdi 17a/14
bir e.+ ün 17a/11

el bağla- : saygı için ellerini göbeğinin üstüne kavuşturmak
e.+ yup: 44b/16

ʿaḳluñ bunda eli yoḳ+ : aklın bununla ilgisi yoktur
ʿaḳluñ bunda e.+ i yoḳdur : 37a/7

el : tarikatlarda bir müridin mürşidine başkalarına yol göstermesi, iznini alması
ḳadim yüce ergin e.+ i 17a/8
şerīʿatde e.+ i temām olmayınca 52b/4
şeyḫim e.+ idür 6a/3
silsile e.+ in 43b/10
benüm e.+ üm degül 6a/3

el-āyeh : Ar. ayetin sonuna kadar, "ilā āhiri'l-āyeh" ifadesinin kısaltması
e. 12b/7

el al- : tarikatlarda bir mürit, mürşidinden, başkalarına yol gösterme iznini almak krş. beyʿat
e. -maḳ 5a/10
şeyiḥ e.+ in aldı 44a/4
e.+ in almış 43b/9
e.+ in alup 43a/16, 43b/8
şeyḫ e.+ in alup 43b/7
şeyhüñ e.+ inden almaḳ 5b/15, 6b/11

elbette : Ar. tabii ki, şüphesiz, muhakkak, mutlaka
e. 12b/9, 15a/11, 46a/7

elet : elemek işini başkasına yaptırmak; ikinci tekil emir kipiyle çekimlenmiştir ve emir verir
e. 50a/16

em- : dudak, dil ve nefes yardımı ile içine çekmek
e.- er oġlāna itmek 19a/11
emcek e.- er ḳaçar 19a/11

emānet : Ar. güvenilir bir kimseye saklaması veya birine teslim etmesi için bırakılan şey veya kimse

e.+ dür 19a/17

e.+ e ḥıyānetliḳ itmiş olurlar 19b/2

emcek : E.T. meme

e. emer ḳacar 19a/11

emginik : ?

e.+ di 23a/11

emin : Ar. güvenli, şüphesi olmayan krş. emīn

e. olmaz 11b/5, 29a/6

emīn : Ar. güvenli, şüphesi olmayan krş. emin

e. olanlara 11b/6

biri rıẕḳ içün e. olmaḳ 10a/10

emir : Ar. buyruk, komut; istek

e. 10b/17

e.+ dür 11a/13

e.+ (emr)ü 13b/12

e. ile yoḳdur 22b/11

e.+ i (emr) idiciye 13b/12

emir ol-: emretmek

e. ola 20b/6

e. olundum 20b/10

e. olur 40a/2

emr-i maġrūr: gururlu emir

e.- i (emr) maġrūr 51b/10

emr-i Ḥaḳḳ: Allah'ın emri

e.+ ıladur 2b/2

e.+ ile Rasūl Ḥażretinüñ icāzetiyle 6a/11

emmāre : Ar. emredici, emreden

nefs-i emmāre: emredici nefis

nefs-i e. ẓulmetinden 11b/15

en : başına geldiği sıfatların üstün derecede olduğunu gösteren kelime

cehennemüñ e. aşaġa ṭabaḳasında 37a/17

enbiyā : Ar. peygamber, müstakil şeriat sahibi olmayan peygamber

e. 1b/5, 12b/8

aḥkāmı e.+ ya 5a/15

e.+ ya maḫṣūṣdur 32a/1

e.+ lar üzerine 20b/14

encam : F. son, işin sonu; gelecek

e. 10a/17

ene : Ar. benlik, irade

şehvet e.+ si 50b/10

envāʿ : Ar. türler, çeşitler

e.+ dur 33a/10

envāʿ -i tuhfe: hediye çeşitleri

e.+ ler 2a/2

epsem : ses çıkarmayan, susan
e. otur 8a/7

er : erkek, yiğit, mert
e. kişi 50b/6
e. nefsidür 53a/12
ḥüseynīler e.+ dendür 28a/9

erbaʿa : Ar. dört
aṣḥāb-ı erbaʿa: dört sahabe
aṣḥāb-ı e. 21a/17
aṣḥāb-ı e.+ ya 43a/16

eren : evliyaullah, Allah'a yakın olan pirler
e.+ ler meydanına 6b/6
e.+ ler öñüne 5a/6
e.+ lere 2a/8

ergin : olmuş, yetişmiş, kemale ermiş
ḳadim yüce e. eli 17a/8

erkān : Ar. bir topluluğun ileri gelenleri, büyükler
āyin-i e.- ı ḥalvetiyyeden 12a/8
e. 43b/10

ervaḥ : Ar. ruhlar krş. ervāḥ, ervāḫ
ʿālem-i e.+ dur 15b/12

ervāḥ : Ar. ruhlar krş. ervaḥ, ervāḫ
e.+ dur 33a/15-16

ervāḫ : Ar. ruhlar krş. ervāḥ, ervaḥ
e.- ı ʿālemde 45a/7

erzānī : [F. erzā + Ar. nī] layık, münasip, uygun
erzānī ḳıl-: layık görme
e. ḳ.-dı 9b/6

eṣaḥ : Ar. daha sahih, doğru
e. 27b/1

esās : Ar. temel, bünyâd
e. degildür 11a/1

esbāb : Ar. elbiseler krş. espāb
e.+ ı 2a/6
esbāb-ı evliyā: evliya elbiseleri
e.+ dan 1b/11

eser : Ar. emek sonucu ortaya çıkan ürün, yapıt krş. eṣer
e. itdi 51b/14

eṣer : Ar. emek sonucu ortaya çıkan ürün, yapıt krş. eser
e. ide 52b/3
ḫalḳa e. itdi 52a/3
e. itmezdi 52a/4
e.+ i 55a/9
īmān e.+ i olmasa 8a/13

eṣer-i mādur: mağdurun eseri
e.- i mādur 55a/6

esfel : Ar. en aşağı, alçak, bayağı.
esfeli's-sāfilīn : Ar. sefillerin sefili, en aşağı ve bayağı
e.+ de ḳalmayup 11b/11
e.+ dür 37a/16

ʿEndelüs : Ar. Bugünkü İspanya
ʿE. şehrinde 33b/15

esīr : Ar. esir, tutsak krş. eṣir
e. olur 43a/7

eṣir : Ar. esir, tutsak krş. esīr
eṣir ḳıl-: esir olmak
e. ḳılmaz 15a/10

esmā' : Ar. özel isim krş. esmāʿ
uṣūl-i esmā': Allah'ın 99 isminin okunma biçimleri
uṣūl-i e.+ ı 12b/11

esmāʿ : Ar. özel isimler krş. esmā'
uṣūl-ı esmāʿ : Allah'ın 99 isminin okunma biçimleri
uṣūl-ı e.+ i 11b/13

espāb : Ar. elbiseler krş. esbāb
espāb-ı evliyā: evliya elbiseleri
e.+ dan alup 2a/15

esrār : Ar. sırlar, gizemler, gizlilikler
e.+ ını 11b/5
şeyiḫlerüñ e.+ ına 6b/16
esrār-ı ḥaḳāyıḳ: hakikatlerin sırları
e. 9a/8
esrar-ı ilāhiyye: ilahinin sırları
e.+ ye 11b/4

eşed : Ar. eşit, birbirine denk
kāfirden e.+ dür 29b/2
münāfıḳ kāfirden e.+ dür 48b/14
münāfıḳ kāfirden e.+ (eşet) dür 37a/13

eşig : (eşik) kapı önlerinin dayandığı ağaç ve taş basamak, südde, asitan
e.+ inden girecek 44b/14

eşref : Ar. en şerefli, onurlu, saygın kimse
eşref-i nās : Ar. insanların en mükemmeli krş. eşrefü'n-nās
e.+ dan 31b/15
eşrefü'n-nās : Ar. insanların en mükemmeli krş. eşref-i nās
e. 14a/3

eşyā : Ar. türlü amaçlarla kullanılan, insan yapısı, taşınabilir cansız nesneler
e. 7b/17, 8a/2

e.+ nuñ 12a/12

et : insanlarda, hayvanlarda deri ile kemik arasındaki kas ve yağdan oluşan tabaka; ten

e. ḳan maʿnisi 22a/1

ḫınzır e.+ i 47b/15

e.+ iñ e.+ imdür 21b/14

e.+ iñ e.+ imdür 21b/14

etbāʿ : Ar. tabii olanlar, hizmetliler, uşaklar

e.+ inden ġayrı 11b/8

eteg : bir cismin aşağı sarkan kısmı ve alelhusus köşeleri

tācuñ e.+ inde yazılmışdur 3b/15

ev : toplumda her ailenin ayrı olarak oturması ve yerleşmesi için yapılmış yer, hane, beyt, dar, mesken

ḥaḳiḳat e. gibidür 52b/6

e.+ de ḳapanup 8a/7

bir e.+ den bir e.+e göçerler 25a/12

e.+ e getürdiler 24a/7

bir e.+den bir e.+ e göçerler 25a/12

birbirinüñ e.+ ine 50b/13

evc : Ar. doruk, en yüksek nokta

e.+ leri 20a/7

evet : "öyledir" anlamından kullanılan bir doğrulama veya onaylama sözü, olur, oldu, peki, tamam, ya, beli, ha, he

e. 52a/14

evlā : Ar. daha iyi, yeğ

e. mı 49a/8

e.+ dur 41b/2

muḫtaṣarı e.+ dur 29b/16

evlād : Ar. bir kimsenin oğlu veya kızı, çocuk

e.+ ı añılsa 28a/16

ʿAlīniñ ve e.+ ınuñ 28b/5

evliyā : Ar. veliler, velâyet ve kerâmet sahibi, Allah'a yakın kimseler

e. 1b/5, 40a/1

e. yise 48b/9

e.+ nıñ 26a/10

e.+ sıyla 12b/8

e.+ ya iʿtiḳād itmese 30b/7

esbāb-ı evliyā: evliya elbiseleri

esbāb-ı e.+ dan 1b/11

espāb-ı evliyā: evliya elbiseleri

espāb-ı e.+ dan alup 2a/15

menāḳıb-ı evliyā: evliya menkıbeleri

menāḳıb-ı e.+ yile geçdi 35a/5

evliyāu'llāh : Ar. Allah'ın manevī yakınlığına erişmiş kimse

fiʿl-i e. 52b/15

evṣāf : Ar. vasıflar, sıfatlar

evṣāf-ı ḥamīde: övülmeye lâyık vasıflar

e.+ ye 50a/1

evtād : Ar. dinin direkleri, dört direk

e. dört kişidür 33b/8

e.+ dan getürürler 33b/2

evvābīn : Ar. akşam namazının sünnetinden sonra kılınan dört rekât nâfile namazı

evvābīn ḳıl-: nâfile namazı kılmak

e. ḳılsunlar 7a/16

evvel : Ar. karşılaştırma yoluyla bir yer, zaman veya oluştan önde veya önce bulunduğunu veya olduğunu anlatır, önce

e. 5a/11, 6a/14, 8b/12, 9b/16, 10b/15, 13a/16, 22a/4, 40a/12, 44b/14, 46a/5, 51b/17

ölmezden e. 54a/1

e. oldur 15b/3

e.+ inde 39a/8

ʿaşr-ı evvel: son on gün

ʿaşr-ı e.+ inde 7a/12

evvelā : Ar. ilk önce, ilk olarak

e. 2b/8, 2b/12, 6a/17, 10b/4

şeyḫüñ e. beş ḳademi 12b/16

ey : hitap edilen kimsenin dikkatini çekmek veya anlamı güçlendirmek için kullanılır

e. 2a/5, 9a/3, 10a/14, 10b/4, 24b/17, 25a/6, 27a/9, 27b/17, 33a/12

e. aṣḥābım 6b/13

e. gūşelerim 25a/4

eyer : binek hayvanların sırtına konulan, oturmaya yarayan nesne

düldüli e.+ letdi 24a/11

eyle : öyle

e. 22b/12

terk eyle : terk etmek, gitmek

dünyāyı terk e. 9a/5

terk e. 9a/4

eyle- : etmek, yapmak

e.- sem 10a/2

cemʿ eyle- : toplamak

cemiʿ e.- di 21a/12

cemīʿ e.- dim 12a/10

cemīʿ e.- düm 12a/9

defin eyle-: (ölüyü) toprağa gömmek

defin e.- di 23a/8

ḫalfe eyle-: halife olmak

ḫalfe e.- di 21a/13

ḫalḳ eyle-: yoktan var etmek, yaratmak

ḫalḳ e.- di 12a/12

ḫalḳ e.- düm 12a/11

ḫalḳ e.- di 12a/13

ḫayır duʿā eyle-: iyi dileklerde bulunmak

ḫayır duʿā e.- di 11a/14

ḫiẕmet eyle-: çalışmak, başkalarının işini yapmak

ḫiẕmet e.- di 9a/11

istiḥsān eyle-: beğenmek, güzel bulmak

istiḥsān e.- di 10b/16

münevver eyle-: aydınlatmak

münevver e.- di 9b/9

ṣoḥbet eyle-: sohbet etmek, söyleşmek

ṣoḥbet e.- di 8b/10

ḳavl-i ḳarar eyle-: sözleşip bitirme, sözbirliği etme

ḳavl-i ḳarar e.- diler 23b/14

ḳabul eyle-: kabul etmek

ḳabul e.- medi 10a/4

secde eyle-: secde vaziyeti almak, secdeye kapanmak

secde e.- mek yoḳdur 37b/10

inkār eyle-: kabul ve tasdik etmemek

inkār e.- meye 11a/9

ʿaṭā eyle-: bağışlamak, lutfetmek

ʿaṭā e.- mez 11b/5

ḳābil eyle-: mümkün olmak

ḳābil e.- r 44b/4, 44b/5

ḥaẕer eyle-: çekinmek, sakınmak

ḥaẕer e.- ye 10b/9

muḳātele eyle-: karşılıklı vuruşma, kavga etme

muḳātele e.- yem 20b/11

munḳaṭıʿ eyle-: son bulmak, devam etmemek

munḳaṭıʿ e.- di 8b/3

ṣoḥbet-i ilāhī eyle-: ilahî, dinî sohbet etmek

ṣoḥbet-i ilāhī e.- yüp ṭururdı 8b/7

eyü : iyi, istenilen, beğenilen nitelikleri taşıyan, beğenilecek biçimde olan

e. midür 28b/12

e.+ dür 28b/14

e.+ ler ile 28b/13

eẕel : Ar. başlangıcı belli olmayan zaman, öncesizlik

anuñ e.+ i 15b/10

ezeli : Ar. öncesiz, eski

e. 9b/6

ḳanun e.+ yyeleri 12b/13

- F -

fā'ide : Ar. yarar
f. 5b/8
fī f.+ dür 53b/6
f.+ si 5b/16
f.+ si degen 51a/14
f.+ si degendür 53b/12
f.+ si degene 53b/13
f.+ si degmeyince 51a/13
ehl-i fā'ide: fayda ehli
ehl-i f. ola 53b/7
fā'ide ol-: yarar sağlamak
f. olmaz 30b/15
ʿilimsiz ʿamelüñ f. olmaz 54b/7

fāḫir : Ar. onur, şan, şeref, kıvanç, büyüklük, erdem
f. 7a/3, 7a/4
ḥuccetü'l-faḳr-i fahri: benim övüncümdür
ḥuccetü'l-faḳr-i f.+ i 9a/1

fāide : Ar. fayda, yarar, kâr, kazanç, menfaat
f.+ si 5b/10, 5b/16, 6a/10

faḳih : Ar. fıkıh ilminin bilgini; zeki, kavrayışlı, anlayışlı kimse
f. 33b/16

faḳīr : Ar. kişinin alçak gönüllülük göstermek için kendisine verdiği san, fakir
f. 11a/12, 11b/17, 12a/5
f.+ e 3a/16
f.+ i ʿazīzler 3a/17
f.+ iñ mürşidi 3b/4
f. ḳardaşınuñ 51a/16
f. olsa 51a/8

farḳ : Ar. bir kimsenin veya nesnenin başkasıyla karıştırılmamasını sağlayan ayrılık, benzer şeyleri birbirinden ayıran özellik, başkalık, ayrım, nüans
f. 40b/9

fārisī : [F. Fārs + Ar. ī] Farsça
F. 26b/16

farż : Ar. Allah'ın işlemesi kati olarak lüzumlu, terk-i günah olan hükümleri
hem f. 43b/11
f.+ ı 53a/2, 53a/3
farż ol-: farz durume gelmek
f. o.-an 44a/2

faṣıl : Ar. aralık, ara, kesinti
f. 20a/13, 20b/15, 27a/6, 33a/2, 46b/8
fāsid ol- : Ar. fasid olmak, namaz, oruç, abdest vb. bozulması
f. -dı 8a/5

fāş : F. meydana çıkma, açığa vurma

fāş it-: belli olmak, meydana çıkma

f. -seler 19b/1

faẕıl : Ar. fazilet, iyilik, lütuf (faḍıl) krş. faẕl

f. 31a/15, 39a/16, 41b/16, 52b/10

faẕl : Ar. fazilet, iyilik, lütuf (faḍıl) krş. faẕıl

f.+ un 43a/2

fehim : Ar. anlama, kavrama

f. idemez 26a/17

f. idemezler 30a/3

fen : Ar. bilim, bilgi

yedi f. üzerine 12a/9

fenā : Ar. iyi nitelikte olmayan, kötü; dünya, geçici âlem

f. bulmış ola 11a/5

f. dünyādan 25a/13

fī f.+ dandur 53b/14

maḳam-ı fenā: Allah makamı, Allah'ın varlığı

maḳam-ı f. 53b/15

maḳam-ı f.+ dur 50b/1

ferdāniyyet : Ar. birlik, teklik, eşsizlik

f. baḫrında 9b/11

ferş : Ar. yaygı, şilte, halı, seccade, hasır

f.+ e iner 50b/9

feryād : F. yardım istemek için çıkarılan yüksek ses, haykırma, çığlık, figan, ah u enin, vaveylâ

f. 18b/2

feth : Ar. açma, açılma, alma (fetih)

beyti'l-ḥarām f.+ inde 6b/12

fetvā : Ar. şeyhülislâm veya müftü tarafından verilen şeriate uygunluk veya aykırılık hükmü veya kararı

mertebe-i fetvā: fetva, şeriat kararı mertebesi

mertebe-i f. 49a/11

f. ile 48a/10

f.+ sın 15a/3

fevt : Ar. ölüm

fevt ol-: ölmek

f. olsa 44a/12

fıḳ : sabırsızlanma

mertebe-i fıḳ: sabırsızlık mertebesi

mertebe-i f.+ da 49a/13

fiḳıh : Ar. İslam hukukunda din veya dünya işleri ile ilgili ana kaynaklardan yararlanarak konulmuş olan kuralların bütünü

f.+ (fıḳh)a 15b/17

fī f.+ lıḳdur 54b/5

fī : Ar. Arapça ön tak, prepozisyon olarak '-da, -de, içinde, bulunma vb.' anlamlarıyla eklendiği söz ile birleşik söz varlıkları oluşturur; (evvelce) tarihin başına konurdu

f.+ 'ş-şarṭı 41b/16

f.+ şarṭı ḳardaşlıḳ 46b/8

fī : Arap alfabesinde yirminci harf; sufi kelimesinin 'f' (ف) harfi

f. fā'idedür 53b/6

f. fenādandur 53b/14

f. fıḳıhlıḳdur 54b/5

f. zamānınā 4a/5

f.+ ye geldi 54b/5

f. + niñ 54b/8

fi'l : Ar. kısacası, nihayette, sonunda

fi'l-cümle: nihayette, sonunda

f. nefsinden ḫaberdār ola 46b/5

fidā : Ar. bir amaç uğrunda bir değer veya varlıktan vazgeçme, uğruna verme

f. itdük 43a/12

fi'il : Ar. iş, davranış krş. fi'l

f. kişi ehline 28b/10

f. şeyṭānīdür 38a/10

f.+ den muvāfıḳ olmayınca 28b/15

yaramaz f.+ ler 52b/14

fikir : Ar. fikir, düşünce krş. fikr

f. itmeye 42a/8

fikr : Ar. fikir, düşünce krş. fikir

zikīr f.+ i 42a/4

fi'l : Ar. iş, davranış krş. fi'il

f.+ imüzde buluna 23a/5

fi'l-i evliyāu'llāh: Allah'ın manevī yakınlığına erişmiş kimsenin, evliyaların davranışları

f. 52b/15

ṭarīḳat f.+ īdür 19b/5

fi'l-i Muḥammed: Hz. Muhammed'in davranışları, sünnet

f. 28a/4

fi'l-i naḳīler: halis davranışlar

f.+ dür 38b/14

fi'l-i şeri'at: şeriata uygun davranışlar

f. ile 'amel ide 46b/12

firaḳ : Ar. ayrılık

Yūsufuñ f.+ ından 5b/13

fitne : Ar. ara bozucu söz söylemek veya ara bozucu davranışta bulunmak

f.+ den saḳınuñ 38b/5

fuḳarā : Ar. yoksul, fakir; zavallı

f. 1b/12, 7b/2

f. beyninde 6a/17

f. boynuna 6a/14

f. dostlarımızuñ gördi ki ḥālleri 12a/1

f. libāslarından alup 2a/7

f. meydānında segirdelüm 2a/7

ḥalvetī f.+ sınuñ şānına 8a/1

f. elin öpeler 13b/4

andan sā'īr f. yolunca 13b/1

ḫalvetī f.+ sınuñ şānına 7b/17

f.+ ya 7a/8

furḳān-ı kerīm : Ar. Kur'ān-ı Kerīm

f.+ inde 7a/17

fursat : Ar. herhangi bir şey için en uygun zaman, uygun durum veya şart, Vesīle, okazyon

münāfıḳuñ f.+ ın bulsañ 49a/4

fütūḥan : ?

f.+ da buyurur 48a/11

fużalā : Ar. fazıllar. Faziletliler, erdemliler

f. 35a/3

fülān : Ar. herhangi bir şahıs, yer veya zaman, belirsiz bir şey, filân

f. 4a/7

f.+ a ulaşmaya 15b/16

f. dede 13a/5

f. oġlı 25b/2

f. şol ḳadar 25b/2

f. tācıdur 4a/6

Fütūḥat : İbn'ül Arabî'nin eseri.

F.+da 48a/11

- G -

ġāfil : Ar. yapacağını ve bundan dolayı başına geleceğini önceden düşünmeyip ihmal eden, gaflette bulunan kimse

ġ. 31a/3

ġ.+ di 29a/16

ġaflet : Ar. dalgınlık, boş bulunma, bilmezlik, dikkatsizlik; işin bilincinde olmama, aymazlık

ġ. 33a/7

ġ. gelür 33a/7

gāh : F. bazen, bazı, ara sıra, zaman bildiren edat

g. 5b/5, 5b/6

ġālib : Ar. yenen, üstün, galebe çalan
ġ. olur 36a/5, 36b/6
kāfirler ġ.+ dür ellerinde 43a/6

ġam : Ar. tasa, kaygı, keder, dert, gussa
ġ. degül 26b/16

ġanī : Ar. varlıklı, zengin
ġ. 51a/8, 51a/11, 51b/1
ġanī ol-: zengin olmak
ġ. olsa 51a/7

ġarb : Ar. Güneşin battığı yön, batı; Batıda bulunan yerler, mağrip
ġ.+ a 4b/9
ġ.+ ı tevbedür 5a/5

ġarḳ : Ar. suya batma, batırma
ġarḳ ol-: içine batmak
ġ. o.-up 11b/12

ġassāl : Ar. ölü yıkayan, yıkayıcı
ġ.+ a 42a/9

ġavġā : Ar. kavga, düşmanca davranış ve sözlerle ortaya çıkan çekişme veya dövüş, münazaa
ġ. 41a/17
ġ. iderler 31b/17
ġ.+ sın 30a/3, 15a/3

ġavr : Ar. öz, esas, hakikat, künh
ḥaḳiḳat bahrinüñ ġ.+ ı 10a/3

ġavş : Ar. yardım, muavenet
ġ.+ ıdur 33a/4
ġavşı'l-āʿẓam : Ar. Şeyh Abdülkadir Geylânī için söylenen söz
ġ. 8b/8

ġāyet : Ar. gayet, fazla
ġ. 33b/16, 46a/15, 47b/7, 48a/3
ġ. acıḳsa 47b/17
ġ. oldı 34a/10

ġayib : Ar. göz önünde olmayan, bilinmeyen, gizli, kayıp krş. ġāyib
ġ.+ den vücūda getüren 10a/16
ʿālem-i ġayb: gizliliklerin evreni
ʿālem-i ġ+ den 34a/6
ricāl-i ġayb: gayb erenleri, Alla'ın sevgili kulları
ricāl-i ġ.+ ın icazetiyle 6a/14

ġāyib : Ar. göz önünde olmayan, bilinmeyen, gizli, kayıp krş. ġayib
ġ.+ de 46a/8
ġ.+ ler 36b/7
serā-perde-i ġāyib: gayb perdesi
g. 10a/16
ġāyıb ol-: kaybolmak, mahrum kalmak
ġ. oldı 26b/3
ġ. oldılar 38b/16

ġāyiṭ : Ar. pek, çok, pek çok, aşırı bir biçimde (gayet)

ġ. 26a/6

ġayret : Ar. çalışma, çaba, çalışma isteği

ġayret-i ḥaḳ: doğruluğun gayreti

ġ. 28b/7

ġayrı : Ar. başka, diğer

ġ. 34b/10

etbāʿinden ġ. 11b/8

cinsinden ġ.+ sı 34b/6

ʿavratdan ġ.+ ya 50b/3

ġ.+ (ġayr)ı nesneyi 34a/15

ġ.+ (ġayr)ıya 6b/9

ġayr-ı Allāh: Allah'dan başkası

ġ.+ (ġayr)ı 53b/5

ġayr-ı maḫlūḳ: yaratılmış şeylerden başkası

ġ. (ġayr)30a/15

ġ. (ġayr)+ a 30a/17

ġ. (ġayr) + dur 30a/6, 30a/9, 30a/11

ġayrullah: Ar.Allah'tanbaşkası (ġayretullah)

gönline ġ. gelmekdür 34b/3

sülūkun ġ.+ dan geçüre 54b/11

ġazā : Ar. savaş, Allah yolunda savaş

ġ. 48b/10

ġāzi : Ar. din uğruna savaşan kimse öldürürse ġ. 49a/3

geç- : bir yerden başka bir yere gitmek; bir yandan girip diğer yandan çıkmak; bir duruma uğramak, konu olmak

g.- (gec-) diler 18a/15

ḳodı g.- (gec-) ti 25b/17

menāḳıb-ı evliyāyile g.- di 35a/5

ʿAlī ḥażreti boynunda götürüp g.- di 18a/16

yolda g.- en dervişlerle 44a/4

ṣağındağı ṣola g.- er 33b/2

ẕiyāde g.- erse 44b/9

sidreden ilerü g.- medi 40b/14

ḳālden g.- se 50a/12

kişi tevbeden g.- se 43b/11

öñimden g.- sünler 18a/14

g.- üp 10b/5

dördünci her şeyden g.- üp 10a/12

g.- üp ṭururdı 9a/8

geçür- : geçirmek

g.- ürdiler 23a/17

elin g.- üre 6a/2

geç : ikinci tekil emir kipiyle çekimlenmiştir ve emir verir

ardına g. baḳ 9a/15

geç - : geride bırakmak
ḳodı g.- di 25b/15

geçin - : taslamak
g.- ürler 12a/4

geçmiş : zaman bakımından geride kalmış
g. 44a/14
g. (gecmiş) 31b/8
meşāyiḫüñ g.+ lerinden 31b/5

geçür- : geçirmek; geçme işini yaptırmak, geçmesini sağlamak
sülūkun ġayru'llāhdan g.- e 54b/11
namāzı vaḳitlü vaḳtinde g.- meye 47b/8

geh : F. zaman bildiren edat (gāh)
g. 19a/11

gel- : ulaşmak, varmak; getirmek; oturmaya, ziyarete gitmek; isabet etmek; varlığını sürdürmek, yaşamak, intikal etmek; ortaya çıkmak, doğmak
g.- di 18a/15, 22a/9, 22b/16, 24a/14, 28a/14
g.- ecekdür 20a/12-13
Adem peyġamberden günāh g.- di 42a/12
Bāyezīd Caʿfer-i Ṣādıḳa g.- di 38a/3
Cebrā'il g.- di 22a/7
deve elinde g.- di 24b/12
div g.- di 17a/8
dôru g.- di 22a/10
fīye g.- di 54b/5
girü g.- di 24a/16
ḫıṭāb-ı ʿizzet g.- di 34b/16
İbrāhīm ẕamānı g.- di 17b/11
kişi g.- di 24b/11
Kūfeye g.- di 23b/11
lāzım g.- di 2b/10
miʿrācdan g.- di 25b/11
Mūsā ẕamānı g.- di 17b/16
nidā g.- di 9b/16
ʿaceb g.- di 34b/15
şeyḫe g.- di 38a/9
ṭarāf-ı ʿizzetden ḫıṭāb g.- di 09b/13
uḫvāna g.- di 50a/10
girü g.- di mi 25b/8
g.- diler 18a/15
ṭarīḳ-ı hidāyete g.- diler 51b/15
anadan ṭoġup g.- dügi 18b/17
ḳatına g.- dügi vaḳit 15b/9
g.- dügüne 47b/12
andan şeyiḫ g.- dükde 13b/2
g.- dükden ṣoñra 09b/2
g.- düm 17b/12, 18a/5
Ādem peyġambere g.- düm 17a/17

aña g.- düm 17b/6
Dāvud g.- düm 18a/1
saña g.- düm 18a/10
g.- e 24a/9, 27b/9
buyruḳ g.- e 20b/1, 20b/4
zaman g.- e 8a/12
g.- ecek 20a/12
ḳarşu g.- en ḥāricīlerdür 41b/14
meydana g.- en ṭāliblere 2a/16
g.- eni ala 47a/12
günāh g.- icek 42a/13
bu zamāna g.- ince 4b/2
bu ẓamāna g.- ince 2b/3
Cüneyd Ḥażretlerine g.- ince 4b/1
g.- medi 25b/11
g.- medi mi 25b/8
göñline ġayrullah g.- mekdür 34b/3
g.- meye 54a/2
andan yaramaz iş g.- meye 29a/9
ḳarşu g.- meye 32a/12
g.- meyeni ṭaleb itmeye 47a/12
ol imāna g.- meyince 21a/7
g.- mez 6a/11
bedene g.- mez 54b/3
girü bedene g.- mez 55a/5
lāzım g.- mez 27a/16
nās arasına g.- mez 18b/17
yalāncıdan kerāmet g.- mez 36b/9
aña g.- mişdür 21b/6
berü g.- mişdür 6a/12
ḫaberde g.- mişdür 16a/17
yimek irādetle mi g.- mişdür 48b/5
g.- se 17b/3
öñüne ṭaʿām g.- se 48b/5
velīden g.- se 42a/14
g.- se gerekdür 17b/9, 17b/13
şeyḫe g.- se ḫā'īzdür 42b/17
g.- sün 18a/13
g.- üp 1b/5, 09a/17, 34a/11
nice kez varup g.- üp dururum 40b/17
g.- üñ 1b/9
bedene g.- ür 54a/8
birbirine yaḳın g.- ür 40b/2
ġaflet g.- ür 33a/7
ḥadīṯinüñ tevcīhinde g.- ür 54b/4
ḥikāyetinde g.- ür 26b/13
Muḥammede g.- ür 27a/14
münkir olmaḳ lāzım g.- ür 7b/10
öñüne g.- ür 48b/2
velīden nebīden g.- ür 37a/6
g.- ürler 5b/6
ḫalḳ içine g.- ürler 39a/9

gel : ikinci tekil emir kipiyle çekimlenmiştir ve emir verir

g. 2a/5/12, 6b/12, 9b/15

genc-nāmeg : F. hazine ile ilgili olan kitap

G.+ i 37b/13

genç : yaşı ilerlememiş olan; yeni gelişmekte olan, kısa bir geçmiş olan
g. gitdi 29b/4
g.- (genc)i herdür 52b/7
bir g. 29a/13
g. oġlan gibidür 44b/1
g.+ (genc)e mi 22a/15
g.+ (genc)ümüz 43a/11

gerçek : yalan olmayan, doğru olan şey, hakikat
g. müslimān olan 29a/17
g.+ sin 24b/3

gerek : icap, gerçekleşmesi zorunlu olarak beklenen, lazım
g. 6b/8, 27a/12
abdāl g. 36b/16
getüre g. 53a/11
meniʿ itmez g. 31b/11
mükemmel g. 11b/10
nās üzerine olsun g. 53a/12
senden uluya mı g. yoḫsa 22a/14
şeyḫ g.+ dür 19a/4
şeyiḫ g.+ dür 46a/6
derviş g.+ dür 47a/12
dervişe g.+ dür 48a/3
edā idici olan g.+ dür 53a/2
mürīdüñ g.+ dür 42a/2
noḳṣan g.+ dür 52b/2
ʿuzlet-i ḫalḳ g.+ dür 49b/4
ṣūfī g.+ dür 53a/4, 53a/6, 53a/10, 53a/13, 53a/17, 53b/4, 53b/7, 53b/15, 54b/5, 54b/10
ṣūfī olan g.+ dür 53a/1
ṭālib-i Ḥaḳ olan mürīde g.+ dür 10b/5
uluya g.+ dür 22a/15
g.+ se 29a/8, 36b/7
kime g.+ se 8a/5
ḳanġısında g.+ se olsun 29b/15

-mAk gerek: -mAlI
depelemek g. 42b/12
dimek g. 31a/17, 31b/2, 31b/3, 31b/4, 31b/6, 31b/7, 31b/9
dutmaḳ g. 46a/13
gitmemek g. 45b/8
ḫaḳīḳat dersin oḳumaḳ g. 7b/3
ḫırḳa-i mürīdüñ boynuna bıraġup geydürmek g. 6a/4
ḫużur-ı ḳalbe durmaḳ g. 44b/11
ḳoyup durmaḳ g. 45a/1
ḳudret-i ḳāfını seyir itmek g. 6b/8
malınuñ yarısın virmek g. 51a/8
rıżasız gitmek g. 45b/9
ṣāim olmaḳ g. 8a/4
saḳınmaḳ g. 46a/15
ṣalavāt getürüp durmaḳ g. 27a/14
söylememek g. 45a/1
teslīm olmaḳ g. 46a/13
ṭarīḳ gözlemek g. 46b/2

varmaḳ g. 45a/3
ẕikrullāha başlamaḳ g. 7b/12

gerek- : bir şeyin yapılabilmesi veya gerçekleşmesi bazı nesne, fiil vb.ne bağlı olmak, gerek olmak, lazım olmak, icap etmek, iktiza etmek
daʿvetü olsa g.- dür 17b/4
mürşid g.- miş 15a/12
g.- dür 6a/12, 12b/14, 13a/2, 13a/8, 17b/3, 19a/17, 25a/11, 36b/13, 46a/7
Allāh ṣıfatıyle ṣıfatlanmak g.- dür 37a/3
almaḳ g.- dür 6a/14
aña varmaḳ g.- dür 44a/14
anlardan ḥazār g.- dür 48a/9
ayıtmak g.- dür 27a/11
betinde dutmaḳ g.- dür 46a/12
bulunsa g.- dür 52b/17
dem urmaḳ g.- dür 44b/9
dimek g.- dür 26b/7, 37b/10
duʿā'yı da'im oḳumaḳ g.- dür 33a/11
ehl-i dünyayı terk itmek g.- dür 47b/2
gelse g.- dür 17b/9, 17b/14
geymek g.- dür 6b/11
gökden kitāb inse g.- dür 17b/14
Ḫalīlu'llāh olsa g.- dür 17b/10
infāḳ itmek g.- dür 51b/7
insu'llah olmaḳ g.- dür 47b/1
ḳarşu durmaḳ g.- dür 44b/16
gey saḳınmaḳ g.- dür 44b/11
maḫiv olsa g.- dür 30b/2
meskenet üzre olmaḳ g.- dür 7a/6
meşġūl olmaḳ g.- dür 32b/4
mevcūd olana varmaḳ g.- dür 44a/12
murādı insu'llah olmaḳ g.- dür 47b/2
müsteḥīḳ olmaḳ g.- dür 6a/13
namāz ṣoñuna oḳumaḳ g.- dür 32b/4
naẕar itmek g.- dür 51b/6
nehy-i münker itmek g.- dür 51b/10
ʿizzet itmek g.- dür 28a/5, 29b/1
ol ḥüküm itse g.- dür 18a/3
öyle g.- dür 7a/2
ṣābit g.- dür 44b/10
saġ ayaġun admaḳ g.- dür 44b/14
semāʿa itmek g.- dür 7b/8
ṣıfatlanmaḳ g.- dür 51b/10
tekẕīb idüp itmek g.- dür 37b/9
terk itmek g.- dür 47a/17
teslīm olmaḳ g.- dür 42a/9
yaramaz işi terk itmek g.- dür 51b/8

getür- : getirmek
g.- di 5b/14
ab-ı ḥayāt g.- di 24b/4

bir yeşil berāt g.- di peyġambere 23a/6
eve g.- diler 24a/7
g.- dügi 42a/1
g.- düm 26a/1
g.- e gerek 53a/11
ġayibden vücūda g.- en 10a/16
ṣalavāt g.- enüñ üzerine olalar 32b/6
ṣalavāt g.- icek 27a/15
dünyayı g.- mekdür 34b/2
göñlüne g.- meye 34a/15
murādına g.- mişdür 36b/2
irādet g.- se 42b/6
selām g.- se 32a/1
ṣalavāt g.- üp durmaḳ gerek 27a/13
baña g.- ür 25b/1
seccādemi g.- ürdi 34a/3
evtāddan g.- ürler 33b/2
ṣalavat g.- ürler 27b/3
bir kez g.- ürüz 27a/15
ṣalavat g.- ürüz 32a/11

gey : çok
g. 35a/7
g. saḳınmaḳ gerekdür 44b/10

gey- : (giymek) örtünüp korunmak için bir şeyi vücuduna geçirmek; ağır söz veya hakareti, küçültücü davranışı ses çıkarmadan dinlemek
g.- dügi 6b/12
g.- dügi ḥarām olur 2b/1
g.- dükden ṣoñra 5b/17
g.- düm 17b/5
ḫil‘atin g.- dürdi 9b/8
ḫırḳa-i mürīdüñ boynuna bıraġup g.- dürmek gerek 6a/4
g.- dürüp 9b/8
mürīd-i ḥaḳiḳiyye g.- dürür 5b/2
mürīd-i müteşebbihe g.- dürürler 5b/3
g.- mede 5b/10, 6a/10
ayaġına başmaḳ g.- medi 8b/14
g.- megi 7a/4
taḳlīd ile g.- miş ola 4a/4
ṭonlar g.- üp 7a/4
şeyḫi mübārek elinden g.+ mek 5b/15
g.-mek gerekdür 6b/11

ġıda : Ar. besin
ġ.+ sın 36a/2

gibi : -e benzer; o anda, tam o sırada, hemen arkasından; imişçesine, benzer biçimde; -e yakışır biçimde
g. 6a/1, 6a/6, 10b/1, 18b/17, 31a/15, 42a/10
kāfirlerden öldürmek g. 48b/13
olduġı g. 39b/16
mālik sırrı g. ateş-i 10a/14
ḥazān bayrağı g. ditredi 18b/1

pervāne g. düşüp 10b/2
Allāh görür g. işleye 19b/11
Allāhı görür g. işleye 19b/10
yedi ṭamu cennet g. oladı 10a/2
g.+ dür 19a/10
Cebrā'il g.+ dür 9a/10
genc oġlan g.+ dür 44b/1
ḥaḳiḳat ev g.+ dür 52b/6
ḥaḳḳı g.+ dür 46b/2
ḫalfeler aña g.+ dür 44b/2
ḫımār g.+ dür 31a/1
müslimān olmış g.+ dür 43a/1
ʿāḳ olan g.+ dür 16a/3
oġlān g.+ dür 19a/11
şeyḫler ata g.+ dür 44b/2
şeyiḫ g.+ dür 46b/1
tevbe etmiş g.+ dür 43b/9
üstāẕ g.+ dür 44b/3

gice : genellikle saat 22.00'den itibaren gün ağarıncaya kadar geçen süre, tün, şeb, bu süre içindeki karanlık
krş. giçe
g. 35a/2, 35a/7, 35a/8, 35a/9, 38a/4
bir g. 17a/4
mübarek g.+ dür 35a/4
g.+ i 12b/1
g.+ lerinde 7b/12
cumʿā g.+ lerinde 7b/4
iḥyā g.+ lerinde 7b/5, 7b/7
g.+ lerüñ 29b/4
g.+ mdür 35a/7
cumʿa g.+ sinden 25a/17

giçe : genellikle saat 22.00'den itibaren gün ağarıncaya kadar geçen süre, tün, şeb, bu süre içindeki karanlık
krş. giçe
bir g. 34a/1
cumʿa g.+ sine 25a/17

gine : (yine) yine, bir daha, tekrar, gene
g. 1b/8, 17a/2, 24a/14

gir- : dışarıdan içeriye geçmek; sığmak, katılmak; almak, fethetmek; incelemek, ayrıntılara inmek
yire g.- di 25b/10
yire g.- di mi 25b/7
şeyḫ g.- e 19b/12
eşiginden g.- ecek 44b/14
semaʿı ṣafāya g.- eler 7b/16
g.- elüm 2a/12
bābu uṣūle g.- elüm 1b/9
ḫalvetīler bāẕārına g.- elüm 2a/6
g.- medi 25b/10
g.- medi mi 25b/7
izinsiz g.- meye 13a/7
benüm aramda kimse g.- mez 42b/5
yire g.- mişdür 26a/3
g.- ü 47a/7

bedeniyle g.- ü 18b/16
g.- ü geldi mi 25b/8
semāʿa g.- üp 4b/14
yola g.- üñ 13b/11
g.- üp 1b/12
şeyṭān içine g.- ür 28b/1, 36b/6

girü : arka, bir şeyin sonra gelen bölümü, art, alt taraf; son, sonuç; yine, tekrar
g. 18b/5, 23b/8, 23b/10, 25a/5, 26a/17, 27a/14, 28a/15, 28a/17, 28b/4, 33a/8, 33b/2, 34a/9, 35b/15, 38a/5, 38a/7, 38a/9, 39a/9, 42b/15, 43a/2, 43b/7, 44a/13, 49b/8, 49b/11, 50a/10, 54a/8, 54b/2, 54b/4, 55a/7
mekrinden g. 29a/4
g. bedene gelmez 55a/4
g. geldi 24a/15
g. itmek 35b/16
mücāhede ile g. maḳāmlarına irerler 49b/10
g. oturdı 29a/12
namāzıñuzı g. siz ḳılasız 25a/6

git- : bir yere doğru yönelmek; bir yerden ya da bir işten ayrılmak; çıkmak, ulaşmak
g.- di 17a/15, 24b/13, 24b/14, 34b/15
ol aradan g.- di 24b/2
g.- düġinden ṣoñra 55a/5
bedenden g.- düginden ṣoñra 55a/8
g.- dügine yirinmeye 47b/13
resme g.- dügün bilmedüm 34a/11
şeyiḥden izinsiz bir yire g.- meden 10b/8
rıżasız g.- mek gerek 45b/9
g.- memek gerek 45b/8
şeyḥüñ ḥużurında g.- mezler 05b/4
ıżlāl yola g.- mişlerdür 20a/5
g.- se 33b/1
dünyadan g.- se 44a/3
dünyādan g.- se 30b/9
tābud ile alsun g.- sün 24a/10
çıḳa g.- (gid)e 23b/17
g.- (gid)eler 15a/16
andan pazara g.- (gid)en 13b/4
ḳabirden g.- (gid)en 36a/9
g.- (gid)en oġlancıḳlarıdur 29b/5
andan pazara g.- (gid)eni 13a/1, 13b/1
g.- (gid)er 36b/7
Allāha g.- (gid)er 41a/11
buna g.- (gid)er 21b/17, 22a/1
buña g.- (gid)er 22a/2
ḳabrinden ḳalḳar g.- (gid)er 26a/11
Kaʿbeye g.- (gid)er 45b/6
magfūr g.- (gid)er 44a/3
mürşide g.- (gid)er 45b/8

g.- (gid)erdi 52a/7

ḥacca g.- (gid)erdi 9a/13

Bāyezīd g.- (gid)erīken 34b/8

g.- (gid)erler 5b/6

maḫlūḳ içinden g.- (gid)erler 39a/10

ḥālile g.- (gid)erse 44a/8

g.- (gid)ersin 25a/2

ḥūyi yoldan g.- (gid)ersindür 48b/16

ḥurmā yapraġından parmaġım g.- (gid)ürebildi 18a/7

gideremememek : çözememek, açamamak

bendi gidereme-: bağlı olanı, bağı çözememek

b.+ i gideremedüm 17a/16

git- : öldü

genç g.- di 29b/4

giy- : örtünüp korunmak için bir şeyi vücuduna geçirmek

g.- e 6a/3

ḫırḳa-i teberrük g.- enler 5b/5

irādet g.- enler 5b/3

g.- mege 5b/8

gizle- : saklamak, görünmeyecek, belli olmayacak bir yere veya bir duruma koymak

ḥasır ardına g.- ndi 24a/2

gizlü : gizli, saklı

g. 29a/9

göç- : göçmek, gitmek

bir evden bir eve g.- erler 25a/1

gök : yeryüzü üzerine mavi bir kubbe gibi kapanan boşluk, gök kubbe, sema

g.+ i 12a/15

dünyā g.+ ünden 54a/16

dünya g.+ üni 12b/5

dünyā g.+ üni yıldızlar ile bezedük 12b/3

g.+ den inmesiyle 30a/8

g.+ den kitāb inse gerekdür 17b/14

g.+ den resūle 30a/6

sā'ir g.+ lerden āʿla 12a/14

sāir g.+ lerden āʿlā 12a/15

g.+ leri 12a/11

gölge : saydam olmayan bir cisim tarafından ışığın engellenmesiyle ışıklı yerde oluşan karanlık

g.+ si 1b/3

g.+ si yoġ ıdı 25b/9

Muḥammedüñ g.+ si yoġ ıdı 26a/5

nūruñ g.+ si yoḳdur 26a/5

göm- : yerin altına koyarak üstünü toprakla örtmek

orada g.- diler 26b/4

g.- meñ 26b/2

gönder- : bir yere doğru yola çıkarmak, yollamak, ulaşmasını, gitmesini sağlamak, irsal etmek

g.- di 23b/9

g.- e 16b/12

aḫirete g.- e 16b/17

ḥiẕmete g.- se 10b/14

göñ(ü)l: sevgi, istek, düşünüş, anma, hatır vb. kalpte oluşan duyguların kaynağı Krş. göñül

iki ḳardaşuñ g.+ i 50b/12

g.+ i gözi açılur 6a/1

g.+ in iḫyā ide 36b/17

g.+ ine ġayrullah gelmekdür 34b/3

g.+ üme 34a/6

senüñ g.+ üme bu düşdi 34a/8

g.+ ün Allāh muḥabbetīle 53b/4

g.+ ünde 42a/4

anuñ g.+ ünden 33a/9

ḫalfe g.+ ünden 46a/15

ḫalfenüñ g.+ ünden 46a/15

şeyiḫ g.+ ünden 46a/16

Resūlullah g.+ ünden düşe 46a/17

şeyiḫ g.+ ünden düşer 46a/16

gözinden g.+ ünden götürülse 50b/11

g.+ ünden kin kibir ʿucup 53a/7

g.+ ünden niyyet dutup 45a/2

mürşid g.+ üne 45b/3

şeyiḫ g.+ üne 45b/4

g.+ üne burandur 53b/5

g.+ üne getürmeye 34a/15

ṭarīḳat günāhı g.+ üne muḥabbet 34b/1

g.+ üni 12a/12

g.+ üñi götürdi 21b/13

g.+ üñi götürüñ 21b/11

g.+ üñi içine 21b/7

benim g.+ ündegin 9b/7

göñleg : vücudun üst kısmına giyilen kollu veya yarım kollu, yakalı giysi

Ḥażret-i Yūsufuñ g.+ i 5b/11

Yūsufuñ g.+ in 5b/14

göñül : sevgi, istek, düşünüş, anma, hatır vb. kalpte oluşan duyguların kaynağı Krş. göñül

muḥabbetu'llāha g. baġlamaḳdur 10a/12

ḳardāşlaruñ g. bir ola 46b/17

g. doluna 42a/1

g. gözi acılur 48b/1

g. ṣumtıdur 34a/14

g. virüp 8a/2, 12a/2

g.+ den 38a/17

ṭaleb g.+ lerinde 47a/1
g.+ lerinden 23a/9

gör- : göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek; anlamak, kavramak, sezmek
g.- di 11a/10, 18b/1, 52a/6
bunları g.- di 24a/1
düşinde g.- di 1b/4
ḥaḳḳı g.- di 40b/4
fuḳarā dostlarımızuñ g.- di ki ḥālleri 12a/1
g.- diler 24a/5, 26b/3
g.- dügüñ itmese 7b/10
g.- düm 22b/2, 22b/3, 22b/4
g.- dün 22b/4
ne g.- düñ 22b/1, 24a/14
ḥāẓır g.- e 42a/7
g.- elüm 21b/12
aç yüzün g.- elüm 25a/1
yüzün açalum g.- elüm 24b/15
yüzüñ g.- emeyem 34b/15
ecnebīden g.- en 51a/2
işiden g.- en Allāh 50b/1
g.- esin 20a/7
ol oġlanı g.- icek bilür misin 18a/12
Allāhı g.- mek isterseñ 35a/11
ikinci mevti yaḳın bilüp yaraġuñ g.- mekdür 10a/10
g.- meklig ile 14b/3
g.- meklik 14a/17
g.- memişdür 39b/9
cā'īz g.- memişler 07b/11
g.- mese 16b/1
mü'minler g.- mesün 34b/5
g.- meyince 6a/13
Allāh g.- miş ola 19b/14
g.- se 41b/16
meşruʿ iş g.- se 51b/6
g.- sün 28b/13
g.- üp 10b/16
anuñ ṣıdḳını g.- üp 11a/11
bir kişinüñ vilāyetin g.- üp 20a/10
günahuñ g.- üp 42a/11
ʿaczin g.- üp 42a/11
yüzin g.- üp ṭururdı 8b/10
g.- üñmez ʿālimdür 33a/16
maʿşūḳ yüzi g.- ünür 50a/6
Allāh g.- ür gibi işleye 19b/11
Allāhı g.- ür gibi işleye 19b/10
teñrinüñ nūrın g.- ürdi 8b/15

görmez ol-: görmemek, kör olmak
gözleri g.- mez iken 5b/11
g.- mez 16b/2
g.- mez oldı 5b/13

göre : göre, uygun olarak, açısından
g. 8b/16
aña g. 15b/10
mertebesine g. 19a/16

göster- : birini veya bir şeyi işaretle belirtmek; görülmesini sağlamak; belirtmek, anlatmak

g.- meye 13a/10-11

Mülceme g.- diler 23b/12

kerāmet daḫı g.- irse 36b/4

ḥīnde g.- meye 16a/12

g.- üp 7a/7

g.- ür 38a/3

götür- : götürmek, kaldırmak, yükseltmek

gönlüñi g.- di 21b/13

g.- e 46a/10

güç g.- üp 49a/8

ʿAlī ḥażreti boynunda g.- üp geçdi 18a/16

gözinden gönlünden g.- ülse 50b/11

gönlüñi g.- üñ 21b/12

ḫalḳuñ gücin g.- ürler 39a/12

gövde : gövde, vücut

g. bir 21b/13

göz : görme organı, basar; bakış, görüş; sevgi, ilgi, gönül bağlantısı

g. 8b/15

baş g. īle 36a/8

g. zināsı vardur 50b/5

g.+ den ṭolandı 24b/10

gönül g.+ i acılur 48b/1

gönli g.+ i açılur 6a/1

baş g.+ īle 40b/4

g.+ inden gönlünden götürülse 50b/11

Ḥażret-i Yaʿḳūbuñ g.+ leri 5b/12

Yaʿḳūbuñ g.+ leri 6a/1

g.+ leri açıldı 5b/15

g.+ leri görmez iken 5b/11

Yaʿḳūbuñ g.+ lerin açdı 5b/12

g.+ üne 50a/5

ẓāhīr g.+ üñüzden ṭolınduḳ 25a/8

gözed- : korumak, bakmak, özen göstermek, himaye etmek

g.- i 52a/8

gözle- : gözlemek, bir şeyin olmasını veya bir kimsenin gelmesini beklemek, intizar etmek

ṭarīḳ g.- mek gerek 46b/2

g.- ye 53a/15

gözük- : görünmek

g.- en 33a/17

g.- en ʿālem 15b/11

g.- meyen ʿālem 15b/11

gūn : F. gidiş, tarz, sıfat

bir g.+ e daḫı oldı 12a/2

gūş : F. kulak

ey g.+ elerim 25a/5

güç : fizik, düşünce ve ahlak yönünden bir etki yapabilme veya bir etkiye direnebilme yeteneği, kuvvet, efor; ağır, yorucu emekle yapılan, çetin, müşkül

g. (güc) ile mi 48b/6

g. götürüp 49a/8

ḫalḳuñ g.+ (güc) in götürürler 39a/12

güftār : F. söz, laf, lakırdı

güftār-ı daḳāyıḳ: anlaşılması güç

g. 9a/8

gül : F. çok sevilen ve beğenilen, katmerli ve kokulu olan çiçek

g. cemāllerine 2a/8

maʿrifet g.+ leriñ derüp 1b/13

gül- : insan, hoşuna veya tuhafına giden olaylar, durumlar karşısında, genellikle sesli bir biçimde duygusunu açığa vurmak

g.- diler 25a/3

g.- meye 8b/1

ḳahḳaha ile g.- meye 13a/12

gülbend : ?

g. çekelüm 2a/9, 2a/12

gülşenī : F. gülşeniye tarīkatına mensup olan kimse

g. 4a/7, 4a/15

gümüş : tabiatta altın, bakır, bâzan platinle birlikte bulunan, altından sonra en kolay dövülüp haddelenebilen, ısı ve elektriği en iyi ileten, ziynet ve kıymetli süs eşyası imâline yarayan, kendine has beyaz renkte olan metal element

altun ve g. ile degildür 2a/4

gün : dünyanın kendi yörüngesi etrafında bir defa dönmesinden ibaret 24 saatlik zaman parçası

g. 52a/5

altı g. 7a/14

bir g. 6b/12, 9a/3, 9a/13, 17a/7, 22a/6, 23b/14

her g. 35b/14

g.+ de 35b/14, 35b/17

g.+ de yetmiş kez 45b/2

g.+ e 4a/5

g.+ lerinde 8a/4

ḳıyāmet g.+ ünde 30b/10

günāh : F. Allah'ın emirlerine aykırı olan davranış, suç, günah

g.+ dan 36b/13

g.+ dan pāk ḳıla 16a/7

ḥaḳiḳat g.+ ı var 34a/16

g.+ ına yetmiş 31a/5

g.+ uñ görüp 42a/11

g.- ı kebāyiri 7b/6

Adem peyġamberden g. geldi 42a/12

g. gelicek 42a/13

ḥaḳiḳat g.+ ı 34b/2

şeriʿat g.+ ı 34a/17

g.+ ı bilüp işlese 31a/4

ṭarīḳat g.+ ı gönlüne muḥabbet 34b/1

şeriʿat g.+ ı var 34a/16

anuñ g.+ ından 31a/12

günāhkār : F. günahkar, suçlu

babamuñ g. ümmetinden baña bağışlasun 23a/4

günahkār ol-: günaha girmek

g. olmaya 53b/2

güneş : güneş ışınlarının ve ısının etkilediği ortam

g. 12b/1

g.+ e beñzer 4b/12

g.+ e bıra bıraġalar 35b/14

g.+ i ḳamerden āʿlā yaratdı 12a/16

g.+ in 12a/17

gürz : F. silah olarak kullanılan ağır topuz

ḳırḳ g. 39a/2

güvey : damat, evlenmekte olan bir erkeğe, evlenme töreni sırasında verilen ad, güveyi

g.+ gisidür 21b/5

güzīde : F. seçkin, seçilmiş, seçme

g. 20b/16

güzide-i nevʿ-i ben-i ādem: köle insanın bir çeşit güzidesi

g. 1b/6

H

ḫā'īz : Ar. bir şeyi olan, elinde bulunduran, taşıyan

şeyḫe gelse ḫ.+ dür 42b/17

ḥaber : Ar. bir olay, bir olgu üzerine edinilen bilgi, haber, söz, havadis

krş. ḫaber

ḥ. virdi 23a/2

ḥ.+ isüz biraz dünyāsın alsa 51a/17

ḫaber : Ar. bir olay, bir olgu üzerine edinilen bilgi, haber, söz, havadis

krş. ḥaber

ḫ.+ dür 26a/6-7

ḫ. virdi 38a/9

ḫ.+ de gelmişdür 16a/17

taḥḳiḳinden ḫ.+ leri yoḳdur 30a/4

ḫaberdār : [Ar. haber + F. -dār] haberli, bilgili

ḫaberdār ol-: haberi olmak, bilmek

fi'l-cümle nefsinden ḫaberdār o.- a 46b/5

ḫaberdār o.- a 54b/15

ḫ. ola 54b/15

fi'l-cümle nefsinden ḫ. ola 46b/5

ḥacc : Ar. genellikle tek tanrılı dinlerde kutsal olarak tanınan yerlerin, o dinden olanlarca yılın belli aylarında ziyaret edilmesi

ḥ.+ a giderdi 9a/13

ḥācet : Ar. herhangi bir şey için gerekli olma, ihtiyaç, gereklilik, lüzum

ḥ. degildür 32a/7, 32a/9, 32a/10

ḥ. dilemelü 42a/5

ḥ. olmazdı 44a/16

ḥ.+ üñ ola 34b/12

ḥācı : Ar. din buyruklarını yerine getirmek için hacca gitmiş Müslüman

Ḥ. ḥażretine 3a/9, 3a/13

ḥadden geç- : Ar. + T. en ince ayrıntısına kadar incelemek

ḥ. 9a/8

ḥādim : Ar. hizmet eden

ḥ.-u'l fuḳarā ki 11b/17

ḥadīs : Ar. Hz. Muhammed'in sözleri krş. ḫadiṣ, ḥadīs.

ḥ. īle 35a/5

ḥadīṣ : Ar. Hz. Muhammed'in sözleri krş. ḥadīs, ḫadiṣ.

ḥ. 25a/11

ḥ .+i14b/6

ḥ. ile 27b/17

ḥ.+ e uyup 37a/11

ḥ.+ le ʿāmīl ola 53b/10

Ḥażret-i Āḥmedüñ ḥ.+ i müteşebbihdür 5b/7

laḥmī ḥ.+ inden alurlar 27b/4

ḥ.+ inüñ tevcīhinde gelür 54b/4

ḥ.+ iyle 25a/9

maʿnā-yı ḥadīṣ: hadisin mânâsı

maʿnā-yı ḥ. budur 21b/14

ḫadiṣ : Ar. Hz. Muhammed'in sözleri krş. ḥadīs, ḫadiṣ

ḫ. 47b/9

hāfī : Ar. gizli, saklı krş. ḥāfī

Beşīr-i H. 8b/13

ḥāfī : Ar. gizli, saklı krş. hāfī

Ḥ. 8b/14

ḥaḳ : Ar. Tanrı, Allah krş. ḥaḳḳ
ḥ. 15a/17, 25b/9, 38b/10, 42b/6, 42b/13, 46b/2
H. Teʿalā 9b/12
biḥasebi’ẓ-ẓāhir-i ḥ. 11a/2
budur ki Ḥ. 25a/10
ehl-i ḥ. 11a/6
ġayret-i ḥ. 28b/7
mübtediʿlerden ḥ. 42b/17
ṭālib-i Ḥ. 46a/7
ḥ. bula 41b/10
Ḥ. kitābında 37b/11
ḥ. mezheb 27b/1
ṭālib-i Ḥ. olan mürīde gerekdür 10b/4
ḥ. olur 50a/17
ḥ. soḥbetüñ söylemeyen dil 38b/13
ḥ. şeyḫi bileler 15b/1
ḥ. şeyḫidür 41b/7
ḥ. şeyḫinden yüz çevirse 42b/7
Ḥ. teʿālā 4a/8
Ḥ. Teʿālā 7a/16, 9b/6, 12b/4, 12b/7, 12b/8, 23a/4, 25b/5, 26a/1
Ḥ. Teʿālā Celle Celālehū buyurur 12a/10
Ḥ. Teʿālā cemīldür 51a/3
Ḥ. Teʿālādan 20b/6
ḥ. ṭarafından ışmarlanandur 16a/3
Ḥ. ṭarafından işāret işleye 19b/17
ḥ. üzere 13b/12
ḥ. üzerine 46a/12
ḥ. yola 13b/17, 14b/11
ḥ. yoldan irer 49a/1
ḥ.+ dan 9a/4
ḥ.+ dan ayruġa 9a/1
Ḥ.+ dan dileyüp 12a/6
ḥ.+ dan söylerim 9b/5
mertebe-i ṭālib-i ḥ.+ dur 49b/13
mertebe-i vāṣıl-ı ḥ.+ dur 49b/13
ṣıfat-ı Ḥ.+ dur 51a/7

ḥaḳḳ : Ar. Tanrı, Allah krş. ḥaḳ
ṭālib-i Ḥ.+ a 16a/5
ḥ.+ uñ liḳāsın 16b/3
ḥ.+ ındadur 16b/2-3
ḥ .+ ı 16b/1
ḥ.- ı şeriʿatde 42b/9
necāt-ı ḥ. 49a/17
ḥ. ile 16a/13
rāh-ı Ḥ.+ a 10b/3
ṭarīḳ-i Ḥ.+ a 11b/8
Ḥ.+ a muhālifet itmeye 36b/11
Ḥ.+ a ulaşdura 14a/6
ḥ.+ ı 8b/16, 16a/9
Ḥ.+ ı 36a/8
ḥ.+ ı bilmek 8a/17
Ḥ.+ ı bilmekdür 5a/15
ḥ.+ ı gibidür 46b/2
ḥ.+ ı gördi 40b/4
anuñ ḥ.+ ıdur 41b/14
kimselerüñ ḥ.+ ıdur 14a/2
emr-i Ḥ.+ iledür 2b/2

anuñ ḥ.+ ında 8b/11, 21a/8, 21a/12
ol kişiler ḥ.+ ında 16b/2
aṣḥab ḥ.+ ındadur 31b/14
senüñ ḥ.+ ıñdadur 18b/11
sizin bunda ḥ.+ ıñız olmaz 24a/6
ḥ.+ uñ cemāli 45a/7
Ḥ.+ uñ yolını dört nesnede buldum 10a/9
senüñ ḥ.+ uñdur 41a/16
Ḥ. Teʿālā 9b/7

Ḥaḳk ile Rasūl : Ar. Allah ve Hz. Peygamberi
emr-i Ḥ. Ḥażretinüñ icāzetiyle 6a/11

ḥaḳ : doğru, gerçek
velīle ḥ.+ dur 15a/4
ġayret-i ḥaḳ: doğruluğun gayreti
ġayret-i ḥ. 28b/7

ḫakallı : ?
ḫ.+ sı 17a/6

ḫaḳaret : Ar. onur kırma, onura dokunma
ḫ. olursa 46a/9

ḥaḳāyıḳ : Ar. hakikatler, gerçekler
esrar-ı ḥaḳāyıḳ: gerçeklerin gizemi
esrar-ı ḥ. 9a/8

ḥakīḳat : Ar. gerçek; Allah'a erişme yolundaki dört makamın üçüncüsü
krş. ḫaḳīḳat
sālik-i serāh-i ḥ. 10a/14
ḥ. bahrinüñ ġavrı 10a/3
ḥ. birlik maḳamıdur 50a/15
ḥ. ev gibidür 52b/6
ḥ. günāhı 34b/2
ḥ. günahı var 34a/16
ḥ. meyvelerinden yiyüp 1b/12
ḥ.+ de ne sen var 50a/15
ḥ.+ den 20a/3
ḥ.+ i 5a/2
ḥ. 54b/14
ḥ. kelimātları 9a/7
ḥ.+ i 52b/7
ḥ. 9a/2, 12b/15, 20a/1, 41a/7
otuz biñ ḥ. 41a/6
ḥ. dersin oḳumaḳ gerek 7b/2
ḥ. ile işleye 19b/17
ḥ. ḳardaşı olur 50a/13
ḥ. ḳardāşı olur 46b/16
ḥ. ḳardaşı var 46b/11
ḥ. nedür 19b/4
ḥ. ʿahdīn 53a/14
ḥ.+ i 5a/8
ḥ.+ le 19b/15
ḥ. sülūkini 19b/6
ṣoḥbet-i ḥakīḳat: doğruluğun sohbeti
ṣoḥbet-i ḥ.+ den söyleye 19a/15

noḳṭa-i ḥaḳīḳat: hakikat mevkiisi

noḳta-i ḥ.+ dür 3b/10, 6b/5

ehl-i ḥakīḳat: doğruluğun ehli

ehl-i ḥ. oldur 19b/11, 19b/13

ḫaḳīḳat : Ar. gerçek; Allah'a erişme yolundaki dört makamın üçüncüsü

krş. ḥaḳīḳat

ḫ.+ de 36b/1, 36b/3

ḫ.+ i 36b/2

otuz biñi ḫ. 41a/5

ehl-i ḫakīḳat: doğruluğun ehli

ehl-i ḫ.+ im dir 36b/1

ḥaḳīḳaten : Ar. gerçekten

ḥ. 26a/2

ḥaḳīḳī : Ar. gerçek

ḥ. 14a/8

ḥ.+ de 26a/3

tāc-ı ḥaḳīḳī: gerçeğin tacı

tāc-ı ḥ. 2b/9

mürīd-i ḥaḳīḳī: gerçekliğin müridi

mürīd-i ḥ.+ yye geydürür 5b/2

ḥaḳīr : Ar. aşağı görülen, değersiz, alçak

ḥ. 3a/17, 11b/17

ḥal : Ar. hal, durum krş. ḫal, ḥāl.

ḥal ol-: zor durumda olmak

ḥ. olunur 10b/7

ḫal : Ar. hal, durum krş. ḥal, ḥāl.

ḫ.+ de 18b/13

ḥāl : Ar. hal, durum krş. ḫal, ḥal.

ḥ. 10b/7, 16a/16, 22a/11, 38a/6, 38a/7

ḥ.+ i 19b/2

müşküli ḥ. 45a/3

ol ḥ. 19a/16

ḥ. ehli olmayınca bilmez 37a/7

müşkül ḥ. itdi 22b/8

ḥ.+ dür 19a/13, 19a/16

kendü arasındaki ḥ.+ dür 19b/7

ne ḥ.+ dür 29a/12

ḥ.+ i 52b/5

ḥ.+ imi 9a/1, 17b/12

ḥ.+ imi bildürdüm 17b/16

ḥ.+ imi ʿarż itdüm 18a/5

her ḥ.+ i 19b/17

ḥ.+ ile giderse 44a/8

kendü ḥ.+ ime 51b/17

ḥ.+ iñden 17a/10

ḥ.+ lenmeḳ 49a/10

ḥ.+ lerine 6b/17

fuḳarā dostlarımızuñ gördi ki ḥ.+ leri 12a/2

ḥ.+ üñ mertebesine irmeyince 49a/10

tevḥīd ḥ.+ inde 7b/15

ḥ. yoḳ 36b/2

ehl-i ḥāl: durum ehli

ehl-i h.+ iñdür 26a/16

ehl-i h.+ iñdür 26a/16

ehl-i ḥ. olmasıyla 50a/12

ehl-i ḥ. olsa 46b/15

ehl-i ḥ.+ dür 32a/9

ḥüsn-ü ḥāl: durumun güzelliği

ḥüsn-ü ḥ.+ e yetişdi 11a/15

tevcih-i ḥāl: durumun yorumu

tevcih-i ḥ. 19a/9

vecd-i ḥāl: halin ilahî aşkı

vecd-i ḥ. 54a/3

hāl ol-: zor durumda olmak

h. ola 15b/7

ḥalāṣ : Ar. bir yerden, bir şeyden kurtulma, kurtuluş krş. ḫalāṣ

ḥ. idemedi 17b/2

bentden ḥ. idemedi 17b/7

ḥ. olup 11b/10

ḫalāṣ : Ar. bir yerden, bir şeyden kurtulma, kurtuluş krş. ḥalāṣ

ḫ. ḳıl 18b/5

ḫalāṣ ol-: kurtulmak

ḫ. ola 11b/16

ḫalāyıḳ : Ar. insan, yaratık, halk

ḫ.+ ı 20b/1

ḥālde : her halde, büyük bir ihtimalle

her ḥ. 6b/7, 10b/8, 11a/16, 29a/9, 49b/7

ḫalf : Ar. arka, art, sırt; bir kimsenin kendisinden sonra gelen evladı, zürriyeti

ḫ.+ e 46a/14

ḫ.+ e gönlünden 46a/15

ḫ.+ e olup 21a/9

ḥalfe : Ar. bir yerden ayrılanın yerine geçen; Hz. Muhammed'in ölümünden sonra İslâmın koruyucusu ve dinî lideri olan kimse krş. ḫalīfe, ḫalfe

ḥ. ḳomaḳ 15b/17

ḥ. oldı 21a/5

ḥ.+ sinden yüz çevürse 43a/1

ḥ.+ ye 15b/16

ḫalfe : Ar. bir yerden ayrılanın yerine geçen; Hz. Muhammed'in ölümünden sonra İslâmın koruyucusu ve dinî lideri olan kimse krş. ḫalīfe, ḥalfe

ḫ. 23b/1

pīr ḫ. 23a/14

ḫ. eyledi 21a/13

ḫ. ḳılsa 16a/1

ḫ. kişisüñ 46b/1

ḫ.+ ler aña gibidür 44b/2

ḫ.+ nüñ gönlünden 46a/15

ḫ.+ sin 46a/11

ḫālıḳ : Ar. tabiat, varlık, yaratık, nas

ḫ.+ a yetişdüre 54b/11

ḫalīfe : Ar. bir yerden ayrılanın yerine geçen; Hz. Muhammed'in ölümünden sonra İslâmın koruyucusu ve dinī lideri olan kimse krş. ḫalīfe, ḫalfe

ḫ. 44b/3

ḫ. ḳatında olmasa 46b/3/4

ḫ. oldı 23b/5

ḫalifetü'l-ḫulefā : Ar. arkadan gelen halife

ḫ.+ lar 13b/17

ḫālik : Ar. yaratıcı, yaratan, Allah'ın en güzel isimlerinden biridir

ḫ.+ uñ ʿaşḳına 10a/16

ḫalīlu'llāh : Ar. Allah'ın sevgili dostu

ḫalīlu'llāh ol-: Allah'ın sevgili dostu olmak

ḫ. olsa gerekdür 17b/10

ḫalḳ : Ar. yeryüzündeki tüm insanoğlu

dünyā ḫ.+ ınca 21a/4

ḫalḳ : Ar. halk, yeryüzündeki tüm insanoğlu

ḫ. 10b/14, 36a/9, , 39b/8, 39b/9, 39b/11, 53b/1

ḫ. arasında 6b/1

ḫ. bilmeye 39b/3

ḫ. bile 39b/1/4

ḫ. bilmeye 39b/2

bunda ḫ.+ a 25b/12

ḫ. içine gelürler 39a/8

ḫ.+ a 7a/7, 38b/14, 51b/14, 52b/3

çıḳdum ḫ.+ a 52a/2

şol ḫ.+ a 40b/1

ḫ.+ a eṣer itdi 52a/3

ḫ.+ a söylesem 52a/3

ḫ.+ dan 8b/3, 52b/12

ḫ.+ dan ḳaçmaġıla buldum 8a/16

ḫ.+ dan ḳaçmaḳdur 8a/17

ḫ.+ dan ḳazanduġı 52b/14

ḫ.+ dan olmaya 47a/9

ḫ.+ dan ʿuzlet iderse 8b/4

ḫ.+ dan söyler 9b/5

ḫ.+ dan su'āl itmek vācibdür 47a/15

doḳuzuncı ḫ.+ dan ḳaçmaḳdur 10a/13

ḫ.+ ı 39a/2

cümle ḫ.+ ı 19a/2

ʿavām ḫ.+ ıdur 49b/2

ḫ.+ ını 12b/12

ḫ.+ uñ gücin götürürler 39a/12

ʿavam ḫ.+ uñ kesbinden 47a/10

ḫ.+ uñ nefsī 41a/11

ḫ.+ uñ ṣāliḥlerinden 38b/15

ḫalḳ- ı ʿālem: dünyanın insanları

ḫ.- ı ʿāleme 1b/13

ḫalḳ eyle-: meydana getirmek; yaratmak

ḫ. e.-di 12a/12

ḫ. e.-düm 12a/11

ḫalḳa ḳarış-: halkın içine girmek

ḫ.+ a ḳ.-mayup 8a/7

ḫalḳ ḳıl-: yaratmak

keşfi ḫ. ḳılmayalar 38a/16

ḫalḳ ol-: yaratılmak

ḫ. o.-sa 42b/15

ḫ. o.-up 4b/13

ʿuzlet-i ḫalḳ: insanların inzivaya çekilmesi

ʿuzlet-i ḫ. gerekdür 49b/3

ḫalvāt : Ar. herkesten uzaklaşıp belli bir süre kalacağı hücresine kapanmak; kulun Allah'ın huzūrunda onunla halleşmesi, mânen sohbet etmesi durumu

ṣavmaʿamda ḫ.+ [e] oturmışdum 34a/1

ḫalvet : Ar. kulun Allah'ın huzūrunda onunla halleşmesi, mânen sohbet etmesi durumu, tenha, yalnız

ḫ. 46a/4

ḫ. itmiş 37b/16

ḫ. meniʿdür 37b/17

ḫ.+ e vardum 51b/17

ḫalvetī : Ar. ibadetlerini ıssız yerlerde yapan bir tarikat krş. ḫalvetiyye

ḫ. fuḳarāsınuñ şānına 7b/17, 8a/1

ṭarīḳ-i ḫalvetī: halvetiliğin yolu

ṭarīḳ-i ḫ.+ de 7a/5

ṣūḳ-ı ḫalvetī: halveti çarşısı

ṣūḳ-ı ḫ.+ de olan 2a/1

ṣūḳ-ı ḫ.+ nüñ metaʿlarınuñ revāyişi 2a/3

ḫalvetīler: Ar. halveti tarikatına mensup olanlar

ḫ.+ ler bāẕārına girelüm 2a/6

ḫ.+ ler dükḳanında olan 1b/10

ḫ.+ ler bölügünden 2a/10

ḫ. şeyḫlerinüñ tācları 4a/17

ḫalvetiyye : [Ar. ḫalvetī sözünün müennes (dişil) biçimi] Ar. ibadetlerini ıssız yerlerde yapan bir tarikat krş. ḫalvetī

āyin-i erkān-ı ḫ.+ den 12a/8

hāmī: Ar. koruyan

sāmiuʿ r.+ ü'l-hāmī 9a/6

ḥamīde : [Ar. ḥamīd sözünün müennesi (dişil) biçimi] Allah'ın adlarından; övülmeye değer

evṣāf-ı ḥamīde: övülme değer vasıfları

evṣāf-ı ḫ.+ ye 50a/1

aḫlāḳ-ı ḥamīde: övülmeye değer ahlak

aḫlāḳ-ı ḥ.+ (ḥamīdiye) ye 54a/2

ḥançer : Ar. hançer, iki yanı keskin bıçak

ḥ. ile urdı 23b/16

ḳanlu ḥ. (ḥancer)elinde dilediler 24a/5

ḥānegāh : F. tekke

vücūd-ı ḥ.+ larında 17a/4

ḥanifī : Ar. hanefi mezhebinden olan kimse

Ḥ. irdiler 24a/1

Ḥ. ḳalḳdılar 24b/16

ḥarām : Ar. din kurallarına aykırı olan, dinī bakımdan ve şeriatçe yasak olan

ḥ. 26a/13

ḥ. mıdur 48b/6

ḥ. olur 6a/8, 6a/9

geydügi ḥ. olur 2b/1

mürīdlikleri ḥ. olur 2b/1

ḥ.+ dur 47a/16, 49b/15, 50b/7

dünyā ḥ.+ dur 49b/14

rıẕıḳ ḥ.+ dur 48a/13

anuñ ḥ.+ ı ve ḥelāli bilinmeye 48a/8

baḳmaḳ ḥ.+ dur 50b/6

ehl-i ṭarīḳat bābında ḥ.+ dur 11a/4

yemek ḥ.+ dur 35b/1

ḥ.+ ıñ yimez 48b/3

ḥ.+ ī 48b/2

ḥarām ḳıl-: haram etmek

ḥ. ḳılduġı 34b/1

ḥ. ḳılmışdur 34b/4

ḥarekāt : Ar. davranışlar, işler

ol ḳutıb ḥ.+ ı 10a/2

ḥareket : Ar. bir cismin durumunun ve yerinin değişmesi, devinim, aksiyon; vücudu oynatma, kıpırdatma veya kımıldanma

ḥ. 13a/14

ḥ. iderdi 9b/2

ḳarnımda ḥ. idüp 10a/6

ḥ.+ leri 4b/16

ḥ.+ te 41b/15

ḥareket ḳıl-: hareket etmek

melekesi içinden ḥ. ḳıldurur 28b/6

ḥarf : Ar. dildeki bir sesi gösteren ve alfabeyi oluşturan oluşturan işaretlerden her biri, kod

ṣūfī dört ḥ.+ dür 52b/15

her ḥ.+ uñ dört teveccihi vardur 52b/16

ḫāriç : Ar. dış, dışarı

ḳuṭubdan ḫ.+ dür 33b/6

ḥāricī : Ar. dışla ilgili, dıştan olan

ḥ.+ ler 21b/15, 23b/12, 27b/4-5

ḥ.+ lerden 29b/1

ḳarşu gelen ḥ.+ lerdür 41b/14

ḥarīf : Ar. meslekdaş, sanat arkadaşı

ḥ. 9a/17

ḥāṣ : Ar. özgü; katışıksız, en iyi cinsten, saf

ṣoḥbet-i ḥāṣ: has sohbeti, özgü sohbet

ṣoḥbet-i ḥ. 19a/1

ṣoḥbet-i ḥ. oldur 19a/4

ṣoḥbet-i ḥ. oldur kim 19a/12

ḥasanī : Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hasan'ın izinden gidenler ve Hz. Hasan'ın soyundan gelenler

ḥ.+ ler ḳızdandur 28a/9

ḥ.+ lerden ẕīrā 28a/8

ḥased : Ar. fitne, fesad

ḥ. idüp 25b/16

ḥasene : Ar. iyilik, güzellik, hayırlı iş

ḥ.+ lere 52b/14

ḥāṣıl : Ar. olan, ortaya çıkan, görünen

krş. ḫāṣıl

ḥ.- ı kelām 10b/7

ḥ. 11a/7

ḥāṣıl id-: meydana getirmek

ḥ. i.-e 53b/4, 53b/15, 53b/16, 54b/11

ḥ. i.-erler 30a/3

ḥāṣıl ol-: meydana gelmek

ḥ. o.-a 10b/7

ḥ. o.-an 49b/16

ḥ. o.-dı 40b/11

insilāḥ ḥ. o.-dı 54a/10

murādı ḥ. o.-maz ise 45a/3

ḥ. o.-ur 40a/3, 40b/7, 54a/3

ḥāṣıl ol-: meydana gelmek

ḥāṣıl o.- a 10b/7

ḫāṣıl : Ar. olan, ortaya çıkan, görünen

krş. ḥāṣıl

ḫ. olur 50a/8, 55a/3

ḥasır : Ar. saz, kabuk, yaprak vb. bir bitki maddesiyle örülmüş taban veya tavan örtüsü; tamamı veya bir bölümü böyle bir örgüden yapılan

ḥ. ardına gizlendi 24a/2

ḥ. ardından 24a/4

ḥ. bıraḳdı 34a/4

ḥasīs : Ar. bayağı, insanı küçülten, değersiz

postun ḥ.+ elere atduḳ 15a/2

ḥaṣlet : Ar. insanın yaradılışından genel özellik, huy

ḥ. ile 11b/10

ḫāssa : Ar. özellik

ḥ.+ sı 32b/3-4

ḫāṣṣü'l-ḫāṣṣ : Ar. en has, en güzel

ṣoḥbet-i ḫāṣṣü'l-ḫāṣṣ: en güzel sohbet

ṣoḥbet-i ḥ. 19a/2

ṣoḥbet-i ḥ. oldur 19a/14

ḫāşā : Ar. dine aykırı görülen bir ihtimalden söz edilirken kullanılan bir söz, haşa, Allah göstermesin

ḥ. 10b/17

ḫaşır : Ar. kıyamet gününde ölülerin diriltilip mahşere çıkarılması

krş. ḥaşr, ḫaşr

ḫaşır ol-: kıyamet gününde bir araya toplanmak

ḫ. olduġı vāḳit 36a/9

hāşīm : Ar. haşmetli, görkemli, gösterişli

h. 21b/5

ḫilāfet-i h. 23a/11

ḥaşr : Ar. kıyamet gününde ölülerin diriltilip mahşere çıkarılması

krş. ḥaşr, ḫaşır

ḥ.+ ından saḳlaya 16b/11

ḫaşr : Ar. kıyamet gününde ölülerin diriltilip mahşere çıkarılması

krş. ḥaşr, ḥaşır

ḫ.+ a 37a/17

ḥattā : Ar. bile, hem de; üstelik, ayrıca

ḥ. 11b/3, 44a/5

ḫātun : kadın, eş, zevce

ḥ. kişi ile 50b/6

Resūlüñ ḥ.+ ıdur 21a/3

ṣāliḥa ḥ.+ lar 39a/5

ḥaṭā : Ar. istemeyerek ve bilmeyerek yapılan yanlış, kusur, yanılma, yanılgı; günah, kusur, kusur

krş. ḫaṭā

terk-i ḥ. 7b/8

ḫaṭā : Ar. istemeyerek ve bilmeyerek yapılan yanlış, kusur, yanılma, yanılgı; günah, kusur, kusur

krş. ḥaṭā

ḥ.+ nuñ başı 47a/3

delilsiz söz ḫ.+ dur 2b/11

ḫāteme'l-Enbiyā : Ar. peygamberlerin sonuncusu, Hz. Muhammed

ḫ. 18a/10-11

ḫāteme'l-Evliyā : Ar. velîlerin mührü

ḫ.+ dan 45b/5

ḫaṭır : Ar. düşünme, akılda tutma, hafıza, zihin, akıl, yâd; gönül, kalp krş. ḫaṭır

ḫ.+ uma 52a/2

ḫaṭır : Ar. düşünme, akılda tutma, hafıza, zihin, akıl, yâd; gönül, kalp krş. ḫaṭır

cümle ḫ.+ lardan 31a/13

ḫavārīc : Ar. asiler, zorbalar; 'hakemeyn Vakası'ndan sonra Hz. Ali'ye isyan eden zümre, hâricîler

ḫ. 26b/16

ḫavārīcī : Ar. havarîc olan kimse

ḫ. 28a/17-28b/1

ḫavf : Ar. şeriat hükümlerine göre günah işleme korkusu

ḫ. büründi 34a/6

ḫ. yoḳdur 44a/7

ḫ.+ a'llāhdur 49b/16

ḫay : Ar. diri, canlı; Allah'ın adlarından biri

ḫ.+ dur 24b/8

ḫayā : Ar. namus; günahtan veya suç işlemekten kaçınma

ḫ. 21a/12

ḫayāt : Ar. dirilik, canlılık, sağlık, yaşayış; doğumdan ölüme kadar geçen süre, ömür

ḫ. bulur 54a/8

ḫ. dağisi 31b/6

şu ḫ.+ dur 36b/16

ḫ.+ ı bulmışdur 36a/4

maḫlūḳātuñ ḫ.+ ına memātına sebebdür 33a/4

Resūlüñ aḫir ḫ.+ ında şordılar 23a/11

āb-ı ḫayāt : hayat suyu, ölümsüzlük suyu, bengi su

ab-ı ḫ. getürdi 24b/4

ab-ı ḫ. içdi 24b/8

ab-ı ḫ. virdi 24b/7

ab-ı ḫ.+ dur 24b/5

ḫayır : Ar. iyilik, karşılık beklenmeden yapılan yardım krş. ḫayır

ḫ. 25b/2

ḫayır : Ar. iyilik, karşılık beklenmeden yapılan yardım krş. ḫayır

ḫ. duʿā eyledi 11a/14

ḫ. mı 42a/8

ḫ.+ dan ve şerden alur 38a/15

ḫ.+ ı (ḫayr) 14b/11, 38b/10

ḫ.+a (ḫayr) ṭaleb ide 28b/9

ḫayır ol-: hayrı, faydası olmak

ḫ. olmaz 46b/7

ḫayırlu : Ar. yararı, hayrı olan; uğurlu, iyi, güzel

ḫ. 28b/9, 53b/11

ḫ.+ sı 53b/11-12, 27b/2

ḥāyir : Ar. hayretten gözü kamaşmış, şaşırmış

nur-ı celālde ḥ. 2a/11

ḥayli : F. hayli, çok, oldukça

ḥ. 31b/14, 31b/17, 51b/14

ḫayrān : Ar. çok beğenen, hayranlık duyan kimse

ḫ. ḳalup 25b/16

ḫ. ḳaldılar 26b/4

mest-i ḫayrān: hayranlıktan mest olmuş

mest-i ḫ. olur 50a/3

ḥayvān : Ar. canlı

rūḥ-ı ḥ. 55a/1

ḥayvānī : Ar. hayvanla ilgili, canlıya âit

rūḥ-ı ḥayvānī: hayvanın, canlının ruhu

rūḥ-ı ḥ. 54a/13

rūḥ-ı ḥ.+ dür 54b/17

rūḥ-ı ḥ.+ nüñ 54a/14

hāẕā : Ar. "bu, şu, o" anlamında kullanılan Arapça işaret zamiridir

h. kitābı ism-i 13b/5

h. vesīle-nāme 1b/1

ḥazān : F. sonbahar

ḥ. bayrağı gibi ditredi 18b/1

ḥazār : Ar. barış ve güven; sakınma

anlardan ḥ. gerekdür 48a/9

ḥ. ide 11a/7, 11b/1

ḥaẕer : Ar. sakınma, ihtirâz

ḥaẕer eyle-: sakınmak

ḥ. eyleye 10b/8

ḥāẕır : Ar. hazır

ḥ. 17a/1

ḥ. bile 19b/10

ḥ. göre 42a/7

ḥażret : Ar. huzur, kat, makam

krş. ḫażret

ḥ.+ i 24b/3

ḥ.+ lerine 3b/5, 3b/7

2. saygı göstermek için büyüklere verilen ünvan

Ḥ.- i Āḥmedüñ ḥadīṣi müteşebbihdür 5b/7

Ḥ.- i Kevneyn 7b/13

Ḥ.- i ʿAlī 2b/12

Ḥ.- i ʿAlī Ḥasan-ı Baṣrī 4a/11

Ḥ.- i ʿAlīye virdi 4a/11
Ḥ.- i Resūl 4a/10
Ḥ.- i Yāḳūb 5b/14
Ḥ.- i Yaʿḳub Efendi 3b/3
Ḥ.- i Yaʿḳūbuñ gözleri 5b/12
Ḥ.- i Yūsufuñ göñlegi 5b/11
Ḥ.- i 7a/17, 9a/6
Ebū Bekir ḥ.+ i 26b/9
Ebū Müslīm ḥ.+ i 28a/14
ʿAlī ḥ.+ i 18b/7, 23b/7, 35a/14
ʿAlī ḥ.+ ine 3b/7
ʿAlī Ḥ.+ i 26b/11
Muḥammede'l Ḫalvetī ḥ.+ ine 3a/6
ʿÖmer ḥ.+ i 26b/10
resūl ḥ.+ i 22a/13, 22a/17, 22b/8, 45a/13
Ḥ.+ i Beşīr-i Hāfī 8b/12
Ḥācı ḥ.+ ine 3a/9
ʿAlī ḥ.+ i boynunda götürüp geçdi 18a/16
Ḥ.+ i Caʿfer-i Sādıka 9b/4
Ḥ.+ i Ebū Hureyre 8b/6
Ḥ.+ i Ḳudsi 26b/13
Ḥ.+ i Mevlā 14b/17
Ḥ.+ i Muḥammed 40b/2
Ḥ.+ i Nebīyyi 8a/8
Ḥ.+ i ʿAlī 35a/12, 43a/17
Ḥ.+ i ʿAlīden 4b/1
Ḥ.+ i ʿOṣmān 26b/11
Ḥ.+ i ʿOṯmān 8b/6
Ḥ.+ i ʿÖmer 8b/6
ḥ.+ i Resūl 29b/8
Ḥ.+ i Resūl 21a/3
Resūl ḥ.+ i rūḥı yaradıldı 22a/4
Ḥ.+ i Seyyidi'l-enām 6b/11
Ḥ.+ i Süfyān Sevrī 10a/3
Ḥ.+ i Süleymāna nübüvvet degsün 18a/2
Ḥ.+ i Yaʿḳūbuñ 5b/10
Ḥ.+ i Zennūn-ı Mıṣrī 9a/1
Resūl ḥ.+ ile 44a/5
Cüneyd Ḥ.+ inden 4b/2
Āḥmed Erzencānı ḥ.+ ine 3a/10
Āḥmed Yegitbaşı ḥ.+ ine 3a/12
Baṣrī Ḥ.+ ine 4a/12
Bāyezīd Ḥ.+ ine 8a/15
Cemāle'd-dīnü Tüsterī ḥ.+ ine 3a/5
Cüneyd-i Baġdādī ḥ.+ ine 2b/16
Dāvud-u Ṭaî ḥ.+ ine 2b/14
Behrī ḥ.+ ine 3a/3
Ebu'n-Necīb Sehre ḥ.+ ine 3a/2
Ḥabīb-i ʿAcemī ḥ.+ ine 2b/13
Ḥācı Ḳaramānī ḥ.+ ine 3a/13
Hasan-ı Baṣrī ḥ.+ ine 2b/13
Ḥasan-ı Baṣrī ḥ.+ ine 2b/7
Ḥüseyn Efendi ḥ.+ ine 3a/16
İbrāhīm Ḳayṣarī ḥ.+ ine 3a/11
Ḳaḍı Muḥyi'd-dīn ḥ.+ ine 3a/1
Ḳāsım Efendi ḥ.+ ine 3a/14
Maʿrūf-ı Kerḫī ḥ.+ ine 2b/15
Mimşāde'd-Dinnūrī ḥ.+ ine 2b/17

Mīri'l-Ḫalveti ḥ.+ ine 3a/7
Muḥammede'd-Dīnūrī ḥ.+ ine 3a/1
Muḥammed Ḳarabaş ḥ.+ ine 3a/15
Muḥyiddīn ḥ.+ ine 3a/14
ʿAlī ḥ.+ ine 40a/16
ʿAze'd-dīni'l-Ḫalvetī ḥ.+ ine 3a/8
ʿUşşākī ḥ.+ ine 3a/12
Resūl ḥ.+ ine 22a/7
Rüknü'd-dīn en-Neḥāşi ḥ.+ ine 3a/4
Serīr Saḳatī ḥ.+ ine 2b/15
Şehābe'd-dīnü Tebrīz ḥ.+ ine 3a/4
Ẓāhid Gīlānī ḥ.+ ine 3a/6
ʿAlī ḥ.+ ine ışmarladı 40a/15
Resūl ḥ.+ i 43a/5
Resūl ḥ.+ iniñ 21a/7
emr-i Ḫaḳkile Rasūl Ḥ.+ inüñ icāzetiyle 6a/11
Resūl Ḥ.+ inüñ oġlancıḳları 29b/3
Resūl ḥ.+ inüñ rūḥı 44a/15
Cüneyd Ḥ.+ leri 9a/10
Cüneyd-i Baġdādī Ḥ.+ lerine 4a/14
Cüneyd Ḥ.+ lerine gelince 4b/1

ḫażret : Ar. yüce kabul edilen kimselerin adlarının başına saygı, övme, yüceltme amacıyla getirilen unvan krş. ḥażret
şeyiḫ ḫ.+ inden 46a/8

ḥażret-i resūlu'llah ṣalla'llāhu ʿaleyhi vesellem (elihi): Ar. Allah'ın selamı O'nun üzerine olsun, Allah'ın elçisi, Hz. Muhammed
ḥ. 2b/6, 14a/11, 15a/6, 18b/10, 20a/6, 19a/6, 21b/12, 22a/9, 45a/11
peyġamber ḥ. 25a/16, 31a/17

heb : F. hep, bütün, tüm olarak
miski h. çıḳarsañ 55a/7

hediyye : Ar. armağan
h. niyyetine yirüm 48b/9

hefte : F. birbiri ardınca gelen yedi günlük dönem
h. 51b/12

helāk : Ar. mahvolmak, helak
h.+ lik 33a/10
helāk ol-: mahvolmak
h. ola 16a/14
h. olmışdur 38b/9
h. olur 33a/10, 35b/11, 48a/1
h. olursız 43a/6

ḥelāl : Ar. dinin kurallarına aykırı olmayan, dinî bakımdan yasaklanmamış olan. krş. ḫelāl

loḳmayı ḥ. ide 48b/7

ḥ. midür 48b/6

ḳatli ḥ.+ dür 42b/10, 42b/16

kesbi ḥ. ide 47b/6

loḳma ol vaḳit ḥ. olur 47b/16

şübhelü loḳma daḫı ḥ. olur 48a/7

ṣıfāt-ı ḥ.+ den 49b/15

ḥ.+ dür 48b/13

irādet loḳması ḥ.+ dür 47a/10

ḥ.+ i 48b/2

anuñ ḥarāmı ve ḥ.+ i bilinmeye 48a/8

ḥ.+ in yir 48b/3

ḥelāl ol-: hak edilmiş olmak

ḥ. ola 48a/10

ḥ. olıcaḳ malları 48b/12

ḥ. olur 47b/15, 48a/2

ḫelāl : Ar. dinin kurallarına aykırı olmayan, dinî bakımdan yasaklanmamış olan krş. ḥelāl

anuñ ḳatli ḫ.+ dür 49a/2

hem : F. açıklayıcı nitelikte olan ikinci cümleyi birinciye bağlayan bir söz; bir de, zaten

h. 6b/3, 11b/1, 11b/2, 15b/4, 15b/5, 21a/11, 22a/15, 22a/16, 25b/10, 25b/11, 27a/5, 28a/9, 30a/11, 30b/6, 35b/3, 35b/4, 35b/8, 39b/4, 40a/11, 40a/12, 40a/13, 40a/14, 40b/6, 41b/2, 51b/14, 52b/3

h. farż 43b/11

h. sünnetdür 43b/11

hemnişineler : oturmuş olan

h. īle 38a/14

hemān : F. derhal, çabucak; sürekli, daima; şimdi, bu an

h. 1b/2, 5b/13, 6a/1, 7a/10, 7b/11, 10a/6, 21b/15, 31a/11, 43b/9

hemīşe : F. sürekli, daima, her zaman

h. 9a/9

h. (hemşe) noḳṣāndur 17a/3

henüz : F. henüz, daha

h. 37b/13

her : F. cümle, hep

h. 2b/6, 4a/5, 8b/5, 10b/10, 25b/3, 27a/11, 27a/14, 28b/10, 29a/4, 30a/1, 31a/6, 35a/8, 38b/1, 39a/15, 41b/11, 50a/5, 52b/1

h. gün 35b/14

h. ḥāli 19b/17

h. ḥarfuñ dört teveccihi vardur 52b/15

h. işde 10a/11

h. işi 53b/2

h. işini 19b/8, 19b/9, 19b/11, 19b/13
h. kelāmuñ aṣlın 32a/6
h. kim 8b/4, 16b/1
h. kişi 15b/9
h. kişi mertebesince 13a/2
h. kişinüñ müşküli 15b/6
h. mü'min 46b/9
h. ne 7a/5
h. ne kim şlerse 19b/16
h. ne kim işlese 14b/5
h. ṣoḥbeti 53b/3
h. ṣūret 50a/4
h. şaḫış 28b/8
h. şaḫış kelāmından bilmişdür 32a/6
dördünci h. şeyden geçüp 10a/12
h. şeyi 12a/11
h. ṭalibe 19a/15
h. vaḳit 31b/10
h. vilāyet 41b/3

her zamān : her zaman krş. her dem
h. zamān 8b/16
h. zamānda 41b/5, 41b/7
h. ẕamanda 39a/6

her dem : her zaman krş.her zamān
h. dem sözi 50a/6

her bir : her bir
h.+ i 1b/5, 13a/14
h.+ üñ 41b/3

her : en büyük varlık
genc-i h.+ dür 52b/7

hergiz : F. asla, katiyyen
h. 10a/3

hevā : Ar. istek, arzu; boş, anlamsız
h.+ da 10b/1, 20a/7

hevāyi : Ar. gök rengi
h.+ lerdür 35b/5

heybet : Ar. büyüklük, azamet
h.+ lü 17a/13
h.+ lü sulṭān naẓarında 44b/11

ḥıfẓ : Ar. ezberleme, akılda tutma
ḥ. iderler 33b/12

ḫıfẓ : Ar. muhafaza etme, koruma
ḫıfẓ id-: korumak
ḫ. ide 14a/4, 16b/16

ḫımār : Ar. eşek, merkep
ḫ.+ lıkdan 31a/3-4
ḫ. gibidür 31a/1

ḫınzır : Ar. domuz

ḫ. eti 47b/15

ḫırḳa : Ar. hırka, dervişlerin giydikleri üst giysisi krş. ḫırḳa

ḫ. 2b/5

ḫ.+ dan murād 6b/5

ḫ.+ ı 5b/8

ḫ.+ ları 4b/7

ḫ.+ larında 4b/6

ḫırḳa-i teberrük : mübârek hırkası

ḫ.+ dür 5b/2

ḫırḳa : Ar. hırka, dervişlerin giydikleri üst giysisi krş. ḫırḳa

ḫ. 5a/17

ḫ.+ ı 5b/15, 5b/17, 6a/9

ḫ.+ ları 6a/8

ḫ.+ nuñ yenine 6a/1

ḫ.+ sun burmaya 13a/11

ḫ.+ [y]ı 5b/9

ḫırḳa-i teberrük : mübârek hırkası

ḫ.- i teberrük giyenler 5b/5

ḫırḳa-i īradet: iradenin hırkası

ḫ.+ dür 5b/1, 5b/1

ḫırḳa-i mürīd: müridin hırkası

ḫ.+ üñ 6a/4

ḫışım : Ar. evlilik yoluyla birbirine bağlı olan kimseler

ḫ. 21b/17

ḫ.+ lıḳ 21b/16

ḫıṭāb : Ar. birine söz söyleme, sözü bir adam söyleme, tevcīh-i kelâm

ḫ.- ı ʿizzet geldi 34b/16

ṭarāf-ı ʿizzetden ḫ. geldi 9b/13

ḫıyānet : Ar. hıyanet, ihanet, kötülük

ḫ. iden 11b/4

ḫıyānat : Ar. hıyanetler

emānete ḫ.+ lıḳ itmiş olurlar 19b/2

ḫicāb : Ar. utanma, utanç, sıkılma

ḫ. 16a/8

ḫ. yoḳdur 45a/5

ciḥāẕ : Ar. tarikatlarda kullanılan taç, hırka, kemer gibi eşya

ḫ. 2a/6

ḫ.+ ı 2b/2/6, 6a/16

ḫ.+ uñ 6a/6-7

ḫ.+ larına 6b/17

ciḥāẕ-ı meşāyiḫ: şeyhlerin eşyaları

ḫ.- ı m. 6a/12, (meşāyiḫ) 2b/4

ḫ.- ı m.+ den 2a/14, 2a/17, 2b/8

ḫ.- ı m.+ üñ 6b/4, 7a/2

hicin : Ar. çok hızlı giden ve susuzluğa dayanaklı deve

niḳablu h.+ le 24a/9

hīç : F. olumsuz yargılı cümlelerde fiilin anlamını pekiştiren bir söz; boş, değersiz, önemsiz olan şey veya kimse

h. 25b/9, 31b/11, 44a/16, 51a/14

h. kimse 32a/3, 32a/5, 32a/11

h. loḳma bulunmasa 47b/17

hidāyet : Ar. hak yoluna, doğru yola kılavuzlama

h. bulmışlardur 29b/17

ṭarīḳ-ı h.+ de 46a/2

ṭarīḳ-ı h.+ e geldiler 51b/15

ḥikāyet : Ar. hikâye

ḥ. 17a/6, 22a/5, 22b/9, 23b/6, 33b/17, 34b/8

aşikāre ḥ. 29a/10

ḥ. işitmedin mi 38b/6

ḥ. olunur 10b/12, 13b/5

ḥ.+ im 17b/6

ḥ.+ inde gelür 26b/13

ḥikmet : Ar. bilgelik, hamiklik

ḥ. 22a/12

ḥ. bağışlanur 35a/16

ḥ. vardur 32a/8

kelāmuñ ḥ.+ in añlarlar 30a/1

ḫilāf : Ar. aykırı, karşıt, ters; yalan

ḫ. yoḳdur 30a/17

ḫ.+ larınuñ artuḳ eksik olduġuna 29b/7

ḫ.+ ı bulunmaya 53a/13

ḫilāfet : Ar. birinin yerini tutma, halifelik

ḫ. tācıdur 6b/13

anı ḫ.+ e 23a/16

ḫ.+ i 10a/4

ḫilāfet -i hāşim: haşmetli hilafet

ḫ. 23a/10

ḫilāfet-i maʿnūn: halife olarak tanınmış; seccade, tarikatta makamı temsil ediyor yani bir şeyh, makamını başkasına vereceği zaman, seccadesini verdi denilir; dolayısıyla halef olarak tanınmış, seccadeyi aldığı bilinendir

ḫ.+ dur 6b/9

taḫt-ı ḫilāfet: hilafet tahtı

taḫt-ı ḫ.+ e 6b/10

hilāl : Ar. yeni ay, ilkay

h. ve 2a/5

ḫilʿat : Ar. eskiden padişah veya vezir tarafından takdir edilen kimseye giydirilen süslü elbise, kaftan

ḫ.+ in geydürdi 9b/8

himmet : Ar. himmet, yardım

h.+ e maẓhar düşe 6b/3

ḥīn : Ar. an, zaman, vakit

ḥ.+ de göstermeye 16a/12

ḳādir olduġuñ ḫ.+ de 49a/5

ḥiẕmet : Ar. birinin işini görme veya birine yarayan bir işi yapma; görev, iş krş. ḫiẕmet

ḥ. eyledi 9a/11

ḥ. itdi 9b/4/5

ḥ. teklīf iderse 10b/11

ḥ.+ e gönderse 10b/14

ḫiẕmet : Ar. birinin işini görme veya birine yarayan bir işi yapma; görev, iş krş. ḥiẕmet

ḫ. içün 23b/9

ḫ.+ i 10b/12, 10b/15

ḫ.+ inde 11a/10

ḫ.+ inde olurlar 5b/4

maḳṣūd ḫ.+ inde 10b/17

ḥoca : F. din görevlisi, öğretmen

ḥ.+sınuñ 13/15

ḥod : F. işte, kendi, bizzat krş. ḫod

Ḫüdā ḥ. bilür 39b/2, 39b/4

ḥ. devedür 1b/8

ḫod : F. işte, kendi, bizzat krş. ḥod

ḫ. 49a/6

ḥoḳḳa : Ar. metal, cam veya topraktan yapılmış, içine mürekkep vb. şeyler konulan küçük kap

ḥ.+ ya 55a/6

h.+ da ḳoḳusı ḳalur 55a/8

Ḥorasānī : (*F.* ḫurāsān + *Ar.* -ī) Üst bölümü sarıktan taşacak biçimde yapılmış hoca kavuğu

Ḥamza'-i Ḥ. 11b/7

ḥoş : F. güzel, iyi, tatlı krş. ḫoş

ḥ. ṣoḥbetler oldı 35a/4

ḫoş : F. güzel, iyi, tatlı krş. ḥoş

mezhebi ḫ.+ dur 27b/6

ḥoşnutluḳ : F. hoşnutluk, memnunluk

ḥ. 9b/8

ḥoẕ : ?

ḥ. 15a/10, 40a/6

ḥ.+ dur 49a/16

ḥūb : F. hoş, güzel, hasen

ḥ. 51a/1

ḥ. ṣurete 51a/5

ḥüccet : Ar. delil, belge, senet

ḥ.+ leri 7b/7

ḥüccet el-faḳr-i faḫrī: fakirlik benim övüncümdür

ḥ. 9a/1

ḥuccetü'l-ḳā'īm: ayakta durmanın delili

ḥ. 27b/14

ḥuḳūḳ : Ar. toplumu düzenleyen ve devletin yaptırım gücünü belirleyen yasaların bütünü, tüze

ḥ.-ı ṣulṭāniyyeyi 1b/9

ḫulefā : Ar. halifeler

ḫ. 20b/15

ḫ. ḳuṭb-ı 20a/14

ḥurmā : F. hurma, sıcak iklimde yetişen tatlı bir meyve türü, nahl

ḥ. yabrağıyla 17a/14

ḥ. yaprağından parmağım gidürebildi 18a/7

ḥuṣūṣ : Ar. husus, konu

ḥ.+ ā 4a/5

ḥuṭbe : Ar. cuma ve bayram namazlarında minberde okunan dua ve verilen öğüt krş. ḫuṭbe

ḥ.+ de 43a/13

ḥ.+ ye ḳoydı 28a/15

ḫuṭbe : Ar. cuma ve bayram namazlarında minberde okunan dua ve verilen öğüt krş. ḥuṭbe

ḫ.+ de laġnet oḳutdı 28a/12

ḥūy : F. yaradılış, mizaç, tabiat

ḥ.+ i yoldan gidersindür 48b/15

ḥużūr : Ar. dirlik, baş dinçliği, gönül rahatlığı, rahatlık, erinç; ön, yan, kat, makam, yamaç krş. ḫuẓūr

ḥ. ile oturdı 22b/14

şeyḫ ḥ.+ una iricek 44b/10

şeyḥüñ ḥ.+ unda oturmaya 13a/8

ḫuẓūr : Ar. dirlik, baş dinçliği, gönül rahatlığı, rahatlık, erinç; ön, yan, kat, makam, yamaç krş. ḥuẓūr

ḫ. virmez 48b/17-49a/1

ḥücre : Ar. tekkelerde, çilehanelerde dedelere ayrılmış odaların her biri

birbirinüñ ḥ.+ sine 13a/7

Ḥüḍā : Ar. doğru yol, hidayet; kur'ân-ı kerîm

Ḥ. 25b/11, 39b/4, 40a/4

Ḥ.+ ya 44a/17

Ḥ. bile 39b/1

Ḥ. ḥod bilür 39b/2, 39b/4

Ḥ. intiḳam alıcıdur 49a/9

Ḥ.+ ya ṣalmaḳdur 49a/8

ḥ.+ ı ademde 37b/4

Ḥ.+ nuñ vücūduna 37b/3

Ḥ.+ yadur 37b/11

ḥüküm : Ar. hüküm, emir, kesin karar
ḳāfdan ḳāfa ḥ. iderdi 18a/5
iki ʿaleme ḥ. itmekdür 3b/10
ol ḥ. itse gerekdür 18a/3
ḥ. (ḥükm) ile 24b/9, 43b/12
Ḳur'ānuñ ḥ. (ḥükm) ile 15a/2
ḥükm-i şerī: şeriat hükümleri
ḥ. (ḥükm) -i şerī 46b/13

ḥürmet : Ar. saygı
ḥ. içün 31a/13
ḥ. ve ʿizzet ideler 13a/3

ḥüseynī : Ar. Hz. Muhammed'in torunu ve Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hüseyin ve onun soyu ile ilgili
ḥ.+ ler 28a/8
ḥ.+ lerdendür 28a/9

ḥüsn : Ar. güzel
ḥ.+ i anuñ cemālinden 51a/3
ḥüsn-ü ḥāl: halin güzelliği
ḥ.- ü ḥāle yetişdi 11a/15

hüve : Ar. Arapçada tekil üçüncü şahıs zamiridir; Allah
h. 37b/5, 37b/6

ı- : Eski Türkçede er- olan ve i- olarak isimlere gelerek onları yüklem yapan ek fiildir krş. i-
gölgesi yoġ ı.- dı 25b/9
kişfi yoġ ı.- dı 25b/14
Muḥammedüñ gölgesi yoġ ı.- dı 26a/5
yoġ ı.- dı 10a/4, 25b/14

ıçün : amacıyla, maksadıyla; –den dolayı, -den ötürü krş. için, içün
dörtden alduġ ı. 35b/8

ıla : ile, birlikte krş. ile
ı. 28b/11

ıṣlāḥ : Ar. düzeltme, iyileştirme
ı. 20b/1, 39b/16
ıṣlāḥ-ı nās: insanın düzeltilmesi
ı. 20b/3

ısmarla- : bir şeyin yapılmasını veya getirilmesini, bu işlerle uğraşan birine söylemek, ısmarlamak krş. ışmarla-
Ḥasan Baṣrīye ı.- dı 43b/1
bir kişiye ı.- nmaz 41b/4
ı.- rsın 41a/17

- I -

ışmarla- : bir şeyin yapılmasını veya getirilmesini, bu işlerle uğraşan birine söylemek, ısmarlamak krş. ısmarla-

Ḥasan Başratına ı.- dı 40a/16
ʿAlī ḥażretine ı.- dı 40a/15
Allāha ı.- dum 23a/13
ḥaḳ ṭarafından ı.- nandur 16a/4
aña ı.- nmış ola 15b/12
ı.- nmışdur 33b/11
aña ı.- nmışdur 33a/5
miḳdarınca ı.+ nmışdur 39b/13
ol dört kişiye ı.- nmışdur 33b/9
bizi kime ı.- rsın 23a/13

ıssı : sıcak, ısıtılmış
i. idi 8b/13
i.+ dur 8b/5

ʿışḳ : Ar. aşırı sevgi ve bağlılık duygusu, sevi, sevda; tutku, muhabbet krş. ʿaşk

ʿı. 49b/12
ʿı.+ da 50b/17
ʿı.+ da urmaḳ 49a/14
Allāh ʿı.+ ından 50a/2
mertebe-i ʿışḳ: aşkın mertebesi
mertebe-i ʿı. 49a/16
mertebe-i ʿı.+ a 50a/1
mertebe-i ʿı.+ da 49a/12, 49a/15
mertebe-i ʿı.+ da küfürdür 49a/12
maḳām-ı ʿışḳ: aşk makamı
maḳam-ı ʿı. 49b/1

ıżlāl : Ar. doğru yoldan sapma, dalâlete düşme

ı. yola iledeler 15a/16
ı. yola gitmişlerdür 20a/4

- İ -

i- : Eski Türkçede er- olan ve i- olarak isimlere gelerek onları yüklem yapan ek fiildir krş. ı-

ṭaleb i.- delüm 2a/9
i.- di 25b/12
Allāh ile i.- di 35a/8
benim ḳarnımda i.- di 9b/1
benüm rūḥum i.- di 22b/3
cānı müşāhede içinde i.- di 9a/10
Ebū Bekir i.- di 23a/16
issi i.- di 8b/13
kāmīl i.- di 10a/8
kişi i.- di 33b/17
ḳuṭb i.- di 40a/14
laṭif i.- di 25b/13
murād ḳarābet i.- di 21b/16
mü'min i.- di 33b/17
nūr-ı nūr i.- di 25b/13
ʿilim i.- di 40a/7
padişāh i.- di 40a/14
pāk i.- di 25b/13
Resūlüñ yārenleri i.- di 26b/9
şeyḫ i.- di 40a/14

tayr-ı niḳāc i.- di 52a/6
ẓāhīr i.- di 26a/6
maşrıḳdaġı ben i.- düm 22b/7
gözleri görmez i.- ken 5b/11
mü'min i.- ken 43a/1
müslimān i.- ken 42b/13
böyle i.- miş 52b/1
i.- se 24b/15, 28b/4, 50b/9
ḥavāricī i.- se 28b/1
muʿāmeletden söyler i.- se 19a/5
murādı ḥāṣıl olmaz i.- se 45a/3
ʿAlī dostlarından i.- se 28b/3
ṣāliḥ i.- se 38b/17
şerīʿatı kāmīl i.- se 20a/8
yanuña ḳalmaz i.- se 49a/7
yoġ i.- se 20a/9
yoḳ i.- se 10b/6
yoldaş i.- se 28b/13, 28b/14
ẓālimlerden i.- se 48b/10
ʿāḳıl ī.- señ 15a/10

ʿibādet : Ar. ibadet, bir dinin buyruklarını yerine getirme
ʿi. idüñ 13b/9
ʿi. itmekdür 10a/13
ʿi. on yaḫşıdur 10a/12
ʿi.+ de 36b/11
ʿi.+ e 47a/14
küllü ʿi.+ üñ 47a/4

ʿibādu'llāh : Ar. Allah'a inananlar, Tanrı'nın kulları
ʿi. 11a/8, 11b/2

iblis : Ar. iblis, şeytan
üçünci i.+ i düşmān olmakdur 10a/11

ʿibret : Ar. kötü bir olaydan alınması gereken ders, uyarıcı sonuç
ʿi.+ siz naẓar belādur 2b/12

ibtidā : Ar. başlangıç, ilk, ilklik
i. iderse 31b/10
mübtedī i. ṭāliblerdür 49b/3

icābet : Ar. davete katılma; bir emre veya isteğe uyma
tīz i. ide 42a/7
i. itmeyeni 20b/6, 41b/12

icāẕet : Ar. izin, onay, onaylama
emr-i Ḥaḳkile Rasūl Ḥażretinüñ i.+ iyle 6a/11
i. olmayınca 45a/1
i.+ iledür 2b/2
ricāl-i ġaybın i.+ iyle 6a/14

iç : iç, içeri; orta
i.+ i mücevvef olur 36b/5
i.+ inde 9a/2, 9a/8, 26b/4
anuñ i.+ inde 15a/9
dervişler i.+ inde 22a/5
Ḳur'ān i.+ inde 40a/5

ʿilim i.+ inde 10a/7
ʿömür i.+ inde 8b/17
riyāżat i.+ inde 8b/3, 8b/6
uṣūl-i din i.+ inde 8b/13
cānı müşāhede i.+ inde idi 9a/9
vaḥdāniyyet i.+ inde uçdum 9b/11
maḫlūḳ i.+ inden giderler 39a/10
melekesi i.+ inden ḥareket ḳıldurur 28b/6
göñlüñi i.+ ine 21b/7
ḫalḳ i.+ ine gelürler 39a/9
şeyṭān i.+ ine girür 28b/1, 36b/6
i.+ ine ḳadem başup 2a/13
bunlaruñ i.+ lerinde 39a/5
i.+ lerinden 38b/15
i.+ lerine alur 38b/16
i.+ üñüẕde ulu ʿaẕābdur 38b/5

iç- : bir sıvıyı ağza alıp yutmak
ab-ı ḥayāt i.- di 24b/8
bir ḳadeh i.- dim 9b/10
and iç-: yemin etmek
and i.- digim 8b/1

içerü : içeri, iç kısım
tacuñ i.+ sinde 3b/15

için : amacıyla, maksadıyla; –den dolayı, -den ötürü krş. ıçin, içün, çin
anıñ i.+ dür 6b/15

içün : amacıyla, maksadıyla; –den dolayı, -den ötürü krş. için, ıçün, çin
Allāh i. 30b/3
anıñ i. 35a/8
anuñ i. 27a/3
baḫṣ-i ʿiẕām i. 30b/13
daʿvet itmek i. 14b/11
dutunmaḳ i. 40b/13
dügin Allāh i. 53a/9
dünyā manṣıbı i. 30b/12
dünyā maṣlaḥatı i. 47b/11
ḫiẕmet i. 23b/9
mek i. 14b/12
nās üzerine ulūlanmaḳ i. 30b/13
yimek teberrük i. 48b/9
biri rıẕḳ i. emīn olmaḳ 10a/10
şeyāṭinları racīm itmek i. ḳıldım 12b/4
ʿilim Allāh i. oḳusa 30b/11
manṣıb i. oḳuyanlar 15a/5
Allāhu Teʿālā i. oḳuyup 14b/16
Allāh rıżası i. ola 47a/9
Allāh i. seve 53a/8
yigrendügin Allāh i. yigrene 53a/8
yitürdügin Allāh i. yitüre 53a/9
i.+ dür 45b/10
Allāhı bulmaḳ i.+ dür 45b/12
siziñ i.+ dür 40a/9
üns-i ilāhī i.+ dür 47a/16

ḥürmet i. 31a/13
ṣakk i. 15a/4

id- : etmek, yapmak, eylemek
krş. it-
i.- er 11b/6, 45b/5
i.- erdi 54a/11
i.- e 19a/13
i.- en 18b/3, 30a/17
i.- erler 14b/12, 37b/4
i.- erse 38b/1, 49a/2-3
i.- se 51b/2
i.- en
i. (ifrād) ile ḳarnı 48a/5
ʿadli id-: hakka uygun olmak
ʿadli i.- e 14a/5
āḫz id-: teslim etmek
āḫz i.- erlerdi 29b/11
ʿamel id-: gereğince hareket etmek
ʿamel i.- e 15b/5, 48b/4, 52b/1
ʿamel i.- emese 44a/1
ʿamel i.- er 27b/17
ʿamel i.- erler 14b/14, 14b/16
ʿamel i.- erse 44a/9
ʿarż id-: sunmak
ʿarż i.- erler 25b/1
āşikāre id-: meydana çıkmak, ortaya çıkmak
āşikāre i.- erüz 43a/4
ʿaẕāb iḥsās id-: azap hissetmek
ʿaẕāb iḥsās i.- en 55a/10
beyān id-: bildirmek, anlatmak
beyān i.- elim 27b/10
beyān i.- elüm 27a/7
beyʿat id-: biat etmek
beyʿat i.- üp 43a/9
beẕl id-: esirgemeden vermek
beẕl i.- elüm 2a/16
cehd id-: çalışıp çabalamak
cehd i.- e 34a/15
cemiʿ id-: toplamak
cemiʿ i.- üp 30a/8
daʿvet id-: çağırmak
daʿvet i.- icileridür 14a/1
dermān id-: şifa olmak
dermān i.- emedi 17b/12, 17b/16
dünya[y]ı terk id-: ölmek
dünya[y]ı terk i.- e 47a/6
edā id-: ödemek, vermek
edā i.- e 10b/12
sünneti edā i.- ici ola 53a/3
edā i.- ici olan gerekdür 53a/2
emri id-: emretmek
emri i.- iciye 13b/12
eṣer id-: tesir etmek
eṣer i.- e 52b/3
fehim id-: anlamak
fehim i.- emez 26a/17
fehim i.- emezler 30a/3
fiʿl-i şeriʿat ile ʿamel id-: şeriatın eylemleri ile hareket etmek
fiʿl-i şeriʿat ile ʿamel i.- e 46b/13
ġavġa id-: tartışma, mücâdele

ġavġa i.- erler 31b/17

gönlin iḫyā id-: gönlünü iman ile diriltmek

gönlin iḫyā i.- e 37a/1

ḫalāṣ id-: bentten kurtarmak

ḫalāṣ i.- emedi 17b/8

ḫalāṣ i.- emedi 17b/2

ḫareket id-: durumunu değiştirmek

ḫareket i.- erdi 9b/2

ḫāṣıl id-: peydâ etmek, elde etmek

ḫāṣıl i.- erler 30a/3

ḫıfẓ id-: ezberlemek

ḫıfẓ i.- erler 33b/12

ḫüküm id-: nüfuzunu devam ettirmek

ḳāfdan ḳāfa ḫüküm i.- erdi 18a/5

ḫareket id-: hareket etmek

ḳarnımda ḫareket i.- üp 10a/6

ḫased id-: kıskanmak

ḫased i.- üp 25b/16

ḫāṣıl id-: elde etmek

ḫāṣıl i.- e 53b/4, 53b/15, 53b/16, 54b/11

ḫayra ṭaleb id-: hayır istemek

ḫayra ṭaleb i.- e 28b/9

ḫazār id-: barışmak

ḫazār i.- e 11a/7, 11b/1

ḫıfẓ id-: ezberlemek, saklamak

ḫıfẓ i.- e 16b/16

ḫıfẓ i.- üp 14a/5

ḫıyānet id-: ihanet etmek

ḫıyānet i.- en 11b/4

ḫürmet ve ʿizzet id-: saygı göstermek ve hürmet etmek

ḫürmet ve ʿizzet i.- eler 13a/3

ıṣlāḥ id-: düzeltmek

ıṣlāḥ i. 20b/1

ıṣlaḥ-ı nās id-: insanı düzeltmek

ıṣlaḥ-ı nās i. 20b/3

ʿibādet id-: ibadet etmek, tapmak

ʿibādet i.- üñ 13b/9

ibtidā id-: başlamak

ibtidā i.- erse 31b/10

iḫtirāz id-: çekinmek, kaçınmak

iḫtirāz i.- e 11a/16

iḫtiyār id-: seçmek, tercih etmek

iḫtiyār i.- erseñüz 43a/8

infāḳ id-: beslemek

nefsine infāḳ i.- inse 51b/1

intiḫāb id-: seçmek

intiḫāb i.- üp 12a/8

irşād id-: doğru yol göstermek

irşād i.- er 40a/3

iṣbāt id-: kanıtlamak

iṣbāt i.- er 41a/2

iṣbāt i.- erler 37b/5

ispāt i.- erler 41a/1

istiḳbāl id-: karşılamak

istiḳbāl i.- üp 13b/3

imāmlıḳ id-: imamlık görevini yerine getirmek

imāmlıḳ i.- erdi 54a/12

iṭāʿat id-: emre uymak

iṭāʿat i.- üñ 13b/9

ittibāʿ id-: ona tâbi olmak

aña ittibāʿ i.- eler 14a/11, 15a/14

ittibāʿ i.- en 43b/2

ʿizzet id-: saygı göstermek

ʿizzet i.- erdi 29a/16

ʿizzet i.- erler 31a/3

ʿizzet i.- üñ 20a/9

kār id-: kazanmak

kār i.- e 51b/11

ḳardāş id-: kardeş olarak kabul etmek

anı ḳardāş i.- indi 21b/7

ḳatıʿ id-: katlamak

ḳatıʿ i.- e 16a/8

kesbi helāl id-: kazancı cân ü gönülden bağışlamak

kesbi helāl i.- e 47b/6

keşf id-: ortaya çıkarmak

keşf i.- e 38a/12

keşf-i ʿilm-i maʿrifet id-: marifet ilmini keşf etmek

keşf-i ʿilm-i maʿrifet i.- e 11b/16

ḳulāvūz id-: yol göstermek

ḳulāvūz i.- üp 11b/14

loḳmayı ḥelāl id-: yiyeceği cân ü gönülden bağışlamak

loḳmayı ḥelāl i.- e 48b/7

maḥıv id-: yok etmek

maḥıv i.- er 7b/6

maʿṣiyyet id-: günaha girmek

maʿṣiyyet i.- üp 11a/13

meleklerden ʿilim taʿlim id-: meleklerden ilim öğrenmek

meleklerden ʿilim taʿlim i.- e 54a/11

menʿ id-: yasaklamak, engellemek

menʿ i.- er 49a/1

merḥamet id-: acımak

merḥamet i.- eler 13a/4

muḥarebe id-: tartışmak

muḥarebe i.- er 49a/2

muḫālifet id-: karşı çıkmak, aksini savunmak

muḫālifet i.- eni 41b/15

murād id-: istemek, dilemek

murād i.- inmeyeler 47a/1

mücāhede id-: uğraşma, mücâdele etmek

mücāhede i.- e 7b/5

müşāhede id-: görmek, gözlemek

müşāhede i.- en anlardır 36a/8

müşāhede i.- er 50a/5

müşerref id-: onurlandırmak

müşerref i.- er 12b/2

müşerref i.- erse 12b/1

münevver id-: aydınlatmak, nurlandırmak

şehri münevver i.- üp 12b/12

naḳil id-: bildirmek

naḳil i.- erler 25a/14

nās id-: ifade etmek

nās i. diyü 39b/15

naṣībe id-: kısmet etmek

naṣībe i.- e 42a/1

naẓar id-: bakmak

naẓar i.- e 15b/9

naẓar i.- er 45b/3

naẓar i.- erek 20a/7

nisbet id-: kıyaslamak

n.+in i.- er 28b/6

n.+leriñ i.- er 28a/17

n.+ leriñ i.- erler 28b/2

öz cānuñ ḳurbān id-: kendi canını feda etmek

öz cānuñ ḳurbān i.- e 46a/10

pak id-: temizlemek

pak i.- icüdür 36b/12

perhīzi id-: yasaklanan şeylerden kendini çekmek

perhīzi i.- e 36a/5

perhīz i.- ecek olursa 35b/11

rabṭ-ı ḳalb id-: kalbini bağlamak

rabṭ-ı ḳalb i.- ecegi 10b/6

rızḳın żabṭ id-: rızkını tutmak

rızḳın żabṭ i.- emez 48a/14

riʿāyet id-: bağlı kalmak

riʿāyet i.- eler 13b/5

riʿāyet i.- üp 10b/8

ṣabır id-: sabretmek

ṣabır i.- üñ 43a/5

ṣarf id-: harcamak

ṣarf i.- e 19a/17, 53b/3

sa'y id-: çalışmak, emek vermek

sa'y i.- erler 39a/13

selām id-: selâmını bildirmek

saña selām i.- er 22b/17

semāʿ-ı ṣafā id-: huzurla dönmek

semāʿ-ı ṣafā i.- erler 8a/3

seyir id-: seyretmek

seyir i.- elüm 1b/10

seyir i.- er 54a/8

ṣoḥbet id- : söyleşmek

dervişlerle ṣoḥbet i.- erler 17a/5

söz id-: söylemek, konuşmak

söz i.- erler 31b/14

su'āl id-: soru sormak

su'āl i.- erlerse 5b/8

şeyḫliḳ daʿvāsın id-: şeyhlik hakkını elde etmek

şeyḫliḳ daʿvāsın i.- eler 15a/15

taḫliṣ id-: kurtarmak

taḫliṣ i.- e 11b/2

taḥrīk id-: kışkırtmak

taḥrīk i.- e 19a/6

taḥsīn id-: beğenmek, takdir etmek

taḥsīn i.- er 30b/12

ṭaleb id-: istemek, dilemek

ṭaleb i.- elüm 2a/9-10

ṭaleb i.- indiler 51a/16

ṭaleb i.- üp 12a/7

tebdīl id-: değiştirmek

tebdīl i.- e 50a/1, 52b/12, 52b/13, 53b/16, 54a/3

tefsīr id-: yorumlamak

tefsīr i.- erler 14b/15

teklīf id-: öneride bulunmak

ḥiẕmet teklīf i.- erse 10b/11

tekzīb id-: yalanlamak

tekzīb i.- eler 38a/11

tekẕīb i.- üp 37b/8

terbiyyet id-: eğitmek

terbiyyet i.- e 15b/10

terbiyyet i.- er 44b/4, 44b/5

terbiyyet i.- üp 14a/6

terk id-: bırakmak

terk i.- e 47b/5

terk i.- üp 14a/7

teveccüh id-: doğrulamak

teveccüh i.- üp 10b/5

teselli id-: avutmak

teselli i.- e 19a/14

tīz icābet id-: hemen kabul etmek

tīz icābet i.- e 42a/8

ʿuzlet id-: inzivaya çekilmek

ʿuzlet i.- eler 38a/13

ḫalḳdan ʿuzlet i.- erse 8b/4

ʿuzlet i.- üp 8a/7

vāṣıl id-: kavuşturmak

vāṣıl i.- ici 16a/5

vefā id-: sevgi ve dostluk göstermek

vefā i.- e 53a/15

żabṭ id-: almak, sâhip olmak

żabṭ i.- e 28b/9

ẓafer id-: zafer kazanmak

ẓafer i.- emedi 18a/8

ẓaferet i.- emedi 18a/1

ẓafer i.- emez 18a/9

ẕiyāret id-: ziyaret etmek, görmeye gitmek

ẕiyāret i.- er 45b/15

ẕiyāret i.- er 45b/14

ifrāṭ : Ar. herhangi bir konuda çok ileri gitme, ölçüyü aşma, aşırı davranma, taşkınlık

i. ile 35b/10

i. ile degül 35b/10

i. (ifrād) ile ḳarnı 48a/5

ḳarnı i. ile acıḳmayınca 48a/3

i.+ ına 54a/4

i.+ (ifrād) ı dīvānelerdür 33b/6

iḫlāṣ : Ar. halis, temiz, doğru, gönülden gelen dostluk

i. ile olmaḳdur 10a/11

ṣıdḳ u i.+ dur 5a/15

iḫsās : Ar. üstü kapalı anlatma, sezdirme, ima

ʿaẕāb i. iden 55a/10

iḫtilāf : Ar. ayrılık, anlaşmazlık, aykırılık, uyuşmazlık.

i. itmeyeler 38a/17

iḫtirāz : Ar. çekinme, sakınma

i. ide 11a/16

iḫtiyāç : Ar. gereksinim
ḳuṭba i.+ ları yoḳdur 33b/7

iḫtiyār : Ar. seçmek, ortaya koymak
krş. iḫtiyār
i.+ ına oturmaḳ 5a/10

iḫtiyār : Ar. seçmek, ortaya koymak
krş. iḫtiyār
i. iderseñüz 43a/8

iḫvān : Ar. yakın dostlar, arkadaşlar
iḫvān-ı ʿirfān: tefekkür eden dostlar
i. 1b/8
iḫvān-ı ṣafā: gönül şenliği olan dostlar
i. 10b/4

iḫyā : Ar. mübarek krş. iḫyā
i. gicelerinde 7b/5, 7b/7

iḫyā : Ar. yeniden canlandırma, diriltme. çok iyi duruma getirme, geliştirme, güçlendirme krş. iḫyā
gönlin i. ide 37a/1

iki : birden sonra gelen sayının adı; bu sayıyı gösteren 2 ve II rakamlarının adı
i. 5a/17, 14a/14, 42a/3, 52a/12
baş i. 21b/13
i. baş parmağımı bağladı 17a/14
i. dizi üzerine 22a/8
i. dür 34a/12
i. dürlüdür 47a/5
ḳuṭbuñ i. imāmı 33a/14
i. ḳardaşuñ gönli 50b/11
i. noḳṭası ʿalāmeyndür 54b/10
i. ʿaleme ḫüküm itmekdür 3b/10
şeyhüñ ṭālibi i. olsa 16b/7
altıya dört veya i. rekʿat 7a/15
i. ṭālibe 16b/9
tāc i.+ dür 4a/2
yol i.+ dür 9a/4
i.+ nin de 16b/11
i.+ si 19b/1, 31a/11, 36b/11, 49b/15
ol i.+ si 23a/9
i.+ sinüñ 54a/17
iki ol-: iki olmak, ayrı olmak
i. olmaz 41b/5, 41b/8

ikinci : ikinci, iki sayısının sıra sıfatı
i. bucağında 5a/12
i. mevti yaḳın bilüp 10a/10
i. şeriʿat-ı kāmīl ola 15b/5

iki buçuḳ : iki buçuk sayısı
i. yıl āḫir 21a/5

iḳlim : Ar. ülke, diyar

yedi i.+ de 33b/13

yedi i.+ i 33b/11

iḳrar : Ar. tasdik, kabul

i. öter 20a/15

ilā : Ar. belirtilen sayıların da dâhil edildiği aralığı anlatan söz

i. 36b/2

ilāh : Ar. Tanrı

i.+ üm ṭabduġum Allāh raḥmet Muḥammed üzerine 27a/9

ilāhī : Ar. ey Allah'ım; Tanrıyla ilgili olan, Tanrı'ya özgü olan, tanrısal

i. 41a/15

i. derġāḥıña 9b/15

teveccüh i. ḳılup 34a/2

i. ʿizzetüñ celālüñ 31a/12

ṣoḥbet-i ilāhī: Tanrı'yla ilgili sohbet

ṣoḥbet-i i. eyleyüp ṭururdı 8b/7

üns-i ilāhī: Allah'ın yakınlığı

üns-i i. içündür 47a/16

ilāhiyye : Ar. ilāhī sözünün müennes biçimi krş. ilāhī

esrar-ı ilāhiyye: ilahinin sırları

esrar-ı i.+ ye 11b/5

nūr-ı ilāhiyye: ilahî nuru

nūr-ı i. 11b/12

ile : ile, birlikte krş. ıla

i. 2a/4, 2a/13, 4a/4, 7a/10, 7b/3, 8b/2, 8b/7, 8b/8, 8b/10, 9b/11, 10a/11, 11a/16, 11b/10, 11b/12, 12b/3, 12b/5, 12b/12, 13a/12, 13b/4, 13a/12, 14a/17, 14a/17, 14b/1, 14b/2, 14b/2, 14b/3, 14b/3, 14b/4, 14b/8, 14b/12, 15a/2, 15b/5, 15b/10, 16a/8, 16a/13, 16b/17, 19b/7, 19b/15, 19b/17, 22b/11, 22b/14, 23a/8, 23b/3, 23b/16, 24a/10, 24b/9, 25a/7, 25b/3, 25b/11, 26a/13, 27a/15, 27b/2, 27b/17, 28b/13, 29a/3, 29a/5, 30b/6, 30b/9, 30b/17, 32a/9, 32a/10, 35a/5, 35a/5, 35a/8, 35b/9, 35b/10, 36a/8, 36a/9, 36b/17, 37a/3, 37a/4, 37a/7, 37a/9, 37a/10, 38a/3, 38a/14, 40b/3, 41a/3, 41a/3, 42b/5, 44a/3, 45a/4, 45b/1, 46b/12, 46b/16, 45a/7, 48b/6, 48b/7, 49b/8, 46b/12, 46b/13, 46b/14, 47b/7, 48a/3, 48a/5, 48a/10, 49b/10, 50b/6, 50b/16, 51b/9, 52b/14

i.+ dür 2a/5

i.+ dir 29a/3

iled- : iletmek, ulaştırmak

iżlāl yola i.- eler 15a/16

ilerü : ileri, herhangi bir şeye göre daha ötede olan; önde bulunan

sidreden i. geçmedi 40b/14

bundan i. yol yoḳdur 40b/15

ilhām : Ar. esin; Tanrı'nın peygamberlerin yüreğine doldurduğu tanrısal âleme özgü duygu ve düşünceler

i. 14b/4

ilhām-ı Rabbānī: ilâhî ilhamı

i.- ı Rabbānī 45b/5

ḳabż-ı ilhām: ilhamın sıkıntısı

ḳabż-ı i. 45a/17

ʿilim : Ar. bilim; ayrıntı, özellik, nitelik

ʿi. 30b/9, 40a/3

ʿi. Allāh içün oḳusa 30b/11

ʿi. birle oḳumazsa 31a/7

ʿi. içinde 10a/7

ʿi. idi 40a/7

ʿi. müderrisinde 31b/9

ʿi. nurdur 30b/3

ʿi. nūrdur 31a/8

ʿi. oḳurlar 30b/17

ʿi. oḳusa 30b/3

ʿi. oḳuyan 30b/5

ʿi. rūḫīdür 41a/6

meleklerden ʿi. taʿlim ide 54a/11

ʿi.+ ler ile 30b/17

ʿi.+ siz ʿamelüñ fā'ide olmaz 54b/7

ʿi. (ʿilm) ile 15b/5, 30b/6

ʿi. (ʿilm) ile Allāhı bilürsin 14b/2

ʿi.+ (ʿilm)i 9b/6

ciḥāẕ-ı meşayiḫüñ ʿi.+ (ʿilm)i lāzımdur 6b/4

ʿi.+ (ʿilm) ile 14a/4, 48b/4

bāṭın ʿi.+ (ʿilm) ile 14a/5

ʿi.+(ʿilm) iñ nūrı nārı 30b/2

ʿi.+(ʿilm) iñ şehri benim 22b/9

ʿi.+(ʿilm) inden 30b/15

ʿi.+(ʿilm) üñ 21b/6, 30a/5, 37b/14, 45a/13

ʿi.+(ʿilm) ine 7a/3

keşf-i ʿilm-i maʿrifet: marifet ilminin keşfi

keşf-i ʿi.(ʿilm) -i maʿrifet ide 11b/16

ʿilm-i meşāyiḫ: şeyhlerin ilmi

ʿi. 19a/10

ʿilm-i mükevvināt: yaratılanların ilmi

ʿi.+ dur 40a/9

ʿilm-i ẓāhīr: görünen âlemin ilmi

ʿi.+ 41a/1

ʿi.+ de 15b/5

ʿilme'l- yaḳīn: müşahede ederek bilme

ʿi. 14b/1

iliş- : bir şeyin kenarına kısa bir süre için oturmak

i.- düm 17a/12

illā : Ar. ne olursa olsun, ancak, yalnız, sadece

i. 10a/9, 11b/6, 18a/9, 29a/6, 30a/3, 36b/9, 39b/1, 48a/4, 48a/14

ʿilmu'llāh : Ar. Allah'ın ilmi

ʿ i.+ dan alur 45a/17

iltifat : Ar. ilgi gösterme, rağbet etme

iltifat ḳıl-: iltifat etmek

i. ḳılmadı 34b/10

imām : Ar. cemaate namaz kıldıran kimse; Müslümanlıkta mezhep kuran kimse; Hz. Muhammed'den sonra onun vekilliği görevini üzerine alan halifelere verilen unvan

İ.- ı Şāfiʿī 29a/10, 29a/15

İ.- ı Ṭahavī 27a/10

İ.- u Aʿẓam 52a/4, 52a/7, 52a/17

i. 27b/8, 29b/2

i.+ dur 31b/16

düvāzde i.+ dur 31b/4

ḳuṭbuñ iki i.+ ı 33a/14

i.+ ları 27b/10

i.+ lıḳ iderdi 54a/12

i. ʿAlī 11b/9

imāme'l-müslimīn : Müslümanların imamı

i. 52a/11

imāmeyin : Ar. iki imam (zaman zaman 'İmâm-ı A'zam', 'İmâm-ı Şafiî' için kullanılmış; çok defa da 'İmâm-ı Ebu Yûsuf' ile 'İmâm-ı Muhammed' için kullanılmıştır.)

i. 33a/14

ḳuṭb-ı imāmeyn: iki imamın kutbu

ḳuṭb-ı i. (imāmeyn) 20a/15

imāmzāde : [Ar. imām + F. zāde] imam çocuğu, Hz. Ali'nin oğulları Hasan ve Hüseyin

i.+ ler 28a/12-13

īmān : Ar. güçlü bir inanç duymak, inanma

ī. 14a/14, 14b/8, 16b/10, 50a/3

ī. eşeri olmasa 8a/13

ī.+ dandur 14a/14

ol ī.+ a gelmeyince 21a/7

ī.+ dan 12a/4

ī.+ ı 14b/5, 30b/14

ī.+ ınuñ 36b/14

ī.+ ların 16b/17

ī.+ larına 16b/10-11/15

ī.+ uñ ūlāsı 48b/14

imdi : şimdi

i. 1b/8, 2a/5, 2a/11, 2b/5, 2b/9, 2b/10, 3b/6, 4a/1, 4a/17, 4b/5, 5a/3, 5b/15, 6a/5, 6a/9, 6a/12, 6b/4, 6b/10, 6b/16, 7a/1, 8a/4, 8a/13, 10a/13, 10b/4, 12b/4, 12b/8, 13a/2, 15a/16, 18b/5, 29a/17, 29b/1, 34b/14, 44a/16

in- : yüksekten veya yukarıdan aşağıya doğru gelmek

baş i.- dürmekdür 5a/6

ferşe i.- er 50b/9

2. nazil olmak

āyet i.- di 30a/7

gökden i.- mesiyle 30a/8

gökden kitāb i.- se gerekdür 17b/14

inan- : sevecek, güvenecek ve bağlanacak en yüksek varlık olarak bilmek, iman etmek

i.- maḳlıḳ 14a/16, 14a/17

ʿināyet : Ar. iyilik, yardım, lütuf

āḫıret naẓarı ʿi.+ i 29a/5

inci : istiridye gibi bazı kavkılı deniz hayvanlarının içerisinde oluşan, değerli, küçük, sert, sedef renginde süs tanesi; değerli krş. incü

i.+ den 28a/6

dervişleri i.+ dür 48b/17

incīl : Ar. Hz. İsa'ya indirilen kutsal kitap, Ahd-i Cedit

İ. 37a/13

incin - : incinmek, zahmet çekmek

i.- ecek nesneler 19b/6

incit - : kötü söz veya davranışla birini kırmak, üzmek krş. incüd-

i.- medüklerinden 39a/15

incü : istiridye gibi bazı kavkılı deniz hayvanlarının içerisinde oluşan, değerli, küçük, sert, sedef renginde süs tanesi; değerli krş. inci

ednāsī i.+ dü 48b/15

incüd - : kötü söz veya davranışla birini kırmak, üzmek krş. incit-

i.- ürse 49a/8

infāḳ : Ar. nafaka verip bir kimsenin geçimini sağlama

nefsine i. idinse 51b/1

i. itmek gerekdür 51b/7

infisād : Ar. bozulma, özelliğini yitirme

i. işidüp bilmekligile 14a/15

inkār : Ar. yaptığını veya söylediğini saklama, gizleme, yadsıma

inkār eyle-: inkar etmek, reddetmek

i. eylemeye 11a/9

inkār ol-: inkar etmek

i. olmaya 53a/5

i.+ dan 11a/16

inṣāf : Ar. acımaya, vicdana veya mantığa dayanan adalet

i. 22a/5

i. itdi 22b/8

i. virdi 52a/17

insān : Ar. toplum halinde bir kültür çevresinde yaşayan, düşünme ve konuşma yeteneği olan, evreni bütün olarak kavrayabilen, bulguları sonucunda değiştirebilen canlı krş. adam, ādem, adem, beşer

i. 28b/7, 35b/9

şol i. 33a/9

i. olān 15a/11

i.+ uñ terkībi 35b/2

insān-ı kāmīl: olgun insan

i. 33a/2

i.+ üñ ḳalbinden 33a/13

levh-i insān: insanın levhası

levh-i i.+ e 15b/8

insānī : [Ar. insān + -ī] insana özgü, insanla ilgili, insanca

i.+ si 54a/16-17

rūḥ-ı insānī: insanın ruhu

rūḥ-ı i. 55a/5

rūḥ-ı i.+ si 54a/13

rūḥ-ı i.+ dür 54b/17, 55a/1

rūḥ-ı i.+ nüñ 54a/15

insilāḥ : Ar. kusursuz ve düzgün söz söyleme, fasih olma

i. 54a/9

i. ḥāṣıl oldı 54a/10

i.+ dur 54a/3

insu'llah :?

i. olmaḳ gerekdür 47b/1

murādı i. olmaḳ gerekdür 47b/2

inşā'allāh : Ar. Allah isterse, Allah nasip etti ise, kısmetse

i. ü teʿālā 20a/13, 26b/14, 27a/6

inşiraḥ : Ar. iç açılması, gönül açılması, ferahlık

inşiraḥ-ı sadır: yüreğin açılması

i.- ı sadır 10b/7

intiḫāb : Ar. seçme, seçip toplama, seçerek bir araya getirme

i. idüp 12a/8

intiḳām : Ar. öç alma, yapılan bir kötülüğe gereken karşılığı verip acısını çıkarma

Ḫüdā i. alıcıdur 49a/9

kimsenüñ i.+ uñ 49a/9

ir - : yetişmek, erişmek; kendini Tanrı yoluna vermiş kimse insanüstü kutsal bir aşamaya erişmek

i.- di 40b/7
i.- meye 26a/16-17
i.- meyen 26a/16-17
ḳābe ḳavseyne i.- di 40b/1
mertebeye i.- di 8b/14
Ḥanifī i.- diler 24a/1
ʿaḳılları i.- dügi 19a/8
tecellā-yı ẕāta i.- e 54b/12
cinsine i.- er 36a/6
ḥaḳ yoldan i.- er 49a/1
maḳamına i.- er 50b/1
mertebelere i.- er 44a/9
maḳāmlarına i.- erler 49b/9
mücāhede ile girü maḳāmlarına i.- erler 49b/10
sırrına i.- esin 26a/9
şeyḫ ḥużūruna i.- icek 44b/10
ʿAlī i.- medi 45a/14
şeyiḫ i.- medi 45a/15
mertebeye i.- medüñ 48b/3
ḥālüñ mertebesine i.- meyince 49a/10
veliyyete i.- meyince 39b/14
maḳamına i.- mez 49b/11
ṭālib i.- mez 45a/15
mertebesine i.- miş ola 54b/15
ecel i.- se 16b/9, 16b/15
ʿarşu'llāha i.- se 54a/16
ṣıfāt-ı ẕāta i.- se 50a/8
ṭarīḳat mertebesine i.- se 50b/10
i.- sün 40b/6

irür- : erdirmek
i. 38b/6

ir- : ulaşmak
ardından i.- diler 24b/17

ir- : sevilmek
kişinüñ ḳalbine i.- e 36b/15

irādet : Ar. irade, dileme; gönül isteği
krş. irātet
andan i. 41b/17
i. getürse 42b/6
i. giyenler 5b/3
i. loḳması ḥelāldür 47a/10
yimek i.+ le mi gelmişdür 48b/5
ḫırḳa-i i.+ dür 5b/1
ḫırḳa-i i.+ dür 5b/1
kendi i.+ i olursa 11a/6

irātet : Ar. irade, dileme; gönül isteği
krş. irādet
kendü i.+ ini 11a/5

ʿirfān : Ar. bilme, anlama, kavrama
ʿi. 49b/13
ʿi.+ ında 10a/1
iḫvān-ı ʿirfān: tefekkür eden dostlar
ihvān-ı ʿi. 1b/9
mertebe-i ʿirfān: irfan mertebesi
mertebe-i ʿi. 49a/13

mertebe-i ʿi.+ a 50a/9
mertebe-i ʿi.+ lıḳ maḳamı 49a/17
maḳam-ı ʿirfān: irfan makamı
maḳam-ı ʿi. müntehānuñdur 49b/1

irin : irin, iltihap krş. iriñ
ḳan ve i. aḳar 17a/9

iriñ : irin, iltihap krş. irin
i. ḳanlar aḳdı 17a/16

iriş- : erişmek, ulaşmak
i.- düñ 8a/15
dilege i.- mek 9b/14
ʿukūbete ve nedāmete i.- üp 7a/8
i.- ürler 9b/16

irişdür- : eriştirmek, yetiştirmek
i.- dürür 16b/5

irşād : Ar. doğru yolu gösterme, uyarma
i. ider 40a/3
i. itmege 40a/2
i.+ ı 14b/12

irte namāz̲ı : T+F sabah namazı
i.+ n ḳılmaġa 23b/15

iṣbāt : Ar. şahit ve kanıt göstererek bir şeyin gerçek yönünü ortaya çıkarma, tanıtlama, kanıt krş. ispāt, iṣpāt
i. ider 41a/2
i. iderler 37b/5
i.+ ımızı 2b/10
i.+ ını 3b/7, 4a/9
i.+ ını Muḥammede 4a/4

isim : Ar. ad; kişi, insan
i.+ iyle 13a/5
i.+ (ism) e 39a/10
i.+ (ism) i dört olmasınuñ sırrı 54b/13
i.+ (ism) ini 12a/9
ism-i müsemmā: tesmiye olunmuş isim
i.- (ism) i müsemmāsına 52b/17
ism-i z̲ād: zatın adı
i.+ (ism) i z̲ād 13b/5

islām : Müslümanlık
din-i islām: islâm dini
din-i i.+ dan 42b/12

ispāt : Ar. şahit ve kanıt göstererek bir şeyin gerçek yönünü ortaya çıkarma, tanıtlama, kanıt Krş. iṣbāt, iṣpāt
i. iderler 41a/1

iṣpāt : Ar. şahit ve kanıt göstererek bir şeyin gerçek yönünü ortaya çıkarma, tanıtlama, kanıt krş. ispāt, iṣbāt

i.+ ını 2b/9

iste- : istemek, arzulamak

biryān i.- di 8b/16

ögüt i.- di 9a/3

şöhret i.- mesünler 7a/9

i.- r 8b/15

i.- rseñ 9a/4

Allāhı görmek i.- rseñ 35a/11

kici yol i.- rseñ 9a/5

istiʿānet : Ar. yardım isteme, dua, yalvarma

i. 12a/6

istifsār : Ar. açıklığa kavuşturma, aydınlığa kavuşmasını isteme, anlamaya çalışma, sorup soruşturma

i. itmeyüp 10b/12

istiḥsān : Ar. güzel bulma, güzel görme

i. eyledi 10b/16

istiḳāmet : Ar. doğrultu, yön; taraf, civar

i. itmek 6b/7

istiḳbāl id- : Ar. karşılamak, karşıya çıkmak

i.- üp 13b/2

istimdād : Ar. imdat isteme, yardıma çağırma

i. 2a/9

rūḥāniyyeden i. dileye 10b/6

iş : iş güç, meşgale

yaramaz i. 51b/7

andan yaramaz i. gelmeye 29a/9

meşruʿ i. görse 51b/6

i. işleye 53b/1

yaramaz i. yoġīse 51b/9

i.+ de 18a/10

her i.+ de 10a/11

bu i.+ i 24a/3

her i.+ i 53b/2

bu i.+ i iden 18b/3

i.+ i müntehiyyānda yıḳanmaḳdur 49b/16

yaramaz i.+ i terk itmek gerekdür 51b/8

i.+ iden gören Allāh 50b/1

i.+ ine 33a/8

her i.+ ini 19b/8, 19b/9, 19b/11, 19b/13

i.+ ini abdest ile 47b/7

i.+ ler 29a/8

yaramaz i.+ ler 54a/1

aḫiret i.+ lerin terk itmeye 47b/11

işāret : Ar. anlam yükletilen şey, anlamlı iz, im; belirti, gösterge, alamet

i. 23a/16, 40b/12
Ḥaḳ ṭarafından i. işleye 19b/17
i.+ den murād ʿAlīyidi 23a/15
Allāh i.+ iyle işleye 19b/13
işāret ḳıl-: işaret etmek
barmaġıyla i. ḳıldı 18b/9
parmaġıyla i. ḳıldı 23a/14

iş bu : işte bu, özellikle bu
i. 27a/15
i. ki 20b/16

işit- : kulakla algılamak, duymak, işitmek
bunı i.- diler 21b/10
i.- dügünleyin añlar 32a/7
ḥikāyet i.- medin mi 38b/7
anı i.- (işid-) icek 11a/14
ʿālimden i.- (işid-) üp bilmek 31a/11
infisād i.- (işid-) üp bilmekligile 14a/16

işle- : bir şeye emek vererek onu daha elverişli bir duruma getirmek, işlemek, yerine getirmek
şer i.- di 25b/3
i.- mekdür 34a/17
Resūlüñ sünnetin i.- mez 36a/17
rabbān īle i.- nir 14b/4
muḥālif-i nefs i.- rdi 19b/6
her ne kim i.- rse 19b/16
ʿamel i.- rse 25b/1
bilmeden i.- se 31a/6
günāhı bilüp i.- se 31a/4
her ne kim i.- se 14b/5
kelāmı i.- sinler 37b/8
Allāh görür gibi i.- ye 19b/11
Allāh işāretiyle i.- ye 19b/13
Allāhı görür gibi i.- ye 19b/10
Allāhu Teʿalā ḳorḳusıyla i.- ye 19b/9
Ḥaḳ ṭarafından işāret i.- ye 20a/1
ḥaḳīḳat ile i.- ye 19b/17
iş i.- ye 53b/1
ẕikīrle i.- ye 47b/8
i.- yen 50a/17
i.- yiñ 13b/11

işrāḳ : Ar. güneşin doğuşundan ufukla bir veya iki mızrak boyu yükselmesine kadar geçen zaman; bu zaman diliminde kılınan namaz
işrāḳ namāzı: güneş doğduktan kırk-elli dakika sonra kılınan namaz
teheccüd ve i. ḳılup 8a/3
i. +n ḳılmadan 7b/3

it- : etmek, yapmak, eylemek, yapmak, eylemek krş. id-
i.- di 24a/3
i.- düre 16a/9-10
i.- mese 7b/10
i.- meye 41b/9

i.- meyelüm 10b/3

i.- seler 33b/7

ʿahd it-: yemin etmek

ʿahd i.- di 18b/7

ʿahdi i.- diler 43a/13

ʿahid i.- diler 43a/9

ʿahd i.- dügin 53a/11

ʿamel it-: (gereğince) hareket etmek

ʿamel i.- düḳ 15a/2

ʿamel i.- düḳ 15a/3

ʿamel i.- mediler 31a/1

ʿamel i.- mese 30b/6

ʿamel i.- mez 37a/11

ʿamel i.- se 30b/3

ārām it-: dinlenmek

leynü'n-nihār ārām i.- mezler 8a/2

ʿarż it-: sunmak

ʿarż i.- düm 17b/12, 18a/6

beyʿat it-: biat etmek, birinin hâkimiyetini kabul etmek

beyʿat i.- diler 43b/2

beyʿat i.- se 42b/6

beyʿat i.- miş 42b/14

cehd it-: çalışmak, çabalamak

cehd i.- di 17b/2, 17b/7

cemiʿ it-: toplamak

cemiʿ i.- düm 52a/2

cemiʿ i.- mesidür 30a/15

cevāb it-: cevap vermek

cevāb i.- di 8a/16, 10b/15

daʿvet it-: davet etmek

daʿvet i. 20b/6

daʿvet i.- dügi 13b/11

daʿvet i.- mek 41b/10

daʿvet i.- mek içün 14b/11

devrān it-: zikir etmek

devrān i.- dükleri 4b/15

dostluk it-: dost olmak

dostluk i.- mesünler 7a/10

dünyayı terk et-: ölmek

dünyayı terk i.- mekdür 47a/4

dünya-yı terk i.- se 47a/7

edeb it-: edepli davranmak

edeb i.- di 22b/15

ehl-i dünyayı terk it-: dünya ehlinin ölmesi

ehl-i dünyayı terk i.- mek gerekdür 47b/2

ehl-i dünyāyı terk i.- mese 47b/3

eser it-: eser meydana getirmek

eser i.- di 51b/14

eṣer i.- di 52a/3

eṣer i.- mezdi 52a/4

fāş it-: açığa çıkarmak

fāş i.- seler 19b/1

fidā it-: feda etmek

fidā i.- dük 43a/12

fikir it-: düşünmek

fikir i.- meye 42a/8

ḫalvet it-: mânen sohbet etmek

ḫalvet i.- miş 37b/16

ḫıyānetliḳ itmiş ol-: ihanet etmiş olmak

emānete ḫıyānetliḳ i.- miş olurlar 19b/2

ḫizmet it-: hizmet etmek, çalışmak

ḫizmet i.- di 9b/5

ḫiẕmet i.- di 9b/4

ḫüküm it-: hükmetmek

iki ʿaleme ḫüküm i.- mekdür 3b/10

ol ḫüküm i.- se gerekdür 18a/3

ʿibādet it-: ibadet etmek

ʿibādet i.- mekdür 10a/13

icābet it-: kabul etmek

icābet i.- meyeni 20b/6, 41b/12

infāḳ it-: beslemek

infāḳ i.- mek gerekdür 51b/7

inṣāf it-: acıyıp merhamet etmek

inṣāf i.- di 22b/8

irşād it-: doğru yolu göstermek

irşād i.- mege 40a/2

istifsār it-: açıklama istemek

istifsār i.- meyüp 10b/12

istiḳāmet it-: doğru yola sevketmek

istiḳāmet i.- mek 6b/7

iʿtiḳād it-: inanmak

iʿtiḳād i.- dim 11a/12

iʿtiḳād i.- mek yoḳdur 20a/11

evliyāya iʿtiḳād i.- mese 30b/7

ʿizzet it-: hürmet etmek

ʿizzet i.- di 22a/10

ʿizzet i.- dim 29a/13

ʿizzet i.- dün 22a/12

ʿizzet i.- mek gerekdür 28a/5, 29b/1

ḳabūl it-: kabul etmek

ḳabūl i.- diler 14a/7

ḳabul i.- medük 41a/15

ḳaʿṭıʿ it-: yol almak

ḳaʿṭıʿ i.- se 50a/7

ḳatl it-: katletmek, öldürmek

ḳatl i.- se 41b/12

kesb it-: kazanmak

kesb i. 28b/11

münāsibet kesb i.- mez 28b/16

kelām it-: konuşmak

kelām i.- mek 7b/3

maḥv it-: yok etmek

maḥv i.- melüm 10a/15

meniʿ it-: yasaklamak, engellemek

meniʿ i.- meyeler 38b/10

meniʿ i.- mez 32a/3, 32a/5

meniʿ i.- mez gerek 31b/11

muḫālifet it-: muhalefet etmek, karşı olmak

muḫālifet i.- medi 23b/1

muḫālifet i.- mek 7b/10

şerīʿatine muḫālifet i.- meñ 13b/10

Ḥaḳḳa muhālifet i.- meye 36b/11

muṣḥaf it-: Kur'an'ı kitap haline getirmek

muṣḥaf i.- diler 30a/8

mütābaʿat it-: tâbi etmek

mutabaʿat i.- memiş 34b/6

mütābaʿat i.- se 46b/14

mücādeye it-: çatışmak

Muʿāviye ile mücādeye i.- di 23b/3

münācāt it-: yalvarmak, yakarmak

münācāt i.- di 34b/16

mürīd it-: irâde sâhibi olmak

mürīd i.- mek 5a/11

müşāhede it-: görmek, gözlemek

aña müşāhede i.- dü 16a/9

müşkül ḥāl it-: müşkülünü, sıkıntısını dile getirmek

müşkül ḥāl i.- di 22b/8

naṣiḥat it-: nasihat etmek

naṣiḥat i. 51b/12

nāẕ it-: naz etmek

nāẕ i.- di 41b/1

naẓar i.- di 9a/16

naẓar it-: bakmak

naẓar i.- dügi 36b/15

naẓar i.- dügi kişiyi 36b/13

naẓar i.- düm 12a/1

naẓar i.- mek gerekdür 51b/6

naẓar i.- sün 28b/12

nehy-i münker it-: yasakları inkar etmek

nehy-i münker i.- mek gerekdür 51b/10

nikāḥ it-: nikahlanmak

nikāḥ i.- düm 23a/1

nūş it-: içmek

nūş i.-di 24b/6

perhīz it-: yasaklanan şeylerden kendini çekmek

perhīz daḫı i.- se 36b/5

perhīz i.- se 35b/9

pinhān it-: saklamak, gizlemek

pinhān i.- diler 43b/7

racīm it-: taş atarak cezalandırmak

şeyāṭinları racīm i.- mek içün ḳıldım 12b/4

red it-: reddetmek

şeyḫüñ sözin red i.- meye 11a/3

riyā it-: içi dışı bir olmamak

riyā i.- mesünler 7a/9

riyāżet it-: dünya nimetlerinden sakınmak

riyāżet i.- se 46a/5

ṣabır it-: sabretmek

ṣabır i.- düm 17b/11

ṣabır i. 17b/4

ṣabr i. 18a/2

setir it-: örtmek

setir i.- mekdür 6b/6

setir i.- meyeler 38a/12

semāʿ it-: sema yapmak, dönmek

semāʿ i.- meyelüm 10b/2

semāʿa i.- mek gerekdür 7b/8
su’āl it-: soru sormak
su’āl i.- di 10b/13
sūʿāl i.- di 8b/17
su’āl i.- diler 1b/7, 8a/15, 29a/12, 35a/7, 51b/16
su’āl i.- dükde 11a/11
ḫalḳdan su’āl i.- mek vācibdür 47a/15
su’āl i.- meye 47a/13
su’āl i.- mişler 40a/4, 47b/14
su’āl i.- se 47a/15
su’āl i.- seler 37a/8
sū-i żān it-: kötü zan etmek
sū-i żān i.- mekden 11a/7
şaḥlıḳ it-: şeyhlik etmek
şaḥlıḳ i.- se 16a/2
taḳsīr it-: kusurlu davranmak
taḳsīr i.- medi 11a/10
ṭaleb it-: talep etmek, istemek
ṭaleb i.- medi 16b/3
gelmeyeni ṭaleb i.- meye 47a/12
Allāhı ṭaleb i.- se 46a/4
tamām it-: tamamlamak
dersin tamām i.- miş 37b/15
te’dīb it-: terbiye etmek
te’dīb i.- mek 41b/16
terbiyyet i.- mek 44a/15
tefsīr it-: yorumlamak
tefsīr i.- mezler 14b/14
te’ḫīr it-: ertelemek
te’ḫīr i.- meye 10b/11
temiz it-: temizlemek
temiz i.- mege 46a/6
tenezzül it-: kabul etmek
tenezzül i.- mese 49b/9
tenezzül i.- mezse 44a/8
tenezzül i.- se 49b/11
tenezzül daḫı i.- seler 49b/8
terk it-: ter etmek
terk i.- diler 51b/15
terk i.- mek gerekdür 47a/17
yaramaz işi terk i.- mek 51b/8
terk i.- mesünler 7a/13-14
aḫiret işlerin terk i.- meye 47b/11
terk i.- meye 47b/5
veẓayīfleri terk i.- meye 47b/10
teselli it-: teselli etmek, avutmak
teselli i.- mek 16a/1
seyir it-: seyretmek
ḳudret-i ḳāfını seyir i.- mek gerek 6b/8
teşebbüh it-: benzemeye çalışmak
teşebbüh i.- mişler 52b/8
tevbe it-: tövbe etmek
tevbe i.- miş gibidür 43b/9
tevbe i.- mek 43b/7, 43b/8
tevbe i.- megüñ 43a/17
tevbe i.- se 43b/17
tevbe i.- sün 18b/6
teveccih it-: doğrulmak, yönelmek
teveccih i.- mişler 52b/5
tevḥīd it-: birleştirmek

tevhīd i.- dükleri 4b/13

ʿurūc it-: yukarı çıkmak, yükselmek

ʿurūc i.- mekdür 3b/9

vaʿde it-: mühlet vermek

vaʿde i.- mişdür 25b/5

vaʿẓ-ı naṣiḥat it-: nasihat içeren dinî konuşma yapmak

vaʿẓ-ı naṣiḥat i.- di 51b/13

vaʿẓ-ı naṣiḥat i.- düm 52a/3

vaʿẓ-ı naṣiḥat i.- düñ 18b/4

vefā it-: sevgi ve dostluk göstermek

vefā i.- meyenüñ 53a/16

ẓikir it-: zikretmek

ẓikir i.- dük 4a/10

ẕiyāret it-: ziyaret etmek

ẕiyāret i.- mekden 45b/12

it : aşağılık

i.+ lerdür 15a/8

itmek : ekmek

i. 35b/16

şol i. 19a/10

emer oġlāna i. vir- 19a/12

iʿtibār : Ar. saygı görme, saygı gösterme, değer verme, kendine değer verme

i. 30b/8

i. ḳalmadı 8a/6

iʿtiḳād : Ar. inanma, inan; inanç, iman

i. itdim 11a/12

i. itmek yoḳdur 20a/11

evliyāya i. itmese 30b/7

i.+ ı 42a/2, 42a/11

i.+ ında ola 11a/8

i.+ ıyla 11a/12

i.+ ları yoḳdur 37b/3

iʿtiḳād-ı ṣaḥīḥ: hakikatin inancı

i.- ı ṣaḥīḥ ile 44a/3

iʿtiḳāf : Ar. dünya işlerinden vazgeçip bir yere kapanma, ibadet etme

i.+ a 7a/13

iʿtimāt : Ar. güven, güvenç

i.+ dur 10b/17

iʿtirāż : Ar. bir düşünce veya kararı benimseme karşı çıkma

şeyḫe i.+ ı buluna 11a/3

ittibāʿ : Ar. uyma, tabi olma

i. ideler 14a/11

aña i. ideler 15a/14

i. iden 43b/2

ittifāḳ : Ar. anlaşma, birleşme

i. 39b/14

iṭā‘at : Ar. söz dinleme, boyun eğme, buyruğa ermek

i. idüñ 13b/9

‘iẕām : Ar. büyükler, ulular

baḫş-i ‘iẕām: büyüklerin üzerine konuşmaları

baḫş-i ‘i. içün 30b/13

iẕhār : Ar. belirtme, gösterme, ortaya çıkarma, açığa vurma

i. olmışdur 37b/14

i. olur 28a/17

izin : Ar. bir şey yapmak için verilen veya alınan özgürlük, müsaade

krş. iẕīn

i. ṭaleb idüp 12a/7

şeyiḫden i.+ siz bir yire gitmeden 10b/8

i.+ siz girmeye 13a/7

iẕīn : Ar. bir şey yapmak için verilen veya alınan özgürlük, müsaade

krş. izin

Fāṭıma i. virmedi 23a/3

‘izzet : Ar. büyüklük, yücelik, ululuk; saygınlık, şeref, itibar, kıymet; kudret, güç

‘i. 22a/14, 27a/7, 28a/6

ḥürmet ve ‘i. ideler 13a/3

‘i. iderdi 29a/16

‘i. iderler 31a/3

‘i. idüñ 20a/8

‘i. itdi 22a/10

‘i. itdim 29a/13

‘i. itdün 22a/12

‘i. itmek gerekdür 28a/5, 29b/1

ilāhī ‘i.+ üñ celālüñ 31a/13

ṣolı ‘i.+ dür 5a/5

ḫıṭāb-ı ‘izzet: izzetin hitabı

ḫıṭāb-ı ‘i. geldi 34b/16

ṭarāf-ı ‘izzet: yüceliğin tarafı

ṭarāf-ı ‘i.+ den ḫıṭāb geldi 9b/13

- K -

ḳā’im : Ar. namaz kılan, vaktini namaz kılarak geçiren

ḳ. 12a/17, 33a/4

ḳab- : kapmak; el almak

ādem oġlanın ḳ.- dum 17a/12

ka‘be : Ar. Arabistan’da Mekke’de bulunan mukaddes bina; Müslümanların hacı olmak amacıyla ziyaret ettikleri kutsal yapı belde

K.+ ye 45b/2, 45b/7

K.+ ye gider 45b/6

K.+ ye varmaḳdan 45b/1, 45b/9

ḳābe ḳavseyn : Ar. vücut dairesinde ‘ibda, iade, inme, yükselme, failiyet ve kabiliyet’ gibi isim ve sıfatların, yani Allah’a olan yakınlık mesafesini ifade eden söz

ḳ.+ e irdi 40b/1

ḳābil : Ar. olabilir, mümkün krş. ḳābīl

ḳ. 36b/10

ḳ. eyler 44b/4, 44b/5

ḳābīl : Ar. olabilir, mümkün krş. ḳābil

ḳ. degildür 37b/2

ḳ. degüllerdür 37b/1

ḳabir : Ar. kabir, mezar

ḳ.+ de çürüyecek 26a/11

ḳ.+ den giden 36a/9

ḳ.+ (ḳabr) inden ḳalḳar gider 26a/11

ḳ.+ (ḳabr) üñ ṭaşın ṭopraguñ 45b/13

ḳabir-i Muḥammed: Hz. Muhammed’in kabri

ḳ.- (ḳabr) i Muḥammed 45b/12

ḳapla- : örtmek, üstüne zar çekmek

ālemi ḳ.- yup 1b/3

ḳabūl : Ar. bir şeye isteyerek veya istemeyerek razı olma

ḳ.+ den 11b/3

ḳabūl eyle-: kabul etmek

ḳ. eylemedi 10a/4

ḳabūl it-: kabul etmek

ḳ. itdiler 14a/7

ḳ. itmedük 41a/15

ḳabūl ḳıl-: kabul etmek

ḳ. ḳılmadı 24b/6

ḳabż : Ar. Allah’ın kuluna siteminden, lutfunu esirgemesinden ileri gelen gönül daralması durumu, manevî feyzin kesilişinden dolayı hissedilen sıkıntı ve darlık

ḳabż-ı ilhām: ilhamın sıkıntısı

ḳ. 45a/17

ḳaç- : kaçmak, bırakıp gitmek

emcek emer ḳ.- (ḳac) ar 19a/11

tenezzülden ḳ.- a 53b/8

bizden ḳ.- arsın 34b/12

ḫalḳdan ḳ.- maġıla buldum 8a/16

doḳuzuncı ḫalḳdan ḳ.- maḳdur 10a/13

ḫalḳdan ḳ.- maḳdur 8a/17

nā-maḥremden ḳ.- maḳdur 34b/4

ḳaç : herhangi bir şeyin niceliğini sormak için kullanılan soru sıfatı; bir çok

ḳ. 15a/10

bir ḳ. 29a/11
bir ḳ. ʿalāmetlerinden 15a/17
tāc ḳ.+ (ḳac) dur 4a/2

ḳaçan : ‘ne zaman’ sorusu
ḳ. 9b/1, 28a/16, 31a/16, 31a/17, 31b/15, 32a/1, 37b/7, 46b/13, 46b/14, 50b/8, 50b/15, 54a/15
ḳ. (ḳacan) 33a/17
ḳ. aṣḥāblar 31b/3
ḳ. kim 12b/8, 38b/15
ḳ. peyġamberler 31b/2

ḳadar : Ar. dek, kadar, miktar
fülān şol ḳ. 25b/2

ḳadd : Ar. boy, endam
ḳ.+ ī 2a/4

ḳadeh : Ar. içki içmeye yarayan ayaklı bardak
bir ḳ. içdim 9b/10

ḳadem : Ar. ayak; yardımcı
ḳ. başar 50a/1, 50a/9
içine ḳ. başup 2a/13
beş ḳ.+ i 13a/16
şeyḫüñ evvelā beş ḳ.+ i 12b/16
ḳ.+ i ḳamere beñzer 4b/12

kaddese sırrahu: Allah’ın kutsal,mübarek sırrı
s. 10a/7

ḳaḍı : Ar. İslâm hukukuyla yönetilen devletlerde davaya bakan memur
Ḳ. Muḥyi’d-dīn ḥażretine 3a/1

ḳadim : Ar. eski dost, başlangıcı olmayan, eski, ezelî krş. ḳadīm
ḳ. yüce ergin eli 17a/8
uṣūl-i meşāyiḫ ḳ.+ dür 7b/8

ḳadīm : Ar. eski dost, başlangıcı olmayan, eski, ezelî krş. ḳadim
ḳ. yüce ergin eli 17a/8
ḳ. rūḥ 22a/3
zamān-ı ḳ.+ de 17a/11
kelām-ı ḳ.+ lıġıla 30a/9
ḳadīm ol-: kadim olmak, geçmiş zamana dayanmak
kelāmu’llāh ḳ. olmasıyla 30a/16
uṣūl-i ḳadīm: eski usul
uṣūl-i ḳ.+ leri 12b/13

ḳādir : Ar. değer, kıymet, itibar
ḳ.+ (ḳadr) e 22b/17
ḳ. olduġuñ ḫīnde 49a/5

ḳādirī : Ar. Kadirlik’e mensup olan kimse
Ḳ. 4a/7, 4a/16

ḳāf : kaf (ق) harfinin adı; Kur'an-ı Kerîm'de bir surenin adı

ḳ.+ a beñzer 4b/9

ḳāfdan ḳ.+ a ḥüküm iderdi 18a/5

ḳ.+ dan ḳāfa ḥüküm iderdi 18a/5

ḳudret-i ḳāfi: kafın kudreti

ḳudret-i ḳ.+ ını seyir itmek gerek 6b/8

kūh-ı ḳāf: kaf dağı

kūh-ı ḳ. ardından diledim 17a/12

ḳafā : zekâ, fıtnat, akıl ve ferâset

ḳ.+ sınca 26b/11

kāfir : Ar. Allah'ın birliğine ve yaratıcılığına inanmayan, Cenab-ı Hakk'a ortak koşan kimse

k. daḫı olursa 35a/16

k. olanı 42b/13

k. olur 14b/7, 30a/10, 30b/1, 43b/12

k. öldürmekden 49a/4

k.+ den eşeddür 29b/2

münāfıḳ k.+ den eşeddür 48b/14

münāfıḳ k.+ den eşetdür 37a/12

k.+ ler ġālibdür ellerinde 43a/6

k.+ ler kitāblarına uyarlar 37a/13

k.+ lerden öldürmek gibi 48b/13

ḳahḳaha : Ar. sesle ve çok gülme

ḳ. ile gülmeye 13a/12

ḳāim : Ar. namaz kılan, vaktini namaz kılarak geçiren

ḳ. maḳam 13b/16

ḳal- : olduğu yerde durmak; terkolunmak, vazgeçilmek, bırakılmak; yapamamak, beceremmemek, başaramamak, çaresiz olmak

ḳ.- an 38b/16

kimden ḳ.- dı 22a/5

ʿāciz ḳ.- dım 17a/16

esfel-i sāfilinde ḳ.- mayup 11b/11

ḳ.- mışdur 4b/3

taḳlīdinde ḳ.- mışlardur 30a/4

teraḳḳīden ḳ.- ur 10b/10

maḥrūm ḳal-: bir şeyden nasibini alamamak

maḥrūm ḳ.- a 16a/14

maḥrum ḳ.- mayalar 15b/2

müşāhededen maḥrūmı ḳ.- sun 16a/16

bedenden ḳal-: bedenden geriye kalan

bedenden ḳ.- an 55a/6

bedende ḳ.- ur 55a/9

Cebrā'ilden ḳal-: Cebrail'den iletilen

Cebrā'ilden ḳ.- dı 22a/6

ʿāciz ḳal-: yapmaya gücü yetmemek

ʿāciz ḳ.- dı çün 18a/8

ʿāciz ḳ.- dım 17a/17

ḫayrān ḳal-: çok beğenmek

ḫayrān ḳ.- dılar 26b/4

ḥayrān ḳ.- up 25b/16

yanuña ḳal-: karşılıksız kalmak

yanuña ḳ.- ursa 49a/6

yanuña ḳ.- maz ise 49a/7

iʿtibār ḳalma-: saygı ve değeri kalmamak

iʿtibār ḳ.- dı 8a/6

bağlanup ḳalma-: bağlanıp kalmamak

birisile bağlanup ḳ.- maya 29b/14

cehliyyetde ḳal-: cahiliye döneminde kalmak, kendini geliştirmemek

cehliyyetde ḳ.- mışlardur 30a/2

ḳoḳusı ḳal-: kokmaya devam etmesi

hoḳḳada ḳoḳusı ḳ.- ur 55a/8

ḳāl : Ar. söz, lakırdı, lâf

ḳ.+ den geçse 50a/12

ehl-i ḳāl: söz ehli

ehl-i ḳ. ḳatında şığmaz 19a/9

ḳalan : geri kalan

ḳ.- ına sögeler 26b/17

ḳalb : Ar. gönül, sevgi; her şeyin ortası, önemli olan yeri, can alıcı noktası

insān-ı kāmilüñ ḳ.+ inden 33a/13

ḳ.+ ine 49b/16

kişinüñ ḳ.+ ine ire 36b/15

ḳ.+ lerinde 8a/12

rabṭ-ı ḳalb: kalbi bağlama

rabṭ-ı ḳ. idecegi 10b/6

ḥużur-ı ḳalb: gönül huzuru, iç huzur

ḥużur-ı ḳ.+ e durmaḳ gerek 44b/11

maraż-ı ḳalb: kalbin marazı, kalbin kötü olması, kötü hisler beslemek

maraż-ı ḳ.+ e 8b/12

ḳāle : Ar. söylemek suretiyle, söyleyerek

ḳ. 36a/13, 42b/10

ḳāle'n- nebī: Hz. Peygamberin söylemesi

ḳ.+ yyü 36a/13, 36b/7, 38b/11, 46b/8, 48b/11, 53a/15, 54b/6

ḳ.+ yyü 41a/9, 46a/1, 47a/2

ḳalḳ- : ayak üzere durmak vaziyeti almak, ayağa kalkmak

ḳ.- ar 29a/15, 54a/8

ḳabrinden ḳ.- ar gider 26a/11

ḳ.- dı 29a/11

Ḥanifī ḳ.- dılar 24b/16

bir ḳarış yuḳarı ḳ.- mış 9a/16

semāʿ-ı şafāya ḳ.- mışdur 7b/14

ḳ.- up 7b/2

ḳāll : Ar. söz, lâf

ehl-i ḳāl: söylediğini yapmayan
ehl-i ḳ. ile seslenmek 32a/9

ḳamer : Ar. ay, mah; ay gibi güzel ve parlak
ḳ. 10a/17, 12b/1
güneşi ḳ.+ den āʿlā yaratdı 12a/16
ḳademi ḳ.+ e beñzer 4b/12
ḳ.+ i 12a/16

kāmil : Ar. yetkin, erişkin, eksiksiz, ağırbaşlı, mükemmel krş. kāmīl
k.+ ī kāmīl bilür 17a/2
mürşīd-i k.+ leri 13b/14
insān-ı kāmil: olgun insan
insān-ı k.+ üñ ḳalbinden 33a/13

kāmīl : Ar. yetkin, erişkin, eksiksiz, ağırbaşlı, mükemmel krş. kāmil
k. 40a/1, 41b/7
k.+ ler 35a/3
k.+ ler dirler 46a/5
ekmel-i vilāyetde k.+ lerdür 39a/13
k. 20a/16, 42a/14
mürşid-i k. 19b/15, 20a/16
şeyiḫ k. 41b/13
kāmil-i k. bilür 17a/2
k. idi 10a/8
şerīʿatı k. ise 20a/8
k. müḳemmīl Muḥyiddīn 54a/9
k. oldur 16b/16
k. velī 31b/13
insān-ı kāmīl: olgun insan
insān-ı k. didükleri 33a/2
kāmīl-i mükemmel: mükemmel olgunluk
k.- i mükemmel 16b/13
kāmīl ol-: olgun olmak
k. ola 14a/4, 15b/5, 54b/6
şeyḫ-i kāmīl-i mükemmel: mükemmel olgunluğun şeyhi
şeyḫ-i k.- i mükemmel 16b/4
şeriʿat-ı kāmīl: kamilin şeriatı
şeriʿat-ı k. ola 15b/6
şeyḫ-i kāmīl: kamil şeyh
şeyḫ-i k. ḳosa 44a/13
şeyḫ-i k. oldur 16a/10
şeyḫ-i k. 15b/2/15
şeyḫ-i k. 39b/11, 41b/17

ḳamu : hep, bütün
ḳ. 7b/17, 8a/1

ḳan : atardamar ve toplardamarların içinde dolaşarak hücrelerde özümleme, yardımlama görevlerini sağlayan plazma ve yuvarlardan oluşmuş kırmızı renkli sıvı; soy krş. ḳān
Resūlüñ ḳ.+ ı atāsıdur 21a/2

ḳān : atardamar ve toplardamarların içinde dolaşarak hücrelerde özümleme,

yardımlama görevlerini sağlayan plazma ve yuvarlardan oluşmuş kırmızı renkli sıvı; soy krş. ḳān

ḳ.+ ları 20b/12

et ḳ. maʿnisi 22a/1

iriñ ḳ.+ lar aḳdı 17a/16

ḳ. ve irin aḳar 17a/9

ḳanuñ ḳ.+ ımdur 21b/14

ḳ.+ uñ ḳanımdur 21b/14

ḳ.+ lu ḥancer elinde dilediler 24a/5

ḳān ol-: kanla kaplanmak

ḳ. oldı batdı 24b/1

ḳanad : kuşlarda ve böceklerde uçmayı sağlayan organ

ḳ.+ laruñ ṣıyuñ 20a/10

ḳande : nerede, nereye

ḳ. 8b/15, 36b/7

ḳ. dilerse 36a/7

ḳanġı : hangi krş. ḳanḳı

ḳ.+ sında gerekse olsun 29b/15

ḳanḳı : hangi krş. ḳanġı

ḳ. şeyḫinde bulunsa 15b/3

ḳapan- : kapanmak

evde ḳapan-: dışarı ile ilişiliğini kesmek

evde ḳ.- up 8a/7

ḳapu : bir yere girip çıkarken geçilen ve açılıp kapanma düzeni olan duvar veya bölme açıklığı; bir işe veya bir konuya öncelikli olarak başlamak

sekiz cennet ḳ. 9a/11

ḳ.+ların 9a/11-12

ḳ. önüne uġrardı 29a/15

ḳ.+ m 34a/5

ʿilmüñ şehri ve ḳ.+ sı 21b/6

şerīʿat ḳ.+ sıdur 52b/6

ʿilmiñ ḳ.+ sı ʿAlīdür 22b/9

ḳānūn : Ar. herhangi bir konuda tarikat erbaplarının uyması gereken kural, nizam, kaide.

ḳānūn-ı eẕeliyye: başlangıcı olayanın kanunu

ḳ.+ leri 12b/13

kār : F. yarar, fayda

k. ide 51b/11

ḳarābet : Ar. yakınlık

murād ḳ. idi 21b/16

ḳaranlıġ : belirsiz, karışıklık

beden ḳ.+ ından 11b/15

ḳarañu : karanlık; üzüntü, sıkıntı, perişanlık; belirsiz, karışıklık

ḳ.+lıkdur 31a/9-10

küfür ẓulumāt ḳ.+ lıġından ḳurtara 36b/16

ḳ.+ luḳdan çıḳarmaġa 31a/9

cahiliyyetden ḳ.+ luḳdan çıḳarur 30b/4

ḳarar : Ar. bir iş veya sorun hakkında düşünülerek verilen kesin yargı
krş. ḳarār

ḳ. 29b/17

ḳarār : Ar. bir iş veya sorun hakkında düşünülerek verilen kesin yargı
krş. ḳarar

ḳ. baġlar 50a/9

ḳavl-i ḳarār: bir kararda anlaşma

ḳavl-i ḳ. eylediler 23b/14

ḳardaş : aynı anne babadan doğmuş veya anne babalarından biri aynı olan çocukların birbirine göre adı; aralarında değer verilen ortak bir bağ bulunanlardan her biri krş. ḳardāş, karındaş

ḳ.+ ın dilemek 44a/6

ḳardāş : aynı anne babadan doğmuş veya anne babalarından biri aynı olan çocukların birbirine göre adı; aralarında değer verilen ortak bir bağ bulunanlardan her biri krş. ḳardaş, karındaş

ḳ. 51a/7/7

ḳ.+ ı 51b/1

ṭarīḳat ḳ.+ ı 50b/2

ḥaḳīḳat ḳ.+ ı olur 50a/13

şerīʿat ḳ.+ ı olur 46b/12, 50a/11

ṭarīḳat ḳ.+ ı olur 46b/14

ḥaḳīḳat ḳ.+ ı var 46b/11

şerīʿat ḳ.+ ı var 46b/10

ṭarīḳat ḳ.+ ı var 46b/10

faḳīr ḳ.+ ınuñ 51a/16

daʿvā-yı ḳ.+ lıġı 51a/12

ḳ.+ lıġuñ ṣıdḳı 50b/14

fī-şarṭ-ı ḳ.+ lıḳ 46b/8

ḳ.+ lıḳ dürüsdür 51b/4

iki ḳ.+ uñ göñli 50b/11

anı ḳ. idindi 21b/7

faḳīr k.+ına 51a/11-12

ḳ.+ dur 46b/10

ḥaḳīḳat ḳ.+ ı olur 46b/16

ṭarīḳat ḳ.+ ı olur 50a/12

ḳ.+ laruñ göñül bir ola 46b/17

ḳarın : insan ve hayvanlarda gövdenin kaburga kenarlarından kasıklara kadar olan ön bölgesi

ḳ.+ ımda 9b/2

benim ḳ.+ ımda idi 9b/1

ḳ.+ ımda iken 10a/5

ḳ. acıḳsa 47a/14

ḳ. ṭoyduġundan ṣoñra 35a/17

ifrād ile ḳ.+ (ḳarn) ı 48a/5

ḳ.+ (ḳarn) ı doyunca yimeye 48a/6

ḳ.+ (ḳarn) ı ifrāṭ ile acıḳmayınca 48a/3

ḳ.+ (ḳarn) ımda ḥareket idüp 10a/6

ḳ.+ (ḳarn) uñ acıḳdursa 35a/15

derviş ḳ.+ (ḳarn) uñ ṭoyurunca 35b/1

ḳarındaş : aynı anne babadan doğmuş veya anne babalarından biri aynı olan çocukların birbirine göre adı; aralarında değer verilen ortak bir bağ bulunanlardan her biri krş. ḳardāş, ḳardaş

k. 2a/12

ḳarış- : müdahale etmek, araya girmek

ehl-i dünyāya ḳ.- mayup 8b/2

ḫalḳa ḳ.- mayup 8a/7

ḳarış : parmaklar birbirinden uzak duracak biçimde gergin duran elde, başparmak ile serçe parmağın uçları arasındaki açıklık

bir ḳ. yuḳarı ḳalḳmış 9a/16

ḳarşılaş- : karşı karşıya gelmek

krş. ḳarşulaş-

bunlaruñla ḳ.- madı 23a/17

ḳarşu : bir şeyin, bir yerin, bir kimsenin, esas tutulan yüzünün ilerisi; karşıt, zıt, muhalif

ḳ. 27a/13

ḳ. durmaḳ gerekdür 44b/16

ḳ. gelen ḫāricīlerdür 41b/14

ḳ. gelmeye 32a/12

Resūlüñ ḳ.+ sına 22b/14

ḳarşulaş- : karşı karşıya gelmek

krş. ḳarşılaş-

ḳ.- mak 32a/8

ḳaṣd : Ar. öldürmeyi, yaralamayı veya zarar vermeyi isteme, kötü niyet

ḳaṣd ḳıl-: kasdetmek

ḳ. ḳılsa 16b/10, 16b/11, 16b/15

ḳat- : biraraya getirmek

ḳ.- maya 10b/11

ḳat : üst üste konulmuş şeylerden her biri, tabaka; huzur, makam, mevki

yedi ḳ. 12a/12

ḳ.+ ımuzda 34b/12

ḳ.+ ına 3a/17, 31b/13

ḳ.+ ına geldügi vaḳit 15b/9

ḳ.+ ında 37a/1, 42b/11

bunlaruñ ḳ.+ ında 11a/4

dervişler ḳ.+ ında 48a/9

ehil ḳ.+ ında 33a/8

Ḥabīb-i ʿAcemī ḳ.+ ında 35a/3

maḥcublar ḳ.+ ında 41a/8
meşāyiḫ ḳ.+ ında 54a/3
ẓāhīr ḳ.+ ında 25a/14
ḫalīfe ḳ.+ ında olmasa 46b/4
şeyḫi ḳ.+ ında olmasa 46a/11
şeyḫinüñ ḳ.+ ında ura 44b/15
mübtedīler ḳ.+ ındadur 20a/2

ḳatıʿ : Ar. ilgiyi kesme; sonuca bağlama, bitirme krş. ḳaʿṭıʿ
ḳ. ide 16a/8
ḳ. olsa 50b/10

ḳatl : Ar. öldürme
ḳ. itse 41b/12
ḳ.+ i helāldür 42b/10, 42b/16
anuñ ḳ.+ i ḫelāldür 49a/2
ḳatl ol-: katletmek, öldürmek
ḳ. olan 29b/5

ḳaʿṭıʿ : Ar. ilgiyi kesme; sonuca bağlama, bitirme krş. ḳatıʿ
ḳ. itse 50a/7

ḳavīlik : Ar. dayanıklı, güçlü, zorlu
ḳ.+ (k)ğini 35b/8

ḳavl : Ar. söz; sözleşme, anlaşma
ḳavl-i ḳarar: bir fikir üzerinde anlaşma
ḳ.- i ḳarar eylediler 23b/14

ḳavlehu : Ar. hâdis
ḳ. 37a/14, 38b/3

ḳavm : Ar. aralarında töre, dil ve kültür ortaklığı bulunan, boy ve soy bakımından da birbirine bağlı insan topluluğu, budun
ol ḳ.+ e 10a/2

ḳavseyn : Ar. iki kavis
ḳ.+ edür 54b/9
ḳābe ḳavseyn: Hak ile ittihad ve aynü'l-cemʿ makamı
ḳābe ḳ.+ e irdi 40b/1

kay- : kaymak; düz, ıslak, donmuş veya kaygan bir yüzey üzerine sürtünerek kolayca yer değiştirmek
k.- asuñ 52a/9

ḳāyed : ilgi, bağ
ḳ. 16a/11

ḳayna- : bir sıvı, sıcaklığı belli bir dereceyi bulduğunda buhar durumuna geçerek fokurdamak
deñiz ḳ.- dı 24b/1

ḳazan- : kazanmak
ḫalḳdan ḳ.- duġı 52b/14

kāẕib : Ar. yalan söyleyen, yalancı

k.+ dür 47b/4

anlarda bulunmasa k.+ lerdür 36a/12

anlar k.+ lerdür 20a/4

kebāyir : Ar. kantar, büyük günahlar

günāh-ı k.+ i 7b/6

kebir : Ar. büyük, ulu, yüce

şeyh-i k. 22a/3

kefinle- : ölüyü kefene sarmak

beni yuñ k.- yiñ 24a/8

k.+ diler 24b/10

kelām : Ar. söz; başta Tanrı'nın varlığı, birliği, peygamberlik ve ahiret olmak üzere İslamiyetin ana ilkelerini konu edinen bilim

k. 15a/10, 31b/14, 31b/17, 32a/7

ḥāṣıl-ı k. 10b/7

k. itmek 7b/3

k. söyleşdi 41a/4

k.+ ı 26a/4

k.+ ı işlesinler 37b/8

ʿulemānuñ k.+ ından 32a/8

her şaḥış k.+ ından bilmişdür 32a/6

k.+ lar 32a/11

k.+ lardan 30a/2

her k.+ uñ aṣlın 32a/6

k.+ uñ ḥikmetin añlarlar 30a/1

kelām-ı ḳadīmlıġ: kadimliğin sözü

k.- ı ḳadīmlıġıla 30a/9

kelāmu'llāh : Ar. (Allah'ın sözü) Kur'an

k. ḳadīm olmasıyla 30a/15

kelbī : Ar. köpeğe özgü, köpekle ilgili.

k.+ ler oldılar 15a/6

kelimāt : Ar. kelimeler, sözler

ḥaḳīḳat k.+ ları 9a/7

kelime : Ar. bir düşünceyi anlatan bir veya birkaç heceden oluşan gelen ses, söz

dört k. 5a/9

k.+ leri 5a/10

kelime-i tevḥid: "Lâ ilâhe illallah" sözü

k.- i tevḥidile 50a/10

kemāl : Ar. olgunluk, pişkinlik, erginlik

ol daḫı k.+ indendür 33a/7

kemāl-i maʿrifet: marifetin olgunluğu

k.- i maʿrifetinüñ 45a/10

kemer : F. kuşak, mıntıka

k. 2b/5

k.+ den murād 6b/8

k.+ leri 4b/9

kemḫā : F. bir tür ipek kumaş
k.+ larından 2a/6

kenar : F. uç, kıyı, çevre
tācuñ k.+ ı 3b/10

kendi : öz, zat, nefis krş. kendü
k. 4b/11, 7b/9, 11b/1, 30a/15
k. cānibinden olmaḳ 11a/2
k. īrādeti olursa 11a/5
k.+ lerini 7a/7

kendü : öz, zat, nefis krş. kendü
k. 9a/1, 15b/15, 26b/2, 28b/14, 30a/17, 39b/2, 39b/3, 52a/17
k. arasındaki ḥāldür 19b/7
k. bildürmes īle 37a/9
k. bile 39b/1, 39b/4
k. ḥālime 51b/17
k. īrātetini 11a/5
k. maṣlaḥatlarına 5b/6
Ḳur'ānı k. murādlarınca 14b/14
k. özinden 26a/8
k.+ de 51b/7, 51b/8
k.+ den 37b/16
k.+ den soñra 18b/15
ʿaẕābıñ k.+ den ṣunalar 38b/2
ümmeti mürşidi k.+ dür 40b/10
k.+ lerden 26a/6
k.+ lere 38a/14
k.+ ni yoḳ bil 9b/15
k.+ ye 45b/7, 46a/9, 51b/6, 52b/1
k.+ ye bildürmemişdür 39b/6
k.+ ye muġayib 39b/8
k.+ yi 28b/9/11, 52b/2
k.+ yī 39b/5, 39b/7
velī ki k.+ yi bildi ki velīdür 39b/10
k.+ ẕi 16b/8

kerāmet : Ar. ermiş kimselerin gösterdiklerine inanılan, dağaüstü, şaşkınlık uyandırıcı davranış veya durum; olağanüstü durum
k. 18b/11, 18b/12
k. daḫı gösterirse 36b/3
yalāncıdan k. gelmez 36b/9
k. tācın 9b/9
k.+ i 9b/3, 20a/12
k.+ leri 9a/7
k.+ lerine 6b/17

Kerbelā : Ar. Irak'ta Hz. Hüseyin'in şehit edildiği yer
şehid-i k. 27b/11
k.+ da 29b/4

kerhiyye : Ar. iğrenme, tiksinme; zorlama
k.+ ye 4a/13

kerīm : Ar. kerem sahibi, cömert, lütuf
furḳān-ı k.+ inde 7a/17

kerre : Ar. kez, kere, defa, merre
k. 6a/13

kerremallah : Ar. Allah'ın lütfu
İmāmʿ Alī k. u vechehū buyurur 11b/9

kes- : kesici bir alet ile ayırmak, biçmek
sögüt k.- eler 35b/16
yaş sögüt k.- eler 35b/13
mevc kesil-: dalgayı durdurmak, dindirmek
mevc k.- ilmez 45b/4

kesb : Ar. çalışıp kazanma, alma, elde etme
k. it 28b/11
münāsibet k. itmez 28b/16
k.+ i helāl ide 47b/6
k.+ inde şübhelülerden 47b/6
ʿavam ḫalḳuñ k.+ inden 47a/11

kesil- : sona ermek
ṣoy k.- memişdür 28a/15-16
yimekden k. (yememek) 35a/12

kesif : Ar. koyu, yoğun; şeffaf olmayan
k.+lığı 35b/4

keşif : Ar. meydana çıkarma
k.+ (keşf) i 46a/6
k.+ (keşf) i ḫalḳ ḳılmayalar 38a/16
k.+ (keşf) i müşküldür 21a/16, 29b/12
ṣu ṭopraḳ k.+ idür 35b/7
k.+ (keşf) ilığı vardur 35b/4
k.+ (keşf) üñ 53b/15
k.+ (kişf) i yoġ ıdı 25b/14
keşif ol-: ortaya çıkmak
k. olmışdur 39b/9
k. olur 48b/1
yılduzdan k. +i olmışdur 38a/1
keşfi ḳıl-: keşfetmek
k. (keşf)+ i ḳılup 48a/17
keşf-i ḳubūr: kabirlerin keşfi
k. (keşf) - i ḳubūr 48a/17
keşf-i laṭif: latifin keşfi
k. (keşf) - i laṭif olur 36a/5
keşf-i maʿrifet: marifet keşfi
k. (keşf) - i maʿrifetdārına 11b/14
keşf-i muġāyib: gizliliğin keşfi
k. (keşf) - i muġāyib olmamışdur 39b/6
k. (keşf) - i muġāyib olmış 37b/16
k. (keşf) - i muġāyib olunur 14b/3-4
keşf-i ʿilm-i maʿrifet: marifet ilminin keşfi
k. (keşf) - i ʿilm-i maʿrifet ide 11b/16

keşf id-: keşfetmek

k. (keşf) +i ide 38a/12

kevākib : Ar. kevkebeler, yıldızlar

k.- i sā'ir 12a/15

k.+ den āʿlā yaratdı 12a/16

kez : defa, kere, sefer

k. 23b/11, 50a/8

bir k. 9a/12

bu k. 24a/14

günde yetmiş k. 45b/3

yetmiş biñ k. 22b/2

yüz k. daḫı añılsa 27a/13

bir k. getürürüz 27a/15

nice k. varup gelüp dururum 40b/17

ḳıble : Ar. bazı ibadetler yerine getirilirken dönülen Kâbe'nin bulunduğu yön

tācuñ ḳ.+ si 3b/11

ḳıl- : etmek, yapmak; namaz kılmak

şeyāṭinları racīm itmek içün ḳ.- dım 12b/4

teveccüh ilāhī ḳ.- up 34a/2

ḳ.- ur 42a/10

ḳ. -sa 16a/2

āʿlā ḳıl-: çok yüce olmak

birbirinden āʿlā ḳ.- dı 12b/6

böyle ḳıl-: böyle yapmak

böyle ḳ.- dılar 17b/1

daʿvāsın ḳıl-: davacı olmak

daʿvāsın ḳ.- ur 28a/4

erzānī ḳıl-: layık görme

erzānī ḳ.- dı 9b/6

eṣir ḳıl-: esir olmak

eṣir ḳ.- maz 15a/10

evvābīn ḳıl-: nâfile namazı kılmak

evvābīn ḳ.- sunlar 7a/16

ḫalḳ ḳıl-: yaratmak

keşfi ḫalḳ ḳ.- mayalar 38a/17

ḥarām ḳıl-: haram etmek

ḥarām ḳ.- duġı 34b/1

ḥarām ḳ.- mışdur 34b/5

ḥareket ḳıl-: hareket etmek

melekesi içinden ḥareket ḳ.- durur 28b/6

iltifat ḳıl-: iltifat etmek

iltifat ḳ.- madı 34b/10

işāret ḳıl-: işaret etmek

barmaġıyla işāret ḳ.- dı 18b/9

parmaġıyla işāret ḳ.- dı 23a/14

ḳabūl ḳıl-: kabul etmek

ḳabūl ḳ.- madı 24b/6

ḳaṣd ḳıl-: kasdetmek

ḳaṣd ḳ.- sa 16b/10, 16b/11, 16b/15

keşfi ḳıl-: keşfetmek

keşfi ḳ.- up 48a/17

ḳuvvet ḳıl-: kuvvetlenmek

ḳuvvet ḳ.- dum 17a/15

musāvī ḳıl-: eşit olmak
musāvī ḳ.- up 53b/2
muṭāliġa ḳıl-: okumak
muṭāliġa ḳ.- dum 52a/1
münācāt ḳıl-: yalvarıp yakarmak
münācāt ḳ.- duġuma degmez didi 9a/13
münevver ḳıl-: nurlu kılmak
münevver ḳ.- a 36b/15
münevver ḳ.- ur 12b/11
müşerref ḳıl-: şereflenmek
şehri müşerref ḳ.- maḳ dilese 12b/9
müşerref ḳ.- ur 12b/8
müzeyyīn ḳıl-: süslenmiş
müzeyyīn ḳ.- dı 12b/6
namāz ḳıl-: namaz kılmak
namāz ḳ.- alar 8a/12
namāzıñuzı girü siz ḳ.- asız 25a/6
cemāʿatile vaḳtinde k.- up 7a/11
namāzın ḳ.- dı 24b/12
işrāḳ namāzın ḳ.- madan 7b/3
irte namāẕın ḳ.- maġa 23b/15
tesbih namazın ḳ.- maḳda 7b/6
namāz daḫı ḳ.- maya 13a/12
teheccüd ve işrāḳ namāzı ḳ.- up 8a/3
namāz ḳ.- urdum 10b/16
namāzumı ḳıl-: namaz kılmak
namāzumı ḳ.- a 24a/10
naẓar ḳıl-: düşünmek
naẓar ḳ.- dım 52a/1
naẓar ḳ.- urlar 51a/5
nūr ḳıl-: nurlanmak
nūr ḳ.- up durdın 26a/2
nūrāni ḳıl-: mübarek kılmak
nūrāni ḳ.- mışlardur 26a/14
öyle ḳıl-: öyle yapmak
öyle ḳ.- a 36b/14
pāk ḳıl-: temizlemek
günahdan pāk ḳ.- a 16a/7
rivāyet ḳıl-: rivayet etmek
rivāyet ḳ.- ur 17a/7
tebdīl ḳıl-: değiştirmek
tenlerüñ bunda tebdīl ḳ.- mışlardur 26a/12
terbiyyet ḳıl-: terbiye etmek
terbiyyet ḳ.- a 16b/5
tecellī ḳıl-: tecelli etmek
tecellī ḳ.- ur 37a/4
terk-i dünyā ḳıl-: ölmek
terk-i dünyā ḳ.- sa 47b/1
terk-i dünyāyı ḳ.- sa 47b/3
tesbiḥ namāzın ḳıl-: tesbih namazı kılmak
tesbiḥ namāzın ḳ.- a 7b/5
vāsıṭa ḳıl-: aracı olmak
vāsıṭa ḳ.- a 42a/6
vaṣiyyet ḳıl-: vasiyet etmek
vaṣiyyet ḳ.- dı 24a/7
vaṣiyyet ḳ.- dı 23a/8
vesvese ḳıl-: işkillenmek
vesvese ḳ.- ur 28b/1

yıldızlar ile ḳıl-: yıldızlarla bezemek

yıldızlar ile ḳ.- dı 12b/5

ḳıl : ikinci tekil emir kipiyle çekimlenmiştir ve emir verir

dermān ḳ. 18a/11

ḫalāṣ ḳ. 18b/5

namāẕ ḳ. 34a/5

ẕiyāde ḳ. 40a/9

ḳırmızı : Ar. al, kızıl renk

ḳ. 4a/6

ḳır- : dileğini kabul etmeyerek veya beklenmeyen bir davranış karşısında bırakarak gücendirmek, incitmek; öldürmek.

nesl-i resūli ḳ.- dı 28a/11, 43b/5

yezīdleri ḳ.- dı 28a/14

ḳ.- sa 41b/15

ḳırḳ : otuz dokuzdan sonra gelen sayının adı; pek çok

ḳ. deve yüki 10a/8

ḳ. gürz 39a/2

ḳ. nefesdür 39a/6, 39a/8

ḳ. sene 8b/16

ḳısım : Ar. parçalara ayrılmış bir şeyin her bölümü, bölük, kesim

ḳ. 47b/4

lü ḳ.+ dur 34a/13

ḳıt : Ar. düşünce, zihniyet, taraf.

ḳ.+ ında 19a/9

ehl-i ḳāl ḳ.+ ında ṣıġmaz 19a/9

ḳıy- : acımadan vermek, esirgememek, feda etmek

ḳ.- amadı 23b/11, 24a/14

ḳıyāmet : Ar. tek Tanrılı dinlerin inanışına göre dünyanın sonu ve bütün ölülerin dirilerek mahşerde toplanacağı zaman, hesap günü, kıyamet günü, mahşer günü

ḳ. gününde 30b/10

ḳ.+ e 37a/17

ḳ.+ de 44a/5

ḳız : dişi çocuk

ḳ. 47a/6

ol ḳ. 23b/13

ḥasanīler ḳ.+ dandur 28a/9

Resūlüñ ḳ.+ ı Fāṭımatü'z-Zehrā ʿaleyhimü's-selām 22b/10

anuñ ḳ.+ ıdur 21a/3

ḳ.+ ımuz 43a/11

bir cüḥud ḳ.+ ın düzdiler 23b/12

ḳ.+ uñuz 43a/7

ki : F. "ki" bağlacı

k. 1b/4, 2b/4, 2b/9, 2b/10, 3b/13, 3b/14, 3b/15, 3b/16, 4a/1, 4a/2, 4a/3, 4b/1, 4b/3, 4b/5, 4b/7, 5a/12, 5b/9, 5b/12, 5b/17, 6a/5, 6a/12, 6b/14, 7a/2, 7a/5, 7a/6, 7a/7, 7a/9, 7b/1, 7b/9, 8a/12, 8b/7, 8b/11, 9b/1, 9b/16, 10a/4, 10b/10, 10b/13, 10b/17, 11a/3, 11a/5, 11a/9, 11a/12, 11a/13, 11a/17, 11b/4, 11b/9, 11b/17, 12a/1, 12a/5, 12b/13, 12b/14, 13a/3, 13a/8, 13b/17, 14a/2, 14a/10, 14a/13, 14b/6/9, 14b/13, 15a/1, 15a/11, 15a/12, 15a/17, 15b/2, 15b/11, 15b/12, 16a/4, 16a/5, 16a/11, 16a/15, 16b/2, 16b/3, 16b/4, 16b/13, 16b/16, 17a/1, 17a/7, 17a/10, 17a/12, 18b/6, 18b/7, 18b/14, 19a/2, 19a/3, 19a/4, 19a/10, 19a/11, 19a/13, 19a/14, 19a/15, 19a/16, 19a/17, 19b/3, 19b/5, 19b/7, 19b/8, 19b/9, 19b/11, 19b/13, 20a/1, 20a/7, 20a/9, 20a/14, 20a/17, 20b/3, 20b/5, 20b/6, 20b/10, 20b/11, 20b/12, 20b/16, 21a/3, 21a/4, 21b/6, 21b/10, 21b/11, 21b/14, 21b/16, 22a/6, 22a/13, 22b/9, 22b/16, 22b/17, 23a/5, 23a/13, 23b/1, 23b/17, 24a/5, 24a/6, 24a/9, 24b/7, 24b/8, 25a/3, 25a/5, 25a/6, 25a/10, 25a/13, 25a/14, 25b/5, 25b/7, 25b/10, 25b/15, 25b/16, 26a/4, 26a/5, 26a/6, 26a/7, 26a/9, 26a/10, 26a/11, 26b/5, 26b/6, 26b/15, 26b/17, 27a/2, 27a/3, 27a/8, 27a/11, 27a/15, 27b/2, 27b/3, 27b/6, 27b/8, 27b/9, 27b/15, 28a/1, 28a/2, 28a/2, 28a/3, 28a/4, 28a/6, 28a/10, 28b/9, 28b/11, 28b/13, 28b/16, 29a/3, 29a/9, 29a/13, 29b/1, 29b/4, . 29b/8, 29b/9, 30a/12, 30b/5, 30b/17, 31a/1, 31a/7, 31a/10, 31a/16, 31b/4, 31b/10, 31b/12, 31b/15, 31b/17, 32a/2, 32a/11, 33a/2, 33a/9, 33a/13, 33a/14, 33a/16, 33a/17, 33b/4, 33b/5, 33b/10, 33b/12, 34a/8, 34a/13, 34a/14, 34a/16, 34b/4, 34b/14, 34b/16, 34b/17, 35a/2, 35a/4, 35b/13, 36a/3, 36a/8, 36a/11, 36a/15, 36b/13, 37a/4, 37a/5, 37a/6, 37a/8, 37a/9, 37a/10, 37a/11, 37a/13, 37b/7, 37b/9, 38a/5, 38a/11, 38a/13, 38a/16, 38b/1, 38b/2, 38b/4, 38b/5, 38b/7, 38b/10, 39a/1, 39b/2, 39b/3, 39b/10, 39b/14, 39a/5, 39a/16, 39a/17, 39b/4, 39b/5, 39b/7, 39b/8, 39b/10, 39b/11, 39b/13, 40a/1, 40a/2, 40a/3, 40a/4, 40a/5, 40a/8, 40a/11, 40a/17, 40b/2, 40b/8, 40b/9, 40b/11, 40b/13, 41a/4, 41a/12, 41a/17, 41b/2, 41b/3, 41b/4, 41b/7, 41b/8, 41b/11, 41b/13, 41b/17, 42a/2, 42a/9, 42a/10, 42b/1, 42b/3, 42b/4, 42b/12, 43a/3, 43a/17, 43b/3, 43b/8, 43b/14, 44a/4, 44a/10, 44b/8, 45a/5, 45b/2, 46a/5, 46a/7, 46b/3, 46b/7, 46b/17, 47a/5, 47a/8, 47a/12, 47b/12, 47b/15, 48a/3, 48a/7, 48a/10, 48a/11, 48a/12, 48a/13, 48a/14, 48a/15, 48a/17, 48b/2, 48b/5, 48b/7, 48b/8, 48b/17, 49b/5, 49b/6, 49b/12, 50a/4,

50a/16, 50b/2, 50b/3, 50b/4, 50b/5, 50b/14, 50b/17, 51a/15, 51b/2, 51b/5, 51b/6, 51b/11, 51b/17, 52b/2, 52b/4, 52b/5, 52b/9, 52b/12, 53a/1, 53a/2, 53a/4, 53a/6, 53a/10, 53a/17, 53b/1, 53b/4, 53b/7, 53b/13, 53b/15, 54b/5, 54b/10

kibār : Ar. soylu, köklü kimse ya da aile; büyükler, ulular

baʿż-ı kibār: nezaketin aslı, şeyhe sunulan saygının temeli

baʿż-ı k. 11b/4

meşāyiḫ-i kibār: ulu kimselerin şeyleri

meşāyiḫ-i k. 13b/14

kibir : Ar. kendini beğenme, başkalarından üstün tutma, büyüklenme, benlik, gurur

gönlünden kin k. ʿucup 53a/7

kici : kiçik, küçük

k. yol isterseñ 9a/5

kiçrek : küçücük, pek küçük

k. oġlanıdı 18a/17

kim : 'ki' gibi kullanılan bir bağlaç;

k. 2a/2, 2b/6, 2a/10, 4a/9, 4a/10, 4b/17, 5b/2, 6b/15, 7a/1, 8a/15, 8a/9, 8a/16, 8b/14, 9b/13, 10a/8, 10b/5, 10b/15, 12b/15, 12b/16, 13a/14, 13b/8, 14b/5, 15a/7, 15a/9, 15a/13, 15b/1, 15b/4, 15b/14, 16a/6, 16b/11, 16b/13, 16a/16, 19a/4, 19a/7, 19a/13, 19b/16, 20a/3, 20a/13, 20a/15, 23a/12, 23a/14, 24a/3, 27b/1, 29a/3, 29a/4, 30a/2, 35a/8, 35a/15, 35b/17, 39a/17, 46a/4, 47b/4, 48a/8, 51b/3, 51b/16, 52a/1, 52a/4

her k. 8b/4, 16b/1

ḳaçan k. 12b/8, 38b/15

kim : soru zamiri

k.+ den ḳaldı 22a/5

k.+ dür 15a/14, 24b/15, 27a/7, 28a/1

k.+ e gerekse 8a/4

bizi k.+ e ışmarlarsın 23a/13

k.+ üñile 28b/16

kimi : kimi (belirsizlik zamiri)

k. 4a/6, 52b/8

k.+ si 4a/6, 4a/7, 4a/8

kimesne : kimse, hiç kimse krş. kimse

k. 7a/1

k.+ lere 7a/2

kimse : kimse, hiç kimse krş. kimesne k. 7b/3, 29a/6, 35a/15, 39b/4, 46a/3, 47a/17

ciḥāẕ-ı meşāyiḫden olan k. 2a/17

hiç k. 32a/3, 32a/5, 32a/12

k. çün 18a/8
benüm aramda k. girmez 42b/5
k. yoḳdur 21b/9
k.+ ler 7a/6, 39a/14
k.+ lerüñ ḥaḳḳıdur 14a/2
k.+ nüñ intiḳamuñ 49a/9
k.+ ye ḳomaz 49a/9
k.+ yi 30b/6

kin : F. kin, gizli düşmanlık, garaz
k. dökdülerdi 23a/9
gönlünden k. kibir ʿucup 53a/7

kispet : güreşçi pantolonu, don
k.+ idür 4a/8

kisve : Ar. bir sınıfa, bir mesleğe mahsus olan veya belli bir yerde giyilen özel kıyâfet; görünüş, kılık krş. kisvet
kisve-yi meşāyiḫ: şeyhlerin görünüşü
k.- yi meşāyīhle 52b/13

kisvet : Ar. bir sınıfa, bir mesleğe mahsus olan veya belli bir yerde giyilen özel kıyâfet; görünüş, kılık krş. kisve
k.+ inden çıḳsa 42b/7

kişi : insan, kimse, şahıs 2. Erkek
k. 7b/9, 9a/14, 15b/4, 24b/17, 34a/8, 37a/2, 38b/1, 39b/14, 42b/5, 42b/14, 43b/17, 45b/6, 50b/8
biñ k. 42a/3
bir k. 23b/8, 30b/11, 33b/15
er k.+ yle 50b/6
her k. 15b/9
müteşerriʿ k. 46b/5
ol k. 24a/9
şeyiḫ olan k. 12b/14
taḳvādan k. 48a/16
yetmiş biñ k. 38b/9
bir k. dilese 28b/11
fiʿil k. ehline 28b/10
k. geldi 24b/11
k. idi 33b/17
ḫatun k. ile 50b/6
bir k. maġ 22b/4
bir k. maşrıḳda 22b/5
k. mertebesi yitdügi 44b/8
her k. mertebesince 13a/2
yedi k. öcinden 38b/8
k. tevbeden geçse 43b/11
k.+ de 8b/16, 51b/5
k.+ den 37b/14
evtād dört k.+ dür 33b/8
bir k.+ i 20a/7
k.+ ler 34b/7, 51b/14
k.+ lere lāzımdur 38a/11
şol k.+ nüñ 14a/13
k.+ nüñ ḳalbine ire 36b/15
her k.+ nüñ müşküli 15b/6
bir k.+ nüñ vilāyetin görüp 20a/10
sen nice k.+ sin 25a/1

ḫalfe k.+ nüñ 46b/1
k.+ ye 31a/6
ol k.+ ye 16a/15
bir k.+ ye ısmarlanmaz 41b/3
ol dört k.+ ye ışmarlanmışdur 33b/9
k.+ ye virdük 24b/14
k.+ yi 16a/1
naẓar itdügi k.+ yi 36b/13
k.+ yi dilerler 44a/6
mürşidsiz k. de 14b/8
ol k.+ ler ḥaḳḳında 16b/2
k.+ yle 46b/6

kitāb : Ar. bir araya getirilmiş yazılı veya basılı yapraklardan meydana gelen bütün; Allah tarafından vahiy yoluyle peygamberlere indirilen Zebur, Tevrat, İncil ve Kur'an
k. 20b/1, 39b/16
k.+ dan 31a/3
k.+ dan oḳudı 31a/2
gökden k. inse gerekdür 17b/14
k. oḳudum 10a/9
k. virilmeye 20b/4
hāẕā k.+ ı ism-i 13b/5
mülḥidlerüñ daḫı k.+ ları vardur 37b/12
kāfirler k.+ larına uyarlar 37a/13
kitāb-ı müsteṭābī: XVII. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin bozuk düzenini iyi saptayan fakat kimliği bilinmeyen tarafından yazılmış bir kitaptır; beğenilen, güzel kitap
k.- ı müsteṭābī 3a/16
Ḥaḳ kitābı: Allah'ın Cebrail aracılığıyla insanlara ulaştırılan kitaplar
Ḥaḳ k.+ nda 37b/11
kitāb yükled-: kitap taşıtmak
k. y.-eler 31a/2

ḳo- : bırakmak, koymak krş. ḳoy-
ʿameli k.- dum 9b/6
başıma ḳ.- dı 9b/9
ḳ.- dı gecti 25b/17
ḳ.- dı geçdi 25b/15
ṭālib-i dünyāya ḳ.- duḳ 15a/4
ʿAlī ḳ.- madı 24a/6
ḫalfe ḳ.- maḳ 15b/17
ḳ.- masalar 45b/9
ata ve anası ḳ.- masalar 45b/7
nesne ḳ.- maya 47b/7
beşeriyyet ḳ.- mayup 26a/1
kimseye ḳ.- maz 49a/9
ḳ.- mışlardur 21b/1
ṭamūya ḳ.- rsan 10a/1
şeyḫ-i kāmīl ḳ.- sa 44a/13
ḳ.- dılar 21a/6
ḳo : ikinci tekil emir kipiyle çekimlenmiştir ve emir verir
beni ḳ. 52a/11

ḳoḥu : nesnelerden yayılan küçücük zerrelerin burun zarı üzerindeki özel sinirlerde uyandırdığı duygu
krş. ḳoḳu
yimegün ḳ.+ sından alur 36a/3

ḳoḳu : nesnelerden yayılan küçücük zerrelerin burun zarı üzerindeki özel sinirlerde uyandırdığı duygu
krş. ḳoḥu
hoḳḳada ḳ.+ sı ḳalur 55a/8

ḳonşu : komşu, konutları yakın olan kimselerin birbirine göre aldıkları ad
ḳ.+ m 10a/5

ḳop - : herhangi bir yerinden ikiye ayrılmak
dilsüz şeyṭān ḳ.- ar 38b/13

ḳorḳ- : korku duymak, ürkmek, dehşete kapılmak; yapamamak, cesaret edememek
Allāhdan ḳ.- anuñ ʿalāmeti 29a/8
Teñriden ḳ.- mazlar 29a/7
Allāhdan ḳ.- sa 29a/4
Allāhıñ ḳ.- usından 29a/5
pīr ḳ.- usıdur 5a/8
Allāhu Teʿalā ḳ.- usıyla işleye 19b/9

ḳoy- : bırakmak, koymak krş. ḳo-
anlaruñla ḳ.- a 28b/17
ḥuṭbeye ḳ.- dı 28a/15
ta ḳ.- dılar 24b/11
tābuda ḳ.- ıñ 24a/8
misk ḳ.- sañ 55a/7
ḳ.- up durmaḳ gerek 45a/1

köşe : köşe, bucak; bölüm, yer veya yan
dört k. 33b/8
k.+ de 1b/5

köşek : bir yaşına kadar olan deve yavrusu
k.+ dür 1b/8
k.+ i 1b/8

ḳubbe : Ar. yarım küre biçiminde olan ve yapıyı örten dam, kümbet
tācuñ ḳ.+ si noḳta-i 3b/10
ḳ.+ sinde yazılmışdur 4b/4
tācuñ ḳ.+ sinde yazılmışdur 3b/13

ḳubūr : Ar. kabirler, mezarlar
keşf-i ḳubūr: kabirlerin keşfi
keşf-i ḳ. 48a/17

kuddūs : Ar. temiz, arı; Allah adlarındandır
k.-ı sırrah: din büyüklerinin isimleri söylenmeden önce zikredilir

k. 10a/7

ḳudret : Ar. güç, erk, erke; Tanrı yapısı

ḳudret-i ḳāfi: kafın kudreti

ḳ.- i ḳāfını seyir itmek gerek 6b/8

ṣāḥib-i ḳudret: kudretin sahibi

ṣāḥib-i ḳ. olmaḳ dileyen 37a/2

Kūfe : Necef ile Kerbelâ arasında bir şehir

K.+ de olurdı 23b/7

K.+ ye geldi 23b/11

ḳūh : F. dağ, cebel

kūh-ı ḳāf: kaf dağı

kūh-ı ḳāf 17a/12

ḳul : Tanrı'nın yarattığı insan; köle

ḳ. 36a/16, 50a/16, 51a/10

ḳ. daḫı Allāhuñ 51b/2

ḳ. daḫı Allāhuñdur 51a/10

ḳ.+ a beñzer 4b/11

ḳ.+ lar dururlar 44b/12

müʿmin ḳ.+ larıyla 12b/6

ḳ.+ um 34b/16

ḳulāvūz : yol gösteren, tarihî ve turistik yerleri gezerken bilgi aktaran kimse, rehber

ḳulāvūz id-: rehberlik etmek, yol göstermek

ḳ. i.-üp 11b/14

ḳur- : yazılmak

Ḳur'ān ḳ.- uldıġı vaḳıt 30b/1

ḳur'an : Ar. İslâm dininin temel ilkelerini, Hz. Muhammed'e gönderilen Tanrı buyruklarını içeren, Müslümanlığın temel kitabı, Kur'an-ı Kerim, Kelam-ı Kadim, Mushaf, Mushaf-ı Şerif krş. ḳur'ān

Ḳ.+ dur 14b/9

Ḳur'ān : Ar. İslâm dininin temel ilkelerini, Hz. Muhammed'e gönderilen Tanrı buyruklarını içeren, Müslümanlığın temel kitabı, Kur'an-ı Kerim, Kelam-ı Kadim, Mushaf, Mushaf-ı Şerif krş. ḳur'an

ḳ.- ı muṭahharei 11b/13

Ḳ.- ı ʿaẓīminde 7a/17

Ḳ. 14b/10, 15a/4, 27b/15, 30a/15, 40a/6, 40a/8

Ḳ. dīvān-ı 37b/2

Ḳ. içinde 40a/5

Ḳ. ile iderler 14b/12

Ḳ. ḳuruldıġı vaḳıt 30b/1

Ḳ. maḫluḳdur 30a/6, 30a/12

Ḳ. yiter 30b/8

Ḳ.+ da Allāhu Teʿālā 30b/16

Ḳ.+ ı 14b/15, 21a/11

Ḳ.+ ı kendü murādlarınca 14b/14

Ḳ.+ ıñ 14b/13

Ḳ.+ ıyla 37a/10
Ḳ.+ uñ hükm īle 15a/2
Ḳ.+ uñ maʿnin alduḳ 15a/1
Ḳ. oḳuyalar 8a/12

ḳurbān : Ar. dinin buyruğunu veya bir adağı yerine getirmek için kesilen hayvan
öz cānuñ ḳ. ide 46a/10

kurre : Ar. parlaklık
k.+si 15b/17

ḳurtar- : bir canlıyı bir felaketten, tehlikeden veya zor durumdan uzaklaştırmak
küfür ẓulumāt ḳarañulığından ḳ.- a 36b/16
ḳüdürāt-i beşeriyyetden ḳ.- dı 9b/9

ḳurtul- : tehlikeli veya kötü bir durumu atlatmak
ḳ.- up 11b/15
benden ḳ.- ur 20b/13

ḳuru - : ıslaklığını, nemini yitirerek kuru duruma gelmek
ḳ.- ya 35b/15

ḳuru : suyu, nemi olmayan, yaş ve nemli karşıtı
ḳ. da 40a/5

ḳurve : ?
meşāyiḫüñ ḳ.+ sīdür 15b/17

ḳuṣūr : Ar. eksiklik, noksan, nakısa
ḳ.+ ı ola 20a/4

ḳuş : kuş
ḳ.+ lar 10b/1

ḳuşaḳ : bele bağlanan uzun, enli veya ensiz kumaş, şeyhin kuşağı
ḳ.+ ġına 13a/10

ḳutıb : Ar. manevî mertebelerin en yükseğinde bulunan kimse krş. ḳuṭub
ḳuṭub ol-: âlemin kalbi olmak
ol ḳ. ḥarekātı 10a/2

ḳuṭbu'l-aḳṭāb : Ar. şeyhlerin şeyhi
ḳ.+ dur 41b/4

ḳuṭub : Ar. manevî mertebelerin en yükseğinde bulunan kimse krş. ḳutıb
ḳ. 32b/5, 33b/1
ḳ.+ luġıla 41a/12-13
ḳ. (ḳuṭūb) ola 40a/12, 41b/2
ṣolundaġı ḳ. ölür 33b/1
ḳ.+ dan ḫāricdür 33b/5
ḳ.+ lıġa 33b/4
ḳ.+ lıġı 40a/15

bize ḳ.+ lıġı virdiler 41a/14

ḳ. (ḳuṭb) idi 40a/14

ḳ.+ (ḳuṭb) a iḫtiyācları yoḳdur 33b/7

ḳ.+ (ḳuṭb) ınuñ naẓarı 32b/5

ḳ.+ (ḳuṭb) uñ iki imāmı 33a/14

ḳuṭb-ı aḳṭāb: kutupların kutbu, şeyhlerin şeyhi

ḳ.- (ḳuṭb)ı a. 33a/3

ḳ.- (ḳuṭb)ı a.+dur 33a/13

ḳuṭb-ı imāmeyn: iki imamın kutbu

ḳ.- (ḳuṭb)ı imāmeyn 20a/15

ḳuṭub ol-: âlemin kalbi olmak

ḳ. olmamasına 33b/3

ḳ. olmasa 41a/13

ḳ. olur 41b/3

ḳuvvet : Ar. kutlu, bahtlı; güç

şol ḳ.+ dedür 33b/12

ḳuvvetlü ḳ.+ i bittikçe 29b/10

ḳ.+ i yitirse 53b/14

ḳ.+ lü ḳuvveti bittikçe 29b/10

ḳuvvet ḳıl-: kuvvetlenmek

ḳ. ḳıldum 17a/15

küçik : yaşı daha az olan

k. vālīde 51b/11

küçük : boyutları, benzerlerininkinden daha ufak olan, mikro, büyük karşıtı

k. yitdügi çinde 48b/16

küdūrāt : Ar. bulanıklıklar; tasalar, gamlar, kaygılar

küdūrāt-ı nefsāniyye: nefsin tasaları

k.- ı nefsāniyyeden 11b/16

ḳüdūrāt-ı beşeriyyet: insanlığı kaygısı k.- ı beşeriyyetden ḳurtardı 9b/9

küfür : Ar. Allah'ın varlığını, birliğini kabul etmeme, dînin esaslarına inanmama; İslâm inanç esaslarına aykırı söz

k. 45b/11, 50a/3

k. ẓulumāt ḳarañulığından ḳurtara 36b/15

k.+ dür 31a/10, 49a/11, 49a/14

mertebe-i ʿışḳda k.+ dür 49a/12

ʿārifliḳden dem urmaḳ k.+ dür 49a/15

tebe-i ʿirfān k.+ dür 49a/13

anlaruñ k.+ lerini 38a/11

külli : Ar. umumî, hep, bütün

krş. küllü

k. 8b/3, 26a/1, 26a/2, 26a/3, 44a/4

k. cān 22a/1

küllü : Ar. umumî, hep, bütün

krş. küllü

k. 45a/13, 46b/17
k. maḫlūḳa 33a/6
k. maḫluḳdan 34b/7
k. ʿibādetüñ 47a/4
k. şey'in 45b/16

kürsi : Ar. kürsü
k. 12a/14, 38a/2
k.+ den 12a/14
k. (kürs) 10a/16
k.+ e beñzer 4b/16

küyāsı : ?
k.+ dur 21a/11

- L -

lā : Ar. dilimizde '-siz, yok, değil' anlamına gelen olumsuzluk edatı
l. 30b/12
l. buyurur 50b/4

lā-bid : Ar. gerekli, gerek, yararlı, zarurî, lâzım
l.+ dür 19a/3

lā-ümmetī : Ar. ümmetsiz, imân edenler olmaksızın
l.+ lerdir 36a/14

lafẓ : Ar. anlamlı veya anlamsız ağızdan çıkan söz
dede l.+ ıyla cağıra 13a/6

laġnet : Ar. Allah'ın korumasından, afv ve merhametinden uzak olmaya ilişkin beddua, ilenç, kargıma, kargış
ḫuṭbede l. oḳutdı 28a/12

lā ilahe illallah: Ar. Allah'tan başka ilâh yoktur
l. illā hüve 3b/14
l.+i 20b/11
l.+dur 48b/15

lā ilahe illallah muhammeden resūlu'llah: Ar. Allah'tan başka ilah yoktur. Hz. Muhammed aleyhisselam da onun resulüdür
l. 3b/16
l. 43b/3-4
l. 46b/11

lakin : Ar. ama; ancak krş. lākin
l. 20b/4, 23b/4, 29b/12, 29b/16, 35b/9

lākin : Ar. ama; ancak krş. lākin
l. 14b/13, 16a/11, 17a/4, 18b/15, 22b/14, 25a/12, 30a/17, 31a/3, 33a/7, 37a/5, 37a/8, 37b/4, 37b/14, 38a/17, 39a/3, 39a/13, 39b/6, 39b/9, 39b/15, 40a/1, 41b/9, 44a/2, 45a/7, 47b/5, 51a/2, 54a/6, 54b/12

laʿn : Ar. lanet etme, beddua etme
l.+ ī 43b/5

laṭif : Ar. yumuşak, hoş, güzel, nazik; Allah'ın adlarından
l. idi 25b/13
l.+ dür 35b/4, 35b/5
l.+ lıġı vardur 35b/3
cism-i laṭif : hoş nesne
c.- i laṭif olur 36a/6
keşf-i laṭif: latifin keşfi
keşf-i l. olur 36a/5

laṭife: Ar. güldürecek tuhaf ve güzel söz ve hikâye, şaka
l. 53b/15

lāyıḳ : Ar. yakışan, uygun düşün, münasip
l. degildür 7b/17, 8a/1
l. degülüz 41a/16
lāyıḳ ol-: layık olmak, hak etmek
l. oldur 11a/17
l. olmaz 33b/4

lāẕım : Ar. gerek, lüzumlu, gereklilik
l. 11a/15, 29b/13, 41b/17
dervişlere l. 27a/2, 38a/16
l. geldi 2b/10
l. gelmez 27a/16
münkir olmaḳ l. gelür 7b/10
l.+ dur 6a/5, 41b/10
ciḥāẕ-ı meşayiḥüñ ʿilmi l.+ dur 6b/4
kişilere l.+ dur 38a/11
l. budur 38b/9
l.+ lar 26b/14
lāzım ol-: gerekmek
l. olan 7a/9
l. oldı 15a/12

lenger : F. yayvan ve kenarları geniş, büyük bakır kap
tācuñ l.+ i 3b/11

levḥ : Ar. kutsal yazgı belgesi
levh-i maḥfūẓ: Allah'ın takdir ettiği, olmuş ve olacak bütün şeylerin üzerinde yazılı bulunduğu kabul edilen levha l.- i m.+a 15b/8
levh-i insān: insanın levhası
l.+ e 15b/8

levḥ : Ar. levha, yassı, düz, üzerine resim, yazı gibi şeyler yazılabilen nesne
l.+ a beñzer 4b/10
üçünci l.+ ayne ve ʿālemeyne 15b/7

levvāme : Ar. parlayanlar
nefs-i levvāme: nefsin yedi mertebesinden ikincisi için kullanılır; bu mertebede kişi, kendini suçlar

nefs-i l.+ dür 55a/1

leynü'n-nihār: Ar. gece-gündüz
l. 8a/2

libās : Ar. giysi, elbise
fuḳara l.+ larından alup 2a/7
libās-ı pādişāhī: padişahın elbisesi
l.- ı pādişāhīden 1b/11, 2a/14

licām : Ar. hayvanın ağzına vurulan gem, dizgin
l.+ sız başda 46b/7

liḳā : Ar. mürekkep hokkalarına konulan ham ipek
ḥaḳkuñ l.+ sın 16b/3

lisan : Ar. dil
l.+ dur 28b/7-8

loḳma : Ar. ağza bir defada götürülen yiyecek parçası, sokum
l. 48b/2
şübhesiz l. 48a/4
hiç l. bulunmasa 47b/17
l. bulunsa 48a/1
şübhelü l. daḫı ḥelāl olur 48a/7
l. ol vaḳit ḥelāl olur 47b/16
irādet l.+ sı ḥelāldür 47a/10
dervīşüñ l.+ sından 47b/14
l.+ yı ḥelāl ide 48b/7

lü'lü : Ar. inci
lü'lü-i yāḳut: yakutun incisi
l.- i yāḳut 2a/1

- M -

mā : Ar. su
m.- i muṭlaḳ 48a/4

mā-bād : Ar. bir nesnenin alt tarafı, arkası, ötesi, sonu, sonrası, devamı
m.+ a 39a/16

mā-bāze : ?
m. 16a/13

maʿānī : Ar. mânâ
m.+ dür 36b/12

maʿārīf : Ar. ilgi, kültür
ehl-i m. ola 36b/17

mābeyn : Ar. ara, orta
m.+ inde 11a/13

mādur : Ar. mağdur, haksızlığa uğramış, kendisine haksızlık olunmuş
eṣer-i mādur: mağdurun eseri
eṣer-i m. 55a/6

maġbūn : Ar. şaşkın, hayrette kalmış, hayal kırıklığına uğramış

maġbūn ol-: şaşkın, şaşırmış olmak

m. olurlar 7a/8

magfūr : Ar. Allah tarafından günahları bağışlanması için dua edilen ölü kimse

m. gider 44a/3

maġrib : Ar. garp, batı tarafında olan memleketler

m.+ de 22b/4-5, 33b/15

biri m.+ de 16b/7

m.+ dağı ʿAlīdür 22b/7

maġrūr : Ar. gurur

emr-i maġrūr: gururlu emir

emr-i m. 51b/10

maġṣūd : Ar. kasdedilen, amaçlanan

m.+ e 5b/4

maġṣūm : Ar. suçsuz, günahsız

m. 29b/3

maḥbūb : Ar. sevgili, maşuk; Allah katında Hz. Muhammed

m. 50b/17

m.+ ı ola 42a/3

maḥcub : Ar. utanan, utanmış

m.+ lar ḳatında 41a/8

maḥfūẓ : Ar. alçalmış, bayağılaşmış, âdileşmiş

levh-i maḥfūẓ: Allah'ın takdir ettiği, olmuş ve olacak bütün şeylerin üzerinde yazılı bulunduğu kabul edilen levha

levh-i m.+ a 15b/8

maḥiv : Ar. yok etme, ortadan kaldırma, izale etme krş. maḫiv, maḥv

m. ider 7b/6

māhīr : Ar. elinden iş gelir, becerikli, üstat, usta, maharetli, hazık

m.+ dür 33a/5-6

māhīr ol-: usta, becerikli olmak

m. ola 15b/7, 15b/13

maḫiv : Ar. yok etme, ortadan kaldırma, izale etme krş. maḥiv, maḥv

m. olsa gerekdür 30b/2

maḫluḳ : Ar. halk olunmuş, yaratılmış, yoktan var edilmiş krş. maḫlūḳ

Ḳur'ān m.+ dur 30a/6

maḫlūḳ : Ar. halk olunmuş, yaratılmış, yoktan var edilmiş krş. maḫluḳ

m.+ dur 34b/7-8, 30a/10

Ḳur'ān m.+ dur 30a/6, 30a/13

küllü m.+ dan 34b/7

anuñ m.+ ından 35a/1

m.+ luġı 30a/14

m. yazmasıyla 30a/16

küllü m.+ a 33a/6

m. içinden giderler 39a/10

ġayr-ı maḫlūḳ: yaratılmış değil

ġayr-ı m.+ a 30a/17

ġayr-ı m. 30a/15

ġayr-ı m.+ dur 30a/6, 30a/9, 30a/11

maḫlūḳāt : Ar. yaratıklar, canlılar

m.+ a 39a/12

m.+ uñ ḥayātına memātına sebebdür 33a/4

maḫrum : Ar. saklanmış, istediği verilmemiş krş. maḫrūm

m. ḳalmayalar 15b/2

maḫrūm : Ar. saklanmış, istediği verilmemiş krş. maḫrum

m. ḳala 16a/14

dan m. olmaḳ 8a/1

ṣafādan m. olmaḳ 7b/16

müşāhededen m. mı ḳalsun 16a/16

maḫṣūṣ : Ar. başkasında bulunmayan, kendisine özgü

enbiyāya m.+ dur 32a/1

maḥv : Ar. yok etme, ortadan kaldırma, izale etme krş. maḫiv, maḥiv

maḥıv et-: mahvetmek, yok etmek

m. (maḥıv) itmelüm 10a/15

maḥıv-ı vücūd: vücudun mahvı

m.- ı vücūd 10b/3

maḳām : Ar. yer, mevki

ḳāim m.+ larıdur 13b/16-17

m. vardur 50b/17

m.+ da 12b/13, 54b/13

ol m.+ da 50a/4

m.+ ı 49a/16, 54a/15

mertebe-i ʿirfānlıḳ m.+ ı 49a/17

m.+ ı yirdedür 54a/14

m.+ ıdur 12a/17, 50a/16

ḥaḳiḳat birlik m.+ ıdur 50a/16

m.+ ın 53b/16

m.+ ına irer 50a/17-50b/1

m.+ ına irmez 49b/11

büdālā m.+ ında 35a/9

m.+ lara 26a/16

m.+ larda 54b/12

bu aralıḳdaġı m.+ lardan 16a/14

m.+ ların 12b/16

m.+ laruñ seyir ider 54a/7

m.+ laruñ şaşırmazlar 49b/7
m.+ a 40b/6
m.+ dur 33a/4
münāfiḳlaruñ m.+ ı 37a/15
m.+ larına irerler 49b/8
mücāhede ile girü m.+ larına irerler 49b/10
m.+ ı zühd 49a/17-49b/1
maḳām-ı fenā: fenâ makamı
m.- ı fenā 53b/15
m.- ı fenādur 50b/1
maḳām-ı ʿışḳ: aşk makamı
m.- ı ʿışḳ 49b/1
maḳām-ı orta: aradaki makamı
m.- ı ortadur 49b/6
maḳām-ı vaḥdet: vahdet makamı
m.- ı vaḥdet 53b/4
maḳām-ı zühd: takvâ makamı
m.- ı zühd mübtedīnüñdür 49a/17
maḳam-ı ʿirfān: irfan makamı
m.- ı irfān 49b/1

maḳdur : Ar. kudret, irade, Allah'ın takdiri, kader, takdîr-i İlâhî
m. 5a/9

maḳrama : Ar. kumaş parçası, kırmızı veya nakışlı yün örtü
m.+ ya ṣokmaya 13a/10

maġṣūd : Ar. amaç, hedef krş. maġṣūd
m.+ a 16b/5
m.+ ı bulduḳ 15a/3

maḳṣūd : Ar. amaç, hedef krş. maġṣūd
aḫiret murāduñ m.+ ın 51a/16
m. ḫizmetinde 10b/17

maḳtel : Ar. katledilen yer, öldürme olayının gerçekleştirildiği yer
maḳtel-i ʿAlī: Hz. Ali'nin öldürülmesi
m.- i ʿAlī 23b/6

mal : Ar. bir kimsenin sahibi olduğu kıymetli ve gerekli; varlık, servet
m. daḫı Allāhuñ 51b/3
m.+ ınuñ yarısın virmek gerek 51a/8
m.+ ınuñ yarısın virmese 51a/12
m.+ ıñuz telef 43a/6
m.+ ları 20b/12
ḥelāl olıcaḳ m.+ ları 48b/12

mālik : Ar. sahip, efendi
m.+ i 10a/14
m.+i sırrı gibi ateş-i 10a/14
m.+ ler üstüvāsıdur 3b/11

malum : Ar. bilinen, bilinmiş, öğrenilmiş
krş. maʿlūm

m.+ uz 43a/11

maʿlūm : Ar. bilinen, bilinmiş, öğrenilmiş krş. maʿlūm

m. 48b/2

m. oldı 22a/11

m. olur 37a/2

Teñri Resūlüne m.+ dur diyü 22b/15

maʿna : Ar. anlam, kavram, mefhum, bir sözün ifade ettiği şey

krş. maʿnā, māniʿ

m.+ sı 25a/10

maʿnā : Ar. anlam, kavram, mefhum, bir sözün ifade ettiği şey

krş. maʿnā

m. çoḳdur 4b/6

m. nedür 14b/10

m.+ sı 8a/11, 14b/6

tacıñ bir m.+ sı 3b/6

tācuñ bir m.+ sı 2b/8

maʿnā-yı ḥadīṯ: hadisin mânâsı

m.- yı ḥadīṯ budur 21b/14

maʿnā-yı şeyḫliḳ: şeyhlik mânâsı

m.- yı şeyḫliḳ 44a/10

maʿnā-yı ẓāhīr: görünen âlemin anlamı

m.- yı ẓāhīr 54a/1

maʿni : Ar. anlam, kavram, mefhum, bir sözün ifade ettiği şey

krş. maʿnā, māʿna

m.+ den 29b/17

Ḳur'ānuñ m.+ n alduḳ 15a/1

m.+ si 21b/17, 25a/11, 30a/11, 30a/14

et ḳan m.+ si 22a/1

rūḥ m.+ si 22a/2

m.+ sin 14b/13

maʿnūn: halife olarak tanınmış

m.+ dur

ḫilāfet-i maʿnūndur

māniʿ : Ar. engel, bir işin yapılmamasına sebep olan

m. tām 11a/4

māniʿ ol-: engel olmak

m. olmaz 33a/8

manṣıb : Ar. makam, rütbe, derece, orun

dünyā m.+ ı içün 30b/12

m. içün oḳuyanlar 15a/5

maraż : Ar. hastalık; keyifsizlik, dert, belâ

maraż-ı ḳalb: kalbin marazı, kalbin kötü olması, kötü hisler beslemek

m.- ı ḳalbe 8b/12

maʿrifet : Ar. bilme, ilim, daniş; dört mertebe: şeriat, tarikat, hakikat, marifet

m. 9a/2, 12b/15, 52b/7, 54b/14
m. baḥrılıgı 52b/8
m. bilir 15a/10
m. gülleriñ derüp 1b/13
m. şaḥrasında segirdüp 11b/11
m.+ e sebebdür 46b/7
m.+ i 5a/3, 5a/7
kemāl-i m.+ inüñ 45a/10
m. nūrıyla 12b/10
keşf-i maʿrifet: marifet keşfi
keşf-i m.+ dārına 11b/14
keşf-i ʿilm-i maʿrifet: marifet ilminin keşfi
keşf-i ʿilm-i m. ide 11b/16

maʿrifetullāh : Ar. Allah'ı anlama
m. 36b/17

maʿṣiyet : Ar. başkaldırı, serkeşlik, isyan; günah, suç krş. maʿṣiyyet
m.+ de 11a/9

maʿṣiyyet : Ar. başkaldırı, serkeşlik, isyan; günah, suç krş. maʿṣiyet
m. idüp 11a/13

maṣlaḥat : Ar. barış, güven ve huzur yolu, iyilik yolu
m. 10b/11
dünyā m.+ ı içün 47b/11
kendü m.+ larına 5b/6

maʿṣūm : Ar. suçsuz, günahsız
m.+ dur 42a/15
maʿṣūm ol-: masum, günahsız olmak
m. olmaḳ 11a/12

maşrıḳ : Ar. doğu, mağrib karşıtı
bir kişi m.+ da 22b/5
biri m.+ da olsa 16b/8
m.+ dağı ben idüm 22b/7

maʿşūḳ : Ar. aşk ile sevilen, âşık olunan
m.+ ile 50a/6
m. yüzi görünür 50a/5

maṭlūb : Ar. talep olunan, istenilen
m.+ um 11a/12

maẓhar : Ar. bir şeyin göründüğü ya da çıktığı yer
m. düşdügi 6a/17
m. düşe 6a/15, 6a/16, 6b/3
himmete m. düşe 6b/3

maʿzin : Ar. sanı, zan; keçi
m. 15a/1

mecāz : Ar. hakikat dışı, gerçek, hakikat karşıtı; bir ilgi ve benzetme sonucu bir

sözü gerçek anlamının dışında başka bir anlamda kullanma sanatı

m.+ ı 51a/10

m.+ ī 14a/8

mecāzen : Ar. mecazlı olarak, mecaz sanatını yaparak

m. olmışdur 26a/2

mecāzī : Ar. mecaza özgü, mecazla ilgili olan

m. degildür 51a/2

m. ṣanur 51a/2

medār : Ar. etrafında dönülen nokta

m. 10a/17

mefātiḥu'l-ʿulūm : Ar. ilimlerin anahtarı

m.+ dur 8b/11

meger : ancak, illâ, şu kadar ki, oysa ki

m. 7a/1, 9a/13, 13a/9, 18a/17, 29a/13, 44a/10

mehdī : Ar. Hak yoluna giren, hidayete eren, doğru yolu bulan

Muḥammed m. 27b/13

meḥyāne : Ar. (meyḫāne) içinde içki içilen veya satılan yer

m. 50a/3

mekān : Ar. yer; ev, hane

ṭayy-i mekān: mekan değiştirme

ṭayy-i m. olur 36a/7

mekr : Ar. oyun, hile, dalavere

Allāh m.+ inden 29a/6

m.+ inden girü 29a/4

mektebḫāne : Ar. okul

m.+ ye varup 7b/2

melek : Ar. Allah katında bulunan ve nur olarak yratılan varlıkların her biri

m.+ ler 25b/15

m.+ lerden ʿilim taʿlim ide 54a/11

m.+ leri 25b/15

meleke : Ar. bir işi yapa yapa oluşan ustalık, maharet, yordam, alışkanlık

m.+ si içinden ḥareket ḳıldurur 28b/6

melekiyye : Ar. meleklere özgü veya ilişkin

cihet-i melekiyye: melek tarafı

cihet-i m. 45a/16

cihet-i m.+ sile 45a/16-17

melik : Ar. padişah, sultan, hakan

m. 9a/3

m.+ inüñ 8b/1

memāt : Ar. ölüm, vefat, mevt

m.+ ı 36a/4

maḫlūḳātuñ ḥayātına m.+ ına sebebdür 33a/4

men : ben (teklik birinci kişi zamiri)

krş. ben

m. 9b/5, 9b/13, 11b/17, 12a/5

menʿ : Ar. engelleme, savma, durdurma, yasak etme

m. ider 49a/1

m.+ i itmez 32a/3

m. +i 41b/15

m.+ i itmeyeler 38b/10

m.+ i itmez 32a/5

m.+ i itmez gerek 31b/11

menʿi : Ar. zor

ḫalvet m.+ idür 37b/17

menʿ ol-: engel olmak

m.+ i olunmışdur 34a/17

menāḳıb : Ar. menkıbeler, söylenceler

menāḳıb evliyā: evliya menkıbeleri

m.- ı evliyāyile geçdi 35a/5

merātib : Ar. makam, mertebeler, rütbeler

m.+ ini 11b/2

mercān : Ar. mercan

m.+ lar 2a/2

merdūd : Ar. defedilmiş, kovulmuş

m.+ dur 46b/1

merḥabā : Ar. merhaba, selâm sözü

m.+ dur 50a/6

merḥamet : Ar. bağışlama, şefkat, acıma

m. ideler 13a/4

mertebe : Ar. aşama, derece, rütbe; evre, safha

m.+ i 8b/17

m.+ lere irer 44a/9

m.+ lü 29b/10-11

m.+ si 36a/6

m.+ since 13a/15-16

ṭālibüñ m.+ si artduḳca 45a/9

m.+ si ʿarşdaysa 50b/8

kişi m.+ si yitdügi 44b/8

m.+ sin 39b/6

her kişi m.+ since 13a/2

tebelü m.+ since 29b/11

m.+ sine göre 19a/15

ḥālüñ m.+ sine irmeyince 49a/10

m.+ sine irmiş ola 54b/15

ṭarīḳat m.+ sine irse 50b/9

m.+ ye irdi 8b/14

m.+ ye irmedüñ 48b/3

mertebe-i āʿlā : üst makam

m.- i aʿlādur 49b/9

mertebe-i fetvā: fetva, şeriat kararı mertebesi

m.- i fetvā 49a/11

mertebe-i fiḳ: sabırsızlık mertebesi

m.- i fıḳda 49a/13

mertebe-i muḥabbet: sevgi mertebesi

m.- i muḥabbetdür 49b/12

mertebe-i muḥammed: Hz. peygamberin mertebesi

m.- i Muḥammedde 33a/5

m.- i Muḥammede 15b/13

mertebe-i ʿAlī: Ali'nin mertebesi

m.- i ʿAlīye 45a/14

mertebe-i Resūl: Hz. peygamberin mertebesi

m.- i Resūle 45a/14

mertebe-i şeyḫ: şeyhin mertebesi

m.- i şeyḫe 45a/15

mertebe-i taḳvā: takva mertebesi

m.- i taḳvā 49a/11

mertebe-i i ṭālib-i ḥaḳ: hak talinin mertebesi

m.- i ṭālib-i ḥaḳdur 49b/12

mertebe-i vāṣıl-ı ḥaḳ: hakka kavuşma mertebesi

m.- i vāṣıl-ı ḥaḳdur 49b/13

mertebe-i ẕühd: takvâ mertebesi

m.- i ẕühd 49a/1516

m.- i ẕühdde 49a/14

m.- i ẕühdem 49a/11-12

mertebe-i ʿirfān: irfan mertebesi

m.- i ʿirfāna 50a/9

m.- i ʿirfānlıḳ maḳamı 49a/17

mertebe-i ʿışḳ: aşkın mertebesi

m.- i ʿaşḳda 45b/11

m.- i ʿışḳ 49a/16

m.- i ʿışḳa 50a/1

m.- i ʿışḳda 49a/12, 49a/15

m.- i ʿışḳda küfürdür 49a/12

mervā : Ar. rivayet olunan, birinden işiterek söylenen, sağlam olarak bilinmeyen

m.+ nuñ nisbetleriñ iderler 28b/1

mescid : genellikle minaresiz, küçük cami krş. mescīd

m. 50a/3

bir m.+ e vardı 23b/15

mescīd : genellikle minaresiz, küçük cami krş. mescid

yoluñ m.+ e uġrasa 10b/14

meṣelā : Ar. örneğin, söz gelimi

krş. meṣela

m. 2b/4, 3b/1, 4a/10, 4b/3, 4b/6, 5a/11, 5b/10, 5b/16, 6b/5, 12b/16, 13a/5

meṣela : Ar. örneğin, söz gelimi

krş. meṣelā

m. 31a/1

meskenet : Ar. miskinlik, uyuşukluk; yoksulluk, acizlik

m. 7a/3

m. üzre olmaḳ gerekdür 7a/5

meskūn : Ar. yerleşen, oturan

rub'-ı meskûn: "Oturulan dörtte bir kısım" eski coğrafyacılara göre dünyânın, üzerinde hayat bulunan oturulmaya elverişli karalarla kaplı kısmı

rūbʿ-ı m.+ a beñzer 4b/11

mest : F. kendinden geçmiş, sarhoş

mest-i ḫayrān ol-: hayranlıktan mest olmuş

m.- i ḫayrān olur 50a/3

meşāyiḫ : Ar. şeyhler, ulular

krş. meşāyiḫ

m. 44a/16

m. ile 26a/13

m.+ den 10b/13

m.+ e 7b/11, 10b/3

m.+ lerdür 33b/5

m.+ üñ geçmişlerinden 31b/5

m.+ üñ ḳurvesīdür 15b/17

m.+ üñ sırrını 19b/10

m.+ den 2a/7

m.+ e teslim 6b/6

m.+ lerimizden 12a/6-7

ciḥāẕ-ı m.+ üñ ʿilmi lāzımdur 6b/4

m.+ üñ sözlerine 8a/6

ciḥāẕ-ı **meşāyiḫ:** şeyhlerin eşyaları

ciḥāẕ-ı m. 6a/12

ciḥāẕ-ı m.+ den 2a/14

ciḥāẕ-ı m.+ den olan kimse 2a/17

ciḥāẕ-ı m.+ üñ 7a/2

ʿilm-i meşāyiḫ: şeyhlerin ilmi

ʿilm-i m. 19a/10

sinsile-i meşāyiḫ: şeyhlerin silsilesi

sinsile-i m. 27a/3

ṭarīḳ-i meşāyiḫ: şeyhlerin yolu

ṭarīḳ-i m. 46a/14

uṣūl-i meşāyiḫ: şeyhlerin usûlü

uṣūl-i m. ḳadimdür 7b/8

uṣūl-ı m.+ den olan 12a/7

kisve-yi meşāyiḫ: şeyhlerin görünüşü

kisve-yi m.+ le 52b/13

meşāyiḫ-i kibār: ulu kimselerin şeyleri

m.- i kibār 13b/14

meşāyiḫ : Ar. şeyhler, ulular

krş. meşāyiḫ

m. 5a/16, 43a/16

m. ḳatında 54a/3

m.+ a 48b/17

m.+ uñ 2b/1

m.+ üñ 54a/12

m.+ üñ cānı 44a/14

bisibyād-ı meşāyiḫ:

bisibyād-ı m. 8b/9

cihāz-ı meşāyiḫ: şeyhlerin eşyaları

cihāz-ı m. 1b/10

ciḥāẕ-ı meşāyiḫ: şeyhlerin eşyaları

ciḥāẕ-ı m. 2b/4

rıżа-yı meşāyiḫ: şeyhlerin rızası

rıżа-yı m. 47a/1

ṭarīḳ-i meşāyiḫ: şeyhlerin yolu, usûlü

ṭarīḳ-i m. 46b/3

meşġūl : Ar. meşgul, ilgili olan

meşġūl ol-: meşgul olmak, ilgilenmek

m. olmaḳ gerekdür 32b/4

meşhed : Ar. şehid olunan yer

meşhed-i ʿAlī: Hz. Ali'nin şehid olduğu yer

m.- i ʿAlī 26b/5

meşreb : Ar. yaradılış, huy, karakter

m. 27a/3

büdālā m.+ sizdirler 36a/11-12

meşrūʿ : Ar. şeriat hükümlerine uygun

m. iş görse 51b/6

metaʿ : Ar. mal, ticaret malı

ṣūḳ-ı ḫalvetīnüñ m.+ larınuñ revāyişi 2a/4

mevāżiʿ : Ar. mevkiler, bölgeler

mevāżiʿ-i töhmet: töhmetin, hatanın mevkisi

m.- i töhmetden 11b/1

mevc : Ar. dalga

m. kesilmez 45b/4

mevcūd : Ar. var olan, bulunan; bir topluluğu oluşturan bireylerin tümü

m. 39a/7

m. bile 44b/13

mevcūd ol-: varolmak

m. olana varmaḳ gerekdür 44a/12

m. olmaya 44a/11

mevt : Ar. ölüm

ikinci m.+ i yaḳın bilüp yaraġuñ görmekdür 10a/10

meydan : Ar. açık alan, düzlük yer, geniş saha, geniş ve düz yer; (Mevlevî vb. tekkelerinde) ayin yapılan yer, dervişlerin toplandığı yer

m.+ a gelen ṭāliblere 2a/16

erenler m.+ ına 6b/6

fuḳara m.+ ında segirdelüm 2a/7

meyl : Ar. eğilim, tutku, gönül bağı
m.+ i 35b/7

meyve : ürün
ḥaḳiḳat m.+ lerinden yiyüp 1b/13

meyyīt : Ar. ölü, cenaze
m. 42a/9

mezheb : Ar. yol, tarik; bir dinin kollarından her biri
ḥaḳ m. 27b/1
m.+ i ḫoşdur 27b/6
m.+ üñdür 29b/13
m.+ lerüñ sırrı 29b/6

mezmūm : Ar. ayıplanmış, beğenilmemiş, hor görülmüş
m.+ dur 47a/8

mı : sonuna getildiği cümleye veya kelimeye, söyleyiş biçimine ve tonlamaya göre soru, şaşma veya inkâr anlamı veren bir söz krş. mi
evlā m. 49a/8
ḫayır m. 42a/8
senden uluya m. gerek yoḫsa 22a/14
ḥaram m.+ dur 48b/6
var m.+ dur 5b/9
yaramaz m.+ dur 28b/12

Mışır : Mısır şehri
sulṭān-ı M. 9a/3

mi : sonuna getildiği cümleye veya kelimeye, söyleyiş biçimine ve tonlamaya göre soru, şaşma veya inkâr anlamı veren bir söz krş. mı
m. 3a/17, 38b/16
gelmedi m. 25b/8
gence m. 22a/15
girmedi m. 25b/7
girü geldi m. 25b/8
güc ile m. 48b/6
ḥikāyet işitmedin m. 38b/7
mübārek bedeniñiz çürümez m. 25b/4
sen m. 18b/4
şer m. 42a/8
yire girdi m. 25b/7
yimek irādetle m. gelmişdür 48b/5
eyü m.+ dür 28b/12
ḥelāl m.+ dür 48b/6
ādem m.+ in 17a/15
bilür m.+ in 40b/16
ol oğlanı göricek bilür m.+ in 18a/12
pir m.+ in 17a/15

miḥrāb : Ar. cami ve mescitlerde Kâbe yönünde bulunan duvarda imamın

namaz kılması için oyuk ve girintili olarak yapılan yer; umut bağlanan yer

m.+ ı 5a/1

m.+ ı dīdārdur 5a/7

Mikā'il : Ar. Allah'ın verdiği rızık ile ilgilenen dört büyük melekten biri

M. Fāṭıma ṭarafından vekil 23a/1

miḳdār : Ar. bütünün parçası, bir bölüm

m. 54b/13

m.+ ı 35b/17

bādem m.+ ı 36a/2

oyan m.+ ı 47a/14

m.+ ınca ışmarlanmışdur 39b/13

m.+ lu 39b/13

min : Ar. eklendiği söze '-den', '-den beri' anlamı veren ön ek

m. 15b/15

miʿrāc : Ar. yükselme, göğe çıkma

m. 40b/7, 54b/11

m.+ a çıḳdı 25b/15, 40a/17-40b/1

m.+ a çıḳduġı vāḳit 25b/8

m.+ dan geldi 25b/10

m.+ dan ṣoñra 25b/9

m.+ uñ 41a/1

miṣāl : Ar. örnek olarak gösterilen şey, örnek

m.+ i 55a/6

misk : Ar. misk, güzel koku

m. ḳoysañ 55a/6

m.+ i heb çıḳarsañ 55a/7

mīzān : Ar. terazi, mahşer gününde insanın günahı ile sevabının tartılacağı alet

mürşīde m.+ dur 40a/10

anuñ m.+ ı 35b/16

maʿnūn : Ar. tanınmış

m.+ dur 6b/9

ḫilāfet-i maʿnūn: halife olarak tanınmış; seccade, tarikatta makamı temsil ediyor yani bir şeyh, makamını başkasına vereceği zaman, seccadesini verdi denilir; dolayısıyla halef olarak tanınmış, seccadeyi aldığı bilinendir

m.+ dur 6b/9

muʿāmelet : Ar. muameleler, işlemler

m.+ den söyler ise 19a/5

mūcibince : Ar. gereğince

sünnet m.+ dir 41b/11

muʿcizāt : Ar. mucizeler

m. 37a/5

peyġamberüñ m.+ ındandur 18b/12

muġāyib : Ar. (mugayyeb) duyularla hakkında bilgi edinilemeyecek şekilde gizlenmiş, saklanmış, ilahî sır

m.+ ler 48b/1

kendüye m. 39b/8

keşf-i muġāyib: gizliliğin keşfi

keşf-i m. olmamışdur 39b/7

keşf-i m. olmış 37b/16

keşf-i m. olunur 14b/4

muġā : muġayibin ilk iki hecesidir

m. (‘muġā’ muġayibin ilk iki hecesidir) 48a/17

muġāyibet : Ar. bilinmezler krş. muġayyibāt

m. 20a/17, 20b/3

muġayyibāt : Ar. bilinmezler krş. muġāyibet

m. 39b/16

muḥabbet : Ar. sevgi, dostluk, samimî yakınlık, mahabbet

ṭarīḳat günāhı gönlüne m. 34b/1

ortası m.+ dür 5a/7

m.+ i 47a/7

gönlün Allāh m.+ ile 53b/5

m.+ in terk ide 47b/5

muḥabbet-i dünya: dünya sevgisi

m.- i dünya 46b/17

muḥabbet-i ilāhī: Allah sevgisi

m. 52b/13

mertebe-i muḥabbet: sevgi mertebesi

mertebe-i m.+ dür 49b/12

muḥabbetu’llāh : Ar. Allah sevgisi

m.+ a göñül bağlamaḳdur 10a/12

muḫaḳḳiḳ : Ar. gerçeği araştıran

m. dervişlere 32b/3

muḥāl : Ar. olamaz, olmaz, olmayacak, olması, gerçekleşmesi olanaksız

m.+ dür 9b/14

muḥālif : Ar. bir tutuma, bir görüşe, bir davranışa karşı olan, aykırı olan kimse krş. muḫālif

muḥālif-i nefs: nefsin zıddı

m.- i nefs işlerdi 19b/5

muḫālif : Ar. bir tutuma, bir görüşe, bir davranışa karşı olan, aykırı olan kimse krş. muḥālif

m. (muḫālīf) 11a/17, 20a/2

m. degildür 20a/2

m.+ dür 41a/8

muḥālifet : Ar. bir tutuma, bir görüşe, bir davranışa karşı olma durumu, aykırılık krş. muḫālifet

m. itmedi 23a/17-23b/1

m. itmek 7b/10

muḫālifet : Ar. bir tutuma, bir görüşe, bir davranışa karşı olma durumu, aykırılık
krş. muḫālifet
m. ideni 41b/15
şerīʿatine m. itmeñ 13b/10
Ḥaḳḳa m. itmeye 36b/11

muḫalli : Ar. boşaltan, boş bırakan
m.+ ne 19a/17
m.+ ne ṣarf ide 53b/2

muḥammedī : Ar. Hz. Muhammed'e özgü; Hz. Muhammed ümmeti, müslüman
tāc-ı m.+ den 1b/11, 2a/15

muḥammedü'l-meşreb: Ar. Hz. Muhammed'in huyu, karakteri
m. 26a/4

muḥarebe : Ar. harbetme, savaşma, kavga çıkarma
m. ider 49a/2

muḥarrem : Ar. kâmerî ayların birincisi, aşure ayı; haram kılınmış, yasaklanmış
m. 7a/12
m. olmış 7a/1

muḥīb : Ar. dost, sevgi besleyen
m.+ e 48b/8

muḥkem : Ar. sağlam, kavi, sağlam duruma getirilmiş
muḥkem ol-: sağlam olmak
m. ola 42a/2

muḫtāc : Ar. gereksinimi olan, ihtiyaç hisseden
şeyḫe m.+ dur 46a/7

muḫtaṣar : Ar. kısaltılmış, özetlenmiş, özlü
m.+ ı evlādur 29b/16

muḳaʿ : ?
m. 34a/4

muḳallid : Ar. taklid yapan, soytarı
m. 8a/5

muḳātele : Ar. öldürüsiye dövüşme, meydanda çatışma, kıtal
m. eyleyem 20b/11

mūnis : Ar. candan, içten, yumuşak huylu
mūnis ol-: cana yakın olmak
m. ola 53b/6
m.+ i ben olam 35a/1

munḳaṭıʿ : Ar. arkası kesilen, tükenen, kalmayan, biten
m. eyledi 8b/3

munşıf : Ar. insaflı
munṣıf ol-: insaflı olmak
m. oldı 21b/13

muntaẓır : Ar. dört gözle bekler veya bekleyen
m. oturdılar 1b/5

murād : Ar. istek, arzu, dilek
m. 3b/8, 6b/5, 24b/6, 45b/10, 45b/11, 51b/16, 52b/9
m.+ lıġın 24b/6-7
ḥırḳadan m. 6b/5
kemerden m. 6b/8
niḳābdan m. 6b/9
ʿaṣādan m. 6b/7
postdan m. 6b/10
rıżadan m. 6b/6
seccādeden m. 6b/9
m. budur 29b/10, 39a/11
m. budur ki 28a/2
m. idinmeyeler 47a/1
m. ḳarābet idi 21b/16
işāretden m. ʿAlīyidi 23a/15
m. olan 52b/10
m.+ ı 47b/1
m.+ ı ḥāṣıl olmaz ise 45a/3
m.+ ı insu'llah olmaḳ gerekdür 47b/2
şeyḥinden bir m.+ ı olursa 45a/2
m.+ ına getürmişdür 36b/2
m.+ ları 47a/1
m.+ ları Allāh olsa 50b/12
Ḳur'ānı kendü m.+ larınca 14b/14
m.+ umuz 39a/5
aḫiret m.+ uñ maḳṣudıñ 51a/15
Allāhu Teʿālā m.+ ınca 14b/15

murdār : Ar. pis, kirli
m. 47b/17

muṣāḥabet : Ar. iki veya daha fazla kişi arasında konuşma, sohbet etme, ülfet, akrabalık
muṣāḥabet-i ünsī:
m.- i ünsī 34b/17

muṣḥaf : Ar. Kur'an-ı Kerîm
m. itdiler 30a/8

mutabāʿat : Ar. izleme, birini takip etme
m. itmemiş 34b/6

muʿteber : Ar. itibarlı, hürmetli, şerefli, haysiyetli
m.+ dür 26a/7

mutiʿ : Ar. boyun eğen, itaat eden, bağlı

muti‘ ol-: bağlı olmak
m. olun 13b/8
m. oluñ 13b/12

muṭābıḳ : Ar. birbirine uyan, uygun, muvafık
muṭābıḳ ol-: anlaşmak, uymak
m. ola 52b/17

muṭahhara : Ar. mübarek, mukaddes
muḥammedüñ nurı m.+ dur 26a/9
Ḳur’ān-ı m.+ i 11b/14

muṭāli : Ar. herhangi bir yazı veya kitap okuyan
muṭāliġa ḳıl-: okumak
m.+ ġa ḳıldum 52a/1

muṭlaḳ : Ar. kayıtsız, şartsız
m. 48a/8
mā-i m. 48a/4

muṭma’in : Ar. yürekten inanmış, emin olmuş, içi rahat, şüphesi yok kimse
nefs-i muṭma’in: inananın nefsi
nefs-i m.+ neden 55a/2

muṭṭali‘ : Ar. haberi olan, malumatlı, bilen, özüne inen
muṭṭali‘ ol-: bilmek, öğrenmek
m. olmaz 7a/1

muvāfiḳ : Ar. başarıya ulaştıran Allah
muvāfiḳ ol-: başarılı olmak
fi‘ilden m. olmayınca 28b/15

mü’min : Ar. Allah’ın birliğine, Hz. Muhammed’in peygamberliği ile öteki din büyüklerine inanan, iman sahibi, inanmış, inanan kimse krş. mü’mīn
m. 32a/2, 32a/3, 48b/8
her m. 46b/9
m. idi 33b/16
m. iken 43a/1
m.+ e 32a/3
m.+ ler 36b/17, 37b/7, 43a/15
m.+ ler görmesün 34b/5
m.+ lerdür 21b/10, 21b/11
m.+ lere 14a/9
m. ḳullarıyla 12b/5
m.+ leri 13b/17

mü’mīn : Ar. Allah’ın birliğine, Hz. Muhammed’in peygamberliği ile öteki din büyüklerine inanan, iman sahibi, inanmış, inanan kimse krş. mü’min
m. 32a/1, 43b/2
m.+ ler ölmezler 25a/12

mü‘anven : Ar. görkemli, şaşaalı
ḫilāfet-i mü‘anven: görkemli hilafet
ḫilāfet-i m.+ dür 6b/9

mübaḥ : Ar. işlenmesinde sevab ve günah olmayan şey

yemek aña m. olmaz 48a/3

mübārek : Ar. saygın, aziz, hürmetli; uğurlu, kutlu

m. 17a/4

m. bedeniñiz çürümez mi 25b/4

m. elinden 5b/10

şeyḫüñ m. elinden 5b/17

şeyḫi m. elinden geymek 5b/15

m. eliyle sığındı 18b/8

m. gicedür 35a/4

mübtediʿ : Ar. ibdâ eden, yeni bir şey yapan, yeni bir şey ortaya koyan

m.+ lerden ḥaḳ 42b/17

m.+ lere 42b/15

mübtedī : Ar. bir işe yeni başlayan, acemi; tarikata yeni intisap eden ve çileye çekilen kimse

m. 49b/2, 49b/11, 55a/1

m. ibtidā ṭāliblerdür 49b/3

m. ṭālibe 16a/6

m. ṭalibler 44b/1

m.+ ler 41a/8

şeyḫüñ m.+ ler 15a/12

m.+ ler ḳatındadur 20a/2

maḳam-ı zühd m.+ nüñdür 49b/1

mübtedī ol-: acemi olmak

m. olup 12a/3

mücāhede : Ar. nefsi yenmeye çalışma; din uğrunda savaş verme

m. 8b/2, 8b/5, 8b/13, 9a/9, 10b/9, 46a/4, 49b/10

m. çekmişler 26a/13

m. ide 7b/5

mücādele : Ar. mücadele, savaş

m.+ye itdi : savaştı 23b/3

mücāze : Ar. helâl, meşru, caiz, uygun görülmüş

m.+ e 26a/3

mücevvef : Ar. içi oyumlu, boş

içi m. olur 36b/5

müdām : Ar. sürekli, kesintisiz, daimî

m. 8b/2

müderris : Ar. ders veren kimse, muallim, hoca

m. 31b/11

ʿilim m.+ inde 31b/10

müfessir : Ar. Kur'ān-ı Kerīm'i şerh eden ve yorumlayan bilgin

m.+ ler 30a/11

mühlet : Ar. süre verme, geçici bir süre tanıma

m. diledi 51b/12

mükemmel : Ar. eksiği giderilmiş, kemal bulmuş, tamamlanmış, kusursuz, tam, kâmil

m. gerek 11b/10

kāmīl-i mükemmel: olağanüstü olgun

kāmīl-i m. 16b/13

şeyḫ-i kāmīl-i mükemmel: olağanüstü olgun şeyh

şeyḫ-i kāmīl-i m. 16b/5

mükemmil : Ar. tamamlayıcı

m. 20a/16

m.+ den 40a/1

m.+ dür 41b/7

kāmīl m. Muḥyiddīn 54a/9

mükemmil ol-: tamamlayıcı olmak

m. ola 41b/13

mükerrer : Ar. ikinci kez veya daha fazla olarak yapılmış, vukua gelmiş

ulu m. 26b/6

mükevvenāt : Ar. yaratılmış şeylerin tamâmı, varlıklar, mahlûkat, mevcûdat

ʿilm-i mükevvīnāt: yaratılanların ilmi

ʿilm-i m.+ dur 40a/9

mülcem : Ar. gemlenmiş, yuları takılmış

m. 23b/11

M. 23b/15, 24a/2, 24b/6

M. aña 23b/13

M. diledi 23b/17

M.+ e 24b/7

M.+ e gösterdiler 23b/12

M.+ e virdi 24b/5

M.+ i 24a/4

mülḥid : Ar. Haktan şaşıp batıl bir mezhebe bağlanan Allah'ın varlığına inanmayan, dinsiz, imansız

m.+ lerüñ daḫı kitābları vardur 37b/11

m.+ elerdür 20a/4

mülhim : Ar. ilham eden

nefs-i mülhime: ilham eden nefs

nefs-i m.+ e 55a/2

mümkin : mümkün, olabilir, olabilen

m. degildür 45b/17

münācāt : Ar. Allah'a yalvarıp yakarma,duâ ve niyazda bulunma

m. itdi 34b/15

münācāt ḳıl-: yalvarıp yakarmak

m. ḳılduġuma degmez didi 9a/13

münāfiḳ : Ar. nifak sokan, fesatlık çıkaran, iki yüzlülük eden, iki yüzlü

m. kāfirden eşeddür 48b/14

m. kāfirden eşetdür 37a/12
m.+ lar 37a/17
m.+ lardan olur 50b/16
m.+ lardur 37a/11
bunlar m.+ lardur 27a/1
m.+ laruñ maḳāmı 37a/15
m.+ uñ fursatın bulsañ 49a/4
münāfiḳ ol-: fesat olmak
m. olsa 30b/9

münāsib : Ar. yakışır, uygun, yaraşır
münāsib ol-: uygun olmak
m. olanı 29b/14

münāsibet : Ar. ilişik, ilişki, ilinti; sebep, gerekçe
m. kesb itmez 28b/16
anuñ m.+ i yoḳdur 16a/13

münevver : Ar. aydın; okumuş, yazmış ve devletine milletine yararlı işler yapan kimse; açık, aydınlık, net
şehri m. idüp 12b/12
münevver eyle-: aydınlatmak
m. eyledi 9b/8
münevver ḳıl-: bilgilendirmek
m. ḳıla 36b/15
m. ḳılur 12b/11
münevver ol-: aydınlanmak, bilgi sahibi olmak
m. olup 11b/12

münker : Ar. Allah'ın hoşlanmadığı, aklın uygun bulmadığı şey
nehy-i münker: Allah'ın men ettiği şeylerin yasaklanması
nehy-i m. itmek gerekdür 51b/10

münkeşif : Ar. açığa vurulan, meydana çıkan, görünen
m.+ dür 20b/1
münkeşif ol-: meydana çıkmak
m. ola 20b/3, 39b/15

münkir : Ar. inkâr eden, kabullenmeyen; onaylanmayan, tekzip eyleyen, inanmayan, imansız krş. münkīr
m. 11a/10
münkir ol-: inkâr eden biri olmak
m. olmak 7b/11
m. olmaḳ lāzım gelür 7b/10
m. olsa 42b/14

münkīr : Ar. inkâr eden, kabullenmeyen; onaylanmayan, tekzip eyleyen, inanmayan, imansız krş. münkir
m. 30b/9, 49a/4
m.+ dür 48b/17
m.+ lerden 48b/10
m.+ ātdan 11a/17

müntehā : Ar. bir şeyin gayesi, artık ötesine varılması mümkün olmayan yeri

m. 49b/6
maḳam-ı irfān m.+ nuñdur 49b/2

müntehī : Ar. bir yere, bir şeye varıp ulaşan, son bulan
işi m.+ yyānda yıḳanmaḳdur 49b/17

mürīd : Ar. tarikatte bir şeyh ve mürşide bağlanarak kendisinden usul ve tasavvuf yolunu öğrenen kimse
m.- i ḥaḳiḳiyye geydürür 5b/2
m.- i müteşebbih 5b/6
m.- i müteşebbihe geydürürler 5b/3
m.- i rāh-ı Ḥudā degüldür 11a/6-7
m. 5a/9, 6a/15, 6a/17, 6b/3, 10b/9, 10b/15, 11a/2, 11a/7, 11a/9, 11a/11, 11a/15, 42a/10
m. eline 6a/16
m. Ḥudādur 11a/6
m. itmek 5a/11
m. olan 7a/2, 13a/8
m. oldur ki 11a/5
m.+ e 6a/5, 6a/13, 6b/4, 10b/13
ṭālib-i Ḥaḳ olan m.+ e gerekdür 10b/4
anuñ m.+ i olsa 16b/14
m.+ ler 13a/3, 13a/14
m.+ leri 4b/12
m.+ lerinden oldı 9a/17
m.+ lerine 12b/14
tācı m.+ lerine virdi 4a/15
m.+ likleri ḥarām olur 2b/1
m.+ üñ 5b/17, 11a/3
m.+ üñ eline ʿaṣāsın 6b/1
ḫırḳa-i m.+ üñ 6a/4
m.+ üñ gerekdür 42a/1
andan sāīr m.+ leri 13a/1

mürsel : Ar. irsal olunmuş, gönderilmiş; Resul, peygamber
m. peyġamberden 17b/14
m.+ lerdür 20b/2

mürşid : Ar. müritlere tarikatı öğreterek tasavvuf yolunda sırları gösteren tarikat şeyhi krş. mürşīd
m. 10b/3
m.+ (mürşit) den 49a/1
m.- i kāmīl 19b/15, 20a/16
m.- i ʿālem 4a/14
m. 15a/13, 16b/15, 20a/16, 46a/5
m. gerekmiş 15a/11
m. göñlüne 45b/3
m. ile 14a/17, 14b/3
m. oldur 16a/4
m. oldur kim 16a/6, 16b/11
m.+ dür 14b/10
m.+ e 14a/10, 42a/8
m.+ e boyın virmese 30b/7
m.+ e gider 45b/8
m.+ e mīzāndur 40a/10

m.+ e ulaşmadı 16b/3
m.+ i 36b/3, 46a/3
şeyiḫ m.+ i 45a/9
Resūlüñ m.+ i Allāhdur 40b/10
Resūlüñ m.+ i daḫı Cebrā'ildi 40b/12
ümmeti m.+ i kendüdür 40b/10
ṭālib m.+ i şeyḫidür 45a/8
bu m.+ ler 14b/12
m.+ ler oldı 14a/9
m.+ leri 37a/12
ülü'l-emir m.+ leri 13b/15
m.+ leri şeyṭān olmışdur 20a/5
m.+ lik 44a/11
m.+ siz 37b/17
m.+ siz kişide 14b/8
m.+ siz Allāh bulunmaz 45b/17
faḳiriñ m.+ i 3b/5

mürşīd : Ar. müritlere tarikatı öğreterek tasavvuf yolunda sırları gösteren tarikat şeyhi krş. mürşid
m.- i kāmilleri 13b/14

mürted : Ar. İslâm'ı terk ederek eski dinine veya bir başka dine giren
m.+ dür 42b/8
mürted ol-: dinden dönmek
m. olur 42b/16, 43a/2

mürüvvet : Ar. insaniyyet, cömertlik
mürüvvet ol-: cömert olmak
m. olur 52a/16

müsā'ade : Ar. izin, serbest bırakma
m. 10b/9

müṣabet : ?
m.+ inde 46a/11-12
m.+ inde duta 46b/6

müsāvī : Ar. eşit, denk
müsāvī ḳıl-: eşit olmak
m. ḳılup 53b/2

müsemmā : Ar. tesmiye olunmuş, ad konulmuş
ism-i müsemmā: tesmiye olunmuş isim
ism-i m.+ sına 52b/17

müslimān : Ar. İslâm dininden olan kimse; İslâm dînine yürekten bağlı, dindar; özü sözüne uygun, dürüst, ahlâklı krş. müslīmān, müslümān
m. iken 42b/13
m.+ lara bildüreler 38a/12
m.+ ları 14a/4
müslimān ol-: müslüman olmak
gerçek m. olan 29a/17
m. olana 38b/9
m. oldı 18b/6
m. olmış gibidür 43a/1

m. olsun 18b/5

müslīmān : Ar. İslâm dininden olan kimse; İslâm dînine yürekten bağlı, dindar; özü sözüne uygun, dürüst, ahlâklı
krş. müslimān, müslümān
cümle m.+ ları 31a/14

müslümān : Ar. İslâm dininden olan kimse; İslâm dînine yürekten bağlı, dindar; özü sözüne uygun, dürüst, ahlâklı
krş. müslimān, müslīmān
m.+ ları aldayalar 15a/16

müstaġrāḳ : Ar. sevgi, heyecan vb. bir duyguyle kendinden geçmiş, kendini bilmeyecek derecede coşku ve vecit içinde olan
m. 11b/13

müstaḳīm : Ar. doğru, gerçek, hak
ṭarīḳ-i müstaḳīm: hak yolu
ṭarīḳ-i m.+ den 15b/1

müstaḥıḳ : Ar. hak etmiş, elde etmiş
müstaḥıḳ ol-: hak edilmiş olmak
m. olmaḳ gerekdür 6a/13

müsteṭāb : Ar. istitâbe edilen, beğenilen, güzel
kitāb-ı müsteṭābī: XVII. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin bozuk düzenini iyi saptayan fakat kimliği tarafından yazılmış bir kitaptır; beğenilen, güzel kitap
kitāb-ı m. 3a/17

müşāhede : Ar. bir şeyi gözle görme; Allah âlemini görme
cānı m. içinde idi 9a/9
m. iden anlardır 36a/8
m. ider 50a/5
aña m. itdü 16a/9
m.+ den maḥrūmı ḳalsun 16a/16
m.+ lerine 6b/17
m.+ ye 16a/11

müşāhedu'llah : Ar. her şeyi gören Allah
müşāhedu'llah ol-: Allah'ın her şeyi görmesi
m. ola 19b/15
m. olan 36a/10

müşerref : Ar. onurlu, şerefli
müşerref id-: onurlandırmak
m. ider 12b/1
m. iderse 12b/1
müşerref ḳıl-: şereflenmek
şehri m. ḳılmaḳ dilese 12b/9
m. ḳılur 12b/8

müşkül : Ar. güç, zor, çetin; engel, güçlük, zorluk

m. 10b/7

m. ḥāl itdi 22b/8

keşfi m.+ dür 21a/16, 29b/12

her kişinüñ m.+ i 15b/6

m.+ i ḥāl 45a/3

m.+ i yoḳdur 45a/6

müşteri : Ar. hizmet alan ve karşılığını ödeyen kimse

m. yoġudı 9a/9

mütābaʿat : Ar. birine uyup arkasından, izinden gitme, ona tâbi olma

mütābaʿat it-: tâbi etmek

m. itse 46b/13

müteşebbih : Ar. birbirine benzeyen

mürīd-i m. 5b/6

Ḥażret-i Āḥmedüñ ḥadīṣi m.+ dür 5b/7

mürīd-i m.+ e geydürürler 5b/3

müteşerraʿ : Ar. şeriat hükümlerini bilen

krş. müteşerriʿ

müteşerraʿ ol-: şeriat hükümlerini bilmek

m. ola 15b/6

müteşerriʿ : Ar. şeriat hükümlerini bilen

krş. müteşerriʿ

m. degülse 38b/17

m. kişi 46b/5

müteşerriʿ ol-: şeriat hükümlerini bilmek

m. olan 38a/10

mutevāṣıd : Ar. tasavvut eden, vâsıta olan, aracılık eden, aracı

m. 49b/5, 49b/9

m. dervişler 49b/2

m.+ añdur 49b/1

müttaḳī : Ar. Allah'tan korkan, zahit

m. 27b/9, 33b/17, 48a/2, 48a/8, 48b/8

m.+ dür 48a/16

m.+ ler 28a/1

müzeyyīn : Ar. süslemeci

müzeyyīn ḳıl-: süslenmiş

m. ḳıldı 12b/6

- N -

nāmeşrū : Ar. şeriata uymayan, kanuna aykırı, meşru olmayan

n. 51b/5

nā-maḥrem : [F. nā + Ar. mahrem] Allah'ın haram kıldığı, yasaklı olan krş. nā-maḫrem

n. 50b/8

n.+ dür 34b/6, 34b/7

n.+ e baḳmaḳ 50b/5

nā-maḫrem : [F. nā + Ar. mahrem] Allah'ın haram kıldığı, yasaklı olan krş. nā-maḥrem

n.+ den ḳaçmaḳdur 34b/3

n. ol nesnelerdür 34b/4

nāfile : Ar. boş, faydasız, işe yaramaz

n. var 45b/1

nāgāh : [F. nā + gāh] zamansız, vakitsiz

n. 34a/2

nāḳıs : Ar. eksik, tam olmayan; kusurlu, noksan

n.+ uñ ẓannını 17a/2

naḳī : Ar. temiz, pak, arı

fiʿl-i n.+ lerdür 38b/14

naḳil : Ar. yazı veya sözlerin suretini çıkarma, aynını çekme

n. iderler 25a/14

n.+ dür 16b/6, 35a/2, 45b/5, 51b/11, 52a/4

İbrāhimden n.+ dür 50b/7

naḳlī : [Ar. nakl + -ī] akla değil, nakle dayanan gerçek, aklī karşıtı

biri n.+ dür 14a/15

n.+ (naḳl) dür 17a/3

namāẕ : F. beş vakitte kılınması Müslümanlar için farz olan ibadet

n. daḫı ḳılmaya 13a/11

n. ḳılalar 8a/12

n. ḳılurdum 10b/16

n. ṣoñuna oḳumaḳ gerekdür 32b/4

vaḳit n.+ a degin 54a/5

n.+ da olsalar 10b/14

vaḳit n.+ dan 54a/5

n.+ dan soñra 7b/4/12

beş vaḳit n.+ ı cemāʿatile vaḳtinde kılup 7a/10

teheccüd ve işrāḳ n.+ ı ḳılup 8a/3

n.+ ı vaḳitlü vaḳtinde geçürmeye 47b/8

n.+ ın ḳıldı 24b/12

işrāḳ n.+ ın ḳılmadan 7b/3

aḫşam n.+ ından soñra 7a/15

n.+ ıñuzı girü siz ḳılasız 25a/6

n.+ sız 36b/4

n.+ umı ḳıla 24a/9

n. ḳıl 34a/5

n.+ da 24a/3

n.+ ı bozmadı 23b/17

irte n.+ ın ḳılmaġa 23b/15

tesbih n.+ ın ḳılmaḳda 7b/6

tesbiḥ n.+ ın ḳıla 7b/5

nār : F. ateş gibi yakıcı şey, aşk ateşi, elem, ızdırap
n. oldur ki 30b/5
n. olur 30b/10
ʿilmiñ nūrı n.+ ı olmasına 30b/2
bu ʿilmüñ daḫı nūrı n.+ ı vardur 30a/5
nār-ı ʿaşḳ: aşk ateşi
n.- ı ʿaşḳa 10b/2

nās : Ar. insanlar, herkes, halk
n. 20b/13
n. arasına gelmez 18b/16
n. arasından 19a/16
n. id diyü 39b/15
n. üzerine 21a/5
n. üzerine olsun gerek 53a/12
n. üzerine ulūlanmaḳ içün 30b/13
n. yazduġı 30a/16
n.+ a 54a/12
n.+ a bildüreler 38b/11
n.+ a söyleye 52b/2
ʿavām-ı nās: insanların hepsi
ʿavām-ı n.+ a 26b/14
eşref-i nās: insanların şereflisi
eşref-i n.+ dan 31b/15
ıṣlaḥ-ı nās: insanların ıslahı
ıṣlaḥ-ı n. it 20b/3

nāṣıḥ : Ar. nasihat eden, öğütleyen
n. 11a/8

naṣīb : Ar. hak, nasip, pay
n. virürler 38b/14
n.+ e ide 42a/1

naṣīḥat : Ar. öğüt, ders, pend
n. 52b/1
n. it 51b/12
vaʿẓ-ı naṣīḥat: nasihat vaazı
vaʿẓ-ı n. 51b/13, 52a/3

naʿt : Ar. Hz. Muhammed'i övmek ve onun vasıflarını anlatmak amacıyla kaleme alınan kaside veya şiir
n. oḳumışdur 7b/13
n.- ı şerīf oḳuya 7b/13
n.- ı şerīf oḳuyalar 7b/15

nāz : F. cilve, şımarıklık; yalvarma
n. itdi 41b/1

naẓar : Ar. bakma, bakış; dikkat, izleme; düşünme, fikir, niyet, zan
ʿibretsiz n. belādur 2b/12
n. eydürüñ 20a/7
n. ide 15b/9
n. ider 45b/3
şehvet n. ile baḳsa 50b/16
n. itdi 9a/16
n. itdügi 36b/14
n. itdügi kişiyi 36b/13
n. itdüm 12a/1
n. itmek gerekdür 51b/6

n. itsün 28b/12
n.+ a 6b/3
n.+ ı 33b/5
ḳuṭbınuñ n.+ ı 32b/5
şehvet n.+ ı 50b/10
āḫıret n.+ ı ʿināyeti 29a/5
şeyḫüñ n.+ ına 6a/15, 6a/17
heybetlü sulṭān n.+ ında 44b/12
naẓar-ı şehvet: şehvet bakışı
n. -ı şehvet 51a/1
naẓar ḳıl-: düşünmek
n. ḳıldım 52a/1
n. ḳılurlar 51a/5

nāẓīr : Ar. yeni yetme; benzer, misil, eş
krş. naẓir
n.+ dur 33a/16, 33a/17
n.+ ı 8b/6/13, 9a/2
nāẓīr ol-: bir işin yönetimine hazır olmak
ḥāẓır n. ola 17a/1
n. ola 15b/12
n. olmayınca 33b/4

nāẓil : Ar. nüzul eden
nāẓil ol-: inmek, nüzul etmek
n. olmışdı 40a/7

naẓir : Ar. yeni yetme; benzer, misil, eş
krş. nāẓīr
bāṭından n.+ i 10a/4
naẓir ol-: bir işin yönetimine hazır olmak
n. ola 15b/8

ne : hangi, nasıl, ne şekilde, ne olur, ne var, ya, ne kadar, ne çok, kim
n. 5a/3, 7a/5, 9b/12, 10b/10, 14b/5, 16a/16, 18a/6, 18a/7, 19b/16, 22a/12, 22b/1, 22b/4, 24a/14, 25a/4, 25a/17, 25b/1, 26a/4, 26a/7, 29a/7, 29a/12, 30b/8, 31a/8, 33b/7, 33b/13, 34a/10, 35a/1, 35a/4, 37a/3, 38b/1, 39b/1, 40a/5, 41b/6, 46a/9, 46a/13, 47b/15, 48a/12, 48a/13, 50a/14, 50a/14, 50a/15, 50a/15, 51a/9, 51a/9
n.+ dür 4b/17, 5a/1, 5a/2, 5a/3, 14b/10, 19b/3, 19b/4, 40b/9, 43a/3
n.+ lerse 42a/10
n.+ yidi 51b/16
n.+ yle 8a/15, 8b/17, 9b/16, 34a/8
n.+ ylerdüñ (ne yapardın) 10b/15

neʿam : Ar. ‘evet, olur’ anlamında
n. 34b/13, 40b/17

nebī : Ar. haberci, peygamber
n.+ lerüñ 25b/5-6
n. 20b/2, 25b/5
n.+ den 42a/13
velīden n.+ den gelür 37a/6
n.+ nüñ velīnüñ 18b/14

n.+ nüñ velīnüñ bedenleri çürümez 25a/15

n.+ ye 42a/16

Ḥażreti n.+ yyi 8a/8

Necāf : Orta Doğu'da bulunan deniz

N. deñizine ṣaldılar 24a/13

necāt : Ar. kurtulma, kurtuluş

necāt-ı ḥaḳḳ: hakkın, doğruluğun kutuluşu

n.- ı ḥaḳḳ 49a/17

nedāmet : Ar. pişmanlık duyma, pişman olma

ʿukūbete ve n.+ e irişüp 7a/8

neden : bir olayı doğuran başka bir olayı sormak için kullanılan bir söz; niçin

n. 3a/17

n.+ dür 41a/17

nefes : Ar. ciğere alınıp verilen hava, soluk, dem

ḳırḳ n.+ dür 39a/6, 39a/8

nefis : Ar. öz, iç, ruh, can

üç yüz n. dimekden 39a/4

n.+ (nefs) i 8b/16, 9a/5, 36b/2

ḫalḳuñ n.+ i 41a/11

n.+ (nefs) i bilmiş ola 54b/16

n.+ (nefs) i ola 54a/2

er n.+ (nefs) idür 53a/12

n.+ (nefs) inde dürüst ola 53a/13

fi'l-cümle n.+ inden ḫaberdār ola 46b/5

n.+ (nefs) ine āyine dutarlar 54a/6

n.+ (nefs) ine infāḳ idinse 51b/1

n.+ (nefs) ini 8b/2, 9b/16

n.+ (nefs) üñ ẕaḥmetinden 49a/7

n.+ (nefs) lerin 5a/16

nefs-i emmāre: emredici nefis

n.- (nefs) i emmāre ẓulmetinden 11b/15

nefs-i muṭma'in: inananın nefsi

n.- (nefs) i muṭma'inneden 55a/2

nefs-i mülhime: ilham eden nefs

n.- (nefs) i mülhime 55a/2

muḫālif-i nefs: nefsin muhalifi

muḫālif-i n. işlerdi 19b/6

ehl-i nefis: nefis ehli

ehl-i n. 11a/6

ehl-i n.+ dür 25b/17

arẕu-yı nefs: nefsin arzusu

arẕu-yı n.+ dür 45b/10

nefs-i levvāme: nefsin yedi mertebesinden ikincisi için kullanılır; bu mertebede kişi, kendini suçlar

n.- (nefs) i levvāmedür 55a/1

nefsānī : Ar. nefis ile ilgili, bene özgü krş. nefsāniyye

nefsānī ol-: nefisle ilgili olmak
n. olmaya 53a/7
nefsāniyye : Ar. nefis ile ilgili, bene özgü
krş. nefsānī
n.+ si 25b/14
küdurāt-ı nefsāniyye: nefsin tasaları
küdurāt-ı n.+ den 11b/16
żulumāt-i n.+ den 11b/10

nehāyet : Ar. sonuç, netice, son.
krş. nihāyet
n.+ i yoḳdur 45a/11

nehiy : Ar. yasaklama, yaptırmama, engelleme, menetme
nehy-i münker: Allah'ın men ettiği şeylerin yasaklanması
n.- (nehy) i münker itmek gerekdür 51b/10

nesil : Ar. soy, akraba, döldöş
n. 27a/6
n.+ (nesl) idür 27a/8
şeyḫ Muḥammedʿ Alī n.+ (nesl) inden olsa 42b/9
yā n.+ (nesl) ine 28b/4
ʿAlī n.+ (nesl) ini sevmezler 29b/1
nesl-i resūl: resulün nesli
n.- (nesl) i resūldür 27b/8
n.- (nesl) i resūle 29a/17
n.- (nesl) i resūli ḳırdı 28a/11, 43b/5

nesne : varlık, madde, şey
n. 35b/17, 42a/7
üç n. 15b/17
ẓāhirinde n. bilünmezler 39a/14
n. bulunmaz 52b/10
n. ḳomaya 47b/7
şağına bir n. ṣoḳup 13a/10
şübhelü n. yisem 9b/2
n. yoḳ 26b/4
n. yoḳdur 45b/16
Ḥaḳḳuñ yolını dört n.+ de buldum 10a/9
dört dürlü n.+ dür 35b/2
incinecek n.+ ler 19b/6
n.+ lerdür 34b/1
nā-maḫrem ol n.+ lerdür 34b/4
n.+ leri ödese 44a/2
n.+ ye yetişdürmişdür 36a/2
ġayrı n.+ yi 34a/15

neşr : Ar. dağıtma, yayma
n.+ e 37b/1

netice : Ar. sonuç, son, nihayet
netice-i seḥer: seherin sonu
n.- i seḥerdür 35a/10

nevʿ : Ar. çeşit, türlü
n. ile 25b/3

n.+ ile 53b/14

n.+i 5a/17, 39a/1

güzide-i nevʿ-i ben-i ādem: köle insanın bir çeşit güzidesi

güzide-i n. -i benī ādem 1b/6

neyīlüyin : ne olduğun gibi

n. 42a/11

nice : kaç, ne kadar; nasıl; uzun süredir; oldukça fazla, pek çok krş. niçe

n. 2b/6, 4b/3, 6a/13, 9b/13, 37a/9, 44a/9, 46a/8

n. kez varup gelüp dururum 40b/17

sen n. kişisin 25a/1

n. yirlerde 17a/4

n.+ dür 12b/16

niçe : kaç, ne kadar; nasıl; uzun süredir; oldukça fazla, pek çok krş. nice

n.+ dür 27a/7

niçün : bir olayın sebebini ve amacını anlamak için kullanılır, niçin, ne için

n. 10a/15, 10b/3, 27a/3, 34b/12

nidā : Ar. seslenme, çağırma, bağırma

n. geldi 9b/16

nifāḳ : Ar. ara bozuculuk, iki yüzlülük, fitnecilik

n. ile 30b/9

nihāden : ?

t. degildür 11a/1

nihāyet : Ar. sonuç, netice, son krş. nehāyet

bunuñ ṣevābıñ n.+ i yoḳdur 32b/3

nikḳāb : Ar. yaşmak, peçe; örtü, perde, gergi

n. 2b/5

n.+ ıñ 6b/2

n.+ lu hicinle 24a/9

yüzinden n. sıyırdılar 25a/2

n.+ dan murād 6b/8

yüzi n.+ lu 24b/12

niḳāc : ?

tayr-ı n. idi 52a/6

nikāḥ : Ar. nikah, evlilik akdi

n. itdüm 23a/1

n.+ da 23a/3

niʿmet : Ar. lütuf; Allah'ın nimeti

ṣaḥib-i niʿmet: nimetin sahibi

ṣaḥib-i n. 48b/8

niṣār : F. dağıtma, serpme, saçma

n. 2a/1

niṣār id-: dağıtmak, saçmak, serpmek

n. idelüm 2a/1

nisbet : Ar. ilgili olma, özgürlük, mensup bulunma, bağlı olma

n. 37b/13

nisbet id-: kıyaslamak, karşılaştırmak

n.+ in ider 28b/6

n.+ leriñ ider 28a/17

mervānuñ n.+ leriñ iderler 28b/2

nişān : F. iz, alâmet, eser

n.+ ı 8a/17

murādlıġıñ bir n.+ ı 24b/7

nite : E. T. nasıl

n. 22a/17, 26a/8, 35a/7

nitekim : nasıl ki, olduğu gibi mânâlarıyla teşbih ifade eder

n. 6b/11, 8a/14, 9b/7, 12a/10, 12a/14, 12b/1, 12b/6, 14a/11, 15a/6, 15a/14, 15b/16, 17a/15, 17b/2, 19a/5, 19a/6, 20a/6, 25a/15, 26b/12, 29a/1, 30a/6, 38a/3, 40a/4, 42a/17, 42b/17, 43a/13, 44b/11, 45a/11, 45b/3, 46b/1, 48b/13

niyāz : F. yalvarma, duâ

n. şeyḫe virdiler 41a/16

niyyet : Ar. niyet, istek, amaç

n. 48b/8

gönlünden n. dutup 45a/2

n. ile 48b/7

n.+ e 41b/5

n.+ ine 48b/11

hediyye n.+ ine yirüm 48b/9

noḳṣān : Ar. eksiklik, azlık; kusurlu

n. gerekdür 52b/2

hemişe n.+ dur 17a/3

noḳṭa : Ar. en ince ayrıntı; yer, mevki

iki n.+ sı ʿalāmeyndür 54b/10

noḳṭa-i ḥaḳīḳat: hakikat mevkiisi

n.- i ḥaḳīḳatdür 6b/5

n.- i ḥaḳīḳatdür 3b/10

nukab : Ar. nukbeler

n.+ ā 20a/15, 38b/14, 39a/4

nūr : Ar. aydınlık, ışık, ziya; parlaklık, gösteriş

ʿilim n.+ dur 30b/3

muḥammedüñ n.+ ı muṭahharadur 26a/9

n.+ lu 22b/2

yüzi n.+ lu 34a/3

teñrinüñ n.+ ın görürdi 8b/15

ʿilim n.+ dur 31a/9

ʿilmiñ n.+ ı nārı olmasına 30b/2

bu ʿilmüñ daḫı n.+ ı nārı vardur 30a/5

ʿilim ʿamelüñ n.+ ıdur 54b/8

maʿrīfet n.+ ıyla 12b/10

n.+ uñ gölgesi yoḳdur 26a/5

nūr-ı celāl: büyüklüğün nuru

n.- ı celālde ḥāyir 2a/11

n.- ı vīlāyet 15b/10

nūr-ı ilāhiyye: ilahî nuru

n. 11b/12

nūr ḳıl-: nurlanmak

n. ḳılup durdın 26a/2

nūr-ı nūr: nurun nuru

n.- ı nūr idi 25b/13

nūr-ı n. idi 25b/13

nūr-ı tevḥīd: tevhidin nuru

n.- ı tevḥīde 11b/13

nūrāni : Ar. nurlu, ışıklı, aydınlık, ziyadar

nūrāni ḳıl-: mübarek kılmak

n. ḳılmışlardur 26a/14

nūş : F. içme

nūş it-: içmek

n. itdi 24b/6

nübüvvet : Ar. Peygamberlik, nebilik

Ḥażreti Süleymāna n. degsün 18a/2

n.+ ine 37b/2

nücebā : Ar. Tanrı erenleri denilen 40 kişiye verilen ad

n. 20a/15, 39a/6

nükabā : Ar. harmanlar

n.+ ya varınca 33b/2

nükte : Ar. ince, nazik ve lâtif manası, yalnız ‘dikkat-i nazar’ ve ‘iman-ı fikr’ ile anlaşılan şey

bir n.+ de 24b/8

- O -

o : üçüncü tekil kişi.

krş. a(n/ñ), ol, şol

o. 11a/12, 11a/15, 18a/3, 23b/1, 37b/14

o.+ na yitdi 43a/3

o.+ nda 25b/12

o.+ nlar kim 30a/2

o.+ nlaruñ yimegin sor yi 48a/15

o.+ nu unudsa 33a/9

od : ateş, od

o. 35b/2, 35b/4, 36a/5

cinnīler o.+ dan ve yildendür 35b/5

o.+ uñ 35b/6

oġlān : erkek çocuk, evlat, delikanlı

o. 52a/8, 52a/10
ol o. 29a/16
o. elinde 52a/6
genc o. gibidür 44b/1
Resūl Ḥażretinüñ o.+ cıḳları 29b/3
giden o.+ cıḳlarıdur 29b/5
ʿalevī oġlān o.+ cıḳlarla oynarıdı 29a/14
o.+ cıḳlaryla 18a/14
ol o.+ ı göricek bilür misin 18a/12
kiçrek o.+ ıdı 18a/17
ādem o.+ ın ḳabdum 17a/11
adem o.+ ıyım 42b/2
ʿAlīye o.+ ları 24a/2
muṣṭafānuñ o.+ larıdur 27b/7
o.+ larım 25a/7
o.+ larına 26b/1
ādem o.+ larına 19a/8
o.+ larınuñ 53b/11
o.+ uñ elinden 18b/2
ṣūretlü o. 17a/13
o. gibidür 19a/11
ʿalevī o. oġlancıḳlarla oynarıdı 29a/14
emer o.+ a itmek 19a/11

oġul : erkek çocuk; hanedan veya soy adlarını belirtmek için kullanılır
o. 47a/6
o.+ (oġl) lanlarından 17b/1
o.+ (oġl) anlarımdan 17b/3
fülān o.+ (oġl) ı 25b/2
o.+ (oġl) ıdur 21b/16
Rasūlüñ ammusıdur o.+ (oġl) ıdur 21b/4
Şeyḥ O. (oġl)ı Derviş ʿOṣmāndur 11b/17
o.+ (oġl) umuz 43a/11
o.+ (oġl) uñuz 43a/7

oḳu- : yazılmış bir şeyi gözden geçirip anlamaya çalışmak ve bunu sesli veya sessiz olarak söylemek, kıraat etmek; öğrenmek, tahsil etmek; ezberlemek
o.- dı 31a/2
o.- dum 10a/9
o.- maḳ gerek 7b/3
o.- maḳ gerekdür 32b/4, 33a/11
o.- mazsa 31a/7
o.- mışdur 7b/14
o.- rlar 30b/17, 37b/12
o.- rsa 30b/14
o.- sa 30b/3, 30b/11
o.- ya 7b/13
o.- yalar 7b/15, 8a/12
o.- yan 15a/4, 30b/5
o.- yanlar 15a/5
o.- yup 14b/16, 31a/10

oḳun-: okunulmak, okuma işine konu olmak
o.- nmaḳ 50b/7

oḳut- : okuma işini yaptırmak

o.- tdı 28a/12

ol- : olmak; bir durumdan bir başka duruma geçmek, yeni bir durum oluşmak

o.- a 7a/1, 7a/3, 15b/13, 16a/16, 19a/3, 19b/14, 19b/15, 34b/11, 35a/1, 36b/11, 39a/16, 41b/12, 41b/14, 47a/2, 47a/9, 47a/9,

o.- dılar 21b/13-14

o.- duguñ 54a/5-6

o.- duġıçün 35b/8

o.- dum 9b/12

o.- ıcak 23b/1-2

o.- an 11a/15-16

o.- ursa 18a/3-4

o.- a 2a/10, 4a/5, 11a/5, 11a/8, 14a/3, 15b/6, 19a/4, 20a/4, 35a/2, 35b/17, 36b/17, 40a/12, 41b/2, 42a/4, 42a/4, 53a/3, 53a/6, 53a/10, 53b/1, 53b/7, 54a/2, 54b/16

o.- acaḳdur 33b/13

o.- adı 10a/2

o.- alar 32b/6

o.- am 1b/3, 35a/1

o.- an 1b/10, 2a/1, 7a/2, 10b/4, 12a/7, 12b/14, 13a/8, 15b/4, 15a/11, 18b/13, 2a/17, 21a/17, 28a/8, 46b/2, 53a/1, 53a/2

o.- ana 29b/13, 32a/9

o.- dı 5b/12, 9a/17, 12a/3, 12a/2, 14a/8, 14a/9, 16b/4, 17b/6, 17b/17, 21a/5, 23b/5, 28a/3, 35a/4, 35a/9, 44a/5

o.- dılar 15a/6

o.- duġı gibi 39b/16

o.- ıcaḳ 23b/2

o.- maḳ 7a/6, 8a/5, 9b/7, 11a/2,

o.- maḳdur 6b/10, 10a/11, 34b/3

o.- masa 8a/13, 30b/14, 46a/11, 46b/4

o.- masına 30b/2

o.- masından 6a/7

o.- masınuñ 54b/13

o.- maya 47a/10

o.- mayalar 14a/10

o.- mayan 14b/7

o.- mayanıñ 14b/6

o.- mayınca 37a/7

o.- mış 47b/15

o.- maz 24a/7, 37a/4, 38b/6, 52b/5

o.- mış degüldür 2b/3, 4b/2

o.- mışdur 2b/2, 7b/9, 21a/9, 36a/3

o.- sa 3b/6, 4a/17, 6b/11, 7b/15, 11a/15, 12a/5, 14a/8, 14a/9, 14b/5, 16b/7, 16b/8, 16b/8, 16b/14, 17b/4, 17b/10, 42a/5, 45b/4, 42b/9, 45b/6, 45b/8, 45b/8, 46a/3, 47a/7, 47b/6, 50b/12

o.- salar 10b/15

o.- sun 23a/14, 26b/2, 29b/15, 31b/12, 31b/12, 53a/12
o.- sunlar 7a/13
o.- up 19a/1, 21a/9, 33b/13
o.- ucı 2a/12
o.- ur 14b/9, 17b/5, 17b/11, 17b/15, 18a/4, 26b/17, 29a/5, 31a/12, 37b/7, 39a/6, 40a/11, 41b/6, 46b/12, 46b/14, 46b/16, 47b/15-16, 48b/2, 50a/11, 50a/12, 50a/13, 50b/1, 52a/12, 53a/17
dost o.- urlar 5b/4, 19b/2, 51a/1
o.- ursa 11a/6, 25b/3, 29a/3, 35b/11
o.- ursañ 52a/15
abdāl ol-: abdal, derviş olmak
abdāl o.- ur 34a/9
adem ol-: yok olmak
adem o.- alar 20a/3
āḫir ol-: âhir, son olmak
āḫir o.- unca 39a/9
ʿāḳ ol-: temiz olmak
ʿāḳ o.- an gibidür 16a/3
ʿāḳīl ol-: akıllı olmak
ʿāḳīl o.- an 28b/8
ʿālim ol-: alim, bilgin olmak
ʿālim o.- a 15b/4, 54b/5
ʿālim o.- up 7a/3
ʿāmīl ol-: icra etmek, yapmak
ḥadīşle ʿāmīl o.- a 53b/10
ʿāmīl o.- a 15b/4
ʿāmīl o.- dı 15a/5
anlamaz ol-: anlamamak
cāhil anlamaz o.- ur 26a/7
ʿārif ol-: arif olmak
ʿārif o.- ana 15a/9
ʿārīf o.- ana 32a/6
ʿārīf o.- ur 50a/10
ʿāṣī ol-: asi olmak, başkaldırmak
ʿāṣī o.- mayalar 13b/13
ʿāşıḳ ol-: aşık olmak, gönlünü kaptırmak
ʿāşıḳ o.- dı 23b/13
āşikāre ol-: meydana çıkmak
āşikāre o.- madı 21a/7
āşikāre o.- maz 54b/9
ʿayne'l-yaḳīn ol-: gözle görünen olmak
ʿayne'l-yaḳīn o.- unur 14b/1
ʿaẕāb ol-: azap olmak
ʿaẕāb o.- unur 31a/6
ʿaẕāb o.- ur 31a/5
ʿazīz ol-: değeri yükselmek
ʿazīz o.- a 8b/4
berāber ol-: birlikte olmak
dördi berāber o.- masına 35b/3
beyān ol-: anlatmak, bildirmek
beyān o.- una 26b/13
beyān o.- unur 3b/1
bī-ḫavf ol-: korkusuz olmak
bī-ḫavf o.- maḳdur 49a/16
bir ol-: bir araya gelmek
bir o.- sa 50b/12
bir o.- ur 41b/5, 41b/8, 50a/4

buyruḳ ol-: buyurmak

buyruḳ o.- maya 39b/16

cebel ol-: sahipsiz olmak

cebel o.- maya 52a/9

cemiʿ ol-: toplamak

cemiʿ o.- up 35a/3

çoḳ ol-: çok olmak

çoḳ o.- dı 9b/3

daʿvācı ol-: şikayetçi olmak

daʿvācı o.- up 30b/10

deriġ ol-:

deriġ o.- maya 50b/15

dermān ol-: derman, çare olmak

dermān o.- ursa 17b/5, 17b/10, 17b/15

dürüst ol-: dürüst olmak

nefsinde dürüst o.- a 53a/13

dürüst o.- maz 30b/15, 51a/13

düşmān ol-: düşman olmak, nefret etmek

üçünci iblisi düşmān o.- makdur 10a/11

ehl-i cefā ol-: cefa ehli olmak

ehl-i cefā o.- maya 53a/11

ehl-i bidʿat ol-: yeni âdet olmak

ehl-i bidʿat o.- mışlar 12a/3

bī-ḥużūr ol-: huzursuz olmak

bī-ḥużūr o.- mışlardur 12a/5

ehl-i ḥāl ol-: hal ehli olmak

ehl-i ḥāl o.- masıyla 50a/13

ehl-i ḥāl o.- sa 46b/15

ehlu'llāh ol-: evliya olmak

ehlu'llāh o.- dı 15a/5

ehlü'llāh ol-: velî olmak

ehlü'llāh o.- an 39a/14

ehl-i ḥaḳīḳat ol-: tarikat ehli olmak

ehl-i ḥaḳīḳat o.- dur 19b/11, 19b/13

ehl-i şerīʿat ol-: şeriat ehli olmak

ehl-i şerīʿat o.- dur 19b/8

ehl-i tevekkül ol-: tevekkül ehli olmak

ehl-i tevekkül o.- maz 47a/13

eksik ol-: eksik olmak, mevcut olmamak

ḫilaflarınuñ artuḳ eksik o.- duġuna 29b/7

eksük ol-: eksik olmak

eksük o.- mazlar 39a/7

emīn ol-: inanmak, güvenmek

emīn o.- anlara 11b/6

biri rıẕḳ içün emīn o.- maḳ 10a/10

emin o.- maz 11b/5, 29a/6

emir ol-: emretmek

emir o.- a 20b/6

emir o.- undum 20b/11

emir o.- ur 40a/2

esīr ol-: esir olmak, kayıtsız şartsız kendine bağlamak

esīr o.- ur 43a/7

fā'ide ol-: yarar sağlamak

fā'ide o.- maz 30b/15

ʿilimsiz ʿamelüñ fā’ide o.- maz 54b/7

faḳīr ol-: fakir olmak

faḳīr o.- sa 51a/8

farż ol-: şart olmak

farż o.- an 44a/2

fāsid ol-: fasid olmak, bozulmak

fāsid o.- dı 8a/5

fevt ol-: ölmek

fevt o.- sa 44a/12

ġālib ol-: galip olmak

ġālib o.- ur 36a/5, 36b/6

ġanī ol-: zengin olmak

ġanī o.- sa 51a/7

ġarḳ ol-: içine batmak

ġarḳ o.- up 11b/12

ġayet ol-: çok olmak

ġayet o.- dı 34a/10

ġāyıb ol-: kaybolmak, mahrum kalmak

ġāyıb o.- dı 26b/3

ġāyıb o.- dılar 38b/16

görmez ol-: görmemek, kör olmak

görmez o.- dı 5b/13

günahkār ol-: günaha girmek

günahkār o.- maya 53b/2

göñül bir ol-: gönülleri eş, denk olmak

ḫaberdār ol-: haberi olmak, bilmek

fi’l-cümle nefsinden ḫaberdār o.- a 46b/5

ḫaberdār o.- a 54b/15

ḥācet ol-: ihtiyaç olmak

ḥācet o.- mazdı 44a/16

ḥācetüñ o.- a 34b/12

ḥaḳ ol-: hak, doğru olmak

ḥaḳ o.- ur 50a/17

ḫaḳaret ol-: küçük düşürmek

ḫaḳaret o.- ursa 46a/9

ḫalāṣ ol-: kurtulmak

ḫalāṣ o.- a 11b/17

ḥalāṣ o.- up 11b/10

hāl ol-: zor durumda olmak

hāl o.- a 15b/7

ḥal o.- unur 10b/7

ḥalīlu’llāh ol-: Allah’ın sevgili dostu olmak

ḥalīlu’llāh o.-sa gerekdür 17b/10

ḫalḳ ol-: yaratılmak

ḫalḳ o.- sa 42b/15

ḫalḳ o.- up 4b/13

ḥarām ol-: haram olmak

geydügi ḥarām o.- ur 2b/1

ḥarām o.- ur 6a/8, 6a/9

mürīdlikleri ḥarām o.- ur 2b/1

ḥāṣıl ol-: meydana gelmek

ḥāṣıl o.- a 10b/7

ḥāṣıl o.- an 49b/16

ḥāṣıl o.- dı 40b/11, 54a/10

ḥāṣıl o.- maz ise 45a/3

ḥāṣıl o.- ur 40a/3, 40b/8, 54a/4

ḥāṣıl o.- ur 55a/3

ḫāṣıl o.- ur 50a/8

ḫaşır ol-: kıyamet gününde bir araya toplanmak

ḫaşır o.- duġı vāḳit 36a/9

ḫayır ol-: hayrı, faydası olmak

ḫayır o.- maz 46b/7

helāk ol-: mahvolmak

helāk o.- a 16a/14

helāk o.- mışdur 38b/9

helāk o.- ur 33a/10, 35b/12, 48a/1

helāk o.- ursız 43a/6

ḥelāl ol-: hak edilmiş olmak

ḥelāl o.- a 48a/10

ḥelāl o.- ıcaḳ malları 48b/12

helāl o.- ur 47b/15, 47b/16, 48a/2, 48a/7

ḥikāyet ol-: hikaye olmak

ḥikāyet o.- unur 10b/13, 13b/5

icāẕet ol-: icazet olmak, müsaade etmek

icāẕet o.- mayınca 45a/1

iki ol-: iki olmak, ayrı olmak

iki o.- maz 41b/5, 41b/8

inkār ol-: inkar etmek

inkār o.- maya 53a/5

insu'llah ol-: ?

insu'llah o.- maḳ gerekdür 47b/1

murādı insu'llah o.- maḳ gerekdür 47b/2

irmiş ol-: erişmek

mertebesine irmiş o.- a 54b/16

iẓhār ol-: açığa çıkarmak

iẓhār o.- mışdur 37b/14

iẓhār o.- ur 28a/17

ḳadīm ol-: kadim olmak, geçmiş zamana dayanmak

kelāmu'llāh ḳadīm o.- masıyla 30a/16

ḳādir ol-: gücü yetmek, muktedir olmak

ḳādir o.- duġuñ ḫīnde 49a/5

kāfir ol-: kafir olmak, Tanrı'nın varlığına inanmamak

kāfir o.- anı 42b/13

kāfir o.- ur 14b/7, 30a/10, 30b/1, 43b/12

kāfir daḫı o.- ursa 35a/16

kāmīl ol-: olgun olmak

kāmīl o.- a 14a/4, 15b/5, 54b/6

ḳān ol-: kanla kaplanmak

ḳān o.- dı batdı 24b/2

ḳatıʿ ol-: katetmek

ḳatıʿ o.- sa 50b/10

ḳatl ol-: katletmek, öldürmek

ḳatl o.- an 29b/5

keşf-i laṭif: latifin keşfi

keşf-i laṭif o.- ur 36a/5

keşf-i muġāyib: gizliliğin keşfi olmak

keşf-i muġāyib o.- mamışdur 39b/7

keşf-i muġāyib o.- mış 37b/17

keşf-i muġāyib o.- unur 14b/4

keşif ol-: ortaya çıkmak

keşif o.- mışdur 39b/9

yılduzdan keşf o.- mışdur 38a/1

keşif o.- ur 48b/1

ḳuṭub ol-: âlemin kalbi olmak

ḳuṭub o.- a 41b/2

ḳuṭūb o.- a 40a/12

ḳuṭub o.- mamasına 33b/3

ḳuṭub o.- masa 41a/13

ḳuṭub o.- ur 41b/3

ḳuṭub o.- ur 41b/3

laṭif ol-: nazik, merhametli olmak

cismi laṭif o.- ur 36a/6

lāzım ol-: gerekmek

lāzım o.- an 7a/9

lāzım o.- dı 15a/12

lāyıḳ ol-: layık olmak, hak etmek

lāyıḳ o.- dur 11a/17

lāyıḳ o.- maz 33b/5

maġbūn ol-: şaşkın, şaşırmış olmak

maġbūn o.- urlar 7a/8

māhīr ol-: usta, becerikli olmak

māhīr o.- a 15b/7, 15b/13

maḫiv ol-: mahv olmak

maḫiv o.- sa gerekdür 30b/2

maḥrūm ol-: yoksun olmak

maḥrūm o.- maḳ 8a/1

ṣafādan maḥrūm o.- maḳ 7b/16

maʿlūm ol-: bilinmek

maʿlūm o.- dı 22a/11

māniʿ ol-: engel olmak

māniʿ o.- maz 33a/8

maʿṣūm ol-: masum, günahsız olmak

maʿṣūm o.- maḳ 11a/12

maʿlūm o.- ur 37a/2

meşġūl ol-: meşgul olmak, ilgilenmek

meşġūl o.- maḳ gerekdür 32b/4

menʿ ol-: engel olmak

meniʿ o.- unmışdur 34a/17

mest-i ḫayrān ol-: hayranlıktan mest olmuş

mest-i ḫayrān o.- ur 50a/3

mevcūd ol-: varolmak

mevcūd o.- ana varmaḳ gerekdür 44a/12

mevcūd o.- maya 44a/11

muḥarrem ol-: yasaklanmak

muḥarrem o.- mış 7a/1

muḥkem ol-: sağlam olmak

muḥkem o.- a 42a/2

mūnis ol-: cana yakın olmak

mūnis o.- a 53b/6

munṣıf ol-: insaflı olmak

munṣıf o.- dı 21b/13

murād ol-: amacına ulaşmak

murād o.- an 52b/10

şeyḫinden bir murādı o.- ursa 45a/2

muṭābıḳ ol-: anlaşmak, uymak

muṭābıḳ o.- a 52b/17

mutiʿ ol-: bağlı olmak

mutiʿ o.- un 13b/8

mutiʿ o.- uñ 13b/12

muṭṭaliʿ ol-: bilmek, öğrenmek

muṭṭaliʿ o.- maz 7a/1

muvāfiḳ ol-: başarılı olmak

fiʿilden muvāfiḳ o.- mayınca 28b/15

mübaḥ ol-: caiz olmak

yemek aña mübaḥ o.- maz 48a/4

mübtedī ol-: acemi olmak

mübtedī o.- up 12a/3

mücevvef ol-: içi boş olmak

içi mücevvef o.- ur 36b/5

mükemmil ol-: tamamlayıcı olmak

mükemmil o.- a 41b/13

ḳardāşlaruñ göñül bir o.- a 46b/17

münāfiḳ ol-: fesat olmak

münāfiḳ o.- sa 30b/9

münāfiḳlardan o.- ur 50b/16

münāsib ol-: uygun olmak

münāsib o.- anı duta 29b/15

münevver ol-: aydınlanmak, bilgi sahibi olmak

münevver o.- up 11b/12

münkeşif ol-: meydana çıkmak

münkeşif o.- a 20b/3, 39b/15

münkir ol-: inkâr eden biri olmak

münkir o.- maḳ 7b/10, 7b/11

münkir o.- sa 42b/15

mürted ol-: dinden dönmek

mürted o.- ur 42b/16, 43a/2

mürüvvet ol-: cömert olmak

mürüvvet o.- ur 52a/16

müslimān ol-: müslüman olmak

gerçek müslimān o.- an 29a/17

müslimān o.- ana 38b/9

müslimān o.- dı 18b/7

müslimān o.- sun 18b/6

müslimān o.- mış gibidür 43a/1

müstaḥıḳ ol-: hak edilmiş olmak

müsteḥıḳ o.- maḳ gerekdür 6a/13

müşāhedu'llah ol-: Allah'ın her şeyi görmesi

müşāhedu'llah o.- a 19b/16

müşāhedu'llāh o.- an 36a/10

müteşerraʿ ol-: şeriata uygun olmak

müteşerraʿ o.- a 15b/6

müteşerriʿ ol-: şeriat hükümlerini bilmek

müteşerriʿ o.- an 38a/10

nār ol-: ateş olmak, yanmak

nār o.- ur 30b/11

nāẓil ol-: inmek, nüzul etmek

nāẓil o.- mışdı 40a/7

nāẓīr ol-: bir işin yönetimine hazır olmak

nāẓīr o.- a 17a/1

nāẓīr o.- a 15b/8, 15b/9, 15b/12

nāẓīr o.- mayınca 33b/4

nefsānī ol-: nefisle ilgili olmak

nefsānī o.- maya 53a/7

pak ol-: temiz olmak

pak o.- a 36b/13

peşīmān ol-: pişman olmak, yaptığına hayıflanmak

peşīmān o.- dı 9a/17

peydā ol-: ortaya çıkmak

peydā o.- dı 22a/2

peydāh ol-: peyda etmek, edinmek

peydāh o.- dı 34a/3

peydāh o.- duġuna 34a/6

pinhān ol-: saklı olmak

pinhān o.- dı 43b/6

rivāyet ol-: rivayet edilmek

rivāyet o.- unur 11a/9

rūḥ-ı rabbānī ol-: ilâhî ruhu olmak

r.- ı rabbānī olur 54a/17-54b/1

ṣādıḳ ol-: sadık, sadakatli olmak

ṣādıḳ o.- a 53a/4

ṣādıḳ o.- a 32a/11

ṣāliḥ ol-: salih olmak

ṣāliḥ o.- a 53a/2, 53a/3

ṣāḥib-i ḳudret ol-: kudret sahibi olmak

ṣāḥib-i ḳudret o.- maḳ dileyen 37a/2

ṣāim ol-: oruçlu olmak

ṣāim o.- maḳ gerek 8a/4

şaḳī ol-: yaramaz olmak

şaḳī o.- up 15a/6

setir ol-: gizli, saklı olmak

setir o.- adur 23b/4

seyyah ol-: gezgin olmak

seyyah o.- du 54a/5

ṣıfat ol-: sıfat, nitelik olmak

ṣıfat o.- ur 37a/5

ṣıfat o.- urlar 45a/8

su'āl ol-: sormak

su'āl o.- unursa 4a/2, 4b/17

su'āl o.- ursa 40b/8

sünnet ol-: sünnet olmak

sünnet o.- up 40b/13

ṣoḥbet-i ḥāṣ ol-: has, özgü sohbeti olmak

ṣoḥbet-i ḥāṣ o.- dur 19a/4

şākird ol-: talebe olmak

şākird o.- dum 10a/8

şehid ol-: şehit olmak, kutsal bir amaç uğruna savaşırken ölmek

şehid o.- dı 21a/5, 21a/10, 21a/15, 23b/6

şehid o.- dılar 28a/13

şeyḫ-i kāmil ol-: olgun şeyh olmak

şeyḫ-i kāmil o.- dur 16a/11

şeyṭan ol-: şeytan, çok kötü olmak

şeyṭan o.- mışdur 37a/12

şeyṭān o.- mışdur 36b/3

mürşidleri şeyṭān o.- mışdur 20a/5

şeyṭān o.- ur 46a/3, 46a/5, 46a/6

şeyṭānī ol-: şeytana ait özellikler taşımak

şeyṭānī o.- ur 20a/12

tabiʿ ol-: tabi olmak, uymak

tabiʿ o.- mayalum 10b/4

ṭālib ol-: istekli olmak

ṭālib o.- a 53b/9

tanur ol-: tanımak

ẕiyānuñ tanur o.- a 53b/8

taṭvīl ol-: uzatmak

söẕ taṭvīl o.- ur 23b/4

taḥḳiḳ ol-: araştırmak

taḥḳiḳ o.- ur 14b/6

tecellī ol-: zuhur olmak, görünmek

tecellī o.- ur 49b/16, 50a/2

temiz ol-: temizlemek

temiz o.- ur 52a/14

ṭayy-i mekān ol-: mekan değiştirme

ṭayy-i mekān o.- ur 36a/6-7

tebdīl ol-: değiştirmek

tebdīl o.- up 3b/9

tecellī ol-: görünmek, zuhûr etmek

tecellī o.- an 51a/6

tekellüf ol-: tekellüf olmak, güçlüğe katlanmak

tekellüf o.- masa 50b/13

tekellüf o.- maya 50b/3

temām ol-: tamamlanmak

temām o.- a 39a/9

eli temām o.- mayınca 52b/4

temām o.- mayınca 52b/9

temām o.- ur 52a/13

terk-i dünyā ol-: ölmek

terk-i dünyā o.- an 47a/11, 47a/17

teslīm ol-: boyun eğmek

teslīm o.- maḳ gerek 46a/13

teslīm o.- maḳ gerekdür 42a/9

teslim o.- ur 42a/10

tesmiye ol-: adlandırmak

tesmiye o.- masından 39a/11

ümmet ol-: ümmet olmak, bir peygambere îman edenlerden olmak

ümmet o.- an 40b/6

ümmet o.- ana 28a/5

ümmī ol-: okuma yazma bilmemek

ümmī o.- up 31a/5

vācib ol-: vacip olmak, şart olmak

vācib o.- an 47b/10

vācib o.- dı 14a/10, 15a/17

vācib o.- ur 44a/6

vāḳıf ol-: bilmek, kavramak

vāḳıf o.- a 19b/16

vāḳıf o.- ursa 46b/15

vaṣıl edici ol-: ulaştırılmak, kavuşturulmak

vaṣıl edici o.- a 16a/5

vāṣıl ol-: kavuşmak, ulaşmak

vāṣıl o.- up 11b/14

vāṣıl o.- unca 5b/5

vāḳiʿ ol-: ortaya çıkmak

vāḳiʿ o.- dı 38a/7

vāḳiʿ o.- mışdur 42a/17

vāḳiʿ o.- duġı vaḳit 38a/6

vekil ol-: başkası adına söz söylemek ya da hareket etmek

Cebrā'il ʿAlī ṭarafından vekil o.- dı 23a/1

velī ol-: velî olmak, Allah'ın sevgili kulu olmak

velī o.- maz 39b/14

velī o.- ur 44a/9

yaḳın ol-: yakın olmak

yaḳın o.- ursın 14b/2, 14b/3

yoldaş ol-: yoldaş, dost olmak

yoldaş o.- ursañ 28b/17

ẕā'il ol-: kaybetmek, yok etmek

ẕā'il o.- maya 42a/12

ẕamān ol-: belli bir zaman gelmek

ẕamān o.- dı 28a/10

ziyān ol-: bir işe yaramayıp heder olmak

ziyān o.- maz 41a/13

żāyiʿ ol-: kaybolmak

żāyiʿ o.- maya 52a/10

ẓāhīr ol-: açık, görünür olmak

ẓāhīr o.- mışdur 23a/10

ẓāhīr o.- ur 18b/15, 28b/7

żaʿif ol-: zayıf olmak

żaʿif o.- sa 47a/14

ẕikir ol-: ismi söylenmek, anılmak

ẕikir o.- unur 2b/5

ol : üçüncü tekil kişi krş. o, a(n/ñ), şol

o. 1b/9, 1b/10, 1b/11, 1b/12, 2a/1, 2a/7, 2a/13, 2a/14, 2a/16, 2b/3, 2b/4, 2b/7, 2b/13, 2b/14, 2b/15, 2b/16, 2b/17, 3a/1, 3a/2, 3a/3, 3a/4, 3a/5, 3a/6, 3a/7, 3a/8, 3a/9, 3a/10, 3a/11, 3a/12, 3a/13, 3a/14, 3a/15, 3a/16, 4a/15, 4b/3, 5b/1, 5b/2, 5b/3, 5b/5, 6a/4, 6b/1, 8a/17, 8b/4, 8b/7, 8b/8, 8b/12, 8b/15, 9a/1, 9a/4, 9a/6, 9a/15, 10a/2, 10a/2, 10b/7, 10b/12, 11a/6, 11a/14, 12b/9, 12b/10, 12b/12, 12b/13, 12b/16, 14a/6, 15b/3, 16a/2,16a/12, 16a/15, 16b/2, 16b/4, 16b/9, 17b/4, 17a/5, 17a/10, 17a/16, 17b/5, 17b/7, 17b/12, 17b/16, 18a/1, 18a/3, 18a/6, 18a/17, 18b/12, 18a/12, 19a/16, 19a/16, 19b/2, 20a/8, 21a/7, 21a/9, 21a/12, 21a/13, 21a/14, 22b/3, 22b/5, 22b/6, 23a/9, 23b/5, 23b/6, 23b/6, 23b/13, 24a/9, 24b/2, 24b/11, 25a/2, 25b/14, 26a/13, 26b/2, 28a/3, 28a/12, 28a/13, 28a/15, 28a/15, 28a/16, 28b/3, 29a/14, 29a/16, 29b/3, 31a/2, 31a/3, 31a/4, 31a/5, 33a/7, 31b/11, 33b/9, 33b/17, 34a/9, 34b/4, 34b/9, 34b/16, 36a/3, 37a/4, 37b/6, 37b/11, 37b/15, 38a/1, 38a/5, 38a/7, 38a/8, 39a/3, 39b/4, 39b/5, 39b/7, 39b/8, 39b/10, 40a/9, 40a/17, 41a/6, 41a/17, 41b/4, 41b/7, 42a/2, 42b/4, 42b/7, 43a/3, 43a/17,

44a/3, 44a/4, 44a/10, 44a/11, 46a/13, 47a/8, 47b/16, 48a/2, 48a/6, 48a/15, 48b/5, 48b/7, 49a/2, 49a/10, 50a/4, 50b/12, 51a/6, 51a/11, 51b/4, 51b/8, 52a/10, 54a/16, 55a/4, 55a/7

o.+ dur 2b/9, 4a/3, 11a/5, 11a/13, 15b/4, 16a/6, 16b/11, 16b/13, 19a/2, 19a/13, 19b/9, 26b/5, 28b/9, 29a/9, 30b/5, 39a/17, 39b/2, 39b/4, 39b/8, 39b/14, 40a/11, 43b/8, 47a/5, 47a/8, 47b/4, 48a/7, 48a/8, 48a/10, 48b/7, 50b/2, 52b/12, 53b/13, 55a/10

ol- : doğmak

o.- dı 22a/1

olur- : oturmak, ikamet etmek

o.- urdı 23b/7

on : dokuzdan sonra gelen sayı

o. 11b/9

o. rūḥ ile 41a/3

ʿibādet o. yaḫşıdur 10a/12

o. yıl 9a/5

on iki buçuḳ : on ikinin yarısı

o. yıl 21a/9

on sekiz biñ : on yedi binden sonra gelen sayı

o. 10a/15

on üç : on ikiden sonra gelen sayı

o. yıl 21a/13

on yedi : on altıdan sonra gelen sayı

o.+ sin 41a/2

ora : o yer, o mahal, o cihet, ‘bura’ karşıtı

devesi o.+ da çökdi 26b/3

o.+ da gömdiler 26b/4

orta : orta, ara, iç

maḳam-ı o.+ dur 49b/6

o.+ sı 5a/1

o.+ sı muḥabbetdür 5a/6

ṣaḥranuñ o.+ sında 1b/2

o.+ sında yazılmışdur 4b/3-4

tācuñ o.+ sında yazılmışdur 3b/14

ortaḳ : ortak, şerik

o.+ dur 8b/8

oruc : İslâmın beş şartından olan ve gün boyunca yiyip içmeme ve kötü davranışlardan uzak durma ilkelerine bağlı inanç.

o. ṭutsunlar 7a/14

otur : ikinci tekil emir kipiyle çekimlenmiştir ve emir verir

o. 5a/8, 5a/16

otur- : oturmak; sakin olmak, ikamet etmek
o.- makdur 5a/8-9
epsem o.-mak 8a/7-8
o.- a 44b/13
altı yanında o.- a 13a/16
o.- alar 13b/2
since o.- alar 13a/16
ḥużūr ile o.- dı 22b/14
muntaẕır o.- dılar 01b/6
o.- dum 34a/2
iḫtiyārına o.- maḳ 5a/11
posta o.- maḳ 6a/8
o.- maḳdur 5a/17
birinüñ postunda o.- maya 13a/7
şeyḫüñ ḥużūrunda o.- maya 13a/8
ṣadırda o.- mış 1b/7
ṣavmaʿamda ḥalvāte o.- mışdum 34a/1
o.- up 17a/5
İmām-ı Şāfiʿi dergāhında o.- up 29a/11
o.- ursa 44b/12
girü o.- dı 29a/12

otuz : yirmi dokuzdan sonra gelen sayının adı ve bu sayıyı gösteren rakam, 30
o. yıl 9b/3

otuz biñ : yirmi dokuz binden sonra gelen sayı
o. ḥaḳīḳat 41a/6
o. şerīʿat 41a/4
o. yıl 9b/10, 9b/11
o.+ i ḫaḳīḳat 41a/5
o.+ i ṭarīḳat 41a/5

oyan : gem, dizgin
o. miḳdārı 47a/14
o.+ latdı 24a/11

oyna- : sıçramak, hoplamak, sağa sola atılarak oyunlar yapmak
ʿalevī oğlān oğlancıḳlarla o.- rıdı 29a/14

- Ö -

öc : intikam, sar
Muʿāvīye ö.+ ünden 21a/14
yedi kişi ö.+ inden 38b/8

öde- : ödemek, vermek
nesneleri ö.- se 44a/2

ögred- : bilmediği şeyi bildirmek, talim etmek
ö.- e 12b/15

ögren- : anlamak, haber almak, bilgi edinmek; eğitilerek yetişmek, bilgi kazandırılmak
ö.- e 6a/6, 6a/7

oḳuyup ö.- mekle 31a/10

ögüt : nasihat, pend, vaaz

ö. istedi 9a/3

öl- : yaşamaz olmak, can vermek, vefat etmek, fevt olmak

ö.- di 24b/10

ö.- digi vaḳit 23a/7

ö.- dükden soñra 18b/16

ʿAlīyi ö.- dür 23b/13

ö.- dürdi 21a/15

ö.- düre 24a/5

ʿAlīyi ö.- dürivir 23b/10

ʿAlīyi ö.- dürmege 23b/11

kāfirlerden ö.- dürmek gibi 48b/13

kāfir ö.- dürmekden 49a/4

ö.- dürürse ġāzi 49a/3

ben ö.- em 24a/8

ö.- medüñ 25a/9

ö.- meyesin 24b/5

ö.- meyince 24a/6

ö.- mezden evvel 54a/1

mü'mīnler ö.- mezler 25a/12

ö.- mişdür 26a/2

ö.- ün 54a/1

şolundaġı ḳuṭub ö.- ür 33b/1

yetişüp ö.- ürse 16a/15

ö.- ürse şehid 49a/3

ʿömür : Ar. yaşayış, yaşama, hayat

ʿö. içinde 8b/17

ʿö.+ (ʿömr) ünce 8b/1

ön : ön, ön taraf krş. öñ

ḳapu ö.+ üne uġrardı 29a/15

öñ : ön, ön taraf; huzur, makam. krş. ön

ö.+ imden geçsünler 18a/14

ö.+ ünce 26b/11

erenler ö.+ üne 5a/6

resinüñ ö.+ üne 13a/15

ö.+ üne gelür 48b/2

ö.+ üne ṭaʿām gelse 48b/4

ʿaşr-ı öñ: ilk on gün

ʿaşr-ı ö.+ ünde 7a/12

öñle- : bir şeyin olmasına veya yapılmasına engel olmak

boynum ö.- di bildi 18a/6

öp- : sevgi, saygı, bağlılık, teşekkür belirtmek amacıyla dudaklarını bir şeye veya birine değdirmek

elin ö.- e 13b/4

elin ö.- eler 13b/3

fuḳarā elin ö.- eler 13b/4

ö.- erler 6b/16

şeyḫüñ elin ö.- üp 13b/3

elin ö.- üñ 6b/15

ör- : iplik, yün, tel, saz vb.ni birbirine dolayarak veya geçirerek işlemek veya tezgâhta dokumak

ö.- üldiyse 4b/3

öt- : herhangi bir nesne sürekli ses çıkarmak

iḳrar ö.- er 20a/15

öyle : onun gibi olan, ona benzer; o yolda, o biçimde, o tarzda; o denli, o kadar, o derece; içinde 'ne, nasıl' vb. sorular bulunan cümlelerin sonuna geldiğinde o cümlede anlatılan şeyin hoş karşılanmadığını veya ona şaşıldığını anlatan bir söz

ö. 2b/2, 3b/6, 4a/17, 4b/3, 6b/10, 7b/14, 12b/1

ö. gerekdür 7a/2

ö. ḳıla 36b/14

ö. olsa 11a/15, 12a/5, 14a/8, 14b/5

ö.+ dür 26b/12

öz : bir kimsenin benliği, kendi manevi varlığı, iç, derun; kendi, zat

ö. cānımuz yoluña 43a/11

ö. cānuñ ḳurbān ide 46a/10

kendü ö.+ ünden 26a/8

- P -

pādem : F. içi ve taze iken dışı da yenilen ve yağı çıkarılan meyve

p. 35b/17

p. miḳdārı 36a/2

padişāh : F. padişah, hükümdar, sultan

p. idi 40a/14

pādişāhī : [F. pādşāh + Ar. -ī] padişah ile ilgili, padişaha ait

libās-ı pādişāhī: padişahın elbisesi

libās-ı p.+ den 1b/11, 2a/14

pahā : F. değer, fiyat, eder

p.+ da aġır 2a/3

pak : F. temiz krş. pāk

ṣu p.+ dur 36b/12

pak id-: temizlemek, arı hale getirmek

p. idicüdür 36b/12

pak ol-: temiz olmak

p. ola 36b/13

pāk : F. temiz krş. pak

rūh-ı p.+ larına yalvarup 2a/9

pāk id-: temizlemek, arı hale getirmek

p. idi 25b/13

pāk ḳıl-: temizlemek

günahdan p. ḳıla 16a/7

pāre : F. parça, kısım

bir p. turşı virdi 10a/5

parmaġ : parmak; insanda ve hayvanlarda ellerin ve ayakların son bölümünü oluşturan, boğumlu, oynak, uzunca organların her biri

p.+ ım gidürebildi 18a/7

iki baş p.+ ımı bağladı 17a/14

ṣol ayaġı p.+ ınuñ üzerine 44b/17

p.+ ıyla işāret ḳıldı 23a/14

saġ ayaġı baş p.+ uñ 44b/17

pazar : F. satıcıların belirli günlerde mallarını satmak için sergiledikleri belirli geçici yer

andan p.+ a giden 13b/3

andan p.+ a gideni 13a/1, 13b/1

percem : F. perçem, başlarını tıraş edenlerin tepede bıraktıkları saç tutamı, kâkül

başına p. ṣarḳıtmaya 13a/13

perhīz : F. zararlı, sakıncalı ve fazla yüyeceklerden kaçınma

p. 36a/4-5

perhīz it/d-: perhiz etmek

p. daḫı itse 36b/5

p. idecek olursa 35b/10

p. itse 35b/9

pervāne : F. geceleri ışığın etrafında dönen küçük kelebek

p. gibi düşüp 10b/2

pervāz : F. kapı, pencere vb. yerlerin kenarlarına geçirilen ensiz parça

p. urur 54a/7

perverde : F. eğitilmiş, terbiye olmuş, iyi yetiştirilmiş.

p.- i ekrem 8b/9

pes : F. öyleyse, şimdi, bundan sonra

p. 14a/7, 14a/9, 15a/9, 15a/11, 15a/12, 17a/5, 20a/10, 29a/8, 40a/6, 40a/7, 40a/10, 42a/13, 48a/2, 52a/17

peşīmān : F. yaptığından utanan, nadim olan, pişman

peşīmān ol-: pişman olmak

p. oldı 9a/17

peydā : F. açık, görünürde olan, mevcut, meydanda olan, alenî

peydā ol-: ortaya çıkmak

p. oldı (görünmek, belirmek, zahir olmak, zuhur etmek) 22a/2

peydāh ol- : F. peyda olmak; çıkmak, ortaya çıkmak, oluşmak

peydāh ol-: peyda etmek, edinmek

derviş p. oldı 34a/3
p. olduġuna 34a/6

peyġamber : F. insanlara Tanrı'nın buyruklarını bildiren, onları Tanrı yoluna, dine çağıran kimse, yalvaç, yalavaç, elçi
p. 17a/10, 21b/6, 22a/8, 23a/6, 25a/11, 26a/2, 27a/11, 27b/17, 41a/10, 53b/11, 53b/17
Ādem p. 17b/1
İbrāhīm p. 17b/9
Nūḥ p. 17b/3, 17b/8
Süleymān p. 18a/4
p. ḥażreti 25a/16, 31a/17
p. īle şevenler 37a/10
Dāvud p. ẕamānı oldı 17b/17
Mūsā p. zamānında 38b/7
mürsel p.+ den 17b/14
Adem p.+ den günāh geldi 42a/12
p.+ di 40a/13
p.+ e 36a/16
bir yeşil berāt getürdi p.+ e 23a/6
p.+ e çıḳa 15b/16
p.+ i 18a/9
p.+ ile 40b/8
p.+ imüz 7b/1
p.+ iñ 25b/8
p.+ iñ bedeni 25b/7
sizüñ p.+ iñüzüm 6b/14
ḳaçan p.+ ler 31b/2
sa'īr p.+ lerdür 20b/5
p.+ lere 39b/16
p.+ üñ 28a/1
p.+ üñ didügünden 29b/9
p.+ üñ muʿciẕātındandur 18b/12
Ādem p.+ e geldüm 17a/17

peyki : F. haberci
andan p.+ i 24b/3

pinhān : F. gizli, saklı, gizlenmiş
p. oḳurlar 37b/12
pinhān it-: gizlemek
p. itdiler 43b/7
pinhān ol-: saklı olmak
p. oldı 43b/6

pir : F. yaşlı, koca, ihtiyar kimse; bir tarikat veya sanatın kurucusu krş. pīr
p. misin 17a/15

pīr : F. yaşlı, koca, ihtiyar kimse; bir tarikat veya sanatın kurucusu krş. pir
p.- i āʿẓam 4a/14
p. ḫalfe 23a/14
p. ḳorḳusıdur 5a/8
p.+ dür 3b/12
p.+ i 3a/10

poġaz : boynun ön bölümü ve bu bölümü oluşturan organlari imik, kursak

krş. boġāz

p.+ ın ayırtlayup 13a/12

post : F. tarikatlarda şeyhlik makamı

p. 4b/17

p. virüp 5a/10

p.+ dan 4b/16

p.+ dan murād 6b/10

p.+ ları 4b/11

p.+ uñ başı 4b/17

p.+ uñ başı teslīmdür 5a/4

p.+ uñ bünyādı 5a/14

p.+ uñ döşeyüp 13a/15

p.+ un ḥasīselere atduḳ 15a/2

birinüñ p.+ unda oturmaya 13a/6

p.+ a oturmaḳ 6a/8

- R -

rabb : Ar. Tanrı, Allah

R.+ i 9b/17

r.+ iñüz 11a/13

R.+ üñ 50a/4

rabbü'l- hāmī: Ar. koruyan Allah

sāmiuʿ r.+ ü'l-hāmī 9a/6

rabbe'l-ʿālem: Ar. alemlerin rabbi Hz. Allah

r.+ e'l-ʿālemīn 31a/15

rabbāni : Ar. Allah ile ilgili Allah'a bağlı, ilahi, Allah'tan gelen; kalbini ve fikrini Allah'a bağlamış ve sadece onunla meşgul olan krş. rabbānī

r. ile işlenir 14b/4

tecellā-yı r.+ ye 19b/16

tecellā-yı R.+ ye 46b/15

rūḥ-ı r.+ im 54a/10

rabbānī : Ar. Allah ile ilgili Allah'a bağlı, ilahi, Allah'tan gelen; kalbini ve fikrini Allah'a bağlamış ve sadece onunla meşgul olan krş. rabbāni

r. 14b/4

rūḥ-ı r. 55a/3

rūḥ-ı r. çıḳar 54a/7

rūḥ-ı r. olur 54a/17

ilhām-ı Rabbānī: ilâhî ilhamı

ilhām-ı R. şöyle ider 45b/5

rūḥ-ı r.+ dür 54b/17

rabbe'l-ʿālemīn : Ar. alemlerin rabbi

r. 31a/15

rabṭ : Ar. bağ, bağlama

rabṭ-ı ḳalb: kalbi bağlama

r.- ı ḳalb idecegi 10b/6

raci : Ar. geri dönen; ... ile ilgili

r.+ (racī)sin kim 20a/15

r.+ sin 39a/7

şeyāṭinları r.+m itmek içün ḳıldım 12b/4

raḍıya'llahu: Ar. Allah razı olsun

r. 31b/5

raḍıya'llāhu ʿanhā: Ar. Allah ondan razı olsun

r. 21a/2, 21a/10, 26b/7

raḍıya'llāhu ʿanhu : Ar. Allah ondan razı olsun

r. 3b/7, 8b/1, 15a/1, 16a/6, 16a/10, 16b/6, 16b/13, 17a/3, 17a/7, 18a/16-17, 21a/6, 22a/3, 23b/4-5, 25b/3-4, 26b/10, 28a/ 14, 29a/10, 29b/6, 31a/15, 31b/13, 33a/10-11, 33b/14-15, 35a/3, 35b/12, 36a/1, 40a/4, 40a/8, 41a/2, 41a/14, 45b/6, 47b/13, 48a/11, 50b/7-8, 54a/9

r. +dur 40a/16

raḍıya'llāhu anhā ve ʿan ebīhā : Ar. Allah ondan ve atalarından razı olsun

r. 21a/2-3

raḍıya'llāhu anhā ʿanhüm: Ar. Allah ondan (ve) onlardan razı olsun

r. 21a/15-16

raḍıya'llāhu ʿanhüm: Ar. Allah onlardan razı olsun

r. 13b/14, 26b/12, 38a/4, 43b/1

raḍıya'llāhu ʿanküm: Ar. Allah sizlerden razı olsun

r. 31b/10-11

rāh : F. yol, iz, tarik

rāh-ı Ḥaḳḳ: Hakkın yolu

r.- ı Ḥaḳḳa 10b/3

rāh : Ar. yol

sālik-i rāh-ı hakīkat: hakikat yolunun yolcusu

sālik-i s.- i ḥaḳiḳat 10a/14

mürīd-i rāh-ı Ḥudā: Hak yolunun müridi

mürīd-i r.- ı Ḥudā degüldür 11a/7

raḥat : Ar. dinlenme, huzur, mutluluk, asude

raḥat ol-: rahat olmak, dinlenmek

r. olam 1b/3

raḥimehu'llāhi: Ar. Allah ona merhamet eylesin, Allah ona rahmet eylesin

r. 31b/8

raḥimehu'llāhu: Ar. Allah ona merhamet eylesin, Allah ona rahmet eylesin

r. 31b/7

rahmetu'llāhi ʿaleyhi: Ar. Allah'ın rahmeti üzerine olsun

r. 15a/14, 34b/8, 35a/6

raḥmān : Ar. bütün canlılara merhamet eden Allah; Allah'ın adlarından

vilāyet-i r.+ ı 20a/11

r.+ ilerdür 36a/13

raḥmānī : [Ar. rahmān + ī] Allah'a özgü, Allah ile ilgili

ol r.+ dür 20a/8

raḥmet : Ar. esirgeme, koruma, kollama, merhamet; Allah'ın günahları af buyurması, bağışlaması

ilāhüm ṭabduġum Allāh r. Muḥammed üzerine 27a/9

raḥmetu'llahi ʿaleyhi: Ar. Allah ona merhamet eylesin, Allah rahmet eylesin

r.+ u'llahi ʿaleyhi 27a/11

İmām Ġazālī r.+ u'llāhi ʿaleyhi 15a/14

ramażān : Ar. hicrî takvimde dokuzuncu ay, oruç ayı

r.+ uñ āḫirinde 7a/13

ramażān tut-: oruç tutmak

r. tutsunlar 7a/11

receb : Ar. Arabî ayların yedincisi ve kutsal sayılan üç ayların birincisi

r. 7a/11

r. ayınuñ 39a/8

red : Ar. kabul etmeme, uygun bulmama

şeyḫüñ sözin r. itmeye 11a/3

rekʿat : Ar. namazın bir kıyam ile bir rükû ve iki secdeden oluşan bölümü

altıya dört veya iki r. 7a/16

resm : Ar. biçim, şekil, suret, heyet

r. ile 27a/15, 27b/2, 32a/10

r.+ e 34a/10

r.+ e gitdügün bilmedüm 34a/11

r.+ ile 43b/6

resūl : Ar. elçi, sefir; peygamber, nebi

R.+ den sonra 43a/15

Ḥażret-i R. 4a/11

r. 20a/14, 20a/17

R. 21a/8, 22a/16, 22b/3, 22b/6, 22b/11, 22b/15, 23a/8, 23a/12, 25b/5, 30a/11, 40b/16, 44b/2

ḥażreti R. 29b/8

Ḥażreti R. 21a/3

R. ḥażreti 18b/9, 19a/6, 22a/9, 22a/13, 22a/17, 22b/8, 40a/17, 41a/3, 43b/9, 45a/11, 45a/13

R. ḥaẓreti 43a/4

R. ḥażreti MuḥammedMusṭafā 42a/17
R. ḥażreti rūḥı yaradıldı 22a/4
R. ḥażretīle 44a/5
R. ḥażretine 22a/6
R. ḥażretiniñ 21a/6
R. Ḥażretinüñ oġlancıḳları 29b/3
R. ḥażretinüñ rūḥı 44a/15
R.+ den 12a/6
R.+ den ṣoñra 21a/4
R.+ den ṣoñra ṣaḥābeler 30a/14
R.+ den ṣoñra yazdı 30a/7
nesl-i r.+ dür 27b/8
R.+ e 22a/11, 29a/13, 44a/17
gökden r.+ e 30a/6
mertebe-i R.+ e 45a/14
nesl-i r.+ e 29a/17
R.+ i 44b/13
nesl-i r.+ i ḳırdı 28a/11, 43b/5
R.+ üñ 26b/9, 27b/15
ʿAli R.+ üñ 27a/7
R.+ üñ aḫir ḥayātında ṣordılar 23a/11
R.+ üñ cismi 25b/13
R.+ üñ elin dutdılar 43a/9
R.+ üñ ḥātunıdur 21a/3
R.+ üñ ḳanı atāsıdur 21a/2
R.+ üñ ḳarşusına 22b/14
R.+ üñ ḳızı Fāṭımatü'z-Zehrā ʿaleyhimü's-selām 22b/10
R.+ üñ mürşidi Allāhdur 40b/9
R.+ üñ mürşidi daḫı Cebrā'ildi 40b/12
R.+ üñ ruhından 22a/1
R.+ üñ saġ yanında 21a/6
R.+ üñ ṣol yanındadırlar 21a/10
R.+ üñ sünnetin işlemez 36a/17
r.+ üñ şefāʿati yoḳdur 28a/7
R.+ üñ ulu aṣḥābıdur 21a/11
R.+ üñ ulu sevgülü yārenleridür uluẕādelerdür 21a/1
R.+ üñ yārenleri idi 26b/8
Teñri R.+ üne maʿlūmdur diyü 22b/15
r.- i ekrem 1b/6
R. ḥażreti 20a/6
R.- i Ekrem 11b/7
R. 21a/12
R. ḥażreti 18a/11, 21b/12
r. ḥażreti buyurmışdur 14a/11
r. ḥażreti buyurur 15a/6
R.+ e sıġındı 18b/1
r.+ i 2b/2
R.+ üñ ammusıdur oġlıdur 21b/4
r.+ üne 13b/9
R. 44a/17

resūlu'llah : Ar. Allah'ın elçisi Hz. Muhammed

R. 17a/7, 18b/3
Muḥammed r. 16a/9
yā R. 1b/7, 18a/13, 18b/2/4, 22a/12, 25b/4

ulu'l-emriñ R.+ dan soñra 14a/1
R.+ u 17a/11
R.+ uñ yirine 13b/16
R. göñlünden düşe 46a/17
Hażret-i R. 2b/6

revā : F. uygun, lâyık, münasip, caiz
r. degildür 21b/1, 26a/15, 49a/11

revāyiş : ?
ṣūḳ-ı ḫalvetīnüñ metaʿ larınuñ r.+ i 2a/4

rıḍvānu'llāhi : Ar. Allah'ın rızası
r. teʿālā 3b/5

rıżā : Ar. gönüllülük, iyimserlik, memnuniyet; uygun görme, uyma, karşı çıkmama, muvafakat; Allah'ın takdirine boyun eğme, tevekkül
r. 27b/11
r.+ dan murād 6b/6
r.+ ı 6a/9
r.+ ları 6a/8
Allāh r.+ sı içün ola 47a/9
şeyiḫ r.+ sın 16a/2
r.+ sın vireler 6b/2
r.+ sız durmaya 13a/9
r.+ sız gitmek gerek 45b/9
r.- i ʿaliyyeden 2a/15
r. 2b/5
Mūsā r. 27b/13
r. vire 13a/9
r.+ ları 4b/10
r.+ lındurmaya 13a/9
rıża-yı meşāyiḫ: şeyhlerin rızası
r.- yı meşāyiḫ 47a/1

rıẕıḳ : Ar. Allah'ın verdiği nimet
r. ḥarāmdur 48a/13
r.+ ın żabṭ idemez 48a/14
birbirinüñ r.+ ına 50b/3
biri r. (rıẕḳ) içün emīn olmaḳ 10a/10

riʿāyet : Ar. kollama, koruma, esirgeme, gözetme; sayma, saygı, hatır gütme; uyma, uygun görme
riʿāyet id-: uymak, uygun görmek
r. ideler 13b/5
r. idüp 10b/8

ricā : Ar. emel, ümit, umma
r.+ dur 49a/17

ricāl : Ar. ileri gelenler, saygın kimseler
r.- i ġaybın icazetiyle 6a/14
r. 39a/11

rivāyet : Ar. bir haber veya olayı nakletme, hikâye
r. 27b/1
r.+ dür 16a/5

rivāyet ol-: nakledilmek, anlatılmak

r. olunur 11a/9

rivāyet ḳıl-: rivayet etmek

r. ḳılur 17a/7

riyā : Ar. iki yüzlülük, düşündüğü şeyin tersini söyleme veya yapma, yalandan gösteriş

şöhrete ve r.+ ya düşüp 7a/7

r. itmesünler 7a/9

riyāẓāt : Ar. nefse hâkim olmalar, perhiz

anuñ r.+ ı 9a/7

riyāżet : Ar. nefse hâkim olma, dünya nimetlerinden sakınma; nefsi eğitme, terbiye etme

r. 9b/3, 26a/13

r. çekdi 9b/3

r. içinde 8b/2, 8b/5

r. itse 46a/4

rubʿ : Ar. dörtte bir, çeyrek, bir şeyin dört kısımdan bir kısmı

rub'-ı meskûn: "Oturulan dörtte bir kısım" eski coğrafyacılara göre dünyânın, üzerinde hayat bulunan oturulmaya elverişli karalarla kaplı kısmı

r.- ı meskūna beñzer 4b/11

rūḥ : Ar. ruh, can, nefes krş. rūḫ

r.- ı rabbānī çıḳar 54a/7

r.- ı rabbānīdür 54b/17

r. 22a/2, 22a/3, 54b/16

Resūl ḥażreti r.+ ı yaradıldı 22a/4

Resūlüñ r.+ ından 22a/2

ʿAlī r.+ una buluşur 44b/6

Muḥammed r.+ una ulaşdurur 44b/7

şeyḫi r.+ una ulaşdurur 44b/5

rūḥ-ı pāk: temiz, günahsız ruh

r.- ı pāklarına yalvarup 2a/9

benüm r.+ um idi 22b/3

r.- ı rabbānī 55a/3

rūḥ-ı cismānī: maddenin ruhu

r. 54a/13, 54b/2, 55a/5, 55a/9

r.+ dür 54b/1, 54b/17

r.+ nüñ seyri 54b/1

rūḥ-ı ḥayvān: hayvanın ruhu

r.- ı ḥayvānīnüñ 54a/14

r.- ı ḥayvān 55a/1

r.- ı ḥayvānī 54a/13

r.- ı ḥayvānīdür 54b/16

rūḥ-ı insānī: insanın ruhu

r.- ı insānī 54a/13

r.- ı insānīdür 54b/17

r.- ı insānīnüñ 54a/14

r.- ı insānīsi 54a/16-17

r.- ı insānī 55a/5

r.- ı insānīdür 55a/1

rūḥ-ı Muḥammed: Hz. Muhammed'in ruhu

r.- ı Muḥammed 45b/15

rūḥ-ı rabbānī ol-: ilâhî ruhu olmak

r.- ı rabbānī olur 54a/17-54b/1

r.- ı rabbānim 54a/10

on r. ile 41a/3

ṣāḥib-i rūḥ: ruhun sahibi

ṣāḥib-i r.+ ı 54a/17

rūḥ : Ar. ruh, can, nefes krş. rūḥ

Muḥammed r.+ ı 44b/7

ʿAlī r.+ ı 44b/6

Resūl ḥażretinüñ r.+ ı 44a/15

rūḥānī : Ar. ruhla ilgili, cana özgü 2. Ruh ile sezilir durum

r.+ dür 40a/10

r.+ iyyeden istimdād dileye 10b/6

r.+ iyyeleri 51a/5

r.+ iyyesi 18b/14-15

r. iyye 18b/14

r.+ iyyesi 25b/11

ʿAlīnüñ r.+ iyyesi 18b/13

ṣıfat-ı r.+ iyyesi 17a/1

rūḥī : [Ar. rūh + Ar. -ī] ruha özgü, canla ilgili

ʿilim r.+ dür 41a/6

rūḫsat : Ar. izin, mezuniyyet, icazet, müsaade, destur

r. 10b/10

rücūʿ : Ar. geri dönme, avdet, ric'at

r.+ ı yoḳaruyadur 35b/6

- S -

sāʿat : Ar. saat, zaman, an

s.+ de 16b/9

bir s.+ de 16b/14, 24b/11, 27a/12-13/17

sā'ī : Ar. hizmet eden, gayret gösteren

andan s. 13b/4

sā'ir : Ar. dolaşan, yakıcı ateş, hareket eden; başka, özge, diğer

s. 12a/16

kevākib-i s. 12a/15

ẓuhūr-ı cemālde s. 2a/12

s. göklerden āʿla 12a/14, 12a/15

andan s. ʿaṣādārı 13a/17

s. peyġamberlerdür 20b/4

ve s. 31b/7

andan s. fuḳarā yolunca 13b/1

sa'y : Ar. çalışma, sarfetme, gayret etme

s. iderler 39a/12

ṣabır : Ar. telaş göstermeyip bekleme, nefsine hâkim olma, kendini tutma

ṣabır it/d-: sabretmek

ṣ. idüñ 43a/5

ṣ. it 17b/4

ṣ. itdüm 17b/11

ṣ. (ṣabr) it 18a/2

ṣābit : Ar. sabit, yerinde duran, hareketsiz

ṣ. gerekdür 44b/9

ṣ. olmaḳdur 6b/10

ṣabun : Ar. temizlik için kullanılan ve zeytin yağıyla kireç, kül veya sodadan yapılan nesne

ṣ. ile 52a/13-14

ṣād : Ar. Arap alfabesinin on dördüncü harfi (ص)

ṣ. ṣafādandur 53a/5

ṣ. ṣāliḥliḳdendür 53a/1

ṣ. ṣıdıḳdandur 53a/3

ṣadaḳ : Ar. ok kuburu, okluk, ok konulan meşinden uzun kap

ṣ.+ ında 15b/7

ṣaddaḳnā : Ar. tasdik ettik, doğruladık

ṣ. didiler 21b/11

ṣādıḳ : Ar. içten bağlılığı olan, sadakatli

ṣ. 31b/16

Caʿfer-i Ṣ. 27b/12

Bāyezīd Caʿfer-i Ṣ.+ a geldi 38a/3

Caʿfer-i Ṣ.+ uñ aduñ añdı 38a/8

ṣādıḳ ol-: sadık, bağlı olmak

ṣ. ola 32a/11, 53a/4

ṣadır : Ar. yürek, gönül, kalp; baş köşe, oturulacak en iyi yer

ṣ.+ da oturmış 1b/7

inşiraḥ-ı sadır: yüreğin açılması

inşiraḥ-ı s. 10b/7

ṣafā : Ar. safa, gönül şenliği, kedersizlik

ṣ. alurlar 51a/1, 51a/6

ṣ.+ dan maḥrūm olmaḳ 7b/16

ṣ.+ yadan 7b-8a/17-1

ṣād ṣ.+ dandur 53a/5

ṣ.+ sı ola 35a/2

ṣ.+ ya 7b/17, 8a/2

semāʿ-ı ṣafā: huzurun göğü

semāʿ-ı ṣ. iderler 8a/3

semaʿı ṣ.+ ya gireler 7b/16

semāʿ-ı ṣ.+ ya ḳalḳmışdur 7b/14

iḫvān-ı ṣafā: gönül şenliği olan dostlar

iḫvān-ı ṣ. 10b/4

sāfil : Ar. rezil, aşağı, alçak, ādi
esfel-i s.+ inde ḳalmayup 11b/11

saġ : vücutta kalbin bulunduğu tarafın karşısında olan, sol karşıtı ve bu taraftaki yön krş. ṣāġ
s. ayaġı baş parmaġuñ 44b/17
s. ayaġun admaḳ gerekdür 44b/14
s. yanınca 26b/9
Resūlüñ s. yanında 21a/6
s.+ ına bir nesne ṣoḳup 13a/10

ṣāġ : vücutta kalbin bulunduğu tarafın karşısında olan, sol karşıtı ve bu taraftaki yön krş. saġ
ṣ. 4b/8
ṣ.+ ı 5a/1
biri ṣ.+ ında 33a/15
ṣ.+ ına 33b/2
ṣ.+ ındaġı ṣola geçer 33b/2
ṣ.+ ından 33b/3
ṣ.+ ındaki 33a/15
ṣ.+ ı şeḥ elin tutmaḳdur 5a/4

sāġı : sayı
s.+ sı 41a/12

ṣaḥābe : Ar. Hz. Muhammed'i görmüş ve onun sohbetinde bulunmuş Müslümanlar, ashap
Resūlden ṣoñra ṣ.+ ler 30a/14

ṣāḥib : Ar. herhangi bir şey üstünde mülkiyeti olan, onu yasaya uygun bir biçimde dilediği gibi kullanabilen kimse, iye, malik; koruyan, arka çıkan, gözeten kimse
ṣ. 17b/4, 27b/14
ṣāḥib-i ḳudret: kudretin sahibi
ṣ.- i ḳudret olmaḳ dileyen 37a/2
ṣaḥib-i niʿmet: nimetin sahibi
ṣ.- i niʿmet 48b/8
ṣāḥib-i rūḥ: ruhun sahibi
ṣ.- i rūḥı 54a/17
ṣāḥib-i vīlāyet: vilayetin sahibi
ṣ.- i vīlāyet 25a/4

ṣaḥīḥ : Ar. gerçek, doğru, sağın, hakiki
ṣ. 28a/3
ṣ.+ çe 15b/14
iʿtiḳād-ı ṣaḥīḥ: doğru inanç
iʿtiḳād-ı ṣ. ile 44a/3

ṣaḥrā : Ar. çöl
ṣ.+ ya 24a/11
ṣ.+ nuñ ortasında 1b/2
maʿrifet ṣ.+ sında segirdüp 11b/11

ṣā'im : Ar. oruç tutan, oruçlu kimse
ṣāim ol-: oruçlu olmak
ṣ. olmaḳ gerek 8a/4

ṣaḳın : ikinci tekil emir kipiyle çekimlenmiştir ve emir verir

edebin s. (saḳın) 26a/10

ṣ. 52a/11, 52a/14

saḳın- : çekinmek, kendini gözetmek, korunmak krş. ṣaḳın-

s.- a 47b/7

s.- alar 38a/13

s.- maḳ gerek 46a/15

s.- maḳ gerekdür 44b/10

s.- sa 29a/4

fitneden s.- uñ 38b/5

zinādan s.- uñ 50b/4

ṣaḳın- : çekinmek, kendini gözetmek, korumak krş. saḳın-

dünyadan ṣ.- uñ 8b/7

saḳla- : saklamak, korumak, muhafaza etmek

s. 31a/14

s.- dı 23a/7

s.- rsa 46a/8

s.- sa 35a/15

s.- ya 16b/12, 46a/9

ṣal- : yaymak, sermek, uzatmak, çıkarmak; göndermek, sevketmek

boynuma s.- arsın 41b/1

Dāvud ẕamānına ṣ.- dı 17b/17

Ḫüdāya ṣ.- maḳdur 49a/8

ṣ.- up 2a/8

Necāf deñizine ṣ.- dılar 24a/13

ṣalavat : Ar. salâtlar, dualar, namazlar, Hz. Muhammed'e okunan dualar

krş. ṣalavāt

ṣ. 32a/11, 32b/2

ṣ.+ da 27a/8

ṣalavāt : Ar. salâtlar, dualar, namazlar, Hz. Muhammed'e okunan dualar krş. ṣalavat

ṣ. 32b/5

ṣ. getürenüñ üzerine olalar 32b/6

ṣ. getüricek 27a/15

ṣ. getürüp durmaḳ gerek 27a/13

ṣ. getürürler 27b/3

sünnīler ṣ.+ ıdur 27b/2

s.+ uñ āḫirinde 27a/14

ṣ. üzerine 27b/1

ṣ.+ dan 10b/17

ṣ.+ ü'r-raḥman 27b/15

ṣāldurt- : hücum ettirmek, taslit etmek, atılmak

ṣ.- dı 24a/12

ṣāliḥ : Ar. iyi, yararlı, yakışır, elverişli; yetkisi olan, hakkı olan; takva ehli

ṣ. ise 38b/16

ṣ.+ ler 29a/6

ḫalḳuñ ṣ.+ lerinden 38b/15

ṣād ṣ.+ liḳdendür 53a/1

ṣāliḥ ol-: salih olmak

ṣ. ola 53a/1, 53a/3

ṣāliḥa : Ar. [salāh; sālih sözünün müennesi (dişil) biçimi] iyi iş, şer'an ve ahlâken yararlı olan davranış

ṣ. ḥātunlar 39a/5

sālik : Ar. mürit, tarikatte şeyhin yolundan giden

s.- i rāh-ı hakīkat 10a/14

ṣalla'llahu ʿaleyhi : Ar. salat ve onun üzerine olsun

ṣ. 7b/1

ṣalla'llahu ʿaleyhi ve sellem: Ar. selam onun üzerine olsun

ṣ. 1b/6, 2b/6, 8a/8-9, 11b/7-8, 14a/11-12, 17a/10, 18a/10, 20b/10, 21b/12-13, 42b/1, 44b/3, 45b/15, 46b/9

ṣalla'llahu (teʿālā) ve ʿaleyhi ve sellem (ve) ālihī :Ar. Allah onun ve ailesinin üzerine salat ve selam eylesin

ṣ. 13b/16, 14a/2, 15a/6-7, 17a/7-8, 18b/10, 19a/6-7, 19b/4-5, 20a/6, 22a/8, 25a/11-12, 25a/16, 27b/7, 27b/17-28a/1, 30a/12, 31b/1, 33a/3, 36a/14, 36b/8, 38b/11-12, 40a/6, 40b/2-3, 41a/10-11, 42b/10-11, 45a/11-12, 53b/17

ṣalla'llāhu ʿalā nebiyyinā ve ʿaleyhi: Ar. Allah'ın salavatı bizim peygamberlerimiz ve onun üzerine

ṣ. 31b/2-3

ṣalavātu'llāhi ʿalā nebiyyinā ve ʿaleyhi: Ar. Allah'ın salavatı bizim peygamberlerimiz ve onun üzerine

ṣ. 38b/7-8

sāmi : Ar. ulu, yüce, yüksek

s.+ uʿ rabbü'l-hāmī 9a/6

ṣan- : öyle algılamak, zannetmek

mecāzī ṣ.- ur 51a/2

saña : sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi krş. sen

s. 17b/5, 17b/10, 17b/15, 18a/3, 18a/10, 22b/11, 22b/16, 23b/14, 24a/3, 37a/4, 38a/6, 52a/15

ṣarf : Ar. harcama, tüketme, masraf etme

ṣarf id-: kullanmak, tüketmek

ṣ. ide 19a/17

muḥalline ṣ. ide 53b/3

şarḳıt - : yukarıdan aşağıya indirmek; aşağı doğru uzatmak

başına percem ṣ.- maya 13a/13

şavmaʿa : Ar. ibadet yeri, tekke

ṣ.+ mda ḥalvāte oturmışdum 34a/1

ṣāyim : Ar. oruç tutan, oruçlu kimse

ṣāyim ol-: oruçlu olmak

ṣ. olsunlar 7a/13

sāir : Ar. başka, özge, diğer

andan s. mürīdleri 13a/1

sebʿa : Ar. yedi, 7 sayısı

s. 10a/17

eḳalim-i sebʿa: yedi bölgeler

eḳalim-i s. 33b/11

sebeb : Ar. bir şeyin oluşumunu gerektiren durum, bais, mucip; Vesīle,bahane, münasebet

s. 5b/12

s.+ dür 33a/5, 45b/16, 46b/8

s.+ i 11b/3

s.+ in 10b/12

s.+ siz 45b/16

sebeb dut-: sebep olmak

s. dutmışdur 51a/11

sebeb düş-: sebep olmak

s. düşür 51b/3

sebt : Ar. yazma, kaydetme, deftere geçirme

s.+ i 21a/16

seccāde : Ar. seccade üzerinde namaz kılınan küçük kilim; tarikat yolunda ‘şerîat, tarîkat ve hakîkat’i ifade eden unsur

s. 2b/5

s.+ den murād 6b/9

s.+ mi getürürdi 34a/3

s.+ sin vireler 6b/2

seccāde-i ʿalī: alinin seccadesi

s.- i ʿalīden 1b/12

secde : Ar. namazda eğilip alnını yere koyarak ‘sübhane rabbiye’l-aliyyü’l-a’lā’ duasını üç defa söyleme; büyük ve güçlü bir kimsenin önünde eğilmek veya diz çökmek

s. 37b/11

secde eyle-: secde etmek, eğilmek

s. eylemek yoḳdur 37b/10

segird- : koşmak, hızlı hareket etmek

fuḳara meydānında s.- elüm 2a/8

maʿrifet ṣaḥrasında s.- üp 11b/11

seḥāb : Ar. bulut

s. 10b/1

seḥer : Ar. sabah açılmaya başladığı vakit, sabah vakti

vaḳt-i seḥer: seher vakti

vaḳt-i s.+ de 9a/12

netice-i seḥer: seherin sonu

netice-i s.+ dür 35a/10

sekiz : yedi ile dokuz arasındaki sayı

s. cennet ḳapu 9a/11

selām : Ar. bir kimse ile karşılaşıldığında veya bir topluluğa girildiğinde 'esenlik dileme' sözü

ʿAzrā'il ʿaleyhi's s. 16b/10

s. getürse 32a/1

saña s. ider 22b/17

s. virdi 22a/7, 22a/9, 34b/9

s.+ ın aldı 22a/10

s.+ ın alduġından 34b/10

selāmu'laāhi' : Ar. Allah'ın selâmı

s. 40a/15

selāmun ʿaleyküm ve ʿaleykümü's-selām: Ar. selam üzerine olsun ve selam senin de üzerine olsun

s. 32a/4

selāmet : Ar. kusur ve eksiklikten hastalık ve sakatlıktan uzak olma, salimlik

s.+ leġıla 16b/17

s.+ lıġıla 16b/12

semāʿ : Ar. işitme, duyma; Mevlevî dervişlerinin ney ve kudüm eşliğinde dönerek yaptıkları zikir ve ayin

s.- ı ṣafā iderler 8a/2

s.- ı ṣafāya ḳalḳmışdur 7b/14

s. itmeyelüm 10b/1

ehl-i s. ola 53a/6

s.+ ı 38a/2, 53a/6

s.+ a girüp 4b/14

s.+ a itmek gerekdür 7b/7

s.+ ı ṣafāya gireler 7b/16

semāvāt : Ar. gökler; insanın olgunlaşıp yükseldiği büyük aşamalar

s. 10a/17

s.+ dadur 54a/15

s.+ e 54a/7

semt : Ar. yön, cihet, taraf, canip

s.+ in ṭutmaya 10b/10

sen : ikinci teklik şahıs zamiri

krş. saña

s. 10b/15, 18b/5, 22b/13, 25a/1, 31a/13, 37b/6, 40b/16, 50a/15, 52a/11, 52a/14, 52a/15

s. mi 18b/4

s.+ den uludur 22a/16

s.+ den uluya mı gerek yoḥsa 22a/14

s.+ i 9b/13, 10b/14, 14b/11, 22b/1, 23a/12, 49a/1, 49a/2, 52a/11

s.+ süz 9b/7

s.+ üñ 10a/1, 17a/17, 18b/11, 25b/2, 34a/8, 41a/15, 50a/14, 51a/9

s.+ üñle 2a/5, 2a/12, 21b/9, 35a/9

sene : Ar. yıl, sâl

ḳırḳ s. 8b/16

senet : Ar. kuvvetli delil olabilecek söz

bunlaruñ s.+ leri olmışdur 7b/9

serā-perde : [F. serā + perde] harem dairesinin önüne çekilen büyük perde, saray perdesi

serā-perde-i ġāyib: gayb perdesi

s. 10a/16

ses : kulağa gelen sada, avaz, ün

ehl-i ḳāll ile s.+ lenmek 32a/9

setīr : Ar. örtülü, kapalı, gizli; temiz, namuslu

s. 29b/12, 38a/16

setīr it-: örtmek

s. itmekdür 6b/6

s. itmeyeler 38a/12

setir ol-: gizli, saklı olmak

s. oladur 23b/4

settār : Ar. örten; Allah.

S. ṣıfat olurlar 45a/8

sev- : sevgi beslemek, dostluk, göstermek krş. s̱ev-

s.- dügün 53a/7

Allāh içün s.- e 53a/8

s.- eler 23a/5, 27a/2

birin s.- eler 26b/17

cihetden ẕiyāde s.- eler 27a/5

dört yāri beraber s.- eler 26b/15

ẕiyāde s.- eler 27a/3

s.- inmeye 47b/12

dünyayı s.- mekdür 47a/4

s.- meyeler 27a/1

s.- meyen 26b/8

ʿAlī neslini s.- mezler 29b/2

ẕiyāde s.- seler 26b/16

s̱ev- : sevgi beslemek, dostluk, göstermek krş. sev-

peyġamber īle s̱.- enler 37a/10

s̱evāb : Ar. bir hayırlı işe karşı Allah tarafından ihsan olunan mükâfat; Allah'ın rızasını alan ve mükâfata lâyık bulunan iş

s̱. 7b/6

s̱.+ ı 49a/5

bunuñ s̱.+ ıñ nihāyeti yoḳdur 32b/3

sevgü : sevi, muhabbet, aşk, şefkat

Resūlüñ ulu s.+ lü yārenleridür uluẕādelerdür 21a/1

seyir : Ar. eğlenmek için bakma, temaşa; görülecek ve girilecek yer, görülmeye şayan alay veya eğlence

s. 54a/15

şarḳı s.+ dür 5a/5

s.+ (seyr)e çıḳsa 54a/16

s.+ (seyr)i 54a/14

rūḥ-ı cismānīnüñ s.+ (seyr)i 54b/1

anuñ s.+ (seyr)i bedendedür 55a/3

s.+ (seyr)i yirdedür 55a/2

seyir it/d-: seyretmek

s. idelüm 1b/10

maḳamlaruñ s. ider 54a/8

ḳudret-i ḳāfını s. itmek gerek 6b/8

seyyāh : uzak yerleri gezen ve dolaşan kimse

seyyāh-ı ʿālem: dünyayı gezen

s.- ı ʿālem 8b/9

seyyah ol-: gezgin olmak

s. oldu 54a/5

seyyid : Ar. efendi, ağa, bey, mevlâ, ileri gelen, baş, reis, server; Hz. Muhammed'in soyundan gelen veya Hz. Hüseyin'in soyundan gelenler

s. 28a/2, 28a/6, 28a/7

s.+ dür 28a/3

s.+ īn 28a/5

s.+ ler 27b/9

s.+ lik 28a/3

ṣıddıḳ : Ar. pek doğru, sözünün eri olan kimse

ʿĀīşe-i ṣ.+ a 21a/2

ṣ. (ṣıdḳ) u iḫlāṣdur 5a/15

ḳardaşlıġuñ ṣ.+ (ṣıdḳ) ı 50b/14

anuñ ṣ.+ (ṣıdḳ) ını görüp 11a/11

ṣ. (ṣıdıḳ) 21a/4

ṣād ṣ.+ (ṣıdıḳ) dandur 53a/3

ṣıfat : Ar. özellik, keyfiyet, nitelik

ṣ.- ı cemālden 50a/2

ṣ.- ı Ḥaḳdur 51a/7

ṣ.- ı rūḥāniyyesi 16b/17

ol ṣ. ıla 37a/4

ṣ. ile 45a/4, 51b/9

ṣ. ile ṣıfatlansañ 37a/3

ṣ.+ ı 18b/15

ṣ.+ ı yidi 18b/14

ṣ.+ ını 11a/10

Allāh ṣ.+ ıyle ṣıfatlanmak gerekdür 37a/3

ṣ.+ ile 51a/5

ṣ.+ lanmaḳ gerekdür 51b/9

Allāh ṣıfatıyle ṣ.+ lanmañ gerekdür 37a/3

ṣıfat ile ṣ.+ lansañ 37a/3

ṣ.+ lanup 45a/4

ṣ.+ lanur 45a/7-8

ʿāşıḳuñ çün ṣ.+ ları 50a/7

ṣ.+ larıydı 17a/6

ṣ.+u'llāhdur 37a/6

ṣ.- ı ḥelālden 49b/15

ṣ.- ı ẕāta irse 50a/7

ṣ. ile 45a/7

ṣıfat ol-: sıfat, nitelik olmak

ṣ. olur 37a/5

Settār ṣ. olurlar 45a/8

ṣığ- : sığmak

ehl-i ḳāl ḳatında ṣ.- maz 19a/9

sığın- : sığınmak, barınmak

mübārek eliyle s.- dı 18b/8

Rasūle s.- dı 18b/2

sır : Ar. bilinmesi veya açıklanması istenmeyen, gizli kalan şey, giz; insan aklının eremediği veya çözemediği olgu krş. sırr

s. 29b/7, 29b/11, 33a/8, 33b/4, 39a/15, 43a/17, 54b/12

s.+ dan 19b/1, 22b/7

s.+ dur 17a/1, 25a/4, 25a/5, 37a/6

sırr : Ar. bilinmesi veya açıklanması istenmeyen, gizli kalan şey, giz; insan aklının eremediği veya çözemediği olgu krş. sır

s.+ a 7a/1

s.+ ı 18b/15, 27b/13, 43b/8, 54b/9

ismi dört olmasınuñ s.+ ı 54b/14

s.+ ı budur çün 51a/4

s.+ ına iresin 26a/9

meşāyiḫüñ s.+ ını 19b/10

şeyḫinüñ s.+ ını 42a/6

s.+ un bil 43a/3

tevbenüñ daḫı s.+ un bilse 44a/1

meẕheblerüñ s.+ ı 29b/6

mālik s.+ ı gibi ateş-i 10a/14

sırrah : Ar. sırrahu, Allah'ın sırrı

kaddese sırrahu: Allah'ın kutsal,mübarek sırrı

s. 10a/7

sıyur - : şiddetle dokunup sürtünerek, bir şeyin yüzünü soymak, alıp götürmek.

yüzinden niḳāb s.- dılar 25a/2

sidre : Ar. en yüksek makam

s.+ den ilerü geçmedi 40b/14

sikke : düz sokak veya yol

s. 4a/5, 4b/3

sīle : F. açık el ile veya el ayasıyla vurulan tokat

sīle vur-: tokat atmak

s. vurdı 17a/13

silsile : Ar. zincir, zincirleme olan şey

s. 43b/10

s.+ si 3b/1, 15b/14

sinsile-i meşāyiḫ: şeyhlerin silsilesi

s.- i meşāyiḫ 27a/3

sin : çukur, delik, kabir

s. 27a/16

siz : ikinci çokluk zamiri

s. 11a/13

s. ḳılasız 25a/6

s.+ e 38b/6

s.+ i 11a/12

s.+ in bunda ḥaḳḳıñız olmaz 24a/6

s.+ iñ içündür 40a/9

s.+ üñ peyġamberiñüzüm 6b/14

ʿAlī s.+ üñ şeyḫiñüzdür 6b/14

s.+ (sizin gibi) cileyin 42b/2

soḫbet : Ar. konuşma, görüşüp söyleşme, muhabbet krş. ṣoḥbet

ḥaḳ s.+ üñ söylemeyen dil 38b/13

ṣoḥbet : Ar. konuşma, görüşüp söyleşme, muhabbet krş. soḫbet

ṣ. 46b/7

ṣ.+ i 19a/1, 53b/3, 54b/3

ṣ.+ im 35a/8

ṣ.+ imiz 35a/5

ṣ.+ lerde 17a/5-6

ṣoḥbet-i ʿām: umumî sohbet

ṣ.- i ʿām 19a/1

ṣoḥbet eyle-: sohbet etmek

ṣ. eyledi 8b/10

ṣoḥbet-i ḥakīḳat: hakikat sohbeti

ṣ.- i ḥakīḳatden söyleye 19a/15

ṣoḥbet-i ḫāṣ: has sohbeti, özgü sohbet

ṣ.- i ḫāṣ 19a/1

ṣ.- i ḫāṣ oldur 19a/3

ṣ.- i ḫāṣ oldur kim 19a/12

ṣoḥbet-i ḫāṣṣü'l-ḫāṣ: en seçkin sohbet

ṣ.- i ḫāṣṣü'l-ḫāṣ 19a/2, 19a/14

ṣoḥbet-i ilāhī: Tanrı'yla ilgili sohbet

ṣ.- i ilāhī eyleyüp ṭururdı 8b/7

ṣoḥbet id-: sohbet etmek

dervişlerle ṣ. iderler 17a/5

ṣoḥbet ol-: sohbet etmek

ṣ.+ ler oldı 35a/4

ṣoḥbet vir-: sohbet etmek

ṣ. viren 17a/6

ṣoḳ- : sokmak, batırmak

şağına bir nesne ṣ.- up 13a/10
maḳramaya ṣ.- maya 13a/10

ṣol : insanın kalbinin bulunduğu taraf; soldaki
ṣ. ayaġı parmaġınuñ üzerine 44b/17
ṣ. yanı 4b/9
ṣ. yanınca 26b/10
Resulüñ ṣ. yanındadırlar 21a/10
ṣaġındaġı ṣ.+ a geçer 33b/2
ṣ.+ ı 5a/1
ṣ.+ ı ʿizzetdür 5a/5
biri ṣ.+ undadur 33a/15
ṣ.+ undaġı 33a/16
ṣ.+ undaġı ḳuṭub ölür 33b/1

ṣoñ : son, nihayet
namāz ṣ.+ una oḳumaḳ gerekdür 32b/4
tövbe-i beyʿat s.+ ına 43b/3

ṣoñra : zamanca gerilik, sonra
ṣ. 22a/9, 23a/15, 28a/13, 30a/7, 36a/2
andan ṣ. 6b/13, 7b/14, 7b/16, 9b/10, 9b/12, 9b/17
bedenden gitdüginden ṣ. 55a/9
çıḳduġından ṣ. 54b/2, 55a/4
EbūBekirden ṣ. 21a/9
geldükden ṣ. 9b/2
geydükden ṣ. 5b/17
gitdüġinden ṣ. 55a/5
ḳarın ṭoyduġundan ṣ. 35a/17
miʿrācdan ṣ. 25b/9
namaẕdan ṣ. 7b/12
ʿOṯmāndan ṣ. 23b/5
ʿÖmerden ṣ. 21a/13
Resūlden ṣ. 21a/5
andan ṣ. cıḳdı 51b/13
Resūlden ṣ. ṣaḥābeler 30a/14
Resūlden ṣ. yazdı 30a/7
aḫşam namāzından s. 7a/15
bayramdan s. 7a/14
kendüden s. 18b/15
namāzdan s. 7b/4
öldükden s. 18b/16
Resūlden s. 43a/15
ulu'l-emriñ Resūlu'llahdan s. 14a/2

sor- : öğrenmek ve bilgi edinmek amacıyla soru yöneltmek krş. ṣor-
s.- dum 17a/17, 17b/6
onlaruñ yimegin s. yi 48a/15

ṣor- : öğrenmek ve bilgi edinmek amacıyla soru yöneltmek krş. sor-
ṣ. 48a/13
ṣ.- alar 31a/7-8
ṣ.- asın 48a/12
ʿalāmet ṣ.- dı 24a/16
ṣ.- dılar 24a/3, 28a/1

Resūlüñ aḫir ḥayātında ṣ.- dılar 23a/11

ṣ.- ma 48a/16

ṣ.- up 6a/7

ʿālimlere ṣ.+ a 31a/7

ṣoy : ata, ecdat, sülâle

ṣ. kesilmemiş 28a/15

ṣ.+ dan 27b/9, 28b/4

bu ṣ.+ dandur 28a/10

Fāṭımala ʿAlīden olan ṣ.+ dur 28a/8

bizim ṣ.+ umızda 17b/9

ṣoy- : şeytanın kanatlarını soymak yani şeytanın kötülüğünü etkisiz hale getirme

ṣ.- ıñ 20a/10

sög- : E.T. [sök-mek ‘kötü söz söylemek’ >sög-mek > söğ-mek > söv-mek : ırza, nâmûsa dokunan, ayıp, çirkin ve haysiyet kırıcı birtakım kalıplaşmış sözler söylemek, küfretmek

s.- eler 26b/17, 27a/1

sögüt : genellikle sulak yerlerde yetişen yaprağı uzun ve acı olan, kabuğu kolay soyulur bir ağaç

s.+ (sögüd)i 35b/14

s. keseler 35b/15

yaş s. keseler 35b/13

söyle- : söylemek, konuşmak; anlatmak, uyarmak, tenbih etmek

s. 9b/17, 17a/10

s.- medi 22b/15

s.- medi ise 24b/15

ṣumt s.- memek 34a/12

s.- memek gerek 45a/1

s.- meye 13a/9, 45a/5

ḥaḳ soḥbetüñ s.- meyen dil 38b/13

s.- meyince 28b/8

adın s.- mez 37b/15

ḫalḳdan s.- r 9b/5

muʿāmeletden s.- r ise 19a/5

söz s.- rdi 29b/8

ḥaḳdan s.- rim 9b/5

ḫalḳa s.- sem 52a/4

s.- ye 19a/3, 19a/5, 45a/4

andan s.- ye 45a/4

nāsa s.- ye 52b/2

ṣoḥbet-i ḥakīḳatden s.- ye 19a/15

sözi s.- yeler 38b/10

s.- yiñ 19a/8

s.- yüz 15b/1

baʿżı ʿalāmetlerinden s.- yüz 15a/13

söylemek: söylemek

söz s. 34a/12

ẕiyāde s. 26a/15

söylen- : söylenmek
s.- mez 54b/9
s.- ür 33a/9, 54b/13

söyleş- : söyleşmek
s.- di 40b/5
kelām s.- di 41a/4
s.- mek 32a/10

söylet- : söyletmek
s.- (söyled-)en 34a/14

söz : söz, konuşma, haber, hikâye
s. 2b/11, 13a/9, 15a/9, 16a/2, 21a/16, 23b/3, 23b/4, 26a/15, 27b/5, 29b/8, 29b/16, 31b/14, 34a/12
s.+ den 14b/10, 21b/15
s.+ dür 38b/2
s.+ i 38b/10, 50a/6
s.+ in red itmeye 11a/3
s.+ inde 52b/3
s.+ lerine 8a/6
s.+ ümüz 26a/17, 50a/10, 54b/4
s.+ ünden 26a/8

sū : Ar. kötü, yaramaz, fena, muzır krş. ṣu
sū-i żān: kötü zan besleme
s.- i żān itmekden 11a/7
s.- i żān 11a/16

ṣu : Ar. kötü, yaramaz, fena, muzır; su krş. ṣu
ṣ. 35b/2
ṣ. ḥayātdur 36b/16
ṣ. pakdur 36b/12
ṣ. ṭoprāḳ keşfidür 35b/6
yabanda aḳan ṣ.+ lar 48a/5
ṣ.+ ya aydurlar 36b/10
ṣ.+ ya batmaz 36a/7
ṣū-i żān: kötü zan besleme
ṣ.- i żandan 11b/2

su’āl : Ar. sorma, soru, sorulma; sorulan şey
s. 22a/6, 40b/11, 50a/13
su’āl it/d-: sormak
s. iderlerse 5b/8
s. itdi 10b/13
s. itdiler 1b/7, 8a/15, 29a/12, 35a/7, 51b/16
s. itdükde 11a/11
ḫalḳdan s. itmek vācibdür 47a/15
s. itmeye 47a/13
s. itmişler 40a/4, 47b/14
ẕiyāde s. itse 47a/15
s. itseler 37a/8
s. itdi 8b/17
su’āl ol-: sormak
s. olunursa 4a/1
s. olursa 40b/8
ṣ. olunursa 4b/17

ṣūfī : Ar. tasavvufa ait, tasavvuf bilimiyle uğraşan kimse, tasavvuf ehli

ṣ. 52b/12

ṣ. dört ḥarfdür 52b/15

ṣ. gerekdür 53a/4, 53a/6, 53a/10, 53a/13, 53a/17, 53b/4, 53b/7, 53b/14, 54b/5, 54b/10

ṣ. olan gerekdür 53a/1

ṣ. oldur ki 53b/13

ṣ.+ liḳ 52b/11

ṣ.+ liġe 53a/4

ṣ.+ yin 52b/16

ṣūḳ : Ar. çarşı, pazar, alım satım yeri

ṣ.- ı ḫalvetīde olan 2a/1

ṣ.- ı ḫalvetīnüñ metaʿlarınuñ revāyişi 2a/3

ṣ.- ı sulṭāniyyeye varup 2a/13

ṣulaḫ : ?

ṣ.+ ā 12b/5

ṣ.+ adan 12b/9

sulṭān : Ar. manevî saltanatları sebebiyle bâzı din ve tasavvuf büyüklerine ve tarîkat pirlerine verilen ünvan. sultan, padişah

s.+ ım 16a/15

āḫiret s.+ lıġıñ 14a/7

heybetlü s. naẓarında 44b/11

sulṭān-ı Mışır: Mısır sultanı

s.- ı Mışır 9a/3

sulṭani'l-ʿārif : Ar. ariflerin en yücesi, en büyüğü

s.+ īn 8a/14

sulṭāniyye : sıf. sultânî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli

ṣūḳ-ı s.+ ye varup 2a/14

ḫuḳūḳ-ı ṣ.+ yi 1b/9

ṣumt : Ar. sumut; susma, konuşmama, ses çıkarmama

ṣ. 34a/12

ṣ. söylememek 34a/11

dil ṣ.+ ıdur 34a/13

göñül ṣ.+ ıdur 34a/14

ṣun- : vermek, uzatmak, takdim, arz etmek

ʿaẕābıñ kendüden ṣ.- alar 38b/2

ṣūret : Ar. dış görünüş, kılık; tarz, üslûp, tavır, gidiş

ṣ.+ lü oġlān 17a/13

her ṣ. 50a/4

ḫūb ṣ.+ e 51a/5

ṣ.+ de 51a/1

ṣ.+ den 51a/6

sübḥān : Ar. her türlü kusurdan, noksan, beşerî nitelik ve zaaflardan uzak olan

Allāhu s.+ ehū 11b/5

süflī : [Ar. süfl + -ī] aşağıda bulunan, aşağıki, ulvî karıtı

s.+ den 3b/9

sülūk : Ar. izlenen yol veya yöntem, uygulama, yapılan işlem

ehl-i s. 46b/6

ḥāḳīḳat s.+ ini 19b/6

ehl-i s.+ ise 46a/14

s.+ un ġayru'llāhdan geçüre 54b/10

s.+ undan 40b/7

ehl-i s. olur 48b/1

s. + ā 23b/1

sünnet : Ar. Hz. Muhammed'in müslümanlarca uyulması gereken sözleriyle örnek iş ve davranışlarının tamâmı

s. mūcibincedir 41b/11

s. olup 40b/13

hem s.+ dür 43b/11

s.+ i 53a/2

s.+ i edā idici ola 53a/3

Resūlüñ s.+ in işlemez 36a/17

s.+ in ṭutanlar 27b/16

s.+ iñ ṭutuñ 13b/10

sünnī : Ar. ehl-i sünnet mezhebinden olan kmse

s.+ ler 27b/5-6

s.+ ler şalavatıdur 27b/2

sür- : sürmek

yüz sür-: büyük sevgi, saygı gösterilen birinin eşiğine ayağına doğru yüzünü yere sürercesine eğilmek

yüzler s.- elüm 2a/8

yüzler s.- erler 6b/16

yüzine s.- ünce 5b/14

süst : güçsüz

s.+ lüġı : güçsüzlük 35b/8

- Ş -

şa'bān : Ar. Arabî ayların recep ile ramazan arasında kalan sekizincisi

ş. 7a/12

şāfī : Ar. şifa veren, iyileştirici kimse

ş. 8b/12

şaḥlıḳ : F. şah olma durumu krş. şaḫlıḳ

ş.+ itse 16a/2

ş.+ (şaḥılıġ)ı 40a/14

şaḫ : F. şah olma durumu krş. şaḥlıḳ

ş. 16a/3

ş. başına 41a/12

ş. +(şaḫılıġ)ına 41a/13

şaḥış : Ar. şahıs, kişi krş. şaḫış
ş. 37b/15
her ş. kelāmından bilmişdür 32a/6
ş.+ dur 20a/17

şaḫış : Ar. şahıs, kişi krş. şaḥış
her ş. 28b/8
bir ş.+ dur 20b/2

şaḳī : Ar. yaramaz, haylaz, habîs
şaḳī ol-: yaramaz olmak
ş. olup 15a/6

şākird : F. bilgin ve bilge bir kişinin dersine devam eden kimse, tilmiz
şākird ol-: talebe olmak
ş. oldum 10a/8

şān : Ar. ululuk, azamet, mertebe
ḥalvetī fuḳarasınuñ ş.+ ına 8a/1
ḫalvetī fuḳarāsınuñ ş.+ ına 7b/17

şarāb : Ar. şarap, içki
ʿaşḳ ş.+ ından 9b/10

şarḳ : Ar. güneşin doğduğu yön, gün doğuşu, garb karşıtı
ş.+ a beñzer 4b/8
ş.+ ı seyirdür 5a/5

şart : Ar. koşul, yapılması bazı gerekçelere bağlı durum
ş.+ ı 5a/6

şaşır- : hedeften sapmak, doğru yoldan ayrılmak
maḳamlaruñ ş.- mazlar 49b/7

şecāʿat : Ar. yiğitlik, yüreklilik ve bahadırlık
ş. 21b/5

şecer : Ar. ağaç
ş. 10a/17

şefāʿat : Ar. bir suçlunun, suçlanan bir kimsenin veya aciz ya da zavallı birinin bağışlanması için aracılık yapma, yardımda bulunma
resūlüñ ş.+ i yoḳdur 28a/7

şeḫ : Ar. tarikat kurucusu, bir tekke veya zaviyede en üst makamda bulunan kimse krş. şeyh, şeyḥ, şeyḫ, şeyiḥ, şeyiḫ
ṣagı ş. elin tutmaḳdur 5a/4

şehādet : Ar. islâmın beş şartından olan ‘Eşhedü enlā-ilahe illallah ve eşhedü enne muhammedün resulullah’ sözü
ʿālime ş.+ de 45a/6
ş.+ dür 33a/17

ʿālem-i ş.+ dür 15b/11

şehid : Ar. din ve kelimetullah uğrunda canını feda edip Allah'ın rahmetine kavuşan kimse

ölürse ş. 49a/3

şehid-i kerbelā: Kerbelâ şehidleri

ş.- i kerbelā 27b/11

şehid ol-: şehit olmak, kutsal bir amaç uğruna savaşırken ölmek

ş. oldı 21a/5, 21a/10, 21a/15, 23b/6

ş. oldılar 28a/13

şeh(i)r : Ar. büyük belde, büyük kasaba, vilâyet; çok tanınmış, ünlü, meşhur

ş.+ e 12b/9

ʿilmiñ ş.+ i benim 22b/9

ş.+ i münevver idüp 12b/12

ş.+ i müşerref ḳılmaḳ dilese 12b/9

ʿilmüñ ş.+ i ve ḳapusı 21b/6

ʿEndelüs ş.+ inde 33b/15

şehvet : Ar. aşırı istek, tutku

ş. enesi 50b/10

ş. naẓar ile baḳsa 50b/16

ş. naẓarı 50b/10

naẓar-ı şehvet: şehvet bakışı

n. -ı şehvet 51a/1

şems : Ar. bir ışık kaynağı olarak görünüş alanına çıkan Allah'ın adı

ş.+ i 10a/17

şer : Ar. Allah'ın emri doğrultusunda dinî inançlara göre belirlenmiş kurallar, İlahî kanun

ş. mi 42a/8nançlara göre belirlenmiş

ḫayırdan ve ş.+ den alur 38a/15

ş.+ leri 38a/13

ş.+ lüsi ademlere 53b/12

şer işle-: günah, kötülük etmek

ş. işledi 25b/2

şerī : [Ar. şer + ī] şeriata özgü ve uygun olan, şeriat ile ilgili

ḥükm-i ş. 46b/13

şerīʿat : Ar. doğru yol, hak yolu; Allah'ın buyruğu; Kur'an-ı Kerîm hükümlerine ve hadislere dayanan din kuralları

ş.- ı kāmil ola 15b/5-6

ş. 45a/4

ş. dutmasıyla 19b/14

ş. günāhı 34a/17

ş. günāhı var 34a/16

fiʿl-i ş. ile ʿamel ide 46b/12

ş. şerīfe 11a/17

ş. yolında olmışdur 21a/8

ş.+ a 19a/5

ş.+ dan 19a/3
ş.+ de 35a/17
ḥaḳḳ-ı ş.+ de 42b/10
ş.+ ı 5a/2
ş. 51b/9, 52b/8, 54b/14
ş. ḳapusıdur 52b/6
ş.+ de eli temām olmayınca 52b/4
ş. 7b/7, 11b/2, 12b/15, 19b/4, 20a/1, 20a/9, 41a/7, 46b/13
otuz biñ ş. 41a/5
ş. ḳardaşı olur 46b/12, 50a/11
ş. ḳardaşı var 46b/10
ş. nedür 19b/3
ş. ʿahdīn 53a/14
ehl-i ş. oldur 19b/8
ş. şerīfe 11a/1
ş.+ de 20a/3
ş.+ de şol senüñ 50a/13
aḥkām-ı ş.+ e 11b/4
ş.+ ı kāmīl ise 20a/8
ş.+ ine muḫālifet itmeñ 13b/10

şerīf : Ar. şerefli, saygın, kutsal; soylu, asil
naʿt-ı ş. oḳuya 7b/13
naʿt-ı ş. oḳuyalar 7b/15
şeriʿat ş.+ e 11a/17
şerīʿat ş.+ e 11a/1

şerr : Ar. yaramazlık, kötülük, iğrençlik
ş.+ ī 38b/10
ş.+ i bildür 14b/11
cümlesin şeyṭān ş.+ inden 16b/16

şevket : Ar. büyüklük, heybet
ş. 28a/11
ş. dutdı 43b/5

şevvāl : Ar. Arabî ayların onuncusu olan ve ilk üç günü şeker bayramı olarak kutlanan ay
ş.+ de 7a/14

şey : Ar. nesne, madde
ş.+ den 10b/5
dördünci her ş.+ den geçüp 10a/12
her ş.+ i 12a/11

şey'in : Ar. kusur, kabahat, ayıp
küllü ş. 45b/16

şeyāṭin : Ar. şeytanlar
ş.+ ları racīm itmek içün ḳıldım 12b/4

şeyh : Ar. tarikat kurucusu, bir tekke veya zaviyede en üst makamda bulunan kimse krş. şeḫ, şeyḥ, şeyḫ, şeyiḥ, şeyiḫ
ş.- i kebir 22a/3
ş.- i kebīr 29b/6
ş.+ e 6b/4, 51b/15
ş.+ üñ 10b/13
ş.+ üñ elinden almaḳ 6b/11
ş.+ üñ ṭālibi iki olsa 16b/7

şeyḥ : Ar. tarikat kurucusu, bir tekke veya zaviyede en üst makamda bulunan kimse krş. şeyh, şeḥ, şeyḫ, şeyiḥ, şeyiḫ
ş.- i kāmīl 15b/15
ş.- i kāmil oldur 16a/10
ş.- i kāmīl-i mükemmel 16b/4
ş. 4b/11, 10b/16, 17a/3, 35a/8, 40b/13
ş.+ü 14b/9
ş. gerekdür 19a/4
ş. gire 19b/12
ş. idi 40a/14
ş. Muḥammedʿ Alī neslinden olsa 42b/8
ş. Muḫyiddīn 19b/12
ş.+i 16a/1, 19a/3
ş.+i olan 15b/4
ş. ṭālibleriyle 19a/13
ş. ulaşmaġa 43b/13
ş.+ e 6a/5, 11a/7
mertebe-i ş.+ e 45a/15
üç yüz on üç ş.+ e 9a/11, 9b/4
ş.+ e diyüp 30b/8
ş.+ e geldi 38a/9
ş.+ e iʿtirāżı buluna 11a/3
ş.+ e ulaşdurur 44b/4
ş.+ e ulaşmaġıla 50a/11
Niyāz ş.+ e virdiler 41a/16
ş.+ he 11a/16
ş.+ i 5b/9, 8b/12, 10b/5, 11a/14, 13a/9, 14a/13, 15a/13, 15b/4, 42a/5
anuñ ş.+ i 15b/15
ḥaḳ ş.+ i bileler 15b/1
ş.+ i elinden 5b/8, 6a/10
ş.+ i mübārek elinden geymek 5b/15
ş.+ i olmayan 14b/7
ş.+ i olmayanıñ 14b/6
ḳanḳı ş.+ inde bulunsa 15b/3
ş.+ inden 42a/3
ş.+ inden bir murādı olursa 45a/2
ş.+ inün 11a/9
ʿAlī sizüñ ş.+ iñüzdür 06b/14
ş.+ ler ata gibidür 44b/2
ş.+ iluġı 43b/1
ş.+ süz 37b/16
ş.+ üñ 15a/17, 45a/15
ş.+ üñ bir ʿalāmeti 41b/8
ş.+ üñ daḫı artar 45a/10
ş.+ üñ elin öpüp 13b/3
ş.+ üñ evvelā beş ḳademi 12b/16
ş.+ üñ ḥużurına 5b/5
ş.+ üñ ḥużurında gitmezler 5b/4
ş.+ üñ mübārek elinden 5b/17
ş.+ üñ naẓarına 6a/15, 6a/17
ş.+ üñ sözin red itmeye 11a/3

şeyḫ : Ar. tarikat kurucusu, bir tekke veya zaviyede en üst makamda bulunan kimse krş. şeyh, şeyḥ, şeḥ, şeyiḥ, şeyiḫ
ş.- i kāmīl 39b/11, 41b/17
ş.- i kāmīl ḳosa 44a/13
ş.- i ḳamilüñ 15b/2

Ş.- i Kebīr 48a/10
ş. 13a/9
dört ş. ṭālibī 41b/15
ş. yanında yatmaya 13a/11
ş.+ e 42b/6, 42b/14, 46b/13
ş.+ e beyʿat 43b/10
ş.+ e gelse ḫā'īzdür 42b/17
ş.+ e muḫtācdur 46a/7
ş.+ e ulaşdı 16b/4
ş.+ e varmaġıla 45b/14
ş.+ e varmaḳ yigdür 45b/2
ş.+ e varmaḳdan 45b/11
ş.+ i 10b/16, 11a/10, 42a/7, 43b/8, 44a/12, 45b/13, 46a/11, 46b/6
ş.+ i ḳatında olmasa 46a/11
ş.+ i rūḥuna ulaşdurur 44b/5
ḥaḳ ş.+ idür 41b/7
ṭālib mürşidi ş.+ idür 45a/8
ş.+ im elidür 6a/3
ş.+ inde 44a/10
ş.+ inden 7b/9
ḥaḳ ş.+ inden yüz çevirse 42b/7
ş.+ ine 7b/10, 34b/6, 42a/2, 45a/5
ş.+ inüñ elin dutsa 43b/17
ş.+ inüñ ḳatında ura 44b/15
ş.+ inüñ nebīlüyin 42a/10
ş.+ inüñ sırrını 42a/6
ş.+ leri 4b/9
ḫalveti ş.+ lerinüñ tācları 4a/17
ş.+ lerüñ 12b/12
ş.+ lıḳ daʿvāsın ideler 15a/15
ş.+ süz 46a/4
ş.+ üñ 13a/16
ş.+ üñ ḥużūrunda oturmaya 13a/8
ş.+ üñ mübtedīler 15a/12
ş.+ iler 15a/15
ş.+ īler 42a/14
maʿnā-yı şeyḫliḳ: şeyhlik mânâsı
maʿnā-yı ş.+ liḳ 44a/11

şeyi' : Ar. nesnel, objektif, âfâkî
ş. 50a/5

şeyiḥ : Ar. tarikat kurucusu, bir tekke veya zaviyede en üst makamda bulunan kimse krş. şeyh, şeyḥ, şeyḫ, şeyiḫ, şeḥ
ş. 9a/15, 10b/10, 11b/17, 16a/5, 16a/10, 16b/2, 19a/5, 19a/17, 30b/8, 31a/15, 34b/11, 38a/5, 40a/11, 41b/2, 41b/15, 44a/16
Ş. oġlı Derviş ʿOṣmāndur 11b/17
ş. dimek 16a/1
ş. elin aldı 44a/4
andan ş. geldükde 13b/2
ş. rıżasın 16a/2
ş.+ den izinsiz bir yire gitmeden 10b/8
ş.+ leriñ 6b/15
ş.+ lerüñ esrārına 6b/16
ş. ola 40a/12

şeyiḫ : Ar. tarikat kurucusu, bir tekke veya zaviyede en üst makamda bulunan kimse krş. şeyh, şeyḥ, şeyḫ, şeyiḥ, şeḥ

ş. 38a/10, 44b/4, 51b/17
ş. elin alup 43b/7
ş. gerekdür 46a/6
ş. gibidür 46b/1
ş. gönlünden 46a/16
ş. gönlünden düşer 46a/16
ş. gönlüne 45b/4
ş. ḫażretinden 46a/8
ş. ḥużūruna iricek 44b/10
ş. irmedi 45a/14
ş. Kāmīl 41b/13
ş. mürşidi 45a/9
ş. ola 42a/4
ş. olan kimse 12b/14
ş. yoluna 46a/10
ş.+ dür 41b/6
ş.+ ler 41b/5

şeyṭan : Ar. şeytan, iblis krş. şeyṭān
ş. olmışdur 37a/12
anlar ş.+ ilerdür 36a/13
ş.+ uñ daḫı çerīsi 39a/1

şeyṭān : Ar. şeytan, iblis krş. şeyṭan
ş. 16b/15, 36b/9
ş. içine girür 28b/1, 36b/6
dilsüz ş. ḳopar 38b/13
ş. ʿaleyhü'l-laʿne 16b/10
ş. olmışdur 36b/3
mürşidleri ş. olmışdur 20a/5
ş. olur 46a/3, 46a/5, 46a/6
cümlesin ş. şerrinden 16b/16
ş.+ uñ 38a/2

şeyṭānī : [Ar. şeytān + -ī] şeytana özgü, şeytanla ilgili, şeytana yakışır tarzda
krş. şeyṭānī
ş.+ dur 38a/5

şeyṭānī : [Ar. şeytān + -ī] şeytana özgü, şeytanla ilgili, şeytana yakışır tarzda
krş. şeyṭānī
ş.+ dür 20a/9, 36b/4, 36b/5, 37b/17
fiʿil ş.+ dür 38a/10
şeyṭānī ol-: şeytana ait özellikler taşımak
ş. olur 20a/12

şifā : Ar. çare, ilaç, deva
ş. buldı 18b/8

şimdi : şimdi, şu an
ş. 22b/16, 27b/1, 28b/4

şol : üçüncü tekil kişi
krş. a(n/ñ), ol, o.
ş. 8b/14, 14a/2, 14b/9, 18b/17, 24b/14, 26a/3, 28a/2, 28a/3, 35a/15, 38b/4, 38b/6, 42a/9, 44a/7, 48a/5
ş. ḫalḳa 40b/1
ş. insān 33a/9
ş. ḳadar : öylesine, o kadar 25b/2
ş. kimdür 27a/6

ş. itmek: o ekmek 19a/10

ş. vaḳıt olur 26b/17

ş. vaḳit ki 41b/11

şol : şu krş. şol

ş. 31a/1, 32a/10

ş. ki 21b/10, 34b/17, 48a/12, 48a/14

ş. kişinüñ 14a/13

ş. ḳuvvetdedür 33b/12

şerīʿatde ş. senüñ 50a/14

şöhret : Ar. ün, nam, şan

ş. istemesünler 7a/9

ş.+ e ve rīyāya düşüp 7a/6

şöyle : şunun gibi, şuna benzer biçimde; şu yolda, şu biçimde

ş. 6a/12, 13a/8, 13a/14, 40b/3, 41b/13, 42a/9, 46a/9

ilhām-ı Rabbānī ş. ider 45b/5

şu : şu krş. şol

ş. 16a/3

ş.+ na 48a/17

ş.+ ña 35b/16

ş.+ nı 52a/1

ş.+ nlar 20a/3, 21b/11, 26a/6, 26a/11, 29b/17, 36a/11

şuġle : Ar. iş, uğraşacak, meşgul olacak şey; dert; gaile

ş. 7b/4

şuʿle : Ar. alev, ateş ışığı

ş.+ si 36b/14

şübhelü : Ar. zihnin herhangi bir şey hakkında kararsızlığı, kuşku, şek; korku, tereddüt, çekinme, ihtiraz; dinen caiz olmayan

ş.+ lü 9b/2, 26a/14, 48a/7, 48a/7, 48a/9

ş.+ lerden 47b/6

ş.+ siz loḳma 48a/4

şükür : Ar. Tanrı'ya duyulan minneti dile getirme

ş. kim 51b/3

- T -

tā : F. dek, değin, kadar; -den beri

t. 4a/7, 5b/4, 14b/11, 15a/13, 15b/1, 20b/11, 35b/16, 39a/9, 51b/11

ṭaʿām : Ar. yiyecek krş. temām, tamām

öñüne ṭ. gelse 48b/5

ṭ.+ lar bişirüp 7a/3

ṭab- : ibadet etmek, gönülden sevmek, bağlanmak, meftun olmak

ilāhüm ṭ.- duġum Allāh raḥmet Muḥammed üzerine 27a/9

ṭabaḳa : Ar. kat, katman
ṭ. 12a/13
cehennemüñ en aşaġa ṭ.+ sında 37a/17

ṭabī : Ar. yaradılış gereği
ṭ. 38a/15

tābiʿ ol- : Ar. birinin kontrolü altına girmek, bir şeye veya bir kimseye bağlı olmak
t. olan 28b/4
t. olmayalum 10b/4

tabiʿat : Ar. yaradılış, huy, ahlak
t. 38a/15

tābūd : Ar. ölü taşımaya yarayan sandık
krş. tābūt
t. ile alsun gitsün 24a/10
t.+ a ḳoyıñ 24a/8

tābūt : Ar. ölü taşımaya yarayan sandık
krş. tābūd
t.+ a 24b/10-11
benim t.+ ımı 26b/1
t.+ ı 26b/3, 26b/4, 24b/12

tāc : Ar. tac, bazı tarikat şeyhlerin giydiği başlık, terek
t. 2b/5, 4a/2, 4a/2
t.+ dan 3b/8, 6b/5
t.+ dur 2b/8
t.+ ı 4a/15, 6a/9
t.+ ıdur 4a/6, 6b/13
t.+ ın 9b/9
t.+ ları 4a/17, 4b/7, 6a/8
t.+ larında 4b/6
t.+ ıñ 3b/6
t.+ uñ 2b/8, 3b/8, 3b/9, 3b/10, 3b/11, 3b/11, 3b/12, 3b/13, 3b/15, 3b/14, 3b/17
tāc-ı ʿārīf: ârifin tacı
t.- ı ʿārīf 4a/3
t.- ı ʿārif birdür 4a/9
t.- ı ʿārīfdür 4a/3
tāc-ı cāhil: cahilin tacı
t.- ı cāhildür 4a/3
tāc-ı ḥaḳīḳī: hakikat tacı
t.- ı ḥaḳīḳī 2b/9
tāc-ı Muḥammedī: muhammedin tacı
t.- ı muḥammedīden 1b/11, 2a/15

ṭaġıl- : dağılmak; saçılmak, birbirinden uzaklaşmak
terkīb ṭ.- ur 35b/11

taġyir : Ar. değiştirme, ilk biçiminden başka türlü yapma, başkalaştırma

t. 11a/10
tebdīl ve t. olmış degildür 4b/2
t. olmış degüldür 2b/3

ṭaḥāret : Ar. temiz olma, temizlenme
yetmiş yıl yire ṭ.+ siz başmadı 8b/3

ṭāhīr : Ar. temiz, arı, nazif, pak; abdesti bozmayan
ṭ.+ dür 27b/6

taḥḳīḳ : Ar. doğru olup olmadığını araştırma; ortaya koyma, gerçeği bulup çıkarma
t.+ i 14a/16
t.+ inden 30a/4
t.+ īdür 14a/15
taḥḳiḳ ol-: araştırmak
t. olur 14b/6

taḥliṣ : Ar. halâs etme, kurtarma
t. ide 11b/2

taḥrīk : Ar. tahrik etme, kışkırtma
taḥrīk id- : tahrik etmek, kışkırtmak
t. ide 19a/6

taḥsīn : Ar. güzelleştirme
taḥsīn id-: güzelleştirmek
t. ider 30b/12

taḫt : F. tarikat şeyhinin mevkii
taḫt-ı ḫilāfet: hilafet tahtı
t.- ı ḫilāfete 6b/10
taḫt-ı yedī: kötülüğün tahtı
t.- ı yedīndedür 33a/6

taḫte'l-lisān: Ar. imâ edilen söz
t.+ dur 28b/7-8

taḳlīd : Ar. belli bir örneğe benzemeye çalışma, öykünme
t. ile geymiş ola 4a/4
t.+ inde ḳalmışlardur 30a/4

taḳṣīr : Ar. suç, kusur, kabahat, günah
taḳṣīr it-: suç işlemek
t. itmedi 11a/10

taḳvā : Ar. Allah aşkı ile bir köşeye çekilip kendisini dine adama; Allah'tan korkma, dinin yasaklarından korkma
t. 21a/4
t. ehli olsun ve olmasun 31b/12
t.+ dan kişi 48a/16
t.+ sıyla 14b/13, 15a/3
t.+ sız 36b/4
t.+ ya 29b/14
ehl-i taḳvā: takva ehli
ehl-i t.+ dur 28a/2
ehl-i t. degildür 48a/15
ehl-i t. oldı 28a/3

mertebe-i taḳvā: takva mertebesi
mertebe-i t. 49a/11

ṭal- : dalmak, derin bir düşünce ve mülahaza içine girmek
ṭ.- dum 9b/12

ṭalāḳ : Ar. nikâhlı eşini boşama
üç ṭ. 9b/16

ṭaleb : Ar. talep, istek
ṭ. göñüllerinde 47a/1
ṭaleb it/d-: talep etmek
ṭ. ide 28b/9
ṭ. idelüm 2a/9
ṭ. idindiler 51a/16
ṭ. idüp 12a/7
ṭ. itmedi 16b/3
ṭ. itmeye 47a/12
ṭ. itse 46a/4

ṭālib : Ar. isteyen, arayan, talep ve arzu eden; öğrenci
ṭ.- i dünyāya ḳoduḳ 15a/4
ṭ.- i Ḥaḳ 46a/7
ṭ.- i Ḥaḳ olan mürīde gerekdür 10b/4
ṭ.- i Ḥakka 16a/5
ṭ. 31b/9, 44a/13
ṭ. irmez 45a/15
ṭ. mürşidi şeyḫidür 45a/8
ṭ. üzerine 45a/6
ṭ.+ e 44a/14
iki ṭ.+ e 16b/9
mübtedī ṭ.+ e 16a/7
ṭ.+ eyi 44b/3
ṭ.+ i 41b/9, 41b/17, 44b/10
şeyhüñ ṭ.+ i iki olsa 16b/7
mübtedī ibtidā ṭ.+ lerdür 49b/3
ṭ.+ lere 46b/3
anuñ ṭ.+ leri 15a/8
şeyḫ ṭ.+ leriyle 19a/13
ṭ.+ üñ mertebesi artduḳca 45a/9
her ṭ.+ e 19a/15
mübtedī ṭ.+ ler 44b/1
dört şeyḫ ṭ.+ ī 41b/15
mertebe-i i ṭālib-i ḥaḳ: hak talinin mertebesi
mertebe-i ṭ.- i ḥaḳdur 49b/13
ṭālib ol-: istekli olmak
ṭ. ola 53b/9

taʿlim : Ar. öğretme, okutma belletme
meleklerden ʿilim t. ide 54a/11

talip : Ar. isteyen, arayan, talep ve arzu eden
meydana gelen t.+ lere 2a/16

tām : Ar. bütün, noksansız, eksiksiz; olgun, mükemmel, kâmil insan
t. 11a/4

tamām : Ar. tam, eksiksiz, kemale erme krş. temām

t. 8b/16

dersin t. itmiş 37b/15

ṭamū : tamu, cehennem

ṭ. ehline 10a/1

ṭ.+ ya ḳorsan 10a/1

yedi ṭ. cennet gibi oladı 10a/2

tanı- : biriyle yakınlığı olmak; ayrıcalığını görmek, farketmek; kabul etmek, onalamak krş. tanu-

t.- mamışlar 49b/4-5

t.- mışlardur 49b/6

tanu- : biriyle yakınlığı olmak; ayrıcalığını görmek, farketmek; kabul etmek, onalamak krş. tanı-

t.- r 54a/4

ẕiyānuñ t.- r ola 53b/8

ṭaraf : Ar. yan, yön, cihet, canip krş.ṭarāf

Allāhu Teʿālā ṭ.+ ından 40a/2

ḥaḳ ṭ.+ ından ışmarlanandur 16a/4

Ḥaḳ ṭ.+ ından işāret işleye 19b/17

Mikā'il Fāṭıma ṭ.+ ından vekil 23a/2

Cebrā'il ʿAlī ṭ.+ ından vekil oldı 23a/1

ṭarāf : Ar. yan, yön, cihet, canip krş. ṭaraf

ṭ.- ı ʿizzetden ḫıṭāb geldi 9b/13

ṭarīḳ : Ar. İlâhî yol, tarikat yolu

ṭ. 35b/12, 46a/12, 46b/2, 53a/12

ṭarīḳ-ı Ebūʿ Alī Şaḳīḳ: Ebūʿ Alī Şaḳīḳ'in yolu

ṭ.- ı Ebūʿ Alī Şaḳīḳ 10a/7

ṭarīḳ-ı ʿārīf: ârifin yolu

ṭ.- ı ʿārīf 11a/8

ṭarīḳ-i Ḥaḳḳ: Hakkın yolu

ṭ.- i Ḥaḳḳa 11b/8

ṭarīḳ-i ḫalvetī: halvetinin yolu

ṭ.- i ḫalvetīde 7a/5

edeb-i ṭarīḳ: yolun edebi, ahlâkı

edeb-i ṭ. 44b/8

ṭ.+ īn 53a/5

ṭ.- ı hidāyetde 46a/2

ṭ.- ı hidāyete geldiler 51b/15

ṭ.+ ile 47b/9

ṭarīḳ-i meşāyiḥ: şeyhlerin yolu

ṭ.- i meşāyiḥ 46a/14

ṭarīḳ-i meşāyiḫ: şeyhlerin yolu, usûlü

ṭ.- i meşāyiḫ 46b/3

ṭarīḳ-i müstaḳīm: hak yolu

ṭ.- i müstaḳīmden 15b/1

ṭarīḳat : Ar. Allah'a ulaşmak amacıyla tutulan yol, ilâhî yol

ṭ.+ de 51b/5

ṭ. 9a/2, 12b/15, 19b/3, 20a/1, 31a/16, 41a/7, 54b/14

ehl-i ṭ. 11b/9, 12a/4

otuz biñi ṭ. 41a/5

ṭ. aḥvālin 8a/4

ehl-i ṭ. bābında ḥaramdur 11a/4

ṭ. fiʿlidür 19b/5

ṭ. günāhı göñlüne muḥabbet 34b/1

ṭ. ḳardaşı 50b/2

ṭ. ḳardaşı olur 46b/14

ṭ. ḳardāşı olur 50a/12

ṭ. ḳardaşı var 46b/10

ṭ. mertebesine irse 50b/9

ṭ. ʿahdīn 53a/14

ehl-i ṭ. oldur 19b/9

ṭ. yelkeni 52b/8

ṭ. yoldur 52b/6

ādāb-ı ṭ. yürüdüp 12b/11

andan ṭ.+ cısı 12b/17

ṭ.+ da 42b/9

ṭ.+ dan 12a/4

ṭ.+ de 35b/1, 42b/8, 42b/13, 46b/16, 52b/4

ṭ.+ de ne senüñ var 50a/14

ṭ.+ den 19a/4, 20a/3

ṭ.+ ı 5a/2

ādāb-i ṭ.+ ı 12b/14

andan ṭ.+ ı 13a/17

ṭ. yoldaşı oldı 44a/5

ṭ.+ de 45a/5

ṭ.+ de ne senüñ vardur 51a/9

ṭ.+ nāme-i 12a/8

taṣarrıf : Ar. Allah'ın iradesi

t.+ ı 15b/12

taṣarruf : Ar. sahip olma, sahiplenme, temellük etme

t. 33a/5, 39b/12, 41a/15

ṭaş : mezar taşı

ḳabrüñ ṭ.+ ın ṭopraguñ 45b/14

ṭaşır- : fazla getirmek

sırdan ṭ.+ a olana 19b/1

tariḳat : Ar. Allah'a ulaşmak amacıyla tutulan yol, İlâhî yol

t.+ da 34b/5

ṭat- : ağızla bir şeyin lezzetine bakmak, ağza almak, çeşnişine bakmak

ṭ.- sa 25a/10

taṭvīl : Ar. uzatma

t. 32a/7

taṭvīl ol-: uzatmak

söẕ t. olur 23b/4

tayr : Ar. kuş

t.- ı niḳāc idi 52a/6

ṭayan- : dayanmak; güvenmek, itimat etmek

yoldan ṭ.- acaḳ olursañ 52a/15

ṭ.- ur 52a/16

ṭayy : Ar. atlayıp geçme, öte geçme

ṭayy-ī mekān ol-: mekân değiştirmek

ṭ.- ī mekān olur 36a/6

ṭayyibet : Ar. iyilikler, hoşluklar, sağlıklar

ṭ. 27b/7

taʿẓīm : Ar. büyütme, ağırlama, saygı gösterme, hürmet etme

t.+ en 6a/5

te'dīb : Ar. edeplendirme ve terbiye etme

te'dīb it-: terbiye etmek

t. itmek 41b/16

te'ḫīr : Ar. geri bırakma, geciktirme

te'ḫīr it-: geciktirmek

t. itmeye 10b/11

te'sīr : Ar. etkileme, dokunma

t.+ i 5b/16, 6a/10

te'vīl : Ar. kapalı olan bir şeyi açma, izah etme

t.+ i 4b/6

teʿālā : Ar. 'yüksek olsun' anlamında bir ululama sözü

t. 11b/5, 37a/14, 38b/3

T. 25a/10

Allāhu T. 19b/7, 22b/16, 24a/4, 29a/2, 34b/4, 38b/4, 44b/7, 45b/2

Allāhu T. ḳorḳusıyla işleye 19b/8

inşā'allahü t. 20a/13

inşā'allāhu t. 26b/14

inşā'allāhü t. 27a/6

Ḳur'ānda Allāhu T. 30b/16

rıḍvānu'llāhi t. 3b/6

Allāhu T. añılsa 31a/16

Allāhu t. buyurduġuñ 13b/8

Allāhu T. buyurur kim 13b/8

Allāhu T. içün oḳuyup 14b/16

Allāhu T. murādınca 14b/15

Allāhu T. seni yaratduġı vaḳit 22b/1

Allāhu T. ṭarafından 40a/2

Allāhu T.+ dan 34a/14

Allāhu T. ile 40b/3

Ḥaḳ teʿālā: yüce Allah

Ḥaḳ T. 9b/12

Ḥaḳ t. 4a/8

Ḥaḳ T. 7a/16, 9b/6, 12b/4, 12b/7, 12b/8, 23a/4, 25b/5, 26a/1

Ḥaḳ T. Celle Celālehū buyurur 12a/10

Ḥaḳ T. cemīldür 51a/3

Ḥaḳ T.+ dan 20b/6

tebdīl : Ar. değiştirme, başka br duruma sokma

t. 2b/3

t. ide 50a/1, 52b/12, 52b/13, 53b/16, 54a/2

t. ve taġyir olmış degildür 4b/2

t.+ dür 52b/11

tebdīl ḳıl-: değiştirmek

tenlerüñ bunda t. ḳılmışlardur 26a/12

tebdīl ol-: değiştirmek

t. olup 3b/9

teberrük : Ar. mübarek görme, bereketli addetme, uğur sayma

ḫırḳa-i t. giyenler 5b/5

yimek t. içün 48b/9

t.+ dür 5b/1

ḫırḳa-i t.+ dür 5b/2

tecellā : Ar. görünme; belirme; kader, talih krş. tecellī

t.+ ya duymaya 16a/13

tecellā-yı rabbāni: rabbin tecellisi

t.- yı rabbāniye 19b/16, 46b/15

tecellā-yı ẕāt: zâtın tecellisi

t.- yı ẕāta ire 54b/12

tecellī : Ar. görünme; belirme; kader, talih krş. tecellā

t. ẕāt 50a/8

tecellī ol-: görünmek, zuhûr etmek

t. olan 51a/6

t. olur 49b/15, 50a/2

tecellī ḳıl-: tecelli etmek

t. ḳılur 37a/4

tedennī : Ar. gerileme, derecesinden düşme

t. 3a/17

ḳatına t. der : azizler katına, derecesine yaklaştırır

tedḳīḳ : Ar. inceleme, tetkik

t. 12a/6

tefāvüt : Ar. iki şeyin birbirinden farklı olması

t. 27a/5

tefekkür : Ar. fikir, düşünce

t.+ e vardur 22a/13

tefekküre vir-: düşünceye dalmak

t.+ e virdi 22a/10

tefsīr : Ar. Kur'an-ı Kerim'in anlam bakımından açıklanması

tefsīr it-/id-: açıklamak, yorumlamak

t. iderler 14b/15

t. itmezler 14b/14

tehāvün : Ar. ehemmiyet vermeme, önemsiz görme, önemsememe
t. 11a/1

teheccüd : Ar. Allah rızası için gece kılınan namaz
t. ve işrāḳ namāzı ḳılup 8a/3

tek : benzeri olmayan, tek
cānı t. birdür 5a/7

tekbīr : Ar. Allah'ın büyüklüğünü zikrile 'Allahü ekber' demek
t.+ en 6a/5

tekebbür : Ar. kibir, büyüklük gösterme
t.+ lense 30b/6

tekellüf : Ar. meşakkatli bir işe katlanma, zahmete girme
tekellüf ol-: tekellüf olmak, güçlüğe katlanmak
t. olmasa 50b/13
t. olmaya 50b/3

teklīf : önerme, sunma
teklīf id-: önermek
t. iderse 10b/11

tekmīl : Ar. kelmale erdirme, olgunlaştırma, geliştirme
t. 11b/2

tekrīm : Ar. saygıyla gösterme, ululama
t.+ en 6a/5

tekzīb : Ar. yalanmlama, yalan çıkarma
tekzīb id-: yalan çıkarmak
t. ideler 38a/11
t. idüp itmek gerekdür 37b/8

telef : Ar. yok etme
malıñuz t. 43a/7

temām : Ar. tam, eksiksiz, kemale erme krş. tamām
t. 35b/15, 39a/15, 49b/4, 49b/5, 53a/5, 54a/10
temām ol-: tamamlamak
t. ola 39a/9
t. olmayınca 52b/4, 52b/9
t. olur 52a/12
t.+ dur 21a/4

teme'l-enbiyā : ?
t. 18a/11

temiz : Ar. lekeli olmayan, pâk
temiz it-: temizlemek
t. itmege 46a/6
temiz ol-: temizlemek
t. olur 52a/14

temmet : Ar. bitti, tamam oldu

t. 55a/11

ten : F. vücut, gövde, beden, cisim
t. ile 40b/11, 41a/3
t.+ i 9a/9
t.+ lerine 26a/14
t.+ lerüñ 26a/12
t.+ üñ 25b/6

tenezzül : Ar. kendi düzeyine göre daha aşağıda olan bir işi, bir durumu kabul etme; alçalma
t.+ den ḳaça 53b/8
tenezzül it-: kabul etmek, razı olmak
t. daḫı itseler 49b/7
t. itmese 49b/9
t. itmezse 44a/8
t. itse 49b/11

terāḫī : Ar. gayretsizlik ve gevşeklik gösterme, gevşeme
t.+ den

terakḳī : Ar. yukarı kalkma, yükselme
t. 53b/8
t.+ den ḳalur 10b/10

terāẕū : Ar. terazi. Tartı aleti, mizan. Muvazene, itidal
t.+ de 2a/2

terbiyyet : Ar. eğitme, yetiştirme
t. 15b/16, 26a/12
t.+ e 16b/4
t.+ le 16a/12
t. ile 19b/15
terbiyyet it/d-: terbiye etmek
t. ide 15b/10
t. ider 44b/4, 44b/5
t. idüp 14a/5
t. itmek 44a/15
terbiyyet ḳıl-: terbiye etmek
t. ḳıla 16b/5

terk : Ar. bırakma, koyuverme, vazgeçme, dönme
terk eyle-: terk etmek
t. eyle 9a/4
dünyāyı t. eyle 9a/5
terk it/id-: terk etmek
t. ide 47b/5
t. idüp 14a/7
t. itdiler 51b/15
t. itmek gerekdür 47a/17
t. itmek gerekdür 51b/8
t. itmesünler 7a/13
t. itmeye 47b/5, 47b/10, 47b/11
dünyayı terk it/id-: ölmek
dünyayı t. ide 47a/6
dünyayı t. itmekdür 47a/4
ehl-i dünyayı t. itmek gerekdür 47b/2
ehl-i dünyāyı t. itmese 47b/3

dünyayı t. itse 47a/7

terk-i ḫaṭā: hata terki, günah işlememek

t.- i ḫaṭā 7b/8

terk-i dünyā: dünya zevklerinin terki

t.- i dünyā 47a/4, 47a/16

t.- i dünyā ḳılsa 47b/1

t.- i dünyā olan 47a/11, 47a/16

t.- i dünyā oldur 47a/8

t.- i dünyanuñ ʿalāmeti 47b/12

t.- i dünyāyı ḳılsa 47b/3

terkīb : Ar. birleştirme, terkip

t. ṭaġılur 35b/11

insānuñ t.+ i 35b/2

tertib : Ar. sıralama, sırasına koyma, dizme, tanzim

t. 13b/4

t.+ ince degişeler 33b/3

t.+ ile 36a/1, 44b/6

tesbiḥ : Ar. tesbih, 'sübhanallah' diyerek Hak taâlâ hazretlerini ululama ve kutsama krş. tesbīḥ

t. namāzın ḳıla 7b/5

t. namazın ḳılmaḳda 7b/6

tesbīḥ : Ar. tesbih, 'sübhanallah' diyerek Hak taâlâ hazretlerini ululama ve kutsama krş. tesbiḥ

t. çevirmeye 13a/12

teselli : Ar. avunma, rahat olma, emin olma

teselli it/d-: teselli etmek, avutmak

t. ide 19a/14

t. itmek 15b/17

teṣḥīr : Ar. tezlil etme, alçaltma

t.+ ler 28b/3

teslim : Ar. kendini Allah'ın iradesine bırakma, rıza, tevekkül krş. teslīm

meşayiḥe t. 6b/6

teslīm : Ar. kendini Allah'ın iradesine bırakma, rıza, tevekkül krş. teslim

postuñ başı t.+ dür 5a/4

teslīm ol-: teslim olmak

t. olmaḳ gerek 46a/13

t. olmaḳ gerekdür 42a/9

t. olur 42a/10

tesmiye : Ar. ad verme, adlandırma, isim koyma

tesmiye ol-: adlandırmak

t. olmasından 39a/10

teşebbüh : Ar. birini taklit etme, ona benzeme, andırma

t. itmişler 52b/7

tevaffuk : Ar. üstesinden gelme, başarılı olma.

t.+ dan 51b/16

tevbe : Ar. tövbe

kişi t.+ den geçse 43b/11

ġarbı t.+ dür 5a/5

t.+ nüñ 43a/2

t.+ nüñ daḫı sırrun bilse 44a/1

tevbe et-: tövbe etmek

t. etmiş gibidür 43b/9

t. itmegüñ 43a/16

t. itmek 43b/7, 43b/8

t. itse 43b/17

t. itsün 18b/6

tevbe vir-: tövbe etmek

t. virdügi 16a/7, 16a/11

tevcih : Ar. mana verme, tevil, (bir işe, bir şeye) bir şekil veya bir suret verme krş. tevcīh

t.- i ḥāl 19a/9

t.+ iñ aġduḳ iderler 37b/4

tevcīh : Ar. mana verme, tevil, (bir işe, bir şeye) bir şekil veya bir suret verme krş. tevcih

yīniñ t.+ i 54b/8

ḥadīṯinüñ t.+ inde gelür 54b/4

teveccih : Ar. yüzünü bir tarafa döndürmek; yüz çevirme, doğrulma, bir yere doğru hareket etme krş. teveccüh

t. itmişler 52b/5

her ḥarfuñ dört t.+ i vardur 52b/16

bunuñ t.+ i yoḳdur 37a/1

teveccüh : Ar. yüzünü bir tarafa döndürmek; yüz çevirme, doğrulma, bir yere doğru hareket etme krş. teveccih

t. idüp 10b/5

t. ilāhī ḳılup 34a/2

t.+ leri 49b/8

tevekkül : Ar. bütün işlerini Allah'a havale ile kadere razı olma

ehl-i tevekkül ol-: tevekkül ehli olmak

ehl-i t. olmaz 47a/13

tevḥīd : Ar. "lâ ilahe illallah" sözünü tekrarlama

t. 12b/10

tevḥīd it-: Allah'ın birliğine inanmak

t. itdükleri 4b/13

nūr-ı tevḥīd: tevhidin nuru

nūr-ı t.+ e 11b/13

kelime-i t.+ ile 50a/11

tevḥīd : Ar. birliğine inanma, birleme; ‘Lâ-İlâhe illa’llah’ sözünün telaffuz tekrarı

t. 12b/12

t. ḥalinde 7b/15

t.+ e başlaya 7b/1

teysīr : Ar. kolaylık sağlama,kolaylaştırma

t.+ i 5b/9

tīz : tez; çabuk, acele, ivedi

t. 24a/2, 24a/4, 35b/10, 42a/7, 49b/8

top : yuvarlak nesne, küre

bir altun t. ol urur 22b/5

töhmet : Ar. birine isnat olunan suç, cürüm, kabahat

mevāziʿ-i töhmet: töhmetin, hatanın mevkisi

mevāziʿ-i t.+ den 11b/1

tövbe : Ar. günahtan dönerek bir daha işlememeye niyet etme

t.- i beyʿat soñına 43b/3

tuhfe : Ar. hediye, armağan

envāʿ-i tuhfe: hediye çeşitleri

envāʿ-i t.+ ler 2a/2

turşı : F. bazı sebze ve meyvelerin tuzlu su veya sirke içinde kışlık için saklanması, turşu

bir pāre t. virdi 10a/5

tut- : el ile yakalamak, elde bulundurmak; oruç tutmak

ṣagı şeḥ elin t.- maḳdur 5a/4

ramażān t.- sunlar 7a/11

tükür- : tükürmek

t.- di 38a/8

t.- meye 13a/13

tükür : ikinci tekil emir kipiyle çekimlenmiştir ve emir verir

t. 38a/6

ṭā’ife : [Ar. ‘tavāf’ sözünün müennes (dişil) biçimi] cemaat, kabile

ṭ.+ dür 26b/8

ṭ.+ ler 28a/16

ulu ṭ.+ dür 39a/11

ulu ṭ.+ lerdür 33b/14

ṭ.+ ye 39a/15

ṭ.+ ye ulaşa 28b/10

ṭoprak : toprak; evrenin üzerini kaplayan katı madde; mezar, kabir

ṭ. 35b/2

ḳabrüñ ṭaşın ṭ.+ (ṭoprag) uñ 45b/14

şu ṭ. keşfidür 35b/7

ṭoġ- : doğmak, dünyaya gelmek, ana rahminden çıkmak; ortaya çıkmak, hasıl olup meydana gelmek

yetmiş biñ yıl ṭ.- ar 22b/2

anadan ṭ.- up geldügi 18b/17

ṭoġrı : doğru; dürüst

ṭ. yoldan ayırmaya 4a/8

ṭoġur- : dünyaya getirmek, tevlit etmek

anuñ ṭ.- duġun 22b/3

ṭoḳsan biñ : seksen dokuz binden sonra gelen sayı

ṭ. 41a/4

ṭol- : dolmak, tamam olmak, tamamlamak

ṭ.- dura 53b/5

ṭolan- : dönüp devretmek, dönmek

krş. ṭolın-

gözden ṭ.- ndı 24b/10

ṭolın- : dönüp devretmek, dönmek

krş. ṭolan-

ẓāhīr gözüñüzden ṭ.- duḳ 25a/8

ṭon : don, kılık, elbise

ṭ.+ lar geyüp 7a/4

ṭoy- : doymak, tok olmak

ḳarın ṭ.- duġundan şoñra 35a/17

ṭ.- mışlardur 30a/1

derviş ḳarnuñ ṭ.- urunca 35b/1

ṭoz : ince un halinde toprak, gubar, rîk

ṭ.+ um 52a/14

ṭur- : durmak, oynamamak, hareket etmemek

ṭ. 34a/4

ayaḳ üẕre ṭ.- up 13b/2

boġāzına ṭ.- ur 19a/12

geçüp ṭ.- urdı 9a/8

şoḥbet-i ilāhī eyleyüp ṭ.- urdı 8b/7

yüzin görüp ṭ.- urdı 8b/10

ṭut- : el ile yakalamak, elde bulundurmak; zabtetmek ve işgal etmek

cānibin ṭ.- a 10b/9

sünnetin ṭ.- anlar 27b/16

ṭ.- maduġum 52a/3

semtin ṭ.- maya 10b/10

ṭ.- mışdur 13b/13

ṭ.- mışlardur 13b/15

oruc ṭut-: oruç tutmak, oruçlu olmak

oruc ṭ.- sunlar 7a/15

ṭ.- uñ 13b/9

sünnetiñ ṭut-: sünnete uygun davranmak

sünnetiñ ṭ.- uñ 13b/10

- U -

ʿucub : Ar. kendini beğenme, kendini büyük görme, kibir, gurur

gönlünden kin kibir ʿu. 53a/7

uç- : cennete gitmek

vaḥdāniyyet içinde u.- dum 9b/11

uç : bir şeyin sivri tepesi; kenar, taraf

u. bıḳımada 21b/1

uġr : uğur

u.+ ıdur 38a/15

uġra- : geçerken bir yere ilişmek, bir süre durmak

ḳapu önüne u.- rdı 29a/15

u.- sa 32a/4

yoluñ mescīde u.- sa 10b/14

uḫuvvet : Ar. kardeşlik, dostluk, bağlılık

u. oḳunmaḳ 50b/7

u.+ de 21b/7

uḫvān : Ar. (iḫvān) candan dostlar, samimi arkadaşlar

u.+ a geldi 50a/10

ʿukūbet : Ar. İslâm hukukunun cezâlardan baheden bölümü

ʿu.+ e ve nedāmete irişüp 7a/8

ʿu.+ den 44a/7

ūlā : Ar. birinci, ilk

imānuñ ū.+ sı 48b/14

ulaş- : belli bir yere varmak, belli bir kimse veya şeye erişmek, ulaşmak

u.- maġıla 28b/10-11

ṭā'ifeye u.- a 28b/10

şeyḫe u.- dı 16b/4

mürşide u.- madı 16b/3

şeyḫe u.- maġıla 50a/11

şeyḫ u.- maġa 43b/13

fülana u.- maya 15b/16

anlara u.- maz 27a/4

Muḥammede u.- ur 27a/4

ulaşdur- : ulaştırmak

Ḥaḳḳa u.- dura 14a/6

u.- durur 44a/17, 44b/1

Allāha u.- durur 30b/4

Muḥammed rūḥuna u.- durur 44b/7

şeyḫe u.- durur 44b/4

şeyḫi rūḥuna u.- durur 44b/5

ʿulemā : Ar. alimler, bilginler; eskiden kendilerine mahsus bir kıyafetleri olan müderris, müftü, kadı, vâiz vb. ilmiye sınıfı mensupları, din bilginleri

ʿu. 25a/14

ʿu.+ nuñ kelāmından 32a/8

ʿu.+ ya 35a/3

ʿulemā-i ẓāhīr: açık, belli bilginler

ʿu.- i ẓāhīr 13b/12

ʿu.- i ẓāhirīn 31b/8

ulu : E.T. [< uluġ] çok üstün niteliklere sahip, çok büyük, yüce

Resūlüñ u. aṣḥābıdur 21a/11

u. mükerrer 26b/6

içüñüẕde u. ʿaẕābdur 38b/5

u. ʿaẕẕam 20a/14, 41b/12

Resūlüñ u. sevgülü yārenleridür uluẕādelerdür 21a/1

u. ṭā'ifedür 39a/11

u. ṭā'ifelerdür 33b/14

dört aṣḥāb u.+ dur 20b/17

senden u.+ dur 22a/16

u.+ ya gerekdür 22a/15

senden u.+ ya mı gerek yoḫsa 22a/14

Resūlüñ ulu sevgülü yārenleridür u.+ ẕādelerdür 21a/1

u.+ dur 12a/17

nās üzerine u.+ lanmaḳ içün 30b/13

u.+ ları ednālarına 13a/4

ū. aṣḥābıdur 21a/7

ednālar u.+ larına 13a/4

ulū'l-ʿazm : Ar. Allah'ın verdiği görevi eksiksiz ve en iyi şekilde yerine getiren peygamberler (Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Musa, Hz. İsa ve Hz. Muhammed)

u. 20b/5, 20b/13

ulū'l-emir : Ar. kanun koyucu

u.+ lerdür 20b/15

u.+ lik 41b/14

u.+ (emr)i 13b/13

u.+ (emr)iñ Resūlu'llahdan soñra 14a/1

u. mürşidleri 13b/15

u.+ (emr)ü 13b/11-12

ʿulūm : Ar. ilimler, bilimler

ʿu. 38a/1

ʿulūm-ı dīn: dinin ilimleri

ʿu.+ de 54b/6

ʿulvi : Ar. yüksek, yüce, ulu

ʿu.+ yyeye 3b/9

umu : umma, ümit, emel

u.+ sı 47a/9

unut- : hatırından çıkmak
u.- mışdum 52a/1
Allāhı u.- mışlardur 29a/7
onu u.- (unud) sa 33a/9

ur- : vurmak, eldeki bir nesneyi yere çarpmak; ses çıkarmak için bir nesneyi bir başka yere çarpmak; öldürmek
u.- a 44b/16, 46b/6
u.- dı 23b/16
u.- maḳ 49a/14
u.- ur 22b/5, 22b/6, 54a/7
dem ur-: bahsetmek, söz etmek
dem u.- mak 49a/13-14
dem u.- maḳ gerekdür 44b/9
ʿāriflikden dem u.- maḳ küfürdür 49a/15
velīlikden dem u.- ur 36a/17
yük ur-: yük yüklemek
aġır yük u.- duñ 9a/15
deveye yük u.- up 9a/14

ʿurūc : Ar. yükselme, yukarı çıkma
ʿu. itmekdür 3b/9

uṣūl : Ar. asıllar; yöntem, yol yordam, metod
u. 7b/11, 8a/3, 36a/12
u.+ dür 11b/3
bāb-u u.+ e 2a/12
bābu u.+ e girelüm 1b/9

uṣūl-i esmā': Allah'ın 99 isminin okunma biçimleri
u.- i esmāʿi 11b/13
u.- i esmā'i 12b/11
uṣūl-i dīn: dinin usûlü
u. içinde 8b/13
uṣūl-i ḳadīm: eski usul
u.- i ḳadīmleri 12b/13
uṣūl-i meşāyiḫ: şeyhlerin usûlü
u.- ı meşāyiḫden olan 12a/7
u.- i meşayiḫden 2a/10
u.- i meşāyiḫ ḳadimdür 7b/8

ʿuşşāḳī : Ar. uşakî tarikatına mensup olan kimse
ʿU. 4a/8
ʿU.+ dür 4a/16

utandır- : utandırmak; kendini suçlu hissettirmek
u.- ma 33a/13

uy- : başkasının düşünce ve arzusuna ortak almak
u.- arlar 37a/13
u.- asın 15b/3
u.- mışdur 52a/15
u.- sa 42b/16
u.- up 15b/1, 37a/11

uyanıḳlıḳ : uyanık olma durumu, gözü açıklık, uyanıklık

u. 35a/11

ʿuyūb : Ar. ayıplar, kusurlar

ʿu.+ ı 6b/5

ʿuzlet : Ar. inzivaya çekilme, köşeye çekilme

ʿu.- i ḫalḳ gerekdür 49b/3

ʿu. 8b/2, 34b/3

ʿu. ẕamānıdur 8a/13

ʿu.+ i 34b/7

ʿuzlet id-: inzivaya çekilmek

ʿu. ideler 38a/13

ḫalḳdan ʿu. iderse 8b/4

ʿu. idüp 8a/7

- Ü -

üç : ikiden sonra gelen sayı, üç (sayı sıfatı)

ṣoḥbeti ü. dürlü olup 19a/1

ü. dürlüdür 39a/17

ü. nesne 15b/16

ü. ṭalaḳ 9b/16

ü.+ i birdür 20a/2, 41a/7

cānı ü.+ (üc) dür 54a/13

üç yüz : üç yüz sayısı

ü. nefis dimekden 39a/4

üç yüz on üç : üç yüz on üç sayısı

ü. şeyḫe 9a/11, 9b/4

üçünci : üçüncü (sıra sayı sıfatı)

ü.+ ünci iblisi düşmān olmakdur 10a/11

ü.+ ünci levḥayne ve ʿālemeyne 15b/7

ü.+ üncide 5a/13

ümenā : Ar. güvenilir kimse

ü. 20a/15

ümmet : Ar. bir peygambere inanıp bağlanan topluluk, cemaat, taife

ü. olan 40b/6

ü. olana 28a/5

ü. üzerine 21b/3

ü.+ i mürşidi kendüdür 40b/10

ü.+ im 36a/16

benüm ü.+ im degildür 36a/15

ü.+ imden 25a/17

benim ü.+ imüñ üzerlerine 08a/11

babamuñ günāhkār ü.+ inden baña bağışlasun 23a/4

ü.+ ine 40b/13

żaʿīf ü.+ ine 19b/5

ü.+ üm 40b/6

senüñ ü.+ üñden 25b/2

ümmī : Ar. okuma yazma öğrenmemiş veya bilmeyen kimse

ümmī ol-: okuma yazma bilmemek

ü. olup 31a/5

üns : Ar. kalpte, özde Allah'ın insana görünmesi

muṣāḥabet-i ünsī:

muṣāḥabet-i ü.+ ī 34b/17

üns-i ilāhī: Allah'ın yakınlığı

ü.- i ilāhī içündür 47a/16

üstād : [< F. < Ar. üstāẕ] : uzman kişi, öğretmen, uzman kişi, muallim

biñ ü.+ a 10a/8

ü. (üstāẕ) gibidür 44b/3

ü.+ (üstāẕ) ı olsa 46a/3

üstüvāne : F. sütun, direk

ü.+ si 3b/8

ü.+ sidür 3b/11

üzere : [E.T. üz 'üst'ten yönelme hali ekinin kalıplaşmasıyla üz+e ve yön ekiyle üze+re] niyet, gâye, amaç bildirir; şart bildirir, şartiyle

ḥaḳ ü. 13b/12

üzeri : [üzere'den sesli daralmasıyla üzeri] : bir şeyin yukarıya, göğe doğru bakan yüzü, yüzeyi, üst tarafı

ü.+ ne 46a/12-13

ü.+ nde 13a/15

yol ü.+ nde 52a/5

ü.+ nde yük 9a/16

ü.+ ne 27a/10, 31a/2, 44a/2, 47b/10

āṣḥāb ü.+ ne 21b/3

birbiri ü.+ ne 12a/13

enbīyālar ü.+ ne 20b/13-14

ḥaḳ ü.+ ne 46a/12

iki diẕi ü.+ ne 22a/8

Allāh raḥmet Muḥammed ü.+ ne 27a/10

nās ü.+ ne 21a/5

ṣalavāt ü.+ ne 27b/1

ṣol ayaġı parmaġınuñ ü.+ ne 44b/17

ṭālib ü.+ ne 45a/6

ümmet ü.+ ne 21b/3

yedi fen ü.+ ne 12a/9

ü.+ ne bindi 9a/14

ṣalavāt getürenüñ ü.+ ne olalar 32b/6

nās ü.+ ne olsun gerek 53a/12

nās ü.+ ne ulūlanmaḳ içün 30b/13

ü.+ ne yürürler 39a/2

ü.+ nedir 2b/4

ü.+ nedür 5a/17

aṣıl ü.+ nedür 4b/1

benim ümmetimüñ ü.+ (üzer) lerine 8a/11

ü. (üzre) 7a/3, 14b/13

meskenet ü. (üzre) olmaḳ gerekdür 7a/5

ayaḳ ü. (üzre) ṭurup 13b/2

üẕlükdār : T.+F. ustalık, beceriklilik; usta
ü. 13b/3
andan ü.+ ı 13a/1, 13b/1

- V -

vācib : Ar. yapılması gerekli olan; yapılması şeriat hükümlerine göre gerekli olan
v.+ dür 28a/6, 46b/3
aña v.+ dür 41b/16
ḫalḳdan su'āl itmek v.+ dür 47a/15
vācib ol-: vacip olmak, şart olmak
v. olan 47b/10
v. oldı 14a/10, 15a/17
v. olur 44a/6

vaʿde : Ar. bir iş için önceden belirlenen süre, mühlet
vaʿde it-: mühlet vermek
v. itmişdür 25b/5

vaḥdāniyyet : Ar. birlik, Tanrı'nın tek oluşu
v. içinde uçdum 9b/11

vaḥdet : Ar. birlik, teklik, kesret karşıtı; Allah'a yakınlık, Allah'a ulaşma; tas. Allah.
maḳam-ı v. 53b/4
vav v.+ dendür 53b/3

vaḳār : Ar. ciddî ve vakur olanın durumu, ağırbaşlılık, ciddiyet, heybet, haşmet
ehl-i v. ola 53b/1
v.+ dandur 53a/17

vāḳıʿ : Ar. vuku bulan
vāḳıʿ ol-: meydana gelmek
v. olmışdur 42a/17

vaḳıʿa : Ar. gerçek, gerçi, her ne kadar
v. 15b/17
v.+ dur 19a/14

vāḳıf : Ar. bilen, bir konuya hâkim olan kimse
vāḳıf ol-: haberdar olmak
v. ola 19b/16
v. olursa 46b/15

vāḳiʿ : Ar. esirgeyen, koruyan
vāḳiʿ ol-: ortaya çıkmak
v. oldı 38a/7
v. olduġı vaḳit 38a/6

vaḳit : Ar. çağ, zaman, devir; bir iş için geçen veya ayrılan zaman; dünya

v. 16a/8, 31b/12, 43a/3, 43a/17, 44a/11, 47b/15, 48a/6, 50b/12

Allāhu Teʿālā seni yaratduġı v. 22b/1

her v. 31b/10

ḳatına geldügi v. 15b/9

ol v. 6b/1, 23b/6, 28b/3, 48a/2, 51b/4

öldigi v. 23a/7

vāḳiʿ olduġı v. 38a/6

loḳma ol v. ḥelāl olur 47b/16

ol v. ki 40a/17

şol v. ki 41b/11

v. namāza degin 54a/5

v. namāzdan 54a/5

beş v. namāzı cemāʿatile vaḳtinde kılup 7a/10

v.+ de 42b/5

namāzı v.+ lü vaḳtinde geçürmeye 47b/8

v. 44a/4, 49a/2

baʿżı v. 42b/3

Ḳur'ān ḳuruldıġı v. 30b/1

ol v. 18a/17, 25b/15

şol v. olur 26b/17

v.+ (vaḳt) ā 9b/1, 20b/12

v.+ (vaḳt) ın 16a/11

benüm bir v.+ (vaḳt) im 42b/4

namāzı vaḳitlü v.+ (vaḳt) inde geçürmeye 47b/8

beş vaḳit namāzı cemāʿatile v.+ (vaḳt) inde kılup 7a/11

baʿżı v. 33a/6, 42b/1

didügi v. 16a/9

ḫaşır olduġı v. 36a/10

miʿrāca çıḳduġı v. 25b/8

vaḳt-i seḥer: seher vakti

v.- (vaḳt) i seḥerde 9a/12

vālīde : Ar. doğuran, ana, anne

küçik v. 51b/11

vallāhi : [< Ar. ve + Allah] 'Allah hakkı için' anlamında bir yemin sözü. krş. vallāhu

v. 30a/13

vallāhu : [< Ar. ve + Allah] 'Allah hakkı için' anlamında bir yemin sözü. krş. vallāhi

v. 30b/11, 55a/11

var : mevcut, vaki, hasıl bulunan, yok karşıtı

v. 1b/3, 1b/5, 22b/13, 24a/13, 25b/7, 27a/3, 27a/6, 34a/16, 34a/16, 40a/5, 42a/8, 45b/1, 46b/10, 46b/11, 46b/11, 50a/14, 50a/15

v. mıdur 5b/9

v.+ a 7b/4

v.+ dı 33b/16

v.+ dur 5a/9, 6a/13, 7a/5, 7a/6, 7b/7, 7b/8, 12b/17, 13a/1, 15b/2, 21a/4, 22a/13, 22a/13, 23b/1, 26b/6, 27a/3-4 , 30a/5, 32a/8, 33a/8, 33a/14, 35b/3, 35b/4, 35b/8, 35b/9, 35b/10, 37b/12, 38a/2, 39a/1, 39a/3, 40b/15, 41a/11, 42b/4, 45a/16, 48a/11, 50b/5, 50b/17, 51a/9, 52b/16, 54a/14

v.+ ıdı 23b/8

v.+ sa 16a/2, 51b/7

v.+ mağıla 45b/14

var- : gitmek; amaca ulaşmak

v. bıraḳ 24a/15

v.- dı 22b/13, 23a/6, 23b/15, 24a/13, 24a/15

v.- dum 51b/17

v.- ıcaḳ 23b/9, 33b/3

beyʿata v.- madı 23b/1, 23b/2

v.- mağıl 45b/13

v.- maḳ gerek 45a/3

v.- maḳ gerekdür 44a/12, 44a/13

v.- maḳ yigdür 45b/2

v.- maḳ yoḳdur 44a/10

v.- maḳdan 45b/1, 45b/9, 45b/11

v.- up 2a/14, 7b/2, 40b/17

v.- uñ 6b/15, 20a/9

v.- ur 22b/6

var- : evlenmek

saña v.- ayın 23b/14

vasıf : Ar. nitelik, özellik, ayrıcalık, sıfat

v.+ a 6a/10

vāṣıl : Ar. yetişen, ulaşan, vusul bulan; Allah'a kavuşan

v. (vāṣl)içün 15a/4

vāṣıl ol-: kavuşmak

v. olup 11b/14

v. olunca 5b/5

vāṣıl edici ol-: kavuşturmak

v. edici ola 16a/5

mertebe-i vāṣıl-ı ḥaḳ: hakka kavuşma mertebesi

mertebe-i v.- ı ḥaḳdur 49b/13

vāsıṭa : Ar. iki kişi birbirine bitiştiren üçüncü; aracı, arada bulunan, araya giren; âlet, araç

vāsıṭa ḳıl-: aracı olmak

v. ḳıla 42a/5

vaṣiyyet : Ar. bir kimsenin öldükten sonra yapılmasını istediği şey; öğüt, nasihat, ihtar

vaṣiyyet ḳıl-: vasiyet etmek

v. ḳıldı 23a/8, 24a/7

vav : Ar. ve (و) harfinin adı

v. 53a/17

v. vahdetdendür 53b/3

v. vefādandur 53a/10

vaʿẓ : Ar. dinî öğüt

v. 51b/12

vaʿẓ-ı naṣīḥat: nasihat vaazı

v.- ı naṣiḥat itdi 51b/13

v.- ı naṣiḥat itdüm 52a/2

ve : F. bağ. iki kelimeyi birbirine bağlayan söz, ve

v. 1b/9, 1b/10, 1b/11, 1b/12, 1b/13, 2a/1, 2a/2, 2a/3, 2a/4, 2a/5, 2a/6, 2a/7, 2a/8, 2a/9, 2a/10, 2a/11, 2a/13, 2a/14, 2a/15, 2a/16, 2b/1, 2b/2, 2b/3, 2b/8, 2b/10, 2b/11, 2b/12, 3a/17, 3b/7, 3b/8, 3b/9, 3b/10, 3b/11, 3b/12, 3b/13, 3b/14, 3b/15, 3b/17, 4a/3, 4a/4, 4a/9, 4a/11, 4b/2, 4b/6, 4b/7, 4b/8, 4b/9, 4b/10, 4b/11, 4b/12, 4b/13, 4b/14, 4b/15, 4b/16, 4b/17, 5a/1, 5a/2, 5a/3, 5a/4, 5a/5, 5a/6, 5a/7, 5a/8, 5a/9, 5a/10, 5a/11, 5a/14, 5a/15, 5a/16, 5a/17, 5b/1, 5b/2, 5b/3, 5b/5, 5b/6, 5b/8, 5b/16, 6a/5, 6a/8, 6a/9, 6a/10/11, 6a/14, 6b/1, 6b/2, 6b/3, 6b/4, 6b/5, 6b/6, 6b/7, 6b/8, 6b/9, 6b/10, 6b/11, 6b/14, 6b/16, 6b/17, 7a/3, 7a/4, 7a/4, 7a/5, 7a/7, 7a/8, 7a/9, 7a/10, 7a/11, 7a/12, 7a/14, 7a/15, 7a/17, 7b/3, 7b/4, 7b/5, 7b/6, 7b/7, 7b/9, 8a/3, 8a/3, 8a/14, 8a/16, 8a/17, 8b/2, 8b/3, 8b/4, 8b/5, 8b/6, 8b/8, 8b/9, 8b/10, 8b/14, 9a/1, 9a/2, 9a/4, 9a/5, 9a/6, 9a/7, 9a/8, 9a/9, 9a/11, 9a/12, 9b/1, 9b/2, 9b/3, 9b/4, 9b/6, 9b/8, 9b/9, 9b/10, 9b/11, 10a/2, 10a/3, 10a/4, 10a/7, 10a/8, 10a/12, 10a/13, 10a/14, 10a/16, 10a/17, 10b/1, 10b/2, 10b/3, 10b/9, 10b/10, 10b/11, 10b/12, 11a/1, 11a/6, 11a/8, 11a/10, 11b/1, 11b/2, 11b/3, 11b/5, 11b/6, 11b/9, 11b/10, 11b/13, 11b/17, 12a/3, 12a/4, 12a/6, 12a/9, 12a/11, 12a/12, 12a/13, 12a/14, 12a/15, 12a/17, 12b/6, 12b/8, 12b/10, 12b/11, 12b/12, 12b/13, 12b/15, 13a/3, 13a/4, 13a/6, 13a/7, 13a/8, 13a/9, 13a/10, 13a/11, 13a/12, 13a/13, 13a/14, 13b/9, 13b/10, 13b/11, 14a/3, 14a/4, 14a/5, 14a/8, 14a/10, 14a/15, 14a/16, 14b/1, 14b/3, 14b/4, 14b/11, 14b/12, 14b/15, 15a/5, 15b/4, 15b/5, 15b/7, 15b/8, 15b/11, 15b/14, 15b/15, 15b/16, 15b/17, 16a/1, 16a/3, 16a/4, 16a/9, 16b/7, 17a/9, 17a/15, 18a/3, 18a/7, 18b/6, 18b/7, 18b/9, 18b/14, 18b/17, 19a/1, 19a/2, 19a/3, 19a/12, 19a/14, 19b/2, 19b/4, 19b/7, 19b/9, 19b/10, 19b/11, 19b/14, 20a/1, 20a/3, 20a/8, 20a/9, 20a/12, 20b/1, 20b/2, 20b/3, 20b/4, 20b/5, 20b/12, 20b/16, 21a/2, 21a/4, 21a/6, 21a/8, 21a/11, 21b/2, 21b/3, 21b/5, 21b/6, 21b/6, 21b/7, 21b/11, 21b/17, 22a/1, 22a/4, 22a/16, 22b/5, 22b/7, 23a/1, 23a/5, 23a/6, 24a/1, 24a/9, 24a/11, 24b/8, 24b/13, 24b/16, 25b/2, 25b/8, 25b/10, 25b/12, 26a/3, 26a/6, 26a/13, 26a/14, 26b/10, 26b/12,

27a/4, 27a/6, 27a/7, 27b/1, 27b/4, 27b/6, 27b/8, 27b/9, 27b/10, 27b/11, 27b/12, 27b/13, 27b/15, 27b/16, 28a/3, 28a/7, 28a/9, 28a/12, 28b/5, 28b/14, 28b/16, 29a/1, 29a/2, 29a/5, 29a/10, 29b/2, 29b/4, 29b/5, 30a/2, 30a/7, 30a/11, 30a/16, 30b/5, 30b/6, 30b/7, 30b/12, 31a/4, 31a/5, 31a/9, 31a/17, 31b/5, 31b/6, 31b/7, 31b/8, 31b/12, 32a/3, 32b/3, 33a/15, 33a/16, 33b/8, 33b/13,33b/17, 34b/3, 34b/7, 35a/3, 35a/5, 35a/10, 35a/15, 35b/1, 35b/2, 35b/4, 35b/5, 35b/6, 36a/4, 36a/16, 36a/17, 36b/1, 36b/4, 36b/7, 36b/12, 36b/13, 37a/1, 37a/5, 37a/11, 37a/14, 37b/1, 37b/2, 37b/15, 38a/2, 38a/12, 38a/15, 38a/17, 38b/10, 38b/17, 39a/2, 39a/7, 39b/1, 39b/4, 39b/7, 39b/10, 39b/16, 40a/9, 40a/12, 40a/14, 40a/15, 40b/8, 40b/10, 40b/11, 41a/3, 41a/5, 41a/6, 41a/7, 41a/8, 41b/2, 41b/6, 42a/3, 42a/4, 42a/6, 42a/7, 42a/8, 42a/11, 42a/14, 42b/3, 42b/8, 42b/9, 42b/16, 43a/2, 43a/7, 43a/10, 43b/2, 43b/11, 43b/13, 44a/8, 44a/17, 44b/2, 44b/4, 44b/6, 44b/7, 44b/12, 44b/13, 44b/14, 44b/17, 45a/2, 45a/3, 45a/6, 45a/7, 45a/14, 45a/16, 45b/1, 45b/7, 45b/7, 45b/8, 45b/12, 45b/14, 45b/17, 46a/11, 46a/16, 46b/3, 46b/15, 47a/4, 47a/6, 47a/7, 47a/13, 47b/1, 47b/3, 47b/4, 47b/7, 47b/8, 47b/9, 47b/11, 48a/7, 48a/8, 48a/10, 48a/12, 48a/13, 48a/14, 48a/17, 48b/1, 48b/2, 48b/3, 48b/10, 48b/15, 49a/1, 49a/2, 49a/3, 49a/6, 49a/7, 49b/11, 49b/12, 49b/13, 49b/14, 50a/3, 50a/15, 51a/7, 51a/9, 51a/11, 51a/14, 51a/15, 51b/5, 52b/3, 52b/5, 52b/7, 52b/13, 52b/14, 52b/15, 53a/5, 53a/7, 53a/9, 53b/2, 53b/6, 53b/12, 54a/5, 54a/13, 54a/14, 54a/17

vecd : Ar. kasıt ve zorlama olmadan Allah'tan bir lütuf şeklinde kalbe gelen coşkunluk ve istiğrak durumu, ilâhî aşka dalıp kendinden geçme

v.- i ḥāl 54a/3

vech : Ar. sebep, neden; yol, yöntem

v.+ ile 44b/6

v.+ iñ 15b/15

v.+ īn 10b/12

v.+ inden 11a/11

İmāmʿ Alī kerremallahu v.+ ehū buyurur 11b/9

vefā : Ar. sözünde durma, verilen sözü yerine getirme; dostluk ve muhabbette sebat etme, sevgide süreklilik, bağlılık ve sadâkat

vav v.+ dandur 53a/10

ehl-i vefā ol-: vefa ehli olmak

ehl-i v. ola 53a/10

vefā id-: vefa etmek, bağlılık göstermek

v. ide 53a/15

ʿahdine v. itmeyenüñ 53a/16

vekil : Ar. başkası adına söz söyleyen veya hareket kimse

v. 23a/2

vekil ol-: başkası adına söz söylemek ya da hareket etmek

Cebrā'il ʿAlī ṭarafından v. oldı 23a/1

velakin : Ar. bağ. lakin, fakat

v. 17a/2, 23b/2

velāyet : kulun Hakk'a yakınlığı ve Hakk'ın kulu, kulun Hakk'ı dost edinmesi durumu, velî olma, velîlik, ermişlik

v. 8a/17

v.+ (vilāyet) in 39b/9

velī : Ar. Cenâb-ı Hakk'a yakınlık mertebesini kazanmış olan seçkin kul, Allah'ın dostu ve sevgili kulu

v. 20a/16, 21a/16, 39a/17, 39b/7, 39b/14, 42a/14

kāmīl v. 31b/13

v. ki kendüyi bildi ki velīdür 39b/10

v.+ den gelse 42a/14

v.+ den nebīden gelür 37a/5

v.+ dür 39b/5, 39b/8, 39b/11, 39b/11

v.+ le ḥaḳdur 15a/4

v.+ ler 31b/7, 36b/1

v.+ lerdür 20b/17, 39b/13

v.+ lerüñ 25b/6

v.+ likden dem urur 36a/17

nebīnüñ v.+ nüñ 18b/14, 25a/15

v.+ yiken 39a/17, 39b/2, 39b/3, 39/4

v.+ yyete irmeyince 39b/13

velī ol-: velî olmak, Allah'ın sevgili kulu olmak

v. olmaz 39b/14

v. olur 44a/9

Vesīle : Ar. üzerine çalışılan eserin adı; sebep, bahane; fırsat, elverişli durum

V. diyü ad virdim 12a/9

Vesīle-nāme : Ar. üzerine çalışılan eserin adı

hezā V. 1b/1

vesselām : Ar. 'işte o kadar, son söz bu' anlamında sözü kısa kesmek için kullanılır

v. 15a/11

vesvese : Ar. şüphe, kuruntu

dürlü v.+ ler 36b/6

vesvese ḳıl-: işkillenmek

v. ḳılur 28b/1

veyā : [Ar. ve F. yā ile ve yā] ya da, yahut krş. veyāḥud

v. 5b/9, 7a/15, 7b/13, 7b/15, 10a/15, 28a/16, 30b/12, 30b/13, 34b/4, 42b/15, 51b/1

veyāḥud : [Ar. ve, F. yā ve ḫūd ile yāḫūd] ya da, yahut krş. veyā

v. 48a/1

veẓāyif : Ar. vazifeler, görevler

v.+ leri terk itmeye 47b/10

v.+ um 34a/1

vilāyet : Ar. il, memleket; hakimiyet, hakim olunan, yönetilen yer

v.- i raḥmānı 20a/11

v. 37a/5

her v. 41b/3

ekmel-i v.+ de kāmildür 39a/13

bir kişinüñ v.+ in görüp 20a/10

nur-ı v. 15b/10

ṣāḫib-i vīlāyet: vilayetin sahibi

ṣāḫib-i v. 25a/4

vir- : [< vir-mek < E.T. bīr-mek] bir şeyi bir kimseye iletmek, eriştirmek; bir şeyi karşılık beklemeden birine bırakmak, bağışlamak; ödemek, tediye etmek; evlenme bağını kurması için kızını müstakbel eşine vermek

v. 2b/7

v.- di 2b/7, 2b/13, 2b/14, 2b/15, 2b/16, 2b/17, 3a/1, 3a/2, 3a/3, 3a/4, 3a/5, 3a/6, 3a/7, 3a/8, 3a/9, 3a/10, 3a/11, 3a/12, 3a/13, 3a/14, 3a/15, 3a/16, 3b/5, 4a/15, 4a/15, 10a/5, 21b/17, 22a/11, 23a/7, 24a/12, 24b/4, 24b/5, 24b/7,

v.- diler 41a/15, 41a/16

v.- dügi 23a/9

v.- dük 24b/14

v.- e 53b/3

v.- eler 6b/2

v.- en daḫı Allāhdur 51a/10

v.- ile 20b/2

v.- ilmemişdür 39b/10

v.- ilmeye 20b/4, 40a/1

v.- iñ 24a/10

v.- medi 8b/17, 9a/6

v.- mege 22b/11

v.- mek gerek 51a/8

v.- mese 51a/12

v.- mezler 6a/16

v.- se 51a/17

v.- seler 9a/12

v.- señ 19a/12

v.- ür 12b/10, 45b/1

ad vir-: adlandırmak

Vesīle diyü ad v.- dim 12a/9

boyun vir-: boyun vermek

boyun v.- mekdür 6b/7

mürşide boyın v.- mese 30b/8

cevāb vir-: cevap vermek, cevaplamak

cevāb v.- di 11a/11, 51b/17

cevābı v.- di 29a/13

cevab v.- miş 16b/2

cevāb v.- miş 40a/8

cevāb v.- ürüz 5b/9

cevāb v.- üp 32a/2

dünyālıḳ vir-: mal, mülk vermek

dünyālıḳ v.- di 23b/10

Fāṭımayı ʿAlīye vir-: evlendirmek

Fāṭımayı ʿAlīye v.- di 23a/3

Ḥażret-i ʿAlīye v.- di 4a/11

Fāṭımayı ʿAlīye v.- sün 22b/17

göñül vir-: sevmek

göñül v.- üp 8a/2, 12a/2

ḥaber vir-: haber, bilgi vermek

ḥaber v.- di 23a/2

ḫaber v.- di 38a/9

ḫuẕūr vir-: huzur vermek

ḫuẕūr v.- mez 49a/1

inṣāf vir-: insaf etmek

inṣāf v.- di 52a/17

iẕīn vir-: izin, müsaade vermek

Fāṭıma iẕīn v.- medi 23a/3

naṣīb vir-: nasip vermek

naṣīb v.- ürler 38b/14

post vir-: post, mevkii vermek

post v.- üp 5a/10

rıżā vir-: razı olmak, kabul etmek

rıżā v.- e 13a/9

rıżasın v.- eler 6b/2

selām vir-: selam vermek, birini selâmlamak

selām v.- di 22a/7, 22a/9, 34b/9

ṣoḥbet vir-: sohbet etmek

ṣoḥbet v.- en 17a/6

tevbe vir-: tevbe vermek, tevbe etmek

tevbe v.- dügi 16a/7, 16a/11

vur - : [E.T. ūr-mak] vurmak, hızla çarpmak

sīle vur-: tokat atmak

sīle v.- dı 17a/13

vuṣlat : Ar. sevdiğine kavuşma

v. 50b/2

vücūd : Ar. insan veya hayvan gövdesi, beden; var olma, bulunma

ġayibden v.+ a getüren 10a/16

Bāyāzīduñ v.+ ı 9b/14

Ḥüdānuñ v.+ una 37b/3

v.+ umuz yaḳup 10a/15

maḥv-ı vücūd: bedenin mahvı

maḥv-ı v. 10b/3

vücūd-ı ḫānegāh: tekkenin varlığı

v.- ı ḫānegāhlarında 17a/4

- Y -

yā : Ar. ünl. ey

y. 9b/17, 15a/15, 17a/11/17, 17b/9, 18a/10, 23a/13, 25b/5, 31a/15, 34b/11, 47b/4, 52a/8, 52a/11

y. Allāh 26b/5, 30a/5

y. Cebrā'il 22a/14, 22a/17

y. Fārisī 26b/16

y. Ḥasan 31b/16

y. Ḥüseyin 31b/16

y. nesline 28b/4

y. ʿAlī 6b/12, 18b/3, 31b/16

y. Resūla'llah 18a/13, 18b/4

y. resulāllah 1b/7

y. Resulu'llāh 18b/2

y. Resūlu'llah 25b/4

y. Resūlu'llāh 22a/12

y. ṣāḫib-i 25a/4

yaban : F. insan yaşamayan ıssız yer

y.+ da aḳan şular 48a/5

yabraġ : [E.T. yapurġak, yap-mak 'örtmek' > yap-ur-mak 'gizlemek'ten yap-ur-ġak 'ağacın dallarını örten şey' > *yapurak > yaprak] yaprak krş. yapraġ

ḥurma y.+ ıyla 17a/14

yaḫşı : güzel, iyi

y. 10a/13

ʿibādet on y.+ dur 10a/12

yaḳ- : yanmasını sağlamak, tutuşturmak; ateşe vermek, ateşle yok etmek

cehenneme y.- ar 30b/10

vücudumuz y.- up 10a/15

yaḳa : giyeceklerin boynun etrafına gelen kısmı ve bu kısma eklenen türlü biçimdeki parça

y.+ ları 4b/8

yaḳın : arada az mesafe bulunan; andıran, benzeyen, yaklaşan; aralarında sıkı ilişki bulunan

ikinci mevti y. bilüp yaraġuñ görmekdür 10a/10

birbirine y. gelür 40b/2

ayne'l- y.+ lıġ ile bulunan 14b/8

y.+ lıḳ buldı 40b/4

y. olursın 14b/2, 14b/3

yāḳut : Ar. yakut

lü'lü-i y. 2a/2

yalāncı : yalan söylemeyi huy edinmiş kimse

y. 36a/15

y. oldur 36a/15

y.+ dan kerāmet gelmez 36b/9

yalıñız : [E.T. yalñus < yalıñ ‘çıplak’] yalnız, tek başına krş. yalıñuz

y. ide 19a/13

yalıñuz : [E.T. yalñus < yalıñ ‘çıplak’] yalnız, tek başına krş. yalıñız

y. 38b/5

yalvar- : (-e) yalvarmak

rūh-ı pāklarına y.- up 2a/9

yan : E.T. yan, taraf, yön krş. yañ

ṣol y.+ ı 4b/9

bir yanından bir y.+ ına 23b/16

saġ y.+ ınca 26b/9

ṣol y.+ ınca 26b/10

Resūlüñ saġ y.+ ında 21a/6

altı y.+ ında otura 13a/16

şeyḫ y.+ ında yatmaya 13a/11

Resulüñ ṣol y.+ ındadır 21a/10

bir y.+ ından bir yanına 23b/16

y.+ uña ḳalırsa 49a/6

y.+ uña ḳalmaz ise 49a/7

yan- : ısı ve ışık yayarak yok olmak, kül haline gelmek; tutuşmak, alev almak.

y.- dı 18b/9

ʿarşı y.- dı 38a/9

y.- up 10b/2

yañ : yan, taraf, yön krş. yan

y.+ ları 4b/8

yaʿni : bağ. [Ar. ʿany ‘demek istemek’ten yaʿni ‘demek istiyor’] demek, şu demek; sözün kısası, doğrusu, senin anlayacağın

y. 6b/3, 11b/15, 12a/11, 12a/17, 12b/3, 13b/7, 13b/8, 13b/10, 13b/12, 13b/15, 14a/12, 14a/14, 14a/15, 14a/17, 14b/1, 14b/6, 14b/7, 15a/2, 15a/3, 15a/8, 15b/4, 15b/7, 15b/8, 15b/9/14, 16b/1, 16b/17, 18b/11, 18b/16, 19a/1, 19a/2, 19a/7, 19b/6, 19b/14, 19b/15, 19b/17, 20a/5, 21b/14, 21b/16, 24b/10, 25a/9, 25a/13, 25b/1, 25b/11, 26a/12, 27a/9, 27b/4, 28a/1, 28a/2, 28a/10, 28a/17, 28b/3, 28b/8, 29a/2, 29a/3, 29a/6, 29a/7, 30a/3, 30a/9, 30b/16, 31a/8, 33a/12, 34a/11, 34a/12, 34a/17, 34b/6, 35a/10, 35a/14, 35b/4, 36a/15, 36b/10, 36b/14, 37a/10, 37a/15, 37a/16, 37b/5, 37b/6, 37b/7, 38a/2, 38a/14, 38b/4, 38b/12, 39b/6, 39b/10, 40b/1, 41a/10, 41b/3, 41b/6, 42a/4, 42a/11, 42b/2, 42b/4, 42b/11, 42b/13, 46a/3, 46b/9, 47a/3, 47a/11, 47a/12, 47a/16, 47b/5, 47b/11, 47b/17, 48a/5, 48a/12,48a/14, 48b/8, 48b/14, 48b/16, 49a/5, 50b/1, 50b/4, 50b/5, 52b/9, 52b/15, 53a/2, 53a/3, 53a/4, 53a/6, 53a/12, 53a/16, 53b/1,

53b/7, 53b/8, 53b/10, 53b/17, 54b/5, 54b/16

ḳale'n-nebiyyü y. 46a/2

yapraġ : [E.T. yapurġak, yap-mak 'örtmek' > yap-ur-mak 'gizlemek'ten yap-ur-ġak 'ağacın dallarını örten şey' > *yapurak > yaprak] yaprak krş. yabraġ

ḥurmā y.+ından parmaġım gidürebildi 18a/7

ḥazān y.+ı gibi ditredi 18b/1

yara- : yarar sağlamak, faydalı olmak, kendisinden faydalanılmak; sağlığa uygun gelmek

y.- maz 28b/14, 35a/7

y.- mazdur 28b/15

y.- maz fiʿiller 52b/14

y.- maz iş 51b/7

andan y.- maz iş gelmeye 29a/9

y.- maz iş yoġīse 51b/9

y.- maz işi terk itmek gerekdür 51b/8

y.- maz işler 54a/1

y.- maz mıdur 28b/12

anuñ bir ʿameli y.- mışdur 39b/5

yarad- : [E.T. yarat-mak < yara-mak] (Allah) yoktan var etmek, halketmek krş. yarat-

beşerden y.- ıldı 25b/17

Resūl ḥażreti rūḥı y.- ıldı 22a/4

y.- ılmış 30a/9

yaraġ : hazırlık, malzeme, teçhîzat

ikinci mevti yaḳın bilüp y.+ uñ görmekdür 10a/10

yārān : F. arkadaş, dost

Resūlüñ y.+ ları idi 26b/9

Resūlüñ ulu sevgülü y.+ (yāren) leridür uluẕādelerdür 21a/1

yarat- : [E.T. yarat-mak < yara-mak] (Allah) yoktan var etmek, halketmek krş. yarad-

y.- dı 12a/14

güneşi ḳamerden āʿlā y.- dı 12a/16

kevākibden āʿlā y.- dı 12a/17

Allāhu Teʿālā seni y.- duġı vaḳit 22b/1

yarı : bir bütünün iki eşit parçasından her biri, nısıf

malınuñ y.+ sın virmek gerek 51a/8

malınuñ y.+ sın virmese 51a/12

yār : F. sevgili; dost

dört y.+ i beraber seveler 26b/15

yas : ölüm veya çok büyük bir felaketten duyulan acı ve bu acıyı belirtmek üzere yapılan şeyler, mâtem

y.+ ını 10b/2

yaş : ıslak, nemli

y. budaġı 1b/2

y. da 40a/5

y. sögüt keseler 35b/13

yat- : boylu boyunca uzanmak

aġacuñ dibinde y.- dı 1b/4

şeyḫ yanında y.- maya 13a/11

yaz- : belli söz veya düşünceyi belli işaret ve harflerle bir yere geçirmek; (Allah) kader olarak belirlemek

y.- alar 30b/1

y.- an 3a/17

y.- dılar 30a/7-8

Resūlden ṣoñra y.- dı 30a/7

nās y.- duġı 30a/16

y.- ıldı 30a/7

y.- ılmışdur 4a/1, 5a/3, 5a/13, 5a/14

ḳubbesinde y.- ılmışdur 4b/5

ortasında y.- ılmışdur 4b/4

sinde y.- ılmışdur 3b/16

tācuñ eteginde y.- ılmışdur 3b/15

tācuñ ḳubbesinde y.- ılmışdur 3b/13

tācuñ ortasında y.- ılmışdur 3b/14

maḫlūḳ y.- masıyla 30a/16

y.- ılmışdur 5a/12

ye- : ağızda çiğneyerek yutmak krş. yi-

y.- mek ḥaramdur 35b/1

yedi : [E.T. yītti – yīti > yiddi > yedi] altıdan sonra, sekizden önce gelen sayının adı

y.+ si 41a/2

y. dünyayı virseler 9a/12

y. fen üzerine 12a/9

y. iḳlimde 33b/13

y. iḳlimi 33b/11

y. ḳat 12a/12

y. kişi öcinden 38b/8

y. ṭamu cennet gibi oladı 10a/2

y.+ ler 39a/2

büdālā y.+ lerdür 33b/10

y.+ nci 12a/15

y.+ şer 12a/11, 12a/12

yedī : altından kalkılması çok zor mesele

taḫt-ı yedī: kötülüğün tahtı

t. + ndedür 33a/6

yegle- : üstün tutmak, tercih etmek

y.- yüp 5a/16

yeğ : daha iyi, daha üstün, müreccah, evlâ

y.+ dür 9b/7

yelken : kapsama

ṭarīḳat y.+ i 52b/8

yemek : yenmek için pişirilip hazırlanmış yiyecek, aş, taam, ekmek krş. yimek

y. aña mübaḥ olmaz 48a/3

şübhelü y.+ leri ve tenlerine 26a/14

ol y. 48a/2

yen : giyeceklerin kol kısmı

ḫırḳanuñ y.+ ine 6a/2

yer : bir şeyin, bir kimsenin kapladığı veya kaplayabileceği boşluk, mahal, mekân krş. yir

y.+ leri 12a/11

y. +i 11a/9

yeşil : sarı ve mavinin karışmasından ortaya çıkan, bitki yapraklarının çoğunda görülen renk

bir y. berāt getürdi peyġambere 23a/6

yet- : yetmek

günahına y.- miş 31a/5

yetiş- : ulaşmak, ermek, varmak; vaktinde tamam olmak, bitmek, hazırlanmak, hazır olmak; bir işe başlamış olanlara veya gidenlere sonradan katılmak; eğitim görmüş olmak, öğrenmek, gelişmek

ḥüsn-ü ḥāle y.- di 11a/15

y.- dügüm 40b/5-6

y.- düre 16a/12

ḫālıḳa y.- düre 54b/11

y.- dürmekdür 2b/10, 3b/8

ve ʿAlīye y.- dürmeye 4a/4

Muḥammed ve ʿAliye y.- dürmiş ola 4a/10

nesneye y.- dürmişdür 36a/2

z̲īnāra y.- dürür 30b/5

y.- üp ölürse 16a/15

yetişdür- : bir haber ya da bilgiyi ulaştırmak

Muḥammed ve ʿAliye y.- dürelüm 2b/11

yetmiş : altmış dokuzdan sonra, yetmiş sayısı

günde y. kez 45b/3

y. ʿaz̲āb 31a/12

y. yıl yire ṭaḥāretsiz başmadı 8b/3

yetmiş biñ : yetmiş bin

y. kez 22b/2

y. kişi 38b/8
y. yıl ṭoġdı 22b/2

yeyni : hafif
y. 2a/2

yezīd : Ar. Musul taraflarında bulunan bir mezheple ilgili veya bu mezhep taraftarı olan kimse
y.+ leri ḳırdı 28a/14
y.+ ler elinde 29b/5

yıġnaḳ : yığınak, bir yerde çokça biriken şey; bir şeyin biriktiği yer
y. 1b/5

yıḳ- : parça parça aşağı indirmek, yere vurmak, yere vurmak, hedm, tahrip etmek, bozmak; bir tarafa eğmek
ʿAlīye ve Muḥammede y.- a 15b/14

yıḳa- : yumak, su ile temizlemek, gasl etmek
işi müntehiyyānda y.- nmaḳdur 49b/17

yıl : yeryüzünün güneşin etrafını bir kerre dönmesiyle geçen zaman, sene on iki aydan ibarettir, sene, âm, sâl
dört y. 23b/5
on y. 9a/5
on iki buçuḳ y. 21a/10
on üç y. 21a/13
otuz y. 9b/3
otuz biñ y. 9b/10, 9b/11
iki buçuḳ y. āḫir 21a/5
yetmiş biñ y. ṭoġdı 22b/2
yetmiş y. yire ṭaḥāretsiz başmadı 8b/3

yıldız : gökyüzünde parlayan cisim; yıldız şeklinde olan şey krş. yılduz
bir y. 22b/2
dünyā gögüni y.+ lar ile bezedük 12b/3
y.+ lara beñzer 4b/13
y.+ lar ile ḳıldı 12b/5

yılduz : gökyüzünde parlayan cisim; yıldız şeklinde olan şey krş. yıldız
y. + lar 12b/3
y.+ a beñzer 4b/10
y.+ dan keşf olmışdur 38a/1

yi- **ye-** : ağızda çiğneyerek yutmak krş.
y. 48a/13, 48a/16
onlaruñ yimegin sor y. 48a/15
y.- megi 7a/4
onlaruñ y.- megin sor yi 48a/15
y.- megün ḳoḥusından alur 36a/3
y.- mek 35a/17

y.- mekden kesil 35a/11
y.- mese 48a/1
adam y.- meye 18b/7
ayruḳ adam y.- meye 18b/6
ḳarnı doyunca y.- meye 48a/6
ḥarāmıñ y.- mez 48b/3
ḥelālin y.- r 48b/3
y.- rem 48b/11
evliyā y.- se 48b/9
şübhelü nesne y.- sem 9b/2
y.- ye 48b/6
azacıḳ y.- ye 48a/6
y.- yeler 35b/14, 35b/16
y.- yem 17a/12
y.- yesin 48a/12
ḥaḳiḳat meyvelerinden y.- yüp 1b/13
hediyye niyyetine y.- rüm 48b/9
y.- r ola 35b/17

yi- : bünyesine almak
ṣıfatı y.- di 18b/14

yig : daha iyi, daha üstün, müreccah, evlâ
şeyḫe varmaḳ y.+ dür 45b/2
ẕiyāret y.+ dür 45b/13

yigren - : iğrenmek, bir şeyi tiksindirici bulmak, istikrah etmek; aşağılık, bayağı bulmak, tiksinmek
y.- dügin Allāh içün yigrene 53a/8
yigrendügin Allāh içün y.- e 53a/8
y.- eler 38a/17

yil : yel, rüzgar
y. 35b/2, 35b/4, 36a/5
y. olsa 45b/4
cinnīler oddan ve y.+ dendür 35b/5
y.+ üñ 35b/6

yimek : yenmek için pişirilip hazırlanmış yiyecek, aş, taam, ekmek krş. yemek
y. 35b/14, 48a/11
y. irādetle mi gelmişdür 48b/5
y. teberrük içün 48b/9

yī : Arap alfabesinin yirmi sekizinci harfi; sufi kelimesinin son harfi (ى)
y.+ nüñ sırrı 54b/9

yir : Bir şeyin, bir kimsenin kapladığı veya kaplayabileceği boşluk, mahal, mekân krş. yer, yeryüzü
y. yüzini 12b/7
y.+ de 5a/8, 5a/17, 10b/1, 29a/4, 48b/4
y.+ dedür 54a/14, 55a/2
y.+ den 6a/16, 44b/9

y.+ e dek 19a/9
y.+ e girdi 25b/10
y.+ e girdi mi 25b/7
y.+ e girmişdür 26a/3
y.+ e gitmeden 10b/8
y.+ e ṭaḥāretsiz başmadı 8b/3
y.+ ine 13b/16, 33a/3, 34a/4, 44a/13, 53a/11
y.+ lerde 17a/4

yirin- : kederlenmek, tasalanmak
gitdügine y.- meye 47b/13

yiryüzi : yeryüzü
y.+ ni 12b/5, 12b/7

yit- : yetişmek, ulaşmak
ona y.- di 43a/3
kişi mertebesi y.- dügi 44b/8
küçük y.- dügi çinde 48b/16
Ḳur'ān y.- er 30b/8
söz y.- er 15a/9
y.- ürdügin Allāh içün yitüre 53a/9
yitürdügin Allāh içün y.- üre 53a/10

yitir- : nerede olduğunu bilememek, kaybetmek; yok olmak
ḳuvveti y.- se 53b/14

yitiş- : gelişmek, büyümek
y.- ür 48a/17

yoġ : var olmayan; 'caiz değil' anlamında krş. yoḳ
y. ıdı 10a/4, 25b/14
gölgesi y. ıdı 25b/9
kişfi y. ıdı 25b/14
Muḥammedüñ gölgesi y. ıdı 26a/5
y. ise 20a/9
y.+ ıdı 9a/2
y.+ ı-dı 8b/6, 8b/13
yaramaz iş y.+ ī-se 51b/9
müşteri y.+ udı 9a/9

yoġur- : koyulaştırmak, hamur haline getirmek
y.- dıñ 52a/9

yoġurt : ekşi bir maya karıştırmakla koyulaştırılmış süt
bir çanaḳ y. alup 52a/7
y.+ (yoġurd) umla 52a/13

yoḫsa : yoksa, "aksi takdirde" anlamında kullanılan bağlaç krş. yoḫsa, yoḳsa
y. 28b/12
senden uluya mı gerek y. 22a/14

yoḫsa : yoksa, “aksi takdirde” anlamında kullanılan bağlaç krş. yoḫsa, yoḳsa
y.+ sa 48b/6

yoḳ : var olmayan; ‘caiz değil’ anlamında krş. yoġ
y. 42a/3
ḥālī y. 36b/2
nesne y. 26b/4
kendüni y. bil 9b/15
y. ise 10b/6
y.+ dur 14a/13
anuñ münāsibeti y.+ dur 16a/13
aṣlı y.+ dur 38b/2
bundan ilerü yol y.+ dur 40b/15
bunuñ ṣevābıñ nihāyeti y.+ dur 32b/3
bunuñ teveccihi y.+ dur 37a/1
delīl y.+ dur 11b/8
dini y.+ dur 30b/14
dīni y.+ dur 53a/17
emir ile y.+ dur 22b/11
ḫavf y.+ dur 44a/7
ḥicāb y.+ dur 45a/6
ḫilāf y.+ dur 30a/17
iʿtiḳād itmek y.+ dur 20a/11
iʿtiḳādları y.+ dur 37b/3
kimse y.+ dur 21b/9
ḳuṭba iḫtiyācları y.+ dur 33b/7
müşkili y.+ dur 45a/6
nehayeti y.+ dur 45a/11
nesne y.+ dur 45b/16
nūruñ gölgesi y.+ dur 26a/5
ʿaded y.+ dur 54a/4
ʿaḳluñ bunda eli y.+ dur 37a/7
ʿazāb y.+ dur 49a/6
resūlüñ şefāʿati y.+ dur 28a/7
secde eylemek y.+ dur 37b/11
taḥḳiḳinden ḫaberleri y.+ dur 30a/5
varmaḳ y.+ dur 44a/10
y.+ dur dimek olur 14b/9
y.+ sa 11a/13

yoḳaru : yüksek, yüksekte bulunan, üstündeki, aşağı karşıtı, fevk krş. yuḳarı
y.+ da 4a/10, 6a/6
rücūʿı y.+ yadur 35b/6

yoḳaru : üstün
y.+ dur 13a/2

yoḳsa : yoksa, “aksi takdirde” anlamında kullanılan bağlaç krş. yoḫsa, yoḫsa
y. 10b/17

yol : karada, suda, havada her yöne gidilecek yer, tarik, rah; usul, üslûp, tarz
y. 52a/5
y. ikidür 9a/3
kici y. isterseñ 9a/5

y. üzerinde 52a/5
bundan ilerü y. yoḳdur 40b/15
ḥaḳ y.+ a 13b/17, 14b/11
y.+ a girüñ 13b/11
ıżlāl y.+ a gitmişlerdür 20a/4
iżlāl y.+ a iledeler 15a/16
y.+ da 9b/14
y.+ da geçen dervişlerle 44a/4
ṭoġrı y.+ dan ayırmaya 4a/8
ḥūyi y.+ dan gidersindür 48b/15
ḥaḳ y.+ dan irer 49a/1
y.+ dan ṭayanacaḳ olursañ 52a/15
ṭarīḳat y.+ dur 52b/6
y.+ ı 9a/4, 26a/6, 52b/5
şeriʿat y.+ ında olmışdur 21a/9
y.+ lar 41a/11
y.+ uñ mescīde uġrasa 10b/14
öz cānımuz y.+ uña 43a/12
şeyiḫ y.+ una 46a/10
andan sā'īr fuḳarā y.+ unca 13b/1
y.+ unda 53a/4
dīn y.+ unda 21a/8
y.+ undan dönmeye 43a/10
y.+ uñı 52a/8
Ḥaḳḳuñ y.+ unı dört nesnede buldum 10a/9

yoldaş : birlikte yola çıkan, yol ve seyahat arkadaşı
y. 11b/13
y. ise 28b/13, 28b/14
y. olursañ 28b/17
ṭarikat y.+ ı oldı 44a/5

yu- : yıkamak, temizlemek
y.- dılar 24b/10
beni y.- ñ kefinleyiñ 24a/8
y.- sın 23a/12
ʿAlī y.- sın 23a/12

yoḳarı : yüksek, yüksekte bulunan, üstündeki, aşağı karşıtı, fevk krş. yoḳaru
bir ḳarış y. ḳalḳmış 9a/16

yüce : ulu, büyük, âlî
ḳadim y. ergin eli 17a/8

yük : hayvanın veya hamalın sırtına konulan şey; ağır görev ve sorumluluk
üzerinde y. 9a/16
aġır y. urduñ 9a/15
deveye y. urup 9a/14
ḳırḳ deve y.+ i 10a/9
kitāb y.+ ledeler 31a/2

yükle- : sırtına eşya ve yük almak.
deveye y.- tdi 24b/13

yüri- : ayakları kullanarak hareket etmek; ilerlemek, ileri gitmek, terakki etmek krş. yürü-
y. 52a/8

yürü- : ayakları kullanarak hareket etmek; ilerlemek, ileri gitmek, terakki etmek krş. yüri-

ādāb-ı ṭarīḳat y.- düp 12b/11

y.- mesünler 7a/4

y.- r 50a/3

y.- rdi 26b/10, 26b/11, 52a/5

y.- tmiş 4a/5-6

üzerine y.- rler 39a/2

yüz : çehre; yüzey, satıh, bir nesnenin dış görünüşü

y. çevirdügi 42b/8

y. çevirse 42b/12, 42b/14

ḥaḳ şeyḫinden y. çevirse 42b/7

ḥalfesinden y. çevürse 43a/1

y. kez daḫı añılsa 27a/13

y.+ i 24a/9

maʿşūḳ y.+ i görünür 50a/6

y.+ i niḳāblu 24b/12

y.+ i nurlu 34a/3

y.+ in görüp ṭururdı 8b/10

y.+ inden niḳāb sıyırdılar 25a/2

y.+ ine baḳsa 50b/8

y.+ ün açalum görelüm 24b/15

aç y.+ ün görelüm 25a/1

y.+ üñ göremeyem 34b/14

yüz sür-: yönelmek, ibadet etmek

y.+ ine sürünce 5b/14

y.+ ler sürelüm 2a/8

y.+ ler sürerler 6b/16

yir yüzi: yeryüzü

yir y.+ ini 12b/7

- Z -

żabṭ id- : ele geçirmek, fethetmek; tutmak, yakalamak, hakim olmak; yazmak, kaydetmek; bellemek, akılda tutmak

ż. ide 28b/9

rızḳın ż. idemez 48a/14

ẕād : F. eklendiği sözlere ‘doğma, doğuş, doğmuş’ anlamları kazandırarak birleşik söz varlıkları oluşturur

ism-i ẕād: zatın adı

ism-i ẕ. 13b/5

ẓafer : Ar. büyük sıkıntılarla istenilen amaca ulaşma, hedefi yakalama, başarma 2. Düşmanı yenme, üstünlük sağlama

ẓ. idemedi 18a/8

ẓ. idemez 18a/9

ẓ.+ et idemedi 18a/1

ẕaḫın : ?

ẕ.+ da 16b/8

ẕāhīd : Ar. aşırı sofu, bilinçsizce kendini dine veren kimse

ẕ. 38b/17, 49b/15

ẓāhir : Ar. açık, belli görünen krş. ẓāhīr

ẓ.+i 10a/4

ẓ.+ de 14a/3

ʿulema-i ẓ.+ īn 31b/8

ẓ.+ inde nesne bilünmezler 39a/14

ẓ.+ inden 42a/6

ẓāhīr : Ar. açık, belli görünen krş. ẓāhir

ẓ. 14a/4, 14b/1, 24b/9

ʿulemā-i ẓ. 13b/13

ẓ. bedenim 54a/11

ẓ. gözüñüzden ṭolınduḳ 25a/8

ẓ. idi 26a/6

ẓ. ḳatında 25a/14

ẓ.+ de 28b/15

dil-i ẓ.+ de 16a/3

ʿilm-i ẓāhīr: görünen âlemin ilmi

ʿilm-i ẓ.+ de 15b/5

ẓ.+ den 41b/10, 45a/4, 52b/11, 53b/6

ẓ.+ den itmeye 41b/9

ẓ.+ inden tebdīl ide 52b/12

ẓ.+ ler 42b/11

ż.+ den 53a/4-5

ʿilm-i ẓ. 41a/1

maʿnā-yı ẓāhīr: görünen âlemin anlamı

maʿnā-yı ẓ. 54a/1

ẓāhīr ol-: açık, görünür olmak

ẓ. olmışdur 23a/10

ẓ. olur 18b/15, 28b/7

ẕaḥmet : Ar. sıkıntı, eziyet, mihnet, rahatsızlık

z.+ ile 49b/10

nefsüñ ẕ.+ inden 49a/7

żaʿīf : Ar. zayıf, kuvvetsiz, güçsüz, mecalsiz

ż. ümmetine 19b/5

żaʿif ol-: zayıf olmak

ż. olsa 47a/14

ẕā'il ol- : kaybolmak, yok olmak, düşmek

ẕā'il ol-: kaybetmek, yok etmek

ẕ. olmaya 42a/12

ẕākir : Ar. zikreden, sürekli zikir ve dua ile meşgul olan.

ẕ. 7b/12

andan ẕ.+ i 13a/17

andan ẕ.+ ī 12b/17

ẓālim : Ar. haksızlık yapan ve zulmeden, haksız, gaddar, kıyıcı, merhametsiz

ẓ. 48b/16

ẓ.+ dür 48a/12-13

ẓ.+ lerden ise 48b/10

ẓ.+ lerüñ başı 48b/12

ẕamān : Ar. vakit, çağ; devir, ahd; süre, mühlet, mehil; dönem, mevsim

ẕ.+ a dek çün 17b/6

her ẕ.+ da 39a/6

aḫır ẕ. 27b/14

āḫır ẕ. 18a/9

ol ẕ. 28a/13

bu ẕ.+ a gelince 2b/3

ol ẕ.+ dan berü 28a/15

İbrāhīm ẕ.+ ı geldi 17b/11

Mūsā ẕ.+ ı geldi 17b/16

Dāvud peyġamber ẕ.+ ı oldı 17b/17

Nūḥ ẕ.+ ı oldı 17b/6

ʿuzlet ẕ.+ ıdur 8a/14

anuñ ẕ.+ ına 17b/4

Dāvud ẕ.+ ına ṣaldı 17b/17

ẕ.+ ında 40a/13

z.- ı ḳadīmde 17a/11

her z. 8b/16

bu z.+ a gelince 4b/2

aḫīr z.+ da 15a/15

her z.+ da 41b/5, 41b/7

ol z.+ da 42a/2

ol z.+ dan 2b/3

z.+ e 8a/5

Mūsā peyġamber z.+ ında 38b/7

z. gele 8a/12

z.+ da 8a/6, 8a/13, 11a/14

fī z.+ ınā 4a/5

ẕamān ol-: belli bir zaman gelmek

ẕ. oldı 28a/10

żān : Ar. düşünce, görüş, fikir, farz ve tahmin; sanı, sanma; şüphe, tereddüt, şekk

nāḳısuñ ẓ.+ nını 17a/2

su-i żān: kötü zan

su-i ż. 11a/16

ṣu-i ż.+ dan 11b/2

sū-i ż. itmekden 11a/7

żarūrī : Ar. ister istemez olan, mecburî

ż. yirde 48b/4

ẕāt : Ar. kendi; saygın, itibarlı

baḫr-ı ẕ.- ı aḥadiyyete 11b/12

tecellī ẕ. 50a/8

tecellā-yı ẕ.+ a ire 54b/12

ṣıfāt-ı ẕ.+ a irse 50a/7

żāyiʿ : Ar. kaybolmuş, yok olmuş, telef olmuş

żāyiʿ ol-: kaybolmak

ż. olmaya 52a/10

Ẕebūr : Ar. hz. Davud'a vahy olunan semâvî kitap

Ẕ.+ dur 37a/14

ẕemīm : Ar. eleştiriye açık, beğenilmeyen

aḫlaḳ-ı ẕ.+ esin 54a/2

aḫlaḳ-ı ẕ.+ esin 49b/17

ẕerre : Ar. bir nesnenin en küçük parçası

ẕ. 8a/13

bir ẕ. 10a/1

ẕikir : Ar. anma, söyleme, vird çekme krş. ẕikīr

ẕ. 12b/10, 12b/11

ẕ. (ẕikr) +e 7b/7

ẕikir it-: anmak

ẓ. itdük 4a/10

ẕikir ol-: ismi söylenmek, anılmak

ẕ. olunur 2b/5

ẕikīr : Ar. anma, söyleme, vird çekme krş. ẕikir

ẕ.+ le işleye 47b/8

z. fikri 42a/4

ẕ.+ (ẕikrullāh) a başlamaḳ gerek 7b/12

zilhicce : Ar. Arabî ayların on ikincisi olup, onuncu günü kurban bayramına rastlar

z.+ nüñ 7a/12

zinā : Ar. evlilik dışı cinsel ilişki

z.+ dan saḳınuñ 50b/4

göz z.+ sı vardur 50b/5

ẕīnār : ?

ẕ.+ a yetişdürür 30b/5

ẕīrā : F. çünkü, şundan dolayı.

ẕ. 2a/3, 2a/16, 2b/1/11, 4a/9, 6a/7, 6a/11, 6a/16, 7a/6, 7a/8, 7a/16, 7b/5, 7b/8, 7b/13, 7b/16, 8a/5, 8a/8, 11a/1, 11a/4, 12b/7, 16a/12, 16a/16, 19a/9, 20a/11, 23a/10, 26a/5, 26a/16, 27a/14, 28a/6, 28a/9, 28b/15, 33a/7, 35b/6, 37a/13, 37b/17, 38a/1, 38a/13, 40b/13, 42a/12, 43b/10, 44a/14, 45a/5, 45b/2, 45b/9, 45b/13/16, 46b/7, 49b/4, 50b/3, 50b/13, 51a/8, 52b/2

ẕiyā : Ar. ışık

ẕ.+ nuñ tanur ola 53b/8

ẕiyāde : Ar. fazla, çok; lüzumsuz, boş; -den daha çok

ẕ. 7b/5, 44a/1, 49a/5

benden ẕ. 22a/12

ẕ. bekleyeler 27a/5

ẕ. geçerse 44b/9

ẕ. ḳıl 40a/9

ẕ. ʿamel iderse 44a/8

ẕ. seveler 27a/2

cihetden ẕ. seveler 27a/5

ẕ. sevseler 26b/16

ẕ. söylemek 26a/15

ẕ. su’āl itse 47a/15

ẕiyān : F. bir şey ya da kimsenin sebep olduğu çıkar kaybı, zarar

ẕ.+ı degendür 53b/13

düşersem ẕ.+ ım 52a/12

ẕ.+ ların 49b/4

ẕ.+ laruñ 49b/5

ziyān ol-: bir işe yaramayıp heder olmak

z. olmaz 41a/13

ẕiyāret : Ar. bir kimseyi veya bir yeri görmeye gitme; gidilmesi, duâ edilmesi sevap sayılmış ve âdet durumune gelmiş kutsal yer, ziyâretgâh

ẕ. yigdür 45b/13

ẕ.+ im 26b/2

ẕiyāret it/d-: ziyaret etmek

ẕ. ider 45b/14

ẕ. itmekden 45b/12

ẓuhūr : Ar. görünen, görünme

ẓuhūr-ı cemāl: güzelliğin görünümü

ẓ.- ı cemālde sā’ir 2a/11

ẓulmet : Ar. karanlık

cehil ẓ.+ dür 31a/9

nefs-i emmāre ẓ.+ inden 11b/15

ẓulumāt : Ar. karanlıklar, zulmetler

küfür ẓ. ḳarañulıġından ḳurtara 36b/15

cehil ẓ.+ dur 54b/8

ẓulumāt-i nefsāniyye: nefsin zulümleri

ż.- i nefsāniyyeden 11b/10

ẕühd : Ar. dünyaya rağbet etmeyip kendini ibadete verme, nefsini her türlü zevkten alıkoyup ibâdet yolunu seçme, perhizkârlık

maḳam-ı ẕ. (ẕühüd) mübtedīnüñdür 49b/1

ẕ.+ e 49a/13

mertebe-i ẕühd: takvâ mertebesi

mertebe-i ẕ.+ de 49a/14

mertebe-i ẕ.+ em 49a/12

mertebe-i ẕ.+ i 49a/16

ẕühdī : Ar. zühdle ilgili

ẕ. dimişler 49b/12

ẕülfiḳār : Ar. Hz. Ali’nin ucu çatallı, ortası yivli olan çok meşhur kılıcı

ẕ.+ ı bıraḳdum 24b/1

ẕ.+ ı Ḥasana virdi 24a/12

5.1. KİŞİ ADLARI DİZİNİ

ʿAbdu'l-Mecīd 33b/16

ʿAbdullah İbn-i Mülcem 23b/7

ʿAbdurraḥmān Ġāẕī 21a/15

ʿAbdurraḥmān İbni Ebū Bekir 21a/14

Ādem 17a/17, 17b/1, 17a/17, 17a/17, 37b/10, 42a/12

ʿAdni Ebū Ḥāẕim Medenī 8b/5

Āḥmed 5b/7

Āḥmed Şāh 27b/14

Āḥmed Erzencānı 3a/10

Āḥmed Yegitbaşı 3a/12

ʿĀīşe 21a/2

ʿAlā'e'd-dīn 3b/3

ʿAlāeddīn ʿUşşāki 3a/11-12

ʿAli 2b/9, 2b/10, 2b/11, 3b/7, 3b/8, 4a/4, 4a/6, 4a/9, 4a/11, 4a/11, 4b/1, 6b/12, 6b/14, 15b/14, 18a/16, 18a/16, 18a/17, 18b/3, 18b/4, 18b/5, 18b/7, 18b/10, 18b/13, 20b/16, 21b/2, 21b/4, 21b/7, 22a/4, 22a/5, 22a/12, 22a/16, 22b/7, 22b/9, 22b/12, 22b/13, 22b/17, 23a/1, 23a/3, 23a/5, 23a/8, 23a/9, 23a/3, 23a/12, 23a/15, 23a/17, 23b/4, 23b/6, 23b/7, 23b/8, 23b/10, 23b/11, 23b/13, 23b/14, 23b/16, 23b/17, 24a/2, 24a/3, 24a/6, 24a/7, 24a/14, 24a/15, 24b/2, 24b/4, 24b/5, 24b/6, 25a/3, 25a/4, 26a/17, 26b/5, 26b/11, 27a/2, 27a/4, 27a/7, 27a/10, 27b/9, 27b/11, 27b/12, 27b/13, 28b/2, 28a/4, 28a/6, 28a/7, 28a/11, 28a/14, 28a/16, 28b/3, 28b/4, 28b/5, 29b/1, 31b/16, 35a/12, 35a/14, 40a/15, 40a/15, 41b/13, 42b/8, 43b/6, 43a/17, 44b/6, 44b/6, 45a/14, 45a/14

ʿAli Mūsā-ı Kāẕım 27b/12

ʿAlī Naḳī ʿAskerī 27b/13

ʿAli Ẕeynelʿābidīn 27b/11

ʿAlīyyü'l-Murṭażā 27b/10-11

ʿAze'd-dīni'l-Ḫalvetī 3a/8

Ḥasan-ı Baṣrī 2b/7, 2b/12, 4a/12

Bāyāzīd 9a/13, 9b/1, 9b/1, 9b/12, 9b/14, 9b/16, 9b/17

Bāyāzīd-i Besṭāmi 9a/6, 9a/7

Bāyezīd 8a/15, 34b/8, 34b/10, 34b/11, 34b/11, 34b/15, 34b/16, 38a/7, 38a/3, 38a/9

Beşīr-i Hāfī 8b/12

Caʿfer 17a/6

Caʿfer-i Ṣādıḳ 9b/5, 9b/4, 27b/12, 38a/3, 38a/8

Cemāle'd-dīnü Tüsterī 3a/5

Cüneyd-i Baġdādī 2b/16, 8b/10

Cüneyd 4a/14, 4b/1, 4b/2, 9a/10

Dāvūd 4a/12, 17b/17, 17b/17, 18a/1

Dāvūd-u Ṭaî 2b/14, 4a/12-13

Ebu'l-Ḥasan 36a/1

Ebu'n-Necīb Sehre 3a/2

Ebū ʿAlī Ṣaḳīḳ 10a/7

Ebū Bekir 20b/16, 21a/1, 21a/2, 21a/3, 21a/9, 23a/16, 25b/3, 26b/9, 27a/2

Ebū Ḥanīfe 8b/10

Ebū Hureyre 8b/6

Ebū Müslīm 28a/13

Ebū Şeyḫ 16b/12

Fāṭıma 21b/17, 22b/17, 23a/2, 23a/3, 23a/3, 23a/7, 23a/7, 23a/8, 27b/8, 28a/7

Fāṭımatü'z-Zehrā 22b/10

Fetiḥ Nuṣrī 8b/1

Firʿavn 8b/8

Ḥabīb Efendi 3b/3

Ḥabīb-i ʿAcemī 2b/13, 4a/12, 35a/2, 35a/6

Ḥācı Ḳaramānī 3a/13

Ḥamza'-i Ḥorasānī 11b/6

Ḥasan 4a/12, 21b/17, 24a/1, 24a/12, 24a/13, 24a/15, 24b/13, 24b/16, 29b/4, 31b/16

Ḥasan Rıżā 27b/11

Ḥasan-ı Başrī 2b/7, 2b/12
krş. Ḥasan Başrī

Ḥasan Başrat 40a/16

Ḥasan Başrī 43b/1 krş. Ḥasan-ı Başrī

Ḥızır 8b/12

Ḥüdāvendigār 15a/1

Ḥüseyin 21b/17, 24a/1, 24a/15, 24a/15, 24a/16, 24b/13, 24b/16, 27b/11, 29b/4, 31b/16

Ḥüseyin Efendi 3a/15

İbrāhim 50b/7 krş. İbrāhīm

İbrāhīm 3a/5, 3a/6, 8b/11, 17b/9, 17b/11, 17b/13, 27b/6
krş. İbrāhim

İbrāhim İbn-i İdhem 8b/9

İbrāhīm Ḳayṣarī 3a/11

İmām Ġazālī 15a/14

İmām-ı Şāfi'ī 29a/10, 29a/15

İskender 3b/4

Ḳārūn 8b/8

Ḳasım Efendi 3a/14, 3b/2, 27b/6

Laḥmī 27b/4

Ḳaḍı Muḥyi'd-dīn 3a/1

Ḳudsi 26b/13

Ḳuṭbu'd-dīnü Behrī 3a/2-3

Ma'rūf-ı Kerḫī 2b/14, 2b/15, 4a/13

Mevlānā 14b/17-15a/1

Mimşāde'd-Din Nūrī 2b/17

Mīri'l-Ḫalveti 3a/7

Mu'āviye 21a/14, 23b/3, 23b/9

Muḥammed 2b/9, 2b/9, 2b/11, 3b/7, 3b/8, 4a/4, 4a/9, 15b/13, 15b/14, 16a/9, 22a/3, 23a/2, 24a/1, 24b/16, 26a/5, 26a/9, 27a/4, 27a/10, 27a/14, 27b/13, 27b/13, 28a/4, 28a/6, 33a/5, 37b/2, 40b/2, 40b/15, 41a/8, 41b/13, 42b/8, 44b/7, 44b/7, 45b/12, 45b/15

Muḥammed Mehdī 27b/13

Muḥammeden Bāḳır 27b/12

Muḥammed ʿAzīzī 3b/1

Muḥammede'd-Dīn Nūrī 2b/17

Muḥammede'l-Ḫalvetī 3a/6

Muḥammed Efendi Ḳara Ḥısarī 3b/2

Muḥammedi'l-Muṣṭafā 27b/10
krş. Muḥammedini'l-Muṣṭafā, Muḥammed Muṣṭafā

Muḥammedini'l-Muṣṭafā 18a/9, 31b/1
krş. Muḥammedi'l-Muṣṭafā, Muḥammed Muṣṭafā

Muḥammed Naḳī 27b/13

Muḥammed Ḳarabaş 3a/15

Muḥammed Muṣṭafā 19b/4, 20b/13, 33a/2, 37b/1, 40a/6, 40a/12, 42a/17
krş. Muḥammedini'l-Muṣṭafā, Muḥammedi'l-Muṣṭafā

Muḥyed'd-dīn 22a/3 krş. Muḥyiddīn

Muḥyiddīn 3a/14, 19b/12, 54a/9
krş. Muḥyed'd-dīn

Murtażā 2b/7

Mūsā 17b/15, 27b/12, 27b/12, 35a/11, 38b/7

Mūsā Kelīmu'llāh 17b/13

Muṣṭafā 27b/7

Müntehī 28a/10

Nemrūd 8b/8

Nūḥ 17b/3, 17b/6, 17b/8

ʿOṯmān 8b/6, 20b/16, 21a/15, 21a/11, 21a/12, 21b/1, 22b/12, 23b/5, 23a/16, 26b/11, 27a/2

Şeyḫ Oġlı Derviş ʿOṯmān 2a/5, 11b/17, 12a/1

ʿÖmer 8b/6, 20b/16, 21a/6, 21a/13, 22b/10, 23a/15, 26b/10, 27a/2

Rüknü'd-dīn en-Neḫāşi 3a/3

Ṣadre'd-dīni Ḥācı 3a/8

Selmān-ı Farsī 18a/15

Serīr-i Saḳaṭī 2b/15, 4a/13

Seyyid ʿAlī 16b/13, 40a/4

Seyyid Cemāle'd-dīn 16b/6

Seyyidi'l-enām 6b/12

Seyyid İbrāhīm 47b/13

Seyyid Muḥammed Efendi 3b/5

Seyyīd Yaḥyaeş-Şirvānī 3a/9

Süfyān 10a/5, 10a/6

Süfyān Sevrī 10a/3

Süleymān 18a/2, 18a/4

Şeḥābe'd-dīn 16a/5

Şehābe'd-dīn ü Tebrīz 3a/4

Şeyḫ Maḥye'd-dīn 35b/12, 41a/14

Şeyiḫ Seyyid ʿAlī 16a/10, 40a/8

Şeyḫ Seyyid Ṣāfī 16a/10

Şeyh Kebīr 29b/6, 48a/10

Şeyiḫ Maḥye'd-dīn 33b/14, 41a/1-2

İmām-ı Ṭahavī 27a/10

Yaʿḳūb 3b/3, 5b/10, 5b/11, 5b/12, 5b/14, 6a/1

Yezīd 28a/10, 28b/1, 43b/5

Yūsuf 5b/11, 5b/13, 5b/13

Ẕāhid Gīlānī 3a/6

Zennūn-ı Mıṣrī 9a/2

SONUÇ

Vesīle-nâme adlı eser üzerinde yapılan bu çalışma metninin birinci bölümünde yazım özellikleri incelenmiş; bu bölümde ünlü ve ünsüzlerin ayrıntılı olarak başta, ortada ve sonda olmak üzere çeşitli şekillerdeki yazılışları belirlenmiştir. Ayrı yazılan ekler ve bitişik yazılan kelimeler tespit edilmiş, ses bilgisi bölümünde ise damak uyumu ve dudak uyumu, yuvarlaklaşma, düzleşme, yutulma, ötümlüleşme, ötümsüzleşme, erime, düşme gibi hadiselerin örnekleri elden geldiğince verilmeye çalışılmıştır. Biçim bilgisi bölümünde ise isim ve fiil çekimi ayrıntılı olarak işlenmiştir. Durum ekleri, kendi anlamlarının yanında, birbirlerinin yerine kullanılışları tespit edilmeye çalışılmıştır. Zaman ve kip ekleri örneklerle açıklanmıştır. Metinde geçen yapım ekleri ve kelime grupları yine aynı titizlikle verilmeye çalışılmıştır. İkinci bölümünde metin çevriyazı ile latin harflerine aktarılmıştır. Üçüncü bölümde ise metindeki anlamları esas alınarak tanımlanan kelimlerin dizini verilmiştir; ayrıca 'Kişi Adları Dizini' hazırlanmıştır. İnceleme neticesinde elde edilen sonuçlar şöyle sıralanabilir:

1) *Vesīle-nâme* dönemin konuşma diliyle yazılmış olmasından dolayı bu konuda zengin malzeme sunmaktadır. Arapça ve Farsça kelime ve tamlamalara az yer verilmesi; isim, sıfat, fiil ve fiilimsilerden ziyade kısa cümlelerin yer alması; basit benzetme ve istiareler ile günlük hayattan alınan örneklerin çokça olması; Arapça ve Farçadan alıntı kelimelerdeki uzun ünlülerin konuşma dilinde bazen kaybolması; yer yer şivelerden alınmış kelime, ifade ve gramer şekilleri ile ağızlarda yaşamaya devam eden Eski Anadolu Türkçesinin de özelliklerinin görülmesi; konuşma dilinde bazı arkaik kelimelerin varlığını sürdürmesi; yazı dilinde Arapça u, ü, vu, vü bağlaçları kullanılırken konuşma dilinde sadece 've' bağlacının kullanılması; Türkçe eklerin tercih edilmesi; Türkçede kullanılan Arapça, Farsça kelimelerin, halk diliyle yazılmış metinlerde, aslî yazımlarıyla yazılmaması; cümle yapılarının karmaşık olmaması; devrik cümlelerin ve eksiltili ifadelerin kullanılması; karşılıklı konuşmalara yer verilmesi gibi özellikler metnin konuşma diliyle yazıldığını gösterir.

2) *Vesīle-nâme* didaktik bir eser olmasıyla birlikte metinde konuyla ilgili hikâyelere yer verilmek suretiyle anlatım zenginleştirilmiştir

3) *Vesīle-nâme*'de dikkat çekici bir üslup özelliği olarak diyaloglara çok yer verilmiştir. Diyaloglar iki şekilde yer almaktadır: İlki, konuyla ilgili rivayetlerde ve hikayelerdeki

şahısların karşılıklı konuşmaları şeklindeyken, ikincisi ise bizzat anlatıcının okuyucuyu muhatap kabul ederek oluşturulan diyaloglardır.

4) Eserde birçok yazım hatası vardır. Bunun gibi hatalar, özellikle alıntı kelimelerde, genellikle uzun ünlülerin kısa ya da kısa ünlülerin uzun yazılması şeklindedir. Hem kelime hem de ek bazından görülen bu tarz hatalar, metnin genelinde söz konusu olmasa da örnekleri azımsanmayacak derecedir. Buna sebep katip ya da yazarın hat bilgisinin yetersiz oluşu ve buna bağlı kelimenin konuşma dilindeki haliyle yazıya geçirilmesidir.

5) Türkçe kelimelerin hâkim olduğu metinde, yer yer şivelerden alınmış kelime ve ifadeler ile ağızlarda yaşamaya devam eden Eski Anadolu Türkçesi özellikleri de görülür.

6) 18. yüzyılda yazılmış olmasına rağmen dudak ve damak uyumları tamamlanmamıştır. Örneğin: –(y)AlUm istek kipi 1. çokluk kişi eki sadece bir örnekte hem düz hem yuvarlak olmak üzere ikili kullanımı vardır. *Vesīle-nâme*'de 6 kelimede vav (و) harfi yazılmış olmasının yanısıra 12 kelime de sadece ötre (و) kullanılarak yazılmış ve vav (و) harfi gösterilmemiştir. "idelim 27b/10, idelüm 2a/1"

7) Metinde -IsAr gelecek zaman eki örneklerine rastlanmaktadır: kendü özünden nite añlayısardur (26a/8)

8) *Vesīle-nâme*'de -yor şimdiki zaman ekine rastlanmamıştır. Şimdiki zaman eki anlamı, geniş zaman kipi kullanılarak sağlanmıştır.

9) *Vesīle-nâme*'de çoğul 1. şahıs eki, emir/istek çekiminde bir örnekte -vUz eki, giğerlerinde -AlUm eki kullanılmıştır. Söz konusu kullanımlar, biz >>vuz>uz değişimi neticesinde meydana gelen bir özellik olarak değerlendirilebilir. "birbirimüz yolundan dönmeyevüz (43a/10-11)"

10) Zamir n'si kullanılmayan örnekler sadece kendü dönüşlülük zamirinde tespit edilmiştir. "kendüden 18b/15, 37b/16, 38b/2"

11) İncelenen metnin dizininde 2041 madde başı kelime bulunmaktadır. 1247 Arapça, 138 Farsça, 656 Türkçe kökenli kelime tespit edilmiştir. Ayrıca 'Kişi Adları Dizini'nde de 121 kişi adı bulunmaktadır.

KAYNAKLAR

ABDULKADİROĞLU Abdulkerim, *Halvetîlik'in Şa'baniyye Kolu Şeyh Şa'bân-ı Velî ve Külliyesi*, 1. Baskı, Ankara: Türk Hava Kurumu Basımevi, 1991.

AĞANOĞLU H. Yıldırım, *Rumeli'de Bir İrfan Ocağı-Ohri Halvetî Hayâtî Âsitânesi*, 1. Baskı, İstanbul: İz Yayıncılık, 2016.

AHMET CEVDET PAŞA, *Belâgât-ı Osmaniyye* , haz. Turgut Karabey, Mehmet Atalay, 2. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları, 2017.

AKALIN Şükrü Halûk ve diğerleri, *Türkçe Sözlük*, 11. Basım, Ankara: TDK Yayınları, 2019.

AKAR Ali, "Satırarası Bir Kuran Tercümesinde Bazı Türkçe Terimler", İstanbul: *Türk Dünyası Tarih Dergisi,* S. 91, 1994, ss. 54-58.

AKAR Ali, *Oğuzların Dili Eski Anadolu Türkçesine Giriş*, 1. Baskı, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2018.

AKAR Ali, "Eski Türkçeden Oğuzcaya Saklantılar", İstanbul: *Köktürk Yazısının Okunuşunun 125. Yılında Orhun'dan Anadolu'ya Uluslararası Türkoloji Sempozyumu*, C. 1, 2018.

AKSAN D. ve diğerleri, *Sözcük Türleri I-II*, Ankara: TDK Yayınları, 1976, I. C.; II. C., 2. baskı, Ankara: TDK Yayınları, 1983.

AKSAN Doğan, *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, 6. Baskı, Ankara: TDK Yayınları, 2015.

ALTUN Mustafa, *Sî-Nâme-i Hümâmî*, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2017.

ALYILMAZ Cengiz, *Orhun Yazıtlarının Söz Dizimi,* Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Doktora Tezi), Erzurum: Atatürk Üniversitesi, 1994.

ALYILMAZ Selma, "Türkçede Olumsuz Fiillerin Geniş Zaman Biçimbirimi", Ankara: *Turkish Studies*, S. 5/4, 2010.

ARAT Reşit Rahmeti, "Türkçede Kelime ve Eklerin Yapısı", C: IV, İstanbul: *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 1955, S: 43, ss. 397-400.

ARGUNŞAH Mustafa, SAĞOL YÜKSEKKAYA Gülden, *Karahanlıca Harezmce Kıpçakça Dersleri,* İstanbul: Kesit Yayınları, 2020.

ATALAY Besim, *Divanü Lûgat-it Türk (Dizin) - Kaşgarlı Mahmud*, 6. Baskı, Ankara: TDK Yayınları, 2013.

AYDIN Erdal, *Muḥammed bin Ḥüseyin Er-Revanî'nin Ḥilyet'ül-Mülûk Adlı Eseri (İnceleme-Metin-Dizin)*, (Doktora Tezi), Bursa: Uludağ Üniversitesi, 2019.

AYVERDİ İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, C. I-II-III, 1. Baskı, İstanbul: Kubbealtı Lugatı, 2005.

BAHAEDDİN Mehmed, *Yeni Türkçe Lügat*, 1. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları, 1997.

BANGUOĞLU Tahsin, *Türkçenin Grameri*, 10. Baskı, Ankara: TDK Yayınları, 2015.

BAŞDAŞ Cahit, "Türkiye Türkçesinde Aslî Uzunluk Belirtileri", Ankara: *Turkish Studies, Türkoloji Araştırmaları* Volume 2, 2007, ss. 89-101.

BAYRAKTAR Nesrin, *Orta Türkçede Fiilimsiler*, (Doktora Tezi), Ankara: Hacettepe SBE, 2000.

BİLGEGİL Kaya, *Türkçe Dilbilgisi*, 2. Baskı, Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi, 2014.

BOZ Erdoğan, "Ünsüz Düşme ve Kaybolmalarında Terim ve Tasnif Sorunu", C. 1, Ankara: *Türk Dili*, S. 600, 2001, ss. 856-864.

CAFEROĞLU Ahmet, *Türk Dili Tarihi*, 4. Baskı, İstanbul: Alfa Yayınları, 2001.

CANIM Rıdvan, *Latîfî Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ (İnceleme-Metin)*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, 2000.

CEBECİOĞLU Ethem, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, 5. Baskı, İstanbul: Ağaç Kitabevi Yayınları, 2009.

CEYHAN Semih, *Türkiye'de Tarikatlar Tarih ve Kültür*, 2. Basım, Ankara: İSAM Yayınları, 2018.

CLAUSON Sir Gerard, "Türkçede Sekizinci Yıldan İtibaren Kullanılan Ekler", C. I, Ankara: *Dil Araştırmaları Dergisi*, S. 1, Güz, 2007.

CLAUSON Sir Gerard, *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, Oxford, 1972.

DEMİR Nurettin, YILMAZ Emine, *Türk Dili El Kitabı*, 1. Basım, Ankara: Grafiker Yayınları, 2003.

DEMİR Nurettin, YILMAZ Emine, "Osmanlı Türkçesi", XI. C., Ankara: *Türkler Ansiklopedisi*, 2002.

DENY Jean, *Türk Dil Bilgisi*, çev. Ali Ulvi Elöve, 1. Basım, İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2012.

DEVELİ Hayati, *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar*, 1. Baskı, Ankara: TDK Yayınları, 1995.

DEVELİ Hayati, *XIII. Osmanlı Türkçesi Kılavuzu*, İstanbul: Bilimevi, 2003.

DEVELİ Hayati, *XVIII. Yüzyıl İstanbul Hayatına Dair Risâle-i Garîbe*, İstanbul: Kitabevi, 1998.

DEVELİ Hayati, *Osmanlı'nın Dili*, İstanbul: Kesit Yayınları, 2009.

DEVELLİOĞLU Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, 19. Baskı, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, 2002.

DİZDAROĞLU Hikmet, *Türkçe Fiiller*, Ankara: TDK Yayınları, 1963.

DUMAN Musa, "Klasik Osmanlı Türkçesi Döneminde Dil Uyumuna Aykırı Örnekler Üzerine", *Makaleler - Eski Türkiye Türkçesinde Osmanlı Türkçesine*, İstanbul: Kesit Yayınları, 2013.

DUMAN Musa, (2004), "Eski Anadolu Türkçesi Dönemine Ait Bazı Metinlerdeki Dil Uyumuna Aykırı Örnekler Üzerine", *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri*, I C., ss. 793-804.

DUMAN Musa, *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyılda Ses Değişmeleri*, 1. Baskı, Ankara: TDK Yayınları, 1995.

DUMAN Musa, *Vasiyyet-name, Birgili Muhammed Efendi*, İstanbul: R yayınları, 2000.

ECKMANN Janos, "Türkçede -raq, -rek Ekine Dair", *TDAY-Belleten*, Ankara: TDK Yayınları, 1953, ss. 49-52.

ECKMANN Janos, *Çağatayca El Kitabı*, çev. Günay Karaağaç, 1. Baskı, Ankara: TDK Yayınları, 2017.

EDİSKUN Haydar, *Yeni Türk Dilbilgisi*, 13. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2017.

EKŞİOĞLU Serap, "Tarihî Gelişim Sürecinde +DAş Eki", *XII. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu*, Ankara: Gazi Üniversitesi, 21-23 Ekim 2020, ss. 854-874.

EMRE Ahmet Cevat, *Türk Dil Bilgisi: Türkçenin Bugünkü ve Geçmişteki Gelişmeleri Üzerine Gramer Denemesi*, Ankara: TDK Yayınları, 1945.

ERASLAN Kemal, *Eski Türkçede İsim-Fiiller*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1980.

ERASLAN Kemal, *Eski Uygur Türkçesi Grameri*, 1. Baskı, Ankara: TDK Yayınları, 2012.

ERCİLASUN Ahmet Bican, *Kutadgu Bilig Grameri - Fiil*, 3. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları, 2020.

ERCİLASUN Ahmet Bican, *Türk Dili Tarihi*, 17. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları, 2016.

ERDAL Marcel, *Old Turkic Word Formation*, Vol. I-II, Wiesbaden, 1991.

ERDEM Mehmed Dursun, "Birincil Ünlü Uzunlukları ve İmâle", Ankara: *Turkish Studies, Türkoloji Araştırmaları* Volume 3, 2008, s. 252-276.

ERDEM Mevlüt, "Yön Ekleri Çekim ve Türetim Özellikleri Bakımından Tarihsel Bir Değerlendirme", *Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu Bildirileri*, Adana: Ç. Ü. Sos. Bil. Dergisi, 2012, ss. 624-632.

ERDOĞAN Mehtap, *Osmanlı Türkçesinde Benzer Yazılışlı Kelimeler Sözlüğü*, 2. Baskı, Ankara: Grafiker Yayınları, 2014.

EREN Hasan, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, 1. Baskı, Ankara: TDK Yayınları, 2020.

ERGİN Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak yay., 2002.

ERSOY Mehmet Nuri, *Türk Edebiyatı Tarihi*, C. I, 3. Baskı, İzmir: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2019.

GABAİN A. Von, *Eski Türkçenin Grameri*, çev. Mehmet Akalın, 4. Baskı, Ankara: TDK Yayınları, 2003.

GENCAN Tahir Nejat, *Dilbilgisi*, Ankara: TDK Yayınları, 2001.

GÖKÇE Aziz, "Eski Anadolu Türkçesinden Osmanlı Türkçesine Dudak Uyumu ve Ünsüz Uyumu", Ankara: *Turkish Studies*, Volume 4/3 Spring, 2009, ss. 991-1012.

GÜLENSOY Tuncer, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, 1. Basım, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları, 2018.

GÜLSEVİN Gürer ve BOZ Erdoğan, *Eski Anadolu Türkçesi*, 1. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi, 2004.

GÜLSEVİN Gürer, "Türkçede Sıra Dışı Ekler ve Eklerin Tasnif-Tanımlanma Sorunu Üzerine", *5. Uluslararası Türk Dili Kurultayı*, 20-26 Eylül, Ankara: TDK Yayınları, 2004.

GÜLSEVİN Gürer, "Türkiye Türkçesinde Zaman ve Kip Çekiminde Birleşik Yapılar Üzerine", *TDAY-Belleten*, Ankara: TDK Yayınları, 1997, s. 215-224.

GÜLSEVİN Gürer, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, 5. Baskı, Ankara: TDK Yayınları, 2020.

GÜLSEVİN Selma, "-DIK / (y)ACAK+İyelik Eki Yapılarının Öznelerinde İlgi Ekinin Kullanılması Üzerine", *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 2015, S. 4/3, ss. 889-898.

GÜNEŞ Sezai, *Türk Dili Bilgisi*, 4. Basım, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, 1999.

GÜRBÜZ Faruk, "Üleştirme Sıfatları mı, Üleştirme Zarfları mı?", *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ERZSOSDER)*, 2016, S. IX-1: 194-210, ss. 195-209.

GÜZEL Ferdi, "Türkçenin Az Bilinen Bir Eki: +lAn", *TAED-Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü*, 61, Erzurum, 2018, s. 191-202.

HACIEMİNOĞLU Necmettin, *Türk Dilinde Edatlar*, 1. Baskı, İstanbul: M.E.B. Yayınları, 1992.

HACIEMİNOĞLU Necmettin, *Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller*, 1. Basım, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları, 2016.

HALMAN Talât Sait, vd., *Türk Edebiyatı Tarihi*, 3. Baskı, İzmir: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2019.

HAMİT Furkan, *Şemseddin Sami ve Nev-Usûl Sarf-ı Türkî*, 1. Baskı, Ankara: TDK Yayınları, 2009.

HATİBOĞLU Vecihe, *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları, 1972.

HATİBOĞLU Vecihe, *Türkçenin Ekleri*, Ankara: TDK Yayınları, 1981.

HENGİRMEN Mehmet, *Türkçe Dilbilgisi*, İzmir: Ergun Yayınevi, 2007.

İZ Fahir, *Eski Türk Edebiyatında Nesir*, Ankara: Akçağ Yayınları, 1996.

JOHANSON Lars, "The Indefference Stage Of Turkısh Suffix Vocalism", *TDAY Belleten*, 1981, C. 26-27, 1979.

KANAR Mehmet, *Örnekli Etimolojik Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, 2. Basım, İstanbul: Derin Yayınları, 2003.

KARAAĞAÇ Günay, *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*, 1. Baskı, Ankara: TDK Yayınları, 2013.

KARAAĞAÇ Günay, *Türkçenin Dil Bilgisi*, 4. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları, 2019

KARAAĞAÇ Günay, *Türkçenin Ses Bilgisi*, 1. Baskı, İstanbul: Kesit Yayınları, 2015.

KARAHAN Leyla, *Erzurumlu Darîr Kıssa-i Yûsuf (Yusuf u Züleyha) İnceleme-Metin-Dizin*, Ankara: TDK Yayınları, 1994.

KARATAŞ Turan, *Türk Dili*, 2. Basım, Ankara: Öncü Kitap Basımevi, 2009.

KARTALLIOĞLU Yavuz, "Osmanlı Türkçesindeki Ekler Dudak Uyumuna Göre Nasıl Okunmalıdır?", Ankara: *Turkish Studies*, S. 3/6, 2008.

KARTALLIOĞLU Yavuz, *Osmanlı Türkçesinde Eklerin Ses Düzeni (16., 17. ve 18. yüzyıllar)*, 1. Baskı, Ankara: TDK Yayınları, 2011.

KARTALLIOĞLU Yavuz, *Osmanlı Konuşma Dili*, İstanbul: Kesit Yayınları, 2017.

KARTALLIOĞLU Yavuz, "Carbognano'ya Göre Osmanlı Türkçesi Yazı ve Konuşma Dili İlkeleri", *Dil Araştırmaları*, S.16, Bahar 2015, s. 7-27.

Kastamonılı Latîfî, *Tezkire-i Latîfî*, Tabii ve Nâşîr: Ahmet Cevdet, İstanbul: Akdam Matbaası, H. 1314.

KOÇ Nurettin, *Yeni Dilbilgisi*, 3. Baskı, İstanbul: İnkılap Yayınevi, 1997.

KOÇU Reşad Ekrem, *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, 1. Baskı, Ankara: Sümerbank Kültür Yayınları, 1969.

KORKMAZ Zeynep, "Eski Anadolu Türkçesinde Aslî Ünlü Uzunlukları", Ankara: *DTCF Dergisi*, XXXVI / 1-2, s. 49-84.

KORKMAZ Zeynep, "Eski Anadolu Türkçesindeki -van/-ven, -vuz/-vüz Kişi ve Bildirme Ekinin Anadolu Ağızlarındaki Kalıntıları", *TDAY-Belleten*, C. 12, 1964, ss. 43-65.

KORKMAZ Zeynep, "Türkiye Türkçesinde -madan/-meden < -madın < -medin zarf-fiil (gerindium) Ekinin Yapısı Üzerine", C. II, Ankara: *Türkoloji Dergisi*, sayı:1, 1965.

KORKMAZ Zeynep, *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, 5. Baskı, Ankara: TDK Yayınları, 2017.

KORKMAZ Zeynep, *Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları*, 5. Baskı, Ankara: TDK Yayınları, 2011.

KORKMAZ Zeynep, *Türkiye Türkçesi Grameri-Ses Bilgisinin Ana Özellikleri ve Kelime Yapımı*, 5. Baskı, Ankara: TDK Yayınları, 2017.

KÖPRÜLÜ Fuad, *Anadolu'da İslamiyet*, 1. Basım, İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım, 2017.

KÖPRÜLÜ Fuad, *Türk Edebiyatı Tarihi*, 6. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları, 2004.

KÖPRÜLÜ Fuad, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Ankara: Diyanet İşleri Yayınları, 1981.

NACİ Muallim, *Lûgat-ı Nâci*, 6. Baskı, İstanbul: Çağrı Yayınları, 2009.

OKUMUŞ Necdet, *Halvetîlik'in Ahmediyye Kolu Yiğitbaşı Velî ve Külliyesi*, Manisa: Şafak Basımevi, 2005.

OKUYUCU Cihan, KARTAL Ahmet, KÖKSAL Fatih, *Klâsik Dönem Osmanlı Nesri*, İstanbul: Kesit Yayınları, 2011.

ÖZTÜRK Mehmet Cemal, "Ramazâniyye", *Türkiye Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 34, Ankara: TDV Yayınları, 2012.

PARLATIR İsmail, ŞAHİN Hatice, *Türk Dili - Sözlü ve Yazılı Anlatım Türleri ile Anlatım Teknikleri*, 2. Baskı, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2011.

PARLATIR İsmail, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, 1. Baskı, Ankara: Yargı Yayınevi, 2006.

REDHOUSE Sir James, *Turkish and English Lexicon*, İstanbul: Çağrı Yayınları, 2011.

SALAN Erkan, "Eski Anadolu Türkçesinde -dUK ve +lIK Eklerinin İşlevsel Denkliği", Ankara: *Turkish Studies - İnternational Periodical For The Languages, Literature and History Of Turkish or Turkic*, Volume 7/4, 2012, ss. 2697-2707.

SALAN Erkan, "Eski Anadolu Türkçesinde {+rA} Yönelme Durumu Eki", *Dil Araştırmaları*, 2017/21, s. 129-140.

SAMİ Şemseddin, *Kâmûs-ı Türkî*, 14. Baskı, İstanbul: Çağrı Yayınları, 2005.

SAVRAN Hülya, "Türk Dilinde '+DIr' Bildirme Eki ve '+DIr' Bildirme Ekiyle Yapılan Belirsizlik Kelimeleri", *U. Ü. Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 9, Sayı: 14, 2008/1, 163-188.

SERİN Rahmi, *İslâm Tasavvufunda Halvetilik ve Halvetiler*, İstanbul: Petek Yayınları, 1984.

ŞAHİN Hatice, "Kutadgu Bilig'de Tasvirî Fiiller", *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sos. Bil. Dergisi*,Yıl: 2000-2001, ss. 95-105.

ŞAHİN Hatice, *Eski Anadolu Türkçesi*, 1. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları, 2003.

ŞAHİN Hatice, *Ferah-nâme (Dil Özellikleri – Metin – Söz Dizimi)*, (Doktora Tezi), Malatya: Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1993.

ŞAHİN Hatice, *Hatiboğlu Ferah-nâme*, 1. Basım, Bursa: Türk Ocakları Derneği, 2020.

ŞAHİN Hatice, *Türk Dili Üzerine Yazılar*, 1. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları, 2021.

ŞAKAR Sezer Özyaşamış, "Eski Türkiye Türkçesinde Küçültme, Sevgi, Şevkat ve Acıma İşlevli Ekler", Samsun: *Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 2018, C. 7, S. 16, s. 19-30.

TAŞTAN Erdoğan, "Küçük Hâfız Mustafa Efendi'nin Sofyalı Süleyman Rüsûhî'nin Şiirine Yazdığı Şerh: Şerh-i Kaîde-i Rüsûhî", İstanbul: *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 2020, C. 7, s. 439-454.

Tarama Sözlüğü, I-VIII, 3. Baskı, Ankara: TDK Yayınları, 1995.

TATCI Mustafa, AKDEMİR Ümit, *Pîr-i Halvetî Seyyid Yahyâ-yı Şirvânî Kitabı*, 1. Baskı, İstanbul: H yayınları, 2018.

TEKİN Talat, *Ana Türkçede Aslî Uzun Ünlüler*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları: B 15, 1975.

TEKİN Talat, *Orhon Türkçesi Grameri*, İstanbul: Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi, 2003.

TEKİN Talat, *Orhon Yazıtları*, 3. Baskı, Ankara: Bilgesu Yayınları, 2019.

TİETZE Andreas, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, Cilt 1 (A-E), İstanbul: Simurg Yayınları, 2012.

TİKEN Kâmil, *Eski Türkiye Türkçesinde Edatlar, Bağlaçlar, Ünlemler ve Zarf Fiiller*, 1. Baskı, Ankara: TDK Yayınları, 2004.

TİMURTAŞ Faruk Kadri, *Eski Türkiye Türkçesi, XV Yüzyıl Gramer-Metin-Sözlük,* 3. Basım, İstanbul: Kapı Yayınları, 2019.

TOPALOĞLU Ahmet, *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1989.

TOSUN Necdet, *Derviş Keşkülü-Tasavvuf ve Dergâh Kültürü*, 1. Baskı, İstanbul: Erkam Yayınları, 2018.

TUNA Osman Nedim, "Köktürk Yazılı Belgelerinde ve Uygurcada Uzun Vokaller*",* Ankara: *TDAY Belleten*, 1960, ss. 213 - 282.

TUNA Osman Nedim, "Türkçede Transitive-Causative 'Geçişli Ettirgen Fiiller, Bunlarla İlgili Morfoloji ve Öğretim Meselelerinin Çözümü", İstanbul: *TDED*, XXIV-XXV 1980-1986, 1986, ss. 381-428.

TURAN Fikret vd., *XVI-XIX. Yüzyıllar Türk Dili*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2018.

TÜRKYILMAZ Fatma, *Tasarlama Kiplerinin İşlevleri*, 1. Baskı, Ankara: TDK Yayınları, 1999.

UĞURLU Mustafa Uğurlu, *Memlûk Türkçesinde Zarf-Fiilli Parçaların Dizimi*, 1. Baskı, Ankara: TDK Yayınları, 1999.

UĞURLU Mustafa, "-ArAk ve -p ile Kurulan Zarf-Fiilli Parçalarda Sınır Vurgulayışın Rolü", *3. Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı-1996*, Ankara: TDK Yayınları, 1999, ss. 1181-1187.

ÜSTÜNOVA Kerime, "Dilek Kipleri ve Zaman Kavramı", C. LXXXVIII, İstanbul: *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 2004, S. 635.

ÜSTÜNOVA Kerime, *Dil Yazıları*, 2. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları, 2002.

ÜSTÜNOVA Kerime, *Eylem İşletimi*, 1. Basım, Bursa: Sentez Yayınları, 2016.

ÜSTÜNOVA Kerime, *Türkiye Türkçesinde Yapı Kavramı ve Söz Dizimi İncelemeleri*, 1. Baskı, İstanbul: Sentez Yayıncılık, 2014.

Yazım Kılavuzu, 7. Baskı, Ankara: TDK Yayınları, 2016.

YELTEN Muhammet, *Eski Anadolu Türkçesi ve Örnek Metinler*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 2009.

ZÜLFİKAR Hamza, “Meslek Adları ve -cI Ekinin Türkçedeki İşlevleri”, *TDAY-Belleten*, 2007-1, ss.173-218.

ZÜLFİKAR Hamza, *Yabancılar İçin Türkçe Dersleri*, Ankara: AÜ. Türkçe Kursu Yayınları, 1980.

Dijital Kaynakça

http: // osmalicasozlukler.com/

http: // osmanlicaturkce.com/

http: // www.lugatim.com/

http: // www.otukensozluk.com/

http: // www.tdk.gov.tr/

libdigitalcollections.ku.edu.tr

ÖZGEÇMİŞ			
Adı Soyadı	Feriştah Funda		ARI
Doğum Yeri ve Yılı			
Bildiği Yabacı Diller	İngilizce		70 (YÖKDİL)
Eğitim Durumu	**Başlama-Bitirme Yılı**		**Kurum Adı**
Lise	1998	2001	Bayır Lisesi
Hazırlık	2001	2002	Muğla Üniversitesi Yabancı Diller Bölümü
Lisans	2003	2007	Muğla Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı
Yüksek Lisans	2007	2010	Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Doktora	2018	-	Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Yayınlar	**1.** "Mücerreb-nâme'de Bulunan Türkçe Tıp Terimleri*", IV. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu,* Muğla Üniversitesi, 22-24 Aralık 2011, Muğla. **2.** "Şeyhoğlu Derviş Osman ve *Vesīle-nâme* Adlı Eseri", *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* S. 27, s. 83-99. **3.** "Bir Halvetî Eseri Olan *Vesīle-nâme*'nin Dil İncelemesi" *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, S. LIX, 2021.24 Eylül, s. 487-497. **4.** "Dilde Kelimelerin Geldiği Son Nokta: Atasözü ve Deyimlerde 'Tren'in Yeri'', *Uluslararası Edebiyatta Tren Trende Edebiyat Sempozyumu, Metinbilim Enstitüsü Derneği, 12-14 Mayıs 2017*, Manisa, İzmir. **5.** "Edebî Roman: Çalıkuşu ve Popüler Roman: Piraye'nin Sosyal Psikolojik Açıdan Karşılaştırılması" *2. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu*, Alanya Alaattin Keykubat Üniversitesi, 18-20 Mayıs 2017, Alanya-Antalya.		
İletişim (e-posta)			
Tarih **Ad Soyad** **İmza**			